





32

15,000 / 53

T 380

Oct-184

266



K 0040 15334.31

P. HB 463

F.A. 150

rep'd via
internet

19h-552p

LVCII
ANNAEI FLORI
RERVM ROM.
LIBRI QVATVOR.

*Cum Notis & Scholiis Eliae Vineri,
Ioannis Cameracis, Iusti Lipsi,
& Iani Gruteri.*

Accessit Epitome Decadum XIV.
Titi Liuij,

*Cum Notis Caroli Sigonij, & Martini
Delrij.*



266

S. GERVASII,
Apud Ioannem Vignon.

M. DCVI.

ANNALS OF FLORIDA

REVISED BY M. R. O. M.

FIRST QUARTER

Published by the State of Florida

at the State Printing Office

Tallahassee, Florida

1914

Volume 1

Number 1

1914



STATE OF FLORIDA

Department of Agriculture

Division of Plant Industry



REVERENDO AC NO-
BILI VIRO NICO-
LAO MICAVLTIO THEO-
LOGO, CANONICO TORNA-

CI NERVIVORVM AVBERTVS

Miræus S. D.



VADENT *utiliter*,
Nicolae Micaulti, qui de
Historiarum Methodo
præcepta tradunt, ut ad
Historiam velut pelagus
accessuri compedium de-
zissent, quo tanquam ma-
nu ducantur, ne in reliquo cursu à via iactatio-
ne aberrent. Sic Progymnasmata Rhetores,
Prodidagmata Philosophi, Milites Tyrocinium,
præmia Musici præmittunt. Idem in Romæ verù
historica tractatione L. Annaeus Florus, & E-
pitome Liiviana, quæ tibi nunc offero, præstare
consueverunt. De Floro quidem ambigi video.
Gentis Annææ in Hispania fuisse stylus decla-
matorius satis indicat, & laus Hispanorum to-
ties inculcata: Non esse tamè Senecæ Philosophi
hunc laborem (ut membranei Elia Vineti, &
Buslidiani Collegij codices præferebant) tempo-

ra refellunt. Hic enim rerū Ro. scriptor Traiani
& Hadriani Imp. equalis fuit, ille verò sub Ne-
rone occubuit. Quod ex Laetatio diui. Inſtit. li.
VII. adferunt Senecam atatum gradibus rē Ro.
cōparaſſe, quale ſit vides. In ijs forte quæ inter-
ciderunt hæc collatio fuit: & Ammianus certè
Marcellinus lib. XIV. Romam prædicans eandē
adhibet comparationem. Neque adduci poſſum,
vt iis aſſētiar, qui vni eidēmq; Flori & Senecæ
cognomina, quæ diuerſæ gentis ſunt, attribuunt.
Nec deſuere, qui Iulia genti Florum hunc da-
rent, Annaea prorsus reiecta. Sed hæc Critici
viderint. Nos horis ſubceſſiuis Florū & T. Liuij
eorum etiam librorum qui interciderunt Epito-
mam (quam & Floro ad hanc uſque diem pla-
rique inſcripſerunt) in manus ſumpſimus, & è
varijs Criticis (ſtadio tamen, quòd in omnium
manibus ſit, intacto) hæc pauca ſepoſuimus.
Quæ qualiacumque ea ſunt vni tibi merito
libentē offero, pro tuo erga litteras amore, pro-
que vetere noſtra neceſſitudine, qua eiſdē olim
ſtudijs veluti ſacris initiati T. Lipſium Belgij
noſtri bellum de ſuperiore loco Florum enarrā-
tem vnà ſtudioſè libentēque audiuiſimus. Quā
amicitiam immortalē fore cum Fab. Quincti-
liano auguror. Vale amice magne, nōſque ama-
re perge. Antuerpiæ Aduaticorum CIO. IOCI.
XIV. Kal. Febr.

INDEX



INDEX CAPITVM LIBRORVM IV. L. ANNÆI

FLORI.

Capita libri primi.

PROLOGVS.

D E Remulo primo Rege. Cap. I.	Bellū Volfinense. Ca. XXI.
De Numa Pōpilio. Cap. II.	De seditionibus. Ca. XXII.
De Tullo Hostilio. Cap. III.	Prima Urbis discordia. Cap. XXIII.
De Anco Marcio. Cap. IV.	Secunda urbis discordia XXIII.
De Tarquinio Prisco. Ca. V.	Tertia Urbis discordia Cap. XXIV.
De Seruio Tullio. Cap. VI.	Quarta Urbis discordia Ca. Cap. XXV.
De Tarquinio Superbo. Ca. VII.	
Anacephalæosis de septem Regibus. Cap. VIII.	<i>Capita Libri II.</i>
De Mutatione Reipublicæ Cap. IX.	Præfatio. Cap. I.
Bellum Etruscum cum Rege Porsena. Cap. X.	Primū bellū Punicū. Ca. II.
Bellum Latinum. Cap. XI.	Bellū Ligusticum m Cap. III.
Bellū cum Etruscis, Faliscis, & Fidenatibus. Cap. XII.	Bellū Gallicum Cap. IV.
Bellū Gallicum. Cap. XIII.	Bellum Illyricum Cap. V.
Bellū Latinum. Cap. XIII.	Bellū Punicum secundum. Cap. VI.
Bellum Sabinum. Cap. XV.	Bellum Macedonicum primum Cap.
Bellum Samniticū. Ca. XVI.	Bellum Syriacū regis Antiochi. Cap. VIII.
Bellum Etruscum & Samniticum. Cap. XVII.	Bellum Ætolicum. Cap. IX.
Bellum Tarentinum, & cū Pyrrho rege. Cap. XVIII.	Bellum Histricum. Cap. X.
Bellum Picenum. Cap. XIX.	Bellū Gallogræcum Cap. XI.
Bellum Sallentinū, Ca. XX.	Bellum Macedonicum secundum. Cap. XII.
	Bellū Illyricum. Cap. XIII.

* iij

INDEX.

- | | |
|---|--|
| <p>Bellum Macedonicum tertium. Cap. xiv.</p> <p>Bellum Punicum tertium Cap. xv.</p> <p>Bellum Achaicum Cap. xvi.</p> <p>Res in Hispania gestæ Cap. xvii.</p> <p>Bellum Numantinum. Ca. xviii.</p> <p>Bellum Asiaticum. Cap. xix.</p> <p style="text-align: center;"><i>Capita Libris III.</i></p> <p>Bellum Iugurthinum. Cap. 1.</p> <p>Bellum Allobrogicū. Ca. ii.</p> <p>Bellū Cimbricum Thētonicum ac Tigurinū. Ca. iii.</p> <p>Bellum Mithridaticum. Ca. iv.</p> <p>Bellum Piraticum. Cap. v.</p> <p>Bellum Creticum. Cap. vi.</p> <p>Bellum Balearicum. Ca. vii.</p> <p>Expeditio in Cypron. Cap. viii.</p> <p>Bellum Gallicum. Cap. ix.</p> <p>Bellum Parthicum. Cap. x.</p> <p>Amphalæosis. Cap. xi.</p> <p>Seditio Tiberij Gracchi Cap. xii.</p> <p>Seditio Caij Gracchi. Cap. xiii.</p> <p>Seditio Apuleiana Cap. xiv.</p> | <p>Drusiana seditio. Cap. xv.</p> <p>Bellum Sociale, Marficum Diodoro. Cap. xvi.</p> <p>Bellum seruile. Cap. xvii.</p> <p>Bellum Spartacū. Cap. xviii.</p> <p>Bellum ciuile Marianum Cap. xix.</p> <p>Bellum Sertorianum. Cap. xx.</p> <p>Bellum ciuile sub Lepido Cap. xxi.</p> <p style="text-align: center;"><i>Libri quarti.</i></p> <p>Bellum Catilinarium Ca. i.</p> <p>Bellum Cæsaris & Pompei. Cap. i 1.</p> <p>Cæsar Augustus Cap. iiii.</p> <p>Bellum Mutinense. Cap. iv.</p> <p>Bellum Perusinum. Cap. v.</p> <p>Triumuiratus. Cap. vi.</p> <p>Bellum Cassii & Bruti. Cap. vii.</p> <p>Bellum cum Sexto Pompeio. Cap. viiii.</p> <p>Bellum Parthicum duce Ventidio. Cap. ix.</p> <p>Bellum Parthicum cum Antonio Cap. x.</p> <p>Bellum cū Antonio & Cleopatra. Cap. xi.</p> <p>Bella aduersus gentes exteras. Cap. xii.</p> |
|---|--|

FINIS.

IN-



INDEX EPITOMÆ
LVCII ANNÆI: IN QVO LA-
tinæ notæ Libros Barbaricæ
numeros marginibus libro-
rum descriptos designant.

A.



Chaia I,	Æs Corinthium	II, 53.
37. II, 34	Æsopus flu.	III, 17.
52. III,	Ætas Aurea & Ferrea II,	63.
22.	Ætates populi & imperij	
Achai-	Romani 1, 2, 16, 46, 50. 11,	
cū bel-	1, 63. 111, 37.	
lum II,	Ætna mons.	1, 33
52.	Ætoli & Ætolia	11, 36, 39.
Acilius Glabrio	Afranij	111, 47, 1111, 6, 11,
II, 37	28.	
Adherbal	Afri & Africa I, 37. 1111, 55.	
III, 1.	Quære Carthago & Pœ-	
Ædui	ni.	
III, 5.	Agrariæ leges	111, 6, 40.
Ægates insulæ	Agricola dictator factus 1,	
II, 11.	22.	
Ægimurus	Agrigentum opp.	11, 5.
II, 10.	Agrippæ	1, 47, 1111, 5.
Ægyptus & re- Aegyptiacę	Ahala Seruilus	1, 50.
1111, 17, 18, 19, 44, 45,	Alba & Albani Italiæ 1, 3, 9,	
46.	10.	
Æmilij		
II, 14, 38.		
Æneas		
1, 3, 5.		
Ænobarbus		
III, 3.		
Æqui pop.		
I, 22.		
Ærarium Romanum III,		
40. 1111, 9.		

* 1111

I N D E X.

Albani Asiæ III, 18, 20. Albanus mons III, 47.	Antistius. II, 518.
Albimi I, 27. III, 2.	Antium opp. I, 22.
Albinouanus III, 57.	Antonii III, 25, 59. III, 1, 2, 3, 12, 29, 30, 31, 32, 40, 41, 44, 45, 46.
Albis flu. III, 52.	Anuli Romanorum I, 122 II, 21.
Alexander Magnus II, 32.	Apenninus mons III, 54.
Alexia vrbs III, 33.	Apollo Pythius I, 24. Cumanus II, 35.
Algidum op. I, 21.	Appij I, 2, 41, 46, 48. II, 3, 27, 40. III, 12.
Alia flu. I, 26.	Appuleius Saturninus II, 38, 43.
Allobroges III, 3. III, 2.	Apuli & Apulia I, 37, 43, 1, 20.
Alpes montes & Alpinae gentes I, 26, 50. II, 12, 14, 18. II, 5, 7, 8.	Apulo rex II, 40.
Alphæus flu. II, 52.	Apum examina II, 20.
Ambiorix III, 29.	Aqua & igni interdictum III, 43.
Ambracia vrbs & Ambracius sinus II, 39. III, 45.	Aquæ Sextiæ III, 7.
Ambustius Fabius I, 49.	Aquilæ, Romanorum signa II, 20. III, 54.
Amulius rex I, 3, 4.	Aquilij II, 65. III, 51.
Ana flu. III, 65.	Aquitani III, 29.
Ancharius III, 60.	Arabes III, 20.
Ancilia I, 8.	Araxes flu. III, 41.
Ancus rex I, II, 16.	Arcanes pop. I, 5.
Andriscus rex II, 46.	Archelaus III, 14.
Anguim mos III, 19.	Archimedes II, 25.
Anicius prætor II, 45.	Arcus imbre corrupti, II, 38.
Anio flu. I, 30.	Ardea op. I, 14.
Annales I, 19.	Arethusa fons II, 25.
Annibal, qui & Hannibal II, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 28, 29, 30, 32, 36, 38, 55. III, 9, 13.	Aricina silua I, 21.
Annius Aulus III, 43.	Ariminum op. III, 9.
Anno Pœnus II, 55.	Ariobarzanes III, 16. III, 5.
Annus constitutus I, 8.	
Anseres Capitolij I, 28.	
Antiochus rex & eius bellum II, 35, 36, 37, 38.	
	Ario-

I N D E X.

Ariovistus	III, 30.	Aufidus fluvius	II, 21 ^r
Aristobulus	III, 21.	Augures	I, 8, 12 ^r
Aristonicus	II, 64.	Augustus Octavianus Cæsar	I, 1, 2. III, 37. IIII, 30, 31, 32, 33, 36, 37, 38, 40, 45. & deinceps vsque ad finem libri.
Armenij, & res Armeniæ	III, 18, 20. IIII, 55.	Aurigones pop.	III, 57.
Arminius	III, 53.	Aurum ferro fortius,	III, 2.
Arracillum op.	III, 58.	Aurum liquidū in os infusum auari	III, 36.
Arfia flu.	II, 15.	Auxima vrbs	III, 65.
Arfinoë	III, 28.		
Artabazes	III, 13.	B.	
Artaxata op.	III, 20. IIII, 56.	B Æbij	II, 13. III. 60, 63.
Arthoces rex	III, 20.	Bagrada flu.	II, 7. IIII, 27.
Aruerni pop.	III, 5, 32.	Baiæ locus	I, 33. II, 22.
Aruus	I, 19.	Baleares insulæ, earumque res	III, 23, 26, 64.
Arusini campi	I, 39.	Balsami siluæ	II, 20.
Asculum	I, 39, 44. III, 48.	Barbari	1, 26. III, 6.
Asdrubal	II, 29, 30, 51, 55.	Barbari barbarorum	III, 49.
Asia, & res Asiaticæ	II, 36, 64, 65. III, 14, 15, 16, 18, 19, 21, 37, 38. IIII, 20.	Barbaria	III, 51.
Asina Cornelius	II, 5.	Basillus	III, 12.
Asinius Pollio	III, 49.	Beleus	III, 10.
Astrionicus	II, 14.	Belgæ Galli	III, 28.
Astrudis palus	II, 43.	Belgica vrbs	III, 57.
Astrura flu.	III, 59.	Bellum commissum, profligatum, confectum,	II, 48.
Astures pop.	III, 56, 59.	Bellum ciuile, & hostile	III, 64. ciuile & externum III, 65. IIII, 4. Ciuilia bella III, 39, 56, 66, IIII, 1, 4, 30, 31, 32, 35, 39, 40, 44. Nauale bellum
Asylum	I, 5.		I, 22.
Atheas rex	III, 13.	Bestia Calpurnius	III, 2.
Athenæ	II, 32. III, 14, 15.	Bithynia	III, 13, 14.
Athenio	III, 51.	Bituitus	III, 5.
Athesis flu.	III, 8.	Bituriges	III, 37.
Atilius	I, 44, II, 6.		
Attalus	II, 33, 64. III, 37, 42.		
Attici pop.	II, 39.		
Attius Nauius	I, 12.		
Auaricum opp.	III, 33.		
Auaritia	III, 17.		
Auentinus mons	I, 4, 48, III, 42.		
Auernus lacus	I, 33.		

I N D E X.

Bocchus rex	111, 4.	Calidonia filua	1, 36. 111, 32.
Bœotia	111, 15.	Callæcia	11, 57.
Bomilcar	11, 21.	Calones	11, 61.
Bonna opp.	111, 52.	Calpurnius Flamma	11, 5.
Bononia opp.	111, 33.	Bestia	111, 2.
Bouillæ	1, 21.	Camerinensis saltus	11, 5.
Brenni pop.	111, 47.	Gamillus	1, 23, 29, 30, 46.
Brennus Gallus	11, 41.	Campadi & Campania	1, 33, 37. 11, 22.
Britannia & res Britannicæ	111, 28, 31, 32.	Cannæ vicus	11, 20. 111, 9.
Britomanus Gallus	11, 14.	Cantabri & eorum res	111, 56, 57.
Brundisium, quod & Brundisium op.	1, 44. 111, 9, 13, 45.	Canuleius	1, 49.
Bruti	1, 2, 17, 18, 19. 11, 57. 111, 10, 29, 31, 40.	Capitolinus mons & Capitolium	1, 28, 50. 111, 41, 42, 43. 57.
Brutij pop.	1, 43. 111, 55.	Capræ palus	1, 7.
Buteo Fabius	11, 10.	Capsa opp.	111, 4.
Byrsa	11, 50.	Capua opp.	1, 33. 11, 27.
C		Carala vrbs	11, 6.
C Adaueribus ex congestis factus pons	11, 21.	Caralis vrbs	11, 35.
agger	111, 27.	Carbo	111, 40, 59, 61, 63.
Caninenses pop.	1, 5.	Carisius	111, 59.
Capio	111, 6, 23, 44, 48.	Carnutæ pop.	111, 32.
Caremonia	1, 8.	Carræ opp.	111, 36.
Cæsar Octavianus Augustus fuit supra indicatus, in verbo Augustus. Eius pater Caius Iulius Cæsar	111, 28, & toto illo capite de bello Gallico: & 111, 3. & per totum illud caput de bello civili: & 30, 35. Eiusdem Augusti nepotes Cæsares	Carfeoli	111, 48.
Cæsares alij	111, 47, 48, 60.	Carthago & Carthaginensium res	11, 6. & deinceps vsque ad 12. Eadem 11, 16. & deinceps vsq; ad 32. Eadē 11, 48, 49, 50, 51. Alia Carthago Hispaniæ
Caieta op.	1, 33.	Casca	111, 40.
Calabria	1, 37.	Caspij pop.	111, 18.
Calaguris	111, 65.	Cassij	1, 50. 111, 13, 54, 111, 29, 40.
Calatinus	11, 5.	Castella	111, 14, 52.
		Castor & Pollux	1, 20. 11, 44. 111, 10.
		Castra	111, 14.
		Catonnes	11, 48, 56, 111, 11, 23, 27, 48.

INDEX.

48. III, 3, 6, 21, 23.			
Catilina	III, 39. IIII, 1.	Clœlia	I, 19.
Catti, Chatti pop.	III, 51.	Clusium op.	I, 26.
Catuli	II, II. III, 60, 93, 66, 67.	Clypea op.	II, 7.
Caucasus mons	III, 12, 20.	Cnosfos op.	III, 25.
Caudinæ furcæ, & Caudinū fœdus	1, 35. II, 60.	Colchi pop.	III, 19, 20.
Cævelani reges	III, 32.	Collatinus	I, 2, 17.
Celeritas	II, 4, 6.	Collegia & curiæ Romanæ	I, 13.
Celia	I, 61.	Collina porta	III, 57, 62.
Celtiberi & Celtiberia	II, 56, 57. III, 62. IIII, 11.	Colophon op.	II, 64.
Cenonius	III, 27.	Concordia & discordia	I, 47.
Censorinus consul	II, 49.	Confluentes locus	III, 23.
Census	I, 13.	Coniuratio, Conspiratio	III, 1, 2, 29.
Centimalus	II, 15.	Consules primi	I, 17.
Centuriæ	1, 12. II, 23.	Contrebia opp.	II, 56.
Cephalenia	II, 36.	Conuivia & largitiones	III, 39.
Cethegus	III, 1.	Corcyræum littus	III, 12.
Chæronæa opp.	III, 15.	Corfinium	III, 47. IIII, 9.
Chaones pop.	II, 34.	Corinthus, & Corinthiacæ res	I, 12. II, 52.
Cherufci	III, 52.	Corioli oppidum, & Corio- lanus Caius Marci	I, 21, 46.
Chryfocolla	III, 60.	Cornelij	II, 4, 5, 6, III, 58.
Cicero consul	III, 2, 3.	Corniculum opp.	I, 21.
occifus	III, 34.	Corfica insula	II, 6.
Cilices & Cilicia	III, 22, 24, III, 39. Cilicum funes	Coruini vnde dicti	I, 30.
	III, 12.	Cossi	I, 20. III, 55.
Cimbri	II, 6, 8.	Cotes nouacula sectæ	I, 12.
Ciminius saltus	I, 36.	Cothus	III, 55.
Cinna	III, 58.	Cotiso rex	III, 50.
Cirtha opp.	III, 4.	Cotta	II, 30.
Classes Romanæ	I, 13.	Crapula	II, 40.
Claudij	I, 46. II, 3, 9, 24, 29, 58. III, 27, 53. IIII, 47.	Crassi	II, 65. III, 35, 55, 60. IIII, 6, 49, 61.
Claudius campus	III, 9.	Crastini fortitudo	III, 16.
Cleopatra	III, 18, 44, 46.	Cremera flu.	I, 23.
Clodios Claudij indicant.			

INDEX.

Creta , & Cretensium res	31.	Deiôtarus rex	IIII,5.
III,22,25.		Delminium opp.	IIII,49.
Critolaus	II,52.	Delus insula	III,14.
Crixus	III,52.	Dentatus Curius	I,32.
Crucibus puniti	III,50.	Deorum ultio	III,35.
Crudelitas III, 56,59,60,62,		Dictatores perpetui IIII,29,	
63.III,47.		62.	
Cumæ opp. & Cumanus A-		Didius	III,12.IIII,24.
pollo	I,33,11,35.	Dies fasti, nefasti	I,8.
Cunctator	II,23.	Diuitiæ	IIII,38.
Cuniculus & doli subterra-		Dolabellæ I,30.III,29. IIII,	
nei	I,24.	12,30.	
Cupiditas	III,35.	Domitij	III,5,65.IIII,9.
Curatij	I,9.	Dominandi cupido	III,39.
Cures opp.	I,8.	Dominatio importuna	I,16.
Curgonij pop.	IIII,57.	ampla	III,38.
Curia Romanæ	I,13.	Domnes	IIII,56.
Curij	I,32,39,42,IIII,1.	Drausus flu.	IIII,48.
Curiones	III,12,IIII,13.	Drepana opp.	II,5.
Curules	I,12.	Drigecini pop.	IIII,59.
Cyclades insule	III,14.	Drusi III,12,44,45,IIII,47,	
Cydonia vrbs	III,25.	51,52.	
Cynoscephalæ	II,34.	Duellius	II,45.
Cyprus insula	III,27.	Durius flu.	II,59.
Cyrenæ opp.	III,22.	Dyrachium opp.	IIII,14.
Cyzicum opp.	III,27.		

D.

D Acia & Dacia	III, 12.
II,47, 50.	
Dalmatæ pop.	III,II,III,47,
49.	
Damascus	III,20.
Danubius	III,12.IIII,50.
Darius rex	II,35.
Deceates pop.	II,13.
Decemviri	I,48.
Decij	I,31,36.
Decimus Brutus	II,57.IIII,

E

E Burones pop.	III, 29.
Edui pop.	III,5,30.
Egeria	I,8.
Elephantes	I,38,39,43.
II,9,38. III,5.IIII,22,61.	
Elis locus	II,52.
Enna opp.	III,50.
Ephesij pop.	II,38.
Epirus regio	I,37.
Equestres ludi	I,5.
Equites Romani	III,44.
Equus	

INDEX.

Equus immolatus	III.49.	Fluentia op.	III,63.
Ergastula	III,49,51,53.	Fœdera turpia	1,35.11,60.111,2
Error dedit victoriam	111,37	Fœderum religio	11,17.
Erythræa op.	11,15.	Violatorum dij ultores	111,
Eryx opp.	11,5.	35.	
Esquilina porta	111,57.	Fœneratores	1,47.
Etruria & Etrusci	1,19,25,	Fœntibus venenum mistum	11,65.
30,36,45.111,46,48.		Formiæ op.	1,33.
Eubœa insula	11,34,37.111,14.	Fortuna & Virtus	1,1.
15.		Fortuna reuerenda	11,44.
Euburitates	11,13.	Fortuna Virtute efficacior,	111, 37.
Eumenes rex	11,64.	Fortunatæ insulæ	111,64.
Eunus seruus	111,49.	Fregellæ	1,21,42.
Euphrates flu.	1,21.111,18,35.	Frena exuta	1,20.
Euripus	11,37.	Fruментарiæ leges	111,40.
Europa	11,36.	Fufetius	1,10.
Exercitus magnitudo no-		Fuluiz	1111,2,32.
cuit 111,16.		Fulvij	1,2.11,13,15,39.
F.		Fundarum periti	111,26.
F Abij, 1,23,26,29,34,36,45,		Furcæ Caudinæ	1,35
49. 11, 10, 17, 23, 58. 111,5.		Furfidius	111,62.
Fabricius	1,39,42.	Furnius	1111,58.
Fæfulæ opp.	1,21,111,48.		
Falernus mons	1,33,11,23.	G.	
Falisci	1,23.	G Abij op.	1,14.
Fames	11,17.111,65.1111,32.	Gabinus	111,48.
Faces 1,12. summissi	1,17.	Gades & Gaditanum fre-	
Fasti	1,8,26.	tum	111,23.1111,11.
Faustulus	1,3.	Getuli & Getulia	111,3.1111,55
Faussus Silla	1111,28.	Gætulicus	1111,55.
Felicitas nimia	111,38.1111,6.	Galli & res Gallicæ	1,25,43.
Ferentana turma	1,38.	11,12,14,41.111, 28.29,30,31,	
Feretrius Iuppiter	1,5.11,14.	32,33,34.1111,5.	
Fidenates	1,10,23,24.	Gallogræci	11,41.
Filia in patrē crudelis	1,14.	Ganymedes Ægyptius	111,
Fimbria	111,60.	19.	
Flaccus	111,27.	Garamantes pop.	1111,55.
Flamines	1,27.		
Fluminij	11,18,34.		

INDEX.

Gaurus mons	1,33. II,23.	Hierofolyma	III,21.
Gellius	III,23.	Hispania, & res Hispanicæ	II,18,26,54. III,11,56,60.
Genius	III,37.	Hister flu.	III,48.
Gergouia op.	III,34.	Histri & Histria	1,37. II,40.
Germani & Germanica	III,28,30,31. III,55,16,47,51,53,54.	Homo se perimere non debet	III,38. Hominis vanitas
Gefonia	III,52.	III,41. miseria	III,17,19.
Geforiacum	1,21.	sanguis haustus	III,1.
Glaber Clodius	III,53.	Honorum cupido	1,49. III,39,57.
Gladiatorū bellum	III,39,52.	Horatij	1,9,19.
Glaucia	III,43.	Hypsæus	III,50.
Gomphi	III,14.	Hyrcanus rex	III,21.
Gracchi, 11,24, 25,56. III, 38,41,42,43.			

Græci & eorum res I,12,43,48. II,34. III,14.

Granicus flu.	III,17.
Gratillius	III,23.
Grumentum opp.	III,48.
Gurgès Fabius	1,45.

H

H AEMUS mons	II,42.
Hebrus flu.	III,12.
Hedui pop.	III,530.
Helætij	III,28.
Heraclea op.	1,38.
Herculaneum op.	1,33.
Herculeii	III,65.
Herculis fidus 1, 41. Columne & speculæ	II,26. III,24.
Hercynia sylua	1,21,36. III,31. III,52.
Herdonius Sabinus	III,49.
Herennius	1,37.
Hiematum sub pellibus	1,24.
Hiempfal	III,1.
Hieron rex	II,3.

I

I ANICULUM	I,19,49. III,56,67.
Ianus	1,8,11,12. III,62.
Iberi, & Iberia	III,18,20.
Iberus fluuius	II,58.
Igni & aqua interdictum	III,43.
Ilerda op.	III,11.
Illyrij, Illyricum, & res in eo gestæ	1,37. II,12,15,45. III,12,47,58.
Imber	II,38.
Incēdium Carthaginis	II,51.
Indi	III,21. III,61.
Indolis magnæ signū	III,39.
Induiciomarus	III,29.
Ingauni	II,13.
Insani montes	II,25.
Insubres pop.	II,12,14.
Interamnium op.	III,63.
Ionium mare	II,33.
Isara flu.	III,5.
Isauricus & Isaurus	III,22.
Isidorus	

I N D E X.

Isidorus	III, 22.	III, 1, 2, 8, 50, 51.	
Isthmus	II, 53.	Leonidas	II, 5.
Italia	I, 50. II, 1.	Lepidus Marcus	III, 66.
Iuba rex	III, 13, 21, 22.	Alius III, 33.	
Iudæi	III, 21.	Lernæus serpens	I, 41.
Iudicia, & Iudiciariæ leges		Leucas	III, 45.
III, 38, 40, 44.		Libanus mons	III, 20.
Iugurtha, & eius bellū	III, 1,	Libertas	I, 17, 18, 19, 50.
2, 3, 4.		Libido	I, 15, 48. III, 53.
Iulia Cæsaris filia	III, 7.	Libo	III, 9, 12.
Iulia gens	III, 31.	Liburni pop.	III, 15.
Iulios inuenies in verbo Cæ-		Licinij sunt in Crassis	
far, & Proculus.		Ligures pop.	II, 12, 13. III, 4.
Iulus Æneæ	I, 3.	Lilybæum opp.	II, 5.
Iuppiter Feretrius & Stator		Liparæ insula	II, 5.
I, 5, 6.		Liris fluuius	I, 38, 42.
Iuturnæ lacus	II, 44.	Liuius Salinator	II, 29. Dru-
Iuuentas	I, 15.	sus III, 44.	
Iuuentus	II, 47.	Longini	III, 1.
L		Lucani & Lucania	I, 37, 39,
Labienus	III, 26. 40.	43. II, 24. III, 47, 48.	
Lacedæmonij, Lacedæ-		Lucretia	I, 15, 48.
monia, Lacones	I, 17, 38, II,	Lucretinus lacus	I, 33.
8, 34, 37.		Luculli	II, 56. III, 12, 13, 17, 51.
Læuius	I, 38. Alius II, 22.	Ludi equestres	I, 5.
Lamponius	III, 62.	Ludi magister	I, 23.
Lancia oppid.	III, 59.	Lusitani pop.	II, 58, 58. III, 64.
Larissa	III, 17.	Lutatij in verbo Catuli.	
Lars Tolumnius	I, 24.	Luxuria & Luxus	II, 37. III, 1.
Lasthenes	III, 25.	Lycia	III, 55.
Latini & Latium	I, 35, 14,	Lysimachia opp.	II, 36.
18, 20, 31. III, 46.			
Latinæ fe-		M	
riæ	III, 47.	Macedonia & res Macæ-	
Launium opp.	I, 3.	donicæ	I, 38, 43. II, 32.
Lauro opp.	III, 65. III, 27.	42, 46.	
Laurus in puppe nata	II, 33.	Macedonicus, Paulus	II, 50.
Legati violati	II, 15, 52.	Metellus	II, 56.
Legatio voluntaria	II, 38.	Maera flu.	II, 13.
Leges Romanæ	I, 48.	Mæander flu.	II, 38.
Lentuli	III, 23, 50, 52, 54.		

INDEX.

Mælius	1,50.	Meridiana plaga	111, 1,5, 111,5
Mænius	1,22.	55,61.	
Mæotis palus	111,12.	Merula flumen	111,60.
Maharbal	111,21.	Messana op.	11,2.
Maleum iugum, & sinus		Metapontum op.	111,53.
Maleus	11,39.111,22.	Metelli	11,47,52,56.111,3,23,
Mamilius	1,20.	25.26,35,43,64.111,6.	
Mancinus	11,50,60.111,41.	Metius Fufetius	1,10.
Manilij & Manlij	1,28,30,31,	Mezera	111,35.
50.11, 40,41, 49,111, 6,50.		Micipsa rex	111,1.
111,2.		Milvius pons	111,67.
Mannius tribunus	11,6.	Minium	111,60.
Manus abscissæ	111,12.	Minucij	1,22,39.111,12,42.
Marcelli	11,14,22,24,25.111,	Misenus	1,33.
8.		Mithridates & eius res	111,
Marcellinus	111,23.	13,14,15,16.17,18,19,22.	
Marcus 111,49. Alios inue-		Molossi pop.	1,43.
nies in verbis Ancus, Co-		Montes insani	11,25.
rio lanus, Philippi.		Morientium bestiarū mor-	
Marcomani pop. 111,51.		fus.	11,50.
Margaritæ Indiæ	111,81,	Morinus portus	111,31.
Marij	111,3,6,43,56,57,58,	Mosa flu.	111,52.
59,60,61,62,63.		Mosula	111,31.
Marmaridæ pop.	111,55.	Muliebria facinora	1,14,15,
Marsa pop.	111,46,48.	11,41,111,9.111,47.	
Murtius campus	1,17.	Mulucha op.	111,4.
Masinissa	11,48,111,1,2.	Mummus	11,53.
Massicus mons	1,33.	Munda op.	111,24,25,27,28.
Massilia	111,5.111,10,55.	Mures Decij	1,31,36.
Massua	111,2.	Musulani pop.	111,55.
Matrimonia	1,49.	Mutina op.	111,54.111,31.
Mauri & Mauritania	111,3,	Myndus op.	11,64.
4. 111,13,21.		Myoparones naues	111,22.
Mausoleum	111,46.	Myfi pop.	111,47,49.
Maximi Fabij	1,36.11,58.111,5.	N	
Medullus mons	111,58.	Nabis rex	11,34.
Megara vir	11,60.	Nar flu.	1,32.
Melius	1,50.	Nasica Scipio	11,48.111,41.
Memmius	111,43.	Navale bellum & prælium	
Menenius Agrippa	1,47.	1,22.11,4.11,111,45.	
		Naufra-	

I N D E X.

Naufragium	II, 10.	Opimius	III, 42.
Nauis prætoria	III, 39.	Opitergini	III, 12.
Naves aliæ	III, 12. III, 45.	Orchomenus	III, 15.
Navius Attius	I, 12.	Orgiagontis regis vxor	II, 41.
Neapolis	I, 33.	Oricum op.	III, 13, 14.
Nebula lacus	II, 19.	Oriens	I, 64. III, 1, 18, 35. III, 5, 55.
Necessitatis vis	II, 1, 7.	Orodes rex	III, 20, 35.
Nefasti dies	I, 8.	Orontes flu.	III, 40.
Nemea	II, 34.	Oſca op.	III, 65.
Neoptolemus	III, 14.	Oſtia op.	I, 11, III, 59.
Nerones	II, 29. III, 25.	Ouatia	III, 50.
Nertobriges	II, 56.	Oxybij pop.	I, 134.
Nicephorum	III, 35.		
Nicomedes	III, 13. 16.	P.	
Nobilior Fuluius	II, 39.	Padus flu.	I, 26. II, 19.
Nola op.	II, 24. III, 53.	Palatium	I, 4.
Norbanus	III, 61.	Pales dea	I, 44.
Norici & eorum res	III, 10.	Palladium	I, 8.
	III, 47.	Palmata tunicæ	I, 12.
Nuceria op.	III, 48, 53.	Paludamenta	I, 12.
Numa rex	I, 8, 11, 16. II, 12.	Palus Capræ	I, 7.
Numantia & Numantinū		Panares	III, 25.
bellum	II, 54, 57, 59.	Pannonij pop.	III, 47, 48.
Numidia	II, 48. III, 1, 2.	Panormum op.	II, 5.
Numitor	I, 3.	Papauera decussa	I, 14.
Numitorius	III, 60.	Papirius	I, 34, 35.
O.		Parætonium op.	III, 46.
Obſidius	I, 38.	Parætum honor & charitas	I, 46.
Obluionis flu.	II, 57.	Parthi & res Parthicæ	III, 21.
Occasus	III, 56.		35. III, 40, 42, 61.
Oceani ætus	III, 29.	Pater patriæ	III, 29. 62.
Ocriculum	I, 14. III, 48.	Patres	I, 7.
Octavianus Cæſar in ver-		Pauli	II, 21. 43, 50. III, 34.
bo Augustus.		Pax emptæ	III, 2.
Octauij	III, 41, 58, 59. III, 12.	Pax ſub Au-	
Octanius, etiam ipſe Octa-		guſto	III, 62.
vianus	III, 30, 31, & alibi.	Pelufium op.	III, 17. 46.
Oenomaus	III, 52.		**
Olympus op.	III, 21.		
Opima ſpolia	I, 5, 24. II, 14, 56.		

INDEX.

Pergameni	II, 33. III, 38.	Pontifices	I, 8, 27.
Perpennæ	II, 65. III, 50, 51, 65.	Pontinus ager	I, 30.
Perſæ pop.	II, 35. 38. Septem	Pontius	I, 35.
Perſæ	III, 13.	Pontus & Ponticæ gentes	I, 11, 13, 16.
Perſes rex	II, 42.	Popedius	III, 47, 48.
Peruſium op.	III, 32, 33.	Porcij Catones	III, 23, 27.
Petrius	III, 14, 22.	III, 1. Alios verbum Ca-	
Pharnaces	III, 19. III, 20.	tones dabit.	
Pharfalia	III, 21.	Porſena	I, 19.
Pharos	III, 19.	Porta ſclerata	I, 24.
Phaſelis	III, 22.	Poſtumij	I, 20, 35, 46. III, 31.
Philippici campi	III, 15.	Potentia nimia	III, 6.
Philippus rex	II, 32, 42.	Porhinus	III, 19.
Philippi Romani duces	II, 43, 44, 45, 47.	Præneſte	I, 21, 42. III, 63.
Phryges	I, 5.	Prætexta	I, 12.
Picentes	I, 44. III, 48.	Prætorij exercitus	III, 50, 51.
Pindus flu.	II, 34.	Prætoriana nauis	III, 39.
Pirata & Piraticum bellum	III, 22, 23, 24.	Proculus	I, 7.
Piræus portus	III, 22.	Prodigia	I, 44, II, 33. III, 15, 36.
Piſones	III, 12, 50. III, 50.	Proſtigatum bellum	II, 48.
Platonis liber de immortalitate animæ	III, 23.	Præpontis	III, 23.
Plotius	III, 23.	Proſcriptiones	III, 62, 64, 66. III, 34.
Pœni	II, 2, 5, 19, 26. Iidem	Provincias facere & retinere.	II, 56. III, 53.
Carthaginenses.		Prouocandi ius	I, 17.
Pollio Afinius	III, 49.	Pſeudophilippus	II, 46.
Pollux in verbo Caſtor.		Ptolemæi reges	III, 27. III, 18.
Polyxenides	III, 38.	Publicola Valerius	I, 17.
Pomeria op.	I, 34.	Pulcher Appius	II, 40.
Pompeij op.	I, 33.	Pulli in mare præcipitari	II, 9.
Pompeius Magnus	III, 13, 39, 64, 67. III, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 16, 18. Eius filij, III, 24, 30, 39.	Punica bella	II, 2, 16, 48.
Parer	III, 48.	Puteoli op.	I, 34.
Pompilius Numa	I, 11, 16. II, 12.	Pyrenæi montes	II, 26, 54. III, 56.
Pontes	III, 28, 31. III, 48, 52.		

I N D E X.

- Pyrrhus rex I,37,38. II,39.
III,13.
- Q.
- Q**uinctili^{us} Varus III,53.
Quinctius Lucius I,
22,50.
- Quirinalis mons I,29
Quirinus Romulus I,7
- R.
- R**auenna III,33.
Regilli lac^{us} I,20. Æmi-
lius Regillus II,38.
Regulus Atilius II,6,7,8.
Religionis exemplum I,27.
Remus I,30,4.
Renus flu. III,28. III,51,61.
Rhea Siluia I,3.
Rhodopa III,12.
Rhodos & Rhodij II,33.
III,14.
Rodanus flu. III,5,28.
Roma I,3,4,10,11. Non
peritura III,4. Romani
populi imperium I,1.
Ætates I,2,16,46,50. II,
1,63. III,37.
Romulus I,1,3,4,5,6,7,16.
Romulus Augustus III,
61.
Rostra à rostris nauium di-
ctu s
Romæ locus I,22. III,41.
III,29,34.
Rufinus I,42.
Rutilius III,44,48.
- S.
- S**abini I,6,8,32,43. III,
46.
Sabinius Titurius III,30.
Sacer mons I,47.
Sacerdotia I,8.
Sacrportus III,61.
Sagefama op. III,57.
Sagunthus op. II,16.
Salamis insula II,38.
Saliij sacerdotes I,8.
Salinator II,29
Salentini I,44.
Salmacis III,43.
Salondicus II,57.
Salyi pop. II,13. III,5.
Samnites & Samnium I,33,
34,36,42,43, III,47,48.
Samos II,64.
Samothracia II,43.
Sanguis humanus potus
III,1.
Sardinia insula II,6,24,25.
Sarmatæ pop. III,51,61.
Satricum op. I,21.
Saturninus Appuleius III,
38,43.
Saus flu. III,48.
Scæua III,14.
Scæuolæ I,19. III,61.
Scaurus III,2,45.
Scelera nõ latent diu III,2.
Scelerata porta. I,23.
Scipiones II,5,19,26,30,
31,38,48,50,55,56,60, III,
41,61, III,21,22.
Scorda II,45.
Scordisci pop. III,11.
Seythæ III,61.
Seditiones & discordiæ ciui-
tatis Romanæ I,46,47,48,
49,50. III,37,40,41,42,43,
44, & alibi aliæ. Vide in
littera C, Ciuilia bella.

INDEX.

Segestes	III, 55.	na degenerant	II, 41.
Segidenfes	II, 59.	Sora op.	1, 21.
Segouia op.	III, 65.	Soranus	III, 63.
Seleucia	III, 35.	Spartacus	III, 52-55.
Sempronij	I, 44. II, 19, 24.	Sperandum semper	III, 39.
Senatus	1, 7, 12.	Spoletium op.	III, 63.
Senones	1, 25, 30. III, 57. III, 47.	Spolia opima	1, 55, 24. II, 14, 56.
Senum honor	II, 23.	Spurius Cassius	1, 50.
Septentrio	III, 5, 20. III, 47.	Stator Iuppiter	1, 6.
Septimius	III, 17.	Stolo	2, 49.
Sequani pop.	III, 32.	Strabo Pompeius	III, 48.
Seres pop.	III, 61.	Stragulari in carcere	III, 3.
Serpens ingens	II, 7.	Stuprum punitum	1, 15, 11, 41.
Sertorius & eius bellum	III, 59, 64.	Sucro	III, 65.
Serui militantes	II, 22, 24. III, 58.	Suesſa Pometia	1, 14.
Alterum hominum genus	III, 52.	Sueui pop.	III, 52.
Seruile bellum	III, 39, 49.	Sulmo op.	III, 63.
Seruilij	1, 50, 11, 53. III, 22, 44, 51.	Superbia & libido	III, 53.
Seruius Tullius	I, 13, 14, 16.	Superbus Tarquinius	1, 14.
Sextiæ aquæ	III, 7.	Sulpicia lex	III, 57.
Sibyllini versus	III, 2.	Sulpicij	1, 49. III, 57.
Sicambri pop.	III, 52.	Surena	III, 36.
Sicilia	1, 37. II, 2, 6, 25. III, 49.	Sylla	11, 13, 15, 48, 56. Huius filius Faustus III, 28. Syllæ in coniuratione Carilinæ III, 1.
Sicoris flu.	III, 11.	Syracusæ op.	II, 3, 25.
Silanus	III, 6.	Syria	11, 35. III, 38.
Silla, infra Sylla.		Syrtes	II, 10.
Sillaces	III, 36.	Syrus Eunus	III, 49.
Silua	1, 3.	T.	
Sipylus mons	II, 38.	T Abule duodecim, legum Romanarum, 48. Proſcriptionum III, 62. III, 34.	
Sitis exercitus	III, 7. III, 43.	Tagus flu.	11, 58.
Sociale bellum	111, 39, 46.	Tanais flu.	111, 12.
Solis defectio	1, 7.	Tanaquil	1, 13.
Solo mutato frugum semi-		Taphræ	

I N D E X.

Taphræ op.	1,21.	Tiberij	111,2,41*
Tarcondimotus	111,5.	Tiberius flu.	1,3,11*
Tarentus 1.37,38,42.11,22, 27.		Tibur op.	1,21*
Tarquinius Priscus 1,12,13, 26. Superbus & eius filij		Ticinus flu.	11,19*
1,14,16,19,20.		Tigranes rex	111,20.111,55*
Tarraco op.	111,58.	Tigurini pop.	111,6,10*
Tatius	1,6,32.	Titus flu.	11,15*
Taxus arbor	111,58.	Titurij Sabinus	111,30.
Tectosagi pop.	1,41.	Toga picta	1,12.
Telesinus	111,47,62.	Tolosobogi	11,41.
Tellus dea	1,44.	Tolumnius rex	1,2,4*
Tempe Theſſalica	111,17.	Torquati	1,30,31.11,2,5.
Tempeſtas	111,17.	Trabea	1,12.
Tencteri pop.	111,31.111,51.	Tranſanus Imperator	1,2.
Terentius Varro	111,23.	Trasimeneus lacus	11,19.
Terme op.	111,65.	Trebia flu.	11,19.
Tetminus deus	11,15.	Treveri pop.	111,29.
Terræ motus 11,20. Terra- rum ſitus pictura	1,1.	Tribuni plebis ſtudioſi 111, 40,44. Sacroſancti 111,42.	
Terrigenæ	1,36.	Tridentinæ Alpes	111,8.
Teuca regina	11,15.	Trigacini	111,59.
Thala opp.	111,3.	Triumphij 1,12,43.11,5,44. 111,50,65.111,28.	
Thapſos	111,21,28.	Triumviratus	111,33,36.
Thebæ	11,34.	Trophæa	11,58.111,5.111,51.
Themiftocles	11,38.	Tullia	1,14.
Theodotus	111,19.	Tullius Seruius	1,13.
Thermopylæ	11,5.	Tullus Hoſtilius	1,9,16.
Thermus	111,9.	Tumultus	111,49,56.
Theſſali & Theſſalia	1,43. 111,11.111,14,15.	Tunica palmata	1,17.
Theutobochus rex	111,8.	Turduli pop.	11,56.
Theutones pop.	111,6,7.	Turmius	111,55.
Thoas princeps Ætolix	11, 36.	Tuſculum & Tuſculani	1,20.
Thora	111,53.	Tuſci	1,5,12,18.
Thracæ & Thracia	11,42.111, 11,54.111,50.	Tutia vrbs	111,65.
Tharij	111,55.		

V

V Accæ i pop. 11,56. 111,7.
Vadimonis lacus 1,30.
** ij

INDEX.

Valentia opp.	III, 65.	Vindelici pop.	III, 47.
Valerius Publicola	I, 17.	Vindelicus flu.	III, 55.
Corvinus	I, 30.	Vinnius mons	III, 57.
Vargonteius	III, 1.	Viriathus	II, 58.
Varrones	II, 21. III, 23, III, 13.	Viridomarus Gallus	II, 14.
Varus flu.	II, 13. Dux Romanus	Virginus & eius filia	I, 48.
III, 24. Quintilius	III, 53.	Vifurgis flu.	III, 52.
Veientes & Veiij	I, 5, 23, 24.	Vmbri & Vmbria	I, 36. III, 47.
Velini fontes	I, 32.	III, 9.	
Veneti Gallia Transalpinae		Vnimanus	II, 58.
III, 29.		Volero	I, 46.
Venetia Cispalinae amoeni		Volsci pop.	I, 22, 43.
tas	III, 8.	Volsini	I, 45.
Venenum mixtum fontibus		Vispetes pop.	III, 51.
II, 65.		Vtica vrbs	III, 23.
Ventidius	III, 40.	Volteius	III, 12.
Ventris & membrorum di		Vultures	I, 4.
scordia	I, 47.	Vulturius	III, 2.
Venuleius	III, 63.	Vulturnus flu.	III, 61.
Vercingetorix	III, 32.		
Vergelli torrens	II, 21.	X	
Verulae	I, 21.	X Anthippus	II, 8.
Vesta & Vestales	I, 2, 8, 27.	X Xerxes	II, 35, 38.
III, 61.			
Vesuvius mons	I, 33, III, 53.	Z	
Veturia	I, 46.		
Veturius	I, 35.	Z Acynthus insula	II, 39.
Vibius	III, 48, 49.	Z Zama op.	III, 3.
Victoria vera	I, 23. infamis	Z Zeuma op.	III, 35.
II, 65.			

UNED

UNED



LVCII ANNÆI
SIVE FLORI, SIVE
SENECÆ, EPITOMÆ
RERVM ROMANARVM
LIBER PRIMVS.

PROLOGVS.

ROPVLVS Romanus à rege Romulo in Cæsarem Augustum septingentos per annos, tantum operum pace, belloque gessit, vt si quis magnitudinem imperij cum annis conferat, ætatem vltra putet. Ita enim latè per orbem terrarum arma circumtulit, vt qui res eius legunt, non vnus populi, sed generis humani facta discant. Nam tot laboribus, periculisque iactatus est, vt ad constituendum eius imperium, contendisse virtus, & fortuna videantur. Quare quum præcipuè hoc quoque, sicut cetera, operæ precium sit cognoscere, tamen quia ipsa sibi obstat magnitudo, rerumque diuersitas aciem intentionis obrumpit, faciam quod solent, qui terrarum situs pingunt: in breui quasi tabella totam eius imaginem amplectar, non nihil, vt spero, ad admirationem principis populi collaturus, si pariter atque in semet vniuersam magnitudinem eius osten-

A

dero. Si quis ergo populum Romanum quasi hominem consideret, totamque eius ætatem percēseat, ut cœperit, utque adoleuerit, ut quasi ad quendam iuuentæ florem peruenerit, ut postea velut consenuerit, quatuor gradus, processusque eius inueniet. Prima ætas sub regibus fuit, prope ducentos quinquaginta per annos, quibus circum ipsam matrem suam cum finitimis luctatus est. Hæc erit eius Infantia. Sequens à Bruto, Collatinoque consulibus, in Appium Claudium, Quinctum Fuluium consules, ducentos annos patet: quibus Italiam subegit. Hoc fuit tempus viris armisque incitatissimum. ideo quis Adolescentiam dixerit. Dehinc ad Cæsarem Augustum ducenti quinquaginta anni, quibus totum orbem pacauit. Hic iam ipsa Iuuenta imperij, & quasi quædam robusta maturitas. A Cæsare Augusto in sæculum nostrum, sunt non multo minus anni ducenti: quibus inertia Cæsarium quasi consenuit, atque decoxit, nisi quod sub Traiano principe mouet lacertos, & præter spem omnium, senectus imperij, quasi reddita iuuentute, reuirescit.

De Romulo primo Romanorum Rege.

CAP. I.

PRI-MVS ille & Urbis, & Imperij conditor, Romulus, fuit à Marte genitus, & Rhea Siluia. Hoc de se Vestæ sacerdos grauida confessæ est: nec mox fama dubi auit, quum Amulij imperio abiectus in profluentem cum Remo

Remo fratre, non potuit extinguui. siquidem
 & Tiberius annē repressit: & relictis catulis
 lupa vagitum secuta, vbera admouit infanti-
 bus, matrēque se gessit. Sic repertos apud ar-
 borem, regis pastor tulit in casam, atque edu-
 cavit. Alba tunc erat Latio caput, Iuli opus,
 nam Lauinium patris Æneæ contempserat.
 Ab his Amulius iā bis septima sobole regna-
 bat, fratre pulso Numitore, cuius ex filia Ro-
 mulus. Igitur statim prima iuuentæ face, pa-
 4 truum Amulium ab arce deturbat, auum re-
 ponit: Ipse fluminis amator, & montium,
 apud quos erat educatus, mœnia nouæ vr̄bis
 agitabat. Gemini erant: vter auspiciaretur, &
 regeret, adhibuere piacula. Remus montem
 Auentinum, hic Palatinum occupauit. Prior
 ille sex vultures, hic postea, sed duodecim
 vidit. Sic victor augurio, vr̄bem excitat,
 plenus spei, bellatricem fore. ita illi assuetæ
 sanguine & præda aues pollicebantur. Ad tu-
 telam nouæ vr̄bis sufficere vallum videbatur:
 cuius dum irridet angustias Remus, idque
 increpat saltu: dubium an iussu fratris, occisus
 est. Priua certè victima fuit: munitionem-
 que vr̄bis nouæ, sanguine suo consecrauit
 Imaginē vr̄bis magis quàm vr̄bē fecerat. in-
 colæ deerant. Erat in proximo lucus: hunc A-
 sylum facit: & statim mira vis hominum, La-
 tini, Tuscique pastores, quidam & transma-
 rini Phryges, qui sub Ænea: Arcades, qui sub
 Euandro duce, influxerant. Ita ex variis quasi
 elemētis congregauit corpus vnū: populūm-
 que Romanū ipse fecit. Res erat vnus ætatis:

populus, virorum. Itaque matrimonia à finitimis petita, quia non impetrabantur, manu capta sunt. Simulatis quippe ludis equestribus, virgines, quæ ad spectaculum venerant, præda fuere: & hæc statim causa bello rû. Pulsi fugatique Veientes. Cæninensium captum, ac dirutum est oppidum. Spolia insuper optima de rege, Feretrio Ioui manibus suis rex reportauit. 6
 binis prodite portæ per virginem, nec dolo: sed puella pretium rei, quæ gererant in sinistris, petierat. dubium clipeos, an armillas. Illi ut & fidem soluerent, & vlciscerentur, clipeis obruere. Ita admissis admœnia hostibus, atrox in ipso aditu pugna, adeo ut Romulus Iouem oraret, ut fœdâ suorum fugam sisteret. Hinc templum, & Stator Iuppiter. Tandem sæuientibus, interuenere raptæ laceris comis. Sic pax facta cum Tatio, fœdusque percussum: secutaque res mira dictu, ut relictis sedibus suis nouam in Urbem hostes demigraret, & cum generis suis auitas opes pro dote sociarent. 7
 Auctis breui viribus, hunc rex sapientissimus statum Reipublicæ imposuit, ut iuuetus diuisa per tribus, in equis, & in armis ad subita belli excubaret: consiliû Reipublicæ penes senes esset, qui ex auctoritate PATRES, ob ætatem, SENATUS vocabantur. His ita ordinatis, repente, quum 8
 concionem haberet, ante Urbem apud Capræ paludem, è conspectu ablatu est. Discerptum aliqui à senatu putant ob asperius ingenium: sed oborta tempestas, solisque defectio, consecrationis speciem præbuere: cui r. i mox Iulius Proculus fidem fecit, visum à
 se Ro

XXXVII

se Romulum affirmans, augustiore forma, quàm fuisset: mandare præterea, vt se pro numine acciperent: *QVIRINVM* in cælo vocari: placitum diis, vt gentium imperio Roma potiretur.

De Numa Pompilio.

CAP. II.

8 **S**VCCEDIT Romulo Numa Pompilius: quem Curibus Sabinis agentem, vltro petiuere, ob inclytam viri religionem. Ille sacra, & cæremonias, omnémque cultum deorum immortalium docuit: ille Pontifices, Augures, Salios, ceteraque sacerdotia, annum quoque in duodecim menses, fastos dies, nefastosque descripsit. Ille Ancilia atque Palladium, secreta quædã imperij pignora, Ianumque geminum, fidem pacis ac belli: in primis focum Vestæ virginibus colendum dedit, vt ad similitudinem cælestium siderum, custos imperij flamma vigilaret. Hæc omnia quasi monitu deæ Egeriæ, quò magis barbari acciperent. Eò denique ferocem populû redegit, vt quod vi & iniuria occupauerat imperium, religione, atque iustitia gubernaret.

De Tullo Hostilio.

CAP. III.

9 **E**XCIPIIT Pompilium Numam Tullus Hostilius: cui in honorem virtutis regnû vltro datum. Hic omnem militarẽ disciplinã,

artemque bellandi cōdidit. Itaque mirum in modum exercitata iuuentute, prouocare ausus Albanos, grauem, & diu principem populum: sed quum pari robore frequentibus praeliis vtrique comminuerentur, misso in compendium bello, Horatiis, Curatiisque, tergeminis hinc atque inde fratribus, vtriūsq; populi fata cōmissa sunt. Anceps, & pulchra contentio, exitūque ipso mirabilis. Tribus quippe illinc vulneratis, hinc duobus occisis, qui supererat Horatius, addito ad virtutem dolo, vt distraheret hostem, simulat fugā: singulōsq; prout sequi poterant, adortus, exuperat. Sic (rarum alias decus) vnūs manu parta victoria est: quam ille mox parricidio fœdauit. Flentem ¹⁰ spolia circa se sponsi quidem, sed hostis sororem viderat. hunc tam immaturum virginis amorē vltus est ferro. Citauēre leges nefas: sed abstulit virtus parricidam: & facinus infra gloriam fuit. Nec diu in fide mansit Albanus. Nam Fidenate bello missi in auxilium ex fœdere, medij inter duos expectauēre fortunam. Sed Rex callidus, vbi inclinare socios ad hostem videt, tollit animos, quasi ipse mandasset. spes inde nostris, metus hostibus. Sic fraus proditorum irrita fuit. Itaque hoste victo, ruptorem fœderis Metium Fufetium religatum inter duos currus, pernicibus equis distrahit: Albamque ipsam quamuis parētem, æmulam tamen, diruit, quum prius omnes opes vrbs, ipsūque populū Romam transtulisset: prorsus vt cōsanguinea ciuitas nō periisse, sed in suū corpus rediisse rursus videretur.

De

De Anco Marcio.

CAP. IV.

ANCVS deinde Marcius, nepos ex filia Pom-
piliij, pari ingenio. Hic igitur & mœnia CXIII
muro amplexus est, & interfluentem Vrbi Ti-
berinum ponte commisit: Ostiãque in ipso
maris, fluminisque confinio coloniam posuit,
iam tum videlicet præfagiens animo futurum,
vt totius mundi opes, & commeatus illo velu-
ti maritimo Urbis hospitio reciperentur.

De Tarquinio Prisco.

CAP. V.

¹² **T**ARQVINIVS postea Priscus, quanuis CXXXIIX
transmarinæ originis, regnum vltro pe-
tens, accipit, ob industriam atque elegantiam:
quippe qui oriundus Corintho, Græcum in-
genium Italicis artibus miscuisset. Hic & se-
natus maiestatem numero ampliauit, & cen-
turiis tribus auxit: quanuis Attius Nauius nu-
merum augeri prohiberet, summus augurio.
quem rex in experimentum rogauit, fieri ne
posset, quod ipse mente conceperat. Ille rem
expertus augurio, posse respondit. Atqui hoc,
inquit, agitabam, an eotem illam secare noua-
cula possem. Augur, Potes ergo, inquit, & se-
cuit. Inde Romanis sacer Auguratus. Neque
pace Tarquinius quàm bello præptior. Duo-
decim nanque Tusciæ populos frequentibus
armis subegit. Inde Fasces, Trabes, Curules,

Anuli, Phaleræ, Paludamenta, Prætexta: inde quòd aureo curru quatuor equis triumphatur: Togæ pictæ, tunicæque palmatæ: omnia denique decora, & insignia, quibus imperij dignitas eminet.

De Servio Tullio.

CAP. VI.

ECXXII. **S**ERVIVS Tullius deinceps gubernacula¹³ Urbis inuadit: nec obscuritas inhibuit, quanuis matre serua creatū. Nam ob eximiã indolem vxor Tarquinij Tanaquil liberaliter educauerat: & clarum fore, visa circa caput flamma, promiserat. Ergo inter Tarquinij mortem, annittente regina, substitutus in locum regis quasi ad tempus, regnū dolo partum sic egit industriè, vt iure adeptus videretur. Ab hoc populus Rōmanus relatus in censum, digestus in classes, curiis atque collegiis distributus: summãque regis solertia ita est ordinata Respublica, vt omnia patrimonij, dignitatis, ætatis, artiū, officiorūque discrimina in tabulas referrētur, ac si maxima ciuitas, minimæ domus diligentia, cōtineretur.

De Tarquinio Superbo.

CAP. VII.

ECXXIX. **P**OSTREMVS omnium fuit regū Tar-¹⁴quinius, cui cognomē Superbo ex moribus datum. Hic regnū auitum, quod à Servio tenebatur, rapere maluit, quàm expectare: immissis.

immisísque in eum percussoribus, scelere partam potestatem nō melius egit, quā̄m acquisierat. Nec abhorrebat moribus vxor Tullia quæ vt virū regem saluaret, super cruentū patrem, vecta carpento, consternatos equos egit. Sed ipse in Senatum cædibus, in omnes superbia, quæ crudelitate grauior est bonis, grassatus, quum sæuitiā iam domi fatigasset, tandem in hostes conuersus est. Sic valida oppida in Latio capta sunt, Ardea, Oericulū, Gabij, Suesla, Pometia. Tum quoque cruentus in suos. Neque enim filium verberare dubitauit, vt simulanti transfugam, apud hostes hinc fides esset. Cui Gabiis, vt voluerat, recepto, atque per nuncios consulenti, quid fieri vellet, eminentia forte papauerum capita virgula decussit, quum per hoc interficiēdos esse principes intelligi vellet. quæ superbia sic respondit. Tamen de manubiis captarum vr- ccxc.
bium templum erexit. quod quum inaugura-
retur, cedentibus cæteris deis (mira res dictu)
restitēre Iuventas, & Terminus. Placuit vati-
bus contumacia numinum. Siquidem firma
omnia & æterna pollicebātur. Sed illud hor-
rendum, quod molientibus ædem, in funda-
mentis humanum repertū est caput. nec du-
bitauēre cuncti, monstrum pulcherrimum,
imperij sedem, capūtque terrarū promittere.
Tādiu superbiā regis Populus Romanus per-
pessus est, donec aberat libido. hanc ex liberis
eius importunitatem tolerare non potuit.
Quorum quum alter ornatissimæ feminae
Lucretiæ stuprū intulisset, matrona dedecus

ferro expiauit. Imperiū tū Regibus abrogatū.

Anacephalæosis de septem Regibus.

C A P. VIII.

HÆ c est prima ætas populi Romani, & quasi infãtia, quam habuit sub regibus septem, quadam fatorum industria, tam variis ingenio, vt Reipublicæ ratio, & utilitas postulabat. Nã quid Romulo ardētius? tali opus fuit, vt inuaderet regnum. Quid Numa religiosius? talem res poposcit, vt ferox populus deorum metu mitigaretur. Quid ille militiæ artifex Tullus? bellatoribus viris quàm necessarius! vt acueret ratione virtutem. Quid ædificator Ancus? vt Urbem colonia extenderet, ponte iungeret, muro tæretur. Iã verò Tarquinij ornamenta, & insignia quantam principi populo addiderunt ex ipso habitu dignitatem? Actus à Seruio census quid effecit, nisi vt ipsa se nosceret Respublica? Postremo Superbi illius importuna dominatio, non nihil, immo vel plurimum profuit. Sic enim effectum est, vt agitated iniuriis populus, cupiditate libertatis incenderetur.

De Mutatione Reipublicæ.

C A P. IX.

CCXCIV. **I**GITUR Bruto, Collatinoque ducibus, & 17
Iauctoribus, quibus ultionem sui moriens
matrona mandauerat, populus Romanus ad
vindicanđã libertatis, ac pudicitie decus, quo-
dam quasi instinctu deorū concitatus, regem
repente

repente destituit, bona diripit, agrum Marti suo consecrat, imperium in eisdem libertatis suę vindices trāsfert, mutato tamen & indice, & nomine. quippe ex perpetuo annum placuit, ex singulari duplex: ne potestas solitudine, vel mora corrūperetur. CONSULESQUE appellauit pro regibus, vt consulere se ciuibus suis debere meminissent. Tantūque libertatis nouę gaudium inceserat, vt vix inutati status fidem caperent: alterūq; ex consulibus tantū ob nomen, & genus regium, fascibus abrogatis, Vrbe dimitterent. Itaque substitutus Valerius Publicola, ex summo studio annixus est ad augendam liberi populi maiestatem. Nam & fasces ei pro libera concione submisit, & ius prouocationis aduersus ipsos dedit. Et ne specie arcis offenderet, eminentes ædes suas in plana submisit. Brutus verò fauori ciuium, etiam domus suę clade, & parricidio velificatus est. Quippe quum studere reuocandis in Urbem regibus liberos suos comperisset, protraxit in forum, & concione media virgis cecidit, & securi percussit: vt planè publicus parens in locum liberorum adoptasse sibi populū Romanum videretur. Liber iam hinc populus Romanus, prima aduersus externos arma pro libertate corripuit, mox pro finibus, deinde pro sociis, tū pro gloria, & imperio, lacesētibus assiduè vsquequaq; finitimis: quippe quū patrij soli gleba nulla esset, sed statim hostile pomceriū, mediūsq; inter Latium & Tuscos, quasi in quodam biuio collocatus, omnibus

portis in hostem incurreret: donec quasi contagione quadam per singulos itum est: & proximis quibúsque correptis, totam Italiã sub se redigeret.

Bellum Etruscum cum Rege Porsena.

C A P. X.

CXLVI. **P**VLSIS ex Vrbe regibus, prima pro libertate arma corripuit. Nam Porsena rex Etruscorum ingētibus copiis aderat, & Tarquinius manu reducebat. Hunc tamē, quāuis & armis, & fame, vrgeret occupatōque Ianiculo ipsis Urbis faucibus incubaret, sustinuit, repulit. nouissimē etiam tanta admiratione perculit, vt superior vltro cum penē victis amicitiaē scēdera feriret. Tunc illa Romana prodigia atque miracula, Horatius, Mucius, Clœlia: quæ nisi in annalibus forent, hodie fabulæ viderentur. Quippe Horatius Cocles, postquam hostes vndique instātes solus submouere non poterat, ponte rescisso transnatat Tiberim, nec arma dimittit. Mucius Scœuola regē per insidias in castris ipsius aggreditur: sed vbi frustrato circa purpuratū eius ictu tenetur, ardentibus focus iniicit manum, terrorēque geminat dolo. Vt scias, inquit, quē virum effugeris, idem trecēti iurauimus. quū interim (immane dictu) hic interritus, ille trepidaret, tanquā manus regis arderet. Sic quidē viri: sed ne quis sexus à laude cessāret, ecce & virginum virtus. Vna ex obsidibus regi data, elapsa custodia, Clœlia, per patrium flumē

flumen equitabat. Et rex quidem tot tantisque virtutū territus mōnitis, valere, liberōsque esse iussit. Tarquinij tandiu dimicauerunt, donec Aruntem filium regis manu sua Brutus occidit, superque ipsum mutuo vulnere expirauit, planè quasi adulterum ad inferos vsque sequeretur. CCXLV.

Bellum Latinum.

CAP. XI.

LATINI quoque Tarquinius asserebāt Læmulatione, & inuidia: vt populus qui foris dominabatur, saltem domi seruiret. Igitur omne Latium Mamilio Tusculano duce, quasi in regis vltionem tollit animos. Apud Regilli lacum dimicatur, diu Marte vario, donec Postumius ipse dictator signum in hostes iaculatus est (nouum & insigne commentum) vt peteretur cursu. Cossus equitum magister exuere frenos imperauit (& hoc nouum) quo acrius incurrerent. Ea demum atrocitas fuit prælij, vt interfuisse spectaculo deos fama tradiderit, duos in candidis equis. Castorem atque Pollucem nemo dubitarit. Itaque & Imperator veneratus est, pactusque victoriam tēpla promisit: & reddidit planè quasi comilitonibus deis stipendium. Hactenus pro libertate: mox de sanibus cum eisdem Latinis assidue, & sine intermissione pugnatum est. Sora (quis credat?) & Algidum terrori fuerunt: Satricum atque Corniculum prouinciæ. De CXXXIIX.

Verulis, & Bouillis pudet, sed triūphauimus. Tibur nunc suburbanum, & æstiuæ Prænestæ delicia, nuncupatis in Capitolio votis petebantur. Idem tunc Fæsulæ, quod Carræ nuper. idem nemus Aricinum, quod Hercynius saltus: Fregellæ, quod Geforiacum: Tiberis, quod Euphrates. Coriolus quoque (pro pudor) victus adeo gloriæ fuit, vt captum oppidum Caius Marcius Coriolanus quasi Numintiam, aut Africam, nomini induceret. Ex-
 CDXV. tant & parta de Antio spolia, quæ Mænius in suggestu fori, capta hostium classe, suffixit: si tamen illa classis. nam sex fuere rostratæ. Sed hic numeros illis initiis nauale bellum fuit. Peruicacissimi tamen Latinorum Æqui, & Volsci fuere, & cotidiani, vt ita dixerim, hostes, sed hos præcipuè Lucius Quinctius domuit, ille dictator ab aratro: qui obfessa, ac pænè iâ capta Marci Minucii consulis castra,
 CCXCV. egregia virtute seruauit. Medium erat forte tempus sementis, quum patricium virū innixum aratro suo, licitor in ipso opere deprehēdit. Inde in aciem profectus, ne quid à rustici operis imitatione cessaret, victos more pecudum sub iugum misit. Sic expeditione finita, rediit ad boues rursus, triumphalis agricola. Fides numinum! qua velocitate? intra quindecim dies cœptum, peractūque bellum prorsus: vt festinasse dictator ad relictum opus videretur.

Bellum cum Etruscis, Faliscis, & Fidenatibus.

C A P. XII.

ASSI-

ASIDVI verò, & anniuersarij hostes ab Etruria fuere Veientes, adeò vt extraordinariam manum aduersus eos promiserit, priuatimque gesserit bellum gens vna Fabiorum. Satis superque idonea clades. Cæsi apud Cremeram treceti & sex patricius exercitus. & scelerato signatur nomine, quæ proficiscētes in præliū porta dimisit. Sed ea clades ingētibus expiata victoriis, postquam per alios atque alios duces robustissima capta sunt oppida, vario quidem euentu. Falisci se sponte dederunt. Cremati suo igne Fidenates. Rapti funditus deletique Veientes. Falisci quum obsiderētur, mira visa est fides Imperatoris, nec immeritò, quòd ludimagistrum, vrbis proditorem cum iis quos adduxerat pueris, victum sibi vltro remisisset. Eam namque vir sanctus, & sapiens sciebat veram esse victoriam, quæ salua fide, & integra dignitate pararetur. Fidenæ quia pares non erant ferro, ad terrorem mouendum facibus armatæ, & discoloribus, serpentum in modum, vittis, furiali more processerant: sed habitus ille feralis, euerfionis omen fuit. Veientium quanta res fuerit, indicat decenis obsidio. Tunc primum hiematum sub pellibus. taxata stipendio hiberna. adactus miles sua sponte iureiurando, nisi capta vrbe non remeare. Spolia de Larte Tolumnio rege ad Feretrium reportata. Denique non scalis, nec irruptione, sed cuniculo, & subterraneis dolis peractum vrbis excidiū. Ea denique visa est prædæ magnitudo, vt eius decime Apollini Pythio mitterentur: vniuer-

CCLXXIV.

CCLXXVI.

CCCLIX.

CCCXXVII.

CCCLVII.

ECCXXV.

CCCLVII.

susque populus Romanus ad direptionem Urbis vocaretur. Hoc tunc Veietes fuere, nunc fuisse quis meminit? quæ reliquæ? quodve vestigium? Laborat annalium fides, ut Veios fuisse credamus.

Bellum Gallicum.

CAP. XIII.

HIN c; siue inuidia deum, siue fato, rapidissimus procurrentis imperij cursus, parumper Gallorum Senonum incursione supprimitur. Quod tempus populo Romano nescio utrum clade funestius fuerit, an virtutis experimentis speciosius. Ea certè fuit vis calamitatis, ut in experimentum illatam putem diuinitus, scire volentibus immortalibus diis, an Romana virtus imperium orbis mereretur. GALLI SENONES, gens natura ferox, moribus incòdita, ad hoc ipsa corporum mole perinde ac armis ingentibus, adeò omni genere terribilis fuit, ut planè nata ad hominum interitum, urbium stragem, videretur. Hi quondam ab ultimis terrarum oris, & cingente omnia Oceano, ingenti agmine profecti, quum iam media valtassèt, positis inter Alpes & Padum sedibus ne his quidem contenti, per Italiam vagabantur. Tum Clusium

ccclxii.

Tusciæ urbem obsidebant. Pro sociis, ac federatis populus Romanus interuenit, missis ex more legatis: sed quod ius apud barbaros? Ferocius agunt. Mouent exinde certamen.

Conuersis

Conuersis igitur à Clusio, Romámque ve-
 nientibus, ad Aliam flumen cum exercitu Fa-
 bius consul occurrit. Non Cremeræ scædior
 clades. Itaque hūc diem fastis Roma damna-
 uit. Fuso exercitū iam mœnibus Urbis appro-
 pinquabant. Erant nulla præsidia. Tum igi-
 tur, aut nunquam aliàs, apparuit vera illa Ro-
 mana virtus. Iam pridem maiores natu amplif-
 simis vsi honoribus, in forum coeunt. ibi de-
 nouente pontifice, diis se Manibus consecrât:
 statimque in suas quisq; ædes regressi, sicut in
 trabecis erât, & amplissimo cultu, in curulib⁹ sel-
 lis sese posuerunt: vt quū venisset hostis, in sua
 dignitate morerentur. Pontifices, & Flamines,
 quicquid religiosissimi in templis erat, partim
 in doliis defossa terræ recundunt, partim im-
 posita plaustris secum auferunt. Virgines si-
 mul ex sacerdotio Vestæ, nudo pede fugientia
 sacra comitantur. Tamen excepisse fugien-
 tes vnus è plebe fertur Lucius Albinus: quī
 depositis vxore & liberis, virgines in plaustrū
 recepit adeo tum quoque in vltimis, religio
 publica priuatis affectibus antecellebat. Iu-
 uentus verò, quam satis constat vix mille ho-
 minum fuisse, duce Manlio, arcem Capitolini
 mōtis infedit, obtestata ipsum quasi præsen-
 tem Iouem, vt quemadmodum ipsi ad defen-
 dendum templū eius cōcurrissent, ita ille vir-
 tutem eorum numine suo tueretur. Aderant
 interim Galli, a pertámque Urbē primo tre-
 pidi, ne quis subesset dolus: mox vbi solitudi-
 nem vident, pari clamore & impetu inuadunt
 Patentes passim domos adeunt: vbi sedentes

B

in curulibus sellis prætextatos senes velut
 Deos Geniósque venerati, mox eosdem, post-
 quam esse homines liquebat, alioqui nihil re-
 spondere dignantes, pari vecordia maçtant,
 facésque tectis iniiciunt: & totã Urbem igne,
 ferro, manibus, solo exæquant. Sex mensibus
 barbari (quis crederet?) circa montem vnum
 pependerunt, nec diebus modo, sed noctibus
 quoque omnia experti: quum tandem Málius
 nocte subeuntes, clangore anseris excitatus, à
 summa rupe deiecit. & vt spẽ hostibus deme-
 ret quanquam in summa fame, tamen ad spe-
 ciem fiducia, panes ab arce iaculatus est. Et ²⁹
 statò quodam die per medias hostium custo-
 dias Fabium Pontificem ab arce demisit: qui
 sollemne sacrum in Quirinali monte cõfice-
 ret. Atque ille per media hostium tela inco-
 lumis religionis auxilio rediit: propitiósque
 deos renunciauit. Nouissimè quum iam obsi-
 dio sua barbaros fatigasset, mille pondo auri
 recessum suum venditantes, idque ipsum per
 insolentiã, quũ ad iniqua põdera addito adhuc
 gladio, superbè victos increparent subito ag-
 gressus à tergo Camillus adeo cecidit, vt om-
 nia incendiorum vestigia, Gallici sanguinis
 inundatione deleret. Agere gratias diis im-
 mortalibus, ipso tantæ cladis nomine, liber.
 Pastorum casus ignis ille & flãma, paupertatẽ
 Romuli abscõdit. Incendiũ illud quid egit
 aliud, nisi vt destinata hominũ ac deorum do-
 micilio ciuitas, non deleta, nec obruta sed ex-
 piata potius, & lustrata videatur? Ideo post ³⁰
 assertam à Manlio, restitutam à Camillo

Vr-

Urbem, acrius etiam vehementiùsque in fini-
 timos surrexit. Ac primum omnium illam
 ipsam Gallicam gentem non contentus mor-
 nibus expulisse, quum per Italiam naufragia
 sua latius traheret, sic persecutus est duce Ca-
 millo, vt hodie nulla Senonũ vestigia super- CCCLXXXVI
 sint. Semel apud Anienem trucidati, quũ sin-
 gulari certamine Manlius aureum torquem CCCXCII.
 Barbaro inter spolia detraxit. inde Torquati.
 Iterum in Pontino agro, quum in simili pu-
 gna Lucius Valerius insequente Gallo, sacra CDIV.
 alite adiutus, retulit spolia. & inde Coruini.
 Necnon tandem post aliquot annos, omnes
 reliquias eorum in Etruria ad lacum Vadimo CCCLXX.
 nis Dolabella deleuit: ne quis extaret in ea
 gente, qui incensam à se Romanam urbem
 gloriaretur.

Bellum Latinum.

CAP. XIII.

31 **C**ONVERSUS à Gallis in Latinos, Manlio CDXIII.
 Torquato, Decio Mure consulibus, sem-
 per quidem emulatione imperij, & magistra-
 tuũ infestos, tũ vero cõtẽptu Urbis incensæ,
 quum ius ciuitatis, partem imperij, ac magi-
 stratum poscerent, atque iam amplius, quàm
 congregari auderent: quo tempore quis cessisse
 hostem mirabitur? quum alter consulum filiũ
 suum, quia contra imperium pugnauerat,

B ij

quanuis victorem, occiderit, quasi plus in imperio esset quam in victoria: alter quasi monitu deorum, capite velato primam ante aciem diis Manibus se deuouerit, ut in confertissima se hostium tela iaculatus, nouum ad victoriam iter, sanguinis sui semita, aperiret.

Bellum Latinum.

CAP. XV.

CDLXIII. **A**LATINIS aggressus est gentem Sabinarum, qui immemores factæ sub Tito Tatio affinitatis, quodam cōtagio belli se Latinis adiunxerant. Sed Curio Dentato consule, omnem eum tractum, quâ Nar ambit, fōtēsque Velini, Adriatico tenus mari, igne, ferrōque vastauit. Qua victoria tantum hominum tantum agrorum redactum in potestatem, ut in vtro plus esset, nec ipse posset æstimare, qui vicerat.

Bellum Samniticum.

CAP. XVI.

CDX. **P**RE CIBVS deinde Campaniæ motus, non pro se, sed quod est speciosius, pro sociis, Samnites inuadit. Erat foedus cum vtrisque percussum sed hoc Campani sanctius, & prius, omnium suorum deditioe, fecerant Sic ergo Romanus bellum Samniticum tanquam sibi gessit. Omnium non modo Italia, sed toto orbe

orbe terrarum, pulcherrima **CAMPANIÆ** plaga est. Nihil mollius cælo. denique bis floribus vernat. Nihil vberius solo: ideo **Liberi Cereris**que certamen dicitur. Nihil hospitalius mari. Hic illi nobiles portus, **Caieta**, **Misenus**, & tepentes fontibus **Baiæ**: **Lucrinus** & **Auernus**, quædam maris ostia. Hic amicti vitibus montes **Gaurus**, **Falernus**, **Massicus**, & pulcherrimus omnium **Vesuius**, **Ætnæi** ignis imitator. Vrbes ad mare, **Formiæ**, **Cumæ**, **Puteoli**, **Neapolis**, **Herculaneum**, **Pompei**, & ipsa caput urbium **Capua**, quondam inter tres maximas, **Romam**, **Carthaginém**que numerata. Pro hac vrbe iis regionibus **populus Romanus SAMNITES** inuasit, gentem si opulentiam quæris, aureis & argenteis armis, discolori veste, vsque ad ambitum armatam, si insidiarum fallaciam, saltibus ferè & montium fraude grassantem: si rabiem ac furorem, sacratis legibus, humanisque hostiis in exitium Urbis agitatum: si pertinaciam, sexies rupto fœdere, cladibusque ipsis animosiores. Hos tamen quinquaginta annis per **Fabios**, & **Papirios** patres, eorumque liberos, ita subegit, ac domuit, ita ruinas ipsas urbium diruit, vt hodie **Samnium** in ipso **Samnio** requiratur: nec facile appareat materia quatuor & viginti triumphorum.

Maximè tamen nota, & illustris ex hac gente clades apud **Gaudinas furcas** **Veturio Postumio**que consulibus accepta est. Clauso enim per insidias intra eum saltum exercitu, vnde non posset euadere, stupens occasione

tanta dux hostium Pontius, Herennium patrem consuluit: & ille, mitteret omnes, vel occideret, sapienter, ut senior, suaferat. Hic armis exutos mittere sub iugum maluit, ut nec amici forent beneficio, & post flagitium hostes magis. Itaque & cōsules statim magnifice voluntaria deditioe turpitudinem foederis dirimunt, & ultionem flagitans miles Papirio duce (horribile dictu) strictis ensibus per ipsam viam ante pugnam furit: & in congressu arsisse omnium oculos, hostis auctor fuit. nec prius finis caedibus datus, quam iugum & hostibus, & duci capto reposuerunt.

Bellum Etruscum & Samniticum.

CAP. XVII.

CDLIX. **H**A C T E N V S populus Romanus cum singulis gentium: innox acervatim. tamen sic quoque par omnibus fuit. Etruscorum duodecim populi, Umbri in id tempus intacti, antiquissimus Italiae populus Samnitium, & reliqui in excidium Romani nominis repente coniurant. Erat terror ingens tot simul, ratorumque populorum. Late per Etruriam infesta quatuor agminum signa volitabant. Ciminius interim saltus in medio, ante inuius plane quasi Calidonus, vel Hercynius, adeo tunc terrori erat, ut senatus Consuli de-
 CDXLII. nunciaret, ne tantum periculi ingredi auderet. Sed nihil horum terruit ducem, quin fratre praemisso exploraret accessus. Ille per noctem pastorio habitu speculatus omnia, refert totum iter.

iter. Sic Fabius Maximus periculosissimum bellum sine periculo explicauit. Nam subito inconditos, atque palâtes aggressus est: captisque superioribus iugis, in subiectos suo more detonuit. Ea namque species fuit illius belli, quasi interrigenas è cælo, ac nubibus, tela mitterentur. Nec incruenta tamen illa victoriâ nam oppressus in sinu vallis alter consulum CDLVIII. Decius, more patrio deuotum diis manibus obtulit caput: sollemnemque familiæ suæ CDXLVI. consecrationem in victoriæ pretium rededit.

Bellum Tarentinum, & cum Pyrrho rege.

CAP. XVIII.

57 **S**EQVITVR bellum Tarétinum, vnum qui- CDLXXII.
dem titulo, & nomine, sed victoriâ multiplex. Hoc enim Campanos, Apulos, atque Lucanos, & caput belli Tarentinos, id est totam Italiam, & cum istis omnibus Pyrrhum, clarissimum Græciæ regem, vna veluti ruina pariter inuoluit: vt eodem tempore & Italiam consummaret, & trâsmarinos triumphos auspicaretur. Tarentus Lacedæmoniorum opus, Calabriae quondam, & Apuliæ, totiûsque Lucaniæ caput, tum magnitudine & muris, portûque nobilis, tum mirabilis situ, quippe in ipsis Adriatici maris faucibus posita, in omnes terras, Histriam, Illyricum, Epirum, Achaïam: Africam, Siciliam vela dimittit. Imminet portui ad prospectum maris positum vrbs theatrum: quod quidem

causa miseræ ciuitati fuit omnium calamita-
 tum. Ludos fortè celebrabant, quum ad remi-
 gantem littori Romanam classem inde videt:
 atque hostem rati, emicant, sine discrimine in-
 sultant. qui autem, aut vnde Romani, nec satis
 norant. Aderat sine mora querelam ferens le-
 gatio. hanc quoque scèdè per obscœnam, tur-
 pèmq; dictu contumeliam, violant. Ex hinc
 bellum: sed apparatus horribilis, quum tot si-
 mul populi pro Tarentinis consurgerent: om-
 nibùsq; vehementior Pyrrhus: qui semi-
 græcam ex Lacedæmoniis conditoribus ciui-
 tatem vindicaturus cum totius vitibus Epiri,
 Thessaliæ, Macedoniæ, incognitisque in id tē-
 pus elephantis, mari, terra, viris, equis, armis
 addito insuper ferarum terrore, veniebat. A-
 pud Heraclæã, & Cápantiæ fluium Lirim, Le-
 uino cōsule, prima pugna: quæ tã atrox fuit, vt
 Ferentanz turmæ præfectus Obsidius inue-
 ctus in regem turbauerit, cœgeritque proie-
 ctis insignibus prælio excedere. Actũ erat, ni-
 si elephãti conuersi in spectaculum belli, pro-
 currissent: quorum tum magnitudine tum de-
 formitate, & nouo odore simul ac stridore
 cōsternati equi, quum incognitas sibi belluas
 amplius quàm erant suspicarentur, fugam
 stragèmq; latè dederunt.

CDLXXV. In Apulia deinde apud Asculum melius di-
 micatum est, Curio Fabricioque consulibus,
 iam quippe belluarum terror exoleuerat, &
 Caius Minucius quartæ legionis hastatus,
 vnus proboscide abscissa, mori posse belluas
 ostenderat. Iraque & in ipsas pila congesta
 sunt

sunt : & in turres vibratæ faces, tota ho-
 stium agmina ardentibus ruinis operuerunt:
 nec alius cladi finis fuit:quàm nox dirimeret:
 postremusque fugientium ipse rex à satelliti-
 bus humero faucius in armis suis referretur.
 Lucaniæ suprema pugna sub Arufinis, quos CDLXXVIII.
 vocant, campis, ducibus iisdem qui superius:
 sed tunc ad totam victoriam, exitum, queni
 datura virtus fuit, casus dedit. Nam productis CDLXXVII.
 in primam aciem rursus elephantis, vnum ex
 his pullum adacti in caput teli grauis ictus
 auertit:qui quum per stragem suorum per-
 currens, stridore quereretur, mater agnouit,
 & quasi vindicatura exiuit:tum omnia circa
 quasi hostilia graui timore permiscuit: ac sic
 eadem feræ, quæ primam victoriam abstule-
 rant, secundam parem fecerant, tertiam sine
 49 controuersia tradidere. Nec verò tantum ar-
 mis, & in campis, sed consiliis quoque & do-
 mi intra Urbem cum rege Pyrrho dimicatum
 est. Quippe post primam victoriam rex calli-
 dus, intellecta virtute Romana, statim despe-
 ravit armis, seque ad dolos contulit. Nam in CDLXXIV.
 teremptos cremauit: captiuosque indulgen-
 ter habuit, & sine pretio restituit. Missisque
 deinde legatis in Urbem omni modo anni-
 xus est, vt in amicitiam reciperetur. Sed bello
 & pace, foris & domi, omnem in partem
 Romana virtus tum se probauit: nec alia ma-
 gis, quàm Tarentina victoria ostendit popu-
 li Romani fortitudinem senatus sapientiam,
 ducum magnanimitatem. Quinam illi fue-
 runt viri, quos ab elephantis primo pœlio

obruptos accepimus? omnium vulnera in
 pectore: quidā hostibus suis immortalui: om-
 nium in manibus enses, & relictæ in vultibus
 minæ, & in ipsa morte ira viuebat. Quod a-
 deò Pyrrhus miratus est, vt diceret: O quā fa-
 cilè erat orbis imperium occupare, aut mihi
 Romanis militibus, aut me rege Romanis!
 Quæ autem eorum, qui superfuerunt, in re-
 parando exercitu, festinatio? quum Pyrrhus,
 video me, inquit, planè Herculis sydere pro-
 creatum, cui quasi ab angue Lernæo tot cæsa
 hostium capita de sanguine suo renascuntur.
 Quis autem ille senatus fuit? quum perorante
 Appio Cæco, pulsī cum muneribus suis ab
 Vrbe legati, interroganti regi suo, quid de
 hostium sede sentirent: Urbem templum sibi
 visum, senatum regum esse confiterētur. Qui
 porro ipsi duces vel in castris? quum medicū
 venale regis Pyrrhi caput afferentem Curius
 remisit. Fabricius oblatam sibi à rege imperij
 partem repudiauit. vel in pace? quum Curius
 fictilia sua Samnitico præferret auro: Fabri-
 cius decem pondo argenti circa Rufinum
 consularem virum, quasi luxuriam censoria
 grauitate damnaret. Quis ergo miretur his
 moribus, virtute, militia victorē Populū Ro-
 manum fuisse? vnóque bello Tarentino intra
 quadriennium maximam partem Italiæ, for-
 tissimas gentes, opulentissimas vrbes, vberri-
 māsque regiones in ditionem rede gisse? Aut
 quid adeò fidem superet, quàm si principia
 belli cum exitu conferantur? Victor primo
 prælio Pyrrhus, totam tumentem Campa-
 niam,

niã, Lirim, Fregellãsq; populatus, propè captã
 Urbem à Prænestina arce prospexit: & à vi-
 cesimo lapide, oculos trepidæ ciuitatis, fumo,
 ac puluere impleuit. Eodem postea bis exu-
 to castris bis saucio, & in Græciam suam trans
 mare ac terras fugato, pax & quies, & tâta uideò
 de opulentissimis tot gentibus spolia, vt vi-
 ctoriam suam Roma non caperet. Nec enim
 temerè vllus pulchrior in Urbem, aut specio-
 sior triumphus intrauit. Antè hunc diem ni-
 hil, nisi pecora Volscorum, greges Sabinorũ,
 carpenta Gallorum, fracta Samnitum arma,
 vidisses: tum si captiuos aspiceres, Molossi,
 Thessali, Macedones, Bruttius, Apulus, atque
 Lucanus: si pompas, aurum, purpura, signa, ta-
 bulæ, Tarentinæque deliciae. Sed nihil liben-
 tius Populus Romanus aspexit, quàm illas,
 quas timuerat, cum turribus suis belluas: quæ
 non sine sensu captiuitatis, summissis ceruici-
 bus, victores equos sequebantur.

Bellum Picenum.

CAP. XIX.

44 OMNIS MOX Italia pacem habuit. Qui e- COLXXXV.
 nim post Tarētum auderent nisi quod
 vltro persequi socios hostium placuit. Do-
 miti ergo Picentes, & caput gentis Asculum,
 Sempronio duce: qui tremente inter prælium
 campo, Tellurem deam, promissa æde, pla-
 cavit.

Bellum Sallentinum.

CAP. XX.

CDXXCVII. **S**ALLENTINI Picentibus additi, caput-
que regionis Brundisium cum inelyto
portu, Marco Atilio duce. Et in hoc certami-
ne, victoriæ pretium, templum sibi pastoris
Pales ultro poposcit.

Bellum Volsinense.

CAP. XXI.

CDXXCVIII. **P**OSTEMI Italicorum in fide mansere
Volsini opulētissimi Etruscorum, implo-
rantes opem aduersus seruos quondam suos:
qui libertatem à dominis datam, in ipsos e-
regerant: translataque in se republica, domi-
nabantur. Sed hi quoque, duce Fabio Gurgi-
te, pœnas dederunt.

De seditionibus.

CAP. XXII.

HÆC est secunda ætas populi Romani &
quasi adolescentia: qua maximè viruit, &
quodam flore virtutis exarsit, ac feruuit. Ita-
que inerat quædam adhuc ex pastoribus feri-
cas. quiddam spirabat indomitum. Inde est,
quod exercitus Postumiū Imperatorem, in-
ficiantem, quas promiserat prædas, facta in
castris seditione, lapidauit: quòd sub Appio
Claudio noluit vincere hostem, quū posset:
quòd duce Valerone, detrectantibus pleris-
que militiam fracti consulis fascis: inde, quòd
clarissimos principes, quum aduersarentur
voluntati suæ, exultatione multauit, vt Corio-
lanum

lanum colere agros iubentem (nec minus ille CCLXII. ferociter iniuriã armis vindicasset, nisi quòd iam inferentem signa filium, mater Veturia lachrymis suis exarmauit) vt ipsum Camillũ, CCLXV. quòd inique inter plebem & exercitum diuifisse prædam videretur. Sed hic melior obses- CCLXII. sis in capta Vrbe consuluit: & mox supplices de Hoste Gallo vindicauit. Cum senatu quo- CCLXIII. que vehementius æquo bonoque certatum est, ad eò, vt relictis sedibus solitudinem & interitum patriæ suæ minaretur.

Prima Urbis discordia.

CAP. XXIII.

47 **P** R I M A discordia ob impotentiam sceleratorum: quibus in terga quoque serui liter sæuiantibus, in Sacrum montem plebs armata secessit: agræque, nec nisi Tribunos impetrasset, Menenij Agrippæ facundi & sapientis viri auctoritate, reuocata est. Extat orationis antiquæ satis efficax ad concordiam fabula, qua discedisse inter se quondam humanos dixit artus: quòd omnibus opere fungentibus solus venter immunis / ageret: deinde moribundos à seiunctione rediisse in gratiam, quando sensissent, quòd eius opera redactis in sanguinem cibus irrigarentur.

Secunda Urbis discordia.

CAP. XXIV.

48 **S** E C V N D A M in Vrbe media decemvira- CCCCIII. tus libido cõflauit. Allatas à Græcia leges,

decem principes lecti iubente populo conscripserant: ordinataque erat in duodecim tabulis tota iustitia: quum tamē traditos fasces regio quodam furore retinebant. Antē ceteros Appius eò insolentiæ elatus est, vt ingenuam virginem stupro destinaret, oblitus & Lucretiæ, & regum, & iuris, quod ipse composnerat. Itaque quum oppressam iudicio filiam, trahi in seruitutem videret Virginius pater, nihil cunctatus in medio foro manu sua interfecit: ad motisque signis commilitonum, totam eam dominationem obsessam armis, in carcerem & catenas ab Auentino monte detraxit.

Tertia Urbis discordia.

CAP. XXV.

cccviii. **T**ERTIAM seditionem incitauit matrimoniorum indignitas, vt plebei cum patriciis iungerentur: qui tumultus in monte Ianiculo duce Canuleio Tribuno plebis exarsit.

Quarta Urbis discordia.

CAP. XXVI.

cccxcv. **Q**UARTAM honorum cupido, vt plebeij quoque magistratus crearentur. Fabius Ambustus duarum pater, alteram Sulpicio patricij sanguinis dederat, alteram plebeio Stoloni. Hæc quodam tēpore, quòd licitoriæ virgæ sonum ignotum penatibus suis expauerat, à sorore satis insolenter irrita, iniuriam non

non tulit. Itaque nactus tribunatum, honorū
 & magistratuum consortium, quanuis inuito
 senatui extorsit. Verum in his ipsis seditioni- CCCXXCIX
 bus principem populum non immeritò sus-
 pexeris. Siquidem nunc libertatem, nūc pu-
 dicitiam, tum natalium dignitatem, honorū
 decora & insignia vindicauit: intérque hæc
 omnia nullius acrior custos, quàm libertatis
 fuit: nullaque in pretium eius potuit largitio-
 ne corrumpi, quum vt in magno, & in dies
 maiore populo, interim perniciosi ciues exi-
 sterent. Spurium Cassium Agraria lege: Mæ- CCLXVIII.
 lium largitione, suspectum regię dominatio-
 nis, præsentī morte multauit ac de Spurio
 quidem supplicium pater ipsius sumpsit: hūc CCCXIV.
 Quinctij dictatoris imperio in medio foro
 magister equitum Seruilius Ahala confodit.
 Manlium verò Capitolij vindicem, quia ple- CCCLXX.
 rósque debitorum liberauerat, altius se, & in-
 ciuilius efferentem, ab illa, quam defenderat,
 arce deiecit. Talis domi, ac foris, talis pace
 belloque Populus Romanus, fretum illud
 Adolescentiæ, id est, secundam imperij
 ætatem habuit: in qua totam, inter
 Alpes, fretumque, Italiam
 armis subegit.



LIBER SECVNDVS.

CAP. I.

DOMITA subactaque Italia, Populus Romanus prope quingētesimum annum agens, quum bona fide adoleuisset: si quod est robur, si qua iuuetas, tū ille verè robustus & iuuenis, & par orbi terrarū esse cœpit. Itaque (mirū, & incredibile dictu) qui prope quingentis annis domi luctatus est (adeo difficile fuerat dare Italiae caput) his ducentis annis, qui sequuntur, Africam, Europam, Asiam, totum denique orbem terrarum bellis, victoriisque peragrauit.

Primum bellum Punicum.

CAP. II.

CDXXCIX. **I**GITUR victor Italiae Populus: quum à terra fretum vsque venisset, more ignis: qui obuias populatus incēdio siluas, interueniente flumine abrumpitur, paulisper substitit. Mox quum videret opulentissimam in proximo prædam, quodammodo Italiae suae abscissā, & quasi reuulsam, adeo cupiditate eius exarsit, vt quatenus nec mole iungi, nec pontibus posset, armis belloque iungenda, & ad continentem suam reuocanda bello videretur. Sed ecce vltro ipsis viam pandentibus factis, nec occasio defuit, quum de Poenorum impoten-

impotentia, scæderata Siciliae ciuitas Messana
quereretur. Affectabat enim vt Romanus, ita
Pœnus Siciliam : & eodem tempore paribus
vterque votis, ac viribus, imperium orbis agi-
tabat. Igitur specie quidem socios iuuandi,
re autem, sollicitante præda, quanquam terri-
taret nouitas rei (tanta tamen in virtute fidu-
cia est) ille rudis, ille pastorius populus, verè-
que terrester, ostendit nihil interesse virtutis,
equis an nauibus, terra an mari dimicaretur.
Appio Claudio consule, primum fretum in- CDXXCIX.
gressus est, fabulosis infame monstris, est uque
violentum : sed adeò non est exterritus, vt i-
psam illam ruentis estus violentiam pro mu-
nere amplecteretur : statimque, ac sine mora
Hieronem Syracusanum regem tanta celeri-
tate vicit, vt ipse ille se prius victum, quam ho-
stem videret, fateretur. Duellio, Cornelióque CDXCIII.
consulibus, etiam mari congregi ausus est.
Tum quidem ipsa velocitas classis compara-
tæ, victoriæ auspiciu fuit. Intra enim sexage-
simu diem, quàm cæsa silua fuerat, centum
sexaginta nauium classis in anchoris stetit : vt
non arte factæ, sed quodã munere decoru con-
uersæ in naues, atque mutatæ arbores vide-
rentur. Prælij verò fama mirabilis: quum illas
celeres, volucresque hostium naues, hæ graues
tardæque comprehenderent. Longè illis plus
nauticæ artis, detorquere remos, & ludificari
fuga rostra. Iniectæ enim ferreæ manus, ma-
chinæq; aliæ, ante certamè multum ab hoste de-
risc: coactiq; hostes quasi in solido decernere.
Victor ergo apud Liparas, mersa, & fugata

hostium classe, primum illum maritimum
egit triumphum. Cuius quod gaudiū fuit? quū
Duellius imperator non contentus vnus diei
triumpho, per vitam omnem, vbi à cena redi-
ret, prælucere funalia, præcinere sibi tibias iuf-
sit, quasi quotidie triumpharet. Præ tanta vi-
ctoria leue huius prælii damnū fuit. Alter cō-
sulum interceptus Cnæus Cornelius Asina:

CDXCIV.

qui simulato colloquio euocatus, atque ita op-
pressus fuit, perfidiæ Punicæ documentum.

Calatino dictatore, fere omnia præsidia Pœ-
norum Agrigento, Drepanis, Panormo, Ery-
ce, Lilybæo detraxit. Trepidatū est semel cir-
ca Camerinensium saltum, sed eximia virtute
Calpurnij Flāmæ tribuni militum euasimus:

qui lecta trecentorum manu, infestum, & in-
fessum ab hostibus tumulum occupauit, adeo-
que moratus hostem, dum exercitus omnis e-
uaderet: ac sic pulcherrimo exitu, Thermopy-
larum, & Leonidæ famam adæquauit. Hoc

CDXCIV.

illustrior noster, quod expeditioni tātę super-
fuit, & supervixit, licet nihil scripserit sangui-
ne. Lucio Cornelio Scipione, quum iam Si-

cilia suburbana esset populi Romani pro-
uincia, serpente latius bello, in Sardiniam, an-
nexamque ei Corsicam, transit: vbi & sic Ca-
ralæ vrbs excidio incolas terruit, adeoque o-
mni terra, marique Pœnos expugnauit, vt iam
victoriæ nihil nisi Africa ipsa restaret. Marco

CDXCVII.

Atrilio Regulo duce iam in Africam naviga-
bat bellum. Nec deerāt, qui ipso Punicis maris
nomine, ac terrore deficerent, augente insuper
Tribuno Mannio metum: in quem nisi pa-

ruil;

ruisset, securi districta, Imperator metu
 mortis nauigandi fecit audaciam. Mox ven-
 tis, remisque properatum est: tantusque
 terror hostici aduentus Pœnis fuit, vt aper-
 7 tis pæne portis Carthago caperetur. Prima,
 belli præmium fuit ciuitas Clypea. Prima e-
 nim è Punico littore quasi arx, & specula,
 procurrit. Et hæc, & trecenta amplius Ca-
 stella vastata sunt. Nec cum hominibus mo-
 dò, sed cum monstris quoque dimicatum est,
 quum quasi in vindictam Africæ nata miræ
 magnitudinis serpens, posita apud Bragadam
 castra vexaret. Sed omnium victor Regulus,
 quum terrorem nominis sui latè circuntulif-
 fet: quumque magnam vim iuuentutis, du-
 cesque ipsos aut cecidisset, aut haberet in vin-
 culis: classèmq; ingenti præda onustam,
 & triumpho grauem, in Urbem præmisisset:
 iam ipsam caput belli Carthaginem vrgebat
 8 obsidio, ipsisque portis inhærebat. Hic paul-
 lum circumacta fortuna est, tantum, vt plura
 essent Romanæ virtutis insignia: cuius ferè
 magnitudo calamitatibus approbatur. Nam
 conuersis ad externa auxilia hostibus, quum
 Xanthippum illis ducem Lacedæmon misis-
 set, à viro militiæ peritissimo vincimur. Tum CDXCVIII.
 fœda clades, Romanisque vsu incognita, viuis
 in manus hostium venit fortissimus Impera-
 tor. Sed ille quidem par tantæ calamitati fuit.
 Nam nec Punico carcere infractus est, nec
 legatione suscepta. Quippe diuersa, quàm
 hostes mandauerant, censuit, ne pax fieret, nec

commutatione captiuorum reciperetur. Sed nec illo voluntario ad hostes suos reditu, nec ultimo siue carceris seu crucis supplicio deformata maiestas, imo his omnibus, admirabilior, quid aliud quàm victus de victoribus, atque etiam, quia Carthago non cesserat, de fortuna triumphauit?

Populus autem Romanus multo acrior, in ⁹
 DII. festiôrque pro vltione Reguli, quàm pro victoria fuit. Metello igitur consule spirantibus altius Pœnis, & reuerso in Siciliam bello, apud Panormum sic hostes cecidit vt nec amplius eam insulam concitarent. Argumentum ingentis victoriæ, centum circiter elephantorum captiuitas, sic quoque magna præda, si regem illum non bello, sed venatione cepisset. Publio Claudio consule, non ab hostibus, sed à diis ipsis superatus est, quorum auspicia contempserat ibi statim classe demersa, vbi ille præcipitari pullos iusserat, quòd pugnare ab his vetaretur. Marco Fabio Buteone consule ¹⁰
 DIII. le, classem hostium in Africo mari apud Æginurum iam in Italiam vltro navigantem cecidit. Quantus ò tunc triumphus tempestate intercidit, quum opulenta præda, classis aduersis acta ventis, naufragio suo Africam & Syrtes, omnium imperia gentium, insularum littora, impleuit! Magna clades, sed non sine aliqua principis populi dignitate, interceptam tempestate victoriam, & triumphum, periisse naufragio. Et tamen quum Punicæ prædæ omnibus promontoriis, insulisque fluitarent, populus Romanus triumphauit. Lutatio Catulo

11 lo consule tandem bello finis impositus apud ^{DXII.}
 insulas quibus nomen ÆGATES: nec maior a-
 lias in mari pugna, quippe comreatibus, ex-
 ercitu, propugnaculis, armis, grauis hostium
 classis, & in ea quasi tota Carthago: quod ipsū
 exitio fuit. Romana classis prōpta, leuis, expe-
 dita, & quodam genere castrensi ad similitu-
 dinē pugnae equestris, sic remis quasi habenis
 agebatur: & in hos, vel in illos mobilia rostra,
 speciem viuentium præferabant. Itaque mo-
 mento temporis laceratae hostium rates, totū
 inter Siciliam Sardiniamque pelagus naufra-
 gio suo operuerūt. Tanta denique fuit illa vi-
 ctoria, vt de excidendis hostium mœnibus
 non quereretur. Superuacuum visum est in ar-
 cem, murosque sæuire, quum iam in mari es-
 set deleta Carthago.

Bellum Ligusticum.

CAP. III.

12 PERACTO Punico bello, secuta est breuis
 sane, & quasi ad recipiendum spiritum re-
 quies, argumentūque pacis, & bona fide ces-
 santium armorū, tunc primum post Numam
 clausa fuit porta Iani: sed statim ac sine mora
 patuit. Quippe iam Ligures, iā Insubres Galli ^{DXVI}
 necnon & Illyrij laceſcebant, sic de sub Alpi-
 bus, id est de sub ipsis Italiae faucibus, gentes
 deo quodam assidue incitante, ne rubiginem,
 ac situm scilicet arma sentirēt. denique ita co-
 tidiani, & quasi domestici hostes tirocinia mi-
 litū impuebāt, nec aliter vtrāque gente, quam

quasi cote quadam, populus Romanus fer-
rum suæ virtutis acuebat. **LIGVRES** imis Al-¹⁴
pium iugis adherentes, inter Varum & Ma-
crâ flumen, implicitosque dumis siluestribus,
maior aliquâto labor erat inuenire, quàm vin-
cere. Tutum locis, & fuga, durum, atque velox
genus, ex occasione magis latrocinia, quàm
bella faciebat. Itaque quum diu multumque
eluderent Salyi, Deceates, Oxybij, Euburiates,
Ingauni, tandem Fulvius latebras eorum, igni-
bus sepsit: **Bebius** in plana deduxit: **Postumius**
ita exarmavit, vt vix reliquerit ferrum, quo
terra coleretur.

DLXXIII.
DLXXIII.

Bellum Gallicum.

CAP. IIII.

DLXXVIII **G**ALLIS Insubribus, & his accolis Alpium, ¹⁴
Ganimi ferarum corpora plus quàm hu-
mana erant: sed experimento deprehensum
est, quippe sicut primus impetus eis maior,
quàm virorum est, ita sequēs minor, quàm fe-
minarum. Alpina corpora humenti cælo edu-
cata, habent quiddam simile cum niuibus suis:
quæ mox vt caluere pugna, statim in sudorem
eunt: & leui motu, quasi sole, laxantur. Hi sepe
& alias, sed **Britomaro** duce, non prius solu-
DLXXVIII turos se baltea, quàm **Capitolium** ascendis-
DLXXX sent, iurauerat, Factum est. Victos enim **Æmi-**
lius in **Capitolio** discinxit. Mox **Altrionico** du-
ce vouere de nostrorum militum præda **Marti**
suo torquē. Intercepit **Iuppiter** votum aureū.
Nā de torquibus eorum trophæum **Ioui Fla-**
mi-

minius erexit. Viridomaró rege Romana atq^{ue} VXXXII
 ma Vulcano promiserát: aliorsū vota cecide-
 runt. Occiso enim rege Marcellus tertia post DXXXI.
 Romulum patrem Feretrio Ioui arma suspē-
 dit.

Bellum Illyricum.

CAP. V.

¹⁵ ILLYRII, seu Liburni sub extremis Alpium DXXXIV.
 radicibus agunt inter Arsiam, Titiúmque
 flumen, longissimè per totum Adriani ma-
 ris littus effusi. Hi regnâte Teuta muliere, po-
 pulationibus non contenti, licentiæ scelus ad-
 diderunt. Legatos quippe nostros, ob ea quæ
 deliquerát, iure agentes, nec gladio quidè, sed
 vt victimas, securi percutiūt. præfectos nauium,
 igne comburunt. idque, quò indignius foret,
 mulier imperabat. Itaque Cnæo Fulnio Cēti-
 malo duce, latè domantur. Strictæ in princi- DXXXV.
 pum colla secures, legatorum manibus litauere.

Bellum Punicum secundum.

CAP. VI.

¹⁶ POST primum Punicum bellum vix qua- DXXXV.
 driēnij requies. Ecce alterum bellum mi-
 nus quidè spatio, nec enim amplius quàm de-
 cem & octo annos habet, sed adeò cladium a-
 trocitate terribilius, vt si quis conserat dāna v-
 triusque populi, similior victo sit populus, qui
 vicit. At vrebatur nobile populum, ablatū ma-
 ri, raptæ insulæ, dare tributa, quæ iubere cōsue-

DXXXV. uerat. Hinc ultionem puer Annibal ad aram patri iurauerat: nec morabatur. Igitur in causa belli Saguntus deleta est vetus Hispaniæ ciuitas, & opulenta, fideique erga Romanos magnum quidem, sed triste monumentum: quàm in libertatem communi scedere exceptam, Annibal causas noñorum motuū quærens, & suis, & ipsorum manibus euertit, vt Italiam sibi rupto scedere aperiret. Summa **FœDERVM** Romanis religio est: itaque ad auditum sociæ ciuitatis obsidium, memores icti cum Pœnis quoque scederis, non statim ad arma procurrūt, dum prius more legitimo queri malunt. Interim iam nouem mensibus fessi fame, machinis, ferro, & igne, versa denique in rabiem fide, immanem In foro excitāt rogum: tum desuper se suosque cum omnibus opibus suis ferro, & igni corruptūt. Huius tātæ cladis auctor Annibal poscitur. Tergiuersantibus Pœnis, dux legationis. Quæ, inquit, mora est? Fabius. In hoc ego sinu bellum affero, & pacem: vtrum eligitis? vtrum placet, sumite. Quūque succlamatum esset, vtrum vellet, daret, Bellum igitur, inquit, accipite, & excussio in mediā curiam togæ gremio, non sine horrore, quasi planè sinu bellum ferret, effudit. Similis exitus belli initio fuit. Nam quasi has inferias sibi Saguntinorum ultimæ diræ in illo publico patricidio, incēdióq; mādassēt, ita manibus eorū, vastatione Italiæ, captiuitate Africæ, ducum, & regum, qui id gessere bellum, exitio parentatum est. Igitur vbi semel se in Hispania mouit illa grauis, & luctuosa

Inctuosa Pūnici belli vis, atque tempestas:
 destinatumque Romanis iam diu fulmen,
 Saguntino igne cōflavit: statim quodam im-
 petu rapta, medias perfregit Alpes: & in Ita-
 liam ab illis fabulosæ altitudinis niuibus, ve-
 lut cælo missa, descendit. Ac primi quidem
 impetus turbo inter Padum, & Ticinum, va-
 lido statim fragore detonuit. Tunc Scipione DXXXV.
 duce fusus exercitus, saucius & ipse venisset
 in hostium manus Imperator, nisi protectum
 patrem prætextatus admodum filius ab ipsa
 morte rapuisset. Hic erit Scipio, qui in exitiū
 Africæ crescit, nomē ex malis eius habiturus.
 Ticino Trebia succedit. Hic secunda belli DXXXI.
 Pūnici procella desæuit, Sempronio consule.
 Tunc callidissimi hostes frigidum, & niualē
 nacti diem, quum se ignibus prius, oleoque
 fouissent (horribile dictu) homines à meridie
 & sole venientes, nostra nos hieme vicerunt.
 Trasimēnus lacus, tertium fulmen Anniba-
 lis, Imperatore Flaminio. Ibi quoque ars no-
 ua Pūnicæ fraudis. quippe nebula lacus, palu-
 stribusque virgultis tectus eques, terga subi-
 to pugnantium inuasit. Nec de diis possumus
 queri. imminētē quippe temerario duci cla-
 dem prædixerant insidentia signis examina,
 & aquilæ prodire nolentes, & commissam a-
 ciem secutus ingens terræ tremor: nisi illum
 horrorem soli, equitum virorumque discursus,
 & mota vehementius arma fecerūt. Quar-
 tū, id est, pænē ultimū vulnus imperij, CAN. DXXXVII.
 NÆ, ignobilis Apuliæ vicus: sed magnitudine
 cladis emerit: & quadraginta millium cæde

parta nobilitas. Ibi in exitium infelicis exerci-
 tus, dux, terra, cœlum, dies, tota denique rerū
 natura consensit. Siquidem non contentus si-
 mulatis transfugis Annibal, qui mox terga
 pugnantium ceciderunt, insuper callidissimus
 Imperator, patentibus in campis, obseruato
 loci ingenio, quod & sol ibi acerrimus, &
 plurimus puluis, & Eurus ab Oriente semper
 quasi ad constitutum, ita instruxit aciem, vt
 Romanis aduersus hæc omnia obuersis, quasi
 secum cælum tenens vento, puluere, sole pu-
 gnaret. Itaque duo maximi exercitus cæsi ad
 hostium sarietatem, donec Annibal diceret
 militi suo, Parce ferro. Ducum effugit alter,
 alter occisus est: dubium vter maiore animo.
 Paulum puduit, Varro non desperauit. Do-
 cumenta cladis, cruentus aliquandiu Aufidus;
 pons de cadaueribus, iussu ducis, factus in
 torrente Vergelli: modii duo anulorum Car-
 thaginem missi, dignitasque equestris taxata
 mensura. Dubium deinde non erat, quin vlti-
 mum illum diē habitura fuerit Roma, quin-
 tumque intra diem epulari Annibal in Capi-
 tolio potuerit, si, quod Pœnum illum dixisse
 Maharbalē Bomilcaris ferunt, Annibal quē-
 admodum sciret vincere, sic vti victoria scif-
 set. Tum quidem illū, vt dici vulgo solet, aut
 fatum Urbis imperaturæ, aut ipsius mēs ma-
 la, & auersi à Carthagine dii, in diuersum ab-
 stulerunt. Quum victoria posset vti, frui ma-
 luit, relictæque Roma, Campaniam Taren-
 tumque peragrare: vbi mox & ipse & exerci-
 tus ardor elanguit adeò, vt verum dictum sit,

Capuan

Capuam Annibali Cannas fuisse. Siquidem inuictum Alpibus, indomitum armis, Campaniæ (quis crederet?) soles, & tepentes fontibus Baiæ, subegerunt. Interim respirare Romanus, & quasi ab inferis emergere. Arma nõ erant, detracta sunt templis, deerat iuuentus, in sacramentum militiæ liberata seruitia, egebat ærariũ, opes suas libens senatus in medium protulit: nec præter quod in bullis cingulisque, & anulis erat, quicquam sibi auri reliquere. Eques secutus exemplum, imitataeque equitem tribus, denique vix suffecere tabulæ, vix scribarum manus, Læuino, Marcelloque consulibus, quum priuatæ opes in publicum deferrentur.

- 13 Quid autem in eligendis magistratibus, quæ centuriarum sapientia, quum iuniores à senioribus consilium de creandis consulibus petinere? Quippe aduersus hostẽ totiens victorem tam callidum, non virtute tantum, sed suis etiam pugnare consiliis oportebat. Prima redeuntis, & vt sic dixerim, reuiuiscantis imperij spes Fabius fuit: qui nouã de Annibale victoriam commentus est, non pugnare. Hinc illi cognomen nouum, & Reipublicæ salutare, Cunctator. Hinc illud ex populo, vt imperij scutũ vocaretur. Itaque per Samnium totũ, per Falernos, Gauranosque salus sic maceravit Annibalem, vt qui frangi virtute non poterat, mora comminueretur.
- 24 Inde Claudio Marcello duce etiam congregatus ausus est Cominus venit, & pepulit è Campania sua, & ab obsidione Nolæ vrbs excussit. Aus⁹ & Sèpronio Graccho duce per Luca

niam sequi, & premere terga cedentis: quan-
 uis tunc (ô pudor) manu seruili pugnaret. Nâ
 hucusque tot mala compulerant: sed liberta-
 te donati, fecerant de seruitute Romanos. O
 horribilem in tot aduersis fiduciam: ô singu-
 larem animum ac spiritum populi Romani!
 tam arctis afflictis que rebus, quum de Italia
 sua dubitaret, ausus est tamen in diuersa re-
 spicere. quumque hostes in iugulo per Cam-
 paniam Apuliamque volitarent, mediamque
 iam de Italia Africam facerent, eodem tem-
 pore & hunc sustinebat, & in Siciliam, Sardi-
 niam, Hispaniam, diuersa per terrarum orbem
 arma mittebat. Sicilia mandata Marcello, nec
 diu restitit. Tota enim insula in vna vrbe su-
 perata est. Grande illud, & ante ad tempus,
 inuictum caput SYRACVSÆ, quamuis Archi-
 mēdis ingenio defenderentur, aliquando ces-
 serunt. Longè illi triplex murus, totidēque
 arces, portus ille marmoreus, & fons celebra-
 tus Arethusæ, quid, nisi hæcenus profuere, vt
 pulchritudini victæ vrbis parceretur? Sardi-
 niam Gracchus arripuit, nihil illi gentium fe-
 ritas, *INSANORVM QVE* (nâ sic vocantur) im-
 manitas montium profuere. Sæuitum in vr-
 bes, vrbē inque vrbium Caralim, vt gens con-
 tumax, vilis que mortis, saltē desiderio patrij
 soli domaretur. In *HISPANIAM* missi Cnæ^{us}
 & Publius Scipiones, pænè totam Pœnis eri-
 puerant, sed insidiis Punicæ fraudis oppressi
 rursus amiserunt, magnis quidem illi præliis,
 quum Punicas opes cecidissent: sed Punicæ
 insidiæ alterum ferro castra metantem, alte-
 rum

DXXXIX.

DXLI.

DLXXVI.

DXXXVI.

rum quum euasisset in turrim, cinctum facibus oppresserunt. Igitur in ultionem patris, DXLII.
 ac patruī missus cum exercitu Scipio, cui tam grande de Africa nomen fata decreuerāt, bellatricem illam, uiris armisque nobilē Hispaniam, illam seminarium hostilis exercitus, illam Annibalis eruditricē (incredibile dictu) totam à Pyrenæis montibus in Herculis columnas, & Oceanum, recuperauit, nescias citius, an facilius, quàm velociter, quatuor anni fatentur: quàm facile, vel vna ciuitas probat. eodem quippe, quo obsessa est die, capta est: omēque Africanæ victoriæ fuit, quòd tā facile victa est Hispana Carthago. Certum est tamen ad profligandam prouinciam maximè profecisse singularē ducis sanctitatem: quippe qui captiuos pueros, puellāsque præcipuè pulchritudinis, barbaris restituerit, ne in conspectum quidem suum passus adduci, ne quid de uirginitatis integritate delibasse saltem oculis videretur. Hæc inter diuersa terrarū DXLVII.
 27 populus Romanus: nec ideo tamen Italiæ visceribus inherentem sum mouere poterat Annibalem. Pleraque ad hostem defecerant: & dux acerrimus, contra Romanos Italicis quoque viribus utebatur. Iam tamen eum plerisque oppidis, & regionibus excusseramus. Iā DXLIV,
 tentus ad nos redierat, iam & Capua, sedes, & domus, & patria altera Annibalis, tenebatur: DXLII.
 cuius amissio tantum Pæno duci dolorem dedit, ut inde totis viribus in Romam conuerteretur. O populum dignum orbis imperio, dignum omnium fauore, & admiratione

hominum, ac deorum. Compulsus ad vltimos
 metus, ab incepto non destitit: & de sua Vr-
 be sollicitus, Capuam tamen non omisit, sed
 parte exercitus sub Appio cōsule relicta, par-
 te Flaccum in urbē secuta, absens simul, præ-
 DLII. sēnsque pugnabat. Quid ergo miramur? mo-
 uenti castra à tertio lapide Annibali, iterum
 ipsos deos, deos inquam, nec fateri pudebit,
 restitisse. Tāta enim ad singulos illius motus
 vis imbrium effusa est, tanta ventorum vio-
 lentia coorta, vt diuinitus hostem summoue-
 ri, non à cælo, sed ab Urbis ipsius mœnibus,
 & Capitolio videretur. Itaque fugit, & cœssit,
 & in vltimum se Italiæ recepit sinum, quum
 Urbem tantū non adortam reliquisset. Parua
 res dictu, sed ad magnanimitatē, populi Ro-
 mani probādā fatis efficax: quod illis ipsis,
 quibus obsidebatur diebus, ager, quem Anni-
 bal castris infederat, venalis Romæ fuit: ha-
 staque subiectus, inuenit emptorem. Voluit
 Annibal contra fiduciam imitari: subiecitq;
 argentarias Urbis tabernas, nec sector inuē-
 tus est, vt scias etiam præfagia fatis fuisse. Ni-
 hil actum erat tanta virtute, tanto fauore e-
 tiam deorum. Siquidem ab Hispania Asdru-
 bal frater Annibalis cum exercitu nouo, no-
 uis viribus, noua belli mole veniebat. Actum
 erat proculdubio, si vir ille se cum fratre iun-
 xisset: sed hunc quoque castra metantē. Clau-
 DLVI. dius Nero cū Liuiō Salinatōre debellat. Nero
 in vltimos Italię angulos summouerat Anni-
 balem. Liuius in diuersissimam partem, & in
 ipsas nascētis Italiæ fauces signa conuerterat.
 Tanto

Tanto id est, omni, qua longissima Italia, solo
interiacente, quo consilio, qua celeritate, cō-
sules castra coniunxerint, inopinantēque
hostem collatis signis compresserint, neque
id fieri Annibal scēserit, difficile dictu est. Cer-
tē Annibal re cognita, quum proiectum fra-
tris caput ad sua castra vidisset, Agnosco, in-
quit, infelicitatem Carthaginis. Hæc fuit il-
lius viri, non sine præfagio quodam fati im-
minentis, prima confessio. Iam certum erat
Annibalem, etiā ipsius confessione, posse vin-
ci: sed tot rerum prosperarum fiducia plenus
populus Romanus, magni æstimabat asperri-
mum hostē in sua Africa debellare. Duce igi-
tur Scipione in ipsam Africam tota mole cō-
uersus, imitari cœpit Annibalē, & Italiæ suæ
clades in Africā vindicare. Quas ille (dū bo-
ni!) Asdrubalis copias, quos Syphâcis exerci-
tus fudit? Quæ, quantaque vtriusque castra fa-
cibus illatis vna nocte deleuit? Denique iam
nō à tertio lapide, sed ipsas Carthaginis por-
tas obsidione quatibat, sic factum est, vt in-
hærentem, atque incubātem Italiæ extorque-
ret Annibalem. Non fuit maior sub imperio
Romano dies, quàm ille, quum duo omnium
& antea & postea ducum maximi, ille Italiæ,
hic Hispaniæ victor, collatis cominus signis
dixere aciem. Sed & colloquium fuit inter
iplos de legibus pacis. Steterunt diu mutua
admiratione defixi. vbi de pace non conue-
nit, signa cecinere. Constat vtriusque con-
fessione, nec melius instrui aciem, nec acrius
potuisse pugnari. Hoc Scipio de Annibalis,

DXLIX.

DL.

III

III

DLIII.

Annibal de Scipionis exercitu prædicauerunt. Sed tamen Annibal cessit: præmiúmque victoriæ Africa fuit, & secutus Africam statim terrarum orbis.

Bellum Macedonicum primum.

C A P. VII.

P O S T Carthaginem vinci neminem puit. Secutæ sunt statim Africam gentes, Macedonia, Græcia, Asia, ceteraque omnia quodam quasi æstu, & torrente fortunæ: sed omnium Macedones, affectator quondã imperij populus. Itaque quamuis tunc Philippus regno præsideret, Romani tamen dimicare sibi cum rege Alexandro videbãtur. Macedonicum bellum nomine amplius, quàm expectatione gentis fuit. Causa cœpit à fœdere Philippi, quo rex iam pridem dominantem in Italia Annibalem sibi sociauerat: postea creuit, implorantibus Athenis auxilium contra regis iniurias, quum ille ultra ius victoriæ, in templa, aras, & sepulchra ipsa sæuiret. Placuit senatui opem tantis ferre supplicibus. Quippe iam gêtium reges, duces, populi, nationes, præsidia sibi ab hac Vrbe petebant.

DLII.

DLII.

Primo igitur Læuino consule populus Romanus Ionium mare ingressus, tota Græciæ littora veluti triumphanti classe peragravit. Spolia quippe Siciliæ, Hispaniæ, Sardinia, Africa præferabat. Et manifestã victoriam, nata in prætoria puppe laurus pollicebatur. Aderat sponte in auxilium Attalus rex Pergameno-

gamenorum. aderant Rhodij nauticus populus: quibus à mari consul, à terris omnia equis, virisque, quatiebat. Bis victus rex, bis fugatus, bis exutus castris: quum tamē nihil terribilius Macedonibus fuit ipso vulnerum aspectu: quæ non spiculis, neque sagittis, nec vllò Græculo ferro, sed ingentibus pilis, nec minoribus adæta gladiis, vltra morem patebant. Enimvero DLV. Flaminio duce inuios antea Chaonum montes, Aoumque amnem per abrupta vadentem, & ipsa Macedonia claustra penetrauimus. Introisse, victoria fuit. Nam postea nūquam ausus congregi rex, ad tumulos, quos Cynocephalas vocant, vno, ac ne hoc quidem iusto prælio opprimitur. Et illi quidem consul pacem dedit, rgnūmque concessit: mox, ne quid esset hostile, Thebas, & Eubœam, & DLVI. grassantem sub Nabide suo Lacedæmoniam compescuit Græciæ verò veterem statum reddidit, vt legibus viueret suis & auita libertate frueretur. Quæ gaudia, quæ vociferationes fuerūt, quum hoc forte Nemææ in theatro quinquennialibus ludis à præcone caneretur? quo certauere plausu? quid florum in consulem profuderunt? & iterum, iterūmque præconem repetere illam vocem iuebant, qua libertas Achaïæ pronunciabatur: nec aliter illa consulari sententia, quàm modulatissimo aliquo tibiarum, aut fidium cantu, fruebatur. DLVII.

D

DEXT.

MACEDONIAM statim, & regem Philip-³⁵
 pum Antiochus excepit, quodam ca-
 su, quasi industria, sic adgubernate fortuna, vt
 quemadmodum ab Africa in Europam, sic ab
 Europa in Asiam, vltro se suggerentibus cau-
 sis, imperium procederet: & cum terrarum or-
 bis situ, ipse ordo victoriarum nauigaret. Nō
 aliud formidolosius fama bellum fuit, quippe
 quum Persas, & orientem, Xerxem, atque Da-
 rium cogitarent: quando persossi inuij mon-
 tes, quando velis opertum mare nuntiaretur.
 Ad hoc cœlestes minæ territabant, quum hu-
 more continuo Cumanus Apollo sudaret. Sed
 hic fauentis Asiæ suæ numinis timor erat. Nec
 sane, viris opibus, armis quicquam copiosius
 Syria: sed in manus tam ignaui regis inciderat,
 vt nihil fuerit in Antiocho speciosius, quàm
 quod à Romanis victus est. Impulere regem ³⁶
 in id bellum, illinc Thoas Ætolix princeps,
 inhonoratam apud Romanos quærens aduer-
 sus Macedones militiæ suæ societatem: hinc
 Annibal, qui in Africa victus, profugus & pa-
 cis impatiens, hostem populo Romano toto
 orbe quærebat. Et quod illud fuisset pericu-
 lum, si se consiliis eius rex tradidisset, id est,
 si Asiæ viribus vsus fuisset miser Annibal?
 Sed rex suis opibus, & nomine regio fre-
 tus, satis habuit bellum mouere. Europa iam
 dubio procul iure ad Romanos pertinebat.
 Hic **LYSIMACHIAM** urbem in littore
 Thra-

Thracio positam à maioribus suis Antiochus
 vt hæreditario iure reposcebat. Hoc velut
 fidere, Asiatici belli mota tempestas, & maxi-
 mus regum conuentus. Fortiter indicto
 37 bello, quum ingenti strepitu, ac tumultu mo-
 uisset ex Asia, occupatis statim insulis, Græciæ-
 que littoribus, otia, & luxus tanquã victor a-
 gitabat. EVBOEAM insulam continenti adhæ-
 rentem tenui freto, reciprocantibus aquis Eu-
 ripus abscidit. Hic ille positis aureis, sericisque
 tentoriis sub ipso freti murmure, quum inter
 fluentia tibiis, fidibusque concineret, collatis
 vndique, quanuis per hiemem, rosis, ne non
 aliquo ducem genere agere videretur, virgi-
 num, puerorumque delectus habebat. Talem
 ergo regem iam sua luxuria debellatum, popu-
 lus Romanus Acilio Glabrione consule, in in- DLXII
 sula aggressus, ipso statim aduentus sui nuncio
 coëgit ab insula fugere. Tam præcipitem apud
 Thermopylas assecutus, locum trecentorum
 Laconum speciosa cæde memorandum, ne
 ibi quidem fiducia loci resistentem, mari ac
 18 terra cedere coëgit. Statim & cuestigio itur
 in Syriam. Classis regia Polyxenidæ, Annibalique
 commissa. nam rex prælium nec specta-
 re poterat. Igitur duce Æmilio Regillo à re-
 migantibus Rhodiis tota laceratur. Ne sibi pla-
 ceant Athenæ, in Antiocho vicinus Xerxem,
 in Æmilio Themistoclem æquauimus, Ephe- DLXIV
 sis Salamina pensauimus. Tum consule Sci-
 pione, cui frater ille modo victor Carthagi-
 nis Africanus, voluntaria legatione aderat,
 debellari regem placet: & iam toto cesserat

mari: sed nos imus ulterius. Mæandrum ad amnem, montemque Sípylum, castra ponuntur. Hic rex, incredibile dictu, quibus auxiliis, quibus copiis confederat. Trecenta millia peditum; equitum, falcatorumque curruum non minor numerus. Elephantis ad hoc immensæ magnitudinis, auro, purpura, argēto, & suo ébore fulgentibus, acie vtriusque vallauerat. Sed hæc omnia præpedita magnitudine sua, ad hoc imbre, qui subito perfulus, mira fœlicitate Perficos arcus corruerat, primum trepidatio, mox fuga, dehinc triumphus fuerunt. Victo, & supplici pacem atque partem regni dari placuit, eo libentius, quòd tam facile cessisset.

Bellum Ætolicum.

CAP. IX.

DLXIV. **S**YRIA CO bello successit, vt debebat, Æto-¹⁹
 licum. Victo quippe Antiocho, Romanus faces Asiatici belli persequebatur. Ergo Fulvio Nobiliori mandata ultio est. Hic protinus caput gentis Ambraciam, regiam Pyrrhi, machinis quatit. Secuta deditio est. Aderant Ætolorum precibus, Attici, Rhodij: & meminimus auxiliij. sic placuit ignoscere. Serpsit tamen latius in proximos bellum, omnemque latè Cephaleniam, Zacynthō: & quicquid insularum in eo mari inter Ceraunios montes iugumque Maleum, Ætolici belli accessio fuerunt.

Bellum

Bellum Histricum.

CAP. X.

40 **H**ISTRI sequuntur Ætolos : quippe bel- DLXXVI.
 lantes eos nuper adiuuerant : & initia
 pugnae prospera hosti fuerunt , eadem-
 que exitij causa. Nam cum Cnæi Manlij castra
 cepissent, opimæque prædæ incubarent, epulân-
 tes, ac ludibundos plerôsque, ac vbi essent, præ
 poculis nesciêtes, Appius Pulcher inuadit. Sic DLXXVI.
 cum sanguine, & spiritu male partam reuo-
 muère victoriam. Ipse rex Apulo, equo im-
 positus, quam subinde crapula, & capitis errore
 lapsaret, captum sese vix & egrè postquam ex-
 perrectus est, didicit.

Bellum Gallogræcum.

CAP. XI.

41 **G**ALLOGRÆCIAM quoque Syriaci belli DLXIV.
 ruina cōuoluit. fuerant inter auxilia re-
 gis Antiochi. An fuissent, cupidus triū-
 phi Manlius an eôs visos simulauerit, dubium
 est. Certè negatus est victori triumphus : quia
 causam belli nō approbauit senatus. Ceterùm
 gens Gallogræcorum, sicut ipsum nomen in-
 dicio est, mixta, & adulterata est, reliquiae Gal-
 lorum quibus Brenno duce vastauerant Græ-
 ciam, mox Orientem secuti, in media Asia
 parte federunt. Itaque vt frugum semina mu-
 tato solo degenerât, sic illa genuina feritas eo-
 rum, Asiatica amœnitate mollita est. Duobus
 itaque præliis fusi, fugatiq; sunt: quauis sub
 D iij

aduentu hostis relictis sedibus, in altissimos se montes receperunt, quo Tolostobogi, Te-ctosagique iam insederant. Vtrique fundis, sagittisque acti, in perpetuam se pacem dederunt. Sed alligati miraculo quodam suere, quum catenas morsibus, & ore tentassent, quum offocandas inuicem fauces praeuissent. Nam Orgiagotis regis uxor à Ceturione stuprum passa, memorabili exemplo custodiam euasit, reuulsamque militis caput ad maritum suum retulit.

Bellum Macedonicum secundum.

CAP. XII.

DXXCII. **D**VM alia, aliaque gentes, Syriaci belli sequuntur ruinam, MACEDONIA se rursus erexit. Fortissimum populum memoria, & recordatio suae nobilitatis agitabat: & successerat Philippo filius PERSES: qui semel in perpetuum victam esse Macedoniam, non putabat ex gentis dignitate. Multo vehementius sub hoc Macedones, quam sub patre consurgunt. quippe Thracas in vires suas traxerant: atque ita industriam Macedonum, viribus Thracum: ferociam Thracum, disciplina Macedonum temperauerunt. Accessit his consiliū ducis, qui situm regionum suarum de summo speculatus Hemo, positus per abrupta castris ita Macedoniam suam armis ferroque vallauerat, ut non reliquisset aditum nisi à caelo venturis hostibus videretur.

DXXCIV. Nam Marcio Philippo consule eam prouinciam in-

ingressus populus Romanus, exploratis diligenter accessibus, per Astrudem paludem, per acerbos, dubiosque tumulos, illa, quæ volucris quoque videbatur inuia, accessit: regemque securum, & nihil tale metuentem, subita belli irruptione terruit. Cuius tanta trepidatio fuit, ut pecuniam omnem in mare iusserit mergi, ne periret: classem cremari, ne incenderetur. Paulo DXXCVI. consule quum maiora, & crebra essent imposita præsidia, per alias vias Macedonia depressa est, summa quidem arte, & industria ducis, quum alia minatus, alia irrepressisset. Cuius aduentus ipse eò terribilis regi fuit, ut interesse non auderet, sed gerenda ducibus bella mandauit. Absens ergo victus, fugit in maria, insulamque Samothracem, fretus celebri religione, quasi templum, & aræ possent defendere, quæ nec motes sui, DXXCVI.
⁴⁴ nec arma potuissent. Nemo regum diutius amissæ fortunæ conscientiam retinuit. Supplex quum scriberet ad imperatorem ab illo, quod confugerat, templo, nomenque epistolæ notaret suum, regem addidit. Sed nec reuerentior captæ maiestatis alius Paulo fuit. Quum in conspectum venisset hostis, in templum recepit, & conuiuio adhibuit, liberosque admonuit suos, ut FORTVNAM, cui tantum liceret, reuereretur. Inter pulcherrimos hunc quoque populus Romanus de Macedonia duxit, atque vidit triumphum: quippe cuius spectaculo triduum impleuerit. Primus dies signa tabulasque sequens arma, pecuniâque transuexit: tertius captiuos, ipsamque regem attonitum adhuc, tamquam subito malo stupentem. Sed multo prius gaudium victoriæ DXXCVI.

populus Romanus, quàm epistolis victoris præceperat. quippe eodem die, quo victus Peres in Macedonia, Romæ cognitum est. Duo iuvenes candidis equis apud Iturnæ lacum puluerem, & cruorem abluabant, hi nūciauere, Castorem & Pollucem fuisse creditū vulgo, quòd gemini fuissent: interfuisse bello, quòd sanguine maderent: à Macedonia venire, quòd adhuc anhelarent.

Bellum Illyricum.

CAP. XIII.

DXXCVI. **M**ACEDONICI belli contagio traxit IL-⁴¹
LYRIOS. Ipsi quidem vt Romanū à ter-
go distringerent, à Perse rege conducti pecu-
nia militauere. Sine mora ab Anicio prætore
subiguntur. Scordam caput gentis delesse suf-
fecit. statim secuta deditio est. Denique hoc
bellum antè finitum est, quàm geri Romæ
nuntiaretur.

Bellum Macedonicum tertium.

CAP. XIV.

DCV. **Q**VONIAM fato, quasi ita conuenisset in-⁴⁶
ter Pænos & Macedonas, vt tertio quo-
que vincerentur, eodem tempore vtrique ar-
ma mouerunt: sed prior iugum excutit Ma-
cedo, aliquanto, quàm ante, grauior, dum cō-
temnitur. Causa belli prope rubescēda, quip-
pe regnum pariter & bellum vir vltimæ for-
tis Andriscus inuaserat, dubium liber an ser-
uus,

uus, mercenarius certè: sed quia vulgo ex similitudine Philippi Pseudophilippus vocabatur, regiam formam, regium nomé, animo
 47 quoque regio impleuit. Igitur dum hæc ipsa contemnit populus Romanus, Iuuentio præ-tore cõtentus, virum non Macedonicis modo, sed Thraciæ quoque auxiliis ingentibus validum, temerè tentauit: inuictusque non à veris regibus, sed ab illo imaginario, & scenico rege superatur, sed consule Metello, amissum cum legione prætorem, plenissimè vltus est. Nam & Macedoniam seruitute multauit: & duce[m] belli, deditum ab eo, ad quem confugerat, Thraciæ regulo, in Urbem in catenis reduxit, hoc quoque illi in malis suis indulgente fortuna, vt de eo populus Romanus quasi de vero rege triumpharet.

Bellum Punicum tertium.

CAP. XV.

48 **TERTIVM** cum Africa bellum, & tempo- DCIV.
 re exiguum fuit (nã quadriennio patratum est) & in comparatione priorum, minimum labore. Non enim tam cum viris, quàm cum ipsa vrbe pugnatum est: sed planè maximo euentu. quippe eo tandem Carthago finita est. Atque si quis trium temporum mo- CDXXCIX.
 menta cõsideret, primo commissum est bellum, profligatum secundo, tertio verò confectum est. Sed huius causa belli, quòd contra cxxxvi.
 fœderis legem aduersus Numidas quidè semel parasset classem, & exercitum, frequens

DCIV. autem Masinissæ fines territoraret. Sed huic bono, socióque regi fauebatur. Quum bellum federet, de belli fine tractatum est. Cato inexpiabili odio delendam esse Carthaginem, & quum de alio consuleretur, pronúciabat: Scipio Nasica seruandam, ne metu ablato æmulæ vrbs, luxuriari felicitas Vrbs, inciperet. Medium senatus elegit, vt vrbs tantum loco moueretur. Nihil enim speciosius videbatur, quàm esse Carthaginem, quæ non timeretur.

DCIV. Igitur Manilio, Censorinóque cōsulibus, populus Romanus aggressus Carthaginem, spe pacis iniecta, traditam à volentibus classem, sub ipso ore vrbs, incendit. Tum euocatis principibus, si salui esse vellent, vt migrarent finibus, imperatum. Quod pro rei atrocitate adeò mouit iras, vt extrema mallent. Comploratum igitur publicè statim, & pari voce clamatū est, ad arma: seditque sententia, quoquo modo rebellandum: non quia spes vlla iá superesset, sed quia patriam suam mallēt hostiū, quàm suis manibus euerti. Qui rebellantiū fuerit furor, vel hinc intelligi potest, quòd in vsū nouæ classis tecta, domúsque resciderunt. in armorum officinis aurum & argentū pro ære ferroque conflatum est. in tormētōrū vincula matronæ crines suos contulerunt.

Mancino deinde cōsule, terra, marique feruebat obsidio. Operis portus nudatus, & primus, & sequens, iam & tertius murus, quū tamen Byrsa, quod nomen arci fuit, quasi altera ciuitas resistebat. Quauis profligato vrbs excidio, tamen fatale Africæ nomen Scipionum

num videbatur. Igitur in alium SCIPIONEM ^{DCVI.}
 conuersa Respublica, finem belli reposcebat.
 Hunc Paulo Macedonico procreatum, Africani illius magni filius, in decus gētis assum-
 pserat, hoc scilicet fato, vt quam urbem con-
 cusserat auus, nepos eius euerteret. Sed quàm
 maximè mortiferi esse morsus solent moriē-
 tium bestiarum; sic plus negotij fuit cum se-
 miruta Carthagine, quàm integra. Compulsis
 in vnam arcem hostibus, portū quoque ma-
 ris Romanus obsederat. Illi alterum ibi por-
 tum ab alia vrbs parte foderunt: nec vt fu-
 gerent, sed quia nemo illos hac euadere posse
 credebat. Inde quasi enata subitò classis eru-
 pit: quum interim iam diebus, iam noctibus,
 noua aliqua moles, noua machina, noua per-
 ditorū hominum manus, quasi ex obruto
 incendio subita de cineribus flamma, prodi-
 bat. Deploratis nouissimè rebus, quadraginta
 se millia virorum dederunt, quod minus
 credas, duce Asdrubale. Quanto fortius femi-
 na, & vxor ducis? quæ comprehensis duobus
 liberis, à culmine se domus in medium misit
 incendium, imitata reginam, quæ Carthagi-
 nem condidit. Quanta vrbs deleta sit, vt de
 cæteris taceam, vel ignium mora probari po-
 test. quippe per continuos decem & septem
 dies vix potuit incendium extinguī: quod do-
 mibus, ac templis suis sponte hostes immisc-
 rant: vt quatenus vrbs eripi Romanis non
 poterat, triumphus arderet.

DCVI.

QVASI sæculum illud euerfionis vrbiū curreret, ita Carthaginis ruinaſtatim **CORINTHVS** excepit, Achaiaꝝ caput, Græciæ decus, inter duo maria Ioniū, & Ægæū quaſi ſpectaculo expoſita. Hæc (facinus indignum antè oppreſſa eſt, quàm in numerum certorū hoſtiorum referretur. Critolaus cauſa belli: qui libertate à Romanis data aduerſus ipſos uſus eſt: Legatōſque Romanos dubium an & manu, certè oratione violauit. Igitur Metello ordināti, cui tum maximè Macedonia, mandata eſt ultio, & hinc Achaicum bellum. ac primam Critolai manum Metellus cōſul per patentes Elidis campos toto cecidit Alpheo. Et vno prælio peractum erat bellum: iam & urbem ipſam terrebat obſidio: ſed fato rerū,

DCVII.

quum Metellus dimicaſſet, ad victoriā Mummius venit. Hic alterius ducis dignitate exercitum ſub ipſis Iſthmi faucibus fudit, geminōſque portus ſanguine infecit. Tandem ab incolis deſerta ciuitas, direpta primū, deinde tuba præcinente, deleta eſt. Quid ſignorum, quid veſtiorum, quidve tabularum raptum incenſum atque proiectū eſt? Quantas opes & abſtulerit & cremauerit, hinc ſcias, quòd quicquid Corinthij æris toto orbe laudatur, incendio ſuperuiſſe comperimus. Nam & æris notam preciōſiorem ipſa opulentiffimæ vrbiſ fecit iniuria: quia incendio permittis plurimis ſtatuis atque ſimulachris, æris, auri, argentique

argentique in commune fluxere.

Res in Hispania gesta.

CAP. XVII.

§^t **V**T Carthaginem Corinthus, ita Corinthum Numantia secuta est. Nec deinde toto orbe quicquam intactum armis fuit. Post illa duo clarissima urbium incēdia, latè, atque passim, nec per vices, sed simul pariter quasi vnum vndique bellum fuit, prorsus vt illæ vrbes, quasi agitantibus ventis, diffudisse quædam belli incendia toto orbe viderentur. HISPANIÆ nunquam animus fuit aduersus nos vniuersæ consurgere; nunquam conferre vires suas libuit, neque aut imperiū experiri, aut libertatem tueri suam publicè. Alioquin ita vndique mari Pyrenæoque vallata est, vt ingenio situs nec adiri quidem potuerit. Sed ante à Romanis obsessa est, quam se ipsa cognosceret. Sola omnium prouinciarum vires suas, postquam victa est, intellexit. In hac prope ducentos per annos dimicatum DXXXV. est, à primis Scipionibus in Cæsarem Augustum, non continuè nec cohærenter, sed pro DXXXVI. ut causæ lacefferāt: nec cum Hispanis initio, sed cum Pœnis in Hispania. Inde cōtagio & series causæque bellorum. Prima per Pyrenæū DCCXXXV. iugum signa Romana Publius & Cnæus Scipiones intulerunt: præliisque ingentibus Annonem, & Asdrubalem fratrem Annibalis cæciderunt: raptaque erat impetu Hispania DXLI. nisi fortissimi viri in ipsa sua victoria oppressi Punica fraude, cecidissent, terra mariq; victores. Igitur quasi nouam integramque

- DXLII.** prouinciam vltor patris & patruī Scipio ille
 mox Africanus, inuasit: isq; statim capta Car-
 thagine, & aliis vrbibus, non contentus Pœ-
 nos expulisse, stipendiariam nobis prouinciā
 fecit: omnem citra vltraq; Iberū subiecit
 imperio: primūsq; Romanorum ducum, vi-
 ctor ad Gades & Oceani ora peruenit. **PLVS**¹⁶
EST PROVINCIAM RETINERE, QUAM
FACERE: itaque per partes iam huc, iam il-
 luc missi duces, qui ferocissimas, & ad id tē-
 poris liberas gentes, ideo impatientes iugi,
 multo labore, nec incruentis certaminibus
- DLIX.** feruire docuerunt. Cato ille Censorius **CEL-**
TIBEROS, id est robur, Hispaniæ, aliquot præ-
 liis fregit. Gracchus pater ille Gracchorum,
DCX. eosdem centum & quinquaginta vrbium e-
DCXI. uersione multauit. Metellus ille, qui ex Mace-
 donia cognomen meruerat, quum & Cōtre-
 biam memorabili cepisset exemplo, & Ner-
DCXI. tobriges, maiori gloria pepercit. Lucullus
 Turdulos, atque Vaccæos. de quibus Scipio
 ille posterior, singulari certamine quum à
 rege fuisset prouocatus, opima retulerat.
- DCII.** Decimus Brutus aliquāto latius, Celticos,¹⁷
 Lusitanosque, & omnes Callaciæ populōs,
DCXIV. formidatūque mil. tibus flumē Obluionis:
 peragratoque victor oceani littore, non prius
 signa conuertit, quā cadentem in maria so-
 lem, obrutūque aquis ignem, non sine quo-
 dam sacrilegij metu, & horrore deprehendit.
- DCXXI.** Sed tota certaminum moles cum Lusitanis
 fuit, & Numantinis, nec immeritō. quippē
 solis gentium Hispaniæ, duces contigerunt.
 Fuisset

Fuisset & cum omnibus Celtiberis, nisi dux illius motus, initio belli, oppressus esset, summus vir astu & audacia, si re cessisset, Salondicus, qui hastam argenteam quatiens velut cælo missam, vaticinanti similis, omnium in se mentes conuerterat. Sed quum pari temeritate sub nocte castra consulis adiisset, iuxta ^{DCIII,} tétorium ipsum pilo vigilis exceptus est. Ceterum Lusitanos VIRIATHVS erexit, vir calliditatis acerrimæ: qui ex venatore latro, ex latrone subito dux atque imperator, & si fortuna cessisset, Hispaniæ Romulus, non contentus libertatem suorum defendere, per quatuordecim annos omnia citrà, vltraque Iberum & Tagum, igni, ferróque populatus, ^{DCVII,} castra etiam prætorum, & præsidum aggressus, Claudium Vnimanum panè ad internicionem exercitus cecidisset, insignia trabeis, & fascibus nostris, quæ receperat, in mōtib. suis trophæa fixisset: tandem eum Fabius Maximus consul oppresserat: sed à successore Seruilio violata victoria est. quippe qui conficiendæ rei cupidus, fractum ducem, & extrema deditiois agitantem, per fraudè, & insidias, & domesticos percussores aggressus, hanc hosti gloriam dedit, vt videretur aliter vinci non potuisse.

Bellum Numantinum.

CAP. XVIII.

¹⁹ NVMANTIA, quantū Carthaginis, Capuæ, ^{DCXII,} Corinthe opib. inferior, ita virtutis noine,

& honore par omnibus: summumque, si viros aestimes, Hispaniæ decus, quippe quæ sine muro, sine turribus, modicè edito in tumulo apud flumen DVRIUM sita, quatuor millibus Celtiberorum, quadraginta millium exercitum per annos quatuordecim sola sustinuit: nec sustinuit modò, sed sæuius aliquanto perculit, pudendisq; fœderibus affecit. Nouissimè quum inuictam esse cõstaret, opus quoque eo fuit, qui Carthaginem euerterat. Non temerè, si fateri licet, vilius causa belli iniustior. Sed igenses socios, & cõsanguineos, Romanorum manibus elapsos exceperant. Habita pro eis deprecatio nihil valuit. quum se ab omni bellorum contagione remouerent, in legitimi fœderis pretium iussi arma deponere. Hoc sic à barbaris acceptum, quasi manus abscinderentur. Itaque statim, Megara ⁶⁰ viro fortissimo duce, ab arma cõuersi, Pompeium prælio aggressi. Fœdus tamen maluerunt, quum debellare potuissent. Hostilium deinde Mancinum. Hunc quoque assiduis cædibus ita subegerunt, vt ne oculos quidè aut vocem Numantini viri quisquam sustineret. Tamen cum hoc quoque fœdus maluerit, contenti armorum manubiis, quum ad intericionem sæuire potuissent. Sed non minus Numantini, quàm Caudini illius fœderis flagrans ignominia ac pudore populus Romanus, dedecus quidem præsentis flagitij, deditione Mancini expiauit: cæterum duce Scipione Carthaginis incendiis ad excidia urbium imbuto, tandem etiam in vltionem excanduit.

DCXXII

DCXVI.

DCXX

auduit. Sed tunc acrius in castris, quàm in campo: nostro cum milite, quàm cum Numantino, præliandum fuit. Quippe assiduis & iniustis & feruilibus maximè operibus attriti, ferre plenius vallum, qui arma nescirent: luto inquinari, qui sanguine nollent, iuebantur. Ad hoc scorta, calones, sarcinæ nisi ad usum necessariæ, amputantur. TANTI ESSE EXERCITVM, QUANTI IMPERATOREM, verè proditum est. Sic redacto in disciplinam milite, commissâ acies: quòdque nemo visurû se vnquam sperauerat, factum est, vt fugientes Numantinos quisquam videret. Dedere etiam sese volebant, si toleranda viris imperarentur. Sed quum Scipio veram vellet & sine exceptione victoriam, eò necessitatum compulsus, primû, vt destinata morte in prælium ruerent, quum sese prius epulis, quasi inferiis impleuissêt, carnis semicrudæ, & celiæ, sic vocant indigenæ ex frumento potionem. Intellectum ab imperatore consilium: itaque non est permessa pugna morituris.

62. Quum fossa, atque lorica, quotuórque castris circumdatos, fames premeret: ab duce orantes prælium, vt tanquam viros occideret, vbi non impetrabant, placuit eruptio. sic conferta manu plurimi occisi: & quum vrgeret fames, aliquantisper inde vixere. Nouissimè consilium fugæ sedit: sed hoc quoque ruptis equorum cingulis vxores ademere, summo scelere, per amorem. Itaque etiam exitu deplorato, in ultimam rabiè furorémque cõuersi, postremo mori hoc genere destinarunt. Duces suos, seq;

E

patriamque ferro & veneno, subiectoque vndique igne peremerunt. Macte esse fortissimam, & meo iudicio beatissimam in ipsis malis ciuitatem asseruit, quum fide socios, populum orbis terrarum viribus fultum, sua manu, ætate tam longa, sustinuit. Nouissimè maximo duce oppressa ciuitas, nullum de se gaudium hosti reliquit. Vnus enim vir Numatinus non fuit, qui in catenis duceretur. Præda, vt de pauperibus nulla: arma ipsi cremauerant. Triumphus fuit tantum de nomine.

Anacephaleosis.

CAP. XIX.

HACTENVS populus Romanus pulcher, & egregius, pius, sanctus, atque magnificus: reliqua sæcula vt grandia æque, ita vel magis turbida & fœda, crescentibus cum ipsa magnitudine imperij, vitiis, adeò vt si quis hanc tertiam eius etatē trāsmarinā, quā ducentorū antonū fecimus, diuidat, ceterum hos priores, quibus Africā, Macedoniam, Siciliam, Hispaniam domuit, aureos (sicut poëtæ canunt) iure meritoque fateatur: centū sequentes, ferreos planè & cruentos, & si quid immanius: quippe qui Iugurthinis, Cimbricis, Mithridaticis, Parthicis bellis, Gallicis atq; Germanicis, quib⁹ cælū
 DCXX. ipsum gloria ascēdit, Gracchianas, Drusianasq; cædes, ad hoc Seruilia bella miscuerunt: & ne
 DCXXXII. quid turpitudini desit, Gladiatoria. Deniq; in
 DCIXII. se ipse, cōuers⁹ Marianis, atque Syllanis, nouissimè Pōpeiij, & Cæsaribus manibus, quasi per rabiem,

biē, & furorem, & nefas, semet ipse lacerauit. Quæ etsi inuoluta inter se sunt omnia atq; cōfusa, tamē quo melius appareat, simul & ne scelera virtutibus obstrepāt, separatim proferentur: priusque vt cœpimus, iusta illa, & pia cum exteris gentibus bella, memorabimus, vt magnitudo crescentis in dies imperij appareat. tum ad illa ciuium scelera, turpēsque, & impias pugnas reuertemur.

Bellum Asiaticum.

CAP. XX.

44 **V**ICTA ad occasum Hispania, populus Romanus ad Oriētem pacem agebat, nec pacē modò, sed inuisitata, & incognita quadā felicitate, relictæ regis hæreditatibus opes, & tota in simul regna veniebant. Attalus rex Pergamenorū, regis Eumenis filius, socij quōdā cōmilitonisque nostri, testamētū reliquit: POPVLVS ROMANVS BONORVM MEORVM HÆRES ESTO. In bonis regis hæc fuerāt. Adita igitur hæreditate, prouinciam populus Romanus non quidem bello, nec armis, sed, quod est æquius, testamenti iure retinebat. Sed hæc, difficile dictu est, vtrum facilius amiserit populus Romanus, an recuperauerit. Aristonicus regij sanguinis ferox iuuenis, vrbes regibus parēre consuetas, partim facile sollicitat: paucas resistētes, Myndū, Sāmon, Colophonē, 45 vi recepit. Crassi quoq; prætoris cecidit exercitū, ipsumq; cepit. Sed ille memor & familie, & Romani nominis, custodē sui barbarū vir-

DCXXIII. gula excæcat. In exitium sui, quod volebat, ita concitat. Mox à Perperna domitus, & captus, & per deditiōem in vinculis habitus. Aquilius Asiatici belli reliquias cōfecit, mixtis (nefas) veneno fontibus ad deditiōem quarundam vrbiū. Quæ res vt maturam, ita infamem fecit victoriā: quippe quum contra fas deūm, morēsque maiorum, medicaminibus impuris in id tempus sacrosancta Romana arma violasset.



LIBER TERTIVS.

Bellum Iugurthinum.

CAP. I.

DCXLII. **N**ec ad Orientem: sed non ad meridianam plagam eadē quies. Quis speraret post Carthaginem aliquod in Africa bellum? Atqui non leuiter se Numidia concussit: & fuit in Iugurtha, quod post Annibalē timeretur. Quippe rex callidissimus populū Romanū armis inclytum, & inuictum, opibus aggressus est: & citra spem omnium fortuna cecidit, vt rex fraude præcipuus, fraude caperetur. Hic autē Masinissa, & Micipsa patre per adoptionem, quum interficere fratres statuisset, agitated regni cōsoliditate, nec illis magis, quàm tenatū populūque Romanum, quorū infide, & clientela regnum erat, metueret: primum scelus mandat infidits: potitūque Hiempsalis capite, quum se in Adherbalē cō-

uer-

uertisset, isque Romam profugisset, missa per legatos pecunia traxit in sententiam suam senatum. Et hæc fuit de nobis eius prima victoria. Missos deinde, qui regnum inter illum Adherbalémque diuiderent, similiter aggressus, quum in Scauro ipsos Romani imperij mores expugnasset, inchoatum nefas perfecit audacius. **SED DIVNON LATENT SCELERA.** Corruptæ nefas legationis erupit: **DCXLIII.** placuitque bello persequi parricidam. Primus in Numidiam Calpurnius Bestia consul mittitur: sed rex præmonitus, fortius aduersus Romanos aurum esse, quàm ferrum, pacem emit. Cuius flagitii reus quum interueniente publica fide à senatu accerleretur, pari audacia & venit, & competitorem imperij Masinissæ Massiuam immisso percussore confecit. **DCXLIII.** Hæc altera contra regem fuit causa bellandi. Igitur sequens ultio mandatur Albino. Sed huius quoque (pro dedecus) ita corrumpit exercitum, ut voluntaria nostrorum fuga vinceret Numida, castrisque potiretur. addito etiam turpi fœdere in pretium salutis, quod prius emerat, dimisit exercitum. **DCXLIV.** Eo tempore in ultionem non tam imperij Romani, quàm pudoris, Metellus assurgit: qui callidissimè hostem nunc precibus, nunc minis, iam simulata, iam quasi vera fuga, eludentem, artibus suis aggressus est. Agrorum atque vicorum populatione non contentus, in ipsa Numidiæ capita impetū fecit, & Zamam quidem frustra diu voluit, ceterum Thalā, grauem armis, thesauroque regis, diripuit. Tūc urbibus exutū regē,

& iam finium suorum, regni que fugitium,
 DCXLII. per Mauros, atque Gætuliam sequebatur. Po-
 stremo Marius auctis admodum copiis, quum
 pro obscuritate generis sui capite cēfos sacra-
 mento adegisset, iam fufum, & faucium regem
 adortus, non facilius tamē vicit, quàm si inte-
 grum & recētem. Hic & urbem Herculi con-
 ditā Capsam in media Africa sitam, anguibus,
 harenisque vallatā, mira quadam felicitate su-
 peravit: & saxeo inditam monti Muluchā vr-
 bē, per Ligurē, aditu arduo, inaccessio que, pe-
 netrauit. Mox non ipsum modò, sed Bocchum
 quoque Mauritaniæ regē, iure sanguinis Nu-
 midā vindicatē, apud oppidum Cirtam gra-
 uiter cecidit. Qui vbi diffusus rebus suis, alienæ
 cladis accessionem timet, pretiam foederis, at-
 que amicitia, regē facit. Sic fraudulentissimus
 regum, fraude loceri sui in insidias deductus
 est, & Syllæ in manum traditus: tandē que o-
 pertum catenis Iugurtham in triumpho popu-
 DCXLIX. lus Romanus aspexit: sed ille quoque, quamuis
 victus, & vinctus, vidit Urbem, quā venalē, &
 quādoque perituram, si habuisset emptorem,
 frustra cecinerat. Tamen vt venalis fuisset, ha-
 buit emptorem: & quum ille non euaserit, cer-
 tum erit eam non esse perituram.

Bellum Allobrogicum.

CAP. II.

DCXXVIII. Sic ad Meridiem populus Romanus. Multò
 Satrocus, & multipliciter magis, & à Se-
 ptentrione sæuitū. Nihil hac plaga infestius. a-
 trox cœlū, peruicaci ingenio. Omni igitur tra-
 ctu

Etu violētus hostis, à dextris, atq; læuis, & me-
 dio Septētrionis, erupit. Prima trās Alpes ar-
 ma nostra sensere SALVI, quū de incurfioni- DCXXXIX.
 bus eorum fidissima atque amicissima ciuitas
 MASSILIA quereretur. ALLOBROGES dein-
 de, & ARVERNI, quū aduersus eos similes Æ-
 duorū querelæ opē & auxiliū nostrū flagita-
 rent. Varus victoriæ testis, Isarq; & Vindelic^o
 amnis, & impiger fluminū Rodanus. Maxim^o
 barbaris terror elephāti fuere, immanitati gē-
 tiū pares. Nil tā conspicuum in triūpho, quā
 rex ipse Bituitus discoloribus in armis, argē-
 teoq; carpēto, qualis pugnaverāt. Vtriūsq; vi-
 ctoriæ quod, quātūmq; gaudiū fuerit, vel hinc
 existimari potest, quod & Domitius Aënobar-
 bus, & Fabius Maximus, ipsis quibus dimica- DCXXXI.
 uerant in locis, saxcas exercere turres, & desu-
 per exornata armis hostilibus TROPHÆA fi- DCXXXII.
 xere: quum hic mos inusitatus fuerit nostris.
 Nunquam enim populus Romanus hostibus
 domitis suam victoriam exprobrauit.

*Bellum Cimbricum, Theutonicum, ac
 Tigurinum.*

CAP. III.

CIMBRI, THEVTONI, atque TIGVRINI, DCXL.
 Ab extremis Gallia profugi, quum terras
 eorum inundasset Oceanus, nouas sedes toto
 orbe querebant: exclusiq; Gallia & Hispania,
 quum in Italiam remigrarent, miserunt lega-
 tos in castra Silani, inde ad senatū, petentes, vt
 Martius populus aliquid sibi terræ daret quasi
 stipēdiū: ceterum, vt vellet, manibus atq; armis

fuis vteretur. Sed quas daret terras populus Romanus agrariis legibus intra se demicaturus? Repulsi igitur, quod nequiverant precibus, armis petere constituunt. Sed nec primū

DCXLIV.

impetum barbarorum Silanus, nec secundū Manlius, nec tertium Cæpio sustinere potuerunt. Omnes fugati, exuti castris. Actum erat, nisi Marius illo sæculo contigisset. Ille quo-

DCXLVIII.

que non ausus congregari statim, militē tenuit in castris, donec inuicta illa rabies, & impetus, quem pro virtute barbari habent, conse-

DCLI.

nesceret. Recessere igitur increpantes, & (tanta erat capiendæ Urbis fiducia) consulentes, si quid ad vxores suas mandarent, Nec segnius, quàm minati fuerant, tripertito agmine per Alpes, id est claustra Italiæ, ferebantur. Marius mira statim velocitate occupatis compendiis, præuenit hostem, priorésque THEUTONOS sub ipsis Alpium radicibus assecutus, in locum, quem Aquas Sextias vocant, qua fide numinum, præcelio oppressit. Vallem fluuiūque medium hostes tenebant. nostris aquarum nulla copia, consultōne id egerit Imperator, an errorem in consilium verterit, dubium: certè necessitate aucta virtus, causa victoriæ fuit. Nam flagitante aquam exercitu, Viri, inquit, estis: en illic habetis. Itaque tanto ardore pugnatum est, eaque cedes hostiū fuit, vt victor Romanus de cruento flumine non plus aquæ biberit, quàm sanguinis Barbarorum. Certè rex ipse Theutobochus quater nos, senosque equos transilire solitus, vix vnū, quum fugeret, ascendit, proximoque in saltu compre-

comprehensus insigne spectaculum triūphi fuit: quippe vir proceritatis eximie super trophæa ipsa eminebat. Sublatis igitur funditus Theutonibus, in CIMBROS conuertitur. Hi iam (quis crederet?) per hiemem, quæ altius Alpes leuat, Tridentinis iugis in Italiam prouoluti DCLII. ruina descenderant. Atesim flumen nō ponte, nec nauibus, sed quadam stoliditate barbarica, primum corporibus aggressi, postquam retinere animum manibus & clipeis frustra tentauerant, ingesta obrutum silua transiluerunt: & si statim infesto agmine Urbem petissent, grande discrimē esset: sed in VENETIA, quo fere tractu Italia mollissima est, ipsa solli, cælique clementia robur elanguit. Ad hoc panis vsu, carnisque coctæ, & dulcedine vini mitigatos, Marius in tempore aggressus est.

9 Iam diem pugnæ à nostro Imperatore petierunt, & sic proximū dedit. In patentissimo, quem Claudium vocant, campo procurrere. Millia inde ad quadraginta ceciderunt. Hinc tertio minus, per omnē diem cōciditur barbarus. Isti quoque Imperator addiderat virtuti dolum, secutus Annibalem, artēque Cannarum, primum, nebulosum nactus diē, ut hosti inopinatus occurreret: tum vētosum quoque, ut puluis in oculos, & ora ferretur: tū acie conuersa in Orientem, ut, quod ex captiuis mox cognitum est, ex splendore galearū, ac repercussu, quasi ardere cælum videretur. Nec minor cum vxoribus eorum pugna, quā cum ipsis fuit: quum obiectis vndique plaustris, atque carpentis, aliæ desuper quasi è tur-

ribus, lanceis contisque pugnarent. Perinde speciosa mors earum fuit, quàm pugna. Nam quum missa ad Marium legatione, libertatē, ac sacerdotiū non impetrassent (nec fas erat) suffocatis, elisisque passim infantibus suis, aut mutuis concidēre vulneribus, aut vinculo è crinibus suis factō, ab arboribus, iugisque plaustrorum pependerunt. Beleus rex in acie dimicās, impigrē, nec inultus, occubuit. Tertia TIGVRINORVM manus, quæ quasi subsidio Noricos infederat Alpiū tumulos, in diversa lapsi, fuga ignobili & latrociniis evanuit. Hunc tam lætum, tamque felicem liberatæ Italiæ, assertique imperij nuncium, non per homines, vt solebat, populus Romanus accepit, sed per ipsos, si credere fas est, deos. Quippe eodem die, quo gesta res est, visi pro æde Castoris & Pollucis, iuvenes laureati prætori literas tradere: frequēsq; in spectaculo rumor victoriæ Cimbricæ, Feliciter, dixit. Quo quid admirabilius, quidque insignius fieri potest? Quippe velut elata mōtibus suis Roma, spectaculo belli interesset, quod in gladiatorio munere fieri solet, vno eodēque momento, quum in acie Cimbri succumberent, populus in vrbe plaudebat.

Bellum Thracium.

POST Macedonas, si diis placet THRACES rebellabāt, ipsi quōdā tributarij Macedonū: nec in proximas modò prouincias contenti incurrere Thessaliam, atque Dalmatiam, in Adriaticum mare vsque venerūt: eoque fine contenti, quasi interueniente natura,

tura,

tura, contorta in ipsas aquas tela miserunt. Nihil interim per id omne tempus residuum crudelitatis fuit in captiuos sæuientibus: litare diis sanguinem humanum: bibere in ossibus capitum, & huiuscemodi ludibrio scedere mortem tam igni quàm fumo: partus quoque grauidarum extorquere tormentis. Sæuissimi omnium Thraci SCORDISCI fuerunt: sed calliditas quoque ad robur accesserat. Siluarum & montium situs cum ingenio consentiebant. Itaque non fusus modò ab his, aut fugatus, sed simili prodigio omnino totus DCIXL.
 interceptus exercitus, què duxerat Cato. Lucius DCXLI.
 Didius vagos, & libera populatione diffusos, intrà suam repulit Thraciã. Drusus DCXLII.
 vltterius egit, & vetuit transire Danubium. Minucius DCXLIII.
 toto vastauit Hebro, multis quidem amissis, dum per perstrictum glacie flumen equitatur. Piso Rhodopè Caucasumque penetrauit. Curio Dacia tenus venit: sed tenebras DCLXXX.
 saltuum expanit. Appius in Sarmatas vsque DCLXXI.
 peruenit, Lucullus ad terminum gentiũ Tanaim, lacumque Mæotim. Nec aliter cruentissimi hostium quàm suis moribus domiti. DCLXXXII.
 quippe in captiuos igne ferroque sæuitũ est. Sed nihil Barbaris atrocius visum est, quàm quòd abscissis manibus relictis, viuere, superstites pœnæ suæ iuebantur.

Bellum Mithridaticum.

CAP. IV.

PONTICÆ gentes ad Septentrionẽ in mare DCLIX.
 sinistruã iacēt, à Põtico cognominatę mari.

Harum gentium atque regionū rex antiquissimus Atheas : post Artabazes , à septem Persis oriundus : inde Mithridates omnium longè maximus. quippe quum quatuor Pyrrho, decem & septem anni Annibali successerint, ille per quadraginta annos restitit. donec tribus ingentibus bellis subactus , felicitate Syllæ, virtute Luculli , magnitudine Pompeij consumeretur. Causam quidem illius belli pretulerat apud Cassium legatum, attractari terminos suos à Nicomede Bithynico: ceterum elatus animis ingentibus , Asiæ totius, & si posset, Europæ cupiditate flagrabat. Spè ac fiduciam dabant nostra vitia : quippe quū civilibus bellis disiungeremur, inuitabat occasio : nudumque imperij latus ostendebant procul Marius, Sylla, Sertorius. Inter hæc Reipublicæ vulnera, & hos tumultus, repete, quasi captato tempore , in lassos simul atque districtos subitus turbo Pontici belli ad vltima veluti specula Septentrionis erupit. Primus statim impetus belli Bithyniam rapuit. Asia deinde pari terrore correpta est. Nec cunctanter ad regem ab urbibus nostris, populisque descitum est. Aderat, instabat, sæuitia quasi virtute utebatur. Nam quid atrocius vno eius edicto, quum omnes, qui in Asia forent, Romanæ ciuitatis homines, interfici iussit? Tum quidem domus, templa, & aræ, humana omnia, atque diuinæ iura, violata sunt. Sed hic terror Asiæ, Europam quoque regi aperiebat. itaque missis Archelao Neoptolemōq; prefectis, excepta Rhodo, quæ pro nobis firmiter stetit

stetit ceteris, Cyclades, Delos, Eubœa, & ipsū
 Græciæ decus ATHENÆ, tenebantur. Italiā
 iam, ipsāque urbem Romam regius terror
 15 afflabat. Itaque Lucius Sylla festinat, vir armis
 optimus: parique violentia ruentem ulterius
 hostem, quadā quasi manu, repulit: primūm-
 que Athenas urbē (quis crederet?) frugū parē-
 tem, obsidione, ac fame ad humanos cibos
 cōpulit. Mox subruto Piræei portu, sex quo-
 que, & amplius muris, postquā domuerat in-
 gratissimos, ut ipse dixit, hominū, in honorē
 tamē mortuorum, sacris suis, famiæque dona-
 uit. Mox quum Eubœa, atq; Bœotia, præsidia
 regis dispulisset, omneis copias, vno apud
 Charoneam, apud Orchomenō altero bello
 dissipavit, statimque in Asiā transgressus, ip-
 sum opprimit: & debellatum etiam foret, nisi
 de Mithridate triumphare citò, quàm verè
 maluisset. At tum quidē hunc Asię statū Sylla
 16 dederat. Ictum cum Ponticis scædus, recepit
 Bithyniam à rege Nicomede, ab Ariobarzane
 Cappadociā: ac sic erat Asia rursus nostra, ut
 cœperat. Mithridates tantum repulsus. itaq;
 non fregit ea res Pōticos, sed incendit. Quip-
 pe rex Asia, & Europa quodāmodo inescatus,
 nō iam quasi alienam, sed quia amiserat, quasi
 raptam, belli iure repetebat. Igitur ut extin-
 cta parum fideliter incendia, maiore flamma
 reuiuiscunt; ita ille de integro, auctis maiore
 in modum copiis, tota denique regni sui
 mole, in Asiam rursus, mari, terra, flumini-
 būsque veniebat.

DCLXVI.

DCLXIX.

17 CYZICVM nobilis ciuitas, arce, incenibus, DCLXXX.

portu, turribusque marmoreis, Asiaticæ plagæ littora illustrat. hâc ille quasi alteram Romanam toto inuaserat bello: sed fiduciam oppidanis resistendi nuncius fecit, docens aduentare Lucullum. Qui (horribile dictu) per medias hostium naues vtre suspensus, & pedibus

DCLXXX.

iter ad gubernas, videntibus procul quasi marina pistrinx euaserat. Mox clade conuersa, quæ ex mora obsidentem regem, & ex fame pestilentia vrgeret, recedentem Lucullus assequitur: a deoque cecidit, vt Granicus, & Ælapus amnes, cruenti redderentur. Rex callidus, Romanæque auaritiæ peritus, spargi à fugientibus sarcinas & pecuniam iussit, qua sequentes moraretur. Nec felicior in mari, quàm in terra fuga, quippe centum amplius nauium classem, apparatusque belli grauem, in Pontico mari aggressa tempestas, tam fœda strage laceravit, vt naualis belli instar efficeret, planè quasi Lucullus quodam cum fluctibus, procellisque commercio, debellandum tradidisse regem ventis videretur. Attritiæ iam omnes va-

18

DCLXXXVII

lidissimi regni vires erant, sed animus malis augebatur. Itaque conuersus ad proximas gentes, totum pæne Orientem, ac Septentrionem, ruina sua inuoluit. Iberi, Caspij, Albani, & vtræque sollicitabantur Armeniæ: perque omnia, & decus, & nomen & titulos Pompeio sua fortuna quærebat. Qui vbi nouis motibus ardere Asiam videt, aliosque ex aliis prodire reges, nihil cunctandum ratus, priusquam inter se gentium robora coirent, statim ponte nauibus facto, omnium ante se primus transit Euphra-

Euphratem: regémque fugientem media na-
 ctus Armenia (quãta felicitas viri?) vno præ-
 lio cõfecit. Nocturna ea dimicatio fuit, & lu-
 na in partibus. quippe quasi cõmilitans, quã
 à tergo hostibus, à facie Romanis se præbuis-
 set, Pontici per errorem longius cadêtes um-
 bras suas quasi hostium corpora petebant. Et
 9^t Mithridates quidẽ nocte illa debellatus est.
 Nihil enim postea valuit, quanquã omnia ex-
 pertus, more anguium, qui obruto capite, po-
 stremum cauda minantur. Quippe quum ef-
 fugisset hostem Colchos, Siciliae quoque lit-
 tora, & Campaniam nostram subito aduentu
 terrere voluit: mox subruto Pyræi portu,
 Colchis tenus iungere Bosphoron: inde per
 Thraciam, Mecedoniam & Græciam transi-
 lire: sic Italiam nec opinatus inuadere tantum
 cogitavit. Nam per defectionẽ civium, Phar- DCXC
 nacisque filij scelere, præventus, malè tentatũ
 veneno spiritũ ferro expulit. Cnæus interim
 20 Magn⁹ rebelles Asiæ reliquias sequês, per di-
 uersa gentium, terrarũque volitabat. Nam
 sub Orientem secutus Armenios, captis ipso
 capite gentis Artaxatis, supplicẽ iussit regna-
 re Tigranem. At in Septentrionem Scythi-
 cum, iter tãquam in mari stellis secutus, Col-
 chos cecidit. ignouit Iberiæ. pepercit Alba-
 nis, regem Colchorum Orodem, positis e-
 tiam sub ipso Caucaaso castris, iussit in pla-
 na descendere. Arthocen, qui Iberis impera-
 bat, & obsides liberos dare. Orodem etiam
 remuneratus est, vltro ab Albania sua
 lectulum aureum, & alia dona mitten-
 tem. Necnon & in meridiem verso

agmine, Libanum Syrię, Damascumque transfessus, per nemora illa odorata, per turis & balsami siluas, Romana signa circumtulit. Arabes, si quid imperaret, præsto fuere. Hierosolymam defendere tentauere Iudæi; verum hanc quoque & intrauit, & vidit illud grande impię gentis arcanum patens sub aureo uti cælo. Dissidentibusque de regno fratribus, arbiter factus regnare iussit Hircanum. Aristobulo, qui remuebat eam rem, catenas dedit. Sic Pompeio populus Romanus totam, quę latissima est, Asiam peruagatus, quam extremam imperij habebat prouinciam, mediã fecit. Exceptis quippè Parthis, qui fœdus maluerunt, & Indis, qui adhuc nos non nouerāt, omnis Asia inter Rubrum mare, & Caspium, & Oceanum, Pompeianis domita, vel oppressa signis, tenebatur.

Bellum Piraticum.

CAP. VI.

INTERIM dum populus Romanus per diuersa terrarum distractus est, Cilices inuasent maria: sublatiisque commerciis, rupto fœdere generis humani, sic maria bello, quasi tempestate præcluserāt. Audaciã perditis, furiosisque latronibus dabat, inquieta Mithridaticis præliis Asia: dũ sub alieni belli tumultu, exterique regis inuidia, impunè grassatur. ac primũ duce Isidoro, contenti proximo mari, Cretã inter, atque Cyrenas, Piræum & Achaïam, sinumque Maleum, quod à spoliis

Au-

Aureum ipsi vocauerē, latrocinabantur, mis-
susque in eos Publius Seruilius, quauis le-
ues, & fugaces myoparonas, graui, & Mar- DCLXXIV.

tia classe turbaret, non incruenta victoria su-
perat. Sed nec mari submouisse contentus,
validissimas vrbes eorum, & diutina præda
abundantes, Phaselin, & Olympon euertit,
Isaurumque ipsam arcem Ciliciæ: vnde cōsci-
sibi magni laboris, Isaurici cognomē adama-

³³uit. Non ideo tamē tot cladibus domiti, ter- DCLXXIX.

ra se continere potuerunt: sed vt quædā anima-
lia, quibus aquā, terramque incolendi gemina
natura est, sub ipso hostis recessu impatientes
soli, in aquas suas resilerunt, & aliquanto la-
tius, quàm prius. Sic ille quoque ante felix, di-
gnus nūc victoria Pompeius visus est, & Mi- DCLXXXV.

thriditiæ prouinciæ factus accessio. Ille di-
persam toto mari pestē semel, & in perpetuū
volens extinguere, diuino quodā apparatu ag-
gressus est. Quippe quū classibus suis, & socia-
libus Rhodiorū abūdaret, pluribus legatis at-
que præfectis vtraque Pōti, & Oceani ora cō-
plexus est. Gellius Tusco mari impositus, Plo-
tius Siculo. Gratilius Ligusticum sinum, Pō-
peius Gallicum obsedit, Torquatus Balearicū,
Tiberius Nero Gaditanū fretum, quā primū
maris nostri limē aperitur: Lētulus Libycum,
Marcellinus Ægyptium, Pompeij iuuenes A-
driaticum, Varro Terentius Ægæum, & Pon-
ticum: Pāphylīū Metellus, Asiaticū Cēpio, ipsas
Propontidis fauces Porcius Cato sic obditis
⁴⁴ nauibus, quasi portam obseruauit. Sic per o-
mnis æquoris portus, sinus, latebras, recessus,

promōtoria, freta, p̄ninsulas, quicquid piratarum fuit, quadam indagine inclusum, & oppressum est. Ipse Pōpeius in originem fōtēque belli Ciliciā versus est: nec hostes detrectare, certamē. nō ex fiducia, sed quia oppressi erāt, ausi videbātur. sed nihil tam ē amplius, quā ut ad primū iētū cōcurrerent. Mox ubi circūfusa vndique rostra viderunt, abiectis statim telis, remisque, plausu vndique pari, quod supplicantium signum fuit, vitam petiuerunt. Non alias tam incruenta victoria v̄i vnquam sumus: sed nec fidelior in posterum reperta gens vlla est. Idque prospectum singulari consilio ducis, qui maritimum genus à conspectu longē remouit maris, & mediterraneis agris quasi obligauit. Eodēque tempore & v̄sum maris nauibus recuperauit, & terræ homines suos reddidit. Quid prius in hac mirere victoria? velocitatem, quod quadragesimo die parta est? an felicitatem, quod ne vna quidem nauis amissa est? an verò perpetuitatem, quod amplius piratæ non fuerunt?

Bellum Creticum.

CAP. VII.

DCXXCV. **C**RETICVM bellum, si vera volumus no-
 DCXXCV. scere, nos fecimus sola vincendi nobilem
 insulā cupiditate. Fuisse Mithridati videbatur.
 hoc placuit armis vindicare. Primus inuasit insulam Marcus Antonius, cum ingenti quidem victoriæ spe atque fiducia, adeo, ut plūreis catenas in nauibus, quā arma
 por-

portaret. Dedit itaque pœnas vecordia. Nam plerâsque naues interceptere hostes: captivâque corpora religata velis, ac funibus pependere: ac sic velificantes triumphantium in modum Cretes portibus suis adremigauerunt. Metellus deinde totam insulam igni, ferroque populatus, intra castella, & vrbes redegit, & Cnossum, & Erythræa, & vt Græci dicere solêt, vrbiû matrem Cydonam: adeoque sæuè in captiuos consulebatur, vt veneno se plerique conficerent: alij deditiõnem suam ad Pompeium absentem mitterent. Et quam ille res in Asia gerês. eo quoque præfectum misisset Antonium, in aliena prouincia irritus fuit: eoque infestior Metellus, in hostes ius victoris exercuit: victis que Lathene, & Panare Cydonæ ducibus, victor rediit, nec quicquam amplius tamen de tam famosa victoria, quam cognomen Creticum reportauit.

Bellum Balearicum.

CAP. VIII.

QVATENVS Metelli Macedonici domus bellicis nominibus assueuerat, altero ex liberis eius Cretico factõ, mora non fuit, quin alter quoq; Balearicus vocaretur. Baleares per idẽ tẽpus insulæ piratica rabie corruerât maria. Homines feros atque siluestres mireris ausos à scopulis suis saltem maria prospicere. Ascendere etiam inconditas rates, & prænauigantes subinde inopinato impetu terrere. Sed quum venientem ab alto Ro-

manam classem prospexissent, prædam putantes, ausi etiam occurrere: & primo impetu ingenti lapidum saxorumque nimbo classem operuerunt. Tribus quisque fundis præliatur. Certos esse quis miretur ictus, quum hæc sola genti arma sint, id vnum ab infantia studium? Cibum puer à matre non accipit, nisi quem, ipsa monstrante, percussit. Sed non diu lapidatione Romanos terruere. Postquã cominus ventũ est, expertique rostra, & pila venientia, pecudum in morem clamore sublato, petierunt fuga littora: dilapsique in proximos tumulos, quærendi fuerunt, vt vincerentur.

Expediio in Cypron.

CAP. IX.

DCXXVII. **A**DERAT fatum insularum: igitur & CYPROS recepta sine bello. Insulam veteribus diuitiis abundantem, & ob hoc Veneri sacram, Ptolemæus regebat: & diuitiarum tanta erat fama, nec falso, vt victor gentium Populus, & donare regna consuetus, Publio Clodio Tribuno duce, socij, viuique regis confiscationem mandauerit. Et ille quidem ad rei famam veneno fata præcepit: ceterum Porcius Cato Cyprias opes Liburnis per Tiberinum ostium inuexit. quæ res latius ærarium populi Romani quàm vllus triumphus impleuit.

Bellum

18
A SIA Pompeij manibus subacta, reliqua, DCXCV.
 quæ restabant in Europa, fortuna in
 Cæsarem transtulit. Restabant autem
 immanissimi gentiû GALLI, atque GER-
 MANI. & quanuis toto orbe diuisa, tamen qui
 vinceret, habuit BRITANNIA. Primus Gallie
 motus ab HELVETIIS cœpit: qui Roda-
 num inter, & Renum siti, non sufficientibus
 terris, venêre sedes petitem, incensis mœni-
 bus suis. hoc sacramentum fuit, ne redirent.
 Sed petito tempore ad deliberandû, quum in-
 ter moras Cæsar Rodani ponte rescisso, abstu-
 lisset fugam, statim bellicosissimam gentem
 sic in sedes suas, quasi greges in stabula pastor,
 deduxit. Sequens longêque cruentior pugna DCXCVI.
 Belgarum, quippe pro libertate pugnantium.
 Hic quum multa Romanorum militum insi-
 gnia, tum illud egregium ipsius ducis: quòd
 nutante in fugam exercitu, rapto fugientis è
 manu scuto, in primam volitans aciem, manu
19
 prælium restituit. Inde cum Venetis etiam
 nauale bellum: sed maior cum Oceano, quàm
 cum ipsis nauibus rixa. quippe illæ rudes, &
 informes, & statim naufragæ, quum rostra
 sensissent. Sed hærebat in vadis pugna, quum
 æstibus solitis cum ipso certamine subductus
 Oceanus intercedere bello videretur. Illê quo-
 que accessere diuersitates pro gentium loco-
 rumque natura. AQUITANICallidum genus
 in speluncas se recipiebant: iussit includi.

MORINI dilabebantur in silvas: iussit incendi. Nemo tantum feroces dixerit Gallos: fraudibus agunt. Induciomarus Treuiros, Ambiorix conuocauit Eburones. vtrique absente Cæsare coniuratione facta inuenere legatos: sed ille fortiter à Dolabella sum-motus est, relatumque regis caput. Hic insidiis in valle dispositis, dolo perculit. itaque & ca-
 DCXCIX. stra direpta sunt, & aurum ablatum. Cottam cum Titurio Sabino legato ibi amisinus. Nec vlla de rege mox vltio. quippe perpetua trans Renum fuga latuit. Nec Renus ergo immunis, nec enim fas erat, vt liber esset receptator hostium, atque defensor. sed prima contrà Germanos, illius pugna iustissimis quidem ex
 DCXCVIII. causis. Sequani enim de incursionibus eorum querebantur. Quæ Ariouisti regis superbia? Quum legati dicerent, Veni ad Cæsarem: Quis est autem Cæsar? & si vult, veniat, inquit. &, quid ad illum, quid agat nostra Germania? num ego me interpono Romanis? Itaque tantus gentis nouæ terror in castris, vt testamenta passim & in principiis scriberentur. Sed illa immania corpora, quo erant maiora, eo magis gladiis, ferroque patuerunt. Qui calor in præliando militum fuerit, nullo magis exprimi potest, quàm quòd elatis super caput scutis, quum se veluti testudine barbarus tegeret, super ipsa Romani scuta salierunt: & inde in iugulos gladiis descendebant. Iterum^{II} de Germanis IENCTERI querebantur. Hic verò iam Cæsar ultra Mosulam nauali ponte transgreditur, ipsūque Renum: &
 Her-

Hercyniis hostem quærit in siluis : sed in saltus, & Paludes genus omne diffugerat. Tantum pavoris incussit intra ripam subito Romanæ vis. Nec semel Renus, sed iterum quoque, & quidem ponte factò, penetratus est. Sed maior aliquanto trepidatio: quippe quum Renum suum sic ponte quasi iugo captum viderent, fuga rursus in silvas ac paludes : & quod acerbissimum Cæsari fuit, non fuere qui vincerentur. Omnibus terra marique captis, respexit Oceanum : & quasi hic Romanis orbis non sufficeret, alterum cogitavit. Classe igitur DCXCIX. comparata, BRITANNIAM petit. In Britanniam transit mira celeritate: quippe quum tertia vigilia Morino soluisset à portu, minus quàm medio die insulam ingressus est.

32 Plena erant tumultu hostico littora : & trepidantia ad conspectum rei novæ carpenta, volitabant. itaque trepidatio pro victoria fuit. Arma, & obsides accepit à trepidis : & ulterius iisset, nisi improbam classem naufragio castigasset Oceanus. Reversus igitur in Galliam, classe maiore, auctisque copiis, in eundem rursus Oceanum, eodemque rursus Britannos, Calidonas secutus in silvas, unum quoque è regibus Cavelanis in vincula dedit. Contentus his (non enim provinciæ, sed nomini studebatur) cum maiore, quàm prius, præda reuectus est, ipso quoque Oceano tranquillo magis, & propitio, quasi imparem se fateretur. Sed maxima omnium eademque novissima cõiutatio fuit Galliarum; quum omnes pariter Ar-

uernos atque Biturigas, Carnutas simul, Sequanosque contraxit. Ille corpore, armis, spiritūque terribilis, nomine etiam quasi terrore composito, Vercingentorix: ille festis diebus, & comitialibus, quum frequētissimos in lucis, haberet, ferocibus dictis ad ius pristinū libertatis erexit.

Aberat tunc Cæsar, Rauennæ delectum agens: & hieme creuerant Alpes. sic interclusum putabant iter. Sed ille qualis erat ad nuntium rei felicissimæ temeritatis? Per inuitos ad id tempus montium tumulos, per intactas vias, & niues, expedita manu emēsus, occupat Galliam, ex distantibus hibernis castra contraxit. & ante in media Gallia fuit, quā ab vltima timeretur. Tum ipsa capita belli aggressus, vrbes, AVARICVM cum quadraginta millibus propugnantium sustulit, ALEXIAM ducentorum quinquaginta millium iuuentute subnixā, flammis adæquauit. Circā GERGOVIAM Aruernorum, tota belli moles fuit: quippe quū octoginta millia muro, & arce, & abruptis defenderent, maximā ciuitatem, vallo, sudibus, & fossa, inductoque fossæ flumine, ad hoc decem & octo castellis, ingentique quasi lorica circumdatam, primum fame domuit: mox audentem eruptiones, in vallo, gladiis, sudibusque concidit: nouissimè in deditioem redegit. Ipse ille rex, maximū victoriæ decus, supplex quum in castra venisset, tum & phaleras, & sua arma ante Cæsaris genua proiecit: Habes, inquit, fortem virum, vir fortissime, vicisti,

Bellum

Bellum Parthicum.

CAP. XI.

⁵⁵ **D**V M Gallos per Cēſarem in Septentrio- DCXCIIIX.
 ne debellat, interim ad Orientem graue
 vulnus à Parthis populus Romanus accepit.
 Nec de fortuna queri poſſumus. caret ſolatio
 clades. Aduerſis & diis, & hominibus, cupi-
 ditas conſulis Craſſi, dum Parthico inhiat au-
 ro, vndecim ſtrage legionum, & ipſius capite
 multata eſt: & tribunus plebis Metellus, ex-
 euntem ducem hoſtilibus diris deuouerat: &
 quum Zeugma tráſiſſet exercitus, rapta ſubi-
 tis ſigna turbinibus hauſit Euphrates: & quū
 apud Nicephorium caſtra poſuiſſet, miſſi ab
 Orode rege legati denunciauere, percufforū
 cum Pompeio fœderum, cum Syllaque, me-
 miniſſet. Regiis inhians ille theſauris, nihil,
 ne imaginario quidem iure, ſed Seleucia ſe
 reſponſurum eſſe reſpondit. Itaque dij fœde-
 rum vltiores, nec inſidiis nec virtuti hoſtium
 defuerunt. Iam primum, qui ſolus & ſubue-
 here commeatus, & munire poterat, à tergo
 relictus Euphrates. tum ſimulato transfugæ
 cuidam Mezeræ Syro creditur, dum in mediã
 camporum vaſtitate eodem duce ductus e-
⁵⁶ xercitus, vndique hoſti exponeretur. Itaque
 vixdum venerat Carras, quum vndique præ-
 ſecti regis Sillaces, & Surenas oſtendēre ſigna DCC.
 auro, ſericisſque vexillis vibrantia. Tum ſine
 mora circumuſi vndique equitatus, in mo-
 dum grandinis atque nimborum denſa tela
 pariter fuderunt. Sic miſerabili ſtrage dele-

tus exercitus. Ipse in colloquium sollicitatus, signo dato, viuis in hostium manus incidisset, nisi tribunis reluctantibus, fugam ducis barbari ferro occupassent. Sic quoque relatū caput ludibrio hosti fuit. Filium ducis pænè in conspectu patris eisdem telis operuere. Reliquiæ infelicis exercitus, quò quemque rapuit fuga, in Armeniam, Ciliciam, Syriamque distractæ, vix nuncium cladis rettulerunt. Caput eius recisum cum dexterâ manu, ad regem reportatum, ludibrio fuit, neque indigno. Aurum enim liquidum in rictum oris infusum est; vt cuius animus arserat auri cupiditate, eius etiam mortuum, & exangue corpus auro vreretur.

Anacephaleosis.

CAP. XII.

HÆc est illa tertia ætas populi Romani transmarina, qua Italia progredi ausus, orbe toto arma circumtulit. Cuius ætatis superiores centum anni, sancti, pij, & vt diximus, aurei, sine flagitio, sine scelere, dum sincera adhuc & innoxia pastoris illius sectæ integritas, dumque Pœnorum hostium imminens metus disciplinam veterem continebat.

DCVI. Postremi centum, quos à Carthaginis, Corinthi, Numantiæque excidiis, & Attali regis Asiatica hæreditate deduximus in Cæsarem & Pompeium, secutumque hos, de quo dicemus, Augustum, vt claritate rerum bellicarum magnifici, ita domesticis cladibus miseri, & erubescen-

erubescendi: Quippe sicut Galliã, Thraciam, Ciliciam, Cappadociam, vberrimas, validissimasque prouincias, Armenios etiam, & Britannos, vt non in vsum, ita ad imperij speciem magna nomina acquisisse, pulchrum atque decorum: ita eodem tempore dimicasse domi cum ciuibus, sociis, inancipiis, gladiatoribus, totoque inter se senatu, turpe atque miserandum. Ac nescio an satius fuerit populo Romano Sicilia, & Africa contento fuisse aut his etiam ipsis carere dominantem in Italia sua, quàm eò magnitudinis crescere, vt viribus suis conficeretur. Quæ enim res alia furores ciuiles peperit, quàm NIMIA FELICITAS? Syria prima nos victa corrupit: mox Asiatica, Pergameni regis hæreditas. Illæ opes atque DIVITIÆ afflixere sæculi mores: merfamque vitiiis suis quasi sentina, rem publicam pessundere. Vnde enim populus Romanus à tribunis agros, & cibaria flagitaret, nisi per famem, quam LVXVS fecerat? Hinc ergo Gracchana & prima, & secunda, & illa tertia Appuleiana seditio, Vnde regnare iudiciariis legibus iussus à senatu eques, nisi ex AVARITIA, vt vectigalia reipublicæ, atque ipsa iudicia, in quæstu haberentur? Hinc rursus & promissa ciuitas Latio, & per hoc arma sociorū. Quid autem bella seruilia? vnde nobis, nisi ex abundantia familiarum? Vnde gladiatorij aduersus dominos tuos exercitus, nisi ad conciliandū plebis fauorē effusa largitio, quū spectaculis indulget, supplicia quodā hostiū artem

facit? Iam ut speciosiora vitia tangamus, nōne ne **AMBITVS HONORVM** ab iisdem diuitiis incitatus? Atqui inde Mariana, inde Syllana tempestas. Aut magnificus apparatus conuiuiorum, & sumptuosa largitio, nōne ab opulentia, paritura mox egestatem? Hæc Catilinā hostem patriæ sœæ inpegit. Denique illa ipsa principatus, & dominandi cupido, vnde, nisi ex nimis opibus venit? Atqui hæc Cæsarem, atque Pompeium, furialibus in exitium rei publicæ facibus armavit. Hos igitur populi Romani omnes domesticos motus separatos ab externis, iustisque bellis, ex ordine prosequemur.

C A P. XIII.

S EDITIONVM omnium causas **TRIBVNI-
SCIA POTESTAS** excitauit: quæ specie quidem plebis tuendæ, cuius in auxilium comparata est, re autem dominationem sibi acquirens, studium populi, ac fauorem agrariis, frumētariis, iudiciariis legibus, aucupabatur. Inerat omnibus species æquitatis. Quid enim tam iustum, quàm recipere plebem ius suum à patribus? ne Populus gentium victor, orbisque possessor, extorris aris ac focis ageret. Quid tam æquum, quàm inopem populum viuere ex ærario suo? Quid ad ius libertatis æquandæ magis efficax, quàm ut senatu regente prouincias, ordinis equestris auctoritas saltem iudiciorum regno niteretur? Sed hæc ipsa in perniciem redibant, & misera respublica in exitium suum merces erat, & à senatu

natu in equitem translata iudiciorū potestas, vectigalia, id est imperij patrimonium suppresserat. & emptio frumenti, ipsos Reipublicæ neruos, exhauriebat ærarium. Reduci plebs in agros vnde poterat sine possidentiū euerfione, qui ipsi pars populi erant? & tamē relictas sibi à maioribus sedes ætate quasi iure hæreditario possidebant.

Seditio Tiberij Gracchi.

C A P. X I V.

41 **P**RIMAM certaminum facem Tiberius Gracchus accendit, genere, forma, eloquentia facile princeps. Sed hic sine Mæcinnæ deditiois, quia sponsor fœderis fuerat, contagium timens, & inde popularis: siue æquo, & bono ductus, quia depulsam agris suis plebem miseratus est, ne Populus gentium victor, orbisque possessor, laribus ac focus suis exularet: quacunq; mente rem ausus ingentem, postquam rogationis dies aderat, ingenti stipatus agmine Rostra conscendit: nec deerat obuia manu, tota inde nobilitas, & tribuni in partibus. Sed vbi intercedentem legibus suis Cnæum Octauium videt Gracchus, contra fas collegij, ius potestatis, iniecta manu, depulit Rostris: adeoque præfenti metu mortis exterruit, vt abdicare se magistratu cogereetur. Sic triumuir creatus diuidendis agris, quum ad perpetranda ccepta, die comitorum prorogari sibi vellet imperium, obuia nobilium manu, eorumq; quos agris mouerat, cædes à foro ccepit. Inde quum in Capitolium profugisset, plebémque ad defen-

sionem salutis suæ manu caput tangens hortaretur, præbuit speciem regnum sibi, & diadema poscentis: atque ita duce Scipione Nafica, concitato in arma populo quasi iure oppressus est.

Seditio Caij Gracchi.

C A P. XV.

DCXXXII. **S**TATIM & mortis, & legū fratris sui vindex non minore impetu incaluit Caius Gracchus: qui quum pari tumultu atque terrore plebem in auitos agros arcesseret: & recentem Attali hæreditatem in alimenta populo polliceretur: iamque nimius, & potens altero tribunatu, secunda plebe volitaret: obrogare auso legibus suis Minucio tribuno, fretus comitum manu, fatalæ familiæ suæ Capitolium inuasit. Inde proximorū cæde pulsus, quum se in Auentinū recepisset: inde quoque obuia senatus manu, ab Opimio consule oppressus est. Insultatum quoque mortis reliquit: & illud sacrosanctum caput Tribuni plebis percussoribus auro pensatum est.

Seditio Appuleiana.

C A P. XVI.

DCLIII. **N**IHILOMINVS Appuleius Saturninus Gracchanas asserere leges non destitit. Tantum animorum viro Marius dabat. Qui nobilitati semper inimicus, cōsulatu suo prætereā cōsilius, occiso palam in comitiis Anno compe-

competitore Tribunatus, subrogare conatus est in eius locum Caium Gracchum, hominem sine tribu, sine nomine: sed subdito titulo, in familiam ipse se adoptat. Quum tot, tantisque ludibriis exultaret impune, rogan dis Gracchorum legibus ita vehementer incubuit, ut senatum quoque cogeret in verba sua iurare, quum abnuentibus, aqua, & igni interdicturum se minaretur. Unus tamen extitit, qui mallet exilium. Igitur post Metelli fugam omni nobilitate percussa, quum iam tertium annum dominaretur, eò vesaniæ progressus est, ut Consularia quoque comitia noua cædeturbaret. Quippe ut satellitē furoris sui Glauciam, consulem faceret, Caium Memmium competitorē interfici iussit: & in eo tumultu regem ex satellitibus suis se appellatum letus accepit. Tum verò iam cōspiratione senatus, ipso quoque iam Mario consule, quia tueri non poterat, aduerso, directè in foro acies. expulsus inde, in Capitolium inuasit. Sed quum abruptis fistulis obsideretur, senatūque per legatos pœnitentiæ fidem faceret, ab arce degressus cum ducibus factionis receptus in curiam est. Ibi eum facta irruptione, populus fistibus, saxisque coorpertum in ipsa quoque morte lacerauit.

Drusiana seditio.

C A P. X V I I.

44 **P**OSTREMO Lilius Drusus non tribuna. DCLXII.
tus modo viribus, sed ipsius etiam senatus auctoritate, totiūque Italię consensus, eandem

leges afferere conatus, dum aliud captat ex alio, tantum conflagit incendium, vt nec prima illius flamma posset sustineri: & subita morte correptus, hæreditarium in posteros suos bellum propagaret. Iudiciaria lege Caij Gracchi diuiserant populum Romanum, & bicipitem ex vna fecerant ciuitatem equites Romani, tanta potestate subnixi, vt qui fata, fortunâsque patrum, vitâsque principum haberent in manu, interceptis vectigalibus, pecularentur suo iure rempublicam. Senatus exilio Metelli, damnatione Rutilij debilitatus, omne decus maiestatis amiserat. In hoc statu rerum pares opibus, animis, dignitate, vnde & nata Livio Druso æmulatio accesserat, equitem Seruilius Cæpio, senatum Livius Drusus afferere. signa, & aquile, & vexilla adferant. Ceterum sic vrbe in vna quasi in binis castris dissidebatur. Prior Cæpio in senatum impetu facto, reos ambitus Scaurum & Philippum principes nobilitatis elegit. His motibus vt resisteret Drusus, plebem ad se Gracchanis legibus, eisdem socios ad plebem spe ciuitatis erexit. Extat vox ipsius, Nihil se ad largitionem vlli reliquisse, nisi si quis aut cœnum diuidere vellet, aut cælum. Aderat promulgandi dies, quum subito tanta vis hominum vndique apparuit, vt hostium aduentu obsessa ciuitas videretur. Ausus tamen obrogare de legibus consul Philippus: sed apprehensum faucibus viator non ante dimisit, quàm sanguis & in ora, & in oculos redûdaret. Sic per vim latæ, iussæque leges: sed pretium

tium rogationis statim socij flagitauere, quum interim imparem Drusum, ægrumque rerum temere motarum, matura vt in tali discrimine mors abstulit. nec ideo minus socij promissa Drusi à populo Romano reposcere armis desierunt.

Bellum Sociale.

CAP. XVIII.

⁴⁶ **B**ELLVM, quod aduersus socios gestum est, ^{DCLXII} **S**OCCIALE Bellum vocetur, licet, vt extenuemus inuidiam, si verum tamen volumus, illud ciuile bellum fuit: quippe quum populus Romanus Etruscos, Latinos, Sabinosque miscuerit, & vnum ex omnibus sanguinẽ ducat, corpus fecit ex mēbris, & ex omnib⁹ vnus est. Nec minore flagitio socij intra Italiam, quàm intra urbẽ ciues rebellabāt. Itaq; quum Tusciẽ ciuitates, quas viribus auxerant socij, iustissimẽ postularent, ad quã spẽ eos cupidine dominationis Drusus erexerat, postquam ille domestico scelere oppressus est, eadẽ fax, quæ illum cremauit, socios in arma, & in expugnationẽ Urbis accendit. Quid hac clade tristius? quid calamitosius? quum omne Latium, atque Picēnum, Etruria omnis, atque Cāpania, postremo Italia contra matrem, ac parentem suam Urbem consurgerent: quum omne robur fortissimorum, fidelissimorumque sociorum sub suis quisque signis haberēt municipalia illa prodigia, Popedi⁹ Marfos, & Latinos Afrani⁹ Umbros totus senatus, & consules. Samnium

G

Lucaniámque, Telesinus: quum regum, & gentium arbiter Populus, ipsum se regere non posset, vt victrix Alíæ Europæque à Corfinio Roma peteretur. Primum fuit belli in Albano monte consilium, vt festo die Latinarum Sextus Iulius Cæsar, & Lucius Martius Philippus consules, inter sacra, & aras immolarentur. Postquam id nefas proditione discussum est, Asculo furor omnis erupit, in ipsa quidem ludorum frequentia truci datis, qui tum aderant ab Vrbe, legatis. Hoc fuit impij belli sacra-⁴⁸ mentum. Inde iam passim ab omni parte Italiæ, duce, & auctore belli discursante Popedio, diuersa per populos, & vrbes, signa cecinêre. Nec Annibalis, nec Pyrrhi fuit tanta vastatio. Ecce Oriculum, ecce Grumentum, ecce Fæsulæ, ecce Carseoli. Referatæ Nuceria & Picentia, cædibus, ferro, & igne vastantur. Fusæ Rutilij copix, fusæ Cæpionis. Nam ipse Iulius Cæsar exercitu amisso, quum in Urbem cruentus referretur, miserabili funere mediam etiã Urbem peruiam fecit. Sed magna populi Romani fortuna, & semper in malis maior, totis denuo viribus insurrexit: aggressique singuli populos, Cato discutit Etruscos, Gabinus Marfos, Carbo Lucanos, Sylla Samnites. Strabo verò Pompeius omnia flammis, ferróque popularus, non prius finem cædium fecit, quam Asculi euersione, manibus tot exercituum consularium, direptarumque urbium, diis litaretur.

Bellum

Bellum seruile.

CAP. XIX.

49
VT CVNQVE, etſi cum ſociis nefas, cum
 liberis tamen, & ingenuis dimicatura
 eſt. quis æquo animo ferat in principe
 gentium Populo bella ſeruorum? Primum
SERVILE bellū inter initia Urbis Herdonio
 Sabino duce in ipſa Vrbe tentatum eſt: quum
 occupata Tribuniciis ſeditionibus ciuitate, Ca
 pitolium obſeſſum eſt, & à conſule captum:
 ſed hic tumultus magis fuit quàm bellū. Mox
 imperio per diuerſa terrarū occupato, quis cre
 deret Siciliam multo cruentius ſeruili, quàm
 Punico bello eſſe vaſtatā? Terra frugum fe
 rax, & quodammodo ſuburbana prouincia, la
 tifundiis ciuium Latinorum tenebatur. Hic
 ad cultum agri frequentia ergaſtula, catenati
 que cultores, materiam bello præbuere. Syrus DCXVIII.
 quidā nomine **EVNVS** (magnitudo cladium
 facit, vt meminerimus) fanatico furore ſimu
 lato, dum Syriæ deæ cæremonias iactat, ad li
 bertatem, & arma ſeruos, quaſi numinum im
 perio, concitauit: idque vt diuinitus fieri pro
 baret, in ore abdita nuce, quam ſulfure, & igne
 ſtipauerat, leniter inſpirans, flammam inter
50
 verba fundebat. Hoc miraculum primū duo
 millia ex obuiis, mox iure belli refractis erga
 ſtulis, quadraginta amplius millium fecit ex
 ercitu. regiſq; ne quid malis deeſſet, decora
 tus inſignib⁹, caſtella, oppida, vicos, miſerabi
 li direptione vaſtauit. Quin illud quoq; in vl

timū belli dedecus, capta sunt castra prætorū,
 nec nominare ipsos pudebit, castra Manilij,
 Lentuli, Pisonis, Hypsæi. Itaque qui per fugi-
 tiuarios distrahi debuissent, prætorios duces,
 DCXXI. profugos prælio, ipsi sequebatur. Tandē Per-
 perna Imperatore suppliciū de eis sumptum
 est. Hic enim victos, & apud Ennā nouissimè
 obsessos, quū fame quasi pestilentia consum-
 psisset, reliquias latronū compedibus, catenis
 religauit, crucibusque puniuit. Fuitque de ser-
 uis ouatione cōtētus, ne dignitatē triūphi ser-
 uili inscriptione violaret. Vixdum respiraue-
 rat insula, quū statim à seruis, & à Syro reditur
 ad Cilicem. Athenio pastor, interfecto domi-
 no, famulam ergastulo liberatam sub signis or-
 dinat. Ipse veste purpurea, argenteoque bacu-
 lo, & regium in morem fronte redimīta, non
 minorem, quàm ille fanaticus prior, conflatur
 exercitum: acriusque multò, quasi & illū vin-
 dicaret, vicos, castella, oppida diripiens, in do-
 minos, in seruos infestius, quasi in transfugas,
 sæuiebat. Ab hoc quoque prætorij exercitus cæ-
 si, capta Seruilij castra, capta Luculli. Sed Aquil-
 lius Perpernae vsus exemplo, interclusum ho-
 stem comitatibus ad extrema compulit: cō-
 munitasque copias armis, fame facile deleuit:
 dedidissentque se, nisi suppliciorū metui vo-
 luntariam mortem prætulissent. Ac ne de duce
 quidem supplicium exigi potuit, quanuis in
 manus venerit. Quippe dum circa deprehē-
 dendum eum multitudo contendit, inter ri-
 xantium manus præda lacerata est.

Bellum

Bellum Spartacum.

CAP. XX.

p
s
4
E NIMVERO seruilium armorū dedecus DCLXXX.
 feras. nā & ipsi per fortunam in omnia
 obnoxii, tamen quasi secundum homi-
 num genus sunt: & in bona libertatis nostræ
 adoptantur: bellum SPARTACO duce conci-
 ratum, quo nomine appellem nescio. quippe
 quum serui militauerint, gladiatores impera-
 uerint. illi infimæ fortis hominēs: hi pessimā
 auxere ludibrio calamitatem. Spartacus, CRI-
 XVS, & OENOMAVS, effraçto Lentuli ludo, cū
 septuaginta aut amplius eiusdem fortunæ viris
 eruperunt Capua: seruisque ad vexillum, & ad
 auxiliū vocatis, quum statim decem amplius
 millia coissent hominū, non modò effugisse
 contenti, iam vindicari etiam volebant. Pri-
 ma velut ara viris mons Vesuius placuit. Ibi
 quum etiam obsiderentur à Clodio Gla-
 bro, per fauces caui montis vitigineis delapsi
 vinculis, ad imas eius descendere radices: &
 exitu inuio, nihil tale opinantis ducis subito
 impetu castra rapuere. Inde alia castra. Dein-
 ceptis Coram, totamque peruagantur Campa-
 niam. Nec villarum atque vicorum vastatione
 contenti, Nolā, atque Nuceriam, Thurios, atq;
 Metapontum terribili strage populantur. Af-
 fluentibus in diem copiis, quum iam esset iu-
 stus exercitus, è viminibus, pecudūque tegu-
 mētis incōditos sibi clipeos, è ferro ergastulo-
 rū recoçto, gladios, ac tela fecerūt. Ac ne quod
 dec' iusto deesset exercitui, domitis obuiis gre-

gibus paratur equitatus, captâque de prætoribus insignia & fasces ad ducē detulere. Nec abnuit ille de stipēdiario Thrace miles, de milite desertor, inde latro, deinde in honore viriū gladiator. qui defunctorum quoq; prælio ducum funera imperatoriis celebravit exequiis: captiuosque circa rogam iussit armis depugnare, quasi planè expiaturus omne præteritū dedecus, si de gladiatore munerator fuisset. Inde iā consulares quoque aggressus, in Apēnino Lentuli exercitū percecīdit, apud Mutinam Caii Cassii castra deleuit. Quibus elatus victoriis, de inuadenda vrbe Romana, quod satis est turpitudini nostræ deliberavit.

DCLXXXI.

DCLXXXII.

Tādē etiā totis imperij viribus cōtra mirmillonē consurgitur: pudorēmq; Romanum Licinius Crassus asseruit, à quo pulsi, fugatique (pudet dicere) hostes, in extrema Italiæ refugerunt. Ibi circa Bruttiū angulum occlusi, quū fugam in Siciliam pararēt, neque nauigia suspeterent, ratēsque ex cratibus, & dolia connexa virgultis in rapidissimo freto frustra experirentur, tandem eruptione facta, dignam viris obiere mortem: & quod sub gladiatore duce oportuit, sine missione pugnatum est. Spartacus ipse in primo agmine fortissimè dimicans, quasi Imperator, occisus est.

Bellum ciuile Marianum.

CAP. XXI.

DCLXV. **H**OC decrat vnum populi Romani malis, sc̄
 Hic ut ipse intra se parricidiale bellū domi
 stringeret, & in vrbe media ac foro quasi ha-
 rena

rena ciues cum ciuibus suis, gladiatorio more
 cōcurrerent. Æquiore animo vtcūque ferrē, si
 plebeij duces, aut si nobiles, mali saltem, ducā-
 tū sceleri præbuisſent: quum verò, pro facinus,
 qui viri qui imperatores! decora & ornamen-
 ta sæculi sui Marius, & Sylla, pessimo facinori
 suā etiam dignitatē præbuerūt, tribus, vt sic di-
 xerim, sideribus agitatū est: primo & leui, &
 modico, tumultu maiore quā bello intra i-
 pſos armorū duces subsistente sæuitia; mox a-
 trocius, & cruentius per totius viscera senatus
 grassante victoria. Vltimū non ciuicam mo-
 dō, sed hostilem quoque rabiē supergressum
 est, quum armorum furor totius Italiæ viribus
 niteretur, eousque odiis sæuientibus, donec de-
 essent, qui occiderētur. Initium, & causa belli,
 57 inexplēbilis honorum Marii fames, dum de-
 cretam Syllæ prouinciam Sulpicia lege soli-
 citat. Sed impatiens iniuriæ statim Sylla legio-
 nes circumegit: dilatoque Mithridate, Esquili-
 na Collināque porta geminū agmē Vrbi infu-
 dit. Vnde quum subito Sulpicius, & Albinoua-
 nus obieciſſēt cateruas: sudōsque, & saxa vndi-
 que à mœnibus, ac tela iacerētur, ipse quoque
 iaculatus incēdio viā fecit, arcēmque Capito-
 lli, quæ Pœnos quoque, Gallos etiā Senones
 euaserat, quasi captiuā victor insedit. Tū ex se-
 natuſcōſulto aduersarijs hostilibus iudicatis, in
 præſentē tribunū, aliōsque diuerſæ factionis,
 iure sæuitū est. Mariam feruilis fuga exemit, i-
 78 mo fortuna alteri bello reſeruauit. Cornelio DCLXVI.
 Cinna, Cnæo Octauio consulibus, malē obru-
 tum reſurrexit incēdium, & quidem ab ipſorū

discordia, quum de reuocandis, quos senatus hostes iudicauerat, ad populū referretur. Cineta quidem gladiis concione, sed uincentibus quibus pax, & quies potior, profugus patria sua Cinna confugit ad partes. Redit ab Africa Marius, clade maior. siquidem carcer, catenæ, fuga, exilium, horrificauerant dignitatem. Itaque ad nomen tanti uiri latè concurritur: seruitia (pro nefas) & ergastula armantur: & facile inuenit exercitum miser imperator. Itaque vi patriam reuolvens, unde vi fuerat ⁵⁹ expulsus, poterat uideri iure agere, nisi causam suam sæuitia corrumpere. Sed quum diis hominibusque infestus rediret, itatim primo impetu cliens, & alumna Urbis OSTIA, nefanda strage diripitur. Mox in urbem quadruplici agmine intratur. Diuisere copias Cinna, Marius, Carbo, Sertorius. Hic postquā manus omnis Octauij depulsa Ianiculo est, statim in principum cædem signo dato, aliquanto sæuius, quā aut in Punica, aut in Cimbrica vrbe, sæuitur. Octauij cōsulis caput pro Rostris exponitur, Antonij consularis in Marij ipsius mensis. Cæsar, & Fimbria in penatibus ⁶⁰ domorum suarum trucidantur: Crassi pater & filius in mutuo alter alterius aspectu. Bæbium, atque Numitorium, per medium forum unci traxere carnificum. Catulus se ignis haustu ludibrio hostium exemit. Merula flamen Dialis, in Capitolio, Iouis ipsius oculos uenarum cruore resperfit. Ancharius ipso uidente Mario confossus est, quia fatalem illam scilicet manum non porrexerat salutanti. Hæc

DCLXVI.

ti. Hæc tot senatus funera, intra calendas, & idus Ianuarij mensis, septima illa Marij purpura dedit. Quid futurum fuit, si annum consularis impleisset? Scipione Norbanoque consulis, tertius ille turbo civilis insanie toto furore detonuit. quippe quum hinc octo legiones, inde quingentæ cohortes starēt in armis, inde ab Asa cum victore exercitu Sylla properaret. Et sanè quum tam ferus in Syllanos Marius fuisset, quanta sænitia opus erat, ut Sylla de Mario vindicaretur? Primū apud Capuam sub anne vulturno signa concurrunt: & ibi statim Norbani fusus exercitus, statim omnes Scipionis copias, ostentata spe pacis, oppressæ. Tum Marius iuuenis, & Carbo consules, quasi desperata victoria, ne inulti perirent, sanguine senatus sibi parentabant. obsessaque curia, sic de senatu quasi de carcere, qui iugularentur, educti. Qui funerum in foro, in circo, in patentibus templis. Namque Quinctus Mucius Scauola pontifex Vestales amplexus aras, tantum non eodem igne sepelitur. Lamponius atque Telesinus Samnitium duces, atrocius Pyrrho, & Annibale, Campaniam, Etruriamque populantur: & sub specie partium se vindicant. Apud Sacriportum, Collinamque portam debellatæ omnes hostium copias. Ibi Marius, hic Telesinus oppressi. Nec idem tamen cadium, qui belli finis fuit. Stricti enim & in pace gladij: animaduersumque in eos, qui se sponte dediderant. Minus est, quod apud Sacriportum, & apud Collinam portam septuaginta amplius

DCLXX.

DCLXXI.

millia Sylla concidit. Bellum erat. Quatuor millia deditorum inermium ciuium in villa publica interfici iussit. Isti tot in pace, nō plures sunt. quis autem illos potest computare, quos in Vrbe passim, quisquis voluit, occidit? donec admonente Furfidio, viuere aliquos debere, vt essent, quibus imperarent, proposita est ingens illa tabula: & ex ipso equestris ordinis flore, ac senatus, duo millia electi, qui mori iuberentur. Noui generis edictum. Pi-⁶get post hæc referre, ludibrio habita fata Carbonis, fata Sorani prætoris, atque Venuleij: Bæbium sine ferro, ritu ferarum, inter manus laniatum. Marium ducis ipsius fratrem apud Catuli sepulchrum, oculis, manibus, cruribusque defossis, seruatum aliquandiu, vt per singula membra moreretur. Positis singulorum hominum ferè pœnis, municipia Italię splendidissima, sub hasta venierunt, Spoletium, Interamnium, Præneste, Fluëtia. nam Sulmonē vetus oppidum socium atque amicum (facinus indignum) nondum expugnatum, vt obfides iure belli, & modo morte damnati duci iubetur, sic dānatā ciuitatē iussit Sylla deleri.

Bellum Sertorianum.

C A P. XXII.

DCLXXIV. **B**ELLVM SERTORIANVM quid aliud, quàm Syllanæ proscriptiois hæreditas fuit? hostile potius, an ciuile dixerim, nescio: quippe quod Lusitani, Celtiberiq; Romano gesserint duce. Exul, & profugus feralis illius tabulæ, vit summæ quidem, sed calamitosæ

virtutis.

virtutis, malis suis maria, terrásque permis-
 cuit: & in Africa iã, & Balearibus insulis for-
 tunam expertus, missusque in oceanum, For-
 tunatas insulas penetrauit. Tandem Hispaniã
 armauit: vbi viro cum viris facilè conuenit.
 Nec alias magis apparuit Hispani militis vi-
 gor, quàm Romano duce. Quianquàm ille
 non contentus Hispania, ad Mithridatem
 quoque, Põticósque respexit, regémque clas-
 se iuuit. Et quid futurum fuit? satis tanto ho-
 sti vno imperatore resistere res Romana non
 potuit. additus Metello Cnæus Pompeius. Hi
 copias viri diu, & ancipiti semper acie attri-
 uere: nec tamen prius bello, quàm suorú sce-
 lere, & insidiis, extinctus est.

DCLXXV.
 DCLXXVI.

69 Copias eius propè tota Hispania persecu-
 ti, diu & ancipiti semper acie dimicauerunt.
 Prima per legatos certamina habita, quum
 hinc Domitius, & cohortes inde Herculeij
 præluderent: mox his apud Segouiam, illis a-
 pud Anam flumen oppressis, ipsi duces co-
 minus inuicem experti, apud Lauronem, at-
 que Sucronem æquauere clades. Tum illis ad
 populationem agrorum, his ad urbium exci-
 dia conuersis, misera inter Romanos duces
 Hispania discordiæ pœnas dabat: donec op-
 presso domestica fraude Sertorio, victo, de-
 ditóque Perperna, ipsæ quoque in Romanã
 fidem venere vrbes, Osca, Terme, Tutia, Va-
 lentia, Auxima, & infame nihil non experta
 Calaguris. Sic recepta in pacem Hispania.
 Victores duces externum id magis quàm ciuile
 bellum videri voluerunt, vt triumphare no.

DCLXXV. **M**ARCO LEPIDO, Quinto Catulo consulibus, ciuile bellum pænè citius oppressum est, quàm inciperet: sed quantum, latèque fax illius motus ab ipso Syllæ rogo exarsit! Cupidus nanque rerum nouarum per insolentiam Lepidus, acta tanti viri rescindere parabat, nec immeritò, si tamen posset sine magna clade Reipublicæ. Nam quum iure belli Sylla dictator proscripsisset inimicos: qui superauerant, reuocante Lepido, quid aliud, quàm ad bellum vocabantur? quumque damnatorum ciuium bona addicente Sylla, quanuis malè capta, iure tamen, repetitio eorum proculdubio labefactabat compositam ciuitatem. Expediebat ergo quasi agræ, fauiciæque Reipublicæ requiescere quomodo-⁶⁷ cunque: ne vulnera curatione ipsa rescinderentur. Ergo quum turbidis concionibus velut classico ciuitatem terruisset, profectus in Etruriam, arma inde & exercitum Vrbi ad-mouerat. Sed iam Miluium pontem, collém-que Ianiculum Lutatius Catulus, Cnæusque

DCLXXVI. Pompeius, Syllanæ dominationis duces atque signiferi, alio exercitu infederant. A quibus primo statim impetu retro pulsus, hostisque à senatu iudicatus, incruenta fuga in Etruriam, inde Sardiniam recessit: ibique morbo & pœnitentia interiit. Victores, quod nō temerè aliàs in ciuilibus bellis, pace contenti fuerunt.



LIBER QVARTVS

Bellum Catilinarium.

CAP. I.

CATILINAM luxuria primum, tum DCXC.
 hinc conflata egestas rei familiaris:
 simul occasio, quòd in extremis fi-
 nibus mundi, arma Romana peregrinabàtur,
 in nefaria consilia opprimendæ patriæ suæ
 compulère, senatum confodere, consules tru-
 cidare, distringere incendiis Urbem, diripere
 ararium, totam denique rempublicam fun-
 ditus tollere, & quicquid nec Annibal vide-
 retur optasse. Quæ omnia quibus (ô nefas)
 fociis aggressus est? Ipse patricius: sed hoc mi-
 nus est, Curij, Porcij, Syllæ, Cethegi, Antonij,
 Vargunteij, atque Longini, quæ familiæ? quæ
 senatus insignia? Lentulus quoque tunc ma-
 ximè prætor, hos omnes immanissimi faci-
 noris satellites habuit. Additum est pignus
 coniurationis, sanguis humanus: quem cit-
 cunlatum pateris bibère: summum nefas, ni-
 si amplius esset, propter quod biberunt. Actû
 erat de pulcherrimo imperio, nisi illa coniu-
 ratio in Ciceronem, & Antonium consules
 incidisset, quorum alter industria rem pate-
 fecit, alter manus oppressit. Tanti sceleris in-
 dicium per Fulviam emerfit, vilissimum
 scortum, sed parricidij innocens. Tum consul
 habito senatu, in præsentem parricidam,

in præsentem reum Cicero perorauit: sed nõ amplius profectum,quàm vt hostis euaderet, seque palam professo incendium suum restincturum ruina minaretur. Et ille quidem ad præparatum à Manlio in Etruria exercitũ proficiscitur, signa illaturus Vrbi. Lentulus destinatum familiæ suæ Sibyllinis versibus regnum sibi vaticinans, ad præstitutum à Catilina diẽ vrbe tota viros, faces, tela disponit. Nec ciuili conspiratione contentus, legatus Allobrogum, qui tum fortè aderant, in arma sollicitatis, iisset ultra Alpes furor, nisi altera proditione Vulturcij, prætoris literæ tenerentur. Statim Ciceronis imperio iniecta est barbaris manus. Palam prætor in senatu cõuincitur. De supplicio agentibus, Cæsar parcendum dignitati, Cato animaduertendum pro scelere censebat. Quam sententiam secutis omnibus, in carcere parricidæ strangulantur. Quauis parte coniurationis oppressa, tamen ab incepto Catilina non destitit, sed infestis ab Etruria signis patriam petens, ob-

DCXCI.

uio Antonij exercitu opprimitur. Quã atrociter dimicatum sit, exitus docuit. Nemo hostium bello superfuit. Quem quisque in pugnando ceperat locum, eum amissa anima corpore tegebat. Catilina longè à suis inter hostium cadauera repertus est, pulcherrima morte, si pro patria sic concidisset.

Bellum Cæsaris & Pompeij.

CAP. II.

DCCIV. **I**AM penè toto orbe pacato, maius erat imperium Romanum, quàm vt vllis externis viribus

viribus extinguere posset. Itaque inuidens fortuna principi gentium Populo, ipsum illum in exitium suum armavit. ac Mariana quidem, Cinnanaque rabies intra Urbem se præcluserat, quasi experiretur. Syllana tempestas latius, intra Italiam tamen, detonnerat. Cæsaris furor, atque Pompeij, Urbem, Italiam, gentes, nationes, totum denique, qua patebat imperium, quodam quasi diluuiio, & inflammatione corripuit, adeo, ut non rectè tantum civile dicatur, ac ne sociale quidem, sed nec externum, sed potius commune quoddam ex omnibus, & plus quam bellum. Quippe si duces eius inspicias, totus senatus in partibus. si exercitus, hinc undecim legiones, inde decem & octo, flos omnis & robur Italici sanguinis. si auxilia sociorum, hinc Gallici, Germanique delectus: inde Deiotarus, Ariobarzanes, Tarcodimotus, Cothus, omne Thraciæ, Cappadociæque, Ciliciæ, Macedoniæ, Græciæ, Italiæ, totiusque robur Orientis. si moram belli quatuor anni, & pro clade rerum breue tempus. si locum, & spatium ubi commissum est, intra Italiam, inde se in Galliam, Hispaniamque deflexit, reversumque ab occasu, totis viribus in Epiro, Thessaliæque confedit, hinc in Ægyptum subito transfiliit, inde respexit Asiam, inde Africæ incubuit, postremo in Hispaniam remigravit, & ibi aliquando defecit. Sed non & odia partium finita cum bello. Non enim prius quiescere, quam in Urbe ipsa, medio senatu, eorum, qui victi erant, o lia, victoris sese cæde satiant. Causa

tantæ calamitatis eadem, quæ omnium, NI-
 DCXCIII. MIA FELICITAS. Siquidem Quinto Me-
 tello, Lucio Afranio consulibus, quum Ro-
 mana maiestas toto orbe polleret, recentés-
 que victorias, Ponticos & Armenios trium-
 phos in Pompeianis theatris Roma canta-
 ret, nimia Pompeij potentia apud ociosos, vt
 solet, ciues, mouit inuidiam. Metellus ob im-
 minutum Cretæ triumphum, Cato aduersus
 potentes semper obliquus, detrectare Pom-
 peiū, actisq; eius obstrepere. Hic dolor trās-
 uersum egit: & ad præsidia dignitatī paranda
 impulit. Fortè tunc Crassus genere, diuitiis,
 dignitate florebat: vellet tamen auctiores o-
 pes. Caius Cæsar eloquentia, & spiritu, & iam
 consulatu alleuabatur. Pompeius tamen su-
 per vtrunque eminebat. Sic igitur Cæsare di-
 gnitatem cōparare, Crasso augere, Pompeio
 retinere cupiētibus, omnibūque pariter po-
 tentiæ cupidis, de inuadenda Republica facilè
 conuenit. Ergo quum mutuis viribus in suū
 quisque decus niteretur, Galliam Cæsar inua-
 dit, Crassus Asiam, Pompeius Hispaniā, tres
 maximos exercitus: & iam sic orbis imperiū,
 societate trium principum occupatur. De-
 cem annos traxit ista dominatio. Exinde
 quoniam mutuo metu tenebantur, Crassi
 morte apud Parthos, & morte Iuliæ Cæsaris
 DCXCIX. filiæ, quæ nupta Pompeio, generi socerique
 concordiam matrimonij scedere tenebat, sta-
 tim æmulatio erupit. Iam Pompeio suspectæ
 Cæsaris opes, & Cæsari Pompeiana dignitas
 grauis. Nec hic ferebat parem, nec ille supe-
 riorem.

ric. em. Nefas! sic de principatu laborabant,
 tanquam duos tanta imperij fortuna non ca-
 peret. Ergo Lentulo Marcelloque consuli-
 bus rupta prima coniurationis fide, de succes-
 sione Cæsaris senatus, idémque Pompeius a-
 gitabat: nec ille abnuebat, si ratio sui proxi-
 mis comitiis haberetur, Consulatus, absenti
 quem decem tribuni plebis, fauente Pompe-
 io, nuper decreuerāt, tum dissimulāte eodem,
 negabatur. Veniret, & peteret maiorum mo-
 re. Ille contra flagitare decreta: ac nisi in fide
 permanerent, non se dimissurum exercitum.
 Ergo vt in hostem decernitur. His Cæsar agi-
 tatus, statuit præmia armorum armis defende-
 re. Prima ciuilis belli harena, Italia fuit: cuius
 arces leuibus præfidiis Pompeius infederat:
 sed omnia subito Cæsaris impetu oppressa
 sunt. Prima Arimino signa cecinerunt. Tum
 pulsus Etruria Libo, Vmbria Thermus, Do-
 mitius Corfinio. Et peractum erat bellum si-
 ne sanguine, si Pompeium Brundusii oppri-
 mere, vt cœperat, potuisset. Sed ille per obses-
 si claustra portus, nocturna fuga euasit. Turpe
 dictu, modo princeps patrū, pacis, bellique mo-
 derator, per triumphatum à se mare lacerata,
 & pænè inermi naue fugiebat. Nec Pompeius
 ab Italia, quàm senatus ab Vrbe, fugatur prior.
 quam pænè vacuam metu, Cæsar ingressus. cō-
 sulem se ipse facit. Ærarium quoque sanctum,
 quia tardius aperiebant Tribuni, iussit effrin-
 gi: cēsūque & patrimonium populi Roma-
 ni ante rapuit, quàm imperium. Pulso fugatō-
 que Pōpeio, maluit prius ordinare prouincias,

H

quàm ipsum sequi. Sicilam & Sardiniam,annonæ pignora, per legatos habuit. Nihil hostile erat in Gallia: pacem ipse fecerat, sed ad Hispanienses Pompeij exercitus transeunti per eam, duci portas claudere ausa **M A S S I L I A** est. Misera, dum cupit pacem, belli metu, in bellum incidit: sed quia tutis muris erat, vinci eam sibi iussit absenti. Græcula ciuitas, non pro molitie nominis, & vallum cædere, & incendere machinas ausa, & congregi nauibus: sed Brutus, cui mandatum erat bellum, victos terra, marique perdomuit. Mox dedentibus sese ablata omnia præterquam potiores omnibus habebant, libertatem. Anceps, variúmque, & cruentum in Hispania bellum cum legatis Cnæi Pompeij Petreio & Afranio: quos Ilerdæ castra habentes, apud Sicorim amnem obsidère, & ab oppido intercludere aggreditur. Interim obundatione verni fluminis, commeatibus prohibet. Sic fame castra tentata sunt. obsessórque ipse quasi obsidebatur, sed ubi pax fluminis rediit; populationibus & pugna campos aperuit: iterum ferox instat: & cedentes ad Celtiberiam consecutus, aggere & vallo, & per hæc fiti ad deditiõnem compulit. Sic citerior Hispania recepta est, nec vltior moram fecit. Quid enim vna post quinque legiones? Itaque vltro cedente Varrone, Gades, fretum, Oceanus, omnia felicitatẽ Cæsaris sequebãtur.

DCCV. Aliquid tamen aduersus absentem ducem ausa fortuna est circa Illyricum, & Africam, quasi de industria prospera eius aduersis radiaren-

rentur. Quippe quum fauces Adriatici maris iussi occupare Dolabella, & Antonius, ille Illyrico, hic Corcyrao littore castra posuissent, iam maria latè tenente Pompeio, repente castra legatus eius Octavius Libo ingētibus copiis classicorū, vtrinque circūuenit. Deditio- nem fames extorsit Antonio. Missæ quoque à Basilo in auxilium eius rates, quales inopia nauū fecerat, noua Pompeianorum arte, Cili- cum actis sub mare funibus, captæ quasi per indaginem. Duas tamen æstus explicuit. vna, quæ Opiterginos ferebat, in vadis hæsit, me- morādūmque posteris exitum dedit. Quippe vix mille iuuenum manus, circumfusi vndique exercitus per totum diem tela sustinuit. & quū exitum virtus non haberet, tamen ne in dedi- tionem veniret, hortante tribuno Vulteio mutuis ictibus in se concurrat. In Africa quo- que par & virtus, & calamitas Curionis fuit: qui ad recipiendam prouinciam missus, pul- so, fugatōque Varo iam superbus, subitum Iu- bæ regis aduentum, equitatumque Maurorum sustinere non potuit. Patebat victo fuga, sed pudor suasit, vt amissum sua temeritate exer- citum, morte sequeretur. Sed iā debitum par fortuna flagitante, sedē bello Pompeius Epirō elegerat. Nec Cæsar moratus. quippe ordina- DCCV. tis à tergo omnibus, quāuis hiemis media pro- hiberet tēpestas, ad bellum nauigauit. posuit- que ad Oricum castris, quū pars exercitus ob inopiam nauium cum Antonio relicta, Brun- dusij moram faceret, adeo impatiēs erat, vt ad arcessendos eos, ardente ventis mari, nocte

concubia, speculatorio nauigio, solus ire tenta-
 uerit. Extat ad trepidum tanto discrimine
 gubernatoré, vox ipsius: Quid times? Cæsarem
 DCCV vehis. Contractis in vnum vndique omnibus
 copiis, positisque cominus castris, diuersa erāt
 ducū consilia. Cæsar pro natura ferox, & cōfi-
 ciendæ rei cupidus, ostentare aciem, prouoca-
 re, lacerare, nunc obsidione castrorum, quæ e-
 rant sedecim millium vallo obducta. sed quid
 his obesset obsidio, qui patēte mari omnibus
 copiis abundarent? nunc expugnatione Dyr-
 rhachij irrita. quippequā vel situs inexpugna-
 bilem faceret. ad hoc assiduis in eruptionem
 hostium præliis. quo tempore egregia virtus
 Scæuæ centurionis emicuit, cuius in scuto cē-
 tum atque viginti tela federe. iam verò di-
 reptione urbium sociarum, quum Oricum, &
 Gomphos, & alia castella Thessaliæ vastaret.
 Pompeius aduersus hæc necere moras, ter-
 giuersari simul, vt hostem interclusum vndi-
 que inopia comineatum terreret, vtque ar-
 dentissimi ducis consensceret impetus. Nec
 diutius profuit duci salutare consilium. Mili-
 tes ocium, socij moram, principes ambitum
 ducis increpabant. Sic præcipitantibus fatis,
 prælio sumpta est Thessalia: & Philippicis
 campis, Urbis, imperij, generis humani fata
 commissa sunt. Nunquam vlllo loco tantum
 virium populus Romanus, tantum dignitatis
 fortuna vidit. Trecēta amplius millia hinc &
 DCCV. illinc præter auxilia regum, & senatus. Nun-
 quam imminentis ruinæ manifestiora prodi-
 gia, fuga victimarū, examina in signis, interdū
 tene-

tenebræ. Dux ipse, & nocturna imagine, theatri sui audiens plausum, in modum planctus, circumsonare: & mane cum pullo (nefas) apud
 16 principis conspectus est. Nunquam acrior neq; alacrior exercitus Cæsaris fuit. Inde classica prius, inde tela. Annotatum quoque committentis aciem Craſtini pilum: qui mox adacto in os gladio, sic inter cadauera repertus, libidinem ac rabiem, qua pugnaverat, ipsa no-
 uitate vulneris præfererat. Sed nec minus admirabilior illius exitus belli. Quippe quum Pompeius adeo æquitam copia abundaret, vt facile circumuēturus sibi Cæsarē videretur, circūuētus ipse est. Nā quū diu equo Marte cōtēderent, iussūque Pōpeij fusus à cornu erupisset equitatus, repente hinc signo dato, Germanorū cohortes tantū in effusos equites fecere impetū, vt illi esse pedites, hi venire in equis viderētur. Hāc stragē fugiētis equitatus, leuis armaturæ ruina comitata est. Tunc terrore latius dato, turbātibus inuicē copiis, reliqua strages quasi vna manu facta est. Nec vlla res magis exitio fuit quàm ipsa exercitus magnitudo.
 17 Multus in eo prælio Cæsar fuit, mediūque inter Imperatorem & militem. Voces quoque obequitantis exceptæ, altera cruenta, sed docta, & ad victoriam efficax, Miles, faciem feri: altera ad iactationem composita: Parce ciuibus: quum ipse sequeretur. Felicem vtcunq; in malis Pompeium, si eadem ipsum, quæ exercitū eius, fortuna traxisset. Superstes dignitati suæ vixit, vt cū maiore dedecore per Thesſalica Tēpe equo fugeret pulsus

Larissa: in deserto Ciliciæ scopulo fugam in Parthos, Africã, vel Ægyptum agitare: vt denique in Pelusiaco littore, imperio vilissimi regis, consiliis spadonũ, & ne quid malis desit, Septimij desertoris sui gladio trucidatus, sub oculis vxoris suæ, liberorũque moreretur. Quis non peractum esse cũ Pompeiõ crederet ¹⁸ bellum? atqui acrius multò atque vehemētius Thessalici incendij cineres recaluere. Et in ÆGYPTO quidem aduersus Cæsarem sine partibus bellum. Quippe quum P T O L E M Æ V S rex Alexandriae, summum ciuiliis belli scelus peregisset, fœdũque amicitia cum Cæsare, medio Pompeij capite sanxisset, vltionem clarissimi viri Manibus quærente fortuna, causa non defuit. CLEOPATRA regis soror affusa Cæsaris genibus, partem regni reposcebat. Aderat puellæ forma, & quæ duplicaretur ex illo, quod talis, passa videbatur iniuriam. odium ipsius regis qui Pompeij cædem, partiũ fato, non Cæsari dederat, haud dubiè idem in ipsam ausurus, si expedisset. Quam vbi Cæ- ¹⁹ sar restitui iussit in regnum, statim ab eisdem percussoribus Pompeii, obsessus in regia, quanuis exigua manu, ingentis exercitus molem mira virtute sustinuit. Ac primum, ædificiorum proximorum, atque naualium incendio, infestorum hostium tela submouit: mox in peninsulã Pharon subitus euasit: inde depulsus in maria, mira felicitate ad proximã classem enatauit, relicto quidẽ in fluctibus paludamæto, seu fato, seu cõsilio: vt illud ingruentibus hostium telis, saxis que peteretur. Tandẽ

DCCVI.

rece-

receptus à classicis suis, vndique simul hostes adortus, de imbelli ac perfida gente, iusta, generi manibus, dedit. Quippe & Theodotus magister, auctórq; totius belli, & ne virilia quidém portenta, Pothinus, atque Ganymedes, diuersi per mare & trāsugio, & morte cōsumpti. Regis ipsius corpus obrutū limo repertum est in aureæ loricæ honore. In Asia quoque ¹⁰ nouus rerum motus à Ponto, planè quasi de industria captante fortuna hūc Mithridatico regno exitum, vt à Pompeio pater, à Cæsare filius vinceretur. Rex Pharnaces magis discordiæ nostræ fiducia, quàm virtutis suæ, infesto in Cappadociam agmine ruebat: sed hunc Cæsar aggressus, vno, & vt sic dixerim, non toto prelio; obtruit more fulminis, quod vno, eodémq; momēto venit, percussit, abscessit. Nec vana de se prædicatio est Cæsari, ante victum hostem esse, quàm visum. Sic cum exteris: at ¹¹ in Africa cum ciuibus multo atrocius, quàm in Pharsalia. Huc reliquias partium naufragarum quidam furoris æstus expulerat: nec reliquias diceres, sed integrum bellum. Sparsæ magis, quàm oppressæ vires erant. Auxerat sacramentum ipsa clades Imperatoris: nec degenerabat ducum successio. Quippe satis amplè sonabant in Pompeiani nominis locum Cato, & Scipio. Accessit copiis Mauritanie rex Iuba, videlicet vt latius vinceret Cæsar. Nihil ergo inter Pharsaliam, & Thapson, nisi quòd amplior, eoque acrior Cæsarianorum impetus fuit, indignatiū post Pōpeiū creuisse bellum. Denique, quod alias nunquam, antè imperium

DCCVII.

ducis, sua sponte signa cecinerunt. Strages à
 IUBA cœpit. Eius elephanti bellorum rudes,
 & nuper à silua, consternati subito clangore.
 Statim & exercitus in fugam: & duces for-
 tius, quàm vt fugerent, non inconspicua ta-
 men morte omnium. Iam SCIPIO naue fu-
 giebat: sed affecutus eum hostibus, gladiū per
 viscera exegit: & vbi esset quodam requiren-
 te, respondit hoc ipsum, Bene se habet Impe-
 rator. Iuba quum se recepisset in regiam, ma-
 gnificè epulatus, postero die cum PETREIO
 fugæ comite, super mensas, & pocula interfi-
 ciendum se ei præbuit. Ille & regi suffecit, &
 sibi: quum interim semesi in medio cibi, &
 parentalia fercula regio simul, Romanóque
 sanguine madebant. CATO nō interfuit bel-
 lo: positisque apud Bagradá castris, VTIAM
 velut altera Africæ claustra seruabat. Sed ac-
 cepta partium clade, nihil cunctatus, vt sa-
 piente dignum erat, mortem etiam lætus ac-
 ciuit. Nam postquam filium, comitésque ab
 amplexu dimisit, in nocte lecto ad lucernam
 Platonis libro, qui immortalitatem animæ
 docet, paululum quieuit. tum circa primam
 vigiliam stricto gladio reuelatum manu pe-
 ctus semel, iterūque percussit. Ausi post hoc
 virum medici violare foimentis. Ille passus, dū
 abscederent, rescidit plagas: secutáque vis san-
 guinis moribūdas manus in ipso vulnere re-
 liquit. Quasi nō esset vsquam dimicatum, sic
 arma rursus, & partes. quantóque Africa su-
 præ Thessaliam fuit, tanto Africam superabat
 Hispania, plurimūque fauoris partibus da-
 bat

bat fraternitas ducum, & pro vno duos stare Pompeios. Itaque nusquam atrocius, nec tam ancipiti Marte concursum est. Primum in ipso ostio Oceani Varus, Didiusque legati conflixerunt: sed acrius fuit cum ipso mari, quàm inter se navibus bellum. siquidem velut furorem civium castigaret Oceanus, vtrunque classem naufragio cecidit. Quinam ille horror quum eodem tempore fluctus, procellæ, viri, naues, armamenta confligerent? adde situs ipsius formidinem, vergentia in vnum, hinc Hispaniæ, inde Mauritaniam littora, mare & intestinum, & externum, imminentesque Herculis speculas, quum omnia undique simul prælio, & tempestate sæuirent. Mox circa obsidiones urbium vtrinque discursum est. quæ miseræ inter hos, atque illos duces societatis Romanæ pœnas dabant. Omnium postrema certaminum Munda. Hic non pro cetera felicitate, sed anceps, & diu triste prælium: ut planè videretur nescio quid deliberare fortuna. Sanè & ipse ante aciem incertior non ex more Cæsar, siue respectu fragilitatis humanæ, siue nimiam prosperorum suspectam habens continuationem, vel eadem timens, postquam idem esse cœperat, quod Pompeius. Sed in ipso prælio, quod nemo vnquam meminerat, quum diu pari Marte acies nihil aliud, quàm occiderent, in medio ardore pugnantium subito ingens inter utrosque silentium, quasi cõuenisset. hic omnium sensus erat. Nouissimè illud inuisitatum Cæsaribus oculis (nefas) post quatuordecim annos, probata veteranorum

manus gradum retro dedit. Quod si nondum fugerat, apparebat tamen pudore magis, quā virtute resistere. Itaque ablegato equo, simili-²⁵lis furenti, primam in aciem procurrit. Ibi pensare fugientes, confirmare: per totum denique agmen oculis, manibus, clamore volitare. Dicitur in illa perturbatione & de extremis agitasse secū, & ita manifesto vultu fuisse, quasi occupare manu mortem vellet, nisi cohortes hostium quinque per transversam aciem actæ, quas Labienus periclitantibus castris subsidio miserat, fugæ speciem præbuis-
sent. Hoc aut ipse credidit, aut dux callidus arripuit in occasionem: & quasi in fugientem inuectus, simul & suorum crexit animos, & hostes perculit. Nam hi dum se putant vincere, fortius sequi: & Pompeiani dum fugere credunt suos, fugere cœperunt. Quanta fuerit²⁷ hostium cædes, ira, rabiésque victoribus, sic æstimari potest. Hoc à prælio profugi, quum se Mundæ recepissent, & Cæsar obsideri statim victos imperasset, ex congestis cadaveribus agger effectus est: quæ pilis, iaculisque confixa, inter se tenebantur, scædum etiam inter barbaros. Sed videlicet victoriam desperantibus Pompeij liberis, Cnæum prælio profugum, crure saucio, deserta & auia petentem, Cenonius apud Lauronem oppidum consecutus, pugnans (adeo nondum desperauerat) interfecit. Sextum fortuna in Celtiberiam interim abscondit: aliisque post Cæsarem bellis reseruauit.

DCCVII. Cæsar in patriam victor inuehitur. Pri-²⁸
mam

mum de Gallia TRIVMPHVIV transieferat
 Renu, Rodanu, & ex auro captiuu Oceanu:
 alterum lauru Aegyptia. Tunc in ferculis
 Nilu, Arfinoë, & ad fimulachrum igniu
 arden Pharu. Tertiu de Pharnace curru, & DCCVIII.
 Ponto. Quartu Iubam & Mauro, & hic sub-
 actam ostendebat Hispaniam, Pharfalia, &
 Thapfo, & Munda nuquam. Et quanto ma-
 iora erant, de quibu non triumphabat? Hic
 aliquando finu armu fuit. Reliqua pax in-
 cruenta: penfatũque clemẽtia bellu. Ne-
 mo cælu imperio præter Afranium, fatu
 ignouerat femel. & Faufu Syllam: didicerat
 generofum timere. filiãque Pompeij
 cum patruclibu ex Sylla. hic pofteru caue-
 batur.

29 Itaque non ingratiu ciuibu, omne unum
 in principem congeftu honore: circa templa
 imagine, in teatro diftinãta radiu corona,
 fuggeftu in curia, faligiu in domo, menfu
 in cælo, ad hoc pater ipfe patriã, perpetuũ-
 que dictator: nouiffimẽ, dubiu an ipfo vo-
 lente, oblata pro Roftriu ab Antonio conful-
 le, regni infigna. Quã omnia velut infulã
 in deftinatam morti victimam congereban-
 tur. Quippe clementiam principu vicit in-
 uidia. grauiffque erat liberu ipfa beneficio-
 rum potentia. Nec diutiù dilatio donata
 efl: fed Brutu, & Caffiu, aliique patricij
 confulerunt in cãdem principu. QVAV-
 TA VIS FATI? manuerat latẽ coniura-
 tio. libellu etiam Cãfari datu eodẽ die. nec
 perlitare centum victimiu potuerat. venit in

curiam tamen, expeditionem Parthicam meditans. ibi in curuli sedentem eum senatus inuasit: tribusque & viginti vulneribus ad terram datus est. Sic ille, qui terrarum orbem ciuili sanguine impleuerat, tandem ipse sanguine suo curiam impleuit.

Cæsar Augustus.

CAP. III.

POPVLVS Romanus Cæsare, & Pompeio trucidatis, redisse in statum pristinae libertatis videbatur, & redierat, nisi aut Pompeius liberos, aut Cæsar heredem reliquisset: vel, quod utroque perniciosius fuit, si non collega quondam, mox æmulus Cæsariana potentia, fax & turbo sequentis sæculi, superfuisset Antonius. Quippe dum Sextus paternam repetit, trepidatum toto mari. dum Octavius mortem patris ulciscitur, iterum fuit mouenda Thessalia. dum Antonius variis ingenio, aut successorem Cæsaris indignatur Octavianum, aut amore Cleopatram, desciscit in regem. Nam aliter saluus esse non potuit, nisi confugisset ad seruitutem. Gratulandum tamen in tanta perturbatione est, quod potissimum ad Octavianum Cæsarem Augustum summa rerum rediit: qui sapientia sua, atque solertia, perculsum undique, & perturbatum ordinauit imperij corpus. Quod ita haud dubie nunquam coire & consentire potuisset, nisi vnus praesidis nutu, quasi anima, & mente regeretur. Marco Antonio, Publio Dolabella con-

la consulibus, imperium Romanum iam ad Cæsares transferente fortuna, varius, & multiplex motus ciuitatis fuit, quòdque in annua cæli conuersione fieri solet, vt mota sidera tonent, ac suos flexus tempestate significant: sic in Romanæ dominationis, id est humani generis conuersione, penitus intremuit, omnique genere discriminum, ciuilibus, terrestribus, ac naualibus bellis, omne imperij corpus agitatam est.

Bellum Mutinense.

C A P. IIII.

³¹ P R I M A ciuiliu motuum causa, testamētum Cæsaris fuit, cuius secundus hæres Antonius prælatum sibi Octauium furens, inexpiabile contra adoptionem acerrimi iuuenis susceperat bellum. Quippe cùm intra decem & octo annos tenerum, obnoxium, & opportunum iniuriæ iuuenem videret, ipse planè & conuitiis Cæsaris dignitatem, & furtis hereditatem lacerare, ipsum insectari probris, & cunctis artibus cooptationem Iuliæ gentis quum inhibere non desineret, denique ad opprimendū iuuenem, palam arma moliri: & iam parato exercitu in Cisalpina Gallia resistentem motibus suis Decimum Brutum obsidebat: Octauius Cæsar ætate, & iniuria fauorabilis, & nominis maiestate, quod sibi induerat, reuocatis ad arma veteranis, priuatus, quis crederet? consulem aggreditur, obsidione Mutinæ liberat Brutum.

Antonium exiit castris. Tum quidem etiam manu pulcher apparuit. Nam cruentus, & saucius aquilam à moriente signifero traditam, suis humeris in castra referebat.

Bellum Perusinum.

C A P. V.

DCCXII. **A**LTERVM bellum concitauit agrorum diuisio, quos Cæsar veteranis in castris, pretium militiæ, persoluebat. Semper alias Lucij Antonij pessimum ingenium Fulvia, gladio cincta virilis militiæ, vxor, agitabat. Ergo depulsos agris colonos incitando, iterum in arma ierat. Hic verò iam non priuatis, sed totius senatus suffragiis iudicatum hostem Cæsar aggressus, intra Perusiæ muros redegit, compulsi que ad extrema deditiois, turpi & nihil non experta fame.

Triumuiratus.

C A P. VI.

QVVM solus etiã grauis paci, grauis Reipublicæ esset Antonius, quasi ignis incendio Lepidus accessit. Quid contra duos exercitus necesse fuit venire in cruentissimi fœderis societatem? Diuersa omnium nota incendia. Lepidum diuitiarum cupido, quarum spes ex turbatione Reipublicæ: Antonium vltiones de his, qui se hostem iudicassent: Cæsarem inultus pater, & Manibus eius graues Cassius, & Brutus agitabant. In hoc velut fœdus

4 dus pax inter tres duces componitur. Apud
 Confluentes, inter Perusiam, & Bononiam
 iungunt manus, & exercitus consalutant. Nul-
 lo more Triumviratus inuaditur. Oppressa-^{DCCX}
 que armis Republica, redit Syllana proscri-
 ptio: Cuius atrocitas nihil in se minus habet,
 quàm numerum centum quadraginta sena-
 torum. Exitus scedi, truces, miserabiles, toto
 terrarum orbe fugientium: pro quibus quis
 pro indignitate rei non ingemiscat, quū An-
 tonius Lucium Cæsarem auunculum suum,
 Lepidus Lucium Paulum suum fratrem pro-
 scripserit? Romæ capita cætorum proponere
 in Rostris iam vsitatum erat: verùm sic quo-
 que ciuitas lachrymas tenere non potuit, quū
 recisum Ciceronis caput in illis suis Rostris
 videretur. nec aliter ad videndum eum, quàm
 solebat ad audiendū, concurreretur. Hæc sce-
 lera in Antonij Lepidique tabulis. Cæsar
 percussoribus patris contentus fuit. Hęc quo-
 que nisi multa fuisset, etiam iusta cædes habe-
 retur.

Bellum Cassij & Bruti.

CAP. VII.

BRVTVS & Cassius sic Caium Cæsarem
 quasi Tarquinium regem, depulisse re-
 gno videbantur: sed libertatem, quam maxi-
 mē restitutam voluerunt, illo ipso parricidio
 perdidere. Igitur cæde perfecta, quum vetera-
 nos Cæsaris, nec immeritò timerent, statim
 e curia in Capitolium confugerunt. Nec illis ad

ultionem deerat animus, sed ducem non habebant. Igitur quum appareret, quæ strages Reipublicæ immineret, displicuit ultio cum consulis abolitione decreta. Ne tamen publici doloris oculos ferrent, in prouincias ab illo ipso quem occiderant, Cæsare datas, Syriam & Macedoniam, concesserunt. Sic vindicta Cæsaris dilata potius, quàm oppressa est.

DCCXI. Igitur ordinata magis, vt poterat, quam vt debebat, in Triumuiros reipublica, relicto ad Urbis præsidium Lepido, Cæsar cum Antonio in Cassium Brutumque succingitur. Illi comparatis ingentibus copiis, eandem illam quæ fatalis Cnæo Pompeio fuit, harenam infederant. Sed nec tum imminetia cladis destinatæ signa latuere. Nam & assuetæ cadauerum pabulo volucres, castra quasi iam sua circunuolabant: & in aciem prodeuntibus obuius Aethiops, nimis apertè ferale signum fuit. Ipsisque Bruto per noctem, quum illato lumine ex more aliqua secum agitaret, atra quædam imago se obtulit: & quæ esset interrogata, Tuus, inquit, MALVS GENIVS. Hoc dixit, & sub oculis mirantis euanuit. Pari in meliora præfagio in Cæsaris castris omnia aues, victimæque promiserant: sed nihil hoc præsentius, quod Cæsaris medicus somnio admonitus est, vt Cæsar castris excederet, quibus capi imminebat: vt factum est. Acie nanque commissa, quum pari ardore aliquândiu dimicatum foret: & quanuis duces non essent tunc præsentés, quorum alterum cor-
poris

poris ægritudo, illum metus, & ignauia subdu-
xissent, stare tamen pro partibus inuicta
fortuna & vltoris, & qui vindicabuntur, pri-
mum ad eò anceps fuit, & par vtrinque discri-
men, vt exitus p̄celij docuit. Capta sunt hinc
Cæsaris castra, inde Cassii. Sed quanto EF-
FICACIOR EST FORTVNA, QVAM
VIRTVS? & quàm verum est, quod mo-
riense efflauit, NON IN RE, SED IN
VERBO TANTVM ESSE VIRTU-
TEM? Victoriã illi p̄celio error dedit.
38 Cassius inclinato cornu suorum, quum ca-
ptis Cæsaris castris, rapido impetu recipien-
tes se equites videret, fugere arbitratus, eua-
dit in tumulum: inde puluere & strepitu etiã
nocte vicina eximentibus gestæ rei sensum
quum speculator quoque in id missus, tardius
renunciaret, transactum de partibus ratus, vni
de proximis auferendum præbuit caput.
Brutus quum in Cassio etiam suum animum
perdidisset, ne quid ex constituti fide resigna-
ret, ita enim par superesse bello conuenerat, i-
pse quoque vni comitum suorum confodien-
dum præbuit latus. Quis sapientissimos vi-
ros non miretur ad vltimum non suis ma-
nibus vsos? nisi hoc quoque ex persuasio-
ne non defuit, ne violarent manus, sed in
abolitione sanctissimarum piëtissimarumque
animarum, iudicio suo, alieno scelere, vte-
rentur.

CAP. VIII.

DCCXVII. **S**VBLATIS percussoribus Cæsaris, supere-³⁹
 rat Pompeij domus. Alter iuuenum in
 Hispania occiderat, alter fuga euaserat: con-
 tractisque infelicis belli reliquiis, quum insu-
 per ergastula armasset, Siciiliã, Sardiniamque
 habebat. Iam & classe medium mare infeder-
 rat. O quàm diuersus à patre? Ille Cilicas ex-
 tinxerat: hic secum piratas nauales agitabat.
 Tanta mole belli penitus in Siculo freto iu-
 uenis oppressus est: magnique famam ducis ad
 inferos secum tulisset, si nihil tētaffet ulterius,
 nisi quòd magnæ indolis signum est, SPERA-

DCCXVIII. **R**E SEMPER. Perditis enim rebus profugit:
 Aliamque velis petit, venturus ibi in manus
 hostium, & catenas, & quod miserrimum est
 fortibus viris, ad hostium arbitrium sub per-
 cussore moriturus. Non alia post Xerxem mi-
 serabilior fuga. quippe modo trecētarū quin-
 quaginta nauium dominus, cum sex septē mve
 fugiebat, extincto prætorix nauis lumine, anu-
 lis in mare abiectis, pauens atque respectans,
 & tamen non timens, ne periret.

Bellum Parthicum duce Ventidio.

CAP. IX.

QUANVIS in Cassio & Bruto partes su-
 stulisset, & in Pompeio totum partium
 nomen abolesset; nondū tamen ad pacis sta-
 bilitatē profecerat Cæsar, quū scopulus, & no-
 dus,

dus, & mora publicę securitatis superesset An-
 tonius. Nec ille defuit vitiis, quin periret, imo
 omnia expertus ambitu & luxuria, primum
 hostes, deinde ciues, tandem etiam terrę sæcu-
 lum liberauit. Parthi clade Crassiana altius ani-
 mos erexerant: ciuilesque populi Romani dis-
 cordias læti acceperat: itaque vt prima affulsit
 occasio, non dubitauerunt erumpere, vltro qui-
 dē inuitate Labieno. qui missus à Cassio, Bru-
 toque (quis furor scelerum?) sollicitauerat ho-
 stes in auxiliū: & illi Pacoro duce, regio iuue-
 ne, dissipant Antoniana præsidia. Casca lega-
 tus, ne veniret in potestatem, à gladio suo im-
 petrauit. Denique oblata Syria, emanabat la-
 tius malum, hostibus sub auxiliij specie sibi
 vincentibus, nisi Vétidius, & hic legatus An-
 tonij, incredibili felicitate & Labieni copias, DCCXIII.
 ipsūque Pacorum, & omnem Parthicū
 equitatū totō inter Orōtem, & Euphratē sinu
 latē cecidisset. Viginti amplius milliū fuit. nec
 sine consilio ducis, qui simulato metu adeo
 passus est hostem castris succedere, donec a-
 sumpto iactus spatio, adimeret vsū sagittarū.
 Rex fortissimē dimicans cecidit. Mox circūla-
 to eius per vrbes, quę descuerant, capite, Sy-
 ria sine bello recepta. Sic Crassianam cladem
 Pacori cæde pensauimus.

Bellum Parthicum cum Antonio.

CAP. X.

⁴¹ **E**XPERTIS inuicem Parthis, atque
 Romanis, quum Crassus, atque Pacorus
 vtrinq; virium mutuarum documen-

ta fecissent, pari rursus reuerētia, integra amicitia, & quidem ab ipso scēdus Antonio cum rege percussum. Sed immensa vanitas hominis, dum titulorum cupidine Araxē, & Euphratem sub imaginibus suis labi concupiscit: neq; causa, nec consilio, ac ne imaginaria quidem belli conditione, quasi hoc quoque ex arte ducis præriperet, relicta repentē Syria in
 DCCXVII. Parthos impetam facit. Gens præter armorū fiduciam simulat trepidationem, & in cāpos fugā. Hic statim quasi victor sequebatur: quū subito, nec magna hostium manus, ex improviso, & iam in fessos via, sub vespere velut nimbus erupit: & missis vndique sagittis, duas legiones operuerunt.

Nihil acciderat in comparationem cladis, quæ in posterum diem imminebat, nisi interuenisset deūm miseratio. Vnus ex clade Crassiana Parthico habitu castris adequitat, & salute Latinè data, quum fidem ipso fecisset, quid immineret, edocuit, iam affaturum cum omnibus copiis regem: irent retro, peterentque montes: sic quoque hostem fortasse non de fore, atque ita secuta est minor vis hostium, quàm imminebat. Adfuit tamen: deletæque reliquæ copix forent, nisi vrgentibus telis in modum grandinis, quadam forte docti, procubuissent in genua milites: & elatis super capita scutis, cælorum speciem præbuisent. Tum Parthus, arcus inhibuit. Deinde Romani quum se rursus extulissent, adeo res miraculo fuit, vt vnus ex barbaris miserit vocem; *Ite, & bene valete Romani.* Meritò

vos

vos victores fama gentium loquitur: qui Parthorum tela fertis.

43 Non minor ex aqua postea, quàm ob hostibus clades. Infesta primum siti regio, tum quibusdam Salmacidis fluvius infestior. nouissimèq; iã ab inualidis & auidè hauriebatur: quū noxiæ etiam dulcis fieret. Mox & ardores per Armeniam, & niues per Cappadociam, & vtriusque cæli subita mutatio pro pestilentia fuit. Sic vix tertia parte de sedecim legionibus reliqua, quum argentum passim dolabris concideretur: & subinde inter moras mortem à gladiatore suo flagitasset, egregius imperator tandem profugit in Syriam: Vbi incredibile quadam mentis vácordia ferocior aliquanto factus est, quasi vicisset, qui euaserat.

DCCXIX.

Bellum cum Antonio & Cleopatra.

CAP. XI.

44 **F**VROR Antonij quatenus ambitu non in- DCCXXII.
teriret, luxu, & libidine extinctus est. Quippe post Parthos, cum exosus arma in otio ageret, captus amore Cleopatrar, quasi bene gestis rebus, in regio se sinu reficiebat. Hæc mulier Ægyptia, ab ebrio imperatore, pretium libidinum Romanum imperiū petit. Et promisit Antonius: quasi facilius esset Partho Romano. Igitur dominationem parare, nec tacite, sed patriæ, nominis, togæ, fascium oblitus, totus in monstrum istud vt mente, ita animo

quoque, & cultu descuerat. Aureum in manu baculum. ad latus acinace. purpurea vestis ingentibus obstricta gemmis. diadema aderat, vt regina rex ipse frueretur.

Ad primam nouorum motuum famam Cæsar à Brundusio traiecerat, vt venienti bello occurreret: positisque castris in Epiro, Leucadem insulam, montemque Leucaten, & Ambracij sinus cornua, infesta classe, succinxerat. Nobis quadringentæ amplius naues, ducentæ non minus hostium: sed numerum magnitudo pensabat. Quippe à senis in nouenos remorum ordinibus: ad hoc turribus, atque tabulatis alleuata, castellorum, & vrbium specie, non sine gemitu maris, & labore ventorū ferebantur. quæ quidem ipsa moles exitio fuit. Cæsaris naues à triremibus in senos, non amplius, ordines creuerant. itaque habiles in omnia, quæ vsus poscebat, ad impetus, & recursus, flexusque capiendos, illas graueis, & ad omnia præpeditas, singulas plures adortæ, missilibus simul cum rostris, ad hoc ignibus iactis, ad arbitriū dissipauere. Nec vlla re magis hostiliū copiarum apparuit magnitudo, quàm post victoriam. Quippe immensa classis naufragio belli factò, toto mari ferebatur, Arabumque, & Sabæorum, & mille aliarum gentium Asiæ spolia, purpuram, aurumque in ripam assidue mota ventis maria reuomebant. Prima dux fugæ regina, cum aurea puppe, veloque purpureo, se in altum dedit. Mox secutus Antonius: sed instare vestigiis Cæsar. Itaque nec parata

parata in oceanum fuga, nec munita præfidiis
 viraque Ægypti cornua, Parætonium, atque DCCXXIII.
 Pelusium profuere. prope manu tenebantur.
 Prior ferrum occupauit Antonius. Regina ad
 pedes Cæsaris prouoluta tentauit oculos du-
 cis, frustra. Nam pulchritudo intra pudici-
 tiam principis fuit. Nec illa de vita, quæ offe-
 rebatur, sed de parte regni laborabat. Quod v-
 bi desperauit à principe, seruarique se trium-
 pho vidit, incautiorem naçta custodiam, in
 Mausoleū se (sepulchra regum sic vocāt) rece-
 pit. vbi maximos, vt solebat, induta cultus, in
 differto odoribus folio iuxta suū se collocauit
 Antonium: admotisque ad venas serpentibus,
 sic morte, quasi somno, soluta est.

Bella aduersus gentes exteras.

CAP. XII.

47 **H**IC finis armorū ciuiliū. reliqua aduer-
 sus exteras gētes: quæ districto circa ma-
 la sua imperio, diuersis orbis oris emicabant.
 Noua quippe pax: necdum assuetę frenis serui-
 tutis, tumidę gentium, inflatęque ceruices, ab
 imposito nuper iugo resiliēbāt. Ad SEPTEN-
 TRIONEM conuersa fermē plaga, fero-
 cius agebat, Norici, Illyrij, Pannonij, Dalmatę,
 Mysi, Thraces & Daci, Sarmatę atque Germa-
 ni. NORICI animos dabant Alpes, at-
 que niues, quòd bellum non posset ascende-
 re: sed omnes illius cardinis populos, Brēnos,
 Senones atque Vindelicos, per priuignum DCCXXI.
 suum Claudiū Drusum perpacauit. Quæ fuerit

callidarum gentium feritas, facilè vel mulieres ostendere: quæ deficientibus telis, infantes ipsos afflictos humi, in ora militum aduersa miserunt. ILLYRII quoque sub Alpibus agunt, inasque valles earum, ad quædam quasi claustra, custodiunt, abruptis torrentibus impliciti. in hos expeditionem ipse sumpsit: fierique pontem imperauit. Hic se & aquis & hoste turbantibus, cunctanti ad ascensum militi scutum de manu rapuit: & in via primus, tunc agmine secuto, quum Illyricus multitudine pontem succidisset, faucibus manibus, ac cruribus, speciosior sanguine, & ipso periculo augustior, terga hostium percecidit.

DCCXVIII.

DCCXVIII.

PANNONI duobus saltibus, ac tribus fluuiis, Drauo, Sauo, Histróque vallabantur. populati proximos, intra ripas se recipiebant. in hos domandos Vibium misit. cæsi sunt in vtrisque fluminibus. Arma victorum non ex more belli, cremata, sed capta sunt, & in profuentes data: vt ceteris, qui resistebant, victoria sic nunciaretur. DALMATÆ plerunque sub siluis agunt: inde in latrocinia promptissimi. Hos iam quidem Marcius incensa vrbe

DCCXIV.

DCCXV.

Delminio quasi detruncauerat: postea Asinius Pollio gregibus, armis, agris multa uerit (hic secundus orator) sed Augustus perdomandos Vibio mandat: qui efferum genus fodere terras coëgit, aurumque venis repurgare: quod alioquin gens omnium cupidissima, studiosa diligetia anquirat: vt illud in usus suos seruare videatur. MYSI quàm feri, quàm truces fuerint, quàm ipsorum etiam barbari

barbari barbarorum, horrible dictu est. Vnus ducum, ante aciem postulato silentio: Qui vos, inquit, estis? Responsum inuicem: Romani, gētium domini. Et illi, Ita, inquit, si nos viceritis. Accepit omen Marcus Crassus. Illi statim ante aciem immolato equo concepere votum, vt cæforum extis ducum & litarent, & vescerentur. Deos audisse crediderim. nec tubam sustinere potuerūt. Non minimum terroris incussit barbaris Domitius centurio, satis barbaræ, efficacis tamen apud pares homines stoliditatis, qui foculum gerens super cassidem, suscitatum motu corporis flammam velut ardenti capite fundebat. Ante hos, THRACVM maximè populus descuerat. Ille barbarus & signis militari-
 bus, & disciplina, armis etiam Romanis assueuerat: sed à Pisone perdomiti, in ipsa captiuitate rabiem ostendere. quippe quum cætenas morsibus tentarent, feritatem suam ipsi puniebant. DACI montibus inhaerent. Cotilonis regis imperio, quotiens concretus gelu Danubius iunxerat ripas, decurrere solebant, & vicina populari. Visum est Cæsari Augusto gentem aditu difficillimam submouere. Misso igitur Lentulo, ultra vltiorem repulit ripam. citra, præsidia constituit. Sic tunc Dacia non victa, sed summotæ, atque dilata est. SARMATÆ patentibus campis in-
 quitant, & hos per eundem Lentulum prohibere Danubio satis fuit. Nihil præter niues, raræque siluas habent. Tanta bar-

DCCXXV.

DCCXII.

baries est, vt pacem non intelligant. GERMANIAM quoque vtinam vincere tanti non putasset: magis turpiter amissa est, quam gloriose acquisita: sed quatenus sciebat patrem suum Cæsarem, bis trajecto ponte Reno, quæsisse bellum, in illius honorem concupiit facere prouinciam: & factum erat, si barbari tam vitia nostra, quàm imperia, ferre potuissent. Missus in eam prouinciam Drusus, primos domuit VSIPETES, inde TENCTHEROS percurrit, & CATTOS. Nam MARCOMANORVM spoliis insignibus quendam editum tumulum in trophæi modum excoluit. Inde validissimas nationes, CHERUSCOS, SVEVOS, & SICAMBROS pariter aggressus est: qui viginti centurionibus incrematis hoc velut sacramento sumpserant bellum, adeo certa victoriæ spe, vt prædam in antecessum pactione diuiserint. Cherusci equos, Sueui aurum & argentum, Sicambri captiuos elegerant: sed omnia retrorsum. Victor nanque Drusus equos, pecora, torques eorum, ipsosque, præda diuisit, & vendidit. præterea in tutelam prouinciarum, præsidia, atque custodias ubique disposuit, per Mosanum flumen, per Albi, per Visurgim. per Reni quidem ripam, quinquaginta amplius castella direxit. Bononiam & Geforiacum pontibus iunxit, classibusque firmavit. Inuium atque inaccessum in id tempus Hercynium saltum patefecit. Ea denique in GERMANIA pax erat, vt mutati homines, alia terra, cælum ipsum

DCCXLI.

DCCXLIV.

ipsum mitius, molliusque solito videretur.
 Denique non per adulationem, sed ex meritis,
 defuncto ibi fortissimo iuvene, ipsi,
 quod nunquam alias alteri, senatus cognomen
 ex prouincia dedit. Sed DIFFICILIVS
 EST PROVINCIAS OBTINERE, QVAM
 FACERE. viribus parantur, iure retinentur.
 Igitur breue id gaudium fuit. Quippe Ger-
 mani victi magis, quàm domiti erant: mo-
 resque nostros magis, quàm arma sub im-
 peratore Druso susceperant: postquam verò
 ille defunctus est, Vari Quintilij libidinē,
 ac superbiam haud secus, quàm sæuitiam, DCCLXI.
 odisse cœperunt. Ausus ille agere conuen-
 tum: & in castris se direxerat, quasi violen-
 tiam barbarorum & licitoris virgis, & præ-
 conis voce posset inhibere: at illi, qui iâ pridē
 rubigine oblitos enses, inertēsque cerne-
 rent equos, vt primum togas, & sæuiora ar-
 mis iura viderunt, duce Arminio arma cor-
 ripiunt, quum interim tanta erat Varo pa-
 cis fiducia, vt ne prædicta quidem, & pro-
 dita per Segestem vnum ducem, coniura-
 54 tione, commoueretur. Itaque improvidum,
 & nihil tale metuentem improviso ador-
 ti, quum ille (ô securitas) ad tribunal citaret,
 vndique inuadunt, castra rapiunt, tres le- DCCLXI.
 giones opprimuntur. Varus perditas res
 eodem, quo Cannensem diem Paulus,
 & fato est, & animo secutus. Nihil illa cæ-
 de per paludes, pèrque siluas cruentius:
 nihil insultatione barbarorum intolerabi-
 lius, præcipuè tamen in caesarum patronos.

Aliis oculos, aliis manus amputabant: vnus os sutum, recisa prius lingua, quam in manu tenens barbarus, Tandem, inquit, vipera, sibilare desiste. Ipsius quoque consulis corpus, quod militum pietas humi abdiderat, effossum. Signa, & aquilas duas adhuc barbari possident. tertiam signifer prius, quàm in manus hostium veniret, euulsi, morsamque intra baltei sui latebras gerens, in cruenta palude sic latuit. Hac clade factum, vt imperium, quod in littore Oceani non steterat, in ripa Reni fluminis staret. Hæc ad Septentrionem.

Sub MERIDIANO tumultuatum magis, quàm bellatum est. MVSVLANIOS atque DCCLVIII. GÆTVLOS accolas Syrtium, Cossio duce, compescuit: vnde illi Gætulici cognomen. Latius victoria patet. MARMARIDAS, DCCLVIII. atque GARAMANTAS Turinio subigendos dedit. Potuit & ille redire Marmaricus, sed modestior in æstimanda victoria fuit.

Ad ORIENTEM plus negotij cum AR-
MENIIS. huc alterum ex Cæsaribus nepo-
tibus suis misit. Ambo fato breues: sed alter
inglorius. Massiliæ quippe Lucius morbo
DCCL. soluitur: in Lycia Caius ex vulnere, quum
DCCLIII. Armeniam ad Parthos se subtrahentem recipit. Armenios victo rege Tigrane in hoc vnum seruitutis genus Pompeius assuenerat, vt rectores à nobis acciperent. Intermissum ergo ius, per hunc recuperatum, non incruento, nec inulto tamen certamine. Quippe Dou-

pe Domnes, quem rex Artaxatis præfecerat, simulata proditione, adortus virum intentum libello, quem vt thesaurorum rationes continentem ipse porrexerat. Strictus, sed recreatus ex vulnere in tempus. Ceterum barbarus vndique infesto exercitu oppressus, gladio, & pyra, in quam se percussus immisit, superstiti etiam non Cæsari satisfacit.

Sub OCCASV pacata ferè erat omnis HISPANIA, nisi quam Pyrenæi desinentis scopulis inhærentem citerior alluebat Oceanus. Hic duæ validissimæ gentes, CANTABRI, & ASTVRES, immunes imperij, agitabant.

57 Cantabrorum & prior, & altior, & magis pertinax in rebellando animus fuit: qui non contenti libertatem suam defendere, proximis etiam imperitare tentabant. VACCÆOSQVE, & CVRGONIOS, & AVRIGONAS crebris incursionibus fatigabant. In hos igitur, quia vehementius agere nunciabantur, non mandata expeditio, sed sumpta est. Ipse venit Sagelamam. castra posuit. inde DCCXXVII. partito exercitu totam in diem amplexus. CANTABRIAM, efferam gentem ritu ferarum quasi indagine debellabat. Nec ab Oceano quies, quum infesta classe ipsa quoque terga hostium cæderentur. Primum aduersus Cantabros sub mœnibus Belgicæ præliatus est. Hinc fuga in eminentissimum VINNIVM montem, quem maria prius Oceani, quàm arma Romana ascēsuræ esse crediderant. Tertio Arracillum oppidum ma-

gna vi repugnat. Captum tamen postremo
 fuit, Medulli montis obsidio. quem perpetua
 quindecim millium fossa comprehensum
 cinxit, vndique simul adeunte Romano.
 Postquam extrema barbari vident, certatim
 igne, ferro inter epulas, venenóque, quod
 ibi vulgò arboribus taxis exprimitur, præcepere
 mortem: séque pars maior à captiuitate, quæ
 videbatur, vindicauere. Hæc per Antistium,
 Furnium, Agrippam legatos, hibernans in
 TARRACONIS maritimis
 DCCXXVII. Cæsar accepit. Ipse præsens hos deduxit
 DCCXXVIII. montibus, hos obsidibus astrinxit, hos sub
 corona iure belli venundedit. Digna res lau-
 ro, digna curru senatui visa est: & iam Cæsar
 tantus erat, vt posset triumphos contemne-
 re. ASTVRES per idem tempus ingenti ag-
 mine à montibus suis descenderant: nec ti-
 muere sumptus, vt barbaris impares, & posi-
 tis castris apud Asturam flumen, trifariã di-
 uiso agmine, tria simul Romanorum castra
 aggredi parabant. Fuisset & anceps, & cruen-
 tum, & vtinam mutua clade certamen tunc
 tam fortibus, tam subito, tam cum consilio
 venientibus, nisi Trigæcini prodidissent. à
 quibus præmonitus Carisius, cum exercitu
 DCCXXVII. adueniens, oppressit consilia, sic quoque ta-
 men non incruento certamine. Reliquias fu-
 si exercitus validissima ciuitas Lancia excep-
 pit. vbi adeò certatum est, vt quum in ca-
 ptam urbem faces poscerentur, egrè dux im-
 petrauit veniam, vt victoriæ Romanæ stans
 potius esset, quàm incensa, monumentum.

Hic

60 Hic finis Augusto bellicorū certaminum
 fuit: idem rebellandi finis Hispaniæ. Certis
 mox fides, & æterna pax, cum ipſorum inge-
 nio in pacis partes promptiore, tum confi-
 lio Cæſaris, qui fiduciam montium timens,
 in quos ſe recipiebant, caſtra ſua, ſed quæ in
 plano erant, habitare, & incolere iuſſit. In-
 gentis eſſe cōſilij illud obſeruari cœpit. Na-
 tura regionis circa ſe omnis aurifera, mini-
 que & chryſocollæ, & aliorum colorum fe-
 rax. Itaque exerceri ſolum iuſſit. Sic Aſtutes
 & latentes in proſundo, opes ſuas, atque di-
 uitias dum aliis quærun, noſſe cœperunt.
 61 Omnibus ad occaſum, & meridiem pacatis
 gentibus, ad ſeptentrionem quoque dunta-
 xat intra Renum atque Danubium: item ad
 orientem intra Taurum & Euphratem, illi
 quoque reliqui, qui immunes imperij erant,
 ſentiebant tamen magnitudinem, & victo-
 rem gentium Populum Romanum revere-
 bantur. Nam & SCYTHÆ miſere legatos, &
 Sarmatæ amicitiam petentes. SERES etiam,
 habitantēſque ſub ipſo ſole INDI, cum gem-
 mis, & margaritis elephantes quoque inter
 munera trahentes, nihil magis, quàm lōgin-
 quitatem viæ imputabant, quam quadri-
 ennio impleuerant: & tamen ipſe hominum
 color ab alio venire cælo fatebatur. PAR-
 THI quoque quaſi victoriæ pœnitēret,
 rapta, clade Craſſiana, vltro ſigna rettulē-
 62 re. Sic vbiq; cuncta atque continua totius
 generis humani aut pax fuit, aut pactio. Au-
 guſtus tandem CÆSAR AVGVSTVS ſeptin-

DCCXXVII.

DCCXXXII.

DCCXXX.

gentesimo ab Vrbe condita anno IANVM
 GEMINVM claudere, bis ante se clausū, sub
 Numa rege, & victa primū Carthagine.
 Hinc conuersus ad pacem, prouidum in om-
 nia mala, & in luxuriam, fluens seculum, gra-
 uibus, seuerisque legibus multis coërcuit.
 Ob hæc tot facta ingentia dictator perpe-
 tuus, & pater patriæ dictus. Tractatū etiam
 in senatu, an quia condidisset imperium,

DCCXXXI. Romulus vocaretur: sed sanctius & reue-
 rentius visum est nomē AVGVSTI,
 vt scilicet iam tum dum colit ter-
 ras, ipso nomine, & titulo
 consecraretur.

FINIS.

ELO.



ELOGIVM ELIAE

VINETI.

ELIAS Vinetus, in Vinetorum pago apud Santonas, in agro Barbe Ziliensi natus, primum in patria, post apud Pitonas iis artibus, quibus etas puerilis informari solet, operam dedit. Magisterij laurea ornatus Lutetiam Parisiorum se contulit. Inde ab Andr. Goueano Lusitano, Gymnasiarcha clarissimo, Burdigalâ honorificè euocatus, doctrina atque industrie nomine ita se illi probavit, ut cum idem post Johannis III. Lusitanorum Regis auspiciis, literarium Conimbricæ Gymnasium institueret, Vinetum in primis sibi socium comitemque adsciverit. Goueano intempestiva morte sublato in Galliam rediit, sub Joanne Gelida Valentino (qui abeunti successerat) Burdigalæ bonas iterum artes ac Mathesin, in qua excellebat, professurus. Quo peste extincto à S. P. Q. Burd. Gymnasio Aquitanico præficitur, rexitque annos xxv. feliciter, omnibus ordinibus adeo gratus, ut cum per etatē ingrauescentem muneri par non esset, onus ei decuriones sponte ademerint, honorem ac stipendiū magnificè reliquerint, & Prytaneo dignissimum iudicarent. Vixit perpetuo celebs, frugique, in studiis adeo per omnem vitam assiduus, ut in extremo etiam morbo aliquid quotidie legeret, aut commentaretur. Erat moribus gravis, atque in ore

K

Substristi, cum luberet, facetiarum sale perurbanus. Obiit Burdigala etatis LXXVIII. pridie Idus Maias CID. IDLXXXVII. quem annum Cortrasense praelium, & Germanici exercitus ad Ligerim clades insignem fecere. Elatus est frequēti Senatu, comitante Academia, conditusque ad D. Eligij. Luxere eum omnis etatis, omnium ordinum homines, & Naniis cum Gracis, tum Latinis amici & discipuli preceptorem profecuti sunt. Accurata vir doctrina fuit, & prisca saculi alter Litterator, optime de Repub. litteraria meritis hisce monumentis.

Elenchus Scriptorum Vineti.

E Mendavit, & Commentariis, Notisque, & Indicibus illustravit Florum, Eutropium, Somnium Scipionis, Placidum Lactantium in Thebaida, Priscianum, Fannium, Bedam, Metianum de Nummis cum adiunctis, Censorinum de die Natali, Suetonium, Ammianum Marcellinum, Suetonium de Illustr. Gram. Polihistora Solini, Lucanū, Aufonium, Catullum, Tibull. Propert. Statium Papinium, Martialem, Silium Italicum, Diodorum Siculum, Apollonij Scholia, Ifaci Tzeze Comentariorum in Lycophronem, Theognidis Gnomas, Arriani Vitam Alexandri, Persium, eiusque interpretem Cornutum, & Sidonium Apollinarem, cui illustrando immortalis est. Scripsit & Rudimenta Linguae Graecae ac Latinae, Item Rationem docendi Scholae Aquitanicae, atque Historiam Gymnasij eiusdem. Annos etiam Olympiadum Urbis Romae, & Iesu Christi ab
ipsis

suis primordiis ad Iustiniāni Aug. tempora exposuit contulitque, tum Cōs. Rom. nomina diligentius pleraque restituit. Descripsit insuper Aram Narbonēsem, & sermone patrio Antiquitates Burdigalæ, Burgi, Santonumque, & Crocum Rochefoucaudium. In Mathematicis verò pariter excelluit, scripsitque Arithmeticam vulgarem linguis tribus comprehensam, Artem metiēdorum agrorum lib. vii. Horologiographiam, & Notas in Iohannem à Sacro Bosco. Transtulit item de Græco Breuiarium Pselli, & Quinctum Elementorum Euclidis, quem & Cōmentario illustravit.

De vita Scriptisq̃ue Ioannis Camertis.

Ioannes Camers Franciscanae familiae Sodalis, vir, ut illa tempora ferebant, doctissimus, Notis & Commentariis eruditis Liuium, Florum, Solinum, Claudianum, Fenestellam, Eutropium, Augustinum de ciuitate Dei & Cebetis Tabulā illustrauit. Primus item Naturalis Historiæ C. Plinij Indicem concinnauit, exstatque in editione Frobeniana & aliis. Floruit anno ferè CIO. IOXXX.

K ij



ELIAE VINETI SAN-

TONIS CASTIGATIONES

IN LVCII FLORIANNAI

libros quatuor rerum Romanarum.

VVM iam tertium emendare ag-
 gredior rerum Romanarum ex
 Tito Livio epitomam, de eius au-
 ctore nescio, an cuiusdam sit com-
 pertum quicquam, nisi forte, quod
 Imperatore Traiano videtur vixisse.
 Sic enim ipse scribit in præfa-
 tione libri primi de Imperij Romani ætatibus. A
*Cæsare Augusto in seculum nostrum haud multo mi-
 nus anni ducenti, quibus inertia Cæsarum quasi conse-
 nuit, atque decoxit, nisi quod sub Traiano principe mo-
 uerit lacertos.* Extant duæ historiæ Titi Livij epi-
 tomæ, hæc quatuor, & altera illa plurium volu-
 minum, quot Livius ipse fecerat: quarum vtriusque
 auctor quod feratur Lucius Florus, hoc mihi sus-
 pectum semper fuit. Adhæc iam diu miror, quid sit,
 quod Lactantius Firmianus non Florum, sed Sene-
 cam appellet, huius quatuor librorum breuiarij au-
 ctorem. *Non inscite Seneca,* inquit libro septimo
 Diuinarum Institutionum, *Romanae urbis tempora
 distribuit in ætates. Primam enim dixit infantiam sub
 rege Romulo fuisse, & quæ sequuntur.* Alium nan-
 que scriptorem non habeo Lactantio antiquiorem,
 qui sic populum Romanum quasi hominem consi-
 derarit, eiusque ætates ad eum modum percensue-
 rit: nec facile mihi persuaseris, istius considerationis
 alium fuisse auctorem: ita eam rem, quæ suo inuen-
 tori lepida videbatur, per totum opus persequitur
 hic homo. Iordanes, siue, ut aliis appellatur, Iordanus,
 qui Iustiniano principe, de Romanis Geticisque
 rebu

rebus scripsit, is quatuor istos ferè libros iisdem verbis in Romanam suam historiam transcripsit quidem, sed auctorem nusquam nominavit homo Gothus, nusquam professus, per quem profecisset. Dubitarunt verò & ante nos alij de eiusdem epitomes auctore. Apponam, quod post titulum in membranis codicibus scriptum reperi.

Incipit prologus.

Anno tertiodecimo olympiadis lucius anneus melas frater seneca & gallionis bona lucani poeta filij sui à nerone promeruit. Vnde colligi potest iunium gallionem & lucium anneum melam fratres fuisse. At marcum anneum lucanum poetam lucij annei mela filium, ac per hoc aliorum duorum nepotem. Ergo quisnam horum libri eius auctor sit, an lucius anneus seneca an lucius anneus melas incertum facit cõmunitas nominum lucij & annei. Nam flori non est ibi mentio. Ne mo verò melius nec ornatus nec expeditius nec purius nec defecatus nec breuius nec latius hoc anneus aliquid componere potuit.

Hoc in aliis prologus inscribatur, in aliis argumentum. quod vetustissimo Dominicalium Burdigalensium libro, quem primum cum novis contulimus anno Christi nati millesimo quingentesimo quadragesimo quarto, etiam antiquius si ex hoc non probetur, quod ipsa statim prima oratio mendo non vacet. quid enim illud, *Anno tertiodecimo olympiadis*: pro quo fortasse legendum, *Anno tertio decimæ olympiadis supra ducentessimam*: ut solent identidem indocti corrumpere librarij, quæ sæpius describunt: ex hoc saltem id, puto, probabitur, quod quum dicat nullam esse ibi Flori mentionem, præcedebat tamen rubrica hæc in eodem codice.

INCIPIT LVCII ANNEI FLORI EPITOMA DE TITO LIVIO QVI HISTORIAM R. AB VRBE CONDITA SCRIPSIT.

At in libro etiam membraneo Iosephi Chassaniani Burdigalensis, regij consiliarij, viri omnium bonarum artium studiosissimi, impresso quidem hoc, sed non pœnitendæ tamen antiquitatis, & quem indocta audacium emendatorum turba non corrupit,

In Tit. Annaei Flori Epitoma de historia Titi Liuij argumentum feliciter incipit.

K. iij.

Hi namque tituli, in quibus Flori nomen extat, exemplaribus postea fuerunt à librariis inditi, quam id ille amico, vt arbitror, quærenti de auctore libri, rescripisset. Quanquam ille, quicumque fuit, dubitare non debuit, vtrum Lucius Annæus Seneca, an Lucius Annæus Mela, libri huius auctor sit, postquam Lucios illos ambos Nero interfecit, vt ex Cornelio Tacito, & aliis cognoscere potuit: & hic Lucius Annæus Traiani tempora, quemadmodum diximus, viderit: qui annis post interfectum Neronē tyrannum trigenta regnare cœpisse putatur. Sed vt ne longius à proposito digrediamur: non sum ego solus, vt vides, qui dubitauerim de auctore huius breuiarij. Qui tamen, quisquis fuit ex poetices studiosioribus aliquis fuit: quod arguit tum stilus ipse, tum aliquot locis quasi sponte excidentia Virgilij poetarum Latinorum principis hemistichia. Poetam quidem Lucium Annæum Senecam, cuius adhuc manserunt tragædiæ aliquot, habuit idē sæculum. habuit Florū etiam, cuius legitur carmen in vita Hadriani principis per Ælium Spartianum scripta, & quem Flavius Carisius Annæum Florum appellat, quando eum citat locis aliquot ex epistola ad Hadrianum Augustū: sed quàm periculosa diuinationes! Expectandum potius, dum tempus, quod Thales omnium sapientissimū dicebat, aliquid certius de hac re inueniat, tandemque proferat in lucem. Quod autem attinet ad ANNÆI ὀρθογραφίαν, vt hic in transcurso tradamus, quod aliquando obseruauimus de nomine variè & scribi & pronunciarī apud nos solito: gemināt in eo secundam literam Latina monumenta, quotquot vnquam nobis videre contigit: quæ simplex est in Dionis Nicæensis Græcis, vt ea manca, & mendosa nuper formis fuerunt edita. Secunda eius nominis syllaba in Latinis exemplaribus est ne, vā verò in iisdem Donis Græcis, & NÆ in vetustis inscriptionibus, nisi nostri nos fallunt antiquarij: quam & poetæ producant, vt Martialis, pænultimo epigrammate libri octavi, metro Phalæcio.

Anozi faceret manus Serenti:

& Teren-

& Terentianus heroico,

Anneus Seneca, & Pomponius ante Secundus: quare ANNÆVS potius, quam ANNEVS esse, debere videatur.

IN LIBRVM PRIMVM.

¶ *Septingentos per annos.* Non est hic subtilis computatio, sicut in fine cōmentarij ostendemus. Conferenda autem hæc præfatio cum prima illa Titi Liuij: in qua se dicit Liuius rem repetiuisse supra septingentesimum annum. ¶ *hoc quoque sicut cetera operæpretium.* Antiqui codices non habuerunt duo hæc verba, sicut cetera, præter vnum: qui acutiore calamo inter versus addebat. Glossarium videri potest. Infra, obrumpit, pro, abrumpit: tabula, pro, tabella, in semel, pro, in semet, quædam ex vetustis exemplaribus. ¶ *quatuor gradus.* Numerum non habuit codex vetustissimus. ¶ *prope ducentos quinquaginta per annos.* Scribit Titus Liuius in extremo libro primo, & Dionysius Halicarnassensis in principio quarti, regnatum Romæ à cōdita Vrbe ad liberatam annos ducentos & quadraginta quatuor. Antiquorum autem exemplarium alia quadringentos annos notabant, alia trecentos, alia ducentos tantum pro his ducentis quinquaginta. ¶ *ducentos annos patet.* Ita veteres libri, patet ducentos annos: sicut Manilius libro primo dixit de Zodiaci circuli longitudine,

Et ter vicenas partes patet, atque trecentas.

Et Virgilius in Palæmone:

Treis pateat cæli spatium non amplius vlnas.

Vt parum videam, quid hic sibi velit Camers. Pro ducentis autem annis erant in libris quibusdam ex nostris, centum quinquaginta solum: vbi si ducentos quinquaginta legeres, quomodo ante, fierent bis ducenti quinquageni, anni quingenti primæ & secundæ ætatis, hoc est, infantie simul ac adolescentie populi Romani: qui numerantur in principio libri secūdi. Porro pro dehinc, erat deinceps in antiquis codicibus. ¶ *Luceti quinquaginta anni.* Idem antiqui codices, & hoc loco cētū quinquaginta solū habe-

K. iiii.

bant: ceterum omnes hos numeros suæ notæ perdid-
 derant: quos non sit facilè restituere propterea, quod
 non subtilem istorum annorum computationem fe-
 cerit auctor. Qui exactius cõputauerunt à Roma con-
 dita ad Brutum Collatinumque primos exactis re-
 gibus consules, annos ducentos & quadraginta qua-
 tuor numerant: inde ad Appium Claudium Caudi-
 cem & Marcum Fulvium Flaccum annos ducentos
 & quadraginta sex: quos putant fuisse consules anno
 Urbis quadragintesimo & nonagesimo. Hinc autem
 ad annum Urbis septingentesimum & vicesimum
 tertium, quo confectis bellis civilibus, Cæsarem Au-
 gustum volunt solum regnare cœpisse, sunt anni du-
 centi & triginta tres. Cui Urbis anno si addideris
 annos ducentos, quos hic numerat ab Augusto in
 suum sæculum, fient anni Urbis nongenti & viginti
 tres: quo tempore imperabat Antonius philoso-
 phus. Sed auctor, vt diximus, annos istos nõ ita sub-
 tiliter computauit, qui sub Traiano Augusto vixit,
 & hæc scripsit: quem principem legimus annos vu-
 deuiginti regnasse, & decessisse anno ab Vrbe condi-
 ta, octingentesimo & septuagesimo, ac à Christo na-
 to, centesimo & vicesimo. ¶ *sub Traiano principe
 mouet lacertos.* Sextus Rufus locum hunc legerat.
 ¶ *Rhea Siluia.* Hæc, quæ apud Strabonem, Diony-
 sium, Plutarchum *Pia* scribitur, id est Rhea, sicut an-
 tiquissima illa appellatur Rhea Saturni dei vxor: nõ
 est mihi compertum; vtrum Græcum nomen sit, an
 Latinum. Græcum esse volunt, vt arbitror, quibus as-
 piratur Rhea: sed Latinum esset fortasse Rea. Huic
 porro Rheæ nomen etiam fuit Ilia. Siluia cognomè
 est. Quidam fuit SILVIUS Ascanio Æneæ Troiani
 filio genitus: vnde isti Albanorum reges sunt Siluij
 cognomati. Hunc autem à filio appellatum perhi-
 bent: in quibus quodam casu natus fuerat. Quod si
 vrum est; quæ prior vocalis est in silua, ea & in Sil-
 uio prima esse debere videtur: sed quæ fuerit illa, am-
 bigitur. Ex grammaticis nostris fuerunt, qui SIL-
 VAM à silendo deducerent: alij δὲ τὴν ἄλυσιν. Qui er-
 go à silentio appellatam credunt, ij siluam per ter-
 tiam

tiam vocalem Latinam scribunt, qui ab hyle, quod
 verbum siluam & materiam significat, illis placet
 per vocalem Græcum dicere syluam, id est, saluam.
 Ego verò, qui non valde laboro, appellata sit nec ne
 fides, quia fiat, quod dictum est: vndeunde originem
 trahat silua, siluam per vocalem Latinā dicere scri-
 bereque soleo, & inde Siluios illos, Siluāum deum,
 siluestrem Musam, & quæcunque alia nomina nobis
 silua peperit, eius primam syllabam retinentia. Sic
 enim illa in antiquis exemplaribus monumentisque
 Latinis scripta reperio, & sic σιλβία, σιλυίος, σιλυαίος
 scribuntur in Græcis ipsis Ioannis Zonaræ, Suidæ,
 Plurarchi, Strabonis, & aliorum veterum. ¶ *Vesta sa-
 cerdos.* Vestæ non habebant libri veteres, quanuis ea
 deæ Vestæ sacerdos fuisse omnibus dicatur. ¶ *Iam
 his septima sobole.* Bis non fuit in antiquis exempla-
 ribus, quod & se interfuisse gloriatur Camers, neque
 apud Iornandem: sed ibi soboles, pro sobole. ¶ *Adhi-
 buere piacula.* Iornandes, adhibere placuit deos. ¶ *He
 Palatium occupauit.* Antiqua lectio, hic Palatium
 occupat. Titi Liuij & aliorum veterum libros cor-
 ruperunt multis locis audaculi homines, qui nescie-
 bant montem etiam dici Palatium, in quo, vulgo
 dictum, & notum Palatium, extructum fuit. Sed de
 his lege Liuium, Dionem, Festū, Solinum. Verbum
 autem ASSVESCERE cum ablatiuo casu interdum
 construi, te, puto, satis docuerunt grammatices ma-
 gistri, quemadmodum hic habebant antiqui libri,
 affluetæ sanguine & præda, pro sanguini & prædæ.
 ¶ *angustias Remus.* Quod sequitur, hoc modo habe-
 bat in nostris libris, idque increpat. saltu dubium
 an iussu fratris occisus est, atque sic esset sensus. Cum
 irridere & increparétque Remus vallū, occisum fuis-
 se: incertum autem esse, an iussu Romuli fuerit id fa-
 ctum, an casu, an acuto vallo id fortè acciderit, quum
 illos nouæ Urbis muros Remus transilire conaretur.
 ¶ *Tusci que.* Antiqui libri, Tuscorūque pastores: &
 præda, pro, prædæ. ¶ *rei, que gerebant.* Sic antiqui li-
 bri. Iornandes, rei quod gerebant. Falsi & audaces
 librorum emēdatores, quæ in quam mutauerāt pro-
 pter illud rei: ne scilicet hic esset solæcisinus. Ordo

autem & sensus hic erit. Puella petierat illa quæ gerebant Sabini in sinistris manibus, pretium (appositionem hoc dicunt grammatici) rei, & proditiōis arcis. Gerebant autem illi clipeos & armillas aureas in iis manibus: quare dubium, vtrum peteret. Vide Liuium libro primo. *¶ Ita admissis ad mœnia hostibus, atrox in ipso aditu pugna.* Hæc est vera & antiqua lectio. altera, Ita admissis intra mœnia hostibus, atrox in ipso foro pugna. Duo nanque colles erant, Palatium & Capitolium. In Palatio erat Roma: in Capitolio posita arx Tarpeia, quæ firmo præsidio arceret hostes ab Urbe: ad quam Urbem illac trāsire necesse erat, sicut ex Plutarchi Romulo cognosces. Hac ergo arce Sabinis tradita, ad mœnia vsque urbis hostes accesserūt. fuitque atrox pugna, egresso Urbe Romulo cum suis, in ipso Urbis aditu, ad veterem portam Palatij, vbi postea Romanum forum fuit, quum creuisset urbs. Liuius libro primo, Nepos de viris illustribus, & alij. *¶ Hic templum esto, inquit, Stator Iuppiter.* Antiqua lectio, & Iornandes, Hinc templum & Stator Iuppiter. Vbi subintelligas verbū est, aut prodiit, aut aliquod aliud eiusmodi. Adhæc, antiqui libri habebāt, dispersa, pro diuisa: subita belli, pro, subita bella: sicut Cornelius Tacitus libro vicefimo primo. Quando impetum, & subita belli locus abnueret. Et in vita Agricola. Ni id ipsum veritus Agricola, quatuor equitum alas ad subita belli retentas, venientibus opposuisset. Titus Liuius verbum addit libro quarto, Relictoque Cnæo Iulio consule ad præsidium Urbis, & Lucio Iulio magistro equitum ad subita belli ministeria, nequa res, qua eguissent in castris, moraretur. *¶ Ob ætatem.* ab ætate, Iornandes. *¶ Ante Urbem apud Capræ.* Sic Iornandes. Sed Notiti antiqui codices non habebant antè Urbem qui & Capræ, pro, Capræ scribebant. Plutarchus vtroque modo locum illum appellat. *Ἀλλὰ τυχὲν μὲν ἔξω τοῦ καλιῦρος αἰγῶς, ἢ ζορκῶς, ἔστι.* id est, Sed quum fisset circavocata Capræ siue Capræ paludem. Illius autem defectus solis meminerunt Cicero in somnio Scipionis, Dionysius, & Plutarchus, *¶ Ut Gentium imperio.* Non fuit in anti-
quis

quis codicibus, imperio, neque apud Iornandam, ubi legitur, Quirinum in cælo vocari. placitum diis, ut gentium Roma potiretur. ¶ *Curibus Sabi-⁸nis.* Sabinarum urbium hæc tunc opulentissima, paruulus vicus Augusti Cæsaris temporibus, auctore Strabone libro quinto: ubi $\kappa\upsilon\rho\mu$, id est, Curis, numero singulari appellatur, sicut & apud Stephanum. Inde Curenſes apud Plinium. ¶ *Ad similitudinem.* Antiqua lectio & Iornandis, ad simulachū. EGERIA autē nympha, amica, vxor Numę quam multi imprimunt Ægeriam, prima syllaba diphthongo, hæc in antiquis exemplaribus, est perpetuo Egeria, sicut $\epsilon\gamma\epsilon\rho\lambda\alpha$, id est, Egeria, cribitur in Græcis Dionisij, Plutarchi, & aliorum, prima syllaba longa, secunda & tertia breuibus, quomodo ex iis dactylum Virgilius, & alij poëta faciunt. ¶ *exercitata inuentate.* exercita vetusti codices. ¶ *præliis utrinque.* utrinque nomen, & non utrinque aduerbium, antiqui codices. Quod verò prælium per primam vulgo scribitur, id PRÆLIVM est per secundam diphthongum in vetustis marmoribus. ¶ *Curatijque.* Curatijque Iornandes. Vidimus etiam nuper apud Lemouices primam librorum Titi Liuij decadem in membranæ calamo scriptam: in qua hi pentasyllabi Curatij, tetrasyllabi erant Curatij, prima tantum syllaba ab hostibus suis Horatiis differentes. Sunt iidem etiam quatuor syllabaru m, & primæ breuis apud Dionisium Halicarnasselium Roberti Stephani, libro tertio, $\kappa\upsilon\rho\alpha\iota\mu\sigma\iota\ \epsilon\rho\pi\delta\upsilon\mu\iota$. ¶ *Intra gloriam.* Infra gloriam, Iornandes. ¶ *Metium Suffetium.* Metium in Metum contrahebant ferè antiqui codices, sicut apud Virgilium libro octauo Æncidos suus legit interpres.

Haud procul inde, citæ Metum in diuersa quadrigæ

Distulerant.

& in omnibus suis antiquis exemplaribus scriptum inuenisse se dicit Picrius. Si ergo trisyllabum nomen in disyllabum, sui metrica causa, sic mutauit poëta, certè prima eius syllaba erat longa,

quã corripere nõ poterat: siue natura esset ea lõga, siue
 positione siue vtroq; modo simul. De hoc enim, quid
 possis statuere, postquã omnes Latinæ vocales incerti
 sunt temporis, & in vetustis monumētis modo M E-
 TIVS, modo METTIVS scribatur? Nisi siquid hic
 Græcis exemplaribus credendum ducas, in quibus
 vocalis illa est e, vocalis apud suos semper correpta:
 atque ita in eo vocabulo gemines secundam conso-
 nantem, vnde prima illa syllaba producat: quem-
 admodum apud Ioannem Zonaram scribitur *Μέτιος*
 id est Mettius, qui apud Dionysium Halicarnassensem
 & Plutarchum est *Μέτιος*; id est Metius, prima omnino
 breui: quam produxerunt Virgilius & Staius. Me-
 tius nanque in carmine secundo libro tertij Siluarũ,
 dactylus est, longè quidem alterius hoc viri nomen,
 sed idem tamen vocabulum, vt existimo. Legabamas
 pueri in elegia tertia libri primi Tristium Ouidij,

Sic doluit Priamus tunc, quum in contraria ver-
 sus,

25 Vitores habuit proditiõnis equos.
 locumque Merula intellexit de equo illo Troiano:
 sed ibi postea legimus,

Sic doluit Metius tunc, quam in contraria ver-
 fos

Vitores habuit proditiõnis equos.

Quæ lectio si verior est, vt plerisque probari video,
 non Metius, sed Metus siue Mettus legendum fuerit:
 postquam Metium in Metum contrahere idem me-
 trum Virgilium coëgit. Idem porro nomen ab Ho-
 ratio scriptum fuisse, in versu trecentesimo octogesi-
 mo septimo epistolæ de arte poëtica facile credide-
 rim: vbique legendum esse,

Scripteris, in Meti descendat iudicis aures:
 aut si Metij malis, trisyllabum nomen in disyllabum
 contrahi debere. Alterum autem Albani ducis nomē
 scribebat Fufetium mirandæ vetustatis codex, sicut
 scribitur *Φουφίτιος*, id est Fufetius apud eundem Dio-
 nysium libro tertio. Ita Fuffetium pro Suffetio appel-
 landum idem Pierius iam pridem monuit: sed gemi-
 nat Pierius tertiam nominis literam, quæ simplex est
 in nostris exemplaribus. Apud Plutarchum *Φουφίτιος*
 legitur,

legitur, id est Fubentius pro Fufetio. *¶ pari ingenio.*
 Sic omnia nostra exemplaria, & ita malim legere,
 quam cum Iornande, prauo ingenio. Sed vide, quæ
 de moribus Marcij regis, Liuius, & alij memorix
 11 prodiderunt. *¶ ex mœnia muro amplexus.* Iornandes,
 ex muro mœnia amplexus. Scribit Festus Pompe-
 ius, mœnia esse muros, aliâque muniendæ vrbis gra-
 tia, facta. & Seruius in commentario libri secundi &
 vndecimi Æneidos, mœnia abusuè dici domos, & æ-
 dificia omnia tam priuata, quam publica, sed propriè
 mœnia esse tantum muros, quasi munia à munitio-
 ne ciuitatis. Mœnia ergo dixisse videri potest hoc lo-
 co Lucius Annæus, aut vallum solum à Romulo pri-
 mum nouæ Vrbi circumiectum, aut ipsa Vrbi illius
 ædificia omnia, aut aded hæc vtraque. Verustissimus
 tamen codex mœnia non habebat: quod si nõ legas,
 pro eo urbem subintelligas oportebit hoc sensu: vt
 Angus Marcus (ita Marcus hic, non Martius, sicut
 alibi ostendimus) urbem Romam muro cinxerit: &
 qui eam interfluebat Tiberis (Tiberis & Tiberinus,
 idem fluuius, & qui minus rectè Tyberis & Tyberius
 vulgò imprimatur) eum ponte iunxerit. Hunc autem
 pontem Liuius & alij Sublicium vocât. De ostia, quæ
 adhuc nomen retinuit, quædam annotauimus in cõ-
 12 mentario Eutropij. *¶ Attius Nauius.* Hunc ex Ac-
 cio & Actio Attium fecimus, quomodo apud Zona-
 ram, & Dionysium in extremo libro tertio scriptum
 reperimus: sed de quo nomine plura monuimus in
 librum septimum Eutropiani breuiarij. Quem verò
 NAVIVM imprimunt & hic, & apud Ciceronem,
 Liuium, Valerium, Plinium, Lactantium, & alios La-
 tinos, ac Νεῦσιον apud Zonaram, is in nostris codicibus
 verustis Neuius erat, e pro a, sicut apud eundem Dio-
 nysium scribitur Νεῦσιος, id est Nebius, pro Neuius. A
 quo auguris nomine quàm diuersum esse debeat,
 nescio, antiqui poëtæ comici nomen: cuius primam
 syllabam producit Terentius in prologo Andriæ &
 Eunuchi, quemadmodum & feminæ primam Mar-
 tialis in epigrammate vicesimo sexto libri secundi
 vnde Næuius & Næuia, prima diphthongo, multis
 scribenda putentur. *¶ dignitas eminent.* Addit Iornan-

des duo verba, sumpta sunt. quibus imperij dignitas eminet, sumpta sunt. ¶ *ut omnia patrimony.* Afconius Pedianus de tabulis Verris. Sic autem pro fi, infra habet Iornâdes, ac sic max. ¶ *super cruentum.* Iornandes, & Burdigalensis codex, supra cruentum. Idem codex hic Acricolū, libro tertio Otricolū, pro Otriculo habebat. Cuius nominis prima vocalis est o breuis in Ptolemai, & Strabonis, & aliorum Græcis: secunda litera K non T. Quem autem hic auctor & Liuius, & Nepos, **SVESSAM POMETIAM**, Græci ferè *Ξουεσσαν*, id est Suesſam, tantum appellant. Volſcarum vrbium matrem fuiſſe ſcribit Strabo libro quinto: vbi *Πομετιος*, id est Pometios, gentem Volſcam facit, vnde Pometia cognominata ſit hæc Suesſa: Dionyſius libro quarto *Πομετιος*, id est Pomentinos pro Pometinis, vt à Pometia Pometinas manubias dixit idem Liuius libro I. ¶ *qua ſuperbia ſic reſpondit. Tamen.* Iornandes, ea ſuperbia ſic reſpondit, vt ſenſerat. Tamen. ¶ *Iuuentas & Terminus.* Iuuentus eſt multitudo iuuenum: Iuuentas, dea ipſa, ſicut libertas: Iuuenta verò ætas. ſed hæc à poëtis confunduntur plerunque. Sic Seruius in librum primum *Æneidos*. ceterum confundunt etiam hæc alij, & omnium maximè librarij. Græcorum Hebe, illa, Iunonis filia, & Herculis vxor, & deorum miſtra, Iuuenca quoque dicitur Ouidio in vltima elegia libri primi de Pōto: & eadem, Iuuentus vt ſeruitus, Higino, & Cicroni libro primo Tuſculanarum quæſtionum, & De natura deorum, ſicut ibi legerunt Beroaldus & Nizolius. Iuuentas autem dea illa Romana, ſicut bonitas, neſcio an eadem credita ſit cū Hebe illa, quæ Iuuenta & Iuuentus dicta eſt: ſed ea etiam Iuuentus vt virtus, frequentius, quam Iuuentas ſicut caritas, legitur apud Liuium, Plinium, & alios: quibus locis ſunt, qui u poſtremæ ſyllabæ in amutandum cenſeant. Inuenitur tamen eadem quoque iuuentas vt caritas, pro ætate iuuenili, uſurpata, veluti libro octauo *Æneidos*, & in ode vndecima libri ſecundi carminum Horatij. Iuuentus poſtremo vt virtus, non ſolum dea eſſe inuenitur,

& iuue-

& iuuenum multitudo, quemadmodum dictum est: verum etiã ætas ipsa est, vt iuuenta prima inflexione. Hoc per Sallustium probauerunt veteres grammatici, sicque vsurpauit hic auctor supra, quum dixit, senectus imperij, quasi reddita iuuentute, reuirescit. Iuuetas itaque vt caritas hic haberet omnia nostra exemplaria, nisi vltimam consonantẽ erasisset Cameris in impressis, & quidam alij emendat ores. qui Iuuentam esse deam legerant, & Iuuentatem ætatẽ in commentario Acronis in oden tricesimam libri primi carminum Horatij: vbi nos contra legimus, quod Iuuentas dea est, Iuuetã sine s, ætas. Lepidum autẽ ænigma de Termino, qui cum Iuuentate Ioui cedere noluit, extat apud Aulum Gellium libro duodecimo. ¶ *Sed illud horrendum.* Comparatiuum horrendius pro illo positiuo, Iornã des: & pulcherrimã pro pulcherrimũ. ¶ *molientibus sedem.* Antiqua & vera lectio, molientibus ædem: quomodo & apud Iornãdem legitur. Hoc in emendandis vetustis scriptoribus sæpius obseruatum, dictiones inter se frequenter corrumpere, & id variis modis. Vnam in duas diuisam reperimus libro quarto, Tarchondimotus, in Tarchõ, & Dimotus. Duẽ cõtra in vnã cõierant libro secũdo de rebus Hispanicis, re, &, cessisset: in recessisset: sicut libro tertio de tribunicis seditionibus, merces, &, erat, in marcesserat, vnica mutata literula, & alia geminata. Quæ vocẽ finit litera, quando eadẽ incipit sequentem dictionem, ea interdum pro gemina simplex reperitur: dum a ut fini, aut principio verborũ detrahatur. Hic postrema præcedentis verbi litera ad sequentis principium repetita fuerat. Sicut & primo Pharsalia Lucani. Qui tenet & ripas Saturi. - vbi ripas Aturi legi debet.

Contra eodem libro,

Aruernique ausi Latios se fingere fratres.

geminata est consonans pronominis, & ex Latio factum Latios: quemadmodũ nuper animaduertimus inter emendandum Sidonij Apollinaris epistolas.

¶ *Collatioque.* Conlatio pro Collatine antiqui li-

bri tam hinc quam supra in præfatione. Hic est *Αἰὼς*
κιοις Ταρκύνιος Κολλατῖος in principio libri quinti O-
 riginum Dionysii, Lucius Tarquinius Collatinus a-
 pud Liuium, & alios. Urbis fuit Latij Collatia: quæ
 duas priores syllabas, & cui dederat clarum Collatia
 nomen, Collatinus tres priores producit libro sexto
 Aeneidos Virgilij, libro secundo Fastorum Ouidij, &
 alibi. ¶ *Et indice* titulo: ut in fra, de Bello Tarenti-
 no. Iornandes dixit, mutato & iure, & nomine. ¶ *Pro*
libera concione submisit. pro concione plana summisit,
 altera lectio. Iornandes, & Gerardi Mariæ Imberti
 patricij Condomiensis, vtraque lingua viri doctissi-
 mi liber antiquus, neque libera, neque plana habet,
 19 sed tantum, pro concione summisit. ¶ *Horatius*,
Mucius, *Cælia*. Pontanus Horatij primam aspirat,
 ac Dionysij, Plutarchi Zonaræ Græca, quæ vidimus:
 sed ea in antiquis libris & marmoribus non semper
 habet spiritum. M V C I V S, qui Mucius fre-
 quentius scribitur. *Μούκιος* est apud Dionysium,
 Plutarchum, Zonaram, id est M V C I V S in anti-
 quis marmoribus: Caius prænomine, Cordus tertio
 nomine, id est *Κόρδος*, in Græcis Zonaræ: Scæuola co-
 gnominatus apud Liuium & alios Latinos, *Σκασίλας*
 in Publicola Plutarchi, & apud Zonaram, C H L C
 L I A, sine spiritu *Κλοιλία* in hisdem Græcis. ¶ *Elapsa*
custodiam. Ita habuerunt omnia nostra exemplaria
 tam calamo scripta, quam formis: ut mirer Camer-
 tem, quid hinc elusa custodia legendum præceperit,
 pro elapsa custodiam. An quod non satis Latinum
 sit elabor custodiam? Et tamen non solus est hic au-
 ctor inter veteres, qui sit ita locutus. Iornandes,
 20 elapsa custodiæ, dixit: qui & monstris, pro monitis
 scribit. territus monstris. ¶ *Mamilio Tusculano*. Hic
 est *Οκταύιος Μαμίλιος*, apud Dionysium. Octavius
 Mamilius apud Liuium: quem alij generum regis
 Tarquinij, alij filium generis fuisse tradiderunt, eo-
 dem Dionysio auctore, libro sexto. REGILLVS au-
 tem lacus, quem in agro Tusculano collocat Liuius
λίμνη est *Ραζόλη* eidem Dionysio. ¶ *donec Postumius*.
 Cui prænomen est Aulus apud Liuium, & Diony-
 sium: quippe consul fuit, & dictator anno Urbis du-
 cent

centesimo quinquagesimo octauo. Istorum autem strategematum Postumij & Cossi non meminit Titus Lilius. POSTUMI sunt cognominati, qui post mortem patris, ac post humatum patrem suum nati essent. Multi ergo ab humo factum nomen id existimauerunt, & per hoc scribendum censuerunt, & qui sunt, inde dicti POSTHVMII: verum Posthumij isti Romanum cognomen, POSTVMII sunt in antiquis marmoribus sine spiritu, sicut ΠΟΡΤΟΥΜΙΟΣ leguntur scripti in Dionysij, & aliorum Græcis. ¶ *Cossus equitum magister.* Quem ex Cossis magistrum equitum recorder equis fænos, in pugna detraxisse, quo, calcibus subditis, liberiore cursu equitem in hostem ferrent, is est Aulus Cornelius Cossus apud Lilium libro quarto, sed qui hoc fecerit non in hoc bello, verum in Fidenate, non Postumio aliquo, sed Aemilio Mamercio dictatore, ad annum Urbis trecentessimum vicesimum octauum, & sic plus septuaginta annis post Latinorum Tarquiniorumque bellum. Hoc autem bello, qui magister equitum fuit, cum non nominat Nepos. qui eius strategematis meminit: sed pro Cosso Titum Ebutium appellat Lilius libro secundo, & ΤΙΤΩΝ ΑΙΒΥΤΙΩΝ ΕΛΒΙΑΝ, hoc est Titum Aebutium Elbam, Dionysius libro sexto. Lilius porro, vti diximus, horum strategematum mentionem non facit. Dionysius alterius tantum meminit: qui dictatori Postumio ascribit, quod hic auctor & Nepos equitum magistro attribuunt. ¶ *Pactusque victoriam.* Non debuit, puto, Camers scribere nactus pro pactus. Paciscimur enim cum diis, vt arbitror, promittimus, vouemus ædes & hecatomben, non iam nacti victoriam, sed ante ipsam pugnam, aut in ea media, vt nobis sint auxilio contra hostes nostros. Planè autem, pro sanè, antiqui libri. ¶ *terrori fuerunt.* Quid ni fuissent vicinae ciuitates, magnitudine, & viribus, nihilo tunc inferiores? ¶ *Satricum atque Corniculum prouincie.* Prouincie, quas Festus appellatas tradit, quod populus Romanus eas prouicisset, id est antè vicis-

set, dicebantur propriè regiones extra Italiam bello acquisitæ. Satricum autem & Corniculum Liiuo, Plinio & aliis, in Latio ponuntur parte Italiæ, in quo & Roma. A Satrico Satricani dicti, sicut & à Corniculo Corniculani: quæ nomina apud Poëtas legere non memini, sed Satricus quidam Sulmonensis duas priores syllabas corripit apud Siliũ libro nono. Et Corniculum à cornu diminutum diceret, quod Κορνικολον est penultima breui apud Dionysium libro tertio. ¶ *De Veis & Boetellis.* Antiqua lectio, & Iornadis, de Verulis & Bouillis pudet. VEII, Etruriæ ciuitas vnde Veientes & Veientani: de quorũ bello mox au dies. BOVILLAS sic celebrat Propertius in primo carminis libri quarti:

Quippe suburbanæ, parua minus vrbe Bouillæ:
Et qui nunc nulli, maxima turba Gabij.

Cornurus Persij interpres. BOVILLÆ sunt vicus ad duodecimũ lapidem Appiæ viæ: quia aliquãdo in Albano monte ab ara fugiens taurus iam consecratus, ibi comprehensus est, inde Bouillæ dicte. VERVLAE nomen non multò clarius apud Hernicos, haud procul Roma: vnde Verulani apud Liiuum & Plinium. ¶ *quod Taphra nuper.* Comparantur hic illorum res gestæ, qui fundamenta imperij Romani in Latio & Italia iecerunt, cum illorum rebus gestis, qui postea domito iam ab illis Latio, Italiãque vniuersã, maximas quasque exteras gentes bello petierunt, & subegerunt. FAESVLAE vrbs est Tusciæ regionis Italicæ, Φαισῦλας apud Ptolemæum & Dionem, media syllaba diphthongo longa: sed quæ breuis sit tam apud Polybium libro secundo & tertio, quàm apud Silium Italicum libro octauo: qui eam urbem singulari numero efferunt, ille Φαισῦλον, hic fæfulam appellans, vt in nostris quidem exemplaribus hoc nomen scriptum. Sed de Fæfula quædam Angelus Politianus in epistola secunda libri primi. TAPHRÆ sunt alibi aliæ: Vadianus has esse scribit Taphras, quas Plinius li. quarto in Tauricæ, Chersonesi

angu-

angustiis ponit, & quas hinc significet Lucius Annaeus fuisse à Traiano Augusto bello captas: sed id sine auctore, Pomponij Melæ interpret. Burdigalensis autem codex, & impressorum antiquissimi, Capreæ habuerunt pro Taphræ, & Iornandes Carre. Capreas ego non noui alias, quam insulam Campaniæ contra Neopolim, solo fere Tiberij Cæsaris successu nefando claram: quæ hinc legi non possunt. Carre potius legerim cum Iornande, vt sit ea Mesopotamiæ vrbs vbi à Parthis cæsus fuit Marcus Crassus cum filio Lucio Crasso & exercitu, vt referetur libro tertio. ARICIA Straboni, Stephano, & reliquis Græcis *Αριχία*, & *Αριχία*, non *Αριχία*, sicut à Multis imprimatur Aricia, vrbs fuit Latij, Appia via, à Roma centum & sexaginta distans stadia, auctore Strabone libro quinto, quæ sunt viginti milliaria, vix quinque leuæ Aquitanicæ. Producit autem Aricia secundam syllabam: Aricinus etiam tertiam, vt apud Statium in carmine primo libri tertij Siluarum:

Fumat Aricinum Triuiæ nemus.

Plura Strabo ibidem de Aricina silua, & Seruius in Librum sextum Aeneidos. Siluam autem illam suam nescio quomodo Germani veteres appellarunt: quæ erat HERCINIA, & Herquinia in nostris vetustis exemplaribus: quæ Apollonius quarto Argonauticorū, Strabo, & Suidas *Ἑρκυνίαν*, id est Hercyniam vocant: Ptolemæus *Ορκυνίαν*, id est, Orcyniam, post Eratosthenem, & quosdam alios Græcos. Cæsar in commentario sexto belli Gallici Hercyniam syluam describere voluit. Apollonij vetus interpret *Ἑρκύνηον* & montem & siluam esse dicit, & *Κελτῶν*, sed antiquiores Græci, Celtorum vocabulo tam Germanos quam Gallos aliquando acceperunt. FREGELLAE, *Φρεγγέλλαι* sunt, & *Φρέγγελλα*, apud Græcos: quarum primam syllabam etiam corripit Silius multis locis, & secundam producit. De Fregellis autem, & earum Fregellanis quædam Paterculus, plura Liuius. Vicus erat, Strabonis,

h ij.

Id est Augusti Caesaris temporibus, vrbs quondam
 clara in Latio ad Lirim fluum. GESORIANVM,
 scribitur & Gessoriacum tam hic, quam in Claudio
 Suetonij. at apud Ptolemæum Γεσσορριανόν, hoc est Gisor
 rhiacum. Est pagus Gessoriacus duplici quoque con-
 sonate s̄ apud Plinium: est & Gessoriacum littus. Ge-
 soriacense vnico s̄ in panegyrico Maximiano Casari
 dicto. Ptolæmeo Gisorrhiacū, Morinorū gentis Bel-
 gicæ nauale est. Hoc quid sit loci in ea extrema Gallia
 ex itinerario veteri cognosci, puto, non potest. Beat⁹
 Rhenanus libro tertio rerum Germanicarum, non
 dubitat, quin sit, quæ nunc Bononia dicitur, Gallia
 Belgicæ vrbs maritima: de qua in librum quartum:
 sed aliud Hadrianus Turnebus capite vicesimo octa-
 ui Aduersariorum, licet non procul ipsa Bononia. Ge-
 soriaci autem quæ hic à Romanis gesta fuisse signifi-
 cantur, ea esse puto, quæ in extremo libro 4. attingen-
 tur: quum ea pestrinentur, quæ Octauiano Augusto
 Imperatore, gesta fuerunt in Germania & Gallia. Ibi
 Gessoriacum rursus nominabitur. ¶ *quod Tigris, quod*
Euphrates. Hic legendum arbitror, sicut apud Iornadē,
 Tiberis, quod Euphrates. Tiberis, qui & Tibris, & Ti-
 berinus. Italiae est: Eufrates siue Euphrates, Asiae flu-
 uius: qui cum Tigride altero fluuio Mesopotamiam
 includit. ¶ *Coriolos quoque (pro pudor) victos ac eo gloria*
fuisse, ut captum oppidum. Vetus codices, Coriolus
 quoque, pro pudor, victus adeo gloriae fuit, ut
 captum oppid. Corioli plurium numero oppidum
 illud Volscorum, apud Liuium, Eutropium, &
 alios: sed potest Lucius Annæus hoc loco Co-
 riolum dixisse ipsum Coriolanum siue Corioliensem
 populum. ¶ *nomini indueret.* Legitur & nomini in-
 duceret. Scribit autem Titus Liuius in extremo libro
 tricesimo, Scipionem, Africanum superiorem, nomi-
 ne victæ ab se gentis primum fuisse nobilita-
 tum. ¶ *qua Mænius.* Mænius, Mænius, Mæ-
 nius, etiam apud Liuium hic scribi soles: qui
 primam diphthongorum adhuc retinuit in veter-
 rum Romanorum marmoribus. Eius etiam, &
 collegæ

collegæ quoque nomina corrupta reperimus apud Diodorum Siculum in principio libri septimidecimi. Illa autem gessit contra Antiates Caius Mænius, quum esset consul, Lucio Furio Camillo collega, anno ab Vrbe condita quadringentesimo decimo & sexto. ANTII oppidi tertia litera vel in antiquis marmoribus est T, & Ἀντιοῦ Græcis scribitur. Inde dicta Antiates: abs quorum nauium rostris, locus Romæ dictus ROSTRA. ¶ *Navale bellum fuit.* Sic & Iornandes. Antiquissimus codex bellum non habebat. ÆQVI prima diphthongo scribuntur etiam in Romanis marmoribus. In iisdem VOLSCI, qui Vulsci u pro o in membraneis codicibus. ¶ *Marei Minucij.* Et apud Zonaram Marcus est hic: sed Lucius Minucius apud Liuium tertio, & Dionysium decimo: Manlius & Manilius pro Minucio in antiquis codicibus, & Mallius apud Iornandem. Consul autem hic erat anno Urbis ducentesimo nonagesimo sexto. Lucius Minucius Augurinus. ¶ *fides numinum.* Legitur & fide, sicut etiam Iornandes habet. Libro tertio de Cimbrico bello: qua fide numinum prælio oppressit, qui locus mendii suspitione non vacat apud me. ¶ *peractumque bellum: prorsus ut festinasse.* Antiqua lectio: peractumque prorsus est bellum, ut festinasse. ¶ *trecenti & sex.* Scimus hunc Fabiorum fuisse numerum, ex Ouidio, Liuiio, Orofio, & aliis: sed antiqui tamen libri & Eutropius noster habuerunt trecentos duntaxat. ¶ *Apud Cremeram.* fluium: cuius duas priores syllabas etiam Græci corripunt, & Κρεμῆρα scribentes. ¶ *eam nanque Furius Camillus, vir.* Erat hic quidem Marcus Furius Camillus, tribunus militum consulari potestate, anno Urbis trecentesimo & leuagesimo, sed imperatorem tamen non nominabant vetusti codices. In quibus neque duo illa verba, Veientes fuere, fuerunt: Hoc tunc Veientes fuere: sed in illis vera pro Veios. ¶ *Fabius consul.* Hoc anno Urbis trecentesimo & sexagesimo quinto. Romæ non consules, sed tribunos militum pro consulibus habebat.

bat. Vide Liuium libro quinto. ¶ *Non Cremera foedior.* Non temere foedior, Iornandes, & libri antiqui. Vide Plutarchum in Camilio.

¶ *agunt mouent exinde certamen.* Neque vetustissimi codices nostri, neque Iornandes verbum *mouent*, habuerunt: qui sic scribebant. Ferocius agunt exinde certamen. ¶ *Iampridem.* Iamprimum &, Quā-
 28 primum antiqua lectio, & Iornandis. ¶ *qui solenne.*
 29 Hoc nomen à S O L L O, quod lingua Oſcorum generis Campanæ solum significat, & ab anno ductum tradit Festus Pompeius: ceterum id vnde-
 cunque factum sit, non solenne, vti nunc vbiq̃ue imprimitur, neque solempne siue solemne, sicut in sacrarum precationum libris primum puer scriptum vidi: sed SOLEMNE est, I. tertia, quartaque M, sexta, & N septima verbi litera, in antiquissimo marmore, quod omnium pedibus obteritur Burdigalæ in intima sodalium Carmelitarum æde. ¶ *obsidione sua.* obsidio sua, recto casu, legendum, ex Iornande, & veteribus libris. ¶ *superbe victos increparunt.* Antiqua exemplaria victis, pro victos. Scripsit fortasse auctor, superbe vā victis increparent. Nam volunt historici, Gallorum ducem Brennum, quum Romanorum aurum ponderibus iniquis addito etiam gladio & balteo suo, penderet, dixisse Romanis in altercatione, VÆ VICTIS: quam vocem in prouerbiū postea abiisse, Erasmus meminit Chiliadis secundæ centuriæ sextæ, ex Plutarcho, & Festo Pompeio. Titus Liuius libro quinto. Auditæque intoleranda Romanis vox, VÆ victis. sed dii, & quæ sequuntur. ¶ *pro ipso tante.* Præpositio non fuit in vetustis libris. ¶ *Manlius.* Titus Manlius Hæc refert gesta Liuius libro septimo, Caio Sulpicio, Caio Licinio Caluo consulibus, anno, vt putatur, Urbis trecentesimo & nonagesimo tertio, ¶ *insidente galea satyria alite.* Antiqua lectio, insequente Gallo, pro insidente galeæ: sacra alite, pro satyria alite: Iornandes, insidente Galeæ sacro alite. Quæ auis in quibusdam etiam impressis exemplaribus satyra est, pro satyria.

Ita autem spero nullum corui genus breui futurum
 satyram, & satyriam istam: quam hic tantum le-
 gerant Rhodiginus, & quidam alij noui grammati-
 ci. Hoc porro tradunt factum Lucio Furio Camil-
 lo, Appio Claudio Crasso consulibus: quem
 putat annum Urbis quadringentesimum quintum
 Aulus Gellus libro nono. PONTINVM au-
 tem agrum, POMPTINVM reperi scri-
 ptum apud Liuium libro septimo: sicut Pompti-
 nam paludem, & Pomptinas paludes in epitomæ
 Liuij, in Plinij naturali historia, & apud Iuena-
 lem pleraque scribunt exemplaria: quam Nicolaus
 Perottus Pontinam vocat, in Volsceis sitam, à Ro-
 ma circiter quadraginta millia passuum distantem.
 Sic Romanos illos, alibi Pomptinos per mp, Pon-
 tinos alibi per nt, scriptos inuenies: & vnã il-
 lam ex trigenta quinque Romanis tribubus Pom-
 ptinam & Pontinam scribant nostra exemplaria:
 quam à Pontia vrbe quadam esse dictam, n & t ter-
 tia & quarta nominis litera, in lacetis Festi Pom-
 peij reliquiis legimus. ¶ *Nec non tamen post aliquot
 annos.* Sic & apud Iornandem legitur: sed in anti-
 quis libris Tandem, pro, Necnon tamen. Anni
 autem hi aliquot, sunt circiter septuaginta, An-
 no nanque Urbis quadringentesimo septuagesimo
 primo hæc gessisse Publius Cornelius Dolabella pu-
 tatur, consul cum Cnæo Domitio Caluino. Cognito-
 sces autem ex Eutropio libro secundo, Orofio li-
 bro tertio, & Liuiana epitome libro duodecimo,
 & Polybio libro secundo, Gallis in hoc bello socios
 affuisse multos Italiæ populos, Lucanos, Brutios,
 Samnites, Etruscos. ¶ *In Etruria ad lacum Vadimo-
 nis.* Apud Liuium libro nono leges ad eundem la-
 cum à Romanis cæsos fuisse Etruscos ad annum
 Urbis quadringentesimum quadagesimum quin-
 ctum. Plinius Vadimonis eiusdem meminit se-
 cundo Naturalis historiae, & Seneca tertio Natura-
 lium quaestionum, & Cato in originibus. Describit
 alter Plinius in epistola ad Gallũ libro octauo. Poly-
 bios secundo *Οὐδ' ἔτι*, penultima breui appellat aut

Polybij librarius. Obliqui casus vbique, rectus nusquam, quod meminerim. Leāder Albertus Italix descriptor, vix agnoscit hodie lacum hūc: & de illo dissentit à Blondo. ¶ *Decio Mure.* Sic libri veteres Mure pro Murena: vti hunc & eius filiū Mures duos Decios appellauit Lactantius libro tertio Diuinarum Institutionum. Erat autem hic annus post Romam conditam quadringentesimus decimus & quartus. ¶ *primum ante.* Antiqua lectio, primam antè aciem. Vide Liuium octauo. ¶ *Sed Curio dentato Consule.* anno Vrbs quadringentesimo sexagesimo quarto. ¶ *qua Nar ambit, fontésque Velini.* Quibus otium est versus hexametros numerare apud Titum Liuium, hi versus eiusmodi hoc etiam loco sentirent, Virgiliano hemistichio notabilem. Est nanque libro septimo *Aeneidos* versus,

Sulfurea Nar albus aqua. fontésque Velini.
De hoc ergo Nare fluuio, & de Velino lacu eiusque fontibus, quæ hic opus tibi fuerint, cognosces ex Strabone, Plinio, & Seruio: in cuius commentario legendum, Velini lacus fontes vltra Interamnā esse in Sabinis. ¶ *facerant.* anno Vrbs quadringentesimo & duodecimo, apud Liuium septimo. ¶ *Liberi, Cereisque.* Sic & Iornandes: sed nostri veteres libri, Veneris pro Cereis. ¶ *quæ ad maris ostia.* Legitur, & otia pro ostia. Lacus duo, & sinus maris, Luctinus, & Auer nus. ¶ *Vesubius.* Vesubius idem & Veseuius, Vesebius Vesuius, Vesbius.

¶ *Herculanæum.* Sic scribitur hoc & apud Liuium in extremo libro decimo, quod est Herculanum, i pro e, pænultima syllaba, apud Plin. tertio. Ἡρακλειον vocat Strabo libro quinto: quod nomen idem significat cum Herculanæo. Nā ab Hercule, qui Græcis Ἡρακλῆς dicitur, facta Hercules, & Herculanæus idem sunt, quod Ἡρακλειος, nomen ab illo Ἡρακλῆς deriuatū & quæ Græcis Ἡρακλειαι, id est Heracleæ, siue Heraclix ciuitates appellatur, eas rectè Herculeas & Herculanæas dicere possis. Fuerūt autē hæ multe. Viginti tres numerat Stephanus, quarū vna Capaniæ hic celebratæ: quæ vrbis eadem,

dē fuit cū Herculaneo, siquid Perotto, homini multa, sine ratione, auctoreque tradenti, credimus. ¶ *Pro hac vrbe ius regionibus.* Iornandes, pro hac vrbe, & his regionibus. ¶ *aureis & argenteis armis, & discolori veste vsque ad ambitum armatam.* Sic & apud Iornandem legitur. Altera lectio, auteis & argenteis armatam. Istorum autem armorum, & tunicæ versicoloris meminit Lilius libro nono: quum res à Romanis gestas Quinto Fabio, Publico Decio Mure consulibus, anno ab Roma condita quadringentesimo quadragésimo quincto refert. ¶ *si insidiarum fallaciam.* Insidiarum non fuit in antiquis libris, neque apud Iornandem. Vbi & sacris pro sacris. Meminit autem istius sacri ritus Lilius eodem libro, & decimo, exponens, quæ gesta fuerunt Lucio Papirio, Spurio Caruilio consulibus anno Vibis quadringentesimo sexagesimo primo. ¶ *Hos tamen quinquaginta annis.* Quadraginta nouē pro quinquaginta Eutropius libro secundo, & Orolius tertio. Camers legeret octoginta pro quinquaginta, quot inuenit annos in præmio Appiani, propter illos viginti quatuor triumphos: sed vel viciesquater vno anno istis, puto, licebat, si lubebat, de eadem gente semel victa triumphare. Consul Varro apud Lilium in principio libri vicesimi tertij, dicit Romanos cum Samnitibus per centū prope annos belligerasse. Ita fortasse neque Appianus subtilem annorū cōputationem ibi facere voluit. Titus Lilius scribit libro septimo aduersum Samnites mota esse primum arma Marco Valerio Coruino tertium, Aulo Cornelio Cossō consulibus, quem putamus annum Vrbs quadringentesimum & vndecimum. Eutropius verò auctor est, ei bello finem imposuisse consules Lucium Corneliū Rufinum, & Marcum Curium Dentatum: quorum consulatum putamus incidisse in annum Vrbs quadringentesimum sexagesimum quartū. Si hæc ergo vera sunt tempora initij & finis huius belli Samnitici, id non plus quinquaginta tres annos durauerit. ¶ *ter Fabios & Papirios.* Apud Titū Lilium

oçtauo, nono, decimo, vndecimo, multi Fabij, & Papirij cum Samnitibus belligerantes. In his Quinctus Fabius Gurges, pater, & filius: Lucius Papirius Cursor, pater item, & filius, modo consules, modo dictatores. ¶ *apud Caudinas furcas.* Furculas appellabant istas furcas antiqui codices, & Iornandes, sicut & Titus Liuius in principio libri noni. eidemque Liuius Caudium, Græcis *Καύδιον* dicitur oppidum Samnitium, vnde Caudinæ illæ appellatæ furculæ. Annus autem hic Urbis quadringentesimus tricesimus tertius. ¶ *populus Romanus cum singulis.* Vetus codices, populus Romanus bellum cum singulis. ¶ *Etruscorum duodecim populi.* Vnde duodecim Romuli liçtores profectos suspicatur Liuius primo. ¶ *Alatere Etruria.* Iornandes, Late per Etruriam infesta quat. ¶ *Cimini interim saltus.* Obliquus legitur Cimini apud Silium libro oçtauo, idemque apud Virgilium libro oçtauo *Æneidos*:

Et Cimini cum monte lacū, lucosque Capenos: qui, dubito, an sit integer. Seruius in commentario, si nihil est mendi, Ciminum inde alium obliquum dixit: at montem Liuius libro nono, Ciminium, quatuor syllabis: *κίμιον*, id est, lacum, Strabo, libro quinto, etiam quatuor syllabis *κίμινια*, hoc est, Ciminium. Silua verò eius lacus & montis, apud eundem Liuium, Plinium, hunc Senecam, ubique quatuor syllabarum est. Silua erat Ciminia, inquit Liuius libro nono, magis tum inuia atque horrenda, quam nuper fuere Germanici saltus, nulli ad eam diem ne mercatorum quidem adita. De Hercynio Germaniæ saltu quædam supra annotauimus. Plinius, Ptolemæus, Dio, & alij, Calidontorum meminere, populi Britannici, & CALIDONIÆ siluæ, qua parte ius insulæ, nunc est Scotia. Scribunt autem Græci secundam huius nominis syllabam per uocalem longam, quæ e longum est apud Latinos: vnde & exemplaribus Latinis Caledontios leges interdum pro Calidontis, veluti libro sexto Pharsaliæ Lucani:

Vnda

Vnda Caledonios fallit turbata Britannos.

Sic enim habet impressus codex noster: scripti calamo vetustissimi Calidonios. Calydonia autem silua, & sus Calydonius per y, à Calydone est dicta, oppido Ætoliæ: quod nomen duas priores syllabas corripit, tertiam producit. ¶ *omnia refert. Tum sic.* Iornandes hoc loco legerat, ut arbitror, specularus omnia, refert tutum iter. Sic Fabius Maximus. Idē habet explicuit, pro explicauit: & suo iure, pro suo more. ¶ *in terrigenas. Γηγενεῖς*, gigantes. Hesiodus in Theogonia. ¶ *alter consulum Decius.* Erat annus Urbis quadringentesimus, & quadagesimus sextus: quum Romani Ciminiam siluam primum transierunt, Quinto Fabio Maximo Rutiliano consule tertium, imperatore. Quo anno alter consul fuit Publius Decius Mus quidem, sed quo anno hic se post patrem diis Manibus deuouit, annus erat Urbis quadringentesimus quinquagesimus nonus, quum quartum consul esset ipse, & Fabius ille quintum. ¶ *Apulos atque Lucanos.* Apulus & Apulia, regio Italiæ, primam syllabā ubique, puto, producere inuenirentur, nisi Apulia eam 57 corripere existimaretur apud Horatium in carmine quarto libri tertij. Antiquæ triumphorum Romanorum tabulæ, in APVLIS nihil geminant: sed vidi, qui geminata secunda litera hæc scriberent nomina, quotiens in iis primam syllabam apud poëtas longam reperirent: sicut in APPVLEIO vetusta marmora faciunt: vndecunque originem trahat. Quod vero ad secundam syllabam attinet, quæ in Strabonis, & aliorum Græcis diphthongus est, ut in omnibus nostris exemplaribus ἀπυλοῖ & ἀπυλία scribuntur: ea in Apulia semper longa inuenitur: quæ in Apulo breuis ubique. Horatius sermone quinto libri prioris:

Incipit ex illo montes Apulia notos.

Lucanus versu trecentesimo & octogesimo quinti Pharsaliæ.

Apulus Adriacas exit Garganus in vndas.
 Persius satyra prima.

Nec linguæ, quātū sitiāt canis Apula, tantū. Silius
 versu quingentesimo sexagesimo quarto quarti.

Apula non vana torquebat spicula dextra.

¶ *Tarentus iam.* Sciolus quispiam locum hunc
 corruerat, quum existimaret Tarentum neutro
 tantum genere dici. Sed &, iam Tarētinus pro Iam
 Tarentus, impressum fuit libro secundo, in relatio-
 ne secundi belli Punici. ¶ *Aphricam.* Hanc regio-
 nem & eius incolas ego per f Africam, & Afros
 scribere soleo. Qui Aphros & Aphricā per ph scri-
 bunt, ij si Græca vocabula esse putant, vereor, vt ne
 satis sapiant. ¶ *positum urbis theatrum.* positū ma-
 ius theatrū, antiqui libri. Duo fortasse habuit thea-
 tra Tarentus. ¶ *Exhinc bellum.* Et hinc bellum,
 Iornandes. ¶ *apud Heracleam, & Campania flu-
 uium Lirim.* Huic Liri & Glanicus nomen fuit au-
 ctore Plinio libro tertio Naturalis historię: quem
 Italiæ & Latinorum fluuium, qui Lyrin scribunt,
 nescio, vnde Græcum esse nomen compererint. Is
 Græcis ipsis, Ptolemæo, Appiano, Straboni, Diony-
 sio, *Λύρις*, non est, sed vbiq; *Λείρις*, aut *Λίρις* pro
Λείρις vel *Λίρις*, postquam prior illa syllaba erat
 longa apud suos, vt ex Martiale, Silio, Lucano, Ho-
 ratio, cognosces. Dionysius autem, Plinius, Solinus,
 & alij, auctores sunt, Larium antiquū Tiberi à Se-
 ptentrione, Liri à Meridie, Campaniæque termi-
 natum fuisse: qui fluuij ex Appenninis montibus
 orti, in mare Tyrrenum exeant, centum circiter
 milliariorum interuallo, Liris apud Minturnas, Ti-
 beris apud Ostiam, Romanas vtrāsque colonias.
 Quæ porro fuerit hæc Campanorum Hæraclea, a-
 pud quam à Pyrrho cum Romanis primū esse pu-
 gnatum Lucius Annaeus hic, & Paulus Orosius di-
 cunt, non satis comperi. Strabo & Plinius, in extre-
 ma Italia inter amnes Siliū & Acirū procul à
 Campania & Liri eam ponunt Heracleam, circa
 quam Romanos cum Pyrrho primum esse cōgres-
 sos Plutarchus scribit. Erat autem Urbis *ἀπὸ τῆς ἑξήκοντος*
 dringin-

dringentesimus septuagesimus quartus, quum fuit victus à Pyrrho consul Publius Valerius Leuinus: qui in antiquis marmoribus LÆVINVS prima diphthongo: Albinus mendose pro Leuino apud Plutarchum, vt in Eutropij commentario monuimus.

¶ *præfectus inuictus* Antiqui codices huius præfecti nomen intericiebant Obsidius & Ofsidius: sed Obsidius per b Iornandes scribit, & antiqua Patauij marmora. Plutarchus Oplacum vocat, id est, *ὀπλάκειον*, τὸ γίνεσθαι τὰ ἐν. Sic trisyllabum est apud Plutarchum, gentis Italicæ nomen. De quo, vide, siquid habet comperti Hermolaus Plinij castigat. ¶ *Et nouo odore*. Legitur & nouo colore, pro nouo odore: sed Liuius tricesimo de Carthaginensium elephantis. Ad quorum stridorē odorēque & aspectum territi equi, vanum equestre prælium fecerunt. Idem de elephantis, locis aliis multis idē Liuius. ¶ *In Apulia deinde apud Asculum*. Hoc fortasse ita distinguendum: in Apulia, deinde apud Asculum: vt duobus & hic locis pugnatum accipiamus, in Apulia, & in Piceno ad oppidum Asculum. Plutarchus Asculani prælij meminit. Asculum autem hoc, Græcis duabus tantum syllabis appellatur, *ἄσκληος*, & *ἄσκληον*, sicut habet Stephanus. ¶ *Curio Fabricioque consulibus*. Non fuerunt hi simul consules, sed Caius Fabricius cum Quincto Æmilio, annis duobus post Læuinum: & Manius Curius Dentatus cum Lucio Cornelio Lentulo annis tribus post Fabricium & Æmilium. ¶ *Cuius Minucius*. Caius Numicius, vt arbitror, in libro vetustissimo. ¶ *Unius proboscide abscissa*. Plinius octauo Naturalis historiæ, de elephantis. Promuscidem eorum facillimè amputari, Pyrrhi præliorum experimentis paruit. Ita ex Græcorum proboscide promuscis & promuscis in plerisque Latinis exēplaxibus. Dicta autē *προβουκίς*, vel Nonio Marcello teste, quod ante depascat, composito nomine ex *πρὸς*, & *βουκίς*. Elephantis nasus est, quo & pro manu vititur: vnde manus etiā appellant: sicut Orosius quarto eandem referens historiā. De proboscide plura Aristoteles

secundo de partibus animalium. ¶ *Lucania suprema pugna.* vbi à Marco Curio Dentato consule, quem Manium pro Marco vocant marmora Romana, & Plutarchus in Pyrrho, victus fuit Pyrrhus, anno Urbis quadringentesimo septuagesimo nono. Scribit Plutarchus, quod Pyrrhus, quum partē suarum copiarum misisset in Lucaniam (regionis Italicae hoc nomen) contra Lentulum alterum consulem, quia ad Curium veniebat, ipse cum reliquo exercitu Curium aggressus est, qui collegam apud Beneuentum expectabat: atque ibi victus. BENEVENTVM autem Plinius Irpinorum coloniam dicit: Ptolemaeus Samnitium ciuitatem facit, Seruius Apuliae. ceterum Samnites, Apuli, Lucani, & alij illic sunt populi confines, atque adeò confusi, vt eorum omnium sedes Strabo vix possit certis finibus distinguere. ARVSINI autem campi, qui pro se habebant in vno antiquorum librorum, Aurusini sunt, prima syllaba diphthongorum tertia, in Orosio meo: Subarri apud Iornandem. Hos ego aliunde non noui. Taurasinos quosdam in eodem Italiae tractu memorat Liuius libro quadragésimo: vbi sic legitur. Ager publicus populi Romani erat in Samnitibus, qui Taurasinatorum fuerat. ¶ *Quasi vindicatura exiluit.* quasi vindicaret, exiluit, quasi vindicaret, exhibuit. Iornandes, seque quasi vindicare vellet, exhibuit. ¶ *O quam facile erat.* Hunc locum, nescio quomodo intellexerit Camers, qui dato subaudiendum putauit. Eius sensum & ordinē hunc esse arbitror. Facile erat regi Pyrrho, orbis imperium occupare, si Romanos milites habuisset: aut facile Romani poterant totum orbem terrae domare & subigere, si rex & dux illis fuisset Pyrrhus. ¶ *Curius remisit.* Non Curius, sed Fabricius apud Ciceronem, Liuium, Valerium, Plutarchum, Gellium, Eutropium, & alios. Infra autem non omnes libri virtute, sed quidam militia, pro militum. ¶ *Et à vicesimo lapide.* Vide Eutropij breuiarium, & commentarium nostrum. ¶ *Brutius Apulus.* Brutus viri proprium, & brutum animal, t

non geminant, quod sciam: sed Brutij vltimæ Italiae gens, qui Græcis dicuntur Βρυττιοι gemino τ, & Βρυττοι, v pro τ, priore, teste Eustathio, Dionysij poetæ Geographi interprete, hi sunt BRVTII, geminata consonante illa in veteribus monumentis, vndecunque originem trahant. ¶ *Tarentinaque delitia.* Tarentinæque lautitiæ, Iornandes. ¶ *Sempronio duce.* Publio Sempronio Sopho consule, anno Urbis quadringentesimo octogesimo sexto. LL. autem geminant in Romanis marmoribus SALLENTINI, & primam producunt apud Virgilium. ¶ *Marco Atilio duce.* quum esset consul, anno Urbis quadringentesimo octogesimo septimo. ¶ *Volsini.* oppidum hoc apud Plinium auunculum, & apud Nepotem: quod Straboni & Ptolemæo ⁴⁵ Ουολσινιον appellatur. Ita autem apud Græcos auctores tetrasyllabum est Volsinium, sicut trisyllabi hi Volsini, tetrasyllabi plerunque reperiuntur Volsinij. A Volsinis ergo facti videbuntur Volsinenses, à Volsiniis Volsinienses apud Livium, Plinium, & reliquos, vt in his nominibus variant exemplaria. Adhæc o in u mutat interdum nomen hoc, & c post s nonnunquam assumit. Sunt autem hi in Romanis marmoribus VVLSINIENSES, quinque syllabis, & V primæ syllabæ vocali. ¶ *duce Fabio Gurgite.* Quintus Fabius Maximus Gurges, consul tertium, Lucio Mamilio Vitulo collega anno Urbis, vt puto, quadringentesimo octogesimo nono, contra Vulsinientes missus fuit: ibique vulneratus periit, quomodo refert Zonaras. Insequenti verò anno, finem bello imposuit, & triumphauit de Vulsiniensibus Marcus Fuluius Flaccus consul, vt est in illis magistratuum triumphorumque Romanorum tabulis, in foro Romæ nuper repertis. Quod autem in libro de viris illustribus legitur, Decium quendam (qui illic Murena pro Mure scribitur, vt istorum Deciorum cognomentum passim ab imperitis corrumpi solet) Vulsiniesiū seruos castigasse: hoc quid sit, diuinare nō possū: nisi forte hic in

- occisi locum missus, aut vtriusque consulis legatus, in eo bello multa præclare gesserit. Alterius autè Vulsinensis belli & triumphi per Tiberiū Coruncanium ante annos quindecim acti, mentio sit in
- 46 iisdem tabulis marmoreis. ¶ *ac feruuit hoc præteritum a ferueo mutauerant in fremuit. in feruuit potius illi mutassent. Sic autem inferuuit & inferuerunt legere memini alicubi apud Cornelium Cellū de fungis. ¶ Posthumium imperatorem. Marcū Postumium Regillensem, tribunum militum consulari potestate, anno Urbis trecentesimo & quadragésimo primo, apud Liuium libro quarto. ¶ sub Appio Claudio. Consule, anno Urbis ducentesimo octogésimo tertio. Liuius secundo, & Dionysius Halicarnassensis nono. ¶ duce Valerone. Hic est Βολερο* apud Dionysium libro nono, id est Bolero, duabus prioribus syllabis breuibus. Antiqui libri habebant, duce Val. Nerone, & Valerio Nerone, sed apud Liuium etiam Bolero scribitur hic seditionis. Res autem hæc fuit gesta anno Urbis ducentesimo octogésimo primo. ¶ *ut Coriolanum. anno Urbis ducentesimo sexagesimo tertio. Liuius libro secundo, & Plutarchus. ¶ ut ipsum Camillum. anno ab Vrbe cōdita trecētesimo sexagesimo*
- 47 *tertio. Idem Liuius quinto, & Plutarchus. ¶ Prima discordia. Anno vrbis ducentesimo quinquagesimo*
- 48 *nono. Liuius secundo. ¶ Menenij Agrippa. Ita vetusta marmora, Liuiana, & alia Latina exemplaria hunc vocant. qui est apud Dionysium, & Zonaram modo Μενίνος, modo Μενίνος Αγρίππας id est Mene-*
- 49 *nus, & Meninius Agrippa. ¶ matrimoniorum indignitas. Antiqui libri, dignitas: vt paullo post, natalium dignitas. Rem hanc narrat Liuius in principio quarti, gestam anno Urbis trecentesimo nono. ¶ quod licitoria virga Mos erat, vt consul, aut si quis alius magistratus fascibus honoraretur, quum in domum reciperet, licitor forem percuteret. Plinius septimo Naturalis historię, de Pōpeio & Possidonio, ac Liuius sexto: vbi narratur hæc res de vxore Caij Licinij Stolonis: qui primus ex plebeis,*
- post

post decimum tribunatum plebis, consul factus est anno urbis trecentesimo & nonagesimo: ¶ *nullius acrior custos.* Nullius, id est, nullius rei alterius: quomodo apud Horatium in arte poetica.

-- præter laudem nullius avaris.

Sic nullo, pro nulla re alia, libro tertio de bello Gallico. NIHIL enim, quod pro substantiuo nullum, usurpatum videtur, non aliis puto casibus in usu est, quam nominatiuo & accusatiuo. Qui ergo eius obliquis opus habuerunt, pro illis usurparunt obliquos nominis, cuius vicē gerere videbatur. Sed simplex etiam VLLIVS pro substantiuo aliquando positum legere meminimus. Liuius secundo. Nemo vllius, nisi fugæ, memor. ¶ *Spurium Cassium.* consulē anno Urbis ducētesimo sexagesimo octauo. Liuius secundo. ¶ *Melium largitione.* Melium, & Mælium sæpius nostra exemplaria: sed MÆLIVS, prima diphthongo nomen hoc, puto, in Romanis marmoribus. ¶ *Quinctij dict.* Lucij Quinctij Cincinnati apud Liuium quarto. ¶ *Seruilus Ahala.* Sic AHALA in antiquissimis fastis marmoreis: ac ita in vetustis libris interdum, qui vulgo Ala, & Hala. Erat autem annus Urbis trecentesimus & quinctusdecimus, quum hæc gererentur.

In librum secundum.

¶ *prope quingentesimum annum agens.* Annum Urbis Romæ quingentesimum Romana mormora numerant, quum essent consules Cnæus Seruilus Cæpio, & Caius Sempronius Blæsus, ad annum duodecimum primi belli Punic: quod initum scribunt Appio Claudio Pulchro, Marco Fulvio Flacco consulibus, anno Urbis quadringentesimo octogesimo nono. ¶ *opulentissimam prædam.* Siciliam, insulam ditissimam. ¶ *ut quatenus nec mari iungi, nec pontibus posset.* Esse QVATENVVS, & QVATINVS, Festus, Caper, Fronto, vetustissimi grammatici sunt

auctores. qui dicunt quatenus respondere illi, quod
 est haecenus, & eatenus, esseque aduerbium tempo-
 ris ac loci, quod pro qua fine, & in quantum su-
 matur. quatinus verò per i tertiam vocalium, con-
 iunctionem esse, quoniam significantem. Quod
 discrimen si Latini homines obseruauerunt, pro-
 fecto librarij locum hunc corruerunt, & illum in ex-
 tremo capite de bello Punico tertio ut quatenus vrbs
 eripi Romanis non poterat: in quibus legendum
 fuerit quatinus per i, non quatenus. quomodo Lau-
 rentius Valla legit in epistola Plinij ad Caninium
 Rufum libro tertio. Et quatinus nobis denegatur diu
 viuere, relinquamus aliquid, quo nos vixisse teste-
 mur, vbi nostra exemplaria quatenus habent pere.
 Est verò & hoc loco etiam aliud vitium. Insulam pos-
 set quidem continenti pons iungere: sed mare quo-
 modo id faciat, quum disiungat? Simeo Bosius, patri-
 tius Lemouicensis: quo non inuenias, qui sagacius o-
 doretur, si quid mendii lateat in Latinis, Græcisque au-
 ctoribus, & feliciter restituat, is erat Burdegala, quo
 tempore Imberti Condomiensis librum confere-
 bam: & quia crebro inuisebamus inter nos, commu-
 nicabamurque de studiis nostris, forte superuenit,
 quum locus hic me exereret. vbi non solum manu,
 sed etiam formis exarata vetustissima quæque exem-
 plaria mare scribebant, pro mari. Bosium ergo roga-
 ui, ut hic mihi, & litteris aliquid daret operæ. Mem-
 branas statim meas sumpsit. inspexit. contulit. cogi-
 tauit parumper. tandemque pronunciauit mole,
 quod ab illo mare parum abesset, legendum videri.
 Quæ restitutio amici doctissimi perplacuit. M O L E S
 enim non solum magnitudinem, difficultatemque si-
 gnificat; verum etiam opus, structuram, aggerem
 in aqua factum, saxi vastis, arboribus, aliisque ma-
 teria in eam iacta. Vide apud Quintum Curtium
 quarto, sic molem sæpius appellatam: qua Magnus
 Alexander Tyron insulam continenti iunxit. ¶ *con-*
continentem suam. suum omnes antiqui libri, secunda
 inflexione, quod miror. & terrester, pro terre-
 stris.

¶ *consu-*

¶ *consule primum fretum ingressus.* Aduerbiū primū,
 ad verbū ingressus est, pertinet. Liuius sextodecimo.
 ¶ *Duellio, Corneliōque consulibus.* anno Urbis qua-
 dringentesimo nonagesimo quarto. De Duellio que-
 dam annotauimus in commentario Eutropij: qui est
 DVILIVS, in antiquis marmoribus, I Pro E, & li-
 quida non geminata. ¶ *Longe illis nautica artes.*
 Longe plus illis nauticæ artis, Iornandes. ¶ *apud*
Liparas. Liparam, Iornandes. In mari Siculo sunt,
 quas Liparæoum, Vulcani, Æoli, insulas vocant. Ea-
 rum maximæ nomen est Lipara apud Geographos.
 Lipare, vt Penelope apud Virgilium & Silium: qui
 huius nominis duas priores syllabas corripunt, Lipa-
 ræ, vt Athenæ, apud Titum Liuium vicesimo primo.
 Liparâ etiam urbem in ipsa insula Lipara, memorat
 Ptolemæus libro tertio. ¶ *perfidia Punicæ documētum.*
 Quidâ nostrorum librorum, documento. ¶ *Calati-*
no dictatore. Aulum Atilium Calatinum marmora
 Capitolina consulem faciunt anno ab Vrbe condi-
 ta quadringentesimo nonagesimo sexto. quo eum
 anno temerarium ducem Marcus Calpurnius tri-
 bunus militum à Pœnis in Sicilia liberauit. Idem
 post annos decem dictator fuisse, in iisdem tabulis
 videtur. quem scribit Liuius vndeicesimo primum
 dictatorum extra Italiam exercitum duxisse. ¶ *Dre-*
panis, Panormo, Eryci. Antiqua hæc lectio. altera, & Ior-
 nandis, Drepano, Panormo, Eryce. Datius pro abla-
 tiuo AGRIGENTVM oppidum est, qui *Αγράφος*
 dicitur Græcis. Acragas tamen hic non solum urbis,
 verum etiâ montis, & fluuij nomē est. DREPANVM
 plurali etiâ numero dicitur Drepana, vel Stephano te-
 ste dicitur & Drepane, vt Penelope: corripitq; duas
 priores syllabas hoc nomen. Eadem breues in Eryce
 quoque: qui Eryx, oppidum fuit in monte Eryce:
 de quo lege Polybiū li. primo, inter ceteros auctores
 vetustos, PANORMVM Plinij, Πάνορμος est a-
 pud suos Græcos, id est Panormus, masculinū, nisi fal-
 lor, nomē apud Polybiū libro primo, femininū verò,
 vt pleraq; alia urbium vocabula, apud Siliū libro quæ-
 todecimo. LILYBÆVM, apud Græcos Λιλιβαιον.

promontorium & vrbs eiusdem insulæ Siciliæ. Quæ autem CAMARINA apud Polypium, Strabonem, Stephanum, & alios auctores Græcos, ea in Latinis exemplaribus Camerina fere est, e pro a in secunda syllaba, quomodo in extremo libro tertio Æneidos,

Apparet Camerina procul.

Hinc Camerinenfes pro Camarinenfes. Vrbs est Siciliae Camarina, est & palus: vnde natum prouerbum *Μὴ κίττω Καμπίταν*: id est, Ne moue Camerinā. Sic enim *Καμπίταν* habet Seruij commentum pro *Καμπίταν*. *Lucio Cornelio Scipione*. consule anno Vrbs quadringentesimo nonagesimo quinto, vt nos putam⁹. *Annexam que ei Corsicam transit*. populus Romanus vt supra. Habebat autem vetus codex, annexamque Chossurā transit. Noui equidem ex veteribus Geographis insulam *Κοσσυραν* in eo maris interni tractu, id est Cossyran & Cossurā: quæ, vt arbitror, Cosyra est prima breui, libro tertio Fastorum Ouidij: sed eam non ita Ptolemæus annectit Sardinia. Præterea Romana marmora, Liuiana epitome libro septimodecimo, Eutropius secundo, Orosius quarto, solas hinc nominant insulas Sardiniam & Corsicam: solósq; cum Pœnis memorant Sardos & Corsos, quibuscum bellauerit Lucius Scipio. *Caralæ vrbs*. Antiqui codicis Balariæ, & Baleariæ: Iornandes Atericiæ, pro hoc Caralæ. Intercidit tota illa decas secunda Historiarum Titi Liuij: vnde cognosci posset, quomodo hic legendum, cunctis adeo corruptis exemplaribus nostris. Vellem autem, vt qui primi hunc auctorem in Italia emendare sunt aggressi, in eo fecissent, quod Hermolaus Barbarus in Plinio, & aliis: commentarium simul edidissent, in quo monuissent, si quid mutassent. Vereor enim, vt ne aliud hinc nomen vrbs repererint in vetustis exemplaribus, quàm quod in suis scripserunt. Et fortasse Caralis, clara Sardinia vrbs, quam ipsi nossent, in causa fuit propter similitudinem quandam, vt quod hic scribebatur ipsis ignotum, id in Caralam corrumperent. **BALAROS** memorant Plinius, Strabo, Liuius, vnā ex Sardinia gentibus:

tibus: qui Iliensibus iuncti, magnum in ea insula tumultum concitarunt anno Urbis quingentesimo septuagesimo sexto, quemadmodum narrat Liuius libro quadregesimo primo. Horum ergo ciuitas Balara siue Balaria, forsitan hic scripta fuisse videatur. ¶ *Marco Atilio Regulo duce.* quum esset consul, Lucio Manlio Volsone collega, anno Urbis quadringentesimo nonagesimo octauo. MANNIVM autem tribunum antiqui libri Nannium appellabant, & Naurium pro Mannio. ¶ *apud Bragadam.* Verusti codices Bragadam scribebant. Ita r modò in prima, modò in secunda syllaba hic reperitur apud Valerium in extremo libro primo, & alios. Eadem autem exemplaria habebant tantæ calamitatis, pro, tantæ calamitati: infractus, pro, fractus: sicut & Iornandes apud quem etiam intentior, pro infestior legitur. ¶ *Metello igitur consule.* anno Urbis quingentesimo tertio. ¶ *Publio Claudio consule,* anno Urbis quingentesimo quinto. Qui autem est hoc loco Publius, & apud Polybium, Ciceronem, Liuium, Valerium, Eutropium, Cassiodorum, & in marmoreis tabulis, is Appius erat pro Publio in antiquis codicibus: Appiumque Claudium, & Appij Cæci nepotem appellat Plinius in principio libri quindecimi Naturalis historiae. ¶ *Marco Fabio Buttone consule.* Anno Urbis quingentesimo & nono. ¶ *Apud Aegimurum.* Αἰγίμορος & Αἰγίμυρος, eadē insula apud Strabonem, Ptolæmeum Stephanum, suntque apud Plinium libro quinto duæ Aegimori contra Carthaginis sinum. ¶ *Opulenta prada.* Ut Virgilius dixit primo Æneidos, Templum Iunonis, donis opulentum, & numine diuæ.

¶ *Lutatius Catulo consule.* Caius Lutatius Catulus consul anno Urbis quingentesimo & duodecimo, insequenti anno proconsul de Pœnis egit triumphum, sicut habent marmora illa Romana. AEGATES contra Carthaginis sinum ponit Pomponius Mela libro secundo. Silius in extremo sexto:

Addiderant geminas medio consurgere fluctu
Aegates. Laceræ circum fragmenta videres

Classis, & effusos fluitare in gurgite Pœ-
nos.

Λῆγυραι, puto, Polybio appellantur libro primo, id est, Aegûsæ, inter Lilybæum Siciliae promontorium, & Carthaginem sitæ insulæ: earumque vna, *Λῆγυσα*, id est, Aegûsa, antè Lilybæum sita. ¶ *tunc primum, post Numam.* Varro quarto de Lingua Latina, & Titus Livius primo, tradunt hoc factum, Tito Manlio consule. cui Caium Atilium Bulbum addit collegam Eutropius libro tertio. Annum autem Vbis quingentesimum, & vndeicesimum fuisse putamus: quum hi fuerunt simul consules. ¶ *sed statim.* eodem anno fuisse apertam idem ibidem scribit Varro, ¹² Ianualem appellans, ab Iani signo ibi posito. ¶ *iam Ligures, iam Insubres.* Ligurum duæ priores syllabæ sunt breues: earumque rectus singularis est Ligus, *Λιγύς* apud Græcos. Insubres, *Ἰσομυρῆς* apud Polybium, *Ἰσομυροί* apud Strabonem. Horum metropolis MEDIOLANVM: GENVA Ligurum. ¶ *nec non et Illyrici.* Antiqua lectio, nec non Illyrij. Qui apud Græcos sunt *Ἰλλυριοί*, & interdum *Ἰλλυροί*, teste Eustathio Dionysij geographi interprete, id est, Illyrij & Illyres; ij apud Latinos Illyrij sunt & Illurij, vt scribuntur in veteribus fastorum tabulis. Est enim y, u vocalis. gens inter Pannoniam, Histriam, Adriaticum mare, Macedoniam, Mœstiam sita. Inde finus Illyricos dixit Virgilius: & inde Illyricum apud Livium, ac alios Latinos, regio ipsa & sedes Illyriorum dicta: quæ Græcis *Ἰλλυρῆς* dicitur, id est Illyris Ouidio, Lucano, & Silio. Illyricus etiam, qui est ex Illyrico siue Illyride: vt infra libro quarto. ¶ *et Macram flumen.* Quædam exemplaria ¹³ Macrum secunda declinatione. Est apud Livium, & Plinium Macra, *Κράμας* apud Ptolemæum, Exeunt autem ambo hæc flumina in idem mare internum, Macra Tuscos à Liguribus distermians: Varus vero Ligures Gallos Cisalpinos à Gallis

Gallis Transalpinis: sicut Galliam Romani diuidebant, ac cognominabant. ¶ *eluderent Saly, Deciates, Oxybij, Euburiates: incognitas tandem Fuluius.* Sic est in exemplaribus, quæ Ioannis Camertis annotationes habent. in aliis, eluderet saltus deciates moxubij.euburiates. &, eluderat saltus buriates deciale loxubile incognitas &, eluderet: saltus debuerat ciate foccubeles incognitas.at apud Iornandem, eluderent saltu, viis, latebris Deceates, Oxibij, Euburiates, Inganni, tandem Fuluius. Nos sic aliquanto rectius legi posse iudicauimus. eluderent Salui, Deciates, Oxubij, Euburiates, Ingauni, tandem Fuluius. Sunt autem SALVI hoc loco, & libro tertio, nomen trisyllabum, hoc est Salyi, Saluij etiam, & Saluij perperam scripti nonnunquam apud Liuium, & alios, qui Græcis Σάλυες appellantur per quinctam suam declinationem, quæ Latinorum tertiæ respondet: gens Galliæ Narbonensis. cuius vrbes aliquot, quas Strabo, Ptolemæus, aliisque memorarunt, adhuc manserunt, vetus suum vocabulum retinentes: atque in iis clarissimæ, Aquæ sextiæ, & Arelatæ, non procul Massilia. DECIATES genitiuos habent Δικιατῶν, & Δέκιαι ὄν apud Ptolemæum, & Strabonem. qui auctores urbem huius gentis memorant à Græcis conditam Antipolim, quæ adhuc extat, integra fere prisca appellatione. inter Massiliam, & Varum, sed propius Varum in eadem Gallia OXVBIOS quando dicit Stephanus ex Quadrato, esse partem Λιβύων, hi an sint Galli, qui Libui leguntur apud Liuium quincto, & vicesimo primo, an vero Libyes Afri, non admodum laboro ad præsens: ceterum Polybius, quem etiam auctorem laudat Strabo libro quarto, Oxybios vnã ex Lygurrum gentibus facit, sicut & Deciates. Idem facit etiam Plinius libro tertio: qui quum LIGVRES in duo genera diuidit, in Cisalpinos, & Transalpinos, in Transalpinis recenset Salyos, & Deciates, & Oxybios. EVBURIATES, antiqui libri inter Saluos, & Deciates ponere videntur. quos

Plinius Liguribus Cisalpinis, Varo, & Macra, v. trinque determinatis, annumerat. ING AVNOS, ibidem constituit idem Plinius, Strabo, Livijs, & alij scriptores. Scribit autem Eutropius libro tertio casos in Italia fuisse Ligures, & de iis triumphatum, Lucio Cornelio Lentulo, Quinto Fulvio Flacco consulibus: quem putamus annum Urbis quingentesimum decimum & septimum. Eius belli meminit etiam Zonaras: sed ignium istorum nulla ibi mentio. & in marmoribus Romani fori triumphat hoc anno de Liguribus non Fulvius, sed de eius collega Lentulus. Alius fuit Quintus Fulvius Flaccus cum fratre suo Lucio Manlio Fulviano consul anno ab Urbe condita quingentesimo septuagesimo quinto: qui Ligures domuit, & de iis triumphavit, vt scribit Livijs in extremo libro quadragesimo. Publius Cornelius Lentulus, & Marcus BÆBIUS TAMPHILVS (sic in antiquis marmoribus Tamphilus, T, non P, prima verbi littera: & sic ibi Bæbius prima diphthongo, sicut apud Zonaram *Bælioc*) erant consules anno Urbis quingentesimo septuagesimo tertio: bellumque gesserunt contra Ligures. Insequenti anno, quum imperium illis prorogatum fuisset: quumque ab is Ligures improviso oppressi, ad duodecim millia hominum se dedidissent: eos deducere ex montibus in agros campestres procul à domo, ne spes reditus esset, Cornelius & Bæbius statuissent: traduxerunt in Samnium ad quadraginta millia liberorum capitum cum feminis puerisque. Auctor huius rei Titus Livijs quadragesimo. Hinc Ligurum istorum cognomentum Corneliani & Bæbiani apud Plinium libro tertio. Ibidem autem & hoc scribit idem Livijs, eodem anno ab Aulo POSTUMIO ALBINO consulum altero, mōtanorum Ligurū vineas casas fuisse, frumentaque deusta, donec cladibus omnibus belli, coacti, in deditiōem venerint, armaque tradiderint. ¶ *simile cum niuib.* Sic vetusti codices hic præpositionem cū opponebāt. & exeunt quidam eorum habebant, pro eunt. Iornādes experimentū pro experimento: quod magis cōuenit

uenit particulæ quippe. ¶ *Britomaro duce.* Britomaro quidam antiqui codices, a pro o in secunda syllaba, scribebant. Hoc ego nomen apud Polybiū legere non memini, sed alios istorum Gallorum reges Concolitanum & Aneroëstum, à Lucio Aemilio victos. Βερίμαρος Βερίμαρος. Plutarchi in Romulo & Marcello, id est Briomatus, & Britomartus, est, quem hic auctor, & Lilius, & Eutropius, & Orosius Viridomarum appellant. Iidem porro libri vereres quidam balteo, alij cum nouis, baltea scribebant. ¶ *Victos enim Aemilius.* Lucius Aemilius Papus (vt hic appellatur in Romanis marmoribus. Apud Plinium, & Orosium eius corruptum cognomen) consul erat anno post Romam conditam quingentesimo vicesimo nono. ¶ *in Capitolio discinxit.* Lege historię veritatem apud Polybium libro secundo. Multa nanque poëtica hic homo interfecit, & miscet. ¶ *Mox Afrionico.* Ariouicum antiqui libri, Ariobistum Iornandes hunc vocat. Flaminius autem hic, est Caius Flaminius, qui cōsul fuit anno Urbis quingentesimo tricesimo primo: quo anno hæc gessit. ¶ *Viridomaro rege.* Ita impressum apud Nepotem, & in commentariis Seruij grammatici: atque ita incisum vidimus hoc nomen in perantiquo marmore Olisi poni. Tetrasyllabum est apud Propertium libro quarto de Ioue Feretrio.

Viridomari genus hic Reno iactabat ab ipso: toridémque syllabarum in Romanis marmoribus: sed in his VIRDV MARVS, V, pro O, secunda syllaba. Vetusti codices secundū in o mutabant. Scriptum calamo Eutropij breuiarium hanc vocalem non mutabat quidem, sed o illi subiiciebat, Viridomarum sex syllabis appellans. Sic & in Cæsaris commentariis hæc principum Gallorum nomina variè corrupta reperimus. Plutarchus autem hunc Viridomarum non nouerat, vt existimo. Quem nanque Seruius, Eutropius, Orosius, Nepos, Lilius, Viridomarum appellant, Gallorum regem à Marcello occisum spoliatumque: cum ille in Romuli

& Marcelli vita, quo modo iam monuimus, Britomartum & Briomatum vocat. Gesta autem hæc à Marco Claudio MARCELLO, anno Urbis quingentesimo tricesimo secundo. ¶ *arma suspendit.* opima pro arma Iornandes, vt hæc libro primo fuerunt appellata: atque hoc ipso secundo infra de Scipionis Aemiliani rebus Hispania gestis, dicitur: vtque vulgo opima spolia dicebantur Romanis: quæ dux populi Romani duci hostium detraxisset. sed alludere voluit Seneca ad versum octingentesimum sexagesimum nonum sexti Aeneidos de eodem Marcello.

Tertiâque arma patri suspendit capta Quirino. quanquam maluit eidem cum primis, & secundis spoliis tertia hæc Ioui Feretrio, quam Iano Quirino fuisse suspensa. sed de qua controuersia lege Festum, & vetustum Virgilij commētatorem. ¶ *Arsum, Titiūque.* Titiū antiqui libri Ticinum appellabant, vt Galliæ fluuium, apud quem cæsi primum ab Annibale Romani. Ptolemæi Græca τῆτιον vocant, id est Titū. Plinius in extremo libro tertio. Arsię, gēs Liburnorū iūgitur, vsque ad flumē Titiū. Pars eius fuere Métores, Hymani, Emcheleæ, Dudinī, & quos Callimachus Peucetias appellat. Nunc totum vno nomine Illyricum vocatur generatim.

¶ *Adriatici Adriani.* vetustissima exēplaria: quomodo id mare etiā Marcus Cicero legitur alicubi appellasse. ¶ *Hi regnante Teuca.* Sic apud Plinium tricesimo quarto hæc mulier appellatur, & apud Polybium secundo à Perotto Latinum factum: quæ in Græco exemplari nostro Τευτα scribitur, id est Teuta, t, pro c, in secunda syllaba. In antiquis codicibus, na syllaba, Plinij Teucæ subiecta, Teucana est: at apud Iornandem Teutana per t. ¶ *Legatos quippe nostros.* Qui Γαίος & Λούκιος Κορωνάτιος sunt apud Polybium, id est Caius & Lucius Coronanij: Publius Iunius, & Titus Coruncanus apud Pliniū: Publius Iunius Coruncanus, & Titus Corūcanius, in Illyrico Appiani Latino. ¶ *Cneo Fulvio Centimalo duce.* Hic consul erat anno Urbis quingentesimo

fimo vicefimo quinto: & in fequenti anno pro-
 conful ex Illyriis naualem egit triumphum, deci-
 mo Calendas Quinctiles, vt est in illis Romanis
 marmoribus. In quibus Centimalus CENTVMA-
 LVS fcribitur. De quo quædã etiam monuimus in
 commentario Eutropij. ¶ *Legatorum manibus*. Pri-
 ma fyllaba longa manibus, ab eo quod est manes.
 ¶ *Vix quadriennij requies*. quadriennium, Iornãdes.
 Ceterum quatuor hi anni, quid fint, ante nos quæ-
 fit Camers. Caius Lutatius Catulus primũ bellum
 Punicum confecit conful anno Urbis quingentefi-
 mo & duodecimo. Secundum vero initum tradit
 Eutropius Marco Minucio, Publio Cornelio consu-
 libus: quem putamus annum Urbis quingentefi-
 mum tricesimum tertium. atque fic inter primum
 & fecundum bellum Punicũ, plus viginti anni in-
 terfuerunt. vt iftud quadriennium aliõ proflus re-
 ferendum videatur. Et certè hoc ita forfitam acci-
 piendum, vt fignificet poft primum Punicum bel-
 lum Romanos cum aliis gentibus belligeraffe: &
 toto illo vicennio, quod duo priora Punica bella
 interceffit, vix quatuor annos à bellis quieuiſſe.

¶ *Bellum affero & pacem: virum eligitis? utrum
 placet. fomite. quũmque fucclamatum eſſet, utrum*¹⁷
veller, daret: Bellum igitur, inquit, accipite. Rem
 hanc ita, puto, geftam narrant Polybius libro ter-
 tio, & Liuius vicefimo primo, auctores grauiſſimi:
 & Appianus in Hispanicis. Vetus lectio, & Ior-
 nãdis, Carthaginenſes bellum elegiſſe dicebat:
 quæ fic habebat: Bellum, pacemque porto: v-
 trum eligitis? Succlamantibus bellum, Bellum
 igitur, inquit, accipite. Eiuſdem autem ſenten-
 tiæ eſt epiftoła Quincti Fabij apud Aulum Gel-
 lium in extremo libro decimo noctium At-
 ticarum, quiſquis hic Fabius fit, & eius litteræ.
 Similes quoque Quincti Mucij teſſeræ apud Pom-
 ponium libro primo digeſtorum, titulo de Iuris
 origine: quem quidam, Fabiũ pro Mucio appellãt,
 & eundem Quinctum Fabium ducem legationis
 Romanorũ eſſe putãt: ſed nihũ temere mutãdum

- cenſet Andreas Alciatus capite decimo & ſeptimo
 19 libri quarti parergon, ¶ *deſtinatumque Romanis.*
 Non fuit Romanis, in membranis noſtris. ¶ *Tunc*
Scipione duce. Qui Publius Cornelius Scipio, & Ti-
 berius Sempronius Longus tunc conſules erant,
 anno ſcilicet Urbis quingentefimo triceſimo ſex-
 to: & inſequenti anno Flaminius, quē Cnæum Fla-
 minium appellat Polybius libro tertio: alij Caium,
 pro Cnæo, PADVS, TIGINVS, TREBIA, fluij
 ſunt: quorum Ticinus mediam ſyllabam producit,
 & Traſimenus lacus penultimam: qui & Thraſime-
 nus reperitur ſcriptus, & Traſymenus, & Thraſyme-
 nus, ac apud Quinctilianum libro primo Thraſu-
 20 menus, & Tharſomenus. ¶ *& aquila.* Liuius libro
 viceſimo ſecundo. In ſuper nunciatur, ſignum, om-
 ni vi moliente ſignifero, conuelli non poſſe. Idem
 accidiffe fabulantur in Crassi cæde: de qua & iſtis
 Aquilis Dio libro quadrageſimo. ¶ *& quadra-*
ginta millium. ſexaginta apud Iornandem. ſed de
 incertis iſtis numeris monuimus in Eutropium.
 ¶ *& Eurus.* Vulturum dicit Liuius libro viceſimo
 ſecundo: qui ventus ab oriente hiberno ſpirat: Eu-
 rus ab oriente verno. In vetuſtis autem exemplari-
 bus, ſecundum pro ſecum, ac apud Iornandem: qui
 ſic habet, aduerſus hæc omnia obuertiſ, ſecundum
 21 cælum tenens. ¶ *Paulum puduit.* conſulum alterū.
 Paulum nomen appellatiuum & aduerbium, quod
 vulgo per vnicum l ſcribitur, Scaurus grammaticus
 vetuſtiſſimus per duo ll ſcribere præcepit: paulum
 lachrymis & mente morata: paullo maiora cana-
 mus: paullo momento huc illuc impellitur. PAV-
 LVS vero nomē propriū, ſiue ita ſit dictus primū,
 qui parua & breui eſſet ſtatura, ſiue ſit alia eius no-
 minis ratio nobis incognita, id etiam gemina li-
 quida PAVLLVS in antiquis monumentis, mar-
 moribus, & nummis reperiri monuit Ioannes Pie-
 rius iam ante annos quadraginta ¶ *In torrente*
Vergelli. Sic libri antiqui. Quia ex impreſſis, Ver-
 giliij pro Vergelli. Camers in t. ore Vergelij le-
 gerat. In marginibus exemplarū Chriſtiani Vuo-
 cheli

cheli typographi Parisiensis annotatum reperimus, antiquam lectionem esse in torrète Vergello, quomodo & apud Iornandem scribitur. Legitur apud Valerium Maximum, capite de crudelitate, libro nono, non Vergellus, sed Gellus (ita hic antiqua exempla l geminant) fluuius: in quo Romanis corporibus, ponte facto Annibal exercitum traduxit.

¶ *dignitasque equestris taxata mensura.* Tres fuere Romanæ ciuitatis ordines, Senatorius, Equester, Plebeius. Plinius libro tricesimo tertio scribit anulis à plebe equites fuisse distinctos, tunica ac anulis senatum. quod si verum est, mentitur Mago apud Liuium libro vicesimo tertio, vbi dicit Carthagine, neminem Romanorum, nisi equitem, atque eorum ipsorum primores, anulos gerere solitum. Quin idem putat Plinius anulos promiscui vsus fuisse temporibus secundi belli Punici, & aliter non potuisse anulorum trimodia in Romanorum manibus Cannensi prælio occisorum, inueniri. Sic autè Plinius in eo libro, Eutropius tertio, Augustinus tertio de ciuitate Dei, & Orosius quarto tres anulorum modios illic fuisse audiuerant: qui huic auctori duo tantum sunt, & vnus solum quibusdam apud eundem Liuium & Plutarchum in Annibale Latino: at aliis quibusdam tres cum dimidio apud eodem Liuium & Plutarchum.

¶ *Adhèrbalem Bomilcaris.* vetusti codices scribebant Adarbalem a pro e sine spiritu. Idem nomen *Adiophala* apud Strabonem septimo decimo. Plutarchus autem in Fabio Maximo Barcam appellat, qui Annibali illa dixerit. Liuius vicesimo secundo, & idem Plutarchus in Annibale Latino, & Iornandes, Maharbalem. Quare Adhèrbalem Camers in Maharbalem censuerit mutandum.

¶ *Leuino Marcolloque consulibus.* Anno Urbis quingentesimo quadragesimo quarto. Liuius libro vicesimo sexto, hanc rē narrat.

¶ *In eligendis magistratibus.* consulibus iisdem Læuino & Marcello. Liuius eodem vicesimo sexto.

¶ *Sempronio Graccho.* prænomine Tiberio, consule,

anno Urbis quingentesimo tricesimo nono. GRAC-
 CHVS autem aspiratur in antiquis omnibus Gra-
 cis Latinisque monumentis, quæ mihi videre con-
 tigit: de quo Carisij verba apponam. Graccus & or-
 tus, inquit, sine aspiratione dici debere Varro ait: &
 ORTYM quidem, quod in eo omnia orientur:
 GRACCVM autem à gerendo, quod mater eius
 duodecim mensibus utero eum gestauerit: aut à
 gracilitate corporis, ut quidam volunt: sed consue-
 tudo & Gracchos & hortos cum aspiratione vsur-
 pauit. Hæc ille: qui non addit, quis primus sit Grac-
 chus cognominatus. ¶ *urbemque urbium*. metro-
 25 polin, principem urbem. ¶ *alterum ferro*. Publio
 26 Scipioni pugnantem latus dextrum lancea traiectum
 fuisse scribit Liuius vicefimo quinto: sed quod
 subiicit Seneca castrametantem, hoc ad insequen-
 tem alterum Scipionem potius pertinere cogno-
 sces ex eodem Liuiio. ¶ *saltem vel oculis*. Istud vel,
 non habet Iornandes: quod & glossarion esse su-
 picor. Saltem nanque huius, vel, significationem
 habet tam hoc loco, quam libro tertio de bello
 Balearico. ubi, vel, nulla subiiciunt exemplaria.
 27 ¶ *Appio consule*. Appius Claudius Pulcher, Quin-
 ctus Fulvius Flaccus fuerant consules anno Urbis
 quingentesimo quadagesimo secundo: quibus
 prorogatum imperium fuit, atque exercitus, quos
 habebant, decreti insequenti anno, quum Romam
 venit Annibal. Liuius in principio libri vicefimi
 28 sexti. ¶ *tantumnon adortam*. Antiqui codices vo-
 calem hic addebant, adoratam pro adortam scri-
 bentes, & Iornandes syllabam na, adornatam ha-
 bens. Ferme autem significat tantumnon. ¶ *castris
 infederat*. Legitur &, infiderat: sicut & infra de
 bello Antiochi, considerat pro confederat: sed ne-
 gat Priscianus inuenisse se vsquam præteritum à
 fido. ¶ *noc sector inuentus est*. Ita libri membranei,
 & Marnesij typographi Parisiensis exemplaria. A-
 lia impressa emptor, pro sector. Neutrû leges apud
 Liuium vicefimo sexto: sed non dubito tamen,
 quum sector scripserit Lucius Annaeus, quod in em-
 ptor

ptor mutauerit audacium emendatorum aliquis,
 qui nesciret, qui hoc loco esset sector. Dicitur au-
 tem SECTOR, qui spe lucri, res, quæ hastæ subii-
 ciuntur (subhastari hoc dicimus) emit, ac postea pro
 commodo suo aliis vendit. Sed de hoc verbo, &
 quæ inde est SECTIO, lege plura apud Asconium,
 Nonium, Festum, Beroaldum, Budæum, Contium.

¶ *partem, & in ipsas nascentis Italiæ fauces signa con-* 29
uerterat, tanto, qua omnis longissima Italia solo inter-
iacet. Antiqui codices cum Iornande, partem, id est
 in ipsas nascentis Italiæ fauces signa conuerterat,
 tanto, id est omni qua longissima Italia solo inter-
 iacente. Idem libri habebant inopinanter, pro ino-
 pinantem. at Iornandes inopinatum. ¶ *Duce igitur* 30
Scipione. Marco Cornelio, Publio Sempronio con-
 sulibus, anno Urbis quingentesimo quinquagesi-
 mo, qui erat huius belli quindecimus, Publius
 Cornelius Scipio è Sicilia in Africam exercitum tra-
 iecit: finemque ibi imposuit huic secundo bello
 Punico, anno Urbis quingentesimo quinquagesi-
 mo tertio. Titus Liuius vicesimo nono & tricesi-
 mo. ¶ *Græcia, Syria, ceteraque.* Quædam exempla-
 ria, etiam antiqua, Asia habent pro Syria. Est autem
 Syria in Asia. ¶ *Leuino consule.* Anno Urbis quin- 31
 gentesimo quadragesimo, Marcus Valerius Læui-
 nus Ionium mare transgressus cum exercitu, Phi-
 lippo Macedonia regi bellum inferre cœpit præ-
 tor, & non consul, Quinto Fabio Maximo, Marco
 Claudio Marcello consulibus. Post annos tamen
 quatuor cum egregie aduersus Philippum terra ma-
 rique res gessisset, consul abiens est factus, atque ex
 prouincia in Italiam reuocatus. Titus Liuius quar-
 to, & quinto, & sexto supra vicesimum. ¶ *Africa*
præferbat. Annibal tamen adhuc in Italia erat, A-
 frica nondum spoliata, & debellata, quum Læuinus
 illa gerebat. Infra, pro ultra morem, habet Iornan-
 des ultra morem. ¶ *Flaminio duce.* Hic est 34
 Titus Quintus Flaminius apud Liuium & Plu-
 tarchum: qui anno Urbis quingentesimo quinquagesimo sexto consul fuit, in Macedoniam eo anno
 venit. bellum Macedonicum annis quatuor con-

fecit, actriumphauit anno Urbis quingentesimo sexagesimo. ¶ *Chaonum montes.* χείωνες populus Epiri vnus ex quatuordecim apud Strabonem: vnde Chaonias columbas dixit Virgilius in nono Bucolico, & Chaoniam glādem in primo Georgicon. ¶ *Pindumque anem.* Sicut Philippus Beroaldus repererat, ita scriptum hic reliquit, Indum. ceterum quisquis locū istū fœdius postea corruptit. Indum, puto, nullum in Europa esse audierat, sed in illo Europæ tractu, montem, fluuium, urbem, Pindum, Aoum autem nō Indum, neque Pindum, existinauimus legendum. Primum enim Titus Liuius tricesimo secundo, vnde hæc fuerunt excerpta, ita fluuium appellat, non procul Apollonia in mare Ionium exeuntem: ad quem Flaminiō res primum cum Macedone fuit, non Pindum, nec Indum. Denique Iornandes, qui hæc transcripsit, vt monuimus, Sauum hic habet. Cuius vocabuli primam litteram S, video ex fine præcedentis vocis *montes*, huc esse adiectam, vt molientibus sedem fuit libro primo, pro molientibus ædem, posteaque o in u negligentia, imperitiæque simili mutatā: vt Aōus, Sauus scilicet omnino esset: qui libro quarto memorabitur. Quod autem Plutarchus in Flaminiō Apsum nuncupare videtur, quum Liuius Aoum (Apfi etiā meminit idem Liuius, sed in rebus Sulpicij Galbæ, prioris anni consulis) hoc quid sit, ex Polybio, puto, cognosci posset: si extaret integer. Vtriusque fluminis mentionem facit Strabo libro septimo. facit & Ptolemæus tertio Geographiæ: sed apud quem, sicut & in Strabonis epitome, Λάουε sit, pro Λάουε, Λ pro Α. ¶ *quos Cynocéphalas.* Sic & apud Iornandem scriptum reperimus. qui hinc nostri Senecæ historiam confundere, contraheræque incipit. Κύναι autem cuius nominis genitiuus casus est Κυνός, canem significat, & Κεφαλή caput, media etiam syllaba breui. vnde Cynocéphali appellati, quasi dicas Canicipites, quorum canina essent capita. Simili compositione, sed alio genere & declinatione, locum istum, & colles hic appellatos video,

apud

apud quos victi Macedones fuerunt: qui apud Liuium, & in eius historiarū epitomes libro tricesimo tertio, integra vtrāque voce, Cynoschéphale scribuntur: apud Strabonem in extremo libro nono, & in Flaminio Plutarchi, & Syriacis Appiani, Κυνός κεφαλή, id est Canis capita: Κυνός κεφαλή, id est canis caput apud Zonaram. ¶ *Nemea in theatro.* Nemea, silua, locus, vrbs, ludi. Quatuor Græciæ certamina sacra fuerunt, quos illi, ἀγώνιας εἰτάβαν, Nemea, Pythia, Isthmia, Olympia. Quod ergo auctor hic dicit factū in Nemeis. Liuius tricesimo tertio, & tricesimo quarto, ac Plutarchus in Flaminio, id dicunt factum in Isthmiis primum, deinde in Nemeis, & magis etiam in Isthmiis. ¶ *tradidisset: si Asia.* Vetus codex: tradidisset, id est, si se & Asiæ viribus. ¶ *Acilio Glabrione consule.* anno Vrbs quingentesimo sexagesimo tertio. Huius hominis prænomen est Marcus pro Manio apud Liuium tricesimo sexto, Eutropium Cassiodorū, & alios Latinos. ¶ *statim è vestigio.* statim & è vestigio, statim & ex vestigio, antiqui libri, & nuncio pro initio. ¶ *Polyxenida.* Huius Græci nominis rectus calus est Πολυξενίδα: apud Plutarchum & Appianum, Polyxenidas, apud Liuium. ¶ *Igitur duce Æmilio Regillo.* Qui est Lucius Æmilius Regillus apud Liuiū tricesimo septimo: Regilli⁹ in antiquo libro: Ρ' ηγ' οὐλοε, id est Regulus apud Appianum, pro Regillo. Classis præfectus fuit, & pro prætore, hoc Antiochi bello: atque de rege Antiocho nauale egit triumphū; quomodo refert Liuius in extremo libro tricesimo septimo, Cnæo Manlio Vulsone, Marco Fulvio Nobiliore consulibus, quem putamus annum quingentesimum & sexagesimum quinctū ab Vrbe cōdita ¶ *trecenta millia peditum.* Immanis numerus. Apud Appianū totus Antiochi exercitus, omnis generis militum septuaginta tantum millia: Romanorum copie, triginta solum nullia. ¶ *Ergo Fulvio Nobiliori.* Consuli, anno Vrbs quingentesimo sexagesimo quincto, prænomine Marco. ΚΕΦΑΛΑΙΗΝΙΑ & ΖΑΚΥΝΘΟΣ, in insula ΚΕΡΑΤΗ. alibi alij: hi sunt, Epīri, qui & Acroceraunij. M A Λ Ε Α : Q U Æ

& plurali numero Maleæ, promuntoriū Pelopōnesi.
 ¶ *HISTRIS* sequuntur. Hi sunt quorum Histriam, ⁴⁰
 post Venetiam Italiæ decimam regionem describit
 Plinius tertio Naturalis historiæ. ¶ *Cnæi Manlij.*
 Hunc ita appellant etiam Iulius Obsequens & Cassio-
 dorus. Aulum pro Cnæo Titus: Liviū quadragesi-
 mo, & quadragesimo primo, veteraque marmora. Er-
 rat autem annus Urbis quingentesimus septuagesi-
 mus sextus, quum hic Mālius Histris bellum infere-
 bat consul. Quod insequenti anno confecit consul,
 Caius Appius Claudius Pulcher, vt narrat Liviū
 quadragesimo primo. sed decadis quinctæ manci illi
 libri quinque & mendis scætentis, nondum in lu-
 cē exierant, quū Camers de hoc Histrico bello qua-
 reret. ¶ *Appius Pulcher inuadit.* Liviū rē aliter narrat
 ad hunc modum, Quum Manlius consul suos ex fu-
 ga collegisset, ad capta sua castra venisse. Histros
 somno, vinóque, cibóque sepultos inuasisse: eorum
 paucos cum rege suo raptim in equum imposito fu-
 gisse: ac insequenti anno eum regem ab Appio Pul-
 chro consule Nesactij obsessum, traiecisse ferro pec-
 ctus, ne viuis caperetur. ¶ *Ipsè rex Apulo.* Apulo a-
 pud Liviū quadragesimo primo. Quo se principes
 Histrorum, inquit, & regulus ipse Apulo receperat.
 sed quid sit hoc nominis, aliunde non noui, & licet
 ex Italiæ Apulia equum habere regulus hic potuit,
 tamen equi non meminit Liviū. tantum dicit re-
 gem istum, capto ab Romanis oppido in quo ipse e-
 rat, sibi ferro pectus traiecisse. Apud alios alia fortas-
 se legerat Seneca. ¶ *Manlius eos.* Hic est Cnæus Man- ⁴¹
 lius Vulso in Romanis marmoribus apud Liviū
 tricesimo septimo, & tricesimo octauo, apud Pater-
 culū, Cassiodorum, & alios: qui consul fuit anno Ur-
 bis quingentesimo sexagesimo quincto, & post duos
 annos triumphauit pro consul. ¶ *Tolistobogi, Tectos-*
sagique. Illi sunt in Græcis exemplaribus τολιστοβωγος,
 & τολιστοβωγος, & τολιστοβωγος, id est, Tolistobogi, & To-
 listobogij, Tolistobij. Tectosagi inueniuntur & Tec-
 tosages & Tectosage: sed hoc rarius. Gallogræcorū
 autē, quos Græci GALATAS ferè appellāt, Strabo
 duo-

duodecimo, & Ptolemæus quinto geographiæ genera tria faciunt, Tolistobogos, Tectolages, & qui $\tau\rho\acute{\iota}\gamma\iota\sigma\iota$ in meo Strabone sunt, id est Trogini apud Ciceronem secundo de diuinatione: $\tau\rho\acute{\iota}\alpha\kappa\mu\iota$ in meo Ptolemæo, & correpta prima vocali $\tau\rho\acute{\iota}\alpha\kappa\mu\iota$ in Appiano, hoc est, Trocmi apud Liuium tricesimo octauo.

¶ *Ortiagontis regis uxor.* Quæ vocatur $\chi\iota\omicron\mu\acute{\alpha}\rho\alpha$ apud Plutarchum de mulierum virtutibus. In Ortiagontis autem scriptura exemplaria sum insecutus Græca potius, quàm Latina: quæ ipsum variè corrumpebāt. Cuius rectus est $\omicron\rho\acute{\nu}\acute{\alpha}\gamma\omicron\upsilon\tau\omicron\varsigma$ apud Suidam, & Ortiago apud Liuium. at $\omicron\rho\acute{\nu}\acute{\alpha}\gamma\omicron\upsilon\tau\omicron\varsigma$ obliquus casus apud Plutarchum, hoc est Ortiagontis hoc loco, & apud eundem Liuium, Nepotem, Iornandem.

¶ *filius Perfes*
 Idem Perseus. ¶ *Nam Marcio Philippo consule.* anno Urbis quingentesimo octogesimo quinto, ¶ *per Astrudem.* Antiqui libri Astundem: Alcuridem Liuianorum annalium liber quadragesimus quartus. ¶ *in templum recepit.* in tabernaculum Liuius quadragesimo quinto. Gesta autē hæc fuerunt à Lucio Æmilio Paulo cōsule, anno Urbis conditæ quingentesimo & octogesimo sexto. ¶ *Ioscordam.* Syllabam Lo, non habuerūt mēbranei libri. Hæc, puto, est vrbs, quā Scodrā appellat Liuius libro tertio, & quarto, & quinto quintæ decadis: & quæ $\epsilon\chi\omicron\delta\epsilon\mu$ est apud Ptolemæum in extremo libro secundo.

¶ *Sed consule Metello.* Quintus Cæcilius Metellus Macedones domuit nō consul, sed prætor tantū, vt habet Velleius Paterculus, & triumphauit de Andrisco, Cnæo Cornelio Lentulo, Lucio Muminio consulibus, anno ab Vrbe condita sexcentesimo octauo.

¶ *Igitur Manilio, Censorinoque consulibus.* anno Urbis sexcentesimo & quinto, Horum autem consulum nomina sunt Lucius Marcius Censorinus, Manius Manilius, vt ostēdimus in iis, quæ scripsimus in sompiū Scipionis. ¶ *Manim, deinde consule.* Huius tria nomina sūt Lucius Hostilius Mācinus in antiquis marmoribus, & libro tricesimo quinto Naturalis historiæ Plinij: qui Carthaginem venit sub Lucio Calpurnio Pisone consule, supra dicti Manilij cōsulis successore, nō cōsul, sed legatus

tantum & *ῥάναρχος*, id est classis præfectus: vt dicitur in libro quinquagesimo primo Liuiani breuiarij, & in Libycis Appiani. Consul tamen fuit triennio post, euerfa iam Carthagine. ¶ *concuſſerat auus, nepos.* Auus pater patris: Nepos, filius filij. SCIPIONIS Africani fuerunt duo: maior, qui Annibalem debellauit, & Carthaginem, vt hic ait, concuſſit ſecundo bello Punico. minor, qui Carthaginem euerſit tertio & poſtremo bello Punico. Hic non erat Cornelius Scipio niſi per adoptionem. Patrem nanque habuit naturalem, Paulum Æmilium Macedonicū, vnde & Æmilianus eſt dictus: ſed à Publio Cornelio Scipione adoptatus fuit filio Scipionis Africani ſuperioris, ac eius nomina geſſit. Euerſor ergo Carthaginis Scipio Æmilianus Africanus minor, nepos fuit Africani maioris ex adoptione: & hic Africanus maior Carthaginis concuſſor. auus fuit eiufdem Scipionis Æmiliani Africani minoris, euerſoris Carthaginis, ex eadem adoptione. Alius huius loci ſenſus Camerti quærendus non fuit. ¶ *vt quatenus vrbs eripi Romanis non poterat triumphis, arderet.* Antiqua lætitiſ: vt quatenus eripi Romanis non poterat, triumphus arderet. De particula quatenus, vide quæ monuimus in principium huius libri. ¶ *Metellus conſul.* Non conſul, vt iam ante oſtendimus, ſed prætor tantum. E L I S autem Græcis ſuis Ἠλιας, regio & vrbs Pelopōneſi fuit: & eius loci fluuius Ἀλφειός, id eſt Alphæus, triſyllabum nomen, non ſicut Orpheus diſyllabum, media ſyllaba diphthongo longa apud ſuos. ¶ *Mummius venit.* Lūcius Mummius conſul anno poſt Romam conditam ſexcentefimo octauo, à ſubacta Achaia Achaicus cognominatus. I S T H M V S autem, id eſt, Ἰσθμὸς, terra dicitur anguſta & oblonga inter duo maria, vt in quo ſita fuit Corinthus in Achaia. Infra autem pro peruſtris, legitur, & miſtis, & permiſtis. ¶ *à primis Scipionibus in Caſarem Auguſtum.* Cnaeus Cornelius Scipio in Hiſpaniam cum exercitu venit anno Vrbs quingentefimo tricefimo ſexto, & in ſequenti anno frater eius Publius, quibus

Annibal esset in Italia. Ad annos ergo quingentos & triginta sex adde, quos hic ait, ducentos: sicut septingenti & triginta sex anni ab Vrbe cōdita: quibus temporibus Cæsar Augustus Octavianus rempublicam Romanam solus tenebat. ¶ *capta Carthagine.* Hispaniensi. Liuius libro vicesimo sexto. Hic autē Scipio Africanus superior, filius erat supradicti Publij Cornelij Scipionis. ¶ *& oceani oram.* Antiqua lectio, & oceani ora. Vt fluuiorū ostia & ora, sic oceani, magni maris, quā exit in terras inter Hispaniam & Mauritaniam, vbi fretū Gaditanū dicitur ab insula Gadibus. ¶ *Cato ille Censorius.* consul anno Urbis quingentesimo quinquagesimo nono. Liuius tricesimo tertio & tricesimo quarto: ac Appianus in Hispanicis. ¶ *Gracchus pater.* Tiberius Sempromius Gracchus pater Tiberij & Caij Gracchorū, de quorū seditionibus libro tertio, is de Celtiberis fossisque eorū triumphat apud Liuium libro quadragesimo primo: insequentique anno consul fuit primum: qui erat annus Urbis quingentesimus septuagesimus septimus. ¶ *cognomen meruerat, & Celtibericus fieri, quum & Contrebiam.* Vetusissimus codex non habuit, & Celtibericus fieri: sed meruit, pro meruerat. Proconsul autē hæc contra Celtiberos gessit Metellus Macedonicus, anno Urbis: sexcentesimo & duodecimo. Liuianū breuiariū quinquagesimo tertio, & Appianus in principio belli Numantini. Quæ porro in codicibus impressis CONTREBIA, & apud Liuiū quadragesimo. & Paterculū, & Nepotem, ea in antiquis libris Trebia, ac apud Valeriū Maximum secundo de disciplina militari, & libro septimo de strategematis: quo nomine dictus Italiae fluuius, ad quem Romanos Annibal cecidit. ¶ *& Nertobriges.* Nersobrigis, Versobriges, Vertobrigis, & aliter etiā, hic scriptum reperi. Est Nertobriga in Itinerario: & duæ eiusdem nominis vrbes Hispaniæ apud Ptolemæū: quarum altera inter Celtibericas recensetur: quæ in principio libri tertij Naturalis historiae Plinij, Vertobriga pro Nertobriga aut Nertobriga. Sunt & in Hispanicis Appiani, ac apud Suidā *Νερτοβριγας* pon-

palus, id est Nergobriges pro Nertobriges, nisi fallor.
 § *Lucullus Turdulos.* Lucius Licinius Lucullus consul anno Urbis sexcētesimo tertio. Turduli autē secundam syllabam producunt in Strabonis & Ptolemæi Græcis *τὸν ἄλλοι* § *quum à rege fuisset prouocatus.* 56
 Hic desideratur Liuianorum annalium liber quadragēsimus octauus, in cuius epitome nec rex, nec dux appellatur: quem Scipio Æmilianus singulari prælio vicit, sicut nec in opere illo de viris illustribus, nec in Hispanicis Appiani, sed barbarus tantum quidam prouocator. Verum ut Annæo Senecæ credamus regē aliquē Hispaniæ fuisse, certè Scipio in eo bello maior non fuit, quā tribunus militū, Lucio Lucullo cōsule & imperatore. Quare spolia opima, ut antè ostēdimus, quā ea habeantur, quæ rex regi, siue dux duci detrahit: & ducem non nouerimus, nisi cuius auspicio bellum geritur: quomodo quæ hinc opima spolia dicuntur talia fuerint? nisi fortè similitudine quadam: & quod nequaquam gregarij milites erant, qui sic decertarunt. Plutarchus sanè, qui Traiano principe viuebat, multis post Scipionem Æmilianum saculis, scribit in Romulo, & Marcello, terna tantum vsque ad sua tempora fuisse opima spolia, Romuli, Cossi, & Marcelli: nec plura Festus, & Seruius agnoscunt. § *Decimus Brutus.* Qui fuit consul anno Urbis 57 sexcētesimo decimo & sexto. Cuius tria nomina sunt Sextus Iunius Brutus in Hispanicis Appiani, Decius Iunius Brutus in libro quinquagesimo quinto & quinquagesimo sexto Liuianæ epitomes: sed quem antiqui libri & hic, & in Eutropij breuiario, Decimū pro Decio appellēt. Fuit inter Cæsaris interfectores alius Iunius Brutus, quē ita alibi Decimū alibi Decimū appellatū annotauimus in emēdando illo breuiario. § *Flumen obliuionis.* In Hispania esse etiam fluuium obliuionis oblitus Camers, hunc putauit in Africa esse. *Λήθη* est in Hispanico Appiani, id est Lethes apud Siliū lib. primo. In epitomes Liuianæ quinquagesimo quinto, fluuium Obliuionem inuenio scriptū eodem casu. Pomponius Mela tertio scribit ei Obliuionis cognomen fuisse, ac Limiam vocat. Eūdem Strabo,

bo, tertio appellat Lethen (αἴθη est obliuio) Lemium, Limæum, Belionem: docetque, vnde illi obliuionis cognomētum. Apud Ptolemaeum, genitiuū *Λιμίου*: cur Lumij potius, quam Limiæ conuerterint interpretes varij, non video, quum possit à recto *Λιμίου* æque cadere, atque à *Λιμίου*. Hic fluius nunc accolis Lima appellatur: ad cuius ostium est vrbs Portugallorum Viana, & supra eam in altera fluminis ripa oppidulū: quem Pontem Limiæ vocitant Hispani, à ponte qui illie est in Limia, ex quadrato lapide. ¶ *obrutūmque aquis*. Ridiculum. Vide Strabonem in principio tertij, & Cleomedem secundo rerum cælestium, de solis magnitudine disputantem contra Epicurum. ¶ *si recessisset*. Quid sibi velit hoc recessisset in omnibus exemplaribus hoc loco, non video. Emendandum putauerim, res cessisset, vt si res cessisset, & post versus pauculos, ac in principio tertij libri, si fortuna cessisset, idem. ¶ *Salondicus*. o in prima sicut secunda syllaba antiqui condices. Est Olonicus in quadragesimo tertio libro Liuiani breuiarij, nescio, an ab Olone vrbe Hispaniæ, quam & aspiratam Holonem inuenies apud Liuium libro tricesimo quinto. ¶ *qui ex uanatore*. Hæc oratio non video, qui consistere possit, nisi particulam quum, quam librarij mihi omnino alicubi prætermisisse videntur, aut similem, reponas: vt sit, qui Viriathus quum cecidisset Vnimanum, & trophæa in montibus fixisset, eum tandem Fabius, & cæt. Vetusti tamen quidam libri scribunt etiam pro eum. ¶ *Claudium Vnimanum*. Non plura cognosces de hoc ex Nepote, & Orofio. INTERNICIO autem in antiquis libris, quæ vulgo in ternecio imprimitur, e pro i. ¶ *Fabius Maximus consul*. Hispaniense hoc bellum & Viriathinum, duos habuit Quinctos Fabios Maximos, vtrosque in Fabiam familiam inductos: alterum, Quinctum Fabium Maximum Æmilianum, Æmilij Paulli Macedonici filium, & sic fratrem Publij Cornelij Scipionis Æmiliani, qui Carthaginem excidit: alterum, Quinctum Fabium Maximum Seruilianum, Seruilij cuiusdam naturalem filium. Hos Appianus

fratres fuisse scribit: & Quinctum Seruiliū Cæpionē, qui Viriathū occidit, fratrem Fabij Æmiliani dicit. Illi fratres naturales nō erant: sed adoptione fratres fuisse possūt, si ab eodē Quincto Fabio Maximo vtrique fuerunt adoptati. Seruilius verò Cæpio quomodo Fabij Æmiliani frater dicatur, non video, nisi fortè frater naturalis fuerit Fabij Seruiliani (à Seruilio patre naturali Seruilianus dictus, sicut ab Æmilio Æmilianus) atque ita frater appellatus, qui german⁹ frater esset eius, quē adoptio fratrē fecisset.

Fuerunt autem tres hi hoc bello consules: Fabius Æmilianus anno Urbis sexcentesimo nono: Fabius Seruilianus sexcentesimo duodecimo: Quinctus Seruilius Cæpio sexcentesimo quatuordecimo. Quo sui consulatus anno si bellum Viriathinum confecit Seruilius, sicut eum tunc consulem faciūt Eutropius libro quarto, & Valerius nono, capite de perfidia: is certè Fabio non successerit consuli, quomodo Lucius Annaeus illum hīc vocat, sed proconsuli potius, sicut eum appellat Liuiana epitome libro quinquagesimo quarto. Hic autem Fabius Maximus, cui Seruilius Cæpio successit, erat Quinctus ille Fabius Maximus Æmilianus, nisi nos fallit Appianus in eodem rerum Hispanicarum libro, qui diutius in Hispania fuit, quam frater Fabius Seruilianus. Miror autem, quod scripti calamo & formis libri quinque vetustissimi Pompilio scriberent pro Seruilio. Fuit quidem per hæc tempora Marcus Popilius (ita hīc apud Liuium, Appianum, & Orosium Popilius non Pompilius) Lenas, qui cōtra Numantinos bellum gessit: sed Viriathum omnes à Seruilio Cæpione occisum scribunt. ¶ *apud flumen Durium* ^{ss} *situata.* Flumen non nominabant antiqui libri: quod adhuc in Hispania nomen retinuit. Durias appellatur Straboni libro tertio *ὄν ὁ Δουρίας ἐπίσταται πρὸς τὴν Νομαντίαν. Δουρίας.* Ptolemæo libro secundo geographiæ. *Δούριος* Appiano. Durius Latinis fere. Cuius nomnis primam syllabam, quam Strabonis Ptolemæique Græca producūt, Latini poetæ cū Appiano corripunt, Silius libro primo.

Hinc

Hinc certant Pactole tibi Duriúsque Tagúsque.
 Pro SITVATA autem, filata scribebant antiqui libri, eorúmque sic etiam vnus habebat. apud flumen filata vel sita. quatuor. Certè situare, & situatus, rustica esse & barbara iam inde à puero de magistris meis semper audiui: situs verò omnino Latinum. ¶ *quatuor millibus Celtiberorum, quadraginta millium exercitum.* Idem numeri apud Orofium quincto: nulli apud Eutropium. Numantinorum, id est, Celtiberorum octo millia numerat Appianus in extremo Hispanico: Romanorum, quos adduxerat Scipio Numantiam, quadraginta millia: & quibus eam urbem obsederit, sexaginta millia. Liuium breuiarium libro quinquagesimo quincto habet triginta millia Romanorum, quæ ducè Mancino à Numantinorum millibus quatuor victa sint. ¶ *Segidenses.* Sedigenses etiam in quibusdã antiquis libris, literis g & d transpositis. Est vrbs Celtiberorum *σείδα*, id est Segida apud Strabonem tertio: & eadem *σείδη*, id est Segede, siue Segeda, in Hispanicis Appiani. ¶ *Pompeium prælio.* Hic est Quinctus Pompeius: qui cum Numantinis belligeravit consul anno Urbis sexcentesimo tertio decimo. Liuius quinquagesimo quarto. ¶ *Hostilium deinde Mancinum.* aggressi sunt, vt ante. Successit autem hic Marco Popilio Lanati, Quincti Pompeij successor, auctore Appiano, qui Atilium Mancinum vocat. quẽ Plutarchus in Gracchis Caium Mancinum, Eutropius Caium Hostilium Mancinũ, Nepos Aulum Hostiliũ Mancinum, Velleius Mancinum Hostilium, vt hic noster Lucius Annæus. Cõsul erat tunc Mancinus, collega Marco Acimilio Lepido, vt scribit Appianus in iisdem Hispanicis, & Orofius quincto: qui erat annus Urbis sexcentessimus decimus & septimus. ¶ *duce Scipione.* iterum consule, anno Urbis sexcentesimo & vicésimo. ¶ *sic vocant indigena ex frumento potionem.* & sic vocant indigenam. & sic vocat indigena. Nec minus variè scribitur istius è succo tritici confectæ potionis vocabulum, in iisdem nostris exemplaribus, Celia, Cælia, Cœlia, ac apud Plinium in extremo tricesimo secun-

do. A calefaciendo appellatam legimus apud Oro-
 sium quinto : quæ ibi Celia per solam e scribitur.
 Gregorius, qui Turonibus præfuit ad annum Chri-
 sti , sexcentimum in Gallia etiam eius potionis
 vsum fuisse auctor est, in libro de Miraculis confesso-
 rum: sed Coctiam à coquendo vocat: huiusque etymi
 auctorem citat Orosium: quum apud Orosium, vti di-
 ximus, à calefaciendo nuncupata legatur. ¶ *quam du- 61*
centorum annorum fecimus. in principio huius libri se-
 cundi. ¶ *Crassi quoque prætoris.* Huius tria nomina 65
 apud Liuium & Eutropium, Publius Licinius Crassus:
 quartum Mucianus apud Velleium Paterculū, & Au-
 lum Gellium. Hunc omnes esse putant Crassum, quæ
 in Chronicis consulem inuenies scriptum anno ab
 Vrbe condita sexcentesimo vicesimo tertio. Appellat
 tamen hic auctor prætorem, & Paterculus proconsu-
 lem, quem Strabo quartodecimo, Liuiana epitome
 quinquagesimo nono, Trogi breuiarium tricesimo
 sexto, & Orosius quinto, consulem. Crassus ille, qui
 in Asiam consul venerat, fortasse insequenti anno, qui
 Marcum Perpernam habuit consulem, non iam am-
 plius consul, sed præcōsul, aut prætor, cæsus fuit antè,
 quàm Perperna consul in Asiam peruenisset, ei in illa
 prouincia successurus. Paterculus enim quando hunc
 Crassum proconsulem cæsum dicit, addit, decedentem
 ex Asia. ¶ *Mox à Perpenna.* Marco prænomine, vt
 appellauimus. Istos autem Perpennas PERPERNAS,
 R pro priore N inuenisse scriptos in vetustis marmo-
 ribus tradunt antiquarij, & in libris Varronis de Lin-
 gua Latina. ¶ *Aquilius Asiatici.* Hi, Aquiliæ simpli-
 ce liquida, an ea geminata Aquillij esse debeant, pa-
 rum mihi compertum. Vtroque enim modo in Græ-
 cis, Latinisque exemplaribus, ac in vetustis inscriptio-
 nibus, scriptos reperias. Quin Acilios quoque, Acil-
 liosque interdum pro Aquiliis, Aquilliisve scriptos
 obseruauimus. Sed nec hoc liquet: qui bellum hic
 Asiaticum, & qui libro tertio Seruile confecisse legi-
 tur, an idem sit Aquillius, an verò pater hic, ille
 filius, an aliqui alij. Intersunt certè non plus vi-
 gintiocto

gintiocto anni inter annos Urbis sexcentimum viccesimum quintum, & sexcentimum quinquagesimum tertium : quibus hi illa consules gesserunt. Et quoad prænomen attinet, idem fuit utriusque, Manius: quemadmodum ex Græcis exemplaribus dicere licet. quod prisca Latini quia sic notabant, M. sicut nos è Romano foro nuper effossa marmora docuerunt: qui eam notam ab hac M. prænominis Marci diuersam non cognouerant imperiti librarij, M. pro M.: hoc est Marcos Aquilios pro Manis Aquiliis, vt dixiceremus, similiterque in multis alij Romanorum virorum nominibus vt peccarimus, fecerunt. Græci ergo homines quoniam istis prænominum notis non uterentur, in Strabonis quartodecimo, Plutarchi Mario, Appiani Mithridaticis, & primo de bellis ciuilibus, Manij Aquillij adhuc manserunt scripti. Sic *Marius* extant plurimi apud Dionysium Halicarnassensem, & Diodorum Siculum: qui apud Liuium & alios Latinos Marci mendose notantur.

In librum tertium.

¶ *Numidia*. Legitur & Numida. Item, fuit Iugurtha, pro fuit in Iugurtha. contra, pro, citra spem. ¶ *Calpurnius Bestia*. prænominis Lucius, consul anno Urbis sexcentesimo quadragesimo tertio. ¶ *pramonitus*. Vetus codex, peritus pro hoc prænominis, fortasse non malè, pro eo, quod est, qui iam periculum fecisset. ¶ *Massiam*. Sic appellatur hic apud Sallustium, & Liuium: Massilia in antiquo libro.

¶ *Ceterum Thalam*. Et hæc apud Strabonem *Θάλασσα* est, libro ultimo. ¶ *atque Gatuliam*. Quotcunque Græcos alios legere memini scriptores, gentis huius mentionem facientes, apud eos omnes nõ aliter eius nominis duæ priores syllabæ scribuntur, quàm apud Dionysium poëtam, vbi sic legitur.

Γατοῦλοι κ' εὐρυπυθοὶ, καὶ ἀρχαῖοι Νίγητος.

Veteres Romani primam hinc syllabam quam facerent, dicere quidem non habeo: sed eam tamen cum secunda producant Virgilius, Ovidius, Lucanus, Silius, Sidonius, omnes poëtae, siue hic Gætuliam illi dicerent, seu Getuliam, ut in vetustis inscriptionibus sapius sine diphthongo nomen hoc legitur. ¶ *Mulucham urbem.* Fluuius est Mulucha apud Sallustium, Melam, Plinium, Priscianum: qui Straboni, & Ptolemæo dicitur barbarè Μολοχάθ, id est Molochath. Molochath etiam vrbs apud eundem Ptolemæum: quæ non satis mihi liquet, an sit huius auctoris Mulucha. Quem autem locum Marius Liguris opera cepisse bello Iugurthino legitur, eum Sallustius non urbem Mulucham, sed castellum appellat, non longè à flumine Mulucha in mōte saxeo situm. G I R T A in Strabonis mei, & Ptolemæi Græcis, Κίρτα est: in plerisque Latinis exemplaribus cirtha, id est, Κίρθα. ¶ *Tamen ut venalis.* Antiqua lectio, iam ut venalis. ¶ *Prima trans Alpes arma nostra sensere Salyi.* Diximus in libro primo, qui sint hi Salui, & Salues. Primi ergo Gallorum Transalpinorum fuere Salyes, qui senserint arma Romana: primusque Romanorum Marcus Fulvius Flaccus Transalpinos Ligures bello domuit, ut habet Liuiana epitome libro sexagesimo, & Salyos Gallos (sic enim ibi legèdum arbitror Salyos, siue Saluos pro Falanos) missus in auxilium Massiliensibus. De quibus populis triumphasse pro conui anno ab Vrbe condita sexcentesimo & tricesimo, scribitur in antiquis marmoribus. Post Flaccum autem in eadem Gallia bellum gesserunt consules, & proconsules Caius Sextius Domitius Calvinus, à quo Sextia illæ Aquæ condita & appellata apud Salues: Cnæus Domitius Ahenobarbus, & Quinctus Fabius Maximus Aemilianus. ¶ *Heduarum.* Hedui, Edui, Αἰδῆοι, Εδῆοι, eadem Galliæ gens imprimatur: sed vetusta marmora per Æ primam syllabam scalpunt: quam producit Ausonius. ¶ *Varus victoria restis Isaræque, & Vindelicus annis.* Sic libri impressi, alij, variusque, pro Varus. Isaura, pro Isaræque. annes, pro annis. Est Varus, fluuius ex Alpibus in mare internum

rum delabens, qui apud Strabonem, Melani, & alios, Italiam à Narbonensi prouincia disternat, libro quoque iam primo memoratus. Sunt & apud eundem Strabonem libro quarto, Vari gens eiusdem prouinciae, inter Druentiam & Isaram, fluuios ex iisdem Alpibus in Rodanum influentes. Isara cuius nominis duas priores syllabas corripit Lucanus libro primo, quique Isar est apud eundem Strabonem, vetus nomen adhuc retinuit, sicut alij eius regionis fluuij Druentia & Rodanus. Qui autem Lucio Annæo memoratur post Isaram fluuius, Sulgam Strabonis esse arbitramur: quem noster Annæus ab oppido cognominauerit, quod Vindalium quatuor syllabis scribitur in sexagesimo primo Liuiani breuiarij, & in quinto Orofij: at Vndalum tribus apud Strabonem. Sulgas (inquit hic geographus libro quarto) secundum *Vindalium* urbem miscetur Rodano: vbi Cnæus Aënobarbus magno proelio multa Gallorum millia cecidit. Rex ipse bis visus. Ex his duobus verbis, bis visus, vnum faciendum, Bituitus. Ita enim hic rex appellatur in Eutropij breuiario, & in Liuiana epitome. Bitintus apud Orofium, pro Bituito. Vituitus V pro B, in veteri Eutropij breuiario, & Vetuitus etiam e pro i, secunda nominis litera, in Latinis Eusebij chronicis, ad annum tertium olympiadis centesimæ sexagesimæ tertiæ: ac *Birtoe*, denique, id est Bittus pro Bituito, apud Strabonem libro quarto. Idem autem fortasse nomen Gallicum *Birtome*, id est Bitcetus apud Appianum, Gallus dux, cuius manu post haustum venentium uti voluit Mithridates: Bithocus & Sitochus in epitome Liuij, & in viris illustribus Nepotis. *Domitius Aënobarbus*, & *Fabius Maximus*. Memoriae prodidit Suetonius in Nerone, & Plutarchus in Paulo Aemilio, Aënobarborum cognomen esse ex eo natum, qui rutilam, & æri assemilem barbam haberet. Quærimus itaque nos hic, qui primi Aënobarbum dixerunt, quomodo principium compositi nominis enuntiarint. Seruius in commentario libri primi Aëncidos scribit, verbum SVADET secundum naturam esse duarum syllabarum: quod si trisyllabum inueniatur

Verf. 261

solutionem dicendam: quomodo ex æno disyllaba
 factum sit ænum trisyllabū primū, soluta diphthon-
 go, & hinc ahenum, sicut docet Aulus Gellius secun-
 do Noctium Atticarum. Hic ergo quæro, an Aeno-
 e.3. barbum veteres illi Latini dixerint prima diphthon-
 go, an ea soluta, Aænobarbum: an etiam solutioni in-
 teriecto spiritu, Ahenobarbum. De hoc nos ex Lati-
 nis exemplaribus nihil dum comperire potuimus. In
 Græcis Strabonis, Plutarchi, Dionis, & aliorum, non
 minus variè corruptum nomen hoc reperimus. Quod
 si in Suida collectaneis integrius seruatum existimes
 propter vocum & literarum ordinem: ibi est ΑΗΝΟΒΑΡ-
 ΒΟΣ, id est, non Aenobarbus prima diphthongo, sed ea
 soluta, Aænobarbus. Diphthongum enim Latinam, æ
 Græci per suam ay reddere solent. Quare in Aenobar-
 bo si diphthongum homo Græcus audiuisset, quis-
 quis ille sit, ΑΗΝΟΒΑΡΒΟΣ, puto, scripsisset. Sed neque
 ΑΗΝΟΒΑΡΒΟΣ, ille scripsit, secunda syllaba breui, ceterum
 ΑΗΝΟΒΑΡΒΟΣ illa longa, propterea, vt arbitror, quod æni
 syllabam secundam producerent Latini. Illud ergo
 alterum Domitiorū cognomentum, esto nobis post-
 hac pentasyllabum pro tetrasyllabo, siue id AENO-
 BARBUS sit, siue quomodo vetera marmora scalpūt,
 cum spiritu, AHENOBARBUS. Hunc autem Cnæum
 Domitium Ahenobarbum, Suetonius de Nerone, scri-
 bit Allobroges & Aruernos in consulatu superasse Li-
 uianum breuiarium libro sexagesimo primo, & Oro-
 sius quinto, contra Allobroges feliciter pugnas-
 se proconsulem. Fuit autem ille consul anno Urbis sex-
 centesimo tricesimo secundo. Cui successit in ea pro-
 uincia Gallia, vel Valerio teste in capite de perfidia.
 Quintus Fabius Maximus Aemilianus Allobrogi-
 eus, consul anno ab Urbe cōdita sexcentesimo tricesi-
 mo tertio: in quo magistratū Allobroges, Rutenos,
 Aruernos, & regem Bituitum debellauit, vt Orosius,
 Plinius libro septimo, Cæsar primo commentario
 belli Gallici, & alij cum Liuius sunt auctores. Fabius
 autem hic Aemilianus, filius erat Quinti Fabij Maxi-
 mi Aemiliani, libro secundo in rerum Hispanicarum
 relatione memorati, & sic nepos Paulli Aemilij Ma-
 cc donic

cedonici, Strabone libro quarto, Liuius, & Paterculo
 6 auctoribus. ¶ *in castra Silani*. Marci Iunij Silani con-
 sulis anno Urbis sexcentesimo quadragesimo quinto.
 Liuius sexagesimo quinto. ¶ *vs Martius populus Ro-*
mani. ¶ *Nec secundum Manlius*. De hoc Manlio &
 Cæpione, vide Eutropij commentarium. ¶ *nisi Ma-*
rius. Iterum consul fuit creatus Marius propter bellum
 Cimbricum, anno Urbis sexceteresimo quinquagesimo:
 etque continuatus per annos quinque magistratus, ^{1, 2,}
 dum hoc bellum conficeret. ¶ *qua fide numinum præ-*
 7 *lio oppressit*. Libro primo de bello Latino Fides numi-
 num, qua velocitate! Fortasse itaque hinc legendū: quo
 fides numinum prælio oppressit! vt interiectio sit ad-
 mirantis, obstupescensque illud, fides numinum, v-
 trobique. At Iornandes etiam illic fide, pro fides. A-
 QVÆ SEXTIÆ. à Caio Sextio Caluino conditore di-
 cta, oppidum provinciae Narbonensis. De regis Theu-
 tobochi nomine quædam in commentario Eutropij.
 8 ¶ *Atesin flumen*. Alij in hoc nomine, t, aspirant apud
 Liuium, Plinium, & alios: cuius secundam syllabam
 corripit Silius octauo, atque primam.

Tum Verona Atesi circumflua.

Plutarchus in Mario *Απεννα* vocat, id est Atisonem,
 TRIDENTVM autem oppidum, & Tridentinae Al-
 pes memorantur Plinio, Straboni, Ptolemæo. ¶ *quem*
Claudium. Principium huius nominis corruerunt li-
 9 brarij. In viris illustribus Nepotis, nescio, quomodo
 legis Camers, sed codices mei ibi habent Savidum,
 & Caudium sine l. Antiqui libri scribebant Radium,
 R pro CL. Apud Velleium Paterculum eadem prima
 nominis litera, quæ in membranis codicibus. Quin-
 cto citrà Alpes in campis, quibus nomen erat Raudiis,
 ipse consul, & proconsole Quinctus Lutatius, & ce-
 tera. Erat autem annus Urbis sexcentesimus quin-
 quagesimus tertius, quum Caius Marius quin-
 ctum consul fuit. ¶ *millia deinde ad quadragin-*
ta ceciderunt. Altera lectio, & vetus, millia inde
 ad sexaginta ceciderunt. Vide Liuium sexagesimo
 octauo, & Eutropium quinto, & Orosiū. Quod autem

sequitur, Hinc campus tertio per omnem diem conciditur barbaris: hoc in antiquis codicibus habebat, Hinc tertio minus per totum diem conciditur barbaris. Vbi illud, tertio minus, potest significare, minus tertia parte: vt sit sensus, Romanos in occidēdis Germanis illis & Gallis non totum quidem diem, sed duas diei partes tertias consumpsisse. Orofius. Quarto die, productæ vtrique in Campum acies, vsque ad meridiem pæne, pari pugna uere discrimine. post vbi incalcescente sole, fluxa Gallorum corpora, in modum niuium distabuerunt, vsque in noctem cædes potius, quam pugna protracta est. ¶ *Beleus rex.* Celeus apud Orofium quinto. Bolus sexagesimo septimo ¹⁰ Liuiani breuiarij. Boleris pro Boleus in codice antiquo. &, quasi in subsidio. Notandum autem illud, tertia manus in diuersa lapsi euauit. Cimbro & Teutonos, & tertios nominauit auctor Tigurinos, qui Heluetij erant. ¶ *litare diis sanguine humano.* sanguinem humanum, vetus lectio. ¶ *Caro.* Caius Porcius Caro, consul anno Urbis sexcentesimo & quadragesimo * DIDIVS autem, Marcus Didius in antiquo exemplari, & apud Rufum. DRVSVS apud eundem ¹¹ Rufum, & in epitomes Liuianae sexagesimo tertio Marcus Liuius Drusus: qui cōsul ea gessit anno Urbis sexcentesimo quadragesimo secūdo. MINVCII tria nomina Marc^o Minucius Rufus, apud Sextū Rufū. Pro cōsulē appellat Liuiana epitome sexagesimo quinto aduersus Thracas belligerantem, circiter annum Urbis sexcentesimum quadragesimum sextum. DE PISONE, qui Rodopam & Caucasum penetrauit, nihil aliud hic possū tibi tradere. ¶ *Curio Daciam tenus.* Haud dum me docuerunt grammatici TENVS etiā accusatiuo casui coherere, sed tantum genitiuo & ablatiui. Et certē antiqui libri hic non Daciam, sed Dacia habebant: quomodo idem auctor dixit libro primo, Adriatico tenus mari. & hoc ipso capite de bello Mithridatico, Colchis tenus, & Cicero in Deiotariana, Tauro tenus, pro eo, quod est, vsque ad Adriaticum mare, & Colchos, & vsque ad Taurum montē. CVRIO autem hic, nescio, quis alius esse queat, quam ¹² Cnaeus

Cnaeus siue Caius Scribonius Curio: quem in onagesimo secundo Liuianae epitomae, & sexto Eutropiani breuiarij, & apud Rufum, legimus in Thracia & Macedonia triennium aduersus Dardanos, & Myfos, res gessisse proconsule APPIVS, est, vt arbitror, Appius Claudius, quem apud Orosium, Rufum, Eutropium, Liuium, leges pluribus praeliis Thraces Rodopae incolentes vicisse procosulem. cui in prouincia Macedonia mortuo, supradictus Scribonius Curio successerat. LVCVL LVS denique, Marcus Licinius Lucullus, qui Macedoniam administrabat proconsul, Curionis successor in ea prouincia, vt est apud Orosium sexto, Publio Cornelio Lentulo, & Cnaeo Aufidio Oreste consulibus, auctore Eutropio libro sexto: quem putamus annum ab Vrbe condita sexcentessimum octogessimum tertium. ¶ *Atheas.* Nescio an idem sit Atheas rex Scythiae, quae memorat Iulius Frontinus libro secundo strategematum. In veteribus libris erat Etbas. De septem Persis, à quibus oriundum Mithridatem etiam Polybius quinto, & Iosephus vndecimo originum Iudaicarum, & Nepos, meminerunt: ac Orsinem Quintus Curtius quarto, vide Strabonem in extremo libro quindecimo, Iustinum libro primo, Ammianumque Marcellinum libro vicesimo tertio, Herodotum, & Cresiam. ¶ *decem & septem anni.* Quatuordecim tantum in antiquis libris: sed libro secundo secundum bellum Punicum annos duodeviginti durasse dictum est. Quot autem annos durauerit bellum Mithridaticum, variant auctores, vt ostendimus in commentario Eutropij. ¶ *felicitate Silla.* De istis titulis & cognominibus, VI. io. Plinius, & Solinus. Silla autem, qui & vulgo Sylla, in Romanis marmoribus SVLLA fere. ¶ *apud Cassium.*

¹⁴ Hic est Lucius Cassius apud Appianum. ¶ *interfici iussit.* & factum est, inquit Orosius sexto. ¶ *ac sic erat Asia rursus nostra.* Haec est Asia minor, particula eius Asiae, quam tertiam orbis terrarum partem dixerunt. ¶ *Lucillum.* Lucium Licinium Lucillum tunc consulem: quum esset annus Urbis sexcentessimus octogessimus. ¶ *& AEsopus.* Hoc nomen Latina ex-

emplaria variè corrupterunt, *Αἴσηπος* est Græcis: unde & Aesepum dixeris pro Aesapo. GRANICI autem secundam syllabam producant ποῦτα, ut Hesiodus in Theogonia:

Γράνικόν τε καὶ Αἴσηπον, θεῖόν τε Σιμοῦντα.

¶ *Cilicia quoque*. Antiqui libri Sicilia pro Cilicia. 19
Est ex aduerso Campania Sicilia insula. Quod autem sequitur: mox subruto Piræci portu, Colchis tenuis iungere Bosphorum, id non erat in membranis codicibus: cuius prior pars, hæc: mox subruto Piræci portu, fuit supra, ubi de Sylla, & Athenis. ¶ *Arthocen, qui*. Antiqui libri Adartocen: 20
VII, 6. de quo nomine in commentario Eutiopij, & de nomine Albanorum regis. Regis autem Colchorum quod nomen fuerit, alibi non legi: qui hic Orodes dicitur, sicut Albania rex. ¶ *Hierosolyma*. Hierosolymam habebant vetusti codices, & sic hanc pro hæc. Nomen neutrum plurale apud Strabonem, Appianum, Dionem, & alios Græcos, *ἱεροσόλυμα*: de quo vide Iosephum. ¶ *patens aureo*. Antiqua lectio, patens sub aureo. Quid autem illic viderit Pompeius, cognosce ex libro quartodecimo originum Iosephi. ¶ *Piræcum & Achaïam*. Antiqua lectio, Cyrenas, Achaïam, sinumque Maleum. ¶ *quem à spoliis*. 21
Quod pro quem libri membranci, ut referatur mare, quo erant contenti. ¶ *Isaurumque*. Quædam exemplaria scribunt Isauron. Strabo libro quartodecimo *Ἰσαυρα* vocat numero multitudinis: Frontinus libro tertio strategematum, Isauram prima declinatione. ¶ *Gratilius Ligusticum*. Legitur & Ligustinum, n pro c: & Gratilius vnico l: in quo nomine etiã c pro t interdum reperias. In Appiani Mithridaticis Marcus Pöponius appellatur, qui Ligustico & Gallico mari præfectus fuit. ¶ *Torquatus Balearicum*. Mallius Torquatus apud Appianum. ¶ *Pompeij iuuenes*. filij, ut opinor, ipsius Pompeij Magni, Cnæus, & Sextus: de quibus libro quarto. ¶ *Varro Terentius Aegaum & Ponticum & Paphilium: Metellus Asiaticum*. Locus corruptus, ubi & aliquid deesse suspicor. Appianus Metello Nepoti mare Paphiliè cõmittit. ¶ *Primus in-*

naſit inſulã Marcus Antonius. Cuius meminit Cice-
 ro in Verrem: & ſcribit Aſconius iſto Cretenſi bello,
 morbo interiiffe, nihil meliorẽ Marco Antonio triũ-
 uiro: de quo lib. 4. ¶ *Metellus deinde.* Q. Cęcilius Me-
 tellus, cõſul fuit anno ab Vrbe cõdita ſexcēteſimo o-
 ctogefimo quincto, collega Quincto Hortęſio. Oro-
 ſius libro ſexto ſcribit bellũ aduerſus Creteſes à Me-
 tello per bienniũ fuiſſe cõfectũ, Eutropius per triẽ-
 niũ: qui addit lib. ſexto, Metellũ ex Creta triũphaſſe VI, 14.
 anno Urbis ſexcēteſimo & nonageſimo, Decimo Iu-
 nio, Silano & Lucio Licinio Murena cõſulib. ¶ *Ery-*
thraã. Ερυθραίων, id eſt Erythraũ inſulæ Crete promũ
 toniũ memorat Ptolemęus. ¶ *urbium matrẽ.* μητρόπολιν.
 Urbem urbium dicebat lib. 2. de Carali Sardinia: & II, 25
 caput Urbium de Capua Cãpanię, lib. primo. C Y D ò- I, 35.
 NAM autẽ alij hic Cydoniã vocãt, vt eſt apud Strabo
 nẽ Κυδωνία, & Dionẽ. ¶ *miſiſſet Antoniũ.* Luciũ Octa-
 uium, puto, pro Antonio, quẽ naſit in Creta Põpeius,
 appellant Plutarchus in Põpeio, & Dio lib. triceſimo
 ſexto. ¶ *Laſtene & Panare.* Iidẽ obliqui apud Velle-
 iũ Paterculũ, à rectis Panares & Laſthenes tertiã de-
 16
 clinationis. Dio lib. triceſimo ſexto. ¶ *altero ex liberis.*
 Metellus Creticus Metelli Macedonici filius nõ erat,
 ceterũ nepos eius fortãſſe, quẽãã modũ diximus in
 eõmentario Eutropij. Liberatorũ appellatione, nõ ſo-
 lũ filios, verũ etiã nepotes, pronepotes, & qui ex iis
 deſcẽdũt, eõtineri, auctõr eſt Calliſtratus. Bellũ autẽ
 cõtra Baleares à Metellis iſtis geſtũ, ego non noui a-
 liud: quam quod expoſuit Liuius lib. 60. & ſuo more
 perſtrinxit Oroſi. ¶ quod Cretico pri. fuit annis plus
 50. Nam Baleares domuit Metellus, quum eſſet
 cõſul, teſte Liuiõ, li. ſexageſimo, anno Urbis ſexcēteſi-
 mo triceſimo primo. Creta verò, vt dictũ eſt, bello
 fuit à Metello petita ad annũ Urbis ſexcēteſimũ octo-
 27
 geſimũ quinctum. Quæ autẽ cauſa inferẽdi Balcarib-
 us belli fuerit, diſce etiam ex Strabone libro tertio,
 & Oroſio libro quincto. ¶ *Porcius Cato.* Marcus Por-
 cius Cato Vrcẽſis. Velleius Patereculus de Clodio Cã-
 ceronis inimico, quẽ Milo interfecit. Idem Publius
 Clodius in ſenatu ſub honorificentiffimo miniſterij
 titulo, Marcum Catonẽ à republica relegauit. Quip-
 O ij

pe legem tulit, vt is quæstor, cum iure prætorio adiecto etiam quæstoris, emitteretur in insulam Cyprum, ad spoliandum regno Ptolemæum. Dio libro tricesimo nono. ¶ *toto orbe diuisa.* Virgilianum & hoc. Est enim in Tityro.

Et penitus toto diuisos orbe Britannos.

Sic autem & in Britannis, & Britannia n̄ geminant typographi omnes: quæ in vetustis codicibus variè scripta obseruauit: in antiquis inscriptionibus simpliciter, ac in cunctis exemplaribus Græcis. Sed de hoc nomine plura nos in commentario Aufonij. ¶ *longè ue eruentior.* Coniunctio non fuit in membraneis codicibus. Quod autem pro Belgarum Camers legendum contendit Neruiorū, ex libro secundo commentariorum Cæsaris, videtur & hoc loco oblitus ille, Neruios ex Belgis esse. ¶ *mora dilabebantur.* Sic in cunctis nostris exemplaribus. sed quid hic agat ista mora, non video. In ea sunt tres priores litteræ Morinorum, si forte malis legere: Morini dilabebantur in filias, ex Cæsaris extremo tertio commentario Gallico. INDUCTIO MARVS autem ibidem scribebatur, qui in aliis exemplaribus est Induciomarus & Indutioimarus. TREVIRI quoque, Treueri, e pro i. AMBIORIX *Ἀμβριόριξ*, id est Ambriorix, apud Dionem quadragesimo, ¶ *Cottam cum.* Antiqui libri prænomen addebant Marcum, Hic tamè apud Cæsarem & Dionem Lucius est nō Marcus, Lucius Arunculeius Cotta. ¶ *Hedui enim de incurfionibus.* Locum hunc Comers scribit à Cuspiano suo. fuisse restitutum: sed dum non satis clarè docet, quomodo restituerit, timeo ego, vt ne fortiter corruerit homo audaculus, Pro illo ergo Hedui, habebant membranarū codicum alij: eccani: heccaui, alij: & Marnefij Parisiensis exēplaria, hæc aut. Vbi nos ex eodē primo Cæsaris cōmentario rerū gestarum Gallia, ab Annæo nostro scriptos fuisse illos existimamus, qui Sequani vulgo imprimuntur. Præcedentis nāque verbi vltima consonās, sequenti primā facilè detraxerit: quomodo frequenter fieri solitū suprā monuim⁹. Ita Secani esset illi quidē fortasse per c, sicut eos aliquando

quando obseruauimus scriptos in Aufonij uerustis ^{I, 15}
 exēplaribus, & nō Sequani, ut nunc vulgo scribūtur:
 sed cui nostrū cōpertū quamicqu de barbarici nomi-
 nis orthographia? Patum admodū interesse fateberis
 inter Secanos & Sequanos. ¶ *Iterum ubi de Germa-
 nis Tenēteri.* Antiqui codices, Iterū de Germanis Cē-
 teri querebantur. Tēchateri, Tenēteri, Tenchtheri
 apud Cæsare: τενχτηροι. id est, Tenēteri apud Dionem
 tricesimo nono. ¶ *ultra Mosulam.* Massiliā pro Mo-
 sulā uerusti codices. Est in cōmentariis Cæsaris Mo-
 sa, apud Ptolemæū & alios, diuersus à Mosella fluiui.
 ¶ *Morino soluisse à portu.* Morini duas priores sylla-
 bas corripūnt in extremo libro octauo *Æneidos*, gēs
 Gallia Belgica: quorum urbem Taruannā memorat
 Ptolemæus libro secundo geographia. Marinorum
 portus & nauale, Gesoriacum, libro primo. ¶ *Se regi-* ^{I, 21.}
bus Cauelanicis. Antiquorū codicum alij Callidonia-
 nis, alij Cauelianis, alij Cauelianum, pro Cauelanicis.
 Apud Cæsarem est Cassiuelaunus.

¶ *Biturigas.* Bituricas antiqui libri, de quo nomine
 in Sidonij Apollinaris commentario plura diximus.
 CARNUTAS. Carnuitas liber antiquissimus ap-
 pellabat. Sunt Carnutes apud Cæsarem, & o pro u
 Carnores in uerusto Gallicarum prouinciarum cata-
 33 logo: tertia inflexione: at Carnuta prima apud Pro-
 tolemæum, eadem gens. Vercingentorix autem, & A-
 uaricum, Alexia, Gergouia, sicut in Cæsaris commen-
 tariis, ita hīc vulgo imprimuntur: sed quis sit, an ita
 rectē barbarica uocabula? VERCINGENTO-
 RIX ille, erat Vergingentoris, & Vergingetorix in
 membraneis codicibus: qui est ουερκιγγεταρις apud
 Strobōnem quarto, id est Vercingetorix, penultima
 longa, quæ breuis est apud Dionem quadragesimo,
 & quadragesimo tertio. AVARICVM, quod & apud
 Strabonem αυάρικον, Aluaricum erat in nostris codi-
 cibus. ALEXIA, Alesia. id est ἀλησία, sicut apud Diodo-
 rum quarto scribitur, ἀπὸ τῆς ἀλῆς: quæ apud Strabo-
 nem Ἰλλησία, id est, Illesia pro Allefia. GERGO-
 34 VIA, Georgouia: in Strabone meo Γεργυρῖα, id est,
 Gergouia: apud Dionē & alios etiā aliter corrupta.

¶ *Habes, inquit, fortem virum vir fortissime vicisti.*
 Antiquissimi libri, Habes inquit, fortem virum. fortissime vicisti. ¶ *consulis Crassi.* Anno Urbis sexcentesimo nonagesimo nono. Eutropius libro sexto, Dio libro quadragesimo. ¶ *Metellus Ateius*, id est Ateius, & *Ateus*, id est Ateius, in Crasso Plutarchi, Parthicis Appiani, & apud Dionem tricesimo nono. Z E V G M A, tertiae declinationis nomen, oppidum in fluuio Euphrate situm. ¶ *apud Nicephorum.* Νικηφόριον, id est Nicephorium, hoc Mesopotamiae oppidum apud Strabonem, Ptolemaeum, Dionem, Stephanum. ¶ *ab Oróde.* Herode antiqui libri scribebant: sed Graecis hinc omnibus Ο'ρόδης appellatur praeterquam Plutarcho in Crassi vita: ubi Ὀρόδης legitur, id est Hyródes pro Oróde. Alios legisti duos Oródes supra in bello Mithridatico. Est autem apud Eutropium & alios Latinos, tertiae declinationis Oródes, sicut & Herodes, quum apud Graecos Ὀρόδης sit primae, quomodo Anchises. ¶ *sed Selencia.* Ita Dio libro quadragesimo, Appianus, Plutarchus, apud Ctesiphontem Sextus Rufus, Multas Seleucias memorant geographi vrbes & regiones. haec Mesopotamiae vrbs fuit (Μεσοποταμία dicta est regio, quae inter fluuios Euphratem & Tigrim esset) in confluente Euphratis eo fossa perducta, atque Tigris, ad nonaginta millia passuum à Babylone, auctore Plinio libro sexto, eius regionis metropolis, auarum illius & superbi Crassi temporibus, vt scribit Strabo libro sextodecimo. Iuxta autem Ctesiphon erat, tertio ab ea lapide, vicus magnus iisdem temporibus, sed Parthici regni postea caput, eodem auctore Strabone, & Plinio. ¶ *Mez era Syro.* Mazatae, a pro e in prima & secunda syllaba, antiqui libri. Alij aliter hinc transfugam vocant scriptores. Est Αριάμνης, id est Ariamnes, in Crasso Plutarchi: Ακβαρος, id est Acbarus, in Parthicis Appiani: Αύγαρος, id est Augarus, apud Dionem libro quadragesimo: Marachus & Macorus apud Sextum Rufum. ¶ *Sillaces & Surenas.* Corrupta fuerunt haec Parthica nomina tum hic, tum apud

puđ Oroſium , & Rufam , & Dionem. In Græcis Plutarchi & Appiani , *σινάκτις* & *σινάκτις* , ac ſimplici etiam liquida *σινάκτις*. CARRÆ eiufdem Meſopotamiæ vrbs. SERICEIS pro ſericis , quidam ex libris veteribus. ¶ *Vnde rognare.*

- 38 Liuius ſeptuageſimo , ſeptuageſimo primo , & nonageſimo ſeptimo: Appianus primo bellorum ciuiliũ , Plutarchus in vita Gracchorum fratrum , Aſconius in Diſtinctionem , Suetonius Tranquillus in Iulio Cæſare, & noſter mox auctõr. ¶ *merces erat.*
- 40 Petronius Arbitr:

-----Quare tam perdita Roma
Ipsa ſui merces erat , & ſine vindice præda.

- 41 ¶ *Tiberius Gracchus.* Tribunus plebis , Marco Scæuola , Lucio Calpurnio conſulibus , quum eſſet annus Vrbs ſexcenteſimus viceſimus primus. ¶ *Manciniana deditio.* Locum hunc tibi Velleius Paterculus explicet. ¶ *Cnæum Octauium.* Liuius , & Appianus , & Plutarchus , Marcum pro Cnæo vocant hunc Octauium. Tribunus plebis erat & hic, atque ita Tiberij Gracchi collega. Tribunorum autem plebis, inquit in hac hiſtoria Plutarchus, hæc potestas erat, vt vno intercedente , alij etiam ſi plures eſſent , nihil agerent. ¶ *ab Opimio conſule.* anno Vrbs ſexcenteſimo triceſimo tertio. Huic autem conſuli prænomẽ eſt Lucio apud Velleium Paterculum, Plutarchum , & alios. ¶ *Appuleius Saturninus.* Lucius prænomine apud Paterculum, Cnæus in Liuij epitome libro ſexageſimo nono. P, autem geminant in vetuſtis marmoribus APPVLEII. ¶ *conſulatu ſuo.* ſexto , vt eſt apud Appianum primo bellorum ciuiliũ , & ſexageſimo nono Liuiani breuiarij, anno poſt conditam Romam ſexcenteſimo quinquageſimo quarto , collega Lucio Valerio Flacco, quemadmodum etiam meminir Cicero in oratione pro Rabirio perduellionis reo. ¶ *Annio competitore.* *Nairos* , id eſt Nonius pro Annio, hic apud Appianũ

& Plutarchum in Mario : Aulus Numius sexagesim^o nono Liuianæ epitomes, & apud Oroſium quinto Mummius in viris illuſtribus Napotis, geminata conſonante m: Mumius ea ſimplici apud Valerium nono de Violètia & Seditiõne. ¶ *Glauciã conſulẽ faceret.* Nõ fecit tamen. Cicero de clariſ oratoribus. Eſt autẽ hic, *Γλαυκίας* libro primo ciuiliũ bellorum Appiani: & Memmius *Μίμμιος*. ¶ *expulſus inde, in Capitolium inuaſit.* Capitolium inuaſit, ſine priore in quidam ex noſtris libris. Digreſſus autem DEGR E S S V S in antiquis. Viõtorinus in capite de orthographia, Degredi, ex ſuperiore loco deſcendere: Digredi, ex aliquo loco diſcedere. ¶ *Liuius Druſus.* Marcus prænomine apud 44 Velleium, & alios. ¶ *damnatione Rutilij.* prænomine Publij apud Liuiũ ſeptuageſimo, & Velleiũ Paterculũ. ¶ *Conſul Philippus,* Luci^o Marcij Philippus anno 46 Urbis ſexcẽteſimo ſexageſimo tertio. ¶ *Popediũ.* Silo 47 Popediũ apud Velleiũ, & Liuiũ ſeptuageſimo ſexto. *Πομπάδιος*, hoc eſt Põpediũ, apud Diodorũ Siculum triceſimo ſeptimo. *Πομπάδιος*, id eſt Pompediũ, quinto geographiæ Strabonis : & a pro e, Quinctus Pompadius apud Appianum primo ciuiliũ. Erant ergo hic Quinctus Popediũ Silo homo Martus, & Titus Afranius, & Pontius Teſelinus Samnis, ex Italicis ducibus contra Romanos. Alios tibi dabunt multos Diodorus, Liuius, Velleius, Appianus, Eutropius. ¶ *à Corfinio.* à conſinio, n pro r, antiqui libri: ſed apud Diodorum, Strabonem, & Paterculum legimus, Italicis iſtis rebellibus oppidũ ſuæ Italiæ Corfinium, caput imperij ſui fuiſſe lectũ, Italicamque tranſnominatum. ¶ *Latinarum.* feriarum. de quibus Varro, Liuius, Macrobius, & alij. ¶ *Sextus Iulius Caſar.* & *Lucius Marcij Philippus conſules.* anno Urbis ſexcẽteſimo ſexageſimo tertio, vt modò dicebamus. ¶ *ecce Grumentum.* Lucaniæ oppidum apud Liuium, Macrobiũ, & geographos. *Γρυζόντιον* apud Ptolemæum, ſed *τρυζόντιον* apud Strabonem & Appianum, id eſt Trumentum, pro Grumento. CARCEO-LI, *Καρτείοι*, & *Καρτεύοι* apud Græcos.

reserata Nuceria & Picentij, cadibus, ferro. Vetus scriptura, res erat à Nuceria & Picentia cadibusque ferro. Singularia sunt nomina Nuceria, & Picentia, apud Strabonem quinto, & Plinium tertio. Eadem est Nuceria: quæ in bello Spartaci memorabitur. ¶ *Fusa Rutilij copia.* Publius Rutilius Lupus consul anno Urbis sexcentesimo sexagesimo quarto, infeliciter contra Marfos pugnavit, & in prælio cecidit. Eius legatorum vnus, Quintus CÆPIO non multo post fulo exercitu cecidit etiam ipse, circumuentus insidiis Quincti Popedij. Liuius septuagesimo tertio, & Appianus. ¶ *Nam ipse Iulius Cæsar.* Hoc Appianus primo bellorum ciuilium de Rutilio consule. Cæsarem quidem in hoc bello Sociali nouimus Lucium Iulium Cæsarem, quem pro Lucio Sextum appellent Appiani Græca: qui collega eiusdem Rutilij fuit in consulatu, & malè aduersus Sannites pugnavit: sed in Asculi obsidione proconsulem insequenti anno morbo decessisse, auctor est Appianus. ¶ *Cato discutit Etruscos.* Quisquis sit hic Cato, Lucius Porcius Cato, cōsul cum Pompeio Strabone Pompeij Magni patre, anno Urbis sexcentesimo sexagesimo quinto, rebus prospere gestis, fuisque aliquotiens Marfis, dum castra eorum expugnat, cecidit. Liuius septuagesimo quinto, & Appianus primo concilium. ¶ *Gabinus Marfos.* Aulus Gabinius legatus, à Lucanis, aduersus quos res prospere gesserat, occiditur apud Liuium libro septuagesimo sexto. ¶ *Carbo Lucanos.* Potest hic esse Cnæus Papius Carbo, qui consul postea bello ciuili Marij & Syllæ occisus fuit. ¶ *Sylla Sannites.* Lucius Cornelius Sylla: inter quem & Marium postea bellum fuit. ¶ *Strabo verò Pompeius.* Cnæus Pompeius Strabo, pater, ut diximus, Cnæi Pompeij Magni, hoc bello legatus fuit Rutilij consulis primum: deinde insequenti anno consul, Collega Lucio Catone: & postremo insequenti anno proconsul, quando euectit Aiculum. Liuius septuagesimo quarto, & septuagesimo sexto, Parteculus, ac Appianus. ¶ *Herdonio Sabino.* Hic est Appius Herdonius Sabinus apud Titum Liuium libro tertio, *Αεμος Ερδωνιος*, id est Appius Erdonius in Græcis

Dionysij Halicarnassensis libro decimo. Erat autem annus ab Vrbe condita ducentessimus nonagesimus quartus, quum exules, & serui hunc tumultum excitauerunt, Erdonio duce. ¶ *latifundis ciuium Latinorum.* Latè fundis ciuium Romanorum, antiqui libri: & comas pro cæremonias: sexaginta pro quadraginta. ¶ *Manilij, Lentuli, Pisonis, Hipsei.* Hos ego ¹⁰ prætores non satis noui, qui sint, neque quid contra seruos istos gesserint. Hipseos autem HYPSEOS, prima vocali Græca, & media diphthongo apud Cicetonem, Liuium, Aseonium, & alios scriptores Latinos, scribendos censent antiquarij: quomodo inueniuntur & in Appiani, & Dionis, & aliorum Græcis, *Ὑψέος*, vndeunde originem ducant. Hypseos autem à fugitiuis in Sicilia profligato, prænomen est Lucio in fragmēto libri tricesimi quarti Diodori Siculi. quod Henricus Stephanus nuper Latinum edidit. ¶ *per fugitiuos.* Antiqua, & vera lectio, per fugitiuarios. Erant apud veteres FUGITIVARII, fugientium seruorum reprehensores: qui eam operam profitebantur, vt fugitiuos inuestigatos reducerent. Budæus in annotationibus. ¶ *Tandem Perperna.* Quæ Perpernâ contra fugitiuos in Sicilia scribit gessisse hic auctor, ea Cicero de signis, Liuius quinquagesimo nono, Diodorus, Orosius, ac alij, Publium Rupilius gessisse tradunt. quod quid sit, miror. Consul autem erat eo anno Publius hic Rupilius, collega Publico Popillo Læate, quem marmora Romana annum Vrbe sexcentessimum vicesimum primum computant. ¶ *apud Ennam.* Siciliæ urbem. Sic Ennam, non Ætnam legendum ex Strabone, Diodoro, & ceteris. Istum autē *Ὠροσίου* phthiriasi periisse in vinculis Diodorus, & Plutarchus auctores sunt, sed Romæ Plutarchus, Diodorus, Morgantij, vrbe Siciliæ. ¶ *quum statim à seruis & à Syro.* Altera lectio, quum statim serui. & à Syro reditur ad Cilicem. Erat autem Eunus ex Apamea ciuitate Syriæ: at è Cilicia regione contermina Athenio. Quod vocabulum sic etiam in Ciceronis fragmentaria, in Maximinis Iulij Capitolini, vbique secundam syllabam aspirare video. Ceterū fuit Cleon, alisque

aliquae multi eodem tempore fugitiuorum imperatores: quos Liuius in primis, & Diodorus memorauerunt. ¶ *Seruilij castra.* Hi sunt Caius Seruilius, & Lucius Licinius Lucullus: tricesimo sexto bibliothecae Diodori. ¶ *Sed Aquillius.* Manius praenomine, ut monuimus in extremo commentario libri secundi. quem Latinus Diodorus tricesimo sexto, Caium Acilium mendose appellat pro Manio Aquillio: consulemque facit, & Caij Marij quintum consulis collegam. Verum Aquillius hic utrum eo ipso sui consulatus anno, qui fuit annus Urbis sexcentessimus quinquagesimus tertius, an verò insequenti, fugitiuos istos castigauerit, ut dubitem, facit: quod libro sexagesimo nono Liuiani breuiarij legam Manium Aquillum non in quinto, sed sexto eiusdem Marij consulatu bellum Seruile confecisse consulem. Sic enim non consul, sed proconsul illic legendum videretur. Ceterum utrocunque anno finitum sit posterius hoc seruatorum. Sicularum bellum, quod non satis comperi, quibus consulibus sit initum, id apud Diodorum annos prope quatuor durasse scribitur. Prius autem ab Euno & Cleone gestum, quod anno ab Vrbe condita sexcentesimo viceesimo primo finem accepisse diximus, hoc cognosces ex Orosij libro quinto non esse ortum ante consulatum Seruij Fuluij Flacci, & Quinti Calpurnij Pisonis: qui incidit in annum Urbis sexcentessimum decimum & nonum: & sic neque hoc plus quatuor annos durasse. ¶ *quum septuaginta aut amplius.* Antiqui libri triginta habebant pro septuaginta: Epitome Liuiana, Paterculus, Eutropius, Orosius, septuaginta quatuor numerant: Plutarchus in Crasso septuaginta octo. Illud enim, *ἑξήκοντα δύο ἔτη*, duodecoginta significat. ¶ *Clodio Glabro.* Claudium Pulchrū legatū appellat Liuiana epitome libro nonagesimo quinto: Plutarchus, & Orosius Clodiū tātū. Appianus *Οὐαρίων Γλαβρόν*, id est, Varii iū Glabrū: sed apud Liuiū & Plutarchū Varinius siue Varenus, ut aliter scribitur, nomen eius est, qui post Glabrum à Spartaco caesus fuit praetor: quē Publium Valeriū pro Publico Vareno vocat

Appianus in eodem extremo libro primo bellorum
 ciuiliū. ¶ *virgineis*. antiqui libri vitineis. ¶ *Deinceps Thoram*. Choram Imberti nostri vetus codex.
 Campania urbem esse credo, quæ κόρα apud Strabo-
 nem, aliósq̄ Græcos scribitur, ac sine spiritu quo-
 que Cora, & eius Corani apud Plinium, Solinum,
 Propertium, Siliū, sicut etiam cōditor Coras apud
 Virgilium. ¶ *de stipendiario Thrace*. Thrax diceba-
 tur, qui è Thracia regione erat: & Thrax gladiato-
 rum alter, quum alter Mirmillo appellaretur. Auso-
 nius in Monosyllabicis.

Quis Mirmilloni cōtenditur æquimanus? Thrax.

Thrax autem utroque modo erat, Spartacus: Cri-
 xus, & Oenomaus Galli. ¶ *munerator*. ἀγαθότης siue
 ἀθλοδότης, muneris publici exhibitor, munerarius, si-
 cut Suetonium in Domitiano dixit Budæus anno-
 tauit. Controuersiarū Senecæ liber quartus incipit.
 Quod munerarij solēt facere ad expectationem po-
 puli detinendam. Munerarium autem Augustus Cæ-
 sar primus dixit auctore Quintiliano, libro octauo.
 ¶ *Lentuli exercitum cecidit*. consulis cum Lucio Gel-
 lio, anno Urbis sexcentesimo octogesimo secundo.
 Cuius prænomen est Caius apud Liuium libro nona-
 gesimo sexto, Cnæus apud Cassiodorum. Antiqui au-
 tem libri percecidit scribebant, pro simplici cecidit.
 ¶ *Caij Crassi castra*. Liuiana epitome. Orosius, &
 Plutarchus, hūc proconsulem Caium Cassium appel-
 lant. ¶ *Licinius Crassus*. prætor apud Liuium libro 57
 nonagesimo septimo. Hic autem est Marcus Licinius
 Crassus, quem supra dixit à Parthis occisum fuisse.
 III, 35, 36, *Sulpicia lege*. Publius Sulpicius tribunus plebis legē
 tulit, qua Caio Mario bellum Mithridaticum decer-
 nebatur. Velleius, & ceteri. ¶ *Albinouanus*. ἀλβι-
 νουανός apud Appianum. Ad quendam Albinouanum
 est Horatij epistola libro primo: & Ouidij elegia li-
 bro quarto de Ponto. ¶ *Cornelio Cinna, Cnæo Octauiō*
 cōsulibus. anno Urbis sexcētesimo sexagesimo septi-
 mo. ¶ *horrificauerant*. Vetus codex, honorificauerant.
 Quo verbo qui sit vsus, habeo scriptorem nullum
 Lactantio Firmiano antiquiorem. At horrificare est
 apud

apud Virgilium libro quarto Aeneidos. § *Cinna, Marius.* Hic Cinna est supradictus consul Lucius Cornelius Cinna: Marius, Caius Marius huius belli auctor: cuius tertium nomen dicere non potuit Plutarchus. CARBO, Cnæus Papirius Carbo. SERTORIUS, Quinctus Sertorius: qui postea bellum gessit in Hispania. § *Antonij consularis.* Vide Valerium libro nono de crudelitate. Erat autem hic, Marcus Antonius orator, Marci Antonij triumviri, cōtrā quem sunt Ciceronis Philippicæ, auus, teste Plutarcho: qui consul fuerat, nisi fallor anno Urbis sexcentesimo quinquagesimo quincto: & cuius caput etiam pro Rostris positum fuisse, Cicero meminit tertio de oratore. § *Cæsar & Fimbria.* Idem Cicero in Tusculana quincta, & in eiusdem tertij de oratore principio, mortem deflet duorum Cæsarum fratrum, Caij Iulij, & Lucij Iulij: quos occiderit Marianus Cinna, & eorum capita non longè posuerit ab Antonij capite pro Rostris. Appianus vtriusque meminit primo bellorum ciuiliū, quum eos in via captos cum aliquot aliis dicit, & interfectos. Meminit etiam Ascōnius Pedianus in Orationem Ciceronis pro Scauro: vbi scribit Lucium Cæsarem fuisse prætorem, & consulem: Caium verò oratorem, poetāque egregium, ædificium periisse, quum ad consulatum aspiraret. Vt dubitem: quis fuerit Caius Cæsar consularis & censorius, quem Valerius libro nono tradit à Caio Mario ad Varij bustum esse trucidatū. Ego per hæc tempora nullum noui Caium Cæsarem consulem: & fortasse librarius Caiū illic notauit pro Lucio. FIMBRIAS tres hoc ciuili bello raptos fuisse legimus. Horū duo fratres fuerunt, auctore Appiano, & Marianarum partium: quorum alterum Velleius Paterculus Caium Flauium Fimbriam appellat, qui se in Asia sub aduentum Syllæ interemit. Alterum Appianus sine prænomine Flauium Fimbriā vocat: quem Albinouanus in Italia interfecit, quando defecit ad Syllam. De tertio legere meminimus hoc tantum, quod noster Annæus memoriæ prodidit. Augustinus locum hunc transtulit quidem in librū tertium

de ciuitate Dei, sed ita, vt nihil addiderit, vnde hic Fimbria domi suæ interfectus, nobis euadat notior. CRASSO patri prænomen est Publio apud Cicero-
nem: atque ita Publius Licinius Crassus eius tria no-
mina. Huius autem cædis etiam Asconius meminit
in commentario orationis pro Scauro. BÆBII sunt
hic duo, diuersarum partium, quocumque se generis
gradu contingerent. Priorem, Syllanum, Appianus
Marcum Bæbium vocat: Alterius, qui Marianus fuit,
prænomen non noui, ni fortè sit Caius Bæbii, què
bello sociali, Lucio Cæsari in Asculi obsidione mor-
tuo, successisse, Appianus auctor est. NVMITO-
RIVM hic auctor nominat, & Augustinus, quem
Appianus *Τάϊον Νεμestόρου*, id est Caium Nemestorium,
nisi fallor. Quinctus Lutatius CATVLVS, quem Au-
gustinus, hausto veneno, se manibus inimicorum
subtraxisse ait, quis fuerit, & quomodo perierit, lege
apud Velleium, & Appianum. MERVLAM Velleius
Lucium Cornelium Merulam vocat: qui, quum ex
auctoritate senatus, Cinnae abrogatus esset consula-
tus, in eius locum successus fuerat. Ita sacerdos Iouis,
& simul consul erat: qui tamen se sub reditum Cin-
nae in Urbem, consulatu abdicauerat. ARQVARIVS
est *Ἀρχάριος* apud Appianum, & Plutarchum in vita
Marij, id est Ancharius in membranis codici-
bus. Cui fuit prænomen Quinctus. ¶ *non porrexe-
rat.* Marius. In ipsius enim Marij oculis continuo
feriebantur, quibus salutantibus dexteram porrige-
re noluisse. ¶ *septima illa Marij purpura.* septimus
consulatus: quem gessit anno Urbis sexcentesimo se-
xagesimo octauo, collega eodem Cinna. De purpura
autem, & veste consulari, Plinius, Budaus, Baifus. ¶ *se-
ptimum.* Cōsulatum inuit Marius primo die Ianuarij,
& septimo decimo obiit mortem, auctore Plutarcho.
¶ *Scipione Nerbanoque consulibus.* anno Urbis sexcen-
tesimo septuagesimo primo. Hi autem sunt Lucius
Cornelius Scipio Asiaticus, & Caius Norbanus apud
Appianum, & Cassiodorum, & Iulium Obsequen-
tium, & in antiquis marmoribus. In antiquis porro
libris erant octo legiones, quæ septem in aliis.

¶ *Marius*

¶ *Marius iuuenis, & Carbo consules.* anno Urbis sexcentesimo septuagesimo secundo. Hic autem est supradictus Cnæus Papius Carbo. Marius vero, Caius Marius supradicti Caij Marij septies consulis filius, Liiuo, Diodoro, Paterculo, Plutarcho, Nepote, hoc Anno, Eutropio, Augustino, omnibus, puto, auctoribus, præter Appianum, qui libro primo bellorum ciuilium, eum dicit filium fratris, illius septies consulis Marij: Ita fratris filium hic fortassis adoptauerat. Iuuenem autem Marium, cōsulem per vim creatum ante vicesimum ætatis annum, legimus in Liuiani breuiarij libro octogesimo sexto: anno ætatis vicesimo quinto, in viris illustribus Nepotis: vicesimo sexto, apud Velleium: vicesimo septimo, apud Appianum. ¶ *Nanque Quintus Mucius Scauola pontifex maximus:* quem diuini humanique iuris auctorem celeberrimum dicit Velleius: Cicero tertio de Oratore, & de natura deorum, temperantiæ prudentiæque specimen, ante simulachrum deæ Vestæ trucidatum: quod suo etiam sanguine resperferit, eoque æternum illum ignem (quod addit Augustinus)

61. *Virginum curæ commissum, propè extinxerit.* ¶ *Lamponius.* Marcus Lamponius, & Pontius Telesinus apud Appianum, Velleium, Liiuum. Lucanus erat Læponius, Telesinus Samnis. ¶ *apud Sacriportum.* Velleius, & Lucanus, & Nepos, & Orosius ita appellant locum hunc. Appianus vtraque voce integra *ἱερὸν λιμένας*, id est, Sacrum portum. Hic item Collinas portas, quam Latini Collinā portam, vnam ex urbis Romæ portis. ¶ *Quatuor millia deditorum.* Triā pro his quatuor apud Orosium quinto: septem millia, apud Augustinum tertio de ciuitate Dei: octo millia, octogesimo octauo Liuianæ epitomes: nouem millia, in eiusdem Nepotis illustribus viris: quatuor legiones, apud Valeriū nono. ¶ *in via publica.* Sic & Liuianū habet breuiariū: sed villa pro via Augustin^o, à quo hæc, vt supra diximus, in librū tertium de ciuitate Dei translata sūt, & Nepos & Valeri^o libro nono de crudelitate. In publica villa, inquit hic, quæ in Martio cāpo erat. Hui^o villæ Cicero, Liiu^o, Victor, & alij meminerūt.

In villa tamen illa publica Valerius non millia ciuū Romanorum, sed legiones obtruncatas dicit. ¶ *Furfidius*. Hic est Caius Furfidius, s pro f, quarta nominis litera, in Orosio meo: *Αφιδιος*, id est Afidius, in extremo Sylla Plutarchi. FVFIDIUS in antiquis Romanis inscriptionibus idem nomen potest videri. Alij autē hoc Syllæ tradiderunt dictum à Caio quodam Metello: alij à quodam Quincto Catulo. ¶ *Ingens illa tabula*. Non potuit non esse magna, quæ duūm millium Romanorum nomina contineret. Eundem autem numerum habet Augustinus. Appianus quadraginta senatores, & mille sexcentos equites. Valerius Maximus de crudelitate Syllæ. Quatuor millia & septingentos diræ proscriptionis edicto iugulatos, in tabulas publicas rettulit. Velleius de eodem. Primus ille, & vtinam vltimus, exemplum proscriptionis inuenit, & quæ sequuntur. ¶ *Fata Carbonis*. Hic est supradictus Cnæus Papius Carbo: cuius caput Pōpeius è Sicilia Romam misit ad Syllam. SORANVS potest esse ille Quinctus Valerius Soranus, quē Lucius Crassus vocat togatorum litteratissimum apud Ciceronem tertio de oratore: quem Plutarchus Quinctum Valerium appellat, philosophum imprimis eruditum: & quem dicit eiusdem Pompeij iussu in eadem insula Sicilia fuisse occisum. Valerius Soranus, quem Plinius & Solinus scribunt pœnas luisse, quum alterum Urbis Romæ nomen enunciauisset, quod arcana cæremoniarum publicari vetarent, hic, nescio, quo genere mortis perierit, nisi fortè sit tribunus plebis, quem tradit Seruius in librum primum *Æneidos*, auctore Varrone, in crucem sublatum fuisse ob enunciatum alterum illud Romæ nomen. Sunt autem & Valerij Sorani versus apud Augustinum libro septimo de ciuitate Dei, quisquis ille sit poëta Soranus. Qui post Soranum nominatur VENVLEIVS, is non magis mihi notus, quam Soranus. Paulus Orosius triumuirum vocat, quisquis sit. DE BÆBIO ante monuimus: quem non nominat Augustinus, sed significat, quum ait, Quædam enim sine ferro, laniantium manus diuiderunt, immanius homines hominem

hominem viuum , quam bestia solent discerpere cadauer obiectum: & subiungit. Alius oculis offossis , & particulatim membris amputatis , in tantis cruciatibus diu viuere , vel potius diu mori , coactus est. Vbi significat Augustinus cum , quem Lucius Annæus MARIVM ducis fratrem vocat : Liuium breuiarium octogesimo octauo, Marium senatorij ordinis virum: Quintus Cicero de petitione consulatus , & Plutarchus in Sylla , & Orosius quinto, Marcum Marium, in quo Syllæ satelles, nobilissimus ille sua in patriam coniuratione Lucius Sergius Catilina , tantam exercuerit crudelitatem: Valenus libro nono, Marcum Marium prætorem: Asconius Pedianus Marcum Marium Gratidianum, summæ popularitatis hominem, qui ob id bis prætor fuerit. Habuerit itaque hoc civile bellum Marios tres: Caium Marium, cuius tertium nomen Plutarchus dare non potuit , eius civilis belli auctorem, quem in septimo suo consulatu domi morbo decessisse, supra diximus: Caium Marium eiusdem Marij septies consulis nepotem ex fratre, & fortasse filium per adoptionem, vt diximus, qui iuuenis, consul fuit cum Cæo Papirio Carbone , vt ante dictum est, & mortem sibi in cuniculo Præneste consciiuit, sicut Liuius scripsit: & Marcum Marium Gratidianum, quæ Lucius Catilina interemit. Hunc autem quando Lucius Annæus fratrem ducis dicit, dux ille, nō video quis alius hoc loco possit intelligi, quàm Marius septies cōsul: sed sic an frater eius germanus fuerit, an patruelis, an adoptione frater, id ambigitur. GRATIDIANI nomen adoptionem certè mihi resipere videtur, vt sit aliquis Gratidij alicuius filius (Gratidium quemdam memorat Orosius , Marij legatum, quasi primam belli civilis victimam à Sylla interfectum) ab aliquo Mario adoptatus. Tales enim sunt Æmilianij, Fabianij, Octauijanij: quos scimus Æmiliorum, Fabiorum, Octauiorum filios fuisse naturales , qui in alienas familias inducti sint. Quod porro CATVLI sepulchrum dicit Lucius Annæus, sepulchrum Lutatie gentis, & Lutatorum dixit Valerius in illo capite de crudelitate, & Orosius: quo suæ gentis mo-

numento Catulus ille positus fuerat. Quem esse puto
Quinctum Lutatium Catulum, qui se, hausto igne lu-
dibrio hostiū exemisse, supra dictus est: ad cuius sepul-
chrum videtur Catilina Marium Gratidianum,
quem esset occisurus, ideo per ora vulgi pertraxisse,
vt ibi, quasi ipsis cernētibus cineribus, ab eo reposceret
pœnas mortis Quincti Catuli, vri tum aliarum vir-
tutum, tum belli Cimbrici gloria, quæ illi cum Caio

28. Mario communis fuerat, celeberrimi. ¶ *sub hasta
venierunt.* Augustinus tertio de ciuitate Dei. Subhasta
tę sunt etiam, tanquam villæ, quædam nobiles ciuita-
tes. S P O L E T I V M in quibusdam exemplariis
trisyllabum est Spolētum: apud Appianum, Strabonē,
& ceteros Græcos, Σπολιον. INTERAMNIUM, Inte-
rānū quatuor tantum syllabis, & Interamna erat in
nonnullis ex nostris codicibus. Interamna est apud
Strabonē & Plinium: Interamnia apud Ptolemæum.
Apud quem auctorem inuenies etiam Interam-
nium. sed id Hispaniæ oppidum, non Italiæ.
De crudelitate Syllæ in PRÆNESTINOS Li-
tius octogesimo octauo, Valerius nono, Appianus
primo. FLVENTIA in codicibus antiquis e-
rat Florentia, de qua vrbe Angelus Politianus in epi-
stola secunda libri primi. Similia nomina apud Li-
uiū, & Appianum Fidentia, Fanentia: Fauētia: ceterū
illam Appiani *Φαυστίας, Φαυστίας* esse debere putant.
quam Fauentiam, Strabo & Ptolemæus noue-
runt, & non longè ab Arimino ponunt. ¶ *hostile po-
tius, an ciuile.* Ciuile bellum, quod inter se gerunt ci-
ues, & eiusdem loci incolæ: hostile, quod hostes, id
est peregrini, & diuersarum ciuitatiū, regionūque
homines. Ita enim H O S T E S sunt dicti prius, qui
postea peregrini, auctore Cicerone primo officiorū,
& Varrone, quarto de Lingua Latina. Quod autē ho-
stile hoc loco appellatur, idem etiam externū bellū
dicetur in fine huius capituli, & libro quarto in capi-
te de ciuili bello Pompeij & Cæsaris. ¶ *ubi viro
cum viris.* vt, pro, vbi, quidam libri. alij nec vt, nec
vbi. ¶ *Domitius & cohortes.* Ethorius, pro, & co-
hortes, in vetustis codicibus: sed hoc, quid verbi sit: &
prolude-

proluderent, pro preluderent. Frontinus libro primo
 & secundo strategematum, istarum Herculei cohorti-
 um meminit, quæ validissimæ vocabantur. HER-
 CVLEIOS autem, quos & Herculeos & Hir-
 tuleios variant exemplaria, duos minimum in hoc
 bello fuisse fratres, ostendimus in librum sextum
 breuiarij Eutropiani. ¶ *apud Segouiam.* Ita hanc ho-
 diè que nominât Hispani: quam per a in prima sylla-
 ba Sagouiam apud Plinium scriptam leges. Eadem
σῆγυγία in Græcis Ptolemæi. Et autem & Segobri-
 da apud Strabonem libro tertio: circa quam urbem
 Quinctus Sertorius, & Quinctus Cæcilius Metellus
 Pius pugnaverunt. ¶ *Apud Lauronem, atque Sucro-
 nem.* *Λαυρον* urbs est apud Appianum primo bellorum
 ciuilium, & Plutarchum in Sertorio. *σῆκρον* in Pom-
 peio eiusdem Plutarchi, & Sueto apud Pomponium
 Melam, aliisque geographos, fluius Hispaniæ
 Tarraconensis: apud quem, quum Pompeius absente
 Metello, congressus fuisset cū Sertorio, vulnus acce-
 pit in manu. Est apud Appianum *σῆκρον*, id est Suro,
 urbs à fluuiio Sucrone vnica litterula differens: apud
 quam urbem, Metellum & Pompeium Magnum
 cum Sertorio & Perperna pugnasse scribit, & in eo
 praelio Pompeium rursus vulneratum fuisse, sed in fe-
 more, hasta. TERME, quæ & Therme in nonnul-
 lis exemplaribus, hæc in antiquis codicibus & Plin-
 io & Ptolemæo Termes est. T V T I A in veteribus
 libris Tudia, d pro t in secunda syllaba: in Plutarchi
 Sertorio *τῆρτία*, id est Tutia. A V X I M A, Au-
 xuma, u pro i, in antiquis libris: Vxama & Vxuma a-
 pud Orosium: *οὔζαμα*, id est Vxama apud Ptole-
 mæum, eiusdem Hispaniæ Tarraconensis urbs. ¶ *Infame.*
 Hoc infame, duo sunt verba in nonnullis ex-
 emplaribus, in fame. Libro quarto de Perusino bello.
 turpi & nihil non experta fame. At Paulus Orosius
 quinto. Caligurum Afranius iugi obsidione cōse-
 ctum, ad infames escas miseranda inopia coactam,
 ultimo, eadē, incēdiō que deleuit. Hi sunt Vascones.
 & Cātabri, quos Iuuenalis in satyra tertia libri quin-
 ti memorat carnibus humanis in dira longe ob-

dionis egestate se aluisse. Quae autem CALAGURIS in impressis codicibus, in aliis Calagurus erat: vnde obliquus ille in Orosio, i pro a, in secunda syllaba, sicut scribuntur Caliguritani apud Valerium Maximum libro septimo, de necessitate. Calagurij in libro nonagesimo secundo Liuiani breuiarij, a recto Calagurium esse potest. Καλιγυρι apud Strabonem tertio, Καλιγορία apud Ptolemaeum secundo, Calagorris apud Ausonium in epistola ad Paulinum, nunc Calahorra. ¶ *Marco Lepido, Quinto Catulo consulis.* 66 anno Urbis sexcentesimo septuagesimo sexto. Caium autem pro Quinto, Catulum hunc appellant Appiani Graeca: sed vetera marmora Quintum, & non Caium. ¶ *quod non tenere aliis in ciuitatibus.* 67 Antiqui libri temere pro tenere, & alias pro aliis. Ita alias erit aduerbium. TEMERE verò, sicut libro secundo de Numantino bello, & libro primo de Tarentino, idem erit, quod apud Quintilianum libro primo Institutionum oratoriarum, quum dicit: Illud ingeniorum, velut praecox genus, non temere unquam peruenit ad frugem. Facile, ut arbitror, exponeret Flavius Carisius.

in librum quartum.

¶ *Cethegi, Antonij.* Cethegi Graecis Κεθυγι scribuntur, secunda syllaba aspirata, eaque natura longa, quomodo ipsam producant Iuuenalis, Cornelius Seuerus, & ceteri poetae Latini. Antonij autem hi, Antronij sunt in nonnullis exemplaribus. Habuit haec coniuratio Antonios & Antronios: in quibus Caium Antonium, & Publium Antronium nominant Sallustius, Plutarchus, Dio. Antronios tamen istos fortassis Antronios u pro n in prima syllaba rectius appellauerimus, quomodo scribitur in antiquis marmoribus Romanis quidam Lucius AVTRONIVS Crassus, qui de Afris triumphauit, anno ab Urbe condita septingentesimo vicesimo quarto. ¶ *In Ciceronem, & Antonium.* Marcum Tullium Ciceronem & Caium Anto-

Antonium, consules anno Urbis sexcentesimo nonagesimo primo. ¶ *Vulturij*. In codicibus in membranis, Volturcij o pro u secūda littera, & e inter r & i. Vulturcius hic appellatur apud Sallustium, prænominē Titus: *Βυρτῦκιος*, id est Burtucius apud Appianum secundo ciuiliū, quē Publius Cornelius Lentulus Sura prætor mittebat ad Catilinam cum litteris, & mandatis. ¶ *Quem quisque*. Simplex quis tantū in vetustis exemplaribus. ¶ *Inde Deiotarus, Ariobarzanes*. Deiotarus rex erat Troginorum, supra memorata gentis Galaticæ, & partis Armeniæ: Ariobarzanes, Cappadociæ. sed de his regibus Cicero in Deiotariana, libro secundo de diuinatione, in prioribus epistolis libri quinctidecimi, & alibi: Cæsar, Strabo, Lucanus, Plutarchus, Appianus, Dio, Eutropius, ac alij. ¶ *Tarchon, Dimotus, Corinthius*. Corinthus pro Corinthius in antiquis libris. sed legendum Tarchōdimotus, Cothus. Lucanus libro nono Pharsaliæ,

Cum Tarchon motus linquendi signa Catonis

Sustulit.-- Hic vbi primum ab indocto diuisus fuit Tarcondimotus in Tarchon & dimotus, sciolus quispiam audaculus ex dimotus, quod putauit participium à dimoueor, primam syllabam, metri scilicet gratia, trahit: atque sic facta Tarchon & motus pro Tarchondimotus, seu Tarchondimotus, sine h, sicut scriptum apud Dionem inuenio quadragesimo primo, & quadragesimo septimo, & quinquagesimo quarto. Hic autem si fortē non sit, qui Tarcondarius legitur in Cæsaris commentariis, est saltem *Ταρκωνίδης*, id est, Tarcondementus in quatuordecimo geographiæ Strabonis, *Ταρκόνδης*, hoc est Tarcondemus in Antonio Plutarchi, superioris Ciliciæ regulus: quem Cicero fidelissimum socium, amicissimūque populū Romanū appellat in litteris ad senatū populūque Romanū scriptis: quæ sunt primæ libri quinctidecimi. C O T H V S autem rex erat Thraciæ, qui non venerat ipse ad id bellum, sed filium cum copiis miserat. Cui filio S A S A L E S nomen apud Cæsarem, *σαδάλλης* id est Sadales

apud Dionem quadragesimo primo, & Lucanū quin-
cto, duabus prioribus syllabis breuibus Græcis sine
spiritu scribitur Κόρυς, id est Cotys siue Cotus, post-
quam vocalis illa Græca est u vocalis Latina: corri-
pitque priorem syllabam apud eundem etiam Luca-
num, & alios Latinos poëtas: quare minus rectè Κό-
ρυς geminare mutam in quibusdam Græcis exem-
plaribus, videatur. Eius nominis obliquos casus inue-
nies Coryos, Cotyj, Cotym, apud Liniū, Corneliū,
Tacitū, Eutropiū, & alios Latinos: vocatiūmque
Coti in elegia nona secundi de Ponto, sed pro Co-
ty, vt arbitror. Multorum Thraciæ regum nomen
hoc fuit, quemadmodum & in racinationibus me-
minit Baptista Egnatius: sed est Armeniæ quoque
rex Κόρυς apud Iosepū vndeicesimo originum Iu-
daicarum, & apud Dionem quinquagesimo octauo.

¶ *Quincto Metello, Lucio Afranio consulibus.* anno 6
Vrbis sexcentesimo nonagesimo quarto. ¶ *ausciores
opes.* Legitur & altiores opes.

¶ *Lentulo, Marcelloque consulibus.* anno Vrbis se- 8
ptingentesimo quincto. ¶ *decem tribus.* decem tribuni-
plebis. Epistolæ Ciceronis ad Atticum tertiæ libri
septimi & octauī. ¶ *non se dimissurum.* Altera lectio,
non se remittere exercitum. ¶ *apud Sicorim.* Cuius 11
nominis duas priores syllabas Lucanus & Aufonius
corripiunt. Apud Appianū, & alios Græco σικωρις.

¶ *Dolabella, & Antonius.* Publius Cornelius Dolabel 12
la, & Caius Antonius. Tres Antonij fuere fratres, Lu-
cius, Caius, Marcus. Plutarchus in Antonio, & Dio
quadragesimo quincto. In antiquis autem libris e-
rat cunctio pro Corcyræo. ¶ *Octauius Libo.* Sunt in
tertio cōmentariorum Iulij Cæsaris de bello civili,
& apud Dionem quadragesimo primo, & Orosum
sexto, Marcus Octauius, & Lucius Scribonius Libo.

¶ *à Basillo.* Basilli, quotquot legere memini tam in
Græcis quàm Latinis exemplaribus, omnes liquidam
geminant, quam tamen secundam syllabam corri-
piat hoc nomen apud Lucanū libro quarto: Et Basi-
lum videre ducem. -- vt & alius Basilus apud Iuue-
nalem quarto. ¶ *fugatoque Varrone.* Non Varrone, sed 13

Varo

Varo legendum hîc : & Varum pro Varronem apud Liuiû centesimo & decimo. Quem enim sic antè Viticam pepulit fugauitque Caius Curio, is est Publius Actius Varus apud Cæsarem, in secundo commentario belli ciuilibus: Πέχλιος Ἀκτίος οὐάρος, apud Dionem quadragesimo primo, id est Publius Actius Varus: Ἀκτίσιος pro Ἀκτίος, in bellis ciuilibus Appiani. ¶ *ad Oricum.* Epiri oppidum: Cuius nominis duos in Græcis scriptoribus rectos inuenio, Ὀρικόν & Ὀρινός, qui apud Latinos Oricû & Oricus esse debeant. Quorum prior, dubitabit nemo, quin generis sit neutrius. alterum, masculini esse probat Stephanus: sed hic etiam foemini fuerit, si sic legatur apud Lucanum textio,

Tunc qui Dardaniam tenet Oricon, & vagus altis,

vt antiqui codices nostri habêt, & censuit legendum

14 Micyllus, ¶ *Scæua centurionis.* Et apud Lucanum sexto Scæua duarum solum est syllabarum, Scæua viro nomen---: quem quædam exemplaria Scæuolam male appellant. Σκωῦα est apud Appianum secundo bellorum ciuiliû, id est, Scæua, non vt vulgo imprimitur Scæua prima diphthongo. Sunt autè apud eûdem quoque Appianum centum atque viginti tela, centum & viginti ictus in Cæsare Suetonij: at ducenta & triginta foramina in commentariis Cæsaris.

15 ¶ *cum pullo amiculo.* Antiqui codices non habebant amiculo. ¶ *fugeret pulsus Larissa: in deserto.* Antiqui libri, equo fugeret. vt vna nauicula Lesbou applicaretur pulsus hedris in deserto. Hic nihil planè video. Illud HEDRIS etiam corruptum est: atque pro eò legèdum Synebris, sicut apud Lucanum libro octauo: nisi & ille quoque Lucani locus est deprauatus: vbi sunt, qui legere malint,

Ad profugum collecta ducem, paruisque Celebris.

17 ¶ *Septimij desertoris.* Hic est Lucius Septimius apud Cæsarem & Dionem quadragesimo secundo. Porro libri membranei Pelusio habebant, pro Pelusiaco: atquin, pro, atque: panè insulam, pro, pæninsulam: de-

bellata perfida gente, pro, de imbelli ae perfida gente. ¶ *Photinus, atque Ganymedes.* Photinus hic, qui ¹³ Pothinus, & Potinus erat in libris antiquissimis, Pothinus esse debet, secunda syllaba aspirata, nō prima, tam hīc quā apud Cæsarem, Liuium, Lucanum, & ceteros scriptores Latinos. Sic enim Appiano, sic Plutarcho in Cæsare, & Pompeio, sic Dioni appellatur, id est Πότηνός, prima etiam breui, quomodo eam istius eunuchi syllabam apud Lucanum & Martialem correptam inuenies: quæ in Photino hæretico, & siquos alios noui *Πόθηνός*, longa est apud Socratē, Sophronium, & alios. Ganymedes autem iste Alexandrinus, eundem habet tonum apud Lucanum, quem antiquissimus ille ab Ioue raptus Phryx Ganymedes, apud Homerum, & Virgilium: eodemque modo scribitur. fidem porro nostri codices scribebant diuersa pro diuersi. ¶ *in aurea lorica honore.* Iulius Capitolinus de Maximino iuniore. Vfus est autem idem adolescens & aurea lorica, exemplo Ptolemæorum. ¶ *Varus Didiſque.* Hic Cæsarianus erat, Varus Pō- ¹⁴ peianus. Dio, Hirtius, & alij. ¶ *intestinum & exter-* ¹⁷ *num.* Mediterraneū & oceanū. ¶ *Munda recepissent.* Munda, antiqui libri: & antè, cogitasse pro agitalle. ¶ *Cesonius.* In mēbraneis codicibus, & apud Oroſiū Cesonius, s pro p̄ tertia nominis littera: Κεσον- *νιος Αίτρου*, id est Cesonius Lento apud Dionem quadragesimo tertio. ¶ *Triumphabat.* Quæ sequuntur ¹⁸ sex verba, hæc: Hic aliquando finis armis fuit. Reliqua in mēbraneis codicibus non fuerunt. ¶ *satis igno-* *rat semel.* in Hispania. Cæsar in extremo cōmē- *tario* primo belli civilis; Liuius centesimo & decimo, Pāterculus, & alij. ¶ *didicerat generum timere.* Cræi Pompeij Magni gener per filiam Pompeiam erat Lucius Cornelius Faustus Sylla, Lucij Corneliij Syllæ Felicis filius. ¶ *siliamque Pompeij cum patrueli-* *bus.* Ita & Oroſius sexto: sed cōtra, ei Cræi Pōpeij filie & Fausti Syllæ vxori, cū suis ex eodē Fausto liberis incolumitatē, suāque omnia à Cæsare concessa fuisse tradit Hirtius, siue quisquis ille sit veterū scriptorum. Et Ap- ^{ianus} secundo bellorum civilium scri- bit

bit à Cæsare, Pompeij filiam cum duobus liberis in
 vrbe Africæ Vtica inuentam, ad Pompeium esse mis-
 sam incolumem : sed quæ hæc Pompeij filia, & qui
 Pompeij? Liberi autem Fausti Syllæ quomodo Caij
 Iulij Cæsaris patruales hoc loco appellentur, non vi-
 deo, nisi fortè patruales mariti dicantur, qui vxoris
 patruales sint. Pompeia namque Quincti Pompeij fi-
 lia, vxorum Cæsaris secunda, cum qua diuortium fe-
 cit, adulteratam à Publico Clodio in sacris Bonæ deæ
 opinatus, hæc Syllæ dictatoris neptis fuit ex filia, Sue-
 tonio Tranquillo auctore. Sed ita Fausti Syllæ liberi,
 auunculo, non patruo Pompeiæ vxoris Cæsaris, geni-
 ti, pro consobrinis patruales hic essent appellati: si-
 quidem perpetuo verum sit, quod de patruelium &
 consobrinorum appellatione Paulus iuriconsultus,

30 & alij mihi definiuisse videntur. ¶ *Marco Antonio, ff. lib. 18. tit. 16.*
Publico Dolabella consulibus. Anno Urbis septingente-
simo & decimo. Caius Iulius Cæsar quinctum consul
hoc anno à se ipse factus, Publicum Cornelium Do-
labellam sibi suffecerat, Idibus Martiis occidendus.

¶ *¶ cuius secundus hæres Antonius, Quod hic de hærede*
Marco Antonio dictum, legisse se alibi negat Ca-
mers, id nos legere meminimus apud Dionem qua-
dragesimo quarto. Dicitur autem secundus hæres,
qui hæredi instituto substituitur: vt definit Seuerinus
in secundo cõmentariorum, quæ scripsit ad topica Ci-
ceronis. ¶ Quippe quum intra decem & octo annos
tenerem, obnoxium, & opportunum iniuria iuuenem
videret, ipsa planè & conuitiis Cæsaris dignitatem, &
furtis hereditatem laceraret, ipsum insectari probris &
cunctis artibus cooperationem Iulie gentis quum inhi-
bere non desineret: denique ad deprimendum iuuenem
palam arma moliri, & parato exercitu. Sic reperimus
in Camertis exemplaribus: at in vetustioribus, vide-
ret se plenè ex cõmilitio Cæsaris dignitatis. lacerare
furtis hereditatem. ipsum insectari probris. & cun-
ctis artibus quum adoptionem Iulie gentis inhibere
non desineret. denique ad opprimendum iuuenem ar-
ma palam moliri. & iam parato exercitu. Vtrisque ita
mendosis, mendosiora quoque fuerunt Beroaldina.

¶bi ista planè & plenè aduerbia, nomen erat plenæ, quasi hoc sensu, quum se quoque videret Antonius plenæ dignitatis esse, & totum in se imperium deuolutum morte Cæsaris, cuius dictatoris magister equitum ante fuerat, & eo anno consulis collega, hæreditatem Octauiani cœpit lacerare furtis. si sic fortè malis legere, quam furiis. Nam furiosus quidem homo fuit Antonius, temulentus, & temerarius, vel Cicero ne teste: sed idem, quod furis esse videtur, hæreditatem etiam istam expilauit: vt Dio quadragesimo quinto, & Appianus tertio ciuiliū, & alij memorie prodiderunt. inter quos Velleius Paterculus scribit sestertium septies millies depositum à Cæsare ad ædificandam opem, ab Antonio fuisse occupatum. ¶ *Decimum Brutum obsidebat.* Hunc, quomodo alibi monuimus, Zonaras, Appianus, & alij, Decimum appellant pro Decio, Decimum Brutum Albinū. ¶ *nullo more.* nullus ante hunc visus Romæ triumuiratus reipublicæ constituendæ. Nullo more, ergo, id est, sine exemplo, vt apud Virgilium quinto Æneidos,

Tempestat sine more furit. --

Nec placet, quod hic quædam exemplaria addunt bono: nullo bono more. ¶ *quum Antonius Lucium Cæsarem auunculum suum.* Hæc antiqua lectio. altera, quum Antonius concedente Cæsare auunculum suum. Racemator Venetus etiam aliter corruptum inuenerat locum: nec restituit Paterculus. Antonius Lucium Cæsarem auunculum; Lepidus Paullum fratrem proscripserat. Orosius sexto. Ibi Antonius Tullium Ciceronem inimicum suum: ibi Lucium Cæsarem auunculum suum, & quod exaggerando sceleri accessit, viua matre, proscripserat. ibi Lepidus Lucium Paullum fratrem suum. Ita & Appianus quarto ciuiliū bellorum, & Dio quadragesimo septimo, scribunt, Lucium Cæsarem ab Antonio fuisse proscriptū, nō ab Octauiano Cæsare, vt Plutarchus in vita Antonij. Erat Marci Antonij mater ex Cæsarium familia, Iuliæque dicebatur: cuius frater fuit hic Lucius Iulius Cæsar, quem seruauit soror, ne interficeret Antonius. ¶ *piantissimarum.* Antiquus codex, piissima-

piissimarum: quo verbo quum vsus esset Marcus Antonius, Cicero irrisit. Pientissimus autē nescio quanto melius sit, quam piissimus: sed quibus à pius, egregius, & idoneus, piissimus, egregiissimus, idoneissimus minus placuerunt, ij pientissimus, pro piissimus, non, vt quidam tradit, à verbo piare (sic enim piantissimus per primā vocalē, quomodo ab amare amantissimus, dixissent) sed ab ipso illo pius vsurpauerunt, qua forma ab honorificus, & magnificus, honorificentissimus & magnificentissimus. facta sunt, pro honorificentissimus & magnificentissimus. Vtrūque in veterum monumentis legimus, ceterum pientissimus frequentius: vt PIISSIMVS in pōriculo de ruinis vrbis, quam Lusitani Condesam vetustiore appellat, factō, via Olysiuonensi, haud procul Conimbrica (quæ & Conunbriga g pro c, in antiquis marmoribus) vbi nos ab optimo maximo rege Ioanne ex Aquitania nostra acciti, litteras docebamus anno post natum Christum millesimo quingentesimo quadragesimo septimo.

D M
 MATERNÆ
 CAENONIS F.
 ANN. XL
 MAELIA
 MARTIALIS
 MATRI
 PIISSIMÆ
 POSVIT.

Et Burdigalæ in ædibus Iosephi Chassaniani, Regij consiliarij, saxo ex vetustiorum mœnium fundamentis nuper effosso.

D. M. S
 AEMILIAE

CORNEO
LAE EROS
CONIVGI
PISSIMAE

At PIENTISSIMVS in eodem quoque ponte: vbi GARISSIMI syllaba prima scriptum non habuit: & in OPSEQVENtissimo fuit P pro B, sicut praeceperunt nonnulli opstirit pro obstirit scribendum, auctore Terentio Scauro grammatico antiquissimo: & APSTVLERIT pro ABSTVLERIT in antiquis inscriptionibus animaduertit Pierius Valerius.

D M
VALERIO AVITO
VALERI. MARINI
FIL. ANN. XXX.
VALERIA FVSCILLA
MATER FIL.
CARISSIMO ET
PIENTISSIMO
ET OPSEQVEN-
TISSIMO
P

Et in ipso iacente oppido, cuius antiquum nomen nobis incognitum.

ATONIA
IVNIA
MATRI
PIENTISSIMAE
F. CSTT L.

Et Santareni ad fluvium Tagum, quodcumque apud veteres illi oppido nomen fuit.

D.

D. M
ANTONIAE
MODESTAE
AN. XXXX.
IVL. RVFINA
MATER FILIAE
PIENTISSIMAE
POSVIT.
H. S. E.

39 ¶ *Prætorio lumine.* Legitur & prætoriae naus lumine. Prætor etiam, qui exercitui præerat, appellabatur. Prætoria inde naus, qua vehebatur prætor. Iussit itaque Sextus Pompeius prætor, & dux, lumen suæ naus extingui, ut ne noctu, quo fugeret, id indicaret. Dio libro quadragesimo octavo. In prætoria Scipionis naue, insigne nocturnum trium luminum est

40 apud Liuium vicesimo nono. ¶ *Casca legatus.* In antiquis libris Xaxa appellabatur hic Casca: Didius Saxa, centesimo vicesimo septimo epitomes Liuianæ: *Ξίξας*, id est, Sexa, apud Dionem libro quadragesimo octavo. Memoratur & Lucius Decidius Saxo, primo bellorum ciuiliū Cæsaris. Vitiata hæc nomina.

41 ¶ *quadam sorte quasi doctæ.* Membranci codices alij, sorte, alij fortè: sed docti, omnes. ¶ *accepta clades.* Neque participium, neque verbum vllum in antiquis libris. ¶ *quum quibusdam salmacidis.* Scribit Vitruuius libro secundo, Strabo, & alij, Salmacidis aquam (fons est Cariz *σαλμακίς*) pellucidam esse, saporisque egregij: sed quæ salmacidæ hic appellantur, hæc siue à sale, siue aliundè sic sint cognominatæ, salzæ erant aquæ, & amaræ. Argumento est, quod salmacidis dulces opponit Seneca, & quod, quem fluuium Antonij exercitui salmacidis infestū fuisse dicit, scribit Plutarchus in Antonio, ac in Parthico Appianus, sed ex eodem Plutarcho, fluuium fuisse frigidum, & pellucidum: cuius esset aqua salia, & medicata (*ὁ δὲ αὐτὸς ἀλλοτρίως, ὡς ἰατρικῆς*) & quæ epota exulceraret aluum,

fitimque incenderet. Soli autem sunt Caius Plinius,
 & hic Seneca, apud quos salmacidarum vocabulum
 legere meminerim. Nitrosas, inquit ille tricesimo
 Cap. 3. primo Naturalis historiae de aquarum qualitate, at-
 que salmacidas, & faculentas, in desertis rubrū ma-
 re petentes, addita polenta, vtilis intra duas horas
 faciunt. ¶ *noxiſſimēque quum iam ab inualidis & a-
 uide hauriebatur: noxia etiam dulces fuere.* Altera le-
 ctio, & vetus. nouiſſimēque iam ab inualidis & auidē
 hauriebatur. quum noxiæ etiam dulcis fieret. quam
 magis probarem, si noxia pro noxiæ scriberetur: aut
 foret pro fieret cum datiuo noxiæ, pro noxæ, & dāno.
 ¶ *argentum paſſim.* Vetusti codices, argentum eius
 paſſim. quanquam hoc non solum de argento Anto-
 nij factum, sed quicquid auri, argenti, pretiosi fuit in
 toto eius exercitu, id omne ab ipsis eius militibus,
 direptum est, & concisum, ipſique interfecti plerique
 qui haberent: vt Plutarchus & Appianus narrāt. ¶ *ad*
latus & in acie. Antiqua lectio, ad latus acinace. Per-
 farum, Parthorum, Medorum, Scytharū gladius fuit:
 cuius rectus casus est acinaces apud Horatiū in car-
 mine vicesimo septimo libri primi: *ἀκινάκας* apud
 Herodotum, & Iosephum, & alios. ¶ *montēque Leu-*
cadem. Hic dicitur mutabat vetus codex. Est Leucas,
 nomen declinatum vt Pallas, insula Epiri. Est eiu-
 dem insulæ vrbs Leucas. & Leucas quoque eiusdem
 loci promuntorium: si nihil mendii sit apud Prole-
 mæum geographum. Leucata verò, & Leucates idem
 illud Leucadis insulæ promuntorium, mōs, & petra.
 cuius genitiuus casus est tertio Æneidos,

Verf. 374. Mox & Leucate nimboſa cacumina montis.
 ac accusatiuus octauo.

Verf. 677. Feruere Leucaten, auròque effulgere fluctus.
 at ablatiuus apud Titum Liuium vicesimo sexto, su-
 perato Leucate promuntorio. & in Ausonij Cupidi-
 ne cruci affixo,

Et de nimboſo saltum Leucate minatur.

Cuius obliqui vltimā vocalem quia corripit poë-
 ta, videntur antiqui Leucates declinasse non solum
 vt Anchises, verum etiam vt vates. Hinc factum, vt
 hæſitauc-

hæsitauerim, Leucatén ne, an Leucâtem hoc loco reponerem: quem casum accusandi, librarius antiquus compendio vltimæ litteræ sic contraxerat, Leucatē.

47 ¶ *Brennos Senones.* Brennos leges etiam apud Horatium in carmine quartodecimo libri quarti: sed hi sunt Breuci, nisi fallor, apud Suetonium, & Dionem libro quinquagesimo quinto. in vetustis codicibus tam Brennones, quam Breuniac Senones, Sceni, & Scenni. Iornandes addit Teutones inter Brennos &

48 Senones. ¶ *pontem imperauit.* Vetusti codices habebant, pontes. Quatuor enim fieri imperauerat. sed quum ab hostibus iam illorum tres fuissent succisi, ipse cum quarto corruit Augustus. Appianus in Illyrico. ¶ *Drauo Sauoque.* Dissyllaba sunt hæc flumina. quæ sic vtraque u habebant in cunctis exemplaribus nostris. quomodo scribebatur in Solini Polyhistoræ, & Plinij Naturali historia prius, quàm tam multi castigare essent aggressi. *Δείος* quidem, & *Σάος*, hoc est Draus, & Saus, sunt hæc in Suidæ, Arriani, Ptolemæi, Strabonis Græcis. sed quid necesse fuit barbaricos fluuios eodem prorsus modo efferri à Græcis Latinisque hominibus? Apud Iornadem haudquaquam reperimus eam litteram, sed in Sauo erat. Est autem HISTER idem, qui & Danubius: in quem alteri illi duo amnes conflunt. ¶ *Vibium misti.* Hunc membranci codices Vinnium appellant: alia quædam exemplaria Vibium. Iornandes Duennium. Ita variè

49 corruptum Romani ducis nomen. ¶ *Hos iam quidè Marius.* Marius hic in nostris exemplaribus erat Martius, & Marci⁹ & Caius Marcius Figul⁹ aduersù Dalmatas bellū gessit cōsul anno Vibis quingentesimo nonagesimo secundo. Liuius quadragesimo septimo, & Appianus in Illyrico. ¶ *agris multauerat.* Quæ sequuntur tria verba, valde dubito, an ipsius auctoris sint, hæc, hic secundus orator. Quantus tamen orator fuerit post Marcum Tullium Ciceronem CAIVS ASINIVS POLLIO (hæc tria sunt eius hominis nomina in tribus ad eundem Ciceronem scriptis epistolis libro decimo, & in antiquis marmoribus) & quātū Ciceronis gloriæ inuiderit, ex Senecæ

declamationibus & Quintilianii institutionibus oratoris cognosce. De eius rebus gestis quædã etiam Seruius in commentario quarti bucolici Virgilii. In Eusebij Latinis chronicis eum leges octogenarium in villa Tusculana mortem obiuisse, anno Christi sexto. Valerius Maximus libro octauo de senectute, eius annos non numerat: tantum dicit, ipsum numerosæ viuae ætatis non paruum esse exemplum. Est autem Pollio pes dactylus apud Horatium in carmine primo libri secundi, Virgilium, & alios: scribiturque in Dionis, Suidæ, aliorumque Græcis Πολίων, id est Polio, prima syllaba natura non positione longa: quòd id nomen in Latinis exemplaribus, monumentisque veteribus, liquidã geminare semper obseruauerim. Vt in tabulis illis triumphorum, C. ASINIVS, CN. F. POLLIO. PRO. COS. At in euerfa illa Lusitaniæ vrbe, cuius supra meminimus, antiqui epitaphij pars adhuc remansit integra: quæ sic habet:

D M
POLLIAE POLLIO
NIS F. ET VLLÆÆ

¶ *Mysia quam feri.* Sic hi, Μυσι, id est, Musi, apud Dionem quinquagesimo primo, & alibi: qui sunt Mæsi in Luitiano Breuiario ceteresimo tricesimo quarto: atque in Mysia in Græcis auctoribus, quæ in Latinis ferè Mæsia est. Fuerunt autem duæ Mysiæ, hæc, Europæa: & altera Asiatica. ¶ *Chonidius.* Nostri codices Donidius, & Domidius: quicquid hoc sit nominis: at foculum rectius, quam focu. ¶ *à Pifone.* Huc Lucium Pisonem laudat multum Velleius Patereculus.

¶ *Cotisonis regis.* Et Daciæ regem facit hunc Cotisonem Horatius in carmine octauo libri tertij: sed si quis cognouerit, quæ de Dacis, Getis, Mysi scripserunt Strabo, Plinius, Dio libro extremo quinquagesimo secundo, non dubitabit, vt arbitror, quin hic Cotiso Dacorum, Cotiso sit Getarum rex, cui Octavianum Augustum filiam suam Iuliam despondisse primus.

primum, & eius filiam sibi quoque in matrimonium petiisse, dicit Marcus Antonius apud Suetonium. § *domuit Vspotes.* Hi sunt *Ὀυσπιταί* id est, Vspetæ, apud Dionem quinquagesimo quarto: & CATTI *καττι*, id est, Chatti: apud alios etiam *κατταί*, id est, Chatta. MARCOMANI scribuntur & vnico n Marcomani: corripitque penultimã hoc nomen apud Statium. CHERVSCI, *κρησσοί* apud Strabonem septimo. SVEVOS, vetus codex scribebat Suebos, b pro u: qui sunt *συυκοί* apud eundem Dionem quinquagesimo primo, ac alibi: & SICAMBRI, *σύγαμβροι*, id est Sugambri, quinquagesimo quarto, ac alibi. Eadem nomina *συυκοί* & *σύγαμβροι* apud Ptolemæum: *συυκοί* & *σύγαμβροι*, apud Strabonẽ. Quæ quomodocumque scr. bis, eorum primas syllabas corripunt Sidonius, Aufonius, Lucanus, Ouidius. Nam quum cecinit Ouidius in consolatione ad Liuiam Augustam,

Illa genus Sueuos, acre, indomitósque Sycambros:

potest ibi figura videri, per quam Suetus disyllabum, consuetudo tetrasyllabum, & assuescere, aluaria, & alia huiusmodi apud poëas. Quæ gentes autem hæ Germaniæ fuerint, disputat Beatus Rhenanus in Germanicis § *per Mosam.* Renus fluuius Galliam à Germania diuidit. Galliæ pars, quæ est inter Rhenum, & Sequanam fluuium, Belgica Gallia appellatur. Cuius Belgicæ partem, Germaniæ confinem, veteres Germaniam quoque dixerunt: feceruntque in Belgica Gallia duplicem Germaniam, inferiorem, quæ infra Mosellam esset in Rhenum influentem: & superiorem Germaniam, super eundem fluuium Mosellam, versus Reni ortum. Mosa igitur Germaniæ inferioris fluuius est in Gallia Belgica: in quem se spargit Renus altera parte, prius, quam in oceanum exeat. ALBIS & VISVRGIS germanæ Germaniæ flumina sunt: huncque Visurgum apud Græcos Latinósque scriptores variè corruptum reperies. § *Bonnam & Gesoniam cum pontibus iunxi.* Bonam, & Genosam Marnefij Parisiensis editio, ex Philippi Beroaldj

emendatione: sed hæc seu Bona, seu Bonna, quæ nam fuerit: Bonnam priore syllaba per naturâ & positione lóga, Cornelius Tacitus, & Claudius Ptolemæus memorarunt: quæ adhuc nomé retinuit in Gallica Reni ripa, paulum supra Coloniam. Aliam ego Bonnam non noui. Idem quidem uocabulum legēbamus apud Ammianum Marcellinum in principio libri uicesimi. Dux ante dictus Bonnam uenit, quæ sitis que nauigiis, & omni imposito milite, obseruato flatu secundo uentorū, ad Rutupias sitas ex aduerso defertur: petit que Londinium. sed Beatus Rhenanus tertio Germanicorum, Bononiam legendū censuit, pro isto Bonnam. Clarissima est Italia Bononia, Felina uocitata, cum princeps Etruriæ esset, auctore Plinio. Bononiam memorant aliam in superiore Pannonia, Ptolemæus libro secundo, & Ammianus tricesimo primo. Tertia est Bononia urbs Gallia Belgicæ maritima, contra insulæ Britanoniæ Rutupias sita: quam Bononiam celebrant Annales de Carolo magno ad annum Christi octingentesimum & undecimū: ac antè hos Eutropius, & idem Ammianus, quū de rebus in Gallia gestis sub Diocletiano, Constantio, & Iuliano scribūt. quorum primus imperare cœpit anno Christi ducentesimo octogesimo octauo. His antiquiores proferre non possum, qui Gallicæ Bononiæ meminerint: nisi fortè id fecerit Titus Liuius: unde hæc sumpsit Seneca. Mihi namque non est dubium, quum Rhenanus de Gesoriaco quæreret, & quam legerat Bonnam apud Ammianum, in Bononiam mutaret, quin idem hic etiam fecisset, si loci tunc meminisset: scripsisset que Bononiam, & Gesoriacum, pro Bonnam, & Gesoniam cum. Nescio equidem, quantum uetus sit hæc Bononia, quæ urbs Gallis hodiè que eodem prorsus modo cum Etrusca illa, *Bologna* nominatur, tamen si Etrusca Bononia inter eas urbes fuit, ut multi tradiderunt, quas Galli superatis Alpibus in Italia aliquando tenuerunt: quādo illi à nominibus & ciuitatibus suis transalpinis Insubres, Mediolanum, & alia loca nuncupauerunt, cur non etiam à Gallica Bononia, Etruscā appellasse

pellasse possunt? ut hac illam sic aniquioré suspice-
ris. At verò miror, quod tam constanter omnia,
quotquot vidimus vetera, nouaque exemplaria, Bo-
nam & Bonnam hinc scribant: & Cuspinianus Cassio
dori interpres cur apud Eutropium Bononiam in
Bonnam mutarit. De Gesoriaci autem vocabulo mo-
nuimus in librum primum, quod legere meminera-
mus: sed quid hinc iam, Bonnam & Gesoriacum pon-
tibus iungere? Dixit Seneca libro primo de Anco Mar-
cio, Interfluentem Vrbi Tiberinum ponte commi-
sit, quod Titus Liuius dixerat, Ianiculum ponte su-
blicitio in Tiberi facto, coniunxit Vrbi. Dixit Cicero
Tusculana quinta, Dionysium tyrannum fossam
latam cubiculari lecto circumdedisse, eiusque fossæ
transitum ponticulo ligneo coniunxisse. & in Ver-
rem, de portibus Syracusarum. Eorum coniunctio-
ne, pars oppidi, quæ appellatur Insula, mari disuncta
angusto, ponte rursus adiungitur. At Curtius libro
quinto de ponte facto in Eufrate mediam Babylo-
nem interfluente, Pons lapideus flumini impositus
iungit urbem. Hoc igitur loco, quid est Cæsarem Bo-
noniam & Gesoriacum pontibus iunxisse? an inter
hæc duo loca fluminibus, æstuariisque disuncta, pon-
tes aliquot faciendos curasse? quibus facili breuiori-
que via, ab vno ad alterum iri posset. Ita hinc, sicut
etiã multis altis in locis, sentimus, quanta sit iactura,
quam in Titi Liuij libris fecimus. ¶ *Inuium.* inui-
sum, vetusti codices. ¶ *Arminio.* Armenio, iidem li-
bri. Dio Armenium etiã aspirat, libro quinquagesi-
mo sexto. Ita variant Strabo, Tacitus, Paterculus.
Idem nomen Herminius vndecimo *Æneidos*, in-
gens animis, ingens corpore, & armis:

-- nudo cui vertice fulua

Cæsaries, nudique humeri. nec vulnera terrent.

Tantus in arma patet.--

Hoc autem Augustæ Vindellicorum gestum esse scri-
bit Otho Frisingensis. ¶ *vnun ducum coniuur.* Altera
lectio, vnū principē. ducū cōiuratione. ¶ *consulis cor-
pus.* Publius Quinctilius Varus cōsul erat anno Vrbs
septingentesimo quadragesimo primo. ¶ *Musulanios.*

Q ij

Totidem syllabis hos appellat epitome Victoris: sed in pro n̄ habet. Quatuor verò tantum syllabarum est nomen hoc apud Plinium, Tacitum, Ptolemæum, Orosum, & in nostris membranis codicibus Misulani, & Musulani. Apud Ptolemæum sunt *Μισυλάμοι*, id est Misulami: vnde Misulani per quã facile fieri poterit, sicut cõtra, facile librario fuit, Musulamõs ex Musulani: facere. ¶ *Cosso duce.* Cornelium Cõsũ appellat Dio libro quinquagesimo quinto. ¶ *Turmio subigen dos.* Hunc Iornandes Quirinum vocat: & pro Turmio habebant codices membranei Curinio. Quod nomẽ, quoniam vocalium y & u idem est sonus, proximẽ accedit ad illius nomẽ Cyrenij, quem Lucas in euangelio, & Iosephus libro duodeuicesimo archæologiæ, præfuisse Syriæ tradũt, Augusto Cæsare regnãte, quo tẽpore Iesus Christus natus est: Quirinũque appellat Latina Eusebij Chronica, vt quo nomine Romani Romulũ suum aliquãdo dixerunt. Potest ergo Publius Sulpicius Quirinius videri, quẽ Cornelius Tacitus libro tertio, consulatũ sub Augusto fuisse adeptũ scribit (suum quoque *Κυρηνίω* Iosẽpus consulem fuisse cõmeminit) & quem inuenies inter consules apud annũ Vrbs septingentesimum quadragesimum secundũ. ¶ *Ambosato breues.* Caius, auctore Dione libro quinquagesimo quarto, natus fuerat Marco Appuleio, Publio Silio Nerua cõsulib⁹, anno ab Vrbe cõdita septingentesimo tricesimo quarto: Luci⁹ post tres annos, Caio Furnio, Caio Iunio Silano cõsulibus. Cai⁹ consulatũ gessit anno ætatis vicesimo, Lucio Æmilio Paulo collega: missũsque in Asiã contra Parthos, in Lycia obiit, annos natus non plus viginti duos, siquid rectẽ sum ratioeinatus ex Velleij Paterculi verbis, quando Dio libro quinquagesimo quinto, horum temporum consulatus non satis distinxit. Lucius vero frater, iam antè annum ferme (inquit idem Velleius) & sic annis decem & octo minimẽ maior, Hispanias petens, Massiliæ decesserat. ¶ *in Lycia Caius.* in Syria, antiqui libri & Sextus Rufus: sed in Lycia etiam Zonaras, & Suetonius in Augusto, & qui tribunus militum sub Caio ipso Cæsare tunc militabat,

Velleius

⁵⁶ Velleius Patérculus. ¶ *Quippe Domnes*. Hic & Do-
 nes, & Donnes alibi appellatur. apud Paterculum
 Adduus. apud Zonaram *Αδδου*, id est Addon. ¶ *Ar-
 taxatis*. Ita Artaxatis hic antiqui codices: alij Aria-
 ratis, Artaxates, Arsaces. Artaxata tamen hæc neutrū
 nomen & plurale, oppidum Armeniæ, quod libro
 tertio caput eius gentis dictum est, τῆ Ἀρταγερῆ, id est
 Artagera apud Zonaram & Velleium esse videntur.
 ¶ *stricto ferro cruentus ex vulnere in tempus*. Libri
 membranei, strictus ferre creatus ex vulnere in tem-
 pore: vbi illud, ferre creatus, non dubito, quin factū
 sit ex set recreatus, vt set pro sed frequens occurrit in
 antiquis exēplaribus, & veteres scripsisse Marius Vi-
 ctorinus meminit. Ferrum autem stringere, aut gla-
 dium, quanuis Latini dicunt, quum quis ense vagina
 erepto nudoque petitur, tamen quod idem stringē-
 di verbum, percutere etiam interdum, & vulnerare
 significet, hoc Nonius Marcellus, Virgilij, & aliorū
 auctoritate probauit. ¶ *etiamnum Casari*. Ipsi Caio
 Augusti nepoti. Illud autem etiamnon, quod fuit
 in antiquis exemplaribus, id magistrī nostri E-
⁵⁷ T I A M N V M dicere præcipiebant. ¶ *Gurgenios &
 Aurigonas*. Gurgonios G pro C, antiqui libri, & Oro-
 sius, Aurigonas puto esse Autrignonas Plinio & Pro-
 lemaeo à recto *Αυτρίγων*. ¶ *Sagesama*. Legitur & Se-
 gisamam, e pro a, in prima syllaba, & i pro e in se-
 cunda: quemadmodum variè hoc vrbs nomen scri-
 ptum inuenies apud Strabonem, Plinium, Ptolemæū.
 Est autem hic fortasse legendum, Ipse venit. apud Sa-
 gesamam castra posuit: sicut apud Orosium scribitur
 libro sexto, qui multa eiusmodi ex hoc auctore sum-
 psisse videtur. ¶ *sub mœnibus Belgica*. Ita hæc appel-
 latur apud Orosium: quæ videri potest mediterranea
 Cantabrorum vrbs apud Ptolemæum *Ουβίλιγα*, id
 est Vellica & Bellica. *Βελγιδον*, id est Belgede siue Bel-
 geda eiusdem gentis vrbs, quam memorat Appianus
 in rebus Hispanicis, hæc quæ sit, æque mihi incom-
 pertum. ¶ *Vinnium montem*. Est apud Ptolemæum
⁵⁸ *Ἰνδιου ὄρος*, hoc est Vindius mons, in hoc Hispaniæ
 tractu ¶ *tertio Arracillum*. Arracillum vnico r, & secū-

da aspirata Arachillum, in antiquis libris inuenio tã hîc, quàm apud Orofium, & Gerundensem episcopũ. qui quum abhinc annos centum paralypomena illa scriberet, hæc Hispaniæ suæ vocabula etiam fœdè corrupta inuenit: nec restituit. ¶ *Modulli montis.* Medullius hic mons apud Orofium, pro Medullo: ac idè fortasse Ἐδύλιος, id est Eduli⁹, apud Ptolemæũ. ¶ *præcipere.* præripere, in codicib⁹ antiquis: & taxeis. protaxis ¶ *Per Antistii.* Hic est Caius Antisti⁹ apud Dionem quinquagesimo tertio: quem Antestium e pro i in secunda syllaba scribebant vetusti codices. FIRMIVM autem quædam exemplaria Firmum duabus tantum syllabis appellabant: alia Firmium etiam tribus, ac u pro i in prima. Is est Κάριος Φύριος, id est, Caius Furnius apud Dionem quinquagesimo quarto. AGRIPPA, est Marcus Vipfanius Agrippa, genor ipsius Augusti. ¶ *nec temere subtrus.* nec timere sumptus vt barbaris impares, antiquissimus codex, qui & cum aliis calamo exaratis, ASTVRAM, Scurã, appellabat. Marnefij Parisiensis exemplaria Sturam. Orofius Asturè, puto, pro Asturam, habet. ¶ *nisi Trigecini.* D pro T in nostris codicibus, Drigecini. Hi sunt Βριγακιννοί, vt reor, id est Brigæcini, apud Ptolemæum: quorum oppidum Brigæcium. ¶ *præmonitus Carisius.* Τίτος Καρίσιος apud Dionem quinquagesimo tertio: qui ΛΑΤΚΙΑΝ, id est Lanciã illam, maximam Asturum urbẽ cepit. ¶ *Chryfocolla.* Idem in membranis codicibus chrusocolla, postquam y est u vocalis Latina. ¶ *septingentesimo ab Vrbe condita anno.* Ita hic repetitur, in hystoriæ principio propositus annorum numerus à Romulo in Cæsarem Augustum. Hic autem homo non solum tempora, & rerum gestarum ordinem crebro perturbat, verùm etiã sicubi annos numerat, eorũ subtilem computationem non quam facit, quemadmodum initio monuimus. Qui subtilius ergo computant, annum Urbis septingentesimum numerant, quum erant consules Domitius Ahenobarbus, & Appius Claudius, viuentē adhuc Caio Iulio Cæsare, anno nono ætatis Cæsaris Octauiani Augusti: siquidẽ vterũque, quod Velleius, Suetonius, & alij auctores sunt,


natum eum fuisse Marco Cicerone, & Caio Antonio
 consulibus. IANVS verò clausus fuit ab Augusto
 post annos plus viginti tres. Scribit enim Titus Luvius
 libro primo, vidisse se Ianum ab Augusto claudi post
 bellum Actiacum. Antonium autem ab Augusto vi-
 ctum fuisse apud Actium, Cæsare ipso, & Marco
 Messalla consulibus, Velleius, Dio, Cassiodorus, & alij
 tradunt; quibus consulibus annum Urbis septingē-
 resimum & viciesimum tertium actum putamus.
 ¶ *ante se clausum.* Ante reclusum, libri antiqui: sed
 sic RECLVDERE esset ipsum claudere, & non
 sperire. ¶ *victa primum Carthagine.* Post Puni-
 cum primum perfectum bellum. vt libro se-
 cundo dictum fuit. ¶ *pater patriæ*
dictus. Nullum fuit participium
 in membranis, neque in
 Marnefianis exem-
 plaribus.

FINIS.

Q. liij



INDEX COMMENTARIO-
rum *Eliae Vineti*. in quo *Latinae nota*,
aliae numeros marginibus
singulorum librorum de-
scriptos, significant.

<p style="text-align: center;">A</p>  <p>Cbarus. III, 15. Accius, Actius I, 12. Acilius, & A- quilius II, 37, 65. Acinaces III, 44. Acragas II, 5. Acricolum I, 14. Adarbal II, 21. Addon, Adduus III, 56. Adoptatorum^s nomina III, 63. Aebutius I, 20. Aedui III, 5. Aegates II, 11. Aegeria I, 8. Aegimurus II, 10. Aegulae II, 11. Aemiliani II, 50, 58, II, 5. Aepulo, Apulo II, 40. Aenobarbus III, 5. Aequi pop. I, 22.</p>	<p>Aesopus flu. III, 17. Afri & Africa I, 37. Agrigentum II, 5. Ahala I, 50. Albinouanus III, 57. Alexia vrbs III, 33. Alpheus flu. II, 52. Ancharius III, 60. Annaeus in praefatione commentariorum, Antestius, Antistius III, 58. Antonij multi II, 12, III, 59, III, 1. Antronij III, 1. Anuli Romanorum II, 21. Aous flu. II, 34. Appuleius II, 37, III, 43. Apstulerit III, 38. Apsus flu. II, 34. Apulia & Apulus I, 37. Apulo II, 40. Aque Sextiae II, 13, III, 5, 7. Aquilus, Aquillius II, 65, III, 51. Aracillum III, 58. Arelatae II, 13. Ariam-</p>
---	---

I N D E X.

Ariamnes	III,35.	Beneuentum op.	I,39.
Aricia vrbs	I,21.	Bittus	III,2.
Ariouicus	II,14.	Bituitus	III,5.
Arminius	III,53.	Bonna	III,52.
Arquarius	III,60.	Bononia	I,21.
Arria flu.	II,15.	Bouille	I,21.
Artagêra	III,56.	Brenni, Bruci, Breuni	
Artaxata	III,56.	III,47.	
Artoces	III,20.	Brigacini	III,59.
Arufini	I,39.	Britani, Britanni	III,28.
Ascuris	II,43.	Britomarus	II,14.
Afinius Pollio,	III,49.	Bruti, & Brutij	I,43.
Astuesco	I,4.	Brutus Decius, Decimus	
Astrionicus	II,14.	II,57. III,31.	
Astura flu.	III,59.	Burtucius	III,2.
Atefis, Athesis, Atiso, flu.			
III,8.		C	
Athenio	III,51.	Cæpio	II,58.
Auaricum	III,33.	Cæsares multi	III,60.
Augarus	III,35.	III,34.	
Aurigones, Autrigones		Calagurris, Caliguris	
III,57.		III,65.	
Autronij	III,1.	Calatinus	II,5.
Auxima, Auxuma	III,65.	Caledonia, Calydonia	
		I,36.	
B		Camarina, Camerina	
Bæbij, Bebij	II,13.	II,5.	
III,60,63.		Camers Ioannes	I,2,15,
Bagrada, Bragada	II,7.	19, 20, 34, 41. II, 50, 57.	
Balari, Balatia	II,6.	III,31.	
Basilus	III,12.	Capitolium	I,6.
Bebij, Bæbij	II,13.	Capræ, Capræ palus	I,7.
III,60,63.		Carala, Caralis	II,6.
Belgeda op.	III,57.	Carbo	III,61,63.
Belgica Gallia	III,52.	Carisus	III,59.
Vrbs Hispaniæ	III,57.	Carissimus	III,38.
Belio flu.	II,57.	Carnutæ	III,32.
Bellica vrbs	III,57.	Carfeoli	III,48.
Bellum ciuile, exter-		Casca	III,40.
num, hostile	III,64.	Cassuelanus	II,32.

I N D E X.

Catti, Chatti	III, 51.	Ctesiphon vrbs	III, 33
Catulus	III, 60, 63.	Curatij, Curiatij	I, 9.
Caudium, Caudinæ furcæ	I, 35.	Euros, Curis	I, 8.
Cauclanus	III, 32.	Curgonij	III, 57.
Celia, Cælia	II, 61.	Curinius	III, 55.
Celti gens	I, 21.	Cidona, Cidenia vrbs	III, 25.
Cenonius, Cefonius	III, 27.	Cynosephalæ	II, 34.
Cessit eum re, & fortuna	II, 53.	Cyrenius	III, 55.
Cerhégi	III, 1.	D	
Chæones	II, 34.	Dociates	II, 13.
Cheruscoi	III, 52.	Decimus, Decius Brutus	II, 57. III, 37.
Chonidius	III, 50.	Degressus	III, 43.
Chrusoeolla	III, 60.	Deotarus	III, 5.
Ciminus, Ciminus	I, 36.	Digressus	III, 43.
Cincinatus	I, 22.	Domnes, Dones	III, 56.
Cirta	III, 4.	Draus flu.	III, 48.
Claudius campus	III, 9.	Drepana op.	II, 5.
Cleon	III, 51.	Drigeeni	III, 59.
Clœlia	I, 19.	Duellius, Duilius	II, 4.
Cohortes validissimæ	III, 65.	Durius flu.	II, 55.
Collatia, Collatinus	I, 17.	E	
Condesa vrbs	III, 38.	Eburius	I, 20.
Conimbrica	III, 38.	Edui pop.	III, 5.
Considerat pro confederat	II, 28.	Eduius mons	III, 58.
Continues	II, 2.	Egeria	I, 8.
Contrebia	II, 56.	Elabor custodiam	I, 19.
Corfinium	III, 47.	Elba, Elua	I, 20.
Corniculum op.	I, 21.	Elis	II, 52.
Cossura insula	II, 6.	Eplacus	I, 38.
Cossus	I, 24. III, 55.	Erdonius	III, 49.
Cothus	III, 5.	Erythræa Cretæ	III, 25.
Cotiso	III, 50.	Eryx	II, 5.
Cotta	III, 30.	Etiam non, etiamnum	III, 56.
Cotys	III, 5.	Euburiates	II, 13.
Cremera flu.	I, 23.	Eufra-	

INDEX.

Eufrates I, 21.
Eunus servus III, 50, 51.

F

Fabij ad Cremeram caesi I, 23.
Fabij Maximi II, 58. III, 5.
Fasulæ I, 21.
Faventia III, 63.
Faustus Silla III, 28.
Feruuit, ferbuit I, 46.
Fimbriae tres III, 60.
Florentia III, 63.
Fluentia III, 63.
Foculus III, 50.
Forte nomen à fors III, 42.
Fregellæ I, 27.
Fufetius I, 10.
Fugitiuarij III, 50.
Furfidius III, 62.
Furnius III, 58.

G

Gatulia III, 3.
Ganymedes III, 19.
Gellus flu. II, 21.
Gergouia III, 34.
Germania III, 52.
Gesoriacum I, 21.
Glanicus flu. I, 38.
Gracchus II, 24.
Granicus III, 17.
Gratidius, Gratidianus III, 63.
Gratillius, Gracillius III, 23.
Grumentum III, 48.
Gurgonij III, 57.

H

Hætes secundus III, 31.
Hala I, 50.
Hebe I, 15.
Hedui III, 5.
Heraclea I, 58.
Herculaneum op. I, 33, 38.
Herculij III, 65.
Hercynia silua I, 21, 36.
Herminius III, 53.
Hierosolyma III, 21.
Hirtuleij III, 65.
Hister flu. III, 48.
Holo vrbs II, 57.
Honorificare III, 58.
Horatius I, 19.
Horrifico III, 58.
Hortus II, 24.
Hostile bellum III, 64.
Hypsæus III, 50.
Hyrodes III, 35.

I

Illyrij, Illyricum II, 12.
Index I, 17.
Induciomarus III, 29.
Indus flu. II, 34.
Ingauni II, 13.
Insiderat II, 28.
Insubres II, 12.
Interamna, Interamniū III, 63.
Internecio, internicio II, 58.
Iornandes in præfatione.
Isar, Isara III, 5.
Isaura, Isaurus II, 22.
Isthmus II, 53.
Italica vrbs II, 47.

INDEX.

Iulij Cæsares aliquot	Menenius	I,47.
III,60.	Merula Lucius	III,60.
Iungere ponte II,2.III,	Mesopotamia I,21.III,	35.
52.	Metropolis	III,25.
Iuuenta,Iuuentus I,15.	Mertius Sufetius	I,10.
	Mezera	III,35.
L	Minucius	I,22.
Læuinus I,38.	Mœnia	I,11.
Lamponius III,62.	Mœsi,Mœsia	III,49.
Lancia vrbs, III,59.	Moles	II,2.
Lauron III,65.	Molochath	III,4.
Lethes flu. II,57.	Morini	I,21.III,31.
Liberi III,26.	Mosa,Mosula	III,31.
Lybus,Libys II,13.	IIII,52.	
Ligures II,12.	Mucius,Mutius	I,19.
Lilybæum II,5.	Mulucha	III,4.
Lima,Limia II,57.	Manerator	III,54.
Lipara II,5.	Mus Decius	I,31.
Liris flu. I,38.	Musulanij	IIII,55.
Loscorda II,45.	Myfi,Myfia.	III,49.
Lucanus poëta I,15.III,5.		
	N	
M	Naius	I,12.
Macorus , Marachus	Nemea	II,34.
III,35.	Nemestorius	III,60.
Macra flu. II,13.	Nertobriges	II,56.
Mælius I,50.	Neuius,Nebius	I,12.
Mænius I,22.	Nicephorium	III,35.
Mamilius I,20.	Nihil	I,50.
Manius II,65.	Nuceria	III,48.
Marcus I,11.	Nullius substantiuū	I,50.
Marcomanni III,51.	Numitorius	III,60.
Mare intestinum, exter-		
nūmque III,24.	O	
Marij aliquot III,61,63.	Obliuio flu.	II,57.
Massiua,Massiliua III,2.	Obsidius	I,38.
Mazara III,35.	Ocriculum	I,14.
Medulus , Medullus	Olonicus	II,57.
mons III,58.	Opima spolia	II,14,16.
	Opsequens	

INDEX.

Obsequentissimus IIII,38.
 Oricum op. IIII,13.
 Orodes III,20,35.
 Ostia & ora fluuiorum
 II,55.
 Orriculum, Orriculum

I,14.
 Ouidij Nafonis locus I,
 10.
 Oxubij II,13.

P

Palatium I,4.
 Panormum II,5.
 Patet annos & vlnas I,2.
 Paullum, Paullus II,21.
 Perpenna, Perperna II,65.
 Photinus IIII,19.
 Picentia III,48.
 Pientissimus IIII,38.
 Pusinus IIII,38.
 Pindus II,34.
 Pifo IIII,50.
 Pollio Afinius IIII,49.
 Pometia I,14.
 Pompedius, Popedius
 III,47.
 Pompeia Pompeij IIII,
 28.
 Pons Limiæ II,57.
 Pontinus I,30.
 Popedius III,47.
 Posthumij, Postumij I,20.
 Pothinus IIII,19.
 Prælium, prælium I,9.
 Prætoria nauis IIII,39.
 Proboscis I,39.
 Promuscis I,19.
 Prouincia I,21.
 Ptolemæus III,54.

Q

Quatenus, quatinus II,
 2,51.
 Quirinius, Quirinus IIII,
 55.

R

Raudius campus IIII,9.
 Recludo IIII,62.
 Regillus, tæcus I,20. Vir
 II,38.
 Rhea I,3.

S

Sacriportus IIII,62.
 Sadales, Salsales IIII,5.
 Sagefama IIII,57.
 Sallentini I,44.
 Salondicus III,57.
 Saltem III,26.
 Saluës, Saluij, Salyes II,13.
 III,5.
 Satricum op. I,21.
 Satyria ales I,30.
 Saus, & Sauns, flu. II,34.
 IIII,48.
 Scauola IIII,61. IIII,14.
 Sceni pop. IIII,47.
 Sceua IIII,14.
 Scipiones Africani II,50.
 Scodra, Scorda II,45.
 Secani, Sequani IIII,30.
 Sector II,28.
 Secundus hæres IIII,31.
 Set pro sed IIII,56.
 Segeda, Segida II,59.
 Segisama IIII,57.
 Segobrida III,65.
 Segouia III,65.
 Seleucia III,35.

INDEX.

Senones	III,47.	Tencteri	I,31.
Septimilus	III,17.	Tenus	III,12.
Sericeus	III,36.	Termes	III,65.
Sexa	III,40.	Thala	III,1.
Sicambri, Sycambri	III,	Thora	III,53.
51.		Thrax	III,54.
Sicoris flu.	III,11.	Tiberinus, Tiberis	I,11,21.
Sido	II,28.	Ticinus	II,15.
Silaces	III,36.	Titius	II,15.
Silua, Siluia	I,33.	Tolostobogi	II,41.
Simile cum niuibus	II,	Trebia	II,56.
14.		Treueri, Treuiri	III,29.
Siris flu.	I,38.	Tridentum	III,8.
Situatus	II,59.	Trigæcini	III,59.
Solemnis	I,29.	Turduli	II,56.
Soranus	III,63.	Turmius	III,55.
Spoletium	III,63.	Tutia	III,65.
Stringo,	III,56.		
Stuadet	III,5.	V	
Sub hasta venire, hastæ subiici, & subhastari	II, 28. III,63.	Væ victis	I,29.
Subita belli	I,7.	Varenus, Varinius	III,53.
Sucro & Suro	III,65.	Varus	III,55.
Suebi, Sueui	III,52.	Veij, Veientes	I,21.
Suessâ Pometia	I,14.	Velinus	I,32.
Sufetius Metius	I,9.	Vellica	III,57.
Surenas	III,36.	Vercingetorix	III,32,33.
Sylla, Sulla	III,13.	Vergellus torrens	II,21.
Sylua, Syluia, Silvius	I,3.	Vertobriges	II,56.
		Verulæ	I,21.
T		Vesbius, Vesuvius	I,33.
Taphræ	I,21.	Viana vrbs	II,57.
Darcondimotus	III,5.	Vibius	III,48.
Tarentus	I,37.	Villa publica	III,62.
Tarpeia arx	I,6.	Vindalium	III,5.
Taurasini	I,39.	Vindelicus flu.	III,5.
Tectosages	II,41.	Vindius mons	III,57.
Telefinus	III,62.	Vinnius	III,48,57.
Temere	III,67.	Viriathus	II,58.
		Vxidomarus	II,14.
		Valur.	

INDEX.

Vifurgis flu.	III, 52.	Vxama, Vxuma,	III, 65.
Vitiginous, vitine ⁹	III, 53.	X	
Virtutis	III, 55.	Xara	III, 40.
Vndalum op.	III, 55.	Y	
Volero	I, 46.		
Volsci pop.	I, 22.	Y esse V vocalem	II, 13,
Volsini, Volsinij	I, 45.		III, 55, 56.
Vultureius	III, 2.		
Verbs vrbium	II, 25.	Z	
Vultureius, Vulturius	III,	Zeugma op.	III, 35.

2.

*VOCABVLA QVÆDAM
apud Lucium Anneum observata, partim
omnino noua, partim vsus aut signifi-
cationis apud antiquiores
rationis.*

Confiscatio	III, 27.	Munerator	III, 54.
De sub Alpibus	II, 12.	Perorare	III, 2.
De super alibi.	II, 17. III, 5. &	Per vitam omnem	II, 5.
Eruditrix	II, 26.	Receptator	III, 30.
Exulatio	I, 46.	Quippe	II, 14.
Infimul	II, 64.	Semirutus	II, 50.
Macte	II, 62.	Statim euestigio	II, 38.
Maitimus triumphus	II,	Statimque ac sine motu	
5.		II, 3, 12.	
		Sæculum æræ	III, 40.

FINIS.



Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or title.

Faint, illegible text in the middle section of the page.

Faint, illegible text in the lower middle section of the page.



ANNOTATIO
 NVM IOANNIS
 CAMERTIS IN L.

Florum Lib. I.

PROLOGVS.

Nstituerat Florus Romanorum lau-
 dare Imperium. Idcirco ipsum in ex-
 ordio homini comparat. Vt enim ho-
 mo qui animantium solus rationis
 ac cogitationis particeps est, cæteris
 omnibus præfertur animalibus, ita
 Ro. Imperium cæterarum gentium imperia atque
 resp. excelluit dignitate. Id docent passim omnes.
 Lilius, Plinius, Cicero, Solinus, Dionysius primo An-
 tiquitatum Romanarum, Appianus in proæmio o-
 peris sui. Strabo in 5. Trogius libro 43. Augustinus cap.
 12. 5. Ciuitatis. Hinc est illud Martialis libro 12.

*Terrarum dea gentiumque Roma. Cui par est nihil, &
 nihil secundum. Plura ad idem Claudianus tertio de lau-
 dib. Stiliconis, ibi: Proxime diis consul &c. Ouidius se-
 cundo Fastorum:*

*Gentibus est aliis tellus data limite certo, Romana spa-
 cium est urbis & orbis idem. Maro primo Aeneidos.
 His ego nec metas, &c. Propertius 22. tertij. Omnia Ro-
 mana cedent. &c. A Romulo in Casarem Augustum sep-
 tingentos per annos &c. Concordat ferè omnes. Iulium
 Casarem interfectum anno urbis conditæ 709. vel 710.
 Lege Eutropium c. 17. & Orosium c. 16. sexti. Eundem
 annorum numerum reddit ferè computatio Eusebij
 & Dionysij li. 1. Ego, inquit, in Italiam traiciens, quum
 dissolutum est sub Casare Augusto bellum ciuile, cen-
 tesima octogesima septima Olympiade. Hec ille. Is au-
 tem annus videtur fuisse vigesimus sextus Imperij Au-
 gusti, Lege Orosium ca. 18. sexti. Eusebius libro tem-*

R

porum dicit Augustum Ro. positum imperio Olymp.
184.

Nam tot laboribus, &c.) Virgil. primo Aenei. Tantæ molis erat Romanam condere gentem. Hos labores & pericula in processu Florus explicat.

Si quis ergo P. R. quasi hominem &c.) Seneca aliter Romanæ vrbis tempora distribuit per ætates. Lege apud Lactantium cap. 15. septimi Diuinarum institutionum.

Prima atas sub regibus fuit, &c.) De annorum numero, quibus Romæ regnatum est, variæ sunt Scriptorum sententiæ. Quidam regnarum ibi afferunt annis 240. quidam 241. nonnulli 243. alij 244. Lege Eusebium li. temporū. Eutropium c. 11. 1. Orosium. ca. 3. secundi. Ruffin. de vita regiæ. Solinū c. 2. Aug. c. 15. 1. Ciuitatis dei. Quæ discordia fortassis ortum habet vel propter interregna, vel propter menses, quibus supra annos quidam ex septem regibus regnauerunt.

Prima atas sub re, &c.) De gradibus ac numero ætatis humanæ nõ omnes idem sentiunt. Varro in quinque gradus æqualiter putat esse diuisos, vnumquemque scilicet præter extremum in annos quindecim. Hippocrates medicus in septem gradus ætatum distribuit finem vitæ vniuscuiusque. Solon autem Philosophus partes fecit decem: Staseas Peripateticus duos ad hos Solonis addidit. Et ne cuncta recenseam, lege hæc copiose apud Cæforinū c. 22. de die natali. Aug. c. 23. de Gen. & c. vltimo 22. Ciuitat. dei. Faciunt huc quæ scribit Plin. cap. 49. 7.

In Appium Claudium, &c.) Intelligit non Appium Claudium Cæcum, de quo cap. 18. huius primi sed Appiū Claudium, cui cognomen Caudex, de quo infra cap. 2. lib. 2.

Ducentos annos patet) Dura, imò forte nulla in his verbis constructio. Id circo legendum videtur, CC. annis patet, vel per CC. annos patet. Aut vt quædam habent exemplaria, CC. annos habet, vt infra cap. 6. 2. in principio.

Non multo minus CC. anni, &c.) Secundum computationem Eusebij, ab initio imperij Augusti vsque ad finem imperij Traiani, sunt fere anni 178. & menses. 6. Bene igitur additur, non multo minus. Quid si legas

moit

mouit lacertos. Oros. ca. 7. 7. Gesta Traiani lege in Pa-
negyrico Plinij, & Eutrop. cap. 2. 8. Oros. ca. 7. 7. Sex.
Aurel. Plura Martia. epigram. 6. 7. 28. 10.

DE ROMULO PRIMO ROM. REGE.
Caput I.

P*Rim. il. &c.* (Vltra ea quæ de Romulo scribunt Li-
uius in primo, Iustinus li. 43. Soli. in prin. Plinius
minor c. 2. de viris illustribus. Sex. Rufus de vita regia.
Eutrop. c. 4. 1. Oros. 5. 2. Plutar. in vita Romuli, Dyonis.
Halicarn. lib. 1. & 2. lege Val. Ma. c. 2. 3. & c. 3. 5. Plin. cap.
17. 8. c. 12. 14. c. 45. c. 16. c. 2. 18. c. 6. 34. Aug. ca. 17. 2. Cui. c.
6. 13. 15. 3. Cui. Lactan. c. 20. & 62. primi. & c. 7. 2. Virg.
circa finem octauæ Acneæ. Plura Ouid. 3. & 4. Fastrorum,
& 14. Metamor. Horatius 3. 3. Carmi. Propert. lib. 4.

A Marte genitus, & Rhea Syluia, &c.) Parentes Ro-
muli & Remi, & seriem eorum quæ hic dicuntur, Po-
nit Naso in principio 3. Fausto. & 5. Elegia 3. Amorum
eosdem nutritos à vera lupa scribunt Plin. cap. 17. 8. &
8. 15. Iustinus lib. 43. Plutar. cap. 65. Paralle. & Problem.
20. Virgil. 8. Aenei. ibid. Fecerat & viridi. Picum etiam
auem eosdem nutritisse scribit Naso Fastor. 3. Lacte quis
infantes nescit creuisse ferino, Et picum expositis sæpe
tulisse cibos. Idem scribit Plutarch. Problem. 26. Pro-
pertius 6. 2. Alij fabulosum putant. Lege Lactan. ca. 20.
1. & Liuium primo ab vrbe condita. vbi autem & quo-
modo expositi fuerint scribit Naso. 2. Fast. ibi, Forsitan
& quæras, &c. An Roma fuerit primò à Romulo
condita, scripsit plura in annot. Solini.

Ab his Amulius septima sobole, regnabat, &c.) Diony-
sius libro primo. Eutrop. cap. 3. 1. Euseb. lib. temporum.
Quid. 14. Metamor. ibid. Inde sub Ascanij. Idem 4. Fast.
ibi, proximus Anchises. Et breuiter quicumque de re-
gibus Albanis scribunt, enumerant à Syluio Posthu-
mo Aeneæ filio vsque ad Amulium Romuli patrum,
reges quatuordecim. Videtur ergo non septima, sed bis
septima sobole legendum esse. Hunc locum ante nos
aduertit nemo.

Sex vultures, &c. De auspicio isto præter cæteros
Quid. 4. Fast. ibi, Nil opus est. Plut. Prob. 91. Stai. 3. The-
baidos, ibi. Hic honor, docet causas cur altib^o prædicēdi

futura sit tributum. De hoc auspicio recitantur plura carmina Ennij, versus finem primi de diuinatione M. Tullij, ibi, Cūrantes magna cum cura. Docet idem Cicerō eodem libro Romulum optimum augurem fuisse. Item Romanos nihil sine auspicio fecisse. Idem dicit Valerius cap. 1. secundi.

Remus increpat saltu, &c.) De morte Remi variant scriptores. Lege præter citatos Ouidium quarto Fast. ibi, Neue quis. PRIM A victima.) Lucanus in 1. ibi, Fraterno primi maduerunt sanguine muri. Hora. 7. Epodon. De asylo Virg. & Seruius. 8. Aeneid. ibi, Hinc lucum ingentem.

Itaque matrimonia, &c.) De raptu Sabinarum & 2. liarum à Romulo lege Ouid. 3. Fast. ibi, Iamque loco. Quo mense. Seru. 8. Aeneid. Nec procul. Earum numerus Dionys. lib. 2. Antiquitatum. Qua face raptæ. Plin. cap. 9. 16. naturalis historię. Plura præter supradictos diuus Au. c. 17. 2. & c. 13. 3. Ciuitatis dei. Et Plut. Probl. 84. plura in Romulo. De optimis spoliis dicam infra cap. 4. 2.

Feretrio Ioui, &c.) De Ioue Feretrio lege præter alios Valerium 2. 3. Plura Propertius Elegia 12. 4. Vbi plura disputat vnde nomen sumptum sit. Item Plutar. & Festum Pomp. vide si vis.

Sed puella precium rei, &c.) De Tarpeia virgine, que Sabinis Capitolij portas aperuit, copiose Propertius 4. 4. Ouidius 1. Fast. ibi. Utque leuis. Et 14. Metamor. ibi. Proximus Ausonias. Val. Ma. ca. 6. 9. Plutar. cap. 17. Parallel. Fuit autem hæc Sp. Tarpei filia, ac Vestalis virgo. Idem fecit Brennus rex Gallorum apud Ephesum urbem. Plut. ca. 16. Parallelorum.

Hic templum est Stator Iupiter, &c.) Præter ea quæ supradicti scribunt de Ioue Statore, lege August. 13. 3. Ciuitatis. Item Ouidium in fine 6. Fasto. Seneca autem c. 7. 4. de beneficiis sic inquit: Stator non vt historici tradiderunt, ex eo quod post votū susceptum acies Romæ no, fugientiū stetit, sed quod stant beneficio eius omnia, stator stabilitórque est. Hæc ille. Videtur auté legendum, hic templum esto: vt sit vouētis Romuli verbū.

Discerptum aliqui à Senatu putant, &c.) Romuli interitus

teritus variè scribitur. Lege Val. Max. ca. 3. quinti. Cic. 1. de Legibus. August. cap. 15. tertij Ciuitatis. Ouid. 2. Fasto. ibi. Est locus antiqui. Item cæteri. Modum noui ex Aristobuli sententia ponit Plutarchus, ca. 67. Parallel. Translationem Romuli in Deum, narrat Ouidius in fine 14. Metamorph. Cicero in principio 1. Legum.

DE NUMA POMPILIO.

Caput. II.

*S*uccessit Romulo Numa Pompilius.) Numæ gesta scribunt Liuius in 1. Plin. cap. de viris illustribus. Solinus cap. 2. Ruffus de vita regia. Eutop. in 1. Orofus in 2. Gellius cap. 3. quarti. Val. Max. cap. de seruata & simulata religione. Lactantius cap. 22. 1. Plin. cap. 13. 13. ca. 12. 14. c. 1. & 29. 18. Augustinus ca. 16. 2. c. 9. 11. c. 15. 3. Ciuit. Itè c. 35. 7. c. 24. 18. Ciuitatis. Plura Ouidius 15. Metamor. Virg. 6. Aeneid ibi. Quis procul. Plura Plutarchus in vita Numæ, & Dionysius secundo antiquitatum Rom. Dictus autem Numa est ἀπὸ τῶν νόμων, hoc est, à legibus quas Romulus instituit: autor Ser. 6. Aeneid.

Ille sacra, &c.) Numa assumpta omni diuini cultus institutione, atque conscripta, in octo diuisit partes, &c. Lege Dionysiu vbi supra Fasti & nefasti dies, qui, & cur sic dicti 1. Fastorum Ouidius. ibi, ille nefastus erit. Gellius ca. 9. 4. De ancylibus præter alios Ouid. 3. Fast. ibi, Quis mihi. Virgil. 8. Aeneid. Hinc exultâtes, &c. vbi Ser. plura. Lege quæ notauimus apud Fenestellâ: Idem de Palladio 6. Fast. ibi, Mcenia Dardanides. Et prima Tristium. Hic locus, &c.

Annū quoque in duodecim menses, &c.) De anno duodecim mensiu à Numa instituto, scribunt Solinus c. 3. Macrobius 1. Satur. Ouid. Fastor. 1. De annorū autem diuersitate plura in annotationibus Solini explicauimus. Strabo autè 17. Cosmographiæ dicit annum dierum 365. cum quadrante ab Aegyptiis inuētum fuisse. Idem scribit Lucanus in 10. Nec meus Eudoxi.

Ianum geminum, &c.) Causas huius consuetu-

dinis docui ex sententia Macrobij, Seruiliij, Syllij, Na-
sonis, in annotationibus nostris in Claudianum 2. de
laudibus Stiliconis. ibi: Et Ianus pax alta ligat. Virg. 7.
Aeneid. ibi. Sunt ge. Idem scribit Florus infra c. 3. 2.
&c. 12. 4. in fine, quoties scilicet Iani ianua fuerit clau-
sa. Aug. ca. 9. 3. Ciuita. Focum Vestæ. Præter scripta de
hat re à Liuiio, Diony. Plu. cæteris, lege 6. Fast. Oui. ibi.
Vesta faue.

Monitu Aegeria, &c.) De Aegeria præter alios Oui.
3. Fast. ibi, Nympha mone. &c. Idem 15. Metamor. ibi,
Coniuge qui felix, August. c. vltimo septimi Ciuitat.
Lactan. c. 22. 1. Cicero 1. de legibus, Acron, 2. Epistola-
rum Horatij.

DE TVLLO HOSTILIO.

Caput III.

EXcipit Pompilius Numam Tullus Hostilius, &c.)
Vita Tulli Hostilij regis scribunt Liuius in 1. Dio-
ny. in 3. Hetrop. in 1. Oros. in 2. Plin. minor c. 4. de viris
illustribus. Val. Max. c. 4. 7. 3. c. 4. c. 12. 9. Pli. c. 55. 2. c. 2. 28.
Augu. ca. 15. 3. Ciu. Ruffus vbi sup. Virg. 6. Aen. ibi, O-
cia qui, &c.

Albanos grauem & diu principem populum, &c.) Læ-
ga Alba ab Alcanio condita CCC. annis caput regni
fuit. Iust. lib. 43. Secundum autem computationem Eu-
sebii & Eutropij longè aliter.

Missio in compendium bello, &c.) Historiam Horatio-
rum atque Curiatorum tergeminarum scribunt præter
supradictos Plin. c. 3. 7. Val. ca. 6. 3. & c. 1. 8. Plut. cap. 29.
Paral. Augu. c. 14. 3. Ciu. Idem fecerunt aliquando Te-
geatæ ac Pheneatæ, lege Plutar. cap. 28. Paral.

Inter duos currus, &c.) De Metij Suffetij interitu
præter nominatos lege Gel. c. 1. 20. Val. Max. c. 4. 7. Plu.
cap. 14. Paral. Claudianum in Gildo. ibi, Et si non Virg.
8. Aeneid.

*Haud procul inde cita Metium in diuersa quadriga
Distulerant, ac tu dictis Albane maneres.*

*Parabatque viri mendacis viscera Tullus Per syluam
& sparsi roborabant sanguine vepres. Id pœnæ genus ab
Hercule repertum ferunt, qui florenti adhuc ætate re-
gem,*

gem. Eubœæ Pyrechmen, bellum Bzotiis inferentem, vicit, victumque pullis equinis ita alligavit, vt in duas dispartiretur partes, insepaltusque iaceret. Locus adhuc Pyrechmus pulli vocatur. Autor Plutarchus.

DE ANCO MARTIO.

Caput IIII.

Ancus deinde Martius, &c.) Quæ compêdiôsè hic narrantur lege apud Liuium li. 2. Diony. li. 3. Eutrop. c. 7. 1. Orof. li. 2. Pli. c. 5. de viris illustribus. Ruffû, Solin. c. 2. Augu. c. 15. 3. Ciui. Euseb. lib. temporum. Plin. ca. 3. 31. Claudia in Gildonem, Virg. 6. Aeneid. Agmina quem, &c. Dicitur autem Ancus $\alpha\upsilon\tau\omicron\varsigma\ \tau\upsilon\varsigma\ \alpha\gamma\kappa\alpha\upsilon\tau\omicron\varsigma$, id est, à cubito, quem incuruum habuit. Seruius est autor Aeneidos 6.

Mœnia muro amplexus est, &c.) Videtur urbem Româ vsque ad hunc regem, sine muris fuisse, nã ad tutelam nouę vrbis sufficere vallum videbatur, vt capite 1. supra dicit Florus: Ancus præterea Auentinum montem & Ianiculum vrbi addidit. Autor Euseb. lib. temporum.

DE TARQUINIO PRISCO.

Caput V.

Tarquinius postea Priscus, &c.) Historiam regis huius scribunt Liuius in 1. Diony. in 3. Eutropius in 1. Orofius in 1. Pli. c. 6. de viris illustribus, Val. Max. li. 1. c. de auspiciis, & c. 4. 3. Plin. c. 1. & 3. 33. & c. 12. 35. Lacta. cap. 8. 2. August. c. 15. 3. Ciuit. Lege Ruffum, Solinû, Eusebium. Actius Nauius, &c. Hanc historiam præter supra dictos scribunt Val. lib. 1. cap. de auspiciis, Lact. ca. 8. 2. Odi id factum statuam sibi poni meruit. Plin. cap. 5. 34.

Duodecim nanque, &c.) De his duodecim Ethrurig populis infra c. 16. huius primi Dionys. li. 6. Seruius 11. Aeneid. super illud: Telæque trunca. Vestium species, inuentionem, vsum apud Romanos ponit Plin. cap. 48. 8. naturalis historiae. Extat præterea titulus apud

Nonium Marcellum. Lege A. Gelli. ca. 12. 7. De annulis
multa idem Plin. ca. 1. 33.

DE SERUIO TVLLIO.

Caput VI.

Seruius Tullius deinceps, &c. De rege isto sexto
scribunt Lilius in 1. Dionysius in 4. Vale. Max. lib. 1.
ca. de prodigiis, & ibidem capite de miraculis. cap. 4. 3.
c. 11. 9. Augustinus cap. 15. 3. Ciuitatis. Item Eutropius,
Orosius, Solinus ca. 2. Plinius minor, Eusebius, Ruffus
Sex. Plutarchus Prob. 72. 105. plura Ouid. 6. Fastor. ibi.
Lux eadē fortuna tua est. Aduertendū hanc reginā alio
nomine vocatā Caiā Ceciliam vt quibusdā placet. Ad-
uertendum quod quum Romani incertum haberent,
quo mense Seruius Tullius natus esset, nonis tamen
natum esse constaret, omnes nonas celebri notitia
frequentabant. Autor Macrobius primo Saturna-
lium.

Circa caput flamma, &c.) Historiam hanc scribunt
Plin. 110. 3. & c. vltimo 36. Cicero 1. de diuinatione. Val-
ler. ac alij vbi supra. Faciunt huc quæ scribit Maro 2.
Æn. ibi: Ecce leuis. Et Claudianus de 4. consulatu Ho-
no. ibi: Apparet quid signa. in quo loco plura dicta-
uimus.

Relatus in censum, &c.) Sanè in eo censu qui primus
Romæ fuit, inuenta sunt hominum M. 84. Autor Eu-
tropius capite 9. primi.

DE TARQUINIO SVPERBO.

Caput VII.

Postremus omnium fuit regum Tarquinius Superbus,
&c. Gestas Tarquinij Superbi scribunt Lilius li.
1. & 2. ab vrbe condita. Dionysius li. 4. & inde Val. ca. 3.
& 4. 7. Plinius. cap. 3. & 8. 19. cap. 1. 33. Plura Seru. 6. Aeneid.
August. c. 15. 3. Ciuitatis. Ruffus, Eutrop. in primo.
Orosius in 2. Plin. minor ca. 8. de viris illustribus. Sol.
c. 2. Euseb. lib. temporum. Virgil. 6. Aeneid. ibi: Vis &
Tarquinius. Plura Oui. 2. Fastor. ibi: Non mihi dicēda.

Tullia

Tullia super cruentum patrem.) Hanc historiam præter supradictos lege apud Valerium Max. cap. 11. noni, & apud Ouidium 6. Fastor. ibi. Tullia coniugio.

In omnes superbia, quàm crudelitate grauior est bonos, &c.) Videtur legendum, in Senatum cædibus, in omnes superbia in bonos grauior, crudelitate grassatus est.

Neque enim filium, &c.) Hanc historiam præter citatos supra, lege in 2. Fast. Ouid. ibi, Cæperat hic alias.

Papauerû capita, &c.) Cõueniunt omnes præter Ouid, qui dicit non papauerum, sed liliorum capita excussisse, ibi, Hortus odoratus. Lege Frontinum cap. 1. 1. sed res nota nimis.

Iuuentas & Terminus, &c.) Legendum est iuuentas: nam iuuentas est ætas ipsa. Iuuenta ipsum numen, iuuentus adolescẽtia. Acron ode 30. 1. Diuus August. cap. 23. 4. Ciuitatis. Martem quoque tertium enumerat contumacem. Plura a hoc scripsi 2. Ciui. August. cap. vltimo ex sententia Seru. in 9. Lactan. cap. 20. 3. Ouid. 2. Fastorum: Quid noua.

Lucretia stuprum, &c.) Hanc historiam scribunt omnes Lege Val. c. 1. 6. Copiosius Augustinus cap. 19. 1. Ciui. Plutarchus ca. 14. de virtutibus mulierum. Lucretiæ stuprum copiose, & more suo elegantissimè canit Ouid. 2. Fastor. Versus finem, ibi. Cingitur incerta, &c.

Imperium abrogatum regibus, &c.) Diem, quo reges Roma pulsi sunt, qui regi fugium dicebatur, bis quotannis Romani celebrabant, septimo scilicet Cal. Martias, & XI. Cal. Iulias. Autor Ouid. 2. & 5. Fastorum, Pulsus autem fuit regno Tarquinius 7. Cal. Martias, hoc est, vigesimo tertio Februarij die, ex 2. Fastorum, Nunc mihi. Aduertendum autem serpentem latrasse, quum pulsus est regno Tarquinius. Autor Plinius c. 41. 3. naturalis historiæ.

ANACEPHALÆOSIS DE SE- ptem Regibus.

Caput VIII.

HÆc est prima ætas populi Ro. &c.) Anacephalæosis
Græcè latinè dici potest repetitio seu instauratio,

velut Aug. interpretatur, recapitulatio, ἀνακεφαλαιώσις enim instauro significat. Quæ faciunt pro notitia huius capituli dicta sunt in antehabitis capitibus.

Deorum metu mitigaretur, &c.) Diagoras, Theodor⁹, Leucippus, Democritus, Epicu. & ex Rom. Lucretius, putant terroris ac metus gratia religionem à sapientibus institutam, quo se homines imperiti à peccatis abstererent. Lactant. cap. 10. de ira Dei. De Numæ religione scriptum e. ultimo 7. Ciui. Ex quibus constet vera religio, docet Aug. 10. Ciuita. & Lactant. cap. 28. 4. Sed de hoc alibi.

DE MUTATIONE REIPVB.

Caput IX.

I*gitur Bruto Collatinoque ducibus, &c.*) De his primis consulibus Liuius lib. 1. & 2. Dionys. libr. 4. & 5. Augu. cap. 16. 3. Ciuitatis. Plinius minor cap. 9. 10. & 15. de viris illustribus. Eutrop. in 1. Orofius in 2. Aduertendum annum illum primum habuisse quinque consules, autor, August. vbi supra Macrob. 1. Satur. dicit primos consules factos Cal. Iulij, quem dicunt, vt antea annotatum est, Romani celebrabant. Plutar. verò asserit eos creatos Cal. Ianuarij. Hinc seruatum vt deinceps semper Cal. Ianuarij consules crearentur. Lege ipsum Proble. 18. Ornamenta consulum atque insignia lege 1. Fastorum, ibi: vestibus intactis. Fenestella ca. 22. Plura Flauius 3. de Ro. triumph. Brutus autem dictus quoniam stultitiam simulauit. Plin. ca. 10. de viris illustribus. Ouid. 2. Fast. ibi, Brutus erat. De Martio campo vltra quæ scribit Liuius lege Strab. libro 5.

Consulesque appellauit pro regibus, vt consulere, &c.) Magnam consulis officij, & dignitatis partem paucis verbis Cicero tertio legum parum post principiũ complexus est: Consules, inquit, regio præsumpto Imperio, hisque præeunto iudicando, consulendo, prætores, iudices apparento. Militiæ summũ ius habento, nemini parèto. Iussa his populi suprema lex esto. Eundẽ magistratũ ni interfuerint decẽ an. i, ne quis capito. Ciuitatem annali lege seruãto. Duella iusta iustè gerunto. Sociis parcento. Seruos continẽto, populique sui gloriam augento. Domum cũ laude redeunto. Hæc ille. Lege quæ notati-

notauimus titulo 22. Fenestellæ. Cur autem duodecim
 lictores Fasces virgarum securibus alligatos gestabant,
 docet Plutar. Problem. 81. Docet Plin. lib. 7. Magistratū
 virgas illas terribiles peculiariter ex Betulla arbore,
 quæ est eximio candore ac tenuitate prædita.

Alterum ex consulibus, &c.) Intelligit Collatinum
 Tarquinium Lucretiæ maritum, de quo præter ceteros
 scribit Cicero 3. Officiorum, & Plin. c. 9. de viris illust.
 Aug. cap. 17. 2. Ciuitatis dei.

Iraque substitutus Valerius Publicola, &c.) De hoc Va-
 lerio Publ. præter supradictos lege Val. cap. 1. & 4. Plin.
 cap. 15. de viris illust. Plut. in vita eius omnia cõplex⁹ est.

*Quum studere de reuocandis in urbem regibus liberos
 suos comperisset, &c.*) De coniuratione filiorū Bruti con-
 tra Rempub. præter Liviū & Dionys. lege Valer. Max.
 cap. 8. 5. Item Aug. cap. 16. 3. Ciuit. Pluta. ca. 20. 21. 22. Pa-
 rall. Claud. primo in Euttopium: iam, inquit, Chryso-
 gonis tua Brute potestas. Narcysisque datur, natos hoc
 dedere pœnæ profuit? & misero ciuem præponere patri?
 Sic enim hunc locum vt pleròsque alios eiusdem poëte
 castigauimus, quū antea non patri, sed fratri passim le-
 geretur. Virg. 6. Aen. Vis & Tarquinius reges, animam-
 que superbam Ultoris Bruti, fascésque videre receptos:
 Consulis Imperium hic primus seuasque secures Acci-
 piet natòsque pater noua bella mouentes. Ad pœnam
 pulchra pro libertate vocabit. Infelix, vtcunque ferent
 ea fata minores. Vincet amor patriæ laudūque immēsa
 cupido. Cur belladū sit docet Cicero primo Officiorum
 tit. 12. & 13. vbi docet bellū sine causa nullū esse debere.

Inter Latum & Ethruscos, &c.) Roma à principio (vt
 II. Aeneid. docet Seruius, ibi, Ethrusci que duces tantū
 vnam Tyberis ripā tenebat. Iuuenalis Satyra 8. Et quæ
 imperij finem Tyberinum virgo natauit. Propertius
 prima 4. Et Tyberis nostris aduena bubus erat.

BELLYM ETHRVSCVM CVM

Rege Porfenna.

Caput X.

P*Vlſis ex Vrbe regibus, &c.*) Quæ hoc decimo capi-
 te scribuntur, habētur à Liviio libro 2. Dionysio lib. 6.

Plin. cap. 11. & 12. de viris illustribus. Eutrop. cap. 11. 1. Plutarch. cap. Paral. August. cap. 18. 2. Ciuitatis. Syllio lib. 19. ibi, Auribus. Virg. 8. Aeneid. ibi, Nec non.

Amicitia fœdera feriret, &c.) In fœdere quod expulsis regibus pop. Romano dedit Porfenna, nominatim cōprehensum inuenimus, ne ferro nisi in agricultura vterentur. Autor Plin. c. 14. 34.

Horatius Cocles, &c.) Præter supra dictos hanc historiam scribunt Val. Max. cap. 2. 3. Plutar. cap. 16. Paral. Frontinus cap. 13. 2. Virgil. circa finem 8. Aeneid. ibi, Aspiceres. Huic Horatio ob insignem eius virtutem statuum in comitio Romani posuerunt, quæ postea de cœlo tacta est. Autor Plin. ca. 5. & 6. 34. Et Gellius cap. 5. 4. in quo ponte pugnaverit præter cæteros docet Plinius cap. 15. 36. Cocles autem dicitur, qui altero lumine cæcus nascitur. Autor Plinius.

Mutius Scævola, &c.) Hanc historiam præter citatos lege apud Val. cap. 3. 1. Plutarch. cap. 2. Parallel. August. cap. 20. 4. Ciuitatis. Lactantium ca. 1. 1. diuinarum institutionum. Extat nobile epigramma Martialis lib. 1. Dum peteret regē, &c. Syllius in 6. ibi, Scævola cui, &c.

Clælia per patrium flumen, &c.) Habes historiam hæc à Valerio cap. 2. 1. Plin. c. 13. de viris illustrib. Plutar. cap. 14. de laudib. mulierum Virg. 8. Aeneid. ibi. & fluuius. Copiosius Syllius versus finem 10. Nescia proh sup. Plura dictauimus in annotat. Claudiani de laudib. Serenæ vxoris Stiliconis.

Vna ex obsidibus regi data elapsa custodiam, &c.) Quot & quales fuerint obsides Porfennæ dati, & quæ fuerint conditiones pacis, docet Plutarchus vbi supra: legēdum autem est, elusa custodia.

Donet Aruntem, &c.) De Aruntinis Tarquinij Superbi filij, & Iunij Bruti morte, præter supradictos lege Valerium Max. ca. 6. 5. Id autem accidit, autore Plutarcho, in Publicola pridie Calend. Martias.

BELLVM LATINVM.

Caput XI.

Latini quoque Tarquinos asserebant, &c.) Historiam huius autores sunt Liu. 2. ab vrbe condita Dionys. lib. 6.

lib. 6. Plutarchus in vita Coriolani. Val. Max. lib. 1. ca. de mira. Fenest. tit. 13. Plin. cap. 16. de viris illust. Lactantius cap. 8. secundi. Eutropius cap. 11. primi. Orosius cap. 13. secundi.

Duos in candidis equis, &c.) Hanc historiam scribunt ferè omnes qui modò citati sunt. Frontinus autem cap. 11. primi, dicit hoc excogitatum à Posthumio, ut exercitum suum animaret ad bellum: idem sentit Cicero ubi supra. Simile visum est in ea navali victoria, qua duce Lysandro Athenienses coniderunt. Cic. eodem loco. De Castore & Polluce fratribus plena sunt omnia. Legge quæ scribit Naso 5. Fast. At mihi pande precor. Vbi Antonius Fanensis, præceptor quondam meus, plura congescit. Hyginus cap. 23. secundi narrat fabulam. Plinius cap. 37. secundi. Servius 2. Aneid. ibi, Tyndarida. Item 6. Aneid. Si fratrem Pollux. De his Latij oppidis Plin. cap. 5. 3. & Strabo lib. 5. Syllius in 8. ibi. Faunigenæ socio. Plura Virg. 7. & 10. Aen. Solin. ca. 8. Pactusque, legendum est, nactusque. De Algido, ad hoc propositum 6. Fast. ibi, Scilicet hic olim.

Peruicacissimi tamen Latinorum, &c.) Autores historiarum huius Livius lib. 3. & 4. Dionysius li. 6. Val. cap. 4. 4. August. cap. 18. 5. Ciuitatis. Plinius ca. 17. de viris illust. Eutrop. cap. 11. primi. Oros. cap. 13. secundi. Plinius cap. 3. 18. naturalis historiarum. De L. Quintio lege quæ notauit de 4. consula. Hono. ibi, Lustratæ lictore casæ factusque saligni. Sic enim legendum est, non faeces, ut passim legitur. De dictatoris dignitate, origine, atque officio lege quæ notauimus tit. 23. Fenestel. ubi malè citatur Eutropius cap. 2. primi, pro capite 11.

BELLVM CVM ETHRVSCIS, Faliscis & Fidenatibus.

Caput XII.

Assidui, vero anniuersarij hostes ab Ethruvia fuerunt *Veientes, &c.*) Historiam sex & trecentorum Fabiorum scribunt Livius li. 2. Dionys. lib. 9. Eutrop. 11. 1. Oros. cap. 6. 2. Plin. ca. 14. de viris illustribus. Gel. cap. 21. 17. Euseb.

libro temporum. Seruius 6. Aenei. super illud, Quo festum. Syl. lib. 2. & 7. Ouid. 2. Fast. ibi, Idib. agrestis.

Et scelerato signatur nomine, &c.) De Porta quæ antea Carmentatis dicebatur, lege Ouidium 2. Fast. ibi, Carmentis portæ. Fuit etiam Romæ sceleratus vicus prope vicum Cyprium, vt autor est Varro. Causam ponit Ouidius 6. Fastor. ibi, Certa fides.

Sed ea clades, &c.) Bellum contra Veios gestum scribit Linius lib. 4. & 5. Augustinus cap. 17. secundi, & cap. 27. tertij Ciuit. & qui mox citabuntur.

Ludi magistrum, &c.) Scribunt hanc historiam Linius in 5. Val. cap. 5. 6. Plutarch. in vita Camilli. Plin. c. 23. de viris illust. Claudianus in Gildonem Ductosque Camillus trās murum pueros, obsessæ reddidit vrbi. Hinc fortassis non sibi, sed vrbi, in Floro legendum est: vel subito, pro sibi vltro. Nam teste Valerio, Senatus censuit, vt pueri in patriam remitterentur. De Fidenatibus, Faliscis, ac spoliis Laertis Tolumnij late Linius 4. ab vrbe eondita. De decimis Pythio à Rom. missis præter alios Val. cap. 2. 1. & cap. 6. 5. Plura Linius lib. 5.

BELLVM GALLICVM.

Caput XIII.

H*inc siue inuidia deorum, &c.*) Historici ferè omnes huius belli meminerūt. Linius li. 5. Val. cap. de omnib. li. 1. Plutar. in Ca. & Probl. 24. Plinius cap. 23. de viris illust. Gel. ca. 17. 5. Augustinus cap. 22. 2. & ca. 17. 3. Ciuit. Vegetius ca. 28. 4. de re milita. Virgil. 8. Aeneid ibi: atque hic. Martial. in distichis. Hæc seruauit Ouidius 6. Fast. ibi, Cincta præmebantur. Seru. 8. Aeneid.

Itaque hunc diem Fastis Roma mandauit, &c.) Pro huius rei notitia lege Plutarchum Probl. 24. Plura notauit in commenta. Claudiani in Gildon. ibi, Tarquinius.

L. Albinus, &c.) Val. 1. 1. vocant hūc L. Aluanium: vt in alterutro manifestus error sit. De Manlio Capitone dicam ca. 26. huius primi. De fabii Pontificis sacro præter supradictos. Vale. cap. 1. primi. De Genio deo plura Censorinus c. 2. de die natali.

Clangore anseris, &c.) Scribunt hoc idem omnes quos

erant. Plinius cap. 22. decimi, & cap. 3. 29. ponit huius rei causam.

Panis ab arce iaculatus, &c.) Historiam iidem qui supra. Ob id factum Romani post Gallorum recessum in Tarpeio monte Ioui Pistori aram construxerunt, rem & rei causam lege 6. Fast. ibi, Quem tu.

Inde Torquati, &c.) De Torquati cognomine Plinius cap. 28. de viris illustribus, Liuius libro 7. Gell. cap. 13. 9. Vale. cap. 2. 3. Meminit Virg. circa finem sexti.

Inde Coruini, &c.) Lege apud Liuium 7. ab vrbe con. Val. c. 2. 3. Plinium ca. 29. de viris illustribus. Alij ferè omnes non satyriam auerunt, sed coruum fuisse dicunt. Vel satyria genus corui est Ob id factum Valerius hic annorum trium & viginti Consul factus est. Historiam de Dolabella, qui Gallos deleuit, Eutrop. cap. 1. 2.

BELLVM LATINVM.

Caput XIV.

Conuersus à Gallis, &c.) De hoc bello lege Liuium lib. 8. Val. cap. 2. 2. cap. 9. 6. & cap. 3. 9. Gell. cap. 13. 9. Plurarch. cap. 22. Paral. Eutr. ca. 1. 3. sic inquit. Latini, qui noluerunt milites dare, hoc quoque à Romanis exigere coeperunt, vt vnus Consul ex eorum, alter ex Rom. populo crearetur. Quod quum esset negatum, bellum contra eos susceptum est. Oros. cap. 9. 3. dicit hoc bellum Latinis rebellantibus illatum anno CCCCIX. ab vrbe con. Lege Plin. cap. 26. & 28. de viris illustribus.

Quum alter Consulum filium suum, &c.) Historiam hanc scribunt omnes qui supra. Plutarchus autem dicit vbi supra, hoc accidisse bello Samnitico. Pulchrè hanc Historiam scribit Gell. cap. 13. 9. ex sententia Claudij Quadrigarij. Meminit Eusebius lib. temporum. Idem prius fecerat Epaminondas Thebanorum dux, quum aduersus Lacedæmonios belligerabat. Plutar. cap. 21. Paral.

Alter quasi monitum deorum, &c.) Autores historiarum: Plutarchus cap. 33. Paral. dicit hoc accidisse in bello contra Albanos. Vale. cap. 6. 5. Plinius cap. 5. 22. & c. 2. 28. naturalis hist. Plin. minor c. 26. de viris illust. Aug. c. 20. &

&c. 18. 5. Ciuitatis. Iuuen. sat. ibi. Plebeia Deciorum, &c. Meminerunt Virg. 6. Aeneid. & Claudianus de quarto Consulatu Hono. vbi plura annotauimus. Deuouendi formulam ponit Liuius vbi supra. Plin. ca. 2. 28. dicit extare deuotionis carmen.

BELLVM SABINVM.

Caput XV.

A *Latinis aggressus est gentem Sabinorum, &c.*) Huius belli tanquam parui momenti pauci meminerunt. Lege Plin. cap. 33. de viris illust. & Orof. cap. 20. 3. Dentati nomen vnde sumptum sit docet Plinius ca. 16. 7. Plura annotauimus supra cap. 4. Iulij Solini. De Sabinis populis Plin. cap. 12. 3. Et Syllius lib. 8. ibi, Ibant, &c. De Sabino enim nomine non omnes idem sentiunt.

BELLVM SAMNITICVM.

Caput XVI.

P *Recibus deinde Campania motus, &c.*) Prima pars capitis huius, de precibus scilicet & deditioe Campanorum habetur à Liuiio li. 7. reliquum habetur lib. 9. ab vrbe condita.

Terrarum pulcherrima Campania, &c.) Campaniae laus sumpta est ex cap. 5. 3. Plin Solino cap. 8. Strabone lib. 5. Eutrop. cap. 1. 2. Eleganter Syllius Campaniae laudes cecinit lib. 8. Iam verò quos diues opum, quos diues auro. Et toto dabat ad bellum Campania tractu, &c. De his populis plura Plinius cap. 5. & duodecimo tertij.

Hos tamen quinquaginta annis, &c.) Aliter multo Appianus: vltimi, inquit, Samnites erant, qui Ionium incolunt, & magno difficilique bello per annos octuaginta conflictati iunt, &c. Sententia Appiani videtur verior propter 24. triumphos de Samnitibus habitos.

Apud Caudinas furcas, &c.) Historia habetur à Liuiio lib. 9. Val. cap. 1. quinti, cap. 2. septimi. Plut. cap. 6. Paral. Plin. cap. 30. de viris illustribus. Augu. cap. 17. tertij Ciuiat. Lucanus in 2. Nota sunt quae Eutropius & Orofius de hac

de hac ipsa clade scribunt. Lege quæ scribit Cicero 3. Officiorum. Gesta sunt autem hæc anno 426. ab vrbe condita, autore Orosio.

BELLVM ETHRVSCVM ET Samniticum.

Caput XVII.

HActenus *populus Romanus, &c.*] Quæ hoc capite continentur scribit Liuius 9. & 10. ab vrbe condita. Orosius cap. 20. tertij. Eutropius cap. 1. secundi. Gestum autem est bellum hoc anno 450. ab vrbe condita, Orosi. Eusebius autem dicit gestum Olympiade 117. Meminit Augustinus cap. 17. 3. Ciuit. De duodecim Ethrurię populis supra cap. 5. De Calydonio & Hercynio saltu infra cap. 10. & 12. 4.

Quatuor agminum signa, &c.] In hoc enim bello quatuor florentissimi populi contra Romanos fuerunt Ethrusci, Umbri, Samnites, Galli Orosius vbi supra. De hoc Fabio, qui primus Maximus in ea familia dictus est. Plinius cap. 22. de viris illustrib. Val. cap. 1. secundi. De Cimino monte plura Liuius libro 9. Frontinus c. 2. primi, & capite 1. secundi. Fabulam quandam de hac re narrat Seruius septimo Aeneid. ibi, Et Cimini cum monte lacum.

Decius more patrio, &c.] De huius Decij deuotione præter supradictos lege Plinium cap. 27. de viris illustrib. Plutarchum cap. 33. Paral. Val. cap. 6. 5. Augustinũ cap. 18. 5. Ciuitatis. Lege notata cap. 14. supra. Lege quæ scribit Cicero primo de diuinatione ante medium.

BELLVM TARENTINVM ET cum Pyrrho Rege.

Caput XVIII.

Sequitur bellum Tarentinum, &c.] De bello Tarentino scribit Florus abbreviator Liuii. libro 12. 13. 14. Valerius cap. 1. 2. Plinius de viris illustrib. cap. 35. Plutarchus in vita Pyrrhi. August. cap. 17. 3. Ciuitat. Orosius cap. 2. 4. Eutropius cap. 1. 2. Tarenti originem, situm

potentiam, &c. Lege apud Strabonem libro 6. & Plinij cap. 10. 3. Syl. lib. 12. ibi, Verterat. Quando, & à quibus conditum, Euseb. libro temp. Quo autem tempore hoc bellum gestum est, docent Gell. cap. ultimo 17. & Plinius cap. 6. 8.

Hunc quoque per obscenam contumeliam, &c.] Hæc contumeliam ponit. Val. vbi supra. Vnus enim Romanorum legatorum vrinaj inter cæteras contumelias aspersus est. Nec de his quæ passi sunt conquesti sunt, ne quid ultra ac mandatum esset loquerentur.

Incognitis in id tempus elephantis, &c.] De elephatis plura Plinius in principio 8. Solinus c. 38. Ambrosius. cap. 5. sexti Hexameri. Plinius c. 6. 8. asserit Italiã primũ vidisse elephantis Pyrrhi regis bello, & boues Lucas appellasse, quoniã in Lucanis primo visi sunt, anno vrbis cõditę 472. Plin. ca. 13. 3. Asculum non in Apulia, sed Piceno collocat. Idem dicit Florus ca. 19. huius. Videtur igitur superfluũ esse, in Apulia. Plut. dicit tertiã cum Pyrrho pugnam fuisse apud Beneuetum, nullam de Aurufinis campis faciens mentionem. Hæc monēdj causa dicta volumus. Idem Plutarchus non Leuinũ, sed Albinum consulem nominat. Idem præfectum Ferentanę turmę (sic enim legendum est) Eplacum vocatum dicit, ac dum pugnat confossum à Græcis.

Misisque legatis, &c.] Huius legationis præter cæteros meminerunt Plinius capite 24. 7. Solinus c. 7. Cicero primo Tusculanarum quæstionum.

O quàm facile, &c.] Deest dato, vt legatur sic: aut mihi Romanis militibus, aut me rege Romanis dato, ex vetusto exemplari. Clarius Eutropius & Plinius minor vbi supra.

Quum perorante Appio Claudio Cæco, &c.] Sic enim legendum est. Historiam hanc præter supradictos lege apud Valerium cap. 14. 8. Plinium cap. 34. de viris illustrib. Plutar. in Pyrrho recitat huius Appij orationem, quam ad Senatum habuit. Lege Ciceronem in Catone maiore. Ovi. 6. Fast. Appius est autor, Pyrrho qui pace negata Multum animo vidit, lumine captus erat.

Senatum regnum esse confirerentur, &c.] De hac responsione sic ait Plutarchus, Cyneas Pyrrho retulit cum

eam multa alia, tum Senatum Romanum, multorum, regum sibi confessum videri. Videtur igitur non regnum, sed regum legendum.

Venale caput, &c.) Hanc historiam præter cæteros lege apud Valerium cap. 5. sexti. & latius apud Gellium c. octavo tertij. Dictus autem est medicus hic Timochares. Multa Cicero Officiorum tertio. De Curio & Fabricio plura apud Claudianum 1. in Ruff. & de quarto Consulatu Honorij.

Fistilia sua Samnitico præferret auro, &c.] Hanc historiam scribunt passim omnes. Lege Valerium cap. 3. quarti. Gellium cap. 14. primi. Plinium cap. 12. 33. Augustinum c. 18. 5. Civitatis. Plura in annotationibus Claudiani ex Juvenale, Virgilio, & cæteris.

Circa Ruffinum consulem VI. &c.) Historia habetur à Floro 14. abbrev. Livianarum. Val. c. 42. Gel. c. 8. quarti. Dicit autem idem Gellius capite ultimo 17. hunc Ruffinum fuisse bis consulem atque antea dictatorem, Florus li. 4. abbrev. Flumen Lyrin nominat Plutarchus Sirien. Sed tam in Floro quam in Plutarcho Sirin legendum est Plin. cap. 11. tertij.

A vicesimo lapide, &c.) Plutarchus ait, Tantum enim processit, ut non amplius trecentis stadiis Roma abesset: hoc enim factum est mox postquam Levinus victus fuerat.

Nec ullus triumphus, &c.] De ritu triumphantium scripsi in annotationibus sexti consulatus Honorij in Claudianum. Lege Syllium libro ultimo. Item Ber. 16. 1. & 1. 4. Propert. Multa Philelphus epistola 12. 29. Epistolarum, & Conuiu. 2. De sensu & de docilitate elephantorum Plinius ca. 3. & 5. 8. Lege Aristotelem 9. naturæ animalium, & Strabo. lib. 15. Nugas multas de his garrit Albertus.

BELLVM PICENTE.

Caput XIX.

O*Mnis mox Italia, &c.*) Quæ hoc capite scribit Florus habentur 15. abbrev. Liv. Item Eutrop. ca. 2. 2. Signanter Orof. c. 5. 4. Vide Front. cap. 12. primi.

Tellurem deam promissa æde plac. &c.) Verustissi-

mus Græcorum Melisseus, Iouis nutritor, Tellurem Vrani uxorem collere instituit. Lege Lactan. c. 12. primi. De eius in vrbe Rom. æde, Plin. cap. 6. 34. Val. c. 3. 6. Multa August. 4. Ciui. Et Ouid. 4. Fast. Plura Macrobius primo Saturnalium.

BELLVM SALENTINVM

Caput XX.

Salentini, &c.) Hoc bellum scribunt Florus 15. abbrev. Plinius cap. quarto de viris illustribus. Eutropius cap. 2. secundi. De Pale dea abundè omnes. Lege tamen Ouidium 4. Fast. ibi, Nox abiit. Plura Seruuis 3. Georgic. & Solinus circa principium. De Salentinis & Picentibus Plin. cap. 12. & 13. tertij.

BELLVM VOLSINENSE.

Caput XXI.

Postremi Italicorum, &c.) Quod hic scribit Florus, lege apud Valer. cap. 1. 9. Plin. de viris illustribus. cap. 30. Orosum capite 6. quarti. Seruorum tractatus habetur primo Saturnalium Macrobij, & cap. 8. sexti. Val. Max. Ad præsens propositum lege quæ scripsimus primo in Eutropium apud Claudianum circa finem.

DE SEDITIONIBVS.

Caput XXII.

Hæc est secunda ætas. P. R. &c.) De seditionibus extat cap. 7. 9. Val. Max. De Posthumio Imperatore lapidato in castris latè Liuius li. quarto ab vrbe condita. De Appio Claudio idem Liui. lib. secundo. Et Valerius ca. 3. noni. Dionysius Halicar. libro nono Antiquitatum Romanarum.

Valerio Nerone, &c.) Fuisse lethale odium inter Claudium Neronem & Liuium Salinatorem, docent Val. cap. 4. 1. cap. 2. 4. cap. 3. 9. Liuius lib. 28. Plin. cap. 50. de viris illustribus, item cæteri. Sed quoniam Claud. Nero,

Nero, non Valer. Nero dictus est: præterea non legitur inter Claudij Neronis acta, quãdo & quomodo Fasces fracti fuerint, idcirco Valerone legendum est: ex paucarum enim literarum abiectiõne facillè locus hic potuit deprauari, quem locum antea vt pleraque alia, nõster Cuspinianus restituit. Hanc Valeronis historiam abundè Liuius in secundo.

Vt Coriolanum, &c.) Pro hac historia lege Liuium libro 2. Dionysium libro 7. & 8. Plutarchus in Coriolano, Plin. cap. 20. de viris illustrib. Gell. cap. vltimo 17. Val. cap. vltimo primi cap. 3. 4. ca. 2. & 4. quinti. Appianus in principio primi bellorum ciuiliũ.

Cum Senatu quoque, &c.) Hanc historiam scribunt Liuius in fine quinti, & Plinius cap. 23. de viris illustribus. Trita sunt quæ scribunt Eutropius & Orosius.

PRIMA VRBIS DISCORDIA.

Caput XXIII.

P*rima discordia, &c.*] Hæc discordia accidit Olympiade 71. Autor Eusebius libro temporum. De qua Liuius libro 2. Dionysius libro 6. Valer. cap. 9. 8. Pli. 18. de viris illustribus. Eutrop. cap. 11. primi. Orosius c. 6. 2. Augustinus c. 18. 2. Ciuitatis, & capite 17. 3. eiusdem, Appianus libro primo bellorum ciuiliũ. Plura Pomponius tit. 2. primi Digestorum. Fenestella titulo 25. Lege Ouidiũ 3. Fast. ibi, Plebs vetus. Sacer mons trans Anienum fluuium fuit, vltra tertium miliarium. Sacer autem appellatus, quoniam Ioui fuerat consecratus. Autores Festus, Appianus, Aug. cap. 18. 2. Ciuitatis, vbi plura.

Efficax fabula, &c.) Hanc fabulam narrant Val. cap. 9. octaui. Et Plinius cap. 18. de viris illustrib. Liuius vbi supra. Valerius autem Maximus, vocat hunc Valerium non Menenium Agrippam. Meminit Gellius ca. 21. 17.

Caput XXIII.

Secundam in vrbe, &c.) Id factum est anno 302. ab vrbe condita. Lege Solinum cap. secundo. Eusebium libro temporum, Eutropium cap. 12. primi. Dionysius dicit Olympiade 82. hoc est, annis ab vrbe condita trecentis expletis. Lege ipsum li. 10. Liu. lib. 3. Val. c. 1. sexti. Plin. c. 21. de viris illustrib. Oros. c. 13. secundi. Augustini c. 17. tertij ciuitatis. De duodecim tabulis, quando & a quo editæ, Dionysius vbi supra. Gel. ca. vltimo 17. & c. 1. 20. Sæpissimè habetur earum mentio in libris Digestorum signanter titulo. 2. 1. Plura Fenestella titulo 29. Scriptæ autè fuerunt ab Hermodoro Ephesio, cuius statua fuit Romæ in Comitio. Autor Plinius capite quinto tricesimo quarti.

TERTIA VRBIS DISCORDIA.

Caput XXV.

Tertiam seditionem, &c.) De hac tertia discordia latè Liuius libro quarto. Meminit Augustinus cap. 17. tertij Ciuitatis, vbi plura annotauimus.

QUARTA VRBIS DISCORDIA.

Caput XXVI.

Quartam honorum cupido, &c.) Hanc quartam discordiam lege apud Liuium versus finem sexti, & Valerium Maximum cap. 6. octauum, Plinium ca. 20. de viris illustribus.

Lictoria virga sonum, &c.) Mos fuit vt lictor virga fores percuteret, quas Consul fuerat intraturus, quem morem tangit Plinius capite trigesimo septimi.

Sp. Cassium, &c.) Autores historiæ sunt Liuius lib. 2. Dionysius lib. 8. Valerius cap. 8. quinti, & cap. 3. sexti. Romæ simulachrum ex ære factum Cereris ex peculio Sp. Cassij, quem regnum affectantem pater ipsius
 ante

interemerat, Plin. cap. 4. trigefimi quarti.

Alteram plebeio, &c.) Sic hunc locum corrigimus: Alteram Plebeio Stoloni, qui quondam tempore, quod vxor eius lictoriæ virgæ, &c. Ex vetusto codice.

Quum vt in magno, &c.) Legendum est, quum iam in magno.

Nunc pudicitiam, &c.) Hoc dicit propter virgines Vestales. Per id enim tempus Romæ Vestalis virgo Sunia in stupro deprehensa, viua defossa est. Item vna virgo Romæ in corruptione deprehensa percutitur. Rursum Romæ virgines Vestales ob stupri reatum in terra obruta. Autor Eusebius in temporibus. Potest quoque de Virginia intelligi, vt capite 24. habet Florus.

Sp. Cassium agraria lege, Melium largitione regia dominationis suspectum, &c.) Sic enim locum primi correximus, quum antea legeretur. Cassium agraria lege suspectum regiæ dominationis, &c.

Tum natalium dignitatem, &c.) Id ait, quoniã diu Romani restiterunt, ne plebei cum patritiis matrimonio aut magistratibus iungerentur, vt hoc capite & præcedenti Florus ait.

Manlium verè Capit. vin. &c.) Hanc historiam lege apud Liuium libro sexto. Valerium capite 3. sexti, Plinium cap. 24. de viris illustribus. Plinium cap. 28. septimi naturalis historiæ, Florum ca. 13. supra. Virg. in 8. In summo custos Tarpeiæ Manlius arcis Stabat pro templo, & Capitolia celsa tenebat, Romuleoque recens horrebat regia culmo. Lege quos citauimus cap. 13. supra.

Ab illa arce, &c.) Damnati enim de Tarpeio monte præcipitabantur. Acron. 6. 1. Serm. Horatij.

Fretum illud adolescentiæ, &c.) Adolescentes concito mari comparat, quorum, vt ait Lactantius, quum sit ætas lubrica, frenari ac regi debet. Tempus enim à Bruto Collatinoque Consulibus in Appium Claud. Quintum Fuluium Consules viris armisque incitatissimum in Libri exordio adolescentiæ comparauit.

S iiiij



ANNOTATIO.
 NVM IOANNIS
 CAMERTIS IN L.
Florum Lib. II.

CAPVT I.



Omita subactaque Italia, &c.) Pro notitia huius primi capitis, quod locum proemij obtinet, lege Appianum in Operis prologo, qui post enumerationem terrarum quas Romani subegerunt, sic inquit: Harum tantarum enumeratarumque nationum, quum tanta sit magnitudo, Italiam tamen magno labore, ac vix quingentis annis stabilem sibi reddidere, &c. Ibidem præterea enumerat ferè nationes omnes quæ Ro. paruerunt. Lege Dionysium in principio i. Antiquitatum Rom.

Dare Italia caput, &c.) Syl. in principio. Quæsitumque diu, qua tandem poneret arce Terrarumque fortuna caput. Quæ hic secundus Liber continet docet Florus cap. 10. nono huius secundi.

PRIMUM BELLVM PVNICVM.

Caput II.

Igitur victor Italia populus, &c.) Punicum bellum primum inceptum est anno tertio 128. Olympiadis, Dionys. lib. 1. Manifestus error in omnibus Solini codicibus impressis hucusque, quibus asseritur Punicum bellum primum fuisse anno 380. ab vrbe condita. Melius Gelca. ultimo 17. Anno, inquit, post Romam conditam 400. ferme & 90. Consulibus Appio Claudio, cui cognomen Caudex, Appij illius Cæci fratre, & Marc. Fulvio Flacco bellum aduersus Pœnos primum ceptum.

Orosius

Orosius cap. 8. 4. Liuius in principio 31. dicit primum bellum inceptum anno 478. ab Vrbe condita. Plin. ca. 3. 33. Argentum, inquit, signatum est anno vrbis 585. Q. Fabio Consule quinque annis ante primum bellum Punicum. De hoc primo bello Punico Florus lib. 16. & sequentibus abbrevi. Eutr. cap. 3. 2. Oros. cap. 8. 4. Augu. 18. 3. Ciuit. Plin. cap. 37. & sequentibus. App. in Libyco. Meminit sæpè Var. vt suis locis citabitur.

Imperium orbis agitabat, &c.) Claudianus in bello Getico, Commouit atrox iniuria patres, Vrgerét maiora licet, grauitérque tulere, Urbibus inter se claris de culmine rerum Congressis, aliquid gentes audere minores. Secundum bellum Punicum eleganter & cõpendiosè canit. Syl. l. 6. per totum.

Fabulosis monstris.) Scyllam & Charibdim intelligit. Lege Vir. 3. Aen. ibi, Tum procul. Plura Ouid. 13. Meta. ibi, Scylla latus dextrum, &c. Sumpta ex 12. Odyss. Ho. Luc. in primo, ibi, Ignis in hesperium.

Aestúque violentum) Rufius Auienus de Sicilia, Hic iter infidum pelagi, miserandáque fata, Inuoluere falo, fluctúque hausere voraci Sæpè rates: surgunt angustæ marmore fauces. Arctáque præcipitant properans confinia pontum. Sic enim locus legendus videtur. Lege Diod. in 6. Iustinum in 4. Syl. lib. 14.

Duilius Imperator, &c.) Plura de Duillio isto Vale. cap. 6. 3. 7. Frontinus cap. 5. 1. & cap. 3. 2. Ei Romani [in signum virtutis statuam posuerunt. Plin. capit. 5. 13. De classe sexaginta diebus parata. Plin. cap. 40. 16. Syl. circa finem 6. ibi, Iustum Sarrana. Plin. cap. 18. de viris illustribus.

Calatino dicta, &c.) Quod hic de Calatino, & Calphurnio scribunt præter supradictos Plin. cap. 39. de viris illustribus. Front. cap. 5. 1. Cuius, inquit, variè tradidere nomen: alij Laberium, nonnulli Quintum: pluri mi Calphurnium Flammam vocitatum scripserunt.

Leonida famam adæquauit, &c.) Quæ de Leonida hîc habentur scribunt Iust. in 2. Val. cap. 2. 3. Herodotus autem variè hanc narrat historiam: Dicit enim duos vel tres superfuisse. Ibidè etiam recitat epigrammata horû interfectorû: lege si vis. Itè Trót. c. 2. secûdi.

Licet nihil scripserit sanguino, &c.) Non legi, quantū memoriæ nunc occurrit, Leonidam, vel aliquem ex eius sociis sanguine aliquid scripsisse. Idcirco intelligendum videtur de Othryade Lacedæmonio. De qua re in annotationibus Solininis ex Valerio Max. Plut. Ouid. compluscula congestimus.

M. Attilio duce, &c.) Ultra ea quæ supradicti scribunt, lege Gellium c. 3. & 4. 6. Plin. c. 40. de viris illust. Augu. cap. 15. 1. Ciuit. Vale. c. 1. primi. ca. 4. secundi, c. 2. 9. Frontinum c. 3. 2. Lege Syllium libro 6. & Horatiū 5. 3. Carminum. Ciceronem 1. Officiorum, & in Paradoxis. Plura congestimus cap. 15. & 24. primi ciuitatis.

Duce sive ipfos aut coepisset, &c.) Legendum est cæcidisset.

Circiter centum elephantorum captiuitas, &c.) Præter citatos de hac re lege Frontinum c. 7. 1. Plin. c. 43. 7. naturalis historiæ. De numero horum captorum elephantorum variè scribunt Plin. c. 6. 8. dicit fuisse 142. Oros. c. 8. 4. 104. Hoc autem factum est anno 502. ab vrbe condita. Plin. ca. 6. octau. De Claud. pullos submergente præter alios Valerius c. de omnibus. Cic. secundo de natura deorū. Flor. 19. abbre. Front. c. 53. secūdi.

BELLVM LIGVSTICVM.

Caput III.

P*eracto primo Punico bello, &c.*) Quæ hoc capite continentur scribunt Florus 20. abbreu. Eutropius ca. 1. tertij. Orosius cap. 11. & 12. quarti. Augustinus cap. 9. tertij Ciuit. Quoties Iani porta clausa fuerit dixi cap. 2. 1. De his populis præter alios, Plin. cap. 4. 5. cap. 17. 4. naturalis historiæ.

BELLVM GALLICVM.

Caput IV.

G*allis Insuubibus, &c.*) De hoc bello scribunt Florus 29. abbreu. Eutro. cap. 1. 3. Oros. cap. 13. 4. Plin. cap. 45. de viris illustribus. Euseb. lib. temp. Plura Plut. in Mar-

in Marcello. Sanè in hoc bello P. Ro. sociorum Latinique nominis trecenta milia armatorum habuisse dicitur. Florus ubi supra. Plin. cap. 20. 3. dicit equitum 80. milia. peditum 70. milia, sine externis ullis auxiliis, atque etiam tunc sine Transpadanis.

Quippè sicut, &c.) Videtur legendum sed experimento deprehensum est, quod sicut primus, &c. Livi in decimo, Eutropius in tertio.

Alpina corpora, &c.) Docent Philosophi, locatum consequi locorum condiciones. Hinc ait Porph. locum esse generationis principium, quemadmodum & patrem. Lege Cicero. lib. de fato. Plin. cap. 58. 8. Seru. 6. Aenei. Principio cælum. Propert. 3. 2. Virg. 1. Georg. India, &c.

Hi sapè & alias, &c.) Hanc historiam præter supradictos ponit Val. c. 2. 3. Plin. c. 20. 3. naturalis historiae. Plutar. vocat regem hunc Briomarum. Rursus Eutropius dicit vocatum Ariobistonem. Nam Ariostonicus alter fuit, de quo c. 20. huius secundi.

Marti suo.) Docet Cæsar 6. Comment. de bello Gallico circa medium, Gallos quinque potissimum deos coluisse, Mercurium, Apollinem, Iouem, Martem, atque Mineruam. Causam lege ibi.

Omnia spolia.) De spoliis opimis Vale. tit. 2. 3. cap. 1. 4. 5. Propertius 12. 4. Varro & Plutar. docent unde dicta sint.

Tertia post Romulum, &c.) De qua re sic Vir. 6. Aen. Aspice ut insignis spoliis Marcel. opimis Ingreditur, victorq; viros supereminet omnes. Hic re Romanam magno turbante tumultu, sistet eques, sternet Pœnos, Gallumque rebellem: Tertiaque arma patri suspendet capta Quirino. Lege Seruium annotantem plura de opimis spoliis.

BELLVM ILLYRICVM.

Caput V.

Illyrij, seu Liburni, &c.) De hoc bello, & aliis cum Illyriis gestis, extat liber Appiani, qui Illyrius inscribitur. Lege Florum 20. abbre. Eutro. c. 1. 3. Orof. c. 13. 4.

Legatos quip, e nostros, &c.) Legati hi fuerunt P. Iunius

& T. Corruccianus, quibus in rostris tripedaneæ statuæ à R. P. positæ sunt. Huius generis statuæ tribui solebat iniuria cæsis. Auctor Plin. c. 6. 34. vbi Teucæ huius regionæ mentionem facit: De Illyrijs & Liburnis idem Plin. cap. 21. & 22. libri 3. Plura Appianus vbi supra. Videtur istud bellum præcessisse bellum antedictum. Lege quos citauimus.

BELLVM PVNIC. SECVND.

Caput VI.

Post primum Punicum bellum, &c.) Bellum secundum Punicum scribunt ferè omnes tam Latini quam Græci. Liu. tota Decade 3. Plutarch. in vita Fabij Max. Scipionis superioris, M. Marcelli. Annib. Q. Flaminij. Appianus in Libyco. Plin. cap. 42. 43. 45. 48. 49. 50. de viris illustr. Polyb. per totum. Eutrop. in 3. Oros. in 4. Augu. sæpè, maximè tamen ca. 19. 3. Ciuit. Syl. Italicus per totum. Quæ sparsim scribuntur ab alijs, suis locis adducentur. Inceptum autem est bellum Punicum secundum anno 535. Solin. cap. 2. idem ferè sentit Oros. c. 14. lib. 4. Videntur plures quàm quatuor anni incepti inter finem primi belli Punici, & initium secundi. Primum enim bellum Punicum per 22. annos contractum est. Eutr. c. 1. 3. Quid si legas, vix 24. annorum requies. Hæc tantum monendi causa dicta velim. Hoc bellum vt hic dicitur, 18. annos habet. Infra autem cap. 5. 3. & Oros. c. 20. 4. dicit 17. Eutropius in fine tertij ait hoc bellum finem accepisse post annum 19. quam cœperat. Appianus dicit 16. ferè.

Similior victo sit populus qui vicit, &c.) Idem dicit Lilius in principio 3. Deca. Syl. in primo, Propiusque, inquit, fuere periclo, Quis superare datum. Aug. cap. 19. 3. Ciuitat.

At pudebat nobilem populum, &c.) Carthaginenses victi primo Punico bello, pacem à Rom. orant, quàm conditionibus antepositis ilico consequuntur. Conditiones autem erant vt Sicilia Sardiniaque decederent: impensis bellicis puri argenti tria millia talentorum

Euboi-

Euboicorum æquis p̄sionibus per annos viginti penderent. Lege Eutropium, Orofium, Polybium, Syl. in 1. Gens rediuiua. Ibidem quoque narrat iuramentum Annibalis contra Romanos. Idem Vir. in 10. ibi, Quum fera Carthago.

Saguntus deleta, &c.) Saguntinorum cladem præter citatos scribit Auguft. cap. 20. 3. Ciuit. Valerius ca. 6. 6. Signanter Syl. 1. in ibi, Prima Saguntinas, &c.

Mores legitimo, &c.) Hunc morem lege apud Fedeftellam tit. decimo, vbi plures citauimus.

Dux legationis Romanorum.) Hi autem legati fuerunt Fabius Pamphilus, & Valerius Publicola. Lege Liuium 21. ab vrbe condita. Eleganter hanc legationem canit Syl. in principio fecundi.

Medias perfregit alpes, &c.) Tranfitum Annibalis per alpes describit Syl. li. 3. ibi, Sed iam præteritos. Virg. 10. Aeneid. Quum fera Carthago Romanis arcibus olim Exitium magnum, atq; alpes immittet apertas. Iuuen. Sat. 10. de Anni. Pyrenæum Tranfilit, oppofuit natura alpem que niuemque: Diduxi: scopulos, & montem rupit aceto. Lege Auguftin. Seruiū, Liuium, Plutarchum in vita Annibalis. Fabuloſæ altitudinis, &c. Fingunt Græci Herculem primum tranſiſſe alpes, eundemque frangentem montis saxa, ſuperos apexiſſe. Syl. in 3. Primus in expertas adiit Tyrinthius arces, Scindentem rubes, frangentemque ardua montis Spectarunt Superi, &c. Meminit Plinius cap. 17. tertij.

Inter Padum & Ticinum, &c.) Hanc hiftoriam recitant Liuius lib. 21. Val. c. 4. 5. Plutar. in vita Scipionis & Annibalis. Plin. ca. 49. de viris illuſtri. Syl. lib. 4. ibi, Cæruleas Ticinus aquas, &c. Item cæteri. De clade apud Trebiam accepta Liui. in 1. 3. Decad. Syl. lib. 4. ibi, At Conſul triftis, &c. Lege citatos antea.

Trasimenus lacus, &c.) Hiftoriam ſcribunt Liui. 22. ab vrbe cond. Latè. Syl. lib. 5. per totum Plin. c. 42. de viris illuſtrib. Lege præter citatos ſupra, Ciceronem 1. diuin. Val. li. 1. c. de prodigijs. Aduertendum quidem. Flaminius ab Annibale ſuperatū IX. Cal. Iulias, Ouid. 6. Faſt. ibi, Non ego te. Plin. c. 85. huius terræmotus me-

minit: Creberrimus, inquit, Punico bello, intra eundem annum septies atque quinquagies nunciatus Romanis. Quo quidē anno ad Trasimenū lacū dimicantes maximū motum neque Pœni senserunt, neque Romani.

Quartum, id est penè ultimum, &c.) Cannensem cladem scribunt late, Liu. lib. 22. Polyb. lib. 5. Val. ca. 1. & 2. c. 2. 3. cap. 4. 3. ca. 5. 4. cap. 4. & 6. 7. Plin. cap. 18. 15. Laët. c. 17. 2. Plura Augusti, vbi supra. Syl. in toto nono. Front. c. 2. Lege alios quos citauimus. De numero Ro. interfectorum non omnes idem sentiunt. Lege Plutarc. in Annibale. Dissentiunt quoque in annulorum mensura Val. c. 2. 7. Au. c. 19. tertij Ciu. Plin. c. 1. 2. 33. afferūt fuisse modios tres. Liu. in principio 23. ab vrbe condita recenset varias scriptorum sententias. Parce ferro, &c. Idem recitat August. vbi supra.

In terrorem Virgilij, &c.) Quid Virgilij verbo intelligat Florus, nondum capio. Nec enim viri ac loci, siue fluuij nomen esse comperi. Quid si legas, in terrorem Varronis, vel in terrorem Seruilij cui teste Liuius, media pugna tuēda data est Meminit & Plutarchus. Vel, in terrorem vergentis, id est, sese inclinātis exercitus.

*Adherbalem. Legendum est ex Liuius vbi supra, Ma-
herbalem. Arma non erant. Deerat iuuentus, &c.*) Præter supradictos lege Val. c. 6. 5. & c. 6. 7. Plura Aug. c. 19. 3. Ciuita. Seru. autem 9. Aeneid. super illud, Sustulerat, &c. ponit legem qua serui à militia arcebantur, asserere ns tantum post bellum Cannense hoc Ro. permis- sum. Mulieres castra sequi, ingenti turpitudini apud maiores fuit. Vnde bellaturus Pompeius, in Lesbo reliquit vxorem. Lege Seru. 8. Aeneid. Quæ hic dicuntur de seruis & templorum armis, signanter Syl. lib. 10. ibi, At patres, &c. De triplici militū genere Ser. 8. Aeneid.

Imperij spes Fabius fuit, &c.) Quæ hic de Fabio Max. dicuntur lege copiose apud Plutarc. in vita eius. Item Liu. lib. 22. ab vrbe condita.

Cognomen nouum, &c.) Fabio huic quatuor fuere cognomina, Maximus, Ouicula, Verrucosus, Cunctator. Plinius c. 43. de viris illust. Plut. vbi supra. Syl. li. 6. Pulcherrima quorum cunctando Fabius superauit facta, &c. Idem in 7. Aeneid. sacra seni vis, impressūque fuisse

fuisse. Sistere eunctando fortunam aduersa fouentem
Vlcima Dardani] transisset nominis ætas. Virg. 6. Aen.
Vnus qui nobis cunctando restituis rem. Quod ex En-
nio sumptum est. Originem Fabiorum scribit idem
Syllius circa finem 6. ibi, Stirpe genus. Ouidius 1. Fast.
Nec gradus est. Gesta hæc à Fabio lege apud Liuum
lib. 23. & Syl. lib. 12.

Inde Claudio Marcello, &c.) Quæ hic scribit Florus
habentur à Liuo circa finem: & deinceps De cadis 3. &
à Syll. lib. 12. ibi, Campo nota, &c. & intra, ille dies. Et
longè post, At Libyæ ductor. De hoc Marcello, Valer.
c. 1. 1. ca. 3. 2. ca. 2. 3. ca. 1. 4. c. 1. 3. c. 7. 8. Plura. Plutar. in vi-
ta eius. Plin. ca. 25. 7. dicit hûc Marcellum vndequad-
ages dimicasse, quem solus Iulius Cæsar transgressus
est. Lege quæ annotauimus c. 4. huius 2. Gesta à Sem-
pronio Graccho lege ex 24. & 25. T. Liu. & 12. Syl. Nun-
cius interea. Nam huc vsque, &c. Habentur hæc abun-
dè c. 6. 7. Val. Max. Aug. c. 19. 3. Ciuit. Liu. in 24. O hor-
ribilem in tot, &c. Claud. Hæc obuia votis Innumeras
vno gereret quum tempore pugnas, Hispanas caperet,
Siculas submitteret vrbes, Et Gallum terris proster-
neret, æquore Pœnum. Nunquam succubuit damnis,
& tertia nullo Vulnere, post Cannas maior Trebiã-
que fremebat. Et cum iam tremet flammæ, murum-
que teneret Hostis, in extremos aciem mittebat Hi-
beros.

Sicilia mandata Mar. &c.) Scribuntur hæc à Liu. 25.
ab vrbe condita. Syl. li. 14. in principio. De Archimede
notaui plura in Claud. super illud, Iupiter in paruo, ex
Valer. Max. Plin. Lactant. Ouid. Syl. Strab. Fabulam A-
rethusæ li. 5. Met. Ouid. Item Ecloga 10. Vir. & 3. Aeu.
ibi, Ortygiam Alphæum Plin. c. 106. 2. c. 5. 31. De Syra-
cusis plura notaui c. 6. 1. Ci. Au.

Sardiniam Gracchus arripuit, &c.) Historiam hanc
copiose scribit Liu. li. 23. Item Syl. lib. 12. ibi, Interea
affueris. De hac insula Plin. c. 7. 3. Soli, c. 10. Diodorus
lib. 6. Plura in annotationibus nostris Claudiani in
Gild Humanæ speciem plantæ.

In Hispaniam missæ Cn. & P. Scipiones, &c.) Historiã
hanc scribunt Liu. 23. 24. 25. ab vrbe cond. Appianus in
Lybico. Plat. in vita Scip. Val. c. de omnib. c. 2. 2. c. 73.

Syl.lib.13. Interea geminos terra crudelis Hibera Fortuna abstulerat, permiscens tristitia lætis, Scipiadas magnūque decus, magnūque dolorem. Et li.15. Attritis reb. geminus iacet hoste superbo Scipio, belligeri Manotia pectora serēs, Seru.6. Aen. ibi, Quis Gracchi genus? &c. Eutrop. c.5. Oro. c.17.4.

Igitur in ultionem patris & patruū missus Scipio, &c.) Quæ hic scribuntur de Scipione superiori habentur late à Liu. li.26. & sequentibus Plut. in vita Scipionis. Val. c.7.3. c.3.4. c.8.9. & sæpe alibi. Plura Gel. c.8.6. c.18. 19. & 20.4. ca.4.3. ca.20.2. c.8.12. c.8.16. Plin. c.9. 24. 27. 30.7. c.45.16. c.3.21. c.6.22. ca.6.34. Aug. cap.21.3. Ciuit. Syl.13. vsque ad finem operis. Virg.6. Aen. Quis Gracchi genus? &c. Claud. Ergo seu patriis primæuus manibus vltor Subderet Hispan. regi oceanum.

Annibalis erutricem, &c.) Hoc dicit quoniã Hamilcar Annibalis pater in Hispaniam cum imperio missus, Annibalem puerum secum duxisse traditur. Lege Plutarch. in vita Annib.

Qui captiuos pueros puellâsque, &c.) Historiam hanc habet Liu. circa medium 27. ab vrbe condit. Eutrop. c.5.3. Plut. in vita eius. Plin. ca.49. de viris illust. Notanter Syl. lib.15. ibi, Quin etiam accitus, &c. Simile fecisse Scipio. Aemilium c.5. Val. asserit.

Pleraque ad hostem defecerant, &c.) Populos, qui post Cannensem cladem à Romanis ad Annibalem defecerunt, scribit Liuius in fine 2.3. Decad. & Syl. lib. 11. per totum.

Tarentinus ad nos redierat, &c.) Tarentū post Cannensem cladem à Ro. ad Annibalem defecerat Syl. in 11. Inde Phalanthæo leuitas animosâ Tarentum Ausonium laxare iugum. Quarte Tarentum à Fabio recuperatum, docet Liu. li.26.7. Au. c.6.1. Ciui. Eleganter Syl. lib.15. ibi, Tunc & Tydarij, &c.

Parte exercitus, &c.) Pro hac historia lege Liu. li. 26. Plin. c.18.15. Syl. lib.12. ibi, Hic vt signa ferox, &c. per totum. Lege quos supra citauimus.

Tanta vis imbrium, &c.) Historiam hanc lege apud Lis. lib.26. Et apud Syl. lib. 12. ibi, Iuppiter Aethiopum, &c. per totum Claud. in bello Getico, ibi, Hauc vrbem

urbem infano, &c. Aug. c. 20. 3. Ciu.

Venalis Roma fuit, &c.) Idem scribunt Plutarchus in vita Annibalis, & Frontinus cap. 18. 3.

Hasdrubal frater Annibalis, &c.) Autores historiarum sunt Liu. 27. Val. c. 7. 3. c. 4. 7. Fron. c. 1. 2. Eleganter Syl. lib. 15. ibi, Terrore interea, &c. per totum. Idem scribunt citati superius in hoc cap.

Fratri caput, &c.) Syl. li. 15. Tum Nero procera sublimia cuspide portans Ora ducis cæsi. Cannas pensauimus, inquit Annibal, & Trebiam, & Trasimeni littora tecum Fraterno capite nunc duplica perfida bella. Et geminas arcesse acies. Hæc præmia restant, &c. Lege præcitatos. Transitum Scipionis in Africam lege apud Liu. li. 29. Sy. lib. 7. ibi, Ipse alater, &c.

Quas ille Asdrubalis copias, quos &c.) Copiosè hanc historiam scrib. Liu. li. 29. & 30. Lege Front. cap. 2. 1. Syl. lib. 17. ibi, Spèsque Syphax. Aduertendum sanè, Syphacem à Scipione victum 8. Cal. Iulij. Ouid. 6. Fast. ibi, Postera lux, &c.

Non fuit maior sub imperio Rom. dies, &c.) Quæ hic scribuntur lege apud Liu. lib. 30. Pluta. in Scipio. Syl. li. 17. ibi, Dum itetit, &c. Pugnâ autem hanc, & acierum instructionem præter Liu. Plut. Syl. leg. Front. c. 3. 2. Latius Appian. in lib. qui Libycus inscribitur. Triumphû Scipio. de Afris victis eleganter canit Syl. in fine 17. De tempore quo Punicum bellum secundum gestum est, præter citatos in principio huius capit. lege Liu. in pro æmio 4. Deca.

BELLVM MACEDONIC. PRI.

Caput VII.

Post Carthaginem vinci neminè puduit, &c.) Ea quæ hoc ca. continentur scrib. Li. 31. 32. 33. 34. Val. c. 8. 4. t. 2. 5. Iust. li. 29. & 30. Eut. cap. 14. Orosc. c. 20. 4. Plut. in Paulo Aemi. Syl. lib. 15. ibi, Æmathio interea. Gestum autem est bellum hoc anno 551. ab vrbe condita, secundum Eutro. ca. 14. Orosius dicit anno 356.

Implorantibus Athenis auxilium, &c.) Tempore ineriorum duo iuuenes Acarnanes, qui non initiati erant,

Athenas venerunt, & in factarium Cereris cum aliis pluribus suis intrauerunt: ob hoc tanquam nefas summum commisissent, ab Atheniensibus cæsi sunt, Acarnanes mortibus suorum commoti ad vindicandum illos auxilium à Philippo petierunt. Ille autem ultra ius victoriæ, in templa, aras, &c. Autor Liu. lib. 31. Faciunt hoc quæ scribit Aug. cap. 4. 5. 6. primi Ciuitatis.

Primo igitur Leuino consule, &c.] Legendum videtur. Leuino prætor, ex 31. Liuij 39. Iustini. Item ex Floro hoc ipso cap. Manifestam, inquit, victoriam nata in prætoris puppe laurus pollicebatur. Huius hist. me. Claud. in bello Getico. ibi, Nec pœnam. De lauro in puppe nata lege Liu. lib. 31.

Rhodij nauticus populus, &c.] Scribit Euse. li. temporum. Rhodios sæpe maris imperium obtinuisse. Faciunt ad hoc quæ scribit Gellius cap. 3. 7.

Sub Nabide suo, &c.] Historiam hanc habes ex 34. T. Liuij. Iust. lib. 31. Eutrop. & Oros. vbi supra.

Quæ gaudia, &c.] Præter ea quæ de hac historia scribit Liuius, & citati hoc ipso cap. Lege Val. Max. c. 8. 4. Nemeæ in Theatro. De quatuor ludorum generibus apud Græcos Lactan. 6. Theb. in principio. Item c. 20. 6. diuinarum institutionum, & c. 4. Epitomes: sic enim liber ille inscribi debet. non Nephithomon, vt passim legitur. Plura de Indis scribit Aug. ca. 32. 1. Ciu. Item lib. 2. & 4. ibidem. Lege cap. 1. secundi.

BELLVM SYRIACVM REGIS

Antiochi.

Caput VIII.

M*Acedoniam statim & regem Philippum, &c.*] bellum aduersum Antiochum regem à Ro. gestum scribunt Liu. 3. 4. & sequentibus. Iust. li. 31. Appianus in Syrio. Va. c. 1. & 5. 2. c. 3. 3. c. 1. 4. c. 3. 7. c. 1. 8. c. 1. 9. Gel. c. 5. 5. Plutar. in vita Scipionis. Plin. c. 3. 4. de viris illustribus. Eutrop. c. 1. 4. Oros. c. 20. 4. Frontinus c. 7. 4. Quo gestum sit tempore, docet Euseb. lib. temp.

Quippè quum Persas, Xerxem, atque Darium cogitarent, &c.] Quæ hic dicuntur lege apud Hero. li. 3. & 7.

Item

Item Iustinus lib. 2. & 3.

Perfossis inuij montes, &c.] Autores historiarum sunt Solin. ca. 14. Mela. li. 2. Hero lib. 7. Cicer. 2. de finibus bonorum & malorum. Virg. in Culice, ibi, non perfossus Athos. Iuuen. Saty. 10. Velificatus Athos. Xerxes ante experimentum belli fiducia virium veluti naturæ ipsius dominus, & mores in planum deducebat, & conuexa vallium æquabat, & quædam maria pontibus sternebat, quædam ad navigationem commoda per compendium ducebat. Autor Iust. lib. 3. Plura Hero. vbi supra.

Quum humore continuo Cumanus Apollo suaderet, &c.] Quod hic scribit Florus, lege apud diuum Aug. c. 11. 3. Cuius. Cicero autem 2. diuinationis docet huius rei causam: sed locum assignasse sufficiat. Aduertendum simile prodigium sæpe visum, vt ibidem Aug. annot. Leg. Euf. 5. preparationis Euang.

Impulere regem in id bellum, &c.] Offensi Ætholi quia non ex arbitrio eorum Macedonia quoque adempta regi, vt data sibi in præmium belli esset, legatos ad Antiochum mittunt qui eum adulationis magnitudine in R. bella spe societatis vniuersæ Græciæ impelleret. Iust. lib. 30. Latius Liui. li. 35. Societate Annib. cum Antio. habet Iust. li. 31. Li. 35. ab vrbe condita. Facetissima cavillatio Annibalis apud regem Antio. scribitur c. 5. 5. Noctium Atticorum Gellij duce Æmylio Regulo Hinc Lucium Neuium vocat Iustinus Appi. Liuium nominatum dicit, cui postea, inquit, L. Æmyl. Regulus ad curam classis successerat. Hæc non nisi monendi causa.

Hic ille positus, &c.] Antiochus quum peruenisset in Chalcidæ, formosæ virgunculæ amore correptus, quin quagesimum iam excedens annum, quum tanta mole bellorum præmeretur nuptias tamen solenni more celebravit, &c. Lc. App. vbi sup.

Attilio Glabrione, &c.] Hunc Appianus Acinium Manium vocari dicit, Oros. Acilium. Thermopylæ vnde dicitur, & earum descriptio præter Pli. & Strab. habetur ab App. ibidem. Plura Hero. in 7. De trecentis Laconibus. apud Thermopylas interfectis notavi supra pauca c. 2. huius. Item App. vocat præfectum classis Antio. Polyzenem, De Syria, vbi hoc bellum gestum est, & à qua nomen habet,

scribunt Mela in 1. Strabo lib. 16. Plin. cap. 12. & circa, li. 5. Solinus cap. 58.

BELLVM ÆTHOLICVM.

Caput IX.

S*Yriaco bello successit, &c.*) Hoc bellum describunt Lilius lib. 38. ab vrbe condita, Iust. lib. 32. Appian. in eo libro qui Syrius inscribitur: Eutrop. c. 1. 4. Plin. ca. 52. de viris illustrib. De Atholia Plin. in principio 4. Strabo lib. 10. Legendum autem est Cephaleuiam. Victoriã Fuluij de Ætholis. Quintus Ennius amicus eius insigni laude celebrauit. Lili. vbi supra scribit preces Atheniensium atque Rhodiorum pro Ætholis, &c. Causa huius belli parum ante ex Iustini sententia posita est.

BELLVM HISTRICVM.

Caput X.

H*istri sequuntur Ætholos, &c.*) Inter gesta huius Málilij non lego ipsum cū Histris populis gessisse bellum. Lili. li. 38. scribens quos populos Romanis subegerit, nullam de Histris mentionem facit. Plin. præterea c. 19. 3. dicit Histros subactos non à Cn. Málilio, sed Tutitiano quodam. Sex Ruffus dicit Histros domitos, sed à quo, & quando, nõ meminit. Appian. dicit Histros Illyriorũ nationem esse. Sed videtur intelligendum de Histris Thraciæ populis, ab Histro vel Histria oppido dictis. In oratione enim, qua se Manlius contra legatos defendit, dicit se bis præliatum in Thracia. Lege Lili. lib. 38. Et hæc quoque inuestigandi causa dicta sint. De Histro oppido Plin. ca. 11. 4. & Strabo li. 7. Lege Hermolaum.

BELLVM GALLOGRÆCVM.

Caput XI.

G*Allograciam quoque, &c.*) Hoc bellum latè scribit Lili. li. 38. ab vrbe condita. Meminit Iusti. li. 32. Plin. cap. 55. de viris illu. Val. Max. cap. 1. 6. Orof. cap.

20.4. Pauca Euf. lib. temp. De Origine, moribus, &c. Gallogræcorum lege Dionys. in 6. Faciunt huc quæ scribit Iust. lib. 24. & 25. Val. ca. 2. 1. De generatione seminum mutato solo notanter Liu. longe post principium 38. Lege dictum Cyri Persarum regis apud Plutarc. in Apophtheg. lege quæ posui cap. 4. huius 2. Fuerunt autem in hoc bello centum milia Gallogræcorum, quorum 40. capita vel cæsa sunt, Livijs vbi supra.

Origiagonis regis uxor, &c.) Huius historiæ meminerunt Val. cap. 1. 6. Plin. ca. 55. de viris illustr. Liu. autem dicit non euasisse custodiam, sed à Centurione eductâ ad duos necessarios mulieris, qui ad flumen eam spectabant: à quibus duobus Centurio aurum pensans interfectus est. Idem sentit Val. Hæc ex Galatia oriunda fuit, Chiomara nomine. Autor Plutarchus.

Negatus est victori triūphus, &c.) Discrepat à Livijs Florus. asserente Cn. Mâliū de Gallogræcis triumphasse. Maior pars, inquit, decem legatorum, qui cum Manlio fuerant: & antè alios L. Furius Purpureo, & L. Æmyl. Paulus contradixerunt ne Mâlio triumphus decerneretur: post tamè longâ disceptationè dicit Mâlio triūphū decretum, cognatorum ac amicorum Manlij opibus. De his populis Livijs, Iustinus, vbi supra. Plin. ca. 32. 5. Strabo. lib. 12. vocant Tolisthobogos, vbi plura de eorum origine.

BELLVM MACEDONICVM secundum.

Caput XII.

Qum alia aliæque gentes, &c.) Bellum Macedonicum secundum scribunt passim omnes. Liu. li. 40. & 5. sequentibus. Iust. li. 33. Plut. in Paulo Æmylio. Plin. c. 36. de viris illustribus. Appi. in eo libro, quem Mithridaticum inscripsit. Euseb. li. temp. Val. ca. 1. & 2. 2. c. 1. 4. cap. 1. 5. Eutrop. ca. 1. 4. Oros. cap. 20. 4. Meminit Plinius cap. 3. 33. & Gel. cap. 3. 7.

Recordatio sua nobilitatis, &c.] De vetustate & nobilitate Macedon. Solinus cap. 14. Iustin. lib. 7. Euseb. lib.

temporum Dionys. lib. 1. Gentes quæ in hoc bello Persæ adhæserunt, lege Oros. vbi supra.

Celebri religione, &c.) Samothraciæ multa vestigia in sacris ad nostram vsque ætatem perdurant. Diodorus li. 6. & parũ infra multa ad hoc. In Samo, quæ postea Samothracia est dicta, Iuno nata est. Autor Seru. 1. Æneid. In ea præterea adoleuit, & Ioui fratri nupta est: idcirco nobilissimum & antiquissimum templũ eius est Sami, simulachrum in habitu nubentis figuratum, & sacra eius anniuersaria nuptiarũ ritu celebrantur. Autor Varro. Quod Lactant. ca. 17. 1. & Aug. cap. 7. 6. Ciuitatis retulerunt.

Vt fortunam cui tantum liceret reuerentur, &c.] Fortunam quidam deam quandam esse opinati sunt, res humanas veris casibus illudentẽ. Secundũ quorũ sententiam est illud Ausonij. *Fortuna nunquã sistit in eodem statu. Semper mouetur, variat, & mutat vices. Et summa in altũ vertit, ac versa erigit. Quẽ errorẽ reprobat* Lactan. c. 28. & 29. 3. diuinarũ institutionũ. Multa Aug. c. 16. 4. Ciui. Lege quæ scribit Plin. ca. 7. 2. Triũphi formã vltra ea quæ dixi c. 18. primi huius lege apud Appianũ inter principium & medium libri eius, qui Libyus inscribitur.

Duo iuuenes candidis equis, &c.) Huius dæmoniaci miraculi meminerunt Lactant. cap. 8. 2. Vale. c. vltimo 1. Plutar. in Paulo Æmylio. Lege quæ notauĩ cap. 11. primi huius.

BELLVM ILLYRICVM.

Caput XIII.

M*Acedonici belli contagio traxit Illyricos, &c.*) Bellũ hoc & eius causam describit Appianus in eo libro qui Illyrius inscribitur. Item Plut. in Paulo Æmylio. Meminit Florus 43. & 44. Abbreu. Eutrop. c. 14. Val. Max. cap. 3. 3. Aduertendum Gentium Illyricorum regem, contra quem hoc bellum gestum est, Gentianam herbam inuenisse, & ex suo nomine Gentianam dixit. Autor Plinius cap. 7. 25.

Loscordam capiat gentis, &c.) Non legi apud aliquem

geographū Loscordam Illyrici ciuitatem. Ideo videtur legendum Scardonem, ex septimo Strabonis, Scardo, inquit, oppidum Liburnicum. Plinius capite 21. tertij. Conuentum Scardonitarum petunt Iapyges. Et Liburnorum ciuitates XIII. Legēdum etiam Anitio, non Antio, ex Eutropio, Appiano, cæteris.

BELLVM MACEDONICVM

tertium.

Caput XIII.

Q*Uodam fato, &c.*] De hoc bello scribunt Florus 50. Abbre. Val. c. 5. 7. Plinius minor c. 61. Eutro. c. 3. 4. Euseb. li. temp. Dicitur autem Pseudophilippus, quoniā esset ex concubina natus, se filium Philippi regis asseuerabat: vel vt Liuius, Persei, *ψεύδο* enim Græcè falso significat. Eutrop. ca. 3. 4. nominat prætorem non Iuuentium, sed Publium Panetium.

BELLVM PVNICVM TERTIVM.

Caput XV.

T*ertium cum Africa bellum, &c.*] Bellum Punicum tertium scribunt ferè omnes. Florus 48. & 49. Abbreu. Appianus in Libyco. Aug. ca. 21. & circa 3. Ciuita. Plut. in vita Catonis Censorij. Eutrop. c. 3. 4. Oros. c. 22. & 23. 4. Plin. c. 58. de viris illust. Orig. situm, &c. Cart. habet Iust. li. 18. & 19. Nō præteribo quod de delēda Carthagine Plin. c. 17. 15. nat. hist. retulit. Cato, inquit, perniciali odio Carthaginis flagrans, nepotūmq; securitatis anxius, quō clamaret in omni senatu Carthaginē delēdā attulit quodā die in curiam præcocē ex ea prouincia ficū, ostendēsq; patribus: Interrogo vos, inquit, quando hoc pomū demptum putatis ex arbore? Quū inter omnes recens esse cōstaret: Atqui tertiu, inquit, ante diē scitote decerptū Carthagine. Tam prope à muris habemus hoste n. Statimque sumptum est Punicum tertium bellum, quo Carthago deleta est. Lege cætera quæ sequuntur. Idem scribit Plut. in

T iij

Catone, & Aug. c. 31. Ciui. Inceptum est autem hoc bellum altero & 600. anno, ab vrbe condita Liu. lib. 49.

Sed huius causa belli, quod contra foederis legem, &c.) Post finē secundi belli Punici Carthaginensibus conditionibus pax à Ro. data est. Si naues inquit, Scipio, 10gas decē duntaxat exceptis, Romanis tradideritis: Si elephātos, quos habetis, & cætera prius per vos sublata restitueritis: vel eorū preciū me iudice, si qua incerta erūt, persoluetis. Captiuos præterea omnes ac trāsfugas, & quoscūq; ex Italia eduxit Annibal, tradideritis: & hæc intra 30. diē ex quo pacē susceperitis, à vobis fieri poscimus. Intra sexagesimā vero Magonem Liguria excedere: præsiidiāq; veltra ex vrbib. educere, quæ extra Phœnicū fossā sitę sunt: Obsides vniuersos reddere. Quotannis etiā talēta Euboica ducēta in annos 50. Romanis pēdere. Neq; Celtas aut Ligures stipēdio cōducere Vterius. Neq; Masinissæ, aliisve Ro. sociis inferre bellum, aut Carthaginensium quempiam ad id mittere. Hæc & plura Appianus in Libyco, bellum inter Carthaginenses & Masinissam, propter quod tertium Punic. bellum ortum est habetur ab App. & Liui. vbi sup.

Igitur Manlio Censorinoque Consulibus, &c.) De nominibus horum consulum non omnes conueniunt. Eutrop. habet, L. Mallio Censorino, M. Mallio consulibus. Orof. L. Censorino, M. Manlio consulibus. Liu. 49. L. Martio, M. Manlio consulib.

In tormentorum vincula matrone crines suos contulerunt.) Carthaginensium duces instructuri classem, quia sparto deficiebant, crinibus tonsarum mulierum ad funes efficiendos vsi sunt. Idem Massilienses & Rhodij fecerunt. Front. cap. 7. 1.

Hunc Paulo Macedonico procreantē, &c.) Paulus Æmy. ex quatuor filiis formæ insignis, egregiæ indolis duos iure adoptionis in Corneliā Fabiāq; gētē trāsstos sibi ipse denegauit, duos ei fortuna abstulit, &c. Va. c. 10. 5. Lege Plu. In fœdū errorē App. prolapsus est, qui hunc Scipionem Æmylianū eū fuisse opinatus est, qui ab Antiocho puer captus fuit, & P. Scipioni patri restitutus. Antiochi, inquit, legatio priuatim P. Scipioni ab

Antio-

Antioch. pecunias & oblationes afferbat. Filij præterea libertatem quem ex Demetriade in Chalcidem adnauigantē. Antioch. in Hellada ceperat, pollicebatur. Erat is puer Scipio qui deinde Carthaginem cepit & euertit, & secūsus à Scipione Africanus cognominat⁹ est Pauli filius, qui Macedoniā Persio eripuit, Scipionis genere ex filia nepos, adoptione filius. Sed huius oppositum Latini omnes asserunt. Leg. Val. cap. 5. 3.

Concusserat auus, &c.) P. Scipio Scipionis Aemilianus auus fuit genere, licet adoptione pater, ut verba Appiani nunc adscripta patefaciunt. Plut. aliter: vxor, inquit, Paulo Aemylio fuit Papiria. Mnasonis viri consularis filia, quam post longum coniugij tempus repudiavit, licet pulcherrimam sobolem ex ea suscepisset. Hæc enim gloriosissimum Scipionem¹, & maximum pepererat. Sententia Plutarchi, videtur verior. Cōstat enim Aphricano superiori Aemiliam fuisse vxorem Leg. Pauli, qui consul pro Rep. ad Cannas occubuit. Ex ea genuit filias duas, quarum maiorem natu P. Cornelio Nasicæ, minorem seu in vita, seu post mortem patris certè Graccho nuptam constat. Aliorum opinio est, quam & Florus sequitur, Scipionem minorem, i filio P. Scipionis adoptatum fuisse. Hanc secundam sententiam sequitur Cicero & in Catone maiore, & 6. de Rep. lib. Quam fuit imbecillis, inquit, P. Aphricani filius is, qui te adoptauit? In 6. cap. de Repub. lib. pater Aemylius Scipionem filium hortatur, ut sicut Africanus auus, colat iustitiam & pietatem. Primam opinionem sequitur Liu. lib. 49. Scipio Aemilianus, inquit, L. Pauli filius, Aphricani nepos, & adoptiuus filius, &c. Res non bene nota fecit ut præter institutum plura verba de hoc facerem.

Quanto fortius scemina, &c.) Hanc historiam ut alios fileam lege apud Val. Max. tit. 2. 3. c. 36. Appianus circa finem Libyci recitat huius mulieris ad Scipionē Hasdrubalem verba. Delata autem Carthago est septingentesimo anno quam erat condita Liui. lib. 51. Soli. ca. 40. dicit anno 737. Euseb. anno 668. vel anno 748. Condita verò fuit 72. annis antequam Roma. Iusti. lib. 19. Carthaginis excidiū lege apud Appia. Nescire se dice-

bat Quintus Metellus, illa victoria, qua Carthago deleta est, boni ne plus, an mali Reip. attulisset. Vale. cap. 2. 7. Faciunt ad hoc quæ scribit Cicero pri. Officiorum tit. 12. Plin. cap. 9. lib. 7.

BELLVM ACHAICVM.

Caput XVI.

Q*Vasi seculum illud, &c.*) Hoc bellum scribunt Flor. 51. & 52. abbrev. Iusti. lib. 34. Valer. ca. 5. 7. Plin. cap. 60. de viris illust. Eutrop. cap. 3. 4. Oros. c. 2. 5. Cice. in oratione pro lege Manilia. & 1. Offi. Plin. c. 12. 35. Capta autem Corinthus est Olymp. 156. anno 3. vrbis Romæ anno 608. Plin. cap. 2. 34. Quid signorum, &c. De ære Corinthio, cuius tria fuerunt genera, candidum argento nitore quam proximè accedens, in quo illa mixtura prævaluit. Alterum in quo auri fulua natura. Tertium, in quo æqualis omnium temporum fuit. Hæc & plura Plin. cap. 2. & 7. 34. nat. hist. Notum proverbium de Corintho: Non cuius homini contingit adire Corinthum. Horat. epist. 17. 1. Gel. cap. 8. 1. Signat enim, non omnium esse aggredi magna. Nota sunt quæ de Corintho scribunt Plin. Strabo, Ovidius, & cæteri.

RES IN HISPANIA GESTÆ.

Caput XVII.

V*T Carthaginem Corinthos, &c.*) Bella quæ post deletam Corinthum orta sunt, lege apud Flo. 51. & 52. abbrev. Iusti. lib. 34. & inde Eutrop. c. 3. 4. Orosius. c. 3. 5. Cæteri locis suis citabuntur. Hispaniæ situs, laus, &c. habetur ab omnibus. Lege Strabonem in 3. Plin. 3. nat. hist. Iusti. lib. vlti. Soli. cap. 36. Plura Syl. lib. 3. Claud. de laude Serenæ.

Quid dignum memorare tuis Hispania terris? &c.) Auienus ibi, Hic Hispanus ager, &c. Et parum infra locum depravatam sic castigauimus. Gens agitat rupis venigia Pyrenææ.

Prima

Prima per Pyrenæum iugum, &c.) Gesta duorum Scipionum qui primi per Pyrenæum iugum signa Romana intulerunt ex parte tacta sunt cap. 6. huius 2.

Vltor patris & patris Scipio, &c.) Pro his quæ hic de Scipione superiore narrantur lege quæ ca. 6. huius 2. sunt annotata, quibus adde quæ scribit Plutarch. in Apophthegmatis.

Cato ille Censorinus, &c.) Gesta huius Catonis contra Celtiberos scribit Plutar. in vita eius, & in Apoph. Val. cap. 3. 4. Plin. cap. 47. de viris illust. Front. cap. 1. 1. & cap. 7. 4. Multa Cicero in C. tone maiore. Plin. cap. 13. 14. Cato, inquit, quum in Hispaniam nauigaret, vnde cum triumpho rediit, non aliud inquit vinum bibi, quam remiges. Idem Front. c. 3. 4. Lege quæ scribit Gel. ca. 18. 13. Quod hic dicitur de Graccho patre, habetur c. 57. Plin. de viris illust. De isto Graccho Val. ca. 6. 4. Plin. ca. 15. septimi, Cicero de diuinatione. Metelli gesta in Hispania lege apud Florum 53. abbrev. Val. cap. 2. 2. cap. 4. septimi, & Plinius cap. 61. de viris illustribus. Front. cap. 1. 1. Luculli gesta in Hispania Val. ca. 2. 3. Florus libro 48. abbr. Plin. c. 58. de viris illust. Ab his eisdem habetur quod hic de Scipione Aemyliano dicitur. Quæ de Decio Bruto dicit Flor. sumpta sunt ex 55. & 56. Liuij Meminit. Vale. cap. 15. 8. si tamen non est alius, &c.

Flumen obliuionis, &c.) Idem habetur 55. abbrev. Liuianarum. Intelligit enim Lethen fluium. qui circa Syrtes delabitur. λέθη enim Græcè obliuionem significat. De quo flumine Lucanus in 9. Quam iuxta Lethes tacitus perlabitur amnis. Inferni, vt fama trahens obliuia venis.

Cæterum Lusitanos Viriatus erexit, &c.) Historiæ huius autores sunt Florus 52. & 54. abbrev. Cicero 2. Offi. Val. c. 4. 6. 9. Plin. ca. 71. de viris illust. Orosius cap. 3. 5. Eutrop. cap. 3. 4. Syll. lib. 3. ibi, Hos Viriatus agit. Victi autem sunt à Viriato M. Vetilius prætor. C. Plancius prætor, Cl. Vnimanus. Autores qui supra. De Claudio Vnimano Liuius nullam facit mentionem, sed Plinius, Orosius, Eutropius idem cum Floro dicunt. Quinti

Fabij successorem ferè omnes Seruiliū Cepionem nominant. Corruptè in Eutropio legitur, à Scipione consule, pro Cepione.

BELLVM NUMANTINVM.

Caput XVIII.

N*Numanta quantum Carth. Capua, &c.*) Belli Numantinū scribunt Florus 55. & quatuor sequentibus abbrev. Liuianarum. Plin. cap. 58. & 59. de viris illustribus. Vale. cap. 2. 2. cap. 2. 3. cap. 6. 7. Aug. cap. 21. tertij Ciuitatis. Eutrop. cap. 3. 4. Orosius cap. 6. quinti.

Per annos 14. &c.) Strabo lib. 3. dicit Numantinum bellum vicesimum perdurasse ad annum. Sedigenes, Legendum est, Sedegenes, à Segeda oppido Numantia vicino, ex Plinio cap. 1. 3. & Strabone lib. 3. Quatuor milibus Celtiberorum) X L. M. exer. Liuius aliter. Tringenta, inquit, milia Romanorum à Numantinorū milibus quatuor victa erant. Cum Floro concordant Eutropius & Orosius. Prodigia tria Mancinio visa, præter supra dictos lege apud Val. lib. 1. cap. de prodigiis. Lege Ciceronem Officiorum tertio.

Seruilibus operibus attriti, &c.) Quæ de hac re scribit Florus lege apud Frontinum cap. 1. 4. & Valerium in principio capit. 2. lib. 2. Idem fecit Q. Metellus in Aphrica Iugurthino bello. Front. & Vale. vbi supra. Megara duce. Legi in quibusdam. Theogene. Vide Val. cap. 2. tertij.

ANACEPHALÆOSIS.

Caput XIX.

H*Atrenus P. R. &c.*) Quæ hoc 19. capite continetur, patent ex ante habitis, & post habendis capitibus. Vnde Romam vitia irripserint, docet Augustinus capit. 21. 2. Ciuitat. & 6. 21. 3. sic ad idem. Tunc primum, inquit, per Cn. Manlium proconsulem, de Gallogræcis triumphantem, Asiatica luxuria Romam omni hoste peior irrepsit. Tunc enim primum lecti ærati, & preciosa stragula visa perhibentur: tunc inductæ in conuiuia psalteriæ, & alia licentiosa nequitia. Plura

Liuius

Liuius lib. 9. 4. Decadis. Plinius cap. 11. 33. Notanter Iu-
stinus in fine 36. Lege Iuuen. sat. 3. ibi, Quæ nunc diui-
tibus, &c. & sat. 6. Prima peregrinos obsecæna pecu-
nia mores Intulit, & turpi fregerunt secula luxu Diui-
tiæ molles, &c. De aurea ætate, & alijs, & cur sic dicta,
notaui multa primo in Ruffinum, in annotationibus
Claudiani.

BELLVM ASIATICVM.

Caput XX.

Victa ad Occasum Hispania, &c.) Quæ hic de At-
tali regis testamento dicuntur, habentur à Plinio
ca. 11. 33. Valer. 2. 5. Floro 59. abbrev. Iust. lib. 36. Strabo-
ne lib. 14. Eusebio lib. temporum. Augu. cap. 11. 13. Ciu.
Appian. in Mithrid. Eutrop. ca. 3. 4. Oro. cap. 7. 5. Ad-
uertendum, Asiam bello captam. Attalo regi muneris
loco possidendam populum Romanum tribuisse, &c.
Lege Val. 8. 4. Attalus enim contra Philippum Macedo-
niæ regem, & contra Antiochum pro Romanis pu-
gnauerat. Acron ode 18. 2. Carminum vult ex Horatij
sententia, Romanos non iure factos Attali hæredes.

Aristonicus regij sanguinis, &c.) Erat Eumene Aristo-
nicus, non iusto matrimonio, sed ex pellice Ephesia
Citharistria cuiusdam filia genitus, qui post mortem
Attali velut paternum regnum inuasit Asiam, &c. Au-
tor Iustinus vbi supra. De Mindo, Samo, Colophone
vrbibus. Strabo vbi supra Plin. cap. 28. 5.

Crassi quoque pratoris, &c.) Hanc historiã latè ha-
bes à Valerio Maximo tit. 2. 3. ca. 13. Strabo-
ne vbi supra dicit hunc Crassum non
captum, sed in prælio fortiter pu-
guando occubuisse.



ANNOTATIO.
 NVM IOANNIS
 CAMERTIS IN L.

Florum Lib. III.

CAPVT I.



*H*ÆC ad Orientē, &c.) De bello contra Iugurthā gesto extat integer Sallust. Abbreuiator Liiij libr. 62. & 5. sequentibus. Plin. cap. 62. & 67. 75. de viris illustribus. Plutarchus in vitis Marij & Syllæ. Val. ca. 2. 2. cap. 11. 6. Front. cap. 81. cap. 1. 2. Eutrop. cap. 3. 4. Oros. cap. 15. 5. Meminit Eusebius libro temporum.

Quum Adherbal Rom. profugisset, &c.) Claudianus, Si mœstas squalore comas, lachrymisque Senatum, In Numidas pulsus solio commouit Adherbal.

Capite censis, &c.) (Pro hac historia lege Val. tit. 1. 2. ca. 26. & 27. Sunt autem capite censi, qui nullo aut perquam pauco aere censebantur. Autor Gellius cap. 10. 16.

Mulucham urbem.) Plin. in principio 5. & Sallustius in Iugurthino, dicunt Mulucham amnem esse. Sed esse potest vt sit urbis quoque nomen, ab amne dictæ. De Bocho in annotationibus Solini.

Venalem cecinerat, &c.) Iugurtha postquam Roma egressus est, fertur sæpè tacitus respiciens, postremò dixisse, Urbem venalem, & maturè perituram, si emptorem inuenerit. Sallustius autor. Idem Liius libr. 64.

BELLVM ALLOBROGICVM.

Caput II.

*S*ic ad meridiem, &c.) De hoc bello Florus 61. abbreuiat. 37. Eutro. cap. primo quinti, Oros. cap. 16. 5. Mer
lius

lius Appianus in Celtico.

Impiger fluminum Rhodanus,) Luca. 1. Phar. Qua Rhodanus raptum velocibus vndis, In mare fert Ararim. Plin. ca. 4. & 20. 3. Strabo lib. 4. Cæsar primo Commentariorum, Varro in tribus primis Europæ fluminibus Rhodanum ponit. Gell. cap. septimo decimi.

Nunquam enim populus Romanus, &c.) De Romano populo sic Claudianus: Matris, non dominæ ritu, civésque vocavit. Quos domuit, nexúque pio longinqua reuinxit.

BELLVM CYMBRICVM, TEVTONICVM ac Tigurinum.

Caput III.

C*ymbri, Teutoni, &c.*) De bello Cymbrico Florus 67. & 68. abbrev. Plutarch. in Mario, & c. 37. Paral. Appianus in Celtico. Val. cap. 8. 3. Plin. ca. 67. de viris illustribus. Plin. ca. 22. 7. ca. 33. 16. ca. 1. 17. c. 1. 36. Front. c. 5. 1. cap. 2. 2. Eutrop. cap. 1. 5. Orosius cap. 16. 5. Euseb. lib. temporum.

Impetum barbarorum Syllanus, &c.) Habetur hoc à Livio lib. 65. & 67. vbi non Manilius, sed Manlius nominatur. De alpihus lege que posui ca. 6. 2. supra Marius Cymbrico bello profligatus in somnis premonitus est, victoriam consecuturum, si prius diis victimam filiam Calphurniam nomine, faceret. Patriæ igitur charitati natura postposita, eo facto victoriam comparavit. Plut. cap. 37. Paral.

Flagitante aquam exercitus, &c.) Idem scribit Frontinus cap. 7. lib. 2.

Claudium campo procur, &c.) Plin. ca. 67. de viris illustribus, aliter nominat. Lucanus in primo videtur sentire id factum non longè ab Ariminio. Nos primis Senonum motum, Cymbriumque furem vidimus. Claudianus dicit in eodem loco, Cymbros à Mario & Getas à Stilicone superatos, vbi huiusmodi fuerat affixus titulus: Hic Cymbros fortesque Getas, Stilicone preemptas Et Mario, claris ducibus, tegit Itala

tellus. Discite vesani Roman non temnere gentes. Scribit Festus, lingua Gallica Cymbros latrones dici.

Nebulosum nactus diem, &c.) Idem dicit Front. cap. 2. secundi. Cymbricis bellis, &c.) Nuceria in luco Iunonis vltimus postquam etiam cacumen amputatum erat, quoniam in aram ipsam procumbebat, restituta sponte, ita vt protinus floreret. Autor Plin. c. 13. 16. nat. hist. Rursus Cymbrorum mos erat, vt in acie gaudio exultent, tanquam gloriose & feliciter vita excessurilamentantur in morbo quasi turpiter & miserabiliter pericuri. Val. c. 1. 2. Numerus in hac pugna interfectorum variè narratur. Eusebius dicit duccera milia Cymbrorum caesa, octuaginta milia capta. Linius centum quadraginta milia caesa, capta vero 60. milia. Orosius multo aliter lege ipsum. Item Eusebius vocat regem Cymbrorum Teutomodum, non Teutobochum. Orosius Teutobechum.

Nam quum missa, &c.) Præter citatos in hoc capite lege hanc historiam apud Valer. Max. cap. 1. 6. Quod de Castore & Polluce hic dicitur, habet Plin. c. 22. 7. Lege aliud mirum in hac pugna apud Lium vbi supra. Quo actu in hoc bello Marius vsus sit, docet Front. cap. 9. secundi.

BELLVM THRACIVM.

Caput IV.

P*ost Macedonns, &c.*) Huius belli meminerunt Flo. 63; abbreu. Eutro. cap. 3. 6. notanter. Plura Sex. Rufius de regia potestate. Meminit Euseb. lib. temp. Aliqua Appianus in eo lib. qui Illyrius inscribitur. Gestum est autem hoc bellum, si Eutropio credimus, ab vrbe condita anno 635. Aduertendum hoc bellum gestum ante & Iugurthinum & Cymbricum bellum: id ex processu citatorum intelliges. Videtur ergo facta capitum transpositio.

Lithare dijs sanguine humano, &c.) De his Thracum moribus Solin. c. 15. & 25. Plin. c. 2. 7. Pompon. Mela in principio 2. Ruff. vbi supra. Vale. c. 1. 2. Sed plura in anno. at. Solini.

BEL-

Caput V.

Pontica gentes ad Septentrionem, &c.) Hoc bellum scripsit Livi^{us} à 76. ab vrbe condita vsque ad li. 102. sed temporis injuria non extant nisi eorum argumēta, quę L. Florus scripta reliquit. Latē de hoc bello Appi. Alex. in eo libro qui Mithridaticus inscribitur, Plurę Plut. in vitis Syllę, L. Luculi, Cn. Pompeij: multa Plin. quatuor vltimis capitibus de viris illu. Val. c. 6. 4. e. 7. 8. ca. 2. 9. Front. c. 1. & 2. 2. August. ca. 22. 3. Ciuitat. Plin. c. 97. 2. c. 24. 7. c. 2. 25. c. 3. & 12. 33. Plurę Cic. in oratione pro lege Manilia, quę in ordine prima est. Iust. lib. 37. & 38.

Cęptum autem est bellum hoc anno 662. ab vrbe condita. Eutrop. cap. secundo 5. Oros. cap. 19. 5. & inde per totū. Durauit autem, teste Appiano, annis 42. Florus dicit 40. nec mirum quidem: nam 56. annis regnauit. Autor Plin. cap. 2. 25.

Tribus bellis, &c.) Hęc tria bella distincte Appianus exponit. Eodem anno primum bellum ciuile & Mithridaticum incepta sunt, quum nondum sociale bellum finitum esset. Lege Oros. vbi sup.

Quid atrocius, &c.) Edictum Mithridatis huiusmodi erat, ad tricesimam diem obseruationis omnes pariter Romanos, qui apud eos essent, & Italos, eorūque mulieres cum pueris & liberis, qui Romani sanguinis esse censerentur, interficerent. Autor Appianus. Interfecta autem sunt hominum 150. milia, autore Plutarcho in Sylla. Val. autem c. 2. noni dicit milia 80. ciuium Rom. Aug. vbi sup.

Cyzicum nobilis ciuitas, &c.) Quę hic dicuntur præter alios lege Frontinum cap. 1. 2. & cap. 5. 4. Cicero vbi supra. Plin. cap. 32. 5. & cap. 15. 36. Plura ad hanc historiam scribit Strabo lib. 12.

Spargi à fugientibus, &c.] Idem Triphon Syrię rex fecisse dicitur, qui victus per totū iter fugiens pecuniã sparsit, eique insectandę Antiochi equites moratus effugit. Front. cap. 13. 2. Idem fecit Alaricus Gothorum rex à Stilicone victus. Lege Claudianum de sexto

consulatu Honorij. Item de bello Getico, vbi plura dictauimus, ibi, Præda, &c. Sed animus malis angebatur. Legendum est augebatur, vt grande doloris ingenium est, miserisque venit solertia rebus. De dimicatione hac nocturna Frontinus cap. 1. 2.

Grande arcanum, &c.) Multa inquit Hecateus castella oppidâq; Iudæis sunt, vna verò vrbs munitissima, 50. penè stadiorū habens circuitum: plures quā centum & viginti milia homines habitant, quæ vocatur Hierosolyma: in medio cuius ædes lapidea est quinq; iugerū lōgitudinis, latitudinis cubitorū centum. Hæc & plura Euseb. 9. præp. Euang. Hanc ædē vocat Florus impiæ gentis arcanum, quum ipse re vera alienis à fide fit impiissimus. Iudæos enim præ cæteris Romani odio habuerunt, vt alibi notauimus. Liuius li. 102. Gesta Pompeij cōpendiosè habes à Plin. c. 26. 7. & c. 2. 37. Val. Max. c. 16. 8. Plin. cap. vltimo de viris illust. Gesta Pompeij eleganter scribit Luca. à Pharsibi, Heu demens.

BELLVM PIRATICVM.

Caput VI.

Interim dum P. R. &c.) De Piratico bello multa Cicerone in oratione, quam habuit de laudibus Magni Pomp. Abbreu. Liuij lib. 99. Plura Plut. in vita Pompeij. Plin. cap. vltimo virorum illust. Val. cap. 16. 8.

Seruilius, &c.) Historiam præter supradictos habent Sex. Ruffus. Val. c. 5. 8. Front. c. 7. 1. Pub. Seruilius Isaurā oppidum flumine eo quo hostes aquabantur auerso, ad deditionem siti compulit. Claudianus primo in Eutropium: Indomitos currū Seruilius egit Isaros. Eutrop. plura ca. 1. 6.

Quadam animalia, &c.) Facit ad hoc quod scribit Plinius c. 57. li. 9. Itē in lib. qui de admirandis in natura inscribitur, & Aristoteli falsò adscribitur: est enim non Aristotelis, sed Theophrasti opus, vt ex citatione Plinij deprehendimus. Plinius enim c. 57. 9. citat Theophrastum in his quæ habentur c. 61. & sequentibus in eo li. De legtis ad diuersa maria à Pompeio missis, scribit Plut. vbi supra, Item dicit Piraticum bellū quadragesimo die completum. Plin. autē c. 25. & 26. 7. dicit captas esse naues piratarum 846. Qualem duxit de his Pompeium.

triumphum. Plin. c. 2. 37. Eutrop. c. 4. 6.

BELLVM CRETICVM.

Caput VII.

Creticum bellum, &c.) De hoc bello Florus 99. Abbr. Liu. Euseb. lib. temporum. Eutrop. cap. 4. 6. Cretenses in obsidione Metelli ad vltimam vsque penuriam compulsi sua iumentorumque suorum vrina sitim torserunt, iustius dixerim quam sustentauerunt: quia dum vinci timet, id passi sunt, quod eos nec victor quidem pati coegisset. Val. c. 67. Lege quæ de Creta insula scribunt Solinus c. 16. Plin. c. 12. 4. Diodorus libro sexto. Plura Strabo li. 10. Virg. 3. Æneid. ibi, Creta Iouis magni, &c. Auienus, Nutrix hinc Creta tonantis Multa larus glebæque ferax, &c. Sic enim legendum est, non glebam.

BELLVM BALEARICVM.

Caput VIII.

Quatenus Metelli, &c.) De hoc bello Florus li. 60. Abbreu. De his insulis lege quæ scribunt Plin. c. 5. 3. & Strabo lib. 3. à Græcis enim Baleares dicuntur à fidarū iactu, quibus homines ipsi maximè utebantur. Autor Dionysius poëta. Alio nomine Cymnesiæ dicuntur, quoniã earum incolæ nudi sunt: γυμνὸς enim nudus appellatur. Plura scribit Diodorus Siculus tit. 6. 6. Fundam præterea, qua maximè vtuntur harum insularum incolæ, inuenerunt Phœnices. Autor Pli. c. 56. 7. nat. hist. Virg. primo Georg. Stupea, &c. Lucanus in 3. Stantem sublimi Tyrrhenum culmine proæ, &c.

EXPEDITIO IN CYPRON.

Caput IX.

Aderat fatum insularum, &c.) Quod hoc capite continetur, habetur abundè à Plut. in vita Catonis iunioris. Meminit Abbreuiator Liuij libro 104. Veneri sacra ideirco dicitur, quoniam mos erat Cypriis, virgines ante nuptias statutis diebus dota-

le pecuniam quæsituras in quæstum ad littus maris mig-
tere, pro reliqua putitia libamenta Veneri soluituras.
Iust. li. 18. Lege quæ scribit Val. c. 1. 9. Plin. c. 31. 3. 5. Nota
sunt quæ scribit Strabo in fine decimi quarti.

Quæ res latius ærarium populi Romani, &c.) Iam Cy-
prus deuicta Asia, pondo 34 milia inuenerat, præter va-
sa aurea aurumque factum, & in eo folia ac platanum vi-
tæmque. Quæ victoria argenti quingenta milia talen-
torum reportauit, &c. Plin. cap. 3. 33. Lucan. in 3. loquens
de copioso auro Romani ærarij, sic inquit: Quod Cato
longinqua vexit super æquora Cypro. Val. cap. 16. 8.

BELLVM GALLICVM.

Caput X.

A *Sia Pomp. manibus, &c.*) Quæ hoc capite conti-
nentur scribit Florus 103. & sequentib. Abbre. Plut.
in Cæsare. Suetonio. lib. 1. tit. 22. & sequentib. Appian. in
Celtico. Lucan. in 1. & latius Cæsar ipse in septem li-
bris suorum Comment. de bello Gallico. De populis, de
quibus in hoc capite fit mentio, plura Lucanus 1. Phar.
ibi, Deseruere cauo, &c. Item Cæsar in Comment. gesta
Cæsaris compendiosè more suo Lege ex cap. 25. 7. Plin.
Non obscura sunt quæ Eutropius, Orosius, & cæteri
scribunt.

Toto orbe diuisa Britannia, &c.] Finis erat orbis ora
Gallici littoris, nisi Britannia insula qualibet amplitu-
dine nomen penè alterius orbis mereretur. Solinus ca.
35. Virg. in Buc. Et penitus toto diuisos orbe Britanos.
Claudianus de laudibus Stiliconis, Vincédos alio quæ-
siuit orbe Britannos, Bellum cum Heluetiis scribit Cæ-
sar 1. suorum Comment. Fuerunt enim Heluetiorum
fusorum à Cæsare milia 368.

Sequens lögéque cruentior pugna Belgarum, &c.] Ex
verbis Flori hic positus, itè 2. Commentariorum Cæsaris.
Rursus ex Val. Max. itè cæteris deprehendimus hunc
locum insigniter deprauatum, vt non Belgarum legendum
sit, sed Nerviorum: ait enim hic Florus: In hac pugna
multa Ro. insignia fuisse, tū illud egregium ipsius ducis
quod

quod nutante in fuga exercitū, &c. Hoc autē nō in pugna cū Belgis, sed cū Neruiis accidisse, in 2. *Commen. scribit Cæsar. Val. c. 2. 3.* Julius Cæsar, inquit, quū innumerabili multitudine, & feroci impetu Neruiorū inclinari acie suā videret, timidius pugnantī militi scutū detraxit, atq; tectus acerrimē præliari cœpit, quo factō fortitudinē per totū exercitū diffudit, labētēque belli fortunā diuino animi ardore restituit. Accedit ad hoc quoniā Belgę facili pugna à Cæsare superati sunt. *Legō Cæsare in 2. Comment. & Liviū li. 104. Plut. in Cæsare. Bellum Cæsaris com Venetis scribit ipse tertio suorum Comment. libro. Interitus Cottæ & Sabini habetur quinto Commentariorum Cæsaris.*

Hedui de incursionibus, &c.) Bello Heluetiorū confecto totū ferē Gallię legati, principes ciuitatū, ad Cæsarem congratulatū conuenerant, petierunt vti sibi cōsiliū totius Gallię die certa indicerēt, idq; Cæsaris volūtate facere liceret: sese habere quasdā res, quas e cōmuni cōsensu ab eo petere vellent. Ea re permissa, diē cōsilio statuerunt, & iureiurando, ne quis enunciaret, nisi quibus cōmuni consilio mandatū esset, inter se sanxerūt. Eo consilio dimisso, iidē principes ciuitatū qui ante fuerant, ad Cæsarem reuertuntur, petieruntque vti sibi secretō & occultō de sua omniūque salute cum eo agere liceret. Ea re impetrata, sese omnes flectentes Cæsari ad pedes proiecerunt. Locutus est pro his Diuitiacus Heduius, qui de incursionibus Germanorū asperē conquestus est, longa querimoniarū serie. *Lege apud Cæsarem 1. Comment. Et hunc quoque locum noster Cuspianus restituit, Ariouisti superbam responsionem lege apud eundem Cæsarem vbi supra.*

Qui calor &c.) Quod hic dicitur, lege latius circa finē primi *Cōment. Cæsaris.* Aduertendum quod quum Cæsar in Gallia comperisset Ariouisto Germanorum regi institutū, & talē legē esse militibus non pugnandi decrecente luna, tū potissimum acie cōmissa, impeditos religione hostes vicit. *Front. c. 1. 2.* Cæsar dicit apud Germanos eā fuisse consuetudinem, vt matres familias eorum sortibus & vaticinationibus declarent, vtrum prælium cōmitti ex vsu esset, nec no. Eas ita dicere, non

esse fas Germanos superare, si ante nouam lunam praelio contendissent.

Tenchateri, &c. Hos populos Appianus in Celtico videtur appellare Técheros, Cæsar Téchateros, de quibus neque apud Pliniū, neq; apud Strabonē reperio fieri mentionē, nisi fortē hi sint quos Tennanios Strabo nominat, vel Ceretos, qui Rheni lacū magnū, inquit, propius attingunt. C. Cæsar in Britanniam transitus docent qui supra potissimē s. Comment. lib. Meminit Va. Flaccus 1. Argon. De Calydonia sylua Britanię. Plin. capite 16. 4. Est etiam ciuitas in Ætholia. Sed quum syluam significat producit secundam. Luc. Vnde Calydonios fallit turbata Britannos. Et Mart. Nuda Calydonio sic pectora præbuit vrsō. Pro ciuitate corripit secundam. Virgil. in 7. Quod scelus aut Lapithis tantum aut Calydone, &c.

BELLVM PARTHICVM.

Caput XI.

D*Vno Gallos per Casarem, &c.]* De hoc bello scribunt fere omnes. Abbreviator Liuij lib. 106. Appianate libro qui Parthicus inscribitur. Plut. in M. Crassi vita. Iustinus li. 41. & 42. Eutrop. ca. 6. sexti. Oros. ca. 11. sexti. Valerius libro primo, tit. de prodigijs cap. 12. & c. 4. noni. Gestum est autem, si Eutropio & Orosio credimus, anno 697. vel. 699. ab vrbe condita.

Dum Parthico inhiat muro, &c.) M. Crassus negabat ullam satis magnam pecuniā esse ei qui in rep. princeps vellet esse, cuius fructibus exercitū alere nō posset, Cicero 1. Officiorū. Docet ibidē Cicero, cur expetendæ sint diuitiæ. M. Crassus inquit, c. 10. 33. noster Plinius negabat diuitem esse nisi qui redditu annuo legionem tueri posset. In agris suis sestertium 20. milia possedit, Quiritium post Syllam ditissimus. Lege Vale. cap. 4. 9. Item Cicero in fine tertij de finibus bonorum & malorum. Victus autem Crassus est sexto Idus Iunias teste Ouidio. 6. Fast. Scilicet interdum miscentur tristitia lætis. Nec populū toto pectore festa iuuant. Crassus ad Euphratem aquilas, natūque suosque Perdidit,

didit, & letho est vltimus ipse datus. Parthe quid exultas? dixit dea: regna remittes. Quiq; necem Crassi vindicet vltor erit. Seleucia vrbs nobilissima est, cuius amplitudo circuitu 70. stadiis. In hanc Orodes Romanos Crassiana clade captos deduxit. Autores Plin. cap. 16. 6. Solinus cap. 61.

Caput eius recisum, &c.] Thomyris Scytharum regina cōpositis in mōtib; insidiis, ducenta milia Persarum cū ipso rege Cyro trucidavit. In qua victoria etiā illud memorabile fuit, quod neq; nūcius tantæ cladis quidē superfuit. Caput Cyri amputatū in vrē humano sanguine repletū reitici regina iubet, cū hac exprobratione crudelitatis. Satia te sāguine, inquit, quē fitisti, cuiusq; insatiabilis semper fuisti. Autor Iust. lib. 1. Sed heu, quot reperit̄ur Crassi hodie, Qui quum desertis celsēt sacraria lucis, Aurū omnes victa iā pietate colūt. Auro pulsa fides, auro venalia iura, Aurū lex sequitur, mōx sine lege pudor. Torrida sacrilegū testātur limina Brennū, Dum petit intonsi Pythia regna dei. At mons laurigero concussus vertice, duras Gallica Parnasi spar sit in arma niues. Et (scelus) accepto Thracis Polymnestoris auro, Nutris in hospicio non Polydore pio. Tu quoque vt auratos gereres Eriphyla lacertos, Dilapsis nusquam est Amphiarus equis.

ANACEPHALÆOSIS.

Caput XII.

HÆc est illa tertia atas pop. Rom. (*&c.*) Peruerterat Florus antea historiarum & temporū ordinem cuius facti causa c. 19. secūdi, & in hac anacephalæosi rationē assignat, vt scilicet hos populi Romani omneis motus domesticos separatos ab externis iustisq; bellis ex ordine prosequatur. Cōtinet autē hoc caput compendiosē materiā 17. capitū immediatē præcedētium, & 13. immediatē sequentium. Faciunt pro his quæ hic scribūtur citata capite 20. secūdi supra. Plura ex his quæ hoc capite continentur, lege apud diuum August. cap. 26. tertij Ciuitat.

Uinque pœnorum hostium imminens metus, &c.

V iij

Dicit mala sequentia ex ocio accidisse Romanis. Appianū Claud. crebro dicere solitum accepimus, negocium populo Roma. melius quàm ociū committi: non quod ignoraret, quàm iucūlus trāquillitatis status esset, sed quod animaduerneret, præpotentia imperia agitatione rerum ad virtutem capeſſendam excitari, nimia quiete in deſidiam reſolui. Et ſubdit: Sanè negocium, nomine horridum, ciuitatis noſtræ mores in ſuo ſtatu continuit: blādæ appellatiōnis quies, plurimis vitiis reſperſit. Vale. 1. ſep. timi. Extant de ocio Ennij verſus aurei: Ocio, inquit, qui neſcit vti, plus negocij habet, quàm quum eſt ocium in negotio, &c. Lege apud Gellium cap. 10. 19. Noctium Atticarum.

Ut viribus ſuis conſiceretur, &c.) Suis & ipſa viribus Roma ruit. Quam neque finitimi valuerunt perdere Marſi, Minacis aut Euthruſca Porſennæ manus, Æmula nec virtus Capuæ, nec Spartacus acer Nouiſq; rebus infidelis Allobrox, Nec fera cœrulea domuit Germania pube, Parentibus abominatus Annibal. Hæc & plura Horatius in Epodo.

DE LEGIBVS GRACCHANIS.

Caput XIII.

Seditionum omnium cauſam, &c.) De tribunitia poſteſtate lege Fenefteſtâ 112. 25. & quos ibi citauimus. Huc faciunt quæ cap. 23. primi annotata ſunt. Gracchanas leges tres fuiſſe conſtat: Frumentaria, vt ſcilicet ſemis & triente frumentum plebi daretur. Agraria, vt nemini liceret vltra 50. telluris iugera poſſidere. Tertia, vt equeſter ordo bis tantū viriū in Senatu haberet, quā ſenatores ipſi. Statuerat enim vt 300. ſenatores eſſent, equites 600. ſic enim equeſtrem ordinē cum Senatu conſentientem corrumpere nitēbatur. Autores ſunt Liu. lib. 58. & 60. & Appianus 1. bel. civil. Agraria lex quando & à quo primum lata, docet Liuius li. 2. ab vrbe cond. quam tandem M. Tullius penitus ſuſtulit. Extant plures Cic. Orationes. Quæ mala ex agraria lege ſequantur docet idem Cic. 2. Officiorum.

SEDI.

Caput XIV.

P*rimam certaminum facem, &c.*) Seditioem Tib. Gracchi scribunt Florus 58. abbr. Latius Appianus 1. lib. bell. ciuil. Plin. c. 64. de viris illustrib. Plura Plut. in vita Gracchorum. Aug. cap. 24. 3. Ciuit. Val. li. 1. de omnibus cap. 2. 3. cap. 7. 4. cap. 2. 7. Orofius c. 7. & 8. quinti.

Eloquentia facile princeps, &c.) Scriptores veteres T. Castritius, Val. Max. Aul. Gellius, T. Liuius, cæteri, C. Graccho, non Tiberio Graccho tribuunt eloquentiæ principatum. C. Gracchus, inquit, 60. lib. Liuii Tiberij frater, Trib. pleb. eloquentior quam frater &c. Et Val. ca. 10. 8. Gel. cap. 13. 11. Noctium Atti. Orof. dicit. Gracchum Trib. pleb. iratum nobilitati, quod inter autores Numantini fœderis notatus esset.

Aderat ingenti stipatus agmine, &c.) Gel. cap. 13. 2. recitans verba Sempronij Afellionis de Tiberio Graccho Trib. pleb. quo in tempore interfectus in Capitolio est. Gracchus, inquit, domo quum proficisceretur, nunquam minus terna aut quaterna milia hominum sequebantur, orare cœpit, vt se defenderent liberi & suos, eum quem virilis sexus tum in eodem tempore habebat, produci iussit, populósque commédauit prope flens. Eius concionem ad populum lege apud Appianum vbi supra. Triumuir creatus, ad agros diuidendos tres in primis viri. Gracchus ipse legislator, & frater eiusdem nominis, nec non Appius Claudius Tiberij socer, consona totius populi voce declarantur, &c. Appianus vbi supra, item Liuius libr. 58.

SEDITIONE C. GRACCHI.

Caput XV.

S*tatim & mortis & legum, &c.*) Quæ hic scribuntur habentur latius à Liuiio libr. 60. & 61. ab vrbe condita. Appianus 1. libro bell. ciuil. Plut. in vita Gracchorum, Orof. cap. 12. 5. Val. Max. lib. 1. cap. de somnijs. cap. 7. 4. cap. 7. 6. cap. 10. 8. cap. 4. 9. Distingue tu historias prudens lector, quoniam studeamus breuitati, & præ-

cipua in citandis autoribus nostra in præsentiarū ver-
satur intentio. Item Gell. cap. 13. 11. Meminit Plinius ca.
2. 33. nat. hist. Plinius minor cap. 65. de viris illust. Aug. c.
24. 3. Ciuit. Lege quæ notauimus cap. 11. huius tertij.
Vale. dicit à seruo suo interfectum fuisse. C. Gracchus,
inquit, ne in potestatem inimicorum deueniret, Phi-
locrati seruo suo ceruices incidendas præbuit: quas quū
celeri ictu abscidisset, gladium cruore domini sui ma-
dentem per sua egit præcordia. Euporum alij hunc vo-
citatum existimant, &c. Val. cap. 8. 6.

SEDITIONO APVLEIANA.

Caput XVI.

N*ihilominus Apuleius, &c.*) De Apuleiana seditione scribunt Florus 69 Abbreu. Appia. 1. bell. ciu-
hum. Plutarchus in Mario. Val. tit. 2. 3. cap. 19. Plin. cap.
67. & 73. de viris illust. Oros. cap. 17. 5.

Marius nobilitatis inimicus, &c.) Marius scribunt omnes infimo loco natū. Tul. autem 2. Tusculā. quæst. dicit eum fuisse rusticum hominem. De quo sic Val. c. 1. 2. C. Marius, inquit, capite censum legendo militem Roma. diuina vsurpatione firmatam consuetudinem abruptit: ciuis alioquin magnificus, sed nouitatis suæ conscientia, vetustatis non tanè propicius, &c.

Subrogare conatus est in eius locum C. Gracchum hominem sine trib. &c.) Hanc historiam copiosè recitat Valer. Maxi. tit. 8. 3. 7. Item Plin. 73. de viris illustrib. Aduertendum plurimum differre scriptores in nomine competitoris tribunatus. Plin. vbi supra vocat hunc A. Mumium, L. uisus A. Numium Orosius Anumium, Appianus Nonium. Cæterum, inquit Nonius vir illustis in Apuleium inuectus & Glauciam accusans, tribunatum adeptus est. Veritigitur Apuleius & Glau-
cia, ne tribunus effectus in eos insurgeret, turbā quan-
dam satellitum à concione abeunti cum tumultu im-
misere, & in diuersorium fugientem interficiunt, &c.
Quod hic de Metello dicitur, præter citatos supra hoc ipso capite lege apud Val. tit. 8. 3. cap. 5. Quod de Mario
hic

hic Florus recitat scribit Valer. cap. 2. 3. item cæteri.

DRUSIANA SEDITIO.

Caput XVII.

Postremo *Liuius Drusus, &c.*) Scribunt hoc idem Florus 70. & 71. abbrev. Val. ca. 5. 9. Plin. ca. 66. de vitis illustrib. Orof. c. 18. 5. Appianus lib. 1. bel. ciuil. Scribit Gel. cap. 15. 17. Liuium Drusum, qui trib. pleb. fuit, quum morbum qui comitialis dicitur pateretur, Anticyram nauigasse, & in ea insula elleborum sumpsisse, atque ita morbo liberatum. Item inter Cepionem & hunc Drusum ex annulo in auctione venali inimicitiae cæpere, vnde origo socialis belli & exitia rerum. Autor Plin. ca. 1. trigessimæ tertij natur. historię. Hic Drusus Catonis Vticensis auunculus fuit, in cuius domo idem Cato educatus est. Lege Valerium capite primo tertij.

Senatus exilio Metelli, damnatione Rutilij debilitatus.) Exilium Metelli Numidici scribunt autores quos precedenti c. citauimus. Lege Val. c. 8. 3. Plin. c. 62. de vitis illust. Rutilij damnationem scribunt Val. Max. c. 5. 2. Liuij Abbrev. li. 70. P. Rutilius, inquit, vir summę innocentię, qui legatus C. Marij, pro concione à publicanorum iniurijs Asiam defenderat, inuisus equestri ordini, penes quem vitia erant, repetundarum damnatus in exilium missus est. Ex verbis Liuij apparet, fata fortunęque patrum, ac principum vitas in equitum manu fuisse. Lege tertiam legem, quam cap. 13. huius tertij annotauimus. Iudicia quę largitiones redolere videbantur à Senatorib. ad equestres translata sunt per C. Gracchum tribunum plebis. Equestres autē mediã inter Senatum popularēque obtinebant dignitatem. Autor Appianus primo bellorum ciuiliū. Drusus autem legem quoque iudicalem tulit, vt æqua parte iudicia penes Senatum & equestrem in ordinem essent. Liuius libro 71.

Sed apprehensum faucibus viator, non ante, &c.) Discordat Florus à Valerio cap. 5. 9. Quę amentia inquit, à M. quoque Druso tribuno plebis per summam cõtumeliã vexata est. Parū enim habuit L. Philippū cōsulē.

quia se interpellare concionantem ausus fuerat ob-
torta gula, & quidem non per viatorem, sed per clien-
tem suum, &c.

Mors abstulit, &c.) Drusus, inquit Orosius, tātis ma-
lis anxius, domi suæ, incerto quidem autore, interfe-
ctus est. Idem sentit Liuius 71. Appianus autem 1. bell.
ciuil. Itali, inquit, metuentes, vt videbatur, ad consules
in urbem deducti sunt, re quidem vt Drusum interfi-
cerent, verbo autem vt in legem conclamarent: eoque
modo constitutam diem expectant. Id præsentiens
Drusus raro in publicum progrediebatur. Verum in
deambulatorio loco parum habēte lucis, continue ius
dicebat. Quum igitur circa vesperum multitudinem
emitteret, subito se percussurum esse conclamauit; vix-
que finito clamore in terram concidit. Repertus dein-
de futoris gladius femori eius infixus. Eoque modo
Drusus & ipse tribunus occiditur.

BELLVM QVOD ADVER- sus socios gestum est.

Caput XVIII.

Sociale bellum vocetur licet, &c.) Bellum sociale scri-
bunt Florus abbrev. 71. & sequentib. Latius Appia-
nus primo lib. bell. ciuil. Plin. c. 63. 75. de viris illustrib.
Val. c. 6. 8. August. ca. 17. & 26. 3. Ciuit. Plin. cap. 1. 33. nat.
hist. Eutro. c. 1. 5. Oros. cap. 18. 5. Euseb. lib. temporum.
Coepum est autem bellum sociale anno ab vrbe con-
dita 662. Solin. c. 2. Plutar. in Sylla. Strab. 5. Orosius di-
cit anno 659. Aduertendum animalia permulta, quæ
intra urbem fuerant exanimata fuisse, anno ante sociale
bellum: quod haud scio an funestius ipsi terræ Italiæ
fuerit, quam ciuile. Autor Plin. c. 85. 2. nat. hist. Causam
socialis belli scribunt Liuius & Appianus vbi supra.
Habetur etiam ab eisdem, cur sociale dicatur.

Quum omne Latium atque Picenum, &c.) Populi Ita-
liæ, qui in hoc bello contra Romanos insurrexerunt,
fuerunt Marsi, Malini, Vestini, Maruceni, & ultra hos
Picentes, Ferentani, Hirpini, Pompeiani, Vedusini, Iapy-
ges,

pyges, Lucani & Samnites, quæ gens prius aduersa admodum & grauis Romanis fuerat, & quicumque alij à Lario flumine, & quicquid ad Ionium sinum pedestri maritimòque itinere patet. Hæc & plura Appianus vbi supra. Dicit præterea horum exercitum fuisse ad centum milium numerum. Romani æqualem illis exercitum habuerunt. Docet item, qui exercitui Romano ac alteri præfuerunt. Discordat non parum à Floro Appianus in horum nominibus & numero.

Nec Annibalis, nec Pyrrhi, &c.) Bellis socialibus, inquit Augustinus, Italia vehementer afflictæ, & ad vastitatem miserabilem desertionemque perducta est.

A Corphinio Ro. peteretur, &c.) Corphinium Pelignorum metropolis fuit, communis vniuersis Italis ciuitas: eam propter translato nomine Italicam appellarunt. Eam ciuitatem Italiæ populi, qui contra Rom. coniuauerant, aduersum P. R. receptaculum propugnaculumque constituerunt, adunatisque complicibus Imperatores creauere. Hæc & plura ad idem facientia lege apud Strabonem versus finem libri quinti. Ex hac ciuitate oriundum reor Syllium Italicum, non ex Italica Hispaniæ ciuitate, vt alibi latius ostendimus. Hoc bellum Marsicum dictum est, quomodo à Marsis rebellandi suscitatum fuerat initium Strabo ibidem. Inter initia belli huius mulier serpentem peperit. Autor Plin. c. 3. 7. Item hoc bellum mures atrosus Lauini clypeis argenteis portendere, Plin. c. 57. lib. 8. & Cice. 1. & 2. Diui. Legendum est autem in Plin. non Lauini, sed Lauinij, ex eodem Ci. vbi supra. In hoc quoque bello Libertini in sacramentum vocati sunt. Bello sociali, inquit primo Saturnalium Macro. cohortium duodecim ex libertinis conscriptarum opera memorabilis virtutis apparuit. Item in bello sociali veritus Senatus ne hostib. omni ex parte ingruentibus, urbem minus tueri posset, mare omne à Cumis ad urbem vsque libertis communiuit, tunc primum ad militiam ob virorum inopiam accitis. Autor Appianus vbi supra.

BELLVM SERVILE.

Caput XIX.

VT cunque & si cum socijs nefas, &c. Servile bellum quod in Sicilia gestum est, scribunt Florus 66. abbreu. Plutar. in Crasso. Orofi. ca. 8. 5. Eutrop. cap. 3. 4. Euse. lib. temp. Aug. cap. 26. 3. Cuius. Val. c. 2. 2. ca. 10. 6. Aduertendum hoc bellum gestum ante bellum sociale, vt ex processu scriptorum videre licet. Eutrop. præterea dicit gestum anno 650. Servile verò anno 662. ab vrbe condita. Autor Solin. ca. 2. Tempore igitur sociale bellum posterius est, sed dignitate prius.

Primum seruire bellum inter initia vrbis, &c.) Seruitia, inquit, li. 4. Liu. vrbem vt incenderent, distantibus locis coniurant, populóque ad opem passim ferendam rectis intento, vt arcem Capitoliumque armati occuparent. Auertit nefanda consilia Iupiter, &c.

Sicilia terra frugum ferax, &c.) Lucanus in 3. de Sardinia & Sicilia loquens. Vtraque, inquit, frugiferis est insula nobilis aruis. Nec plus Hesperiam longinquis messibus vllæ, Nec Romana magis completerunt horrea terræ. Vb re vix glebæ superat cessantibus austris, Quum medium nubes Borea cogente sub axem Effusis magnum Libyæ tulit imbribus annum. Inde fingitur, Cererem in Sicilia fruges inuenisse, &c.

Dum Syria dea, &c.) Ne sim promissis longior, ac ne aliorum reperta mihi tribuam, vt nonnulli inuerecundè factitant, de dea Syria lege dialogum Luciani qui de dea Syria scriptus est, cuius sententiam recitat copiosè Beroaldus 25. annotatione & melius in commen. 8. de Asino aureo Apuleij. Cui adde (vt aliquid ex nostris inseram) Assyrij deo, quem summum maximumque venerantur, ADAD nomen dederunt. Eius nominis interpretatio significat, vnus: hunc ergo vt potentissimum adorant deum. Sed subiungenti deam nomine Atargatim, omnemque potestatem cunctarum rerum his duobus attribuunt. Atargaris simulachrum sursum versum reclinantis radijs insigne est, monstrando radiorum in superne missorum, enasci quæcunque terra progenerat. Hæc ex Macrobio 1. Saturnalium. Hanc deam

deam Græci Dercetin nominant. Quidam Rheam, vt docet Diodorus in 3. Strabo dicit vocari etiam Atharam. Fabulam de ea in piscē verſa narrat Ouid. 4. Meta. Quarto autem Faſt. vocat Palæſtinas deas, quoniam Paleſtina Aſſyriæ regio eſt. Et modo tolle faces, inquit, remoue modo verbera clamat. Sæpe Palæſtinas iurat adesse deas. Sed iam ſatis ſupérque.

Crucibusque puniuit, &c.) Inter cætera ſeruorū ſupplicia crucis ſupplicium peculiare erat. Erat enim, vt ait lib. 4. Lactan. ignominioſum atque infame. Romanum præterea ciuem cruci affigi contra omnes leges erat. Scipio ſuperior deuicta Carthagine ciues Roma. qui ex Romanis exercitibus ad Pœnos tranſierāt, tanquam patriæ fugitiuos, crucibus affixit. Vale. cap. 2. 2. Carthaginēſes etiam duces ſuos, bella paruo conſilio gerentes, etiamſi proſpera fortuna conſecuta eſſet, cruci affigebant. Quod enim bene geſſerant, deorum immortalium adiutorio: quod male cōmiſerant, ipſorum culpæ imputabant. Vale. ibi.

Fuitque de ſeruis ouatione contentus, &c.) Quis primus ouans ingreſſus urbem eſt, & qua corona ouans coronabatur, lege apud Plin. cap. 29. 15.

BELLVM SPARTACVM.

Caput XX.

E*Nimuerò ſeruiliū armorum, &c.*) De bello contra Spartacum geſto ſcribunt Flor. 95. abbre. Oroſ. c. 25. Eutrop. cap. 2. 6. Front. cap. 5. & 7. 1. Auguſt. cap. 26. 3. Ciuitat. Copioſe Plutarch. in Craſſo. Appia. 1. lib. bello- rum ciuiliū. De Lentulo ſæpe habetur mentio apud Vale. Maxi. cap. vltimo 1. cap. 3. 5. cap. 11. 6. & alibi frequenter. Spartacum bellum ſic cecinit Claudianus in bello Getico, Vilis quum Spartacus omne per latus Italiæ ferro bacchatus & igni, Conſulibusque palam totiens congreſſus inertes Exurit caſtris dominos, & ſtrage pudenda Fuderit imbelles aquilas ſeruilibus armis. Meminit Lucanus 2. Phar. Craſſus de fugiuiſ, & Spartaco laurea coronatus inceſſit, quum

320 ANNOT. IO. CAMERTIS
antea ouantes myrtea vterentur corona Auzor Plinius
cap. 29. 15.

BELLVM CIVILE MARIANVM.

Caput XXI.

Hoc deerat unum, &c.) Bellum Marianum scribunt
ferè omnes. Florus lib. 77. abbrevia. & sequētibus.
Plura in vitis Marij & Syllæ. Aug. cap. 27. & 28. 3. Ciuit.
Eutrop. lib. 5. per totum. Orosius cap. 19. 5. Plin. cap. 67.
& 68. & 69. 75. de viris illust. Coptose Appianus pri-
mo bellorum ciuiliu. Valerius lib. 1. ca. de omnibus.
cap. 3. & 5. secundi. cap. 8. & 11. sexti. cap. 16. octaui. cap. 2.
& 7. noni. Solinus cap. 40. Plat. Lucanus li. 2. ibi. Atque
aliquis magno.

Siquidem carter, &c.) Pro hac historia lege Val. ca.
quinto secundi, & quos supra citauimus. Lucanus se-
cundo. Phar. ibi, Exul limosa, &c. Pro his quæ de crude-
litate Marij hic dicuntur, lege præter alios Valer. cap.
2. noni. & Lucanum in secundo, ibi, Quis fuit ille dies,
&c. per totum. Quæ de Sylla hic dicuntur præter alios
Valer. cap. 3. secundi, cap. 8. tertij. cap. 67. cap. 2. & 7. no-
ni. Plin. cap. 43. 7. cap. 6. 12. Plura Lucanus 2. Phar. ibi,
Sylla quoque immensis. Cic. 2. Offi. August. cap. 28. 3.
Ciuitat. Plin. cap. 75. de viris illust.

Ad principum eadem, &c.) Id eleganter canit Luca-
nus in 2. Nobilitas cum plebe perit. lateque vagatur
Ensis, & à nullo r uocatum est tempore ferrum. Stat
crucor in templis, &c. De Antonio præter alios Lucan.
in 2. Aut te præfage malorum Antoni, cuius laceris
pendentia canis, Ora fetens miles festæ rorantia men-
tæ Imposuit. De Crassis patre & filio Lucan. vbi supra
Truncos lacerauit fimbria Crassos. Sæua tribunitio
ma luerunt robora tabo. De Bæbio idem Lucan. Vix te
sparsum per viscera Bæbi, Innumeras inter carpentis
membra coronæ Discerpisse manus. De Scæuola Luc.
ibidem. Te quoque neglectum violatæ Scæuola dex-
træ, &c.

Apud Sacriportum, &c.) Lucanus eodem 2. Iam quot
apud sacri cecidère cadauera portum, &c. Late Val. ca.
29. item cæteri qui supra. De Mario patre præter cita-

tos lege Iuuen. sat. 8. ibi, Arpinas alius, &c. Idem satyra
10. Exilium & carcer, Minturnarumque paludes, &c.

BELLVM SERTORIANVM.

Caput XXII.

Bellum Sertorianum, &c.) Quæ hoc 22. capi. scribit
Florus lege apud Appia. i. bellorum ciuilium. Ab-
breu. Liuij lib. 90. & sequentibus. Plura Plut. in vita Ser-
torij Val. li. 1. c. de simulata religione. Item ca. 3. 7. Plin.
ca. 36. & 77. de viris illu. Eutrop. in principio 6. Hic Ser-
torius ceruam candidam insignis formæ per Lusitaniã
ducebat, & ab ea quæ agenda aut vitanda essent, mone-
ri se asseuerabat, vt barbari ad omnia tanquam diuini-
tus imperata obedirent. Front. c. 11. 1. Idem cap. 5. & 10.
1. cap. 1. 2. cap. 7. 4. Orosius cap. 22. 5.

Exul & profugus feralis illius tabula, &c.) Tabulæ
proscriptionis Syllæ meminerunt Plin. c. 41. 7. Val. c.
2. 9. Aug. ca. 28. 3. Ciuit. Iuuen. sat. 2. In tabulam Syllæ si
dicant discipuli tres. Valerius dicit numerum proscri-
ptorum fuisse ad quatuor milia.

BELLVM CIVILE SVB LEPIDO.

Caput XXIII.

Marco Lepido. Quinto Catulo Consulib. &c.) Flo. 97.
Abbre. Plut. in Pompeio. Appia. i. bellorum ciui-
lium Va. c. 3. 2. Eutrop. in fine 5. Oros. in fine 5. Plin. ca.
77. de viris illustrib. in Lepidorum gente ait Plin. c. 12.
7. tres intermisso ordine, obducto membrana oculo ge-
nitos accepimus. Idem dicit Solinus cap. 5. Lepidus is,
inquit Donatus, dicitur, in quo leporis, id est, venusta-
tis est plurimum. Hic Lepidus Catulli in consulatu
collega, primus omnium limina ex Numidico marmo-
re in domo posuit, cum magna reprehensione. Is fuit
consul anno vrbs 666. autor Plinius cap. 6. lib. 36. Euse-
lib. temp. dicit Olympiade 175. hostem publicè iudi-
catum.



ANNOTATIO.
NVM IOANNIS
CAMERTIS IN L.

Florum Lib. IIII.

BELLVM CATILINÆ.

CAPVT I.



Catilinam luxuria primum, &c.] Bellum Catilinarium scribunt fere omnes. Florus 102. & 103. abbreviua. Item Salustius, Appi. lib. 2. bellorum ciuium. Plut. in vitis Syllæ, Cice. & Iulij Cæsaris. Val. cap. 8. 5. & cap. 1. & 11. 5. August. cap. 5. 1. & 23. 2. Ciuita. Oros. cap. 6. 6. Extant quatuor Ciceronis inuectiuarum in L. Catilinam libri, quibus rem totam simul, & eleganter complexus est. Meminit Euseb. lib. temp. & Plin. cap. 28. 7. naturalis historiæ. Iuuenalis satyra 10. Hoc cruciatur Lætulus, hac pœna caruit, ceciditque Cethegus Integer & iacuit Catilina cadauere toto. Gestum est autem bellum hoc anno 689. ab vrbe condita, autore Eutrop. cap. 4. 6. Sed videtur legendum 699. Deprauatus est numerus annorum apud Oros. 799. pro 699. Plin. cap. 39. 9. dicit Cicerone fuisse consulem anno vrbis conditæ 700. in cuius cōsulatu hæc gesta sunt. Pro Cice. gestis lege quæ scribit Plin. cap. 30. 7. Ob id factum Cicerone, Pater patriæ à Catone Uticensi primum appellatus est. Plin. c. 30. 7. Plut. in vita Ciceronis. Iou. Sat. 8. Sed Roma patrem patriæ Cic. libera duxit. Luc. in 7. Cunctorum voces, &c.

Luxuria primum, tum hinc conflata egestas rei familiaris.) Plautus in principio Trinummi fabulæ facit Luxuriam Inopiæ matrem. Hinc Claudii. primo in Rufinum: Et luxus populator opum, cui semper adherens Infe-

Infelix humili gressu comitatur egestas.

Additum est pignus coniurationis sanguis humanus, &c.] Hunc morem Scytharum quorundam esse cap. 25. scribit Solin. Scytharum, inquit, gentes amant prælia, interemptorum cruorem è vulneribus ipsis bibunt. Numero cædium honor crescit, quarum expertem esse apud eos probum est. Haustu mutui sanguinis fœdus fanciunt, non suo tantum more, sed Medorum quoque usurpata disciplina. Cætera omnia lege apud Salust. & Appianum.

BELLVM CÆSARIS ET

Pompeij.

Caput II.

[Ampenè toto orbe pacato, &c.] Bellum ciuile inter Cæsarem & Pompeium scribunt in primis Cæsar ipse tribus libris de bello ciuili. Abbreniator Lini li. 109. & 70. sequentibus Plut. in Cæsare & Pompeio. Appi. lib. 2. bellorū ciuil. copiose. Aug. c. 30. 3. Ciui. Plin. ca. vltimo de viris illu. Eutro. & Orof. li. 6. Val. Max. lib. 1. c. de prodigiis, & c. de ominibus c. 5. & 6. 4. c. 1. 5. Gel. c. 18. 15. Luca. in 10. libris Phar. Plin. c. 25. & 26. 7. Dicit idem Plin. cap. 24. 2. bello Pompeij & Cæsaris terrificum sydus visum, ac non leuiter expiatum. Pōpeius ante ciuile bellum cum Cæsare grauius ægrotauit, sed liberatus ad plurima mala reseruatus est. Lege Iuuenalem saty. 10. Prouida Pompeio dederat Campania febres Optandas, &c.

Adeo ut non, &c.) Hoc bellum vocat Lucanus in primo plus quam ciuile. Bella per Emathios plus quam ciuilia campos, Iusque datum sceleri, &c.

Causa tantæ calamitatis, &c.] Has causas eleganter canit Luc. in 1. ibi, Fert animus causas tantarum expromere rerū, &c. Vnde has assignat Luc. causas, Fatū ipsū: nimiam Romanorū potēriam: discordē concordiam Pōpeij, Crassi & Cæsaris. Crassi & Iulie mortē: ducum ipsorū superbiā: & tandem publica Romæ passim vitia. Lege Cæsarem, App. Suet. Plut. Pulchris stare diu Particari lege negatur. Magna repente ruunt, summa cadūt subito. Claud. Et Laberius: Summū ad gradum, inquit,

X ij

quum claritatis veneris, consiste ægré, ne citius quam descendas decidas. Luc. in primo. Summisque negatum stare diu.

Morte Iulia, &c.] Præter supradictos scribunt hoc idem Val. c. 6. 4. & Luc. in 1. Nam pignora iuncti Sanguinis, & diro ferale omine tædas Abstulit ad manus Parcarum Iulia sæua Intercepta manu, quod si tibi fata dedissent Maiores in luce moras, tu sola furentē Inde virū poteras, atq; hinc retinere parentē. Armata s; manus excusso iungere ferro. Ut generos soceri mediæ iunxere Sabinæ, Morte tua discussa fides, bellūque mouere. Permissum ducibus stimulos dedit æmula virtus.

Tanquam duos tanti imperij for. non caperet, &c.) Luca. in 1. Diuiditur ferro regnum, populique potentis: Quæ mare, quæ terras quæ totum possidet orbem, Non cepit fortuna duos.

Nec hic ferebat parem, &c.) Luc. in 1. Nec quenquam iam ferre potest Cæsare priorem Pompeiū s; parem. Primo Arimino signa. Luca. in 1. ibi, Vicinūque minax, &c.

Paractum erat bellum, &c.) Hoc scribit Cæsar 1. Comment. belli ciuil. & Luca. pluribus carminib. idē canit. 2. Phar. li. ibi. At nunquam patiens, &c. Quæ ante tunc Pompeius euaserit manus Cæsaris, docet Frō. c. 5. 1. Per triumphatum à se mare lacerata, &c. Hoc eleganter cecinit Luc. in fine 2. Pelagus inquit iam magne tenebas. Non ea fata ferens, quæ quum super æquora tota Prædonem sequerere maris, lassata triumphis Destituit fortuna tuis.

Senatus ab urbe fugatur, &c.) Lucanus in 1. Nec solū vulgus inani Percussū terrore pauet, sed curia & ipsi Sedibus exiliere patres, inuisaque belli Consulibus fugiens mandat decreta senatus. Tunc quæ tuta petant, & quæ metuenda relinquunt Incerti, &c.

Aerarium quoque sanctum, &c.] Quod hic scribit Florus canit Lucanus libro tertio multis carminibus, ibi, Protinus abducto patuerunt templa Metello, &c. Ibidem etiam describit ingentem auri copiam, quod tunc in ærario continēbatur. Lege ad hoc Plinium cap.

cap. tertio tricesimi tertij nat. histor. C. Cæsar, inquit, primo introitu vrbs in ciuili bello suo ex ærario protulit laterum aureorum XXVI. milia numero, pondo CCC. Nec aliis temporibus resp. locupletior. Aliqua ad hoc annotauimus cap. 9. 3. supra.

Siciliam & Sardiniam annona pignora.) Lege hæc 3. Phar. Luc. ibi, Curio Sicaniæ transcendere iussus in vrbes, &c. Lege c. 19. 3. huius. Cæsar 1. cōment. ciuilis belli. Quod hic de Massylia dicitur, lege latè apud Luc. in 3. ibi, Ille vbi deseruit trepidantis mœnia Romæ, &c. Item Cæsar 1. & 2. belli ciuilis lib. De Massylia laudibus. Val. c. 1. 2. Plin. c. 4. 3. Plura Strabo in principio 4. Cicero ad propositum Officiorum lib. 2.

Cum legatis Cn. Pompeij Petreio, Afranio, &c.) Scribitur hæc omnia à Cæsare 1. Commentariorum de bello ciuili. Longo carmine hæc eadem canit Lucanus in principio 4. Ad idem Front. c. 1. 2. Quod de Varrone & Gadibus hic dicitur, lege primo Commentariorum Cæsaris.

Circa Illyricum, &c.) Hanc historiam pluribus carminibus Luc. 4. Phar. explicat ibi, Non eadem, &c. Lege Liuii li. 110. Quod de Vulteio hic dicitur, canit Lucan. lib. 4. ibi, Vulteiis tacitas sensit sub gurgite fraudes, &c. Idem Liu. lib. 110.

Calamitas Curionis, &c.) Historiam hanc Curionis eleganter more suo canit Lucan. in. 4. Non segnior illo Marte fuit qui tunc Libycis exarsit in aruis, &c. vsque ad finem. Liuius li. 110. Appianus 2. bellorum ciuilium. Cæsar libro 2. Comment. de bello ciuili. Item cæteri omnes.

Sed iam debitum, &c.) Hæc omnia scribit Cæsar ipse 3. Comment. suorum lib. Item Luc. in toto 5. Quod hic de speculatorio nauigio dicitur, habetur latè à Luc. 5. Phar. ibi, Tertia iam vigiles, &c.

Extat ad trepidum tanto discrimine gub. vox ipsius, &c.) Vocem Cæsaris ad gubernatorem scribit App. 2. bello ciui. Gubernator desperas tādē clauū è manibus abiicit. Tū Cæsar sublato velamine ad gubernatorem cōuersus, & intonās alacri animo & fortis: Aduersū fluctus exto, inquit. Cæsarē quippe & fortunā eius tecū

vehis. Hac voce, &c. Luc. in 5. Fisas cuncta sibi cessisse pericula Cæsar. Sperne minas, inquit, pelagi, ventóque furenti Trade sinum Italiam si cœlo autore recusas, Me pete: sola tibi causa est hæc iusta timoris. Vectorem nõ nosse tuum, quem numina nunquam Destituunt, &c. Nauta autem ille Amyclas dictus est, autore eodem Luciano. Huius historię meminit Val. c. 8. 9. Plura Plut. in Cæsare. De Dyrrachio quæ scribit Florus hic, lege præter citatos Luc. in principio 6. De Scæua præter alios Luca. in 6. ibi, Scæua viro nomen. &c. Val. cap. 2. 3.

Nec diutius profuit duci, &c.) Lege hæc ex 7. Phar. Lucani, Vicerat astra iubar, quum mixto murmure turba Castrorum fremuit, &c. Ibidem recitat orationem M. Tullij qui nomine omnium Pomp. ad pugnam ineudã cõcit. Hoc pro tot meritis &c. Sequitur tandẽ Pomp. allocutio, qua suadet non esse cum Cæsare pugandum. Si placet hoc, inquit, &c.

Generis humani fata commissã sunt, &c.) Scribit Cæsar. 3. Cõment. ex Põpeiano exercitu circiter milia quindecim cecidisse, in deditiõnem venisse amplius milia 14. Ex Cæsaris autẽ exercitu nõ amplius ducẽti milites desiderati sunt. Sed Ceturiones fortes viros circiter 30. amisit. Appian. li. 2. varias opiniones recitat. Idẽ scribit Plut. Scribit. Plin. 25. 7. Cæsare bellorũ civiliũ stragem nõ prodidisse. Prodigia ante pugnã visa præter alios canit Lucanus in principio 7. ibi, Nec tamẽ abstinuit, &c. Idẽ scribunt Val. lib. 1. c. de prodigiis, & Appi. vbi supra. De victimarũ fuga. Luc. in 7. Admotus superis discussa fugit ab ara Taurus, & Emathios præceps se iecit in agros, Nullaq; funestis inuẽra est victima sacris. Crastini istius meminerũt omnes. Luc. in 7. imprecatur ei æternã sceletris cõsciẽtiã. Dij tibi nõ mortẽ, quẽ cũctis pœna paratur. Sed sensum post fata tuẽ dẽt Crastine mortis, Cuius torta manu cõmisit lancea bellum. Primãque Thessaliã Romano sanguine tinxit. Lege Cæsare 3. Cõment. Deprauatus locus est apud Appia. Crastinus pro Crastinus. Fugam Pompeij per Thessalica Tempe scribit Luc. in principio oẽtaui. Latius Appianus & Plutarchus in Pompeio.

In deserto Cilicia, &c.) Appianus, Ad orientẽ, inquit Pom-

Pompeius conuersus, Parthos, veluti ab illis opē petiturus, nulli patefacto interim consilio, adire statuit, quod pene quū in Ciliciā venisset, amicis retulit. At illi à Parthis abstinendum suadebant, &c. Extat elegātissima in 8. Lucani oratio, qua hāc Pompeij agitationē explicat elegāter, Cilicum per littora tutus Parua puppe fugit, sequitur pars magna senatus. Ad profugum collecta duce paruisq; Celendris. Quo portu mititurq; rates, recipitque Silenus. In procerum cœtu tandem mœsta ora resoluit. Vocibus his Magnus: comites bellique fugæque, &c. Sed Pompeius ne Parthos adiret Lētulus persuasit, cuius verba lege apud eundem Lucan. in 8. ibi, Siccine Theffalicæ mentem fregere ruinæ, &c.

Vt denique in Pelusio, &c.) Idē Luc. in 8. Tunc Celicū liquere solū, &c. vsq; ad finē. Quod de Septimio hic dicitur canit Luc. ibidē: Sceptra sua donata manu, trāsire parentem Romanus Pharia miles de puppe salutat Septimius, qui (proh superū pudor) arma satelles, &c. Hūc Appiū Semproniuū nominat nisi fortē sit nominis deprauatio. Mortem Pōpeij canit idem Luc. versus finē 8. Phar. Canit idem Luc. circa finē noui quid egerit Cæsar erga Pompeij caput à Ptolemæo sibi dono datum: dicit enim simulatas lachrymas emisisse. Vtq; fidem vidit sceleris, tutūmq; putauit. Iā bonus esse socer, lachrymas non sponte cadentes Effudit, gemitūsque expressit pectore læto, &c. Hic Theodorus Samius fuit rhetor, Ptolemæi regis pueri præceptor: de quo Appian^o.

Cleopatra regis soror, &c.] Quæ hic de Cleopatra dicuntur, præter ea quæ scribūt Appia. Plut. ceteri, lege Luc. 10. Phar. ibi, Iā Pelusiaci veniēs, &c. Dicit præterea Luc. Cæsare & Cleopatra filios genuisse, vt, Admisit Venerē curis, & miscuit armis, Illicitōsq; thoros, & nō ex cōiuge partus, &c. Obsessus in regia, &c. Hāc historiā lege 10. Phar. Luc. ibi, Sic velut in tuta, &c. Itē parū infra. Lucifer à Cassia prospexit rupe, &c. vsq; ad finē. Cæsar, inquit App. Photinū & Achillā ob ea quæ in Pōpeiuū perpetrauerant, morte mulctauit. Theodotū demū fugientē Cassius quū in Asiam venisset, cruce suspendit. Tumultu ob hanc ré inter Alexandrinos orto, quū regni exercitum in illū cōcitassent, pluribus præliis cir-

ca regiam, & in maris littore certatū est. Quo in loco quū mare defliisset, & in profundo aliquādiu enataffet, Alexandrini vestē ab eo ademptā in trophæi modum erexere. Postremò iuxta Nilum cum rege certamen iniit. *Lege Plut. & Suet. tit. 35. lib. 1.*

In Asiam quoque nouus rerum motus, &c.) Hanc historiam scribunt Suet. tit. 35. lib. 1. Plut. in Cæsare. Iusti. lib. 42. Latè 4. comment. de bello Alexandrino. Eutro. c. vlt. lib. 6. Florus lib. 113. abbrev. Meminit Plin. c. 4. 25. & ca. 12. 13. Appianus lib. 2. bellorum ciuil. Front. cap. 2. 2. docet quo actu à Cæsare victus sit.

At in Aphrica cum ciuilibus, &c.) Bellum in Aphrica contra ciues à Cæsare gestū scribunt A. Hirtius Antonius lib. 5. comment. qui de bello Aphrico inscribitur. Liu. lib. 113. & 114. Plutar. in Cæsare & Catone Vtiens. Copiosè Appianus lib. 2. bello. ciuili.

Nec reliquias dices, sed integrum bellum, &c.) L. Scipio partiū Pōpeianū Imperator, octo peditū legionibus instructus, equitū viginti milib⁹, quorū maior pars Libycorum fuit. Ad hæc scutatis plurimis, & elephātis circa 30. & cū eo Iuba rex, qui pedites alios ad triginta miliū numerū, Numidas equitum ad viginti miliū, læceatores quoq; multos, & ephātes 60. alios secū duceret. Appianus lib. 2. bellorū ciuili. Pōpeius præterea magnus apud Luca. 8. Phar. sic loquitur: Nō omnes in armis Emathiis cecidi, nec sic mea fata premūtur, vt nequeā releuare caput cladēsq; receptas Excutere, an Libycæ Mariū potuere ruine Erigere in fæces, & plenis redere fæctis? Me pulsū leuiore manu fortuna tenebit? Mille meę Graio volūtur in equore puppes, Mille duces: sparsit poti⁹ Phar. nostras, Quam subuertit opes addit Appia. In hūc modū, inquit, L. Scipionis exercitus 80. milib⁹ militū ad præliū instructus, & iā pridē expertus, & ex prima pugna in spē maximā clausus, hoc secundo prælio penitus dissipatus est. De hui⁹ Scipionis interitu præter alios lege Val. tit. 2. 3. c. 14. & Senecā epist. 24. ad Luciliū copiosè tā de Scipionis, quā de Catonis morte App. L. Sci. qui eo in bello Imperator fuit, hycem in mari agens, hostilibus nauibus à casu obuius peregre se gessit, donec superata eius classē seipsum intere-

interemit, sponteque in mare præcipitem dedit.

Cato mortem etiam latus acciuit, &c.) De interitu Catonis præter supradictos lege Gel. ca. 18. 15. Laet. c. 18. 3. Plura Aug. ca. 23. 1. Ciuit. Vale ca. 2. 3. Cicer. 1. Offi. & 1. Tuscul. & alibi sæpe. De Catone Uticensi sic Luc. in 9. Hunc ego per Syrtes Libyæque extrema triumphum Ducere maluerim, quam per Capitolia curru Scandere Pompeij, quam frangere colla Iugurthæ. Ecce patens verus patriæ, dignissimus aris Roma tuis, per quem nunquam iurare pudebit, Et quem si steteris vnquam ceruice soluta. Hunc olim factura deum. Hora. 1. Liu. li. 1. 14. Plura Hircius lib. 6. comment. de bello ciuili.

Quasi non esset vsquam dimicatum, &c.) Bellum cõtra Pompeia. in Hispania à Cæsare gestû scribunt Plut. in Cæsare, App. 2. bellorum ciuil. Latè Hirtius li. 6. cõment. de bello ciuili. Val. cap. 6. 7. De Munda Hispaniæ ciuitate, & bello ibi à Cæsare gesto, multa Strabo lib. 3. Meminit Lucanus in 1. Vltima funesta concurrant prælia Munda. Syl. in 3. Et Munda Emathios Italis, &c.

Tribus & viginti vulneribus, &c.) De Cæsaris interitu scribunt præter supradictos Virg. 2. Geor. Ille etiã extincto miseratus Cæsare Romam, Quum caput, &c. per totum. Hora. primo Carminû ponit plurima prodigia, quæ mortem Cæsaris consecuta sũt: Iam satis terris niois atque diræ Grandinis misit pater, &c. Spurina aruspex Cæsari prædixerat, vt proximos triginta dies caueret, quorû vltimus erat Idus Martias: eoque quum fortè manè vterque in domum Caluini Domitij ad officium conuenisset Cæsar Spurinæ: Ecquid scis Idus Mart. iam venisse? t i: Ecquid scis illas nondû præterisse? Autor Val. ca. 11. 8. Idem scribit Suet. in 1. Calphurnia præterea Cæsaris vxor nocte, quam is vltimam in terris egit, in quiete vidit, multis cum cõfectum vulneribus in suo sinu iacentem, somniique atrocitate vehementer exterrita, rogare non destitit, vt proximo die à curia se abstineret. At ille ne muliebri somnio motus id fecisse existimaretur, Senatû in quo ei parricidarû manus illatæ sunt, adire cõtendit. Idem Val. lib. 1. cap. de somniis. Eo præterea die, quo Cæsar purpurea veste velatus aurea in sella confedit, ne maximo studio Senatus exquisitû & delatum honore spre-

uiffe videretur, priusquam exoptatum civium oculis cōspectum sui offerret, cultui religionis in quam mox erat transiturus vacasset, maētatoque opimo boue, cor in extis non reperit. Ac responsum sibi à Spurina aruspice, pertinere id signum ad vitam & cōsiliū solum, quod vtraque hæc corde continerentur. Erupit deinde eorum parricidium, qui dum Cæsarem hominum numero subtrahere volunt, deorum cōsilio adiecerunt. Val. lib. 1. ca. de prodigiis & Cic. lib. de diuin. Dicit ibidem Cicero. Cæsarem in curia Pompeiana ante ipsius Pompeij simulacrum, tot centurionib. suis inspectantib. à nobilissimis ciuib. partim etiam à se omnibus rebus ornatis trucidatum fuisse. Conspiratorum in cædem Cæsaris nomina lege apud App. 2. bellorum ciuiliū. Ibidem totam cædis seriem copiose explicat Ouid. 3. Fasto. Dicit in Cæsaris vmbra, non in eius corpus sacrilegos desæuisse. Ait enim, Præteriturus eram gladios in principe fixos. Quum sic à castis Vesta locuta fociis. Ne dubita meminisse, meus fuit ille sacerdos, Sacrilegæ telis me petiere manus. Ipsa virum rapui, simulachraque nuda reliqui. Quod cecidit ferro Cæsaris vmbra fuit. Ille quidem cælo positus Iouis atria videt. Et tenet in magno templa dicata foro, &c. Signa quæ mortem Cæsaris præcesserunt eleganter canit Ouid. 15. Meta. ibi, Talia nequicquā toto Venus anxia cælo, &c. Suet. tit. 80. lib. 1. Eiusdem Cæsaris translationem in deum scribit idem Ouid. ibidem, Hic sua compleuit, &c. Vt enim sæpè dictum est, nobis omnia referre non placet. Aduertendū Iulium Cæsarem tria ciuilia gessisse bella cōtra Cn. Pompeiū in Pharsalia, contra Scipionem & Catonem in Aphrica, contra Sex. Pompeium in Hispania. Autores Seru. 6. Aeneid. Appia. cæteri. Luc. in 1. Diros Pharsalia campos impleat, & Pœni saturentur sanguine manes. Vltima funesta concurrant prælia Munda.

CÆSAR AVGVSTVS.

Caput III.

Populus Romanus Casare & Pompeio trucidatis, &c.) Caput istud tertium quasi proœmniū est ad Cæsaris

Cæsaris Aug. res gestas. Cuius si quis in vnum Tantarum speret cumulos aduoluere rerum. Promptus inponet glaciali Pelion Ossa. Gesta autem Octauij Augusti scribunt Liu. à 116. lib. ad finem vsque operis. Appia. lib. 2. 3. 4. & 5. bell. ciui. Suet. lib. 2. Plura in vitis Iulij Cæsaris. Cicero. M. Anto. M. Bruti, Plura compendiose more suo Plin. cap. 45. 7. nat. hist. Solin. c. 3. Gel. cap. 24. 10. & cap. 7. 15. Macrobr. 2. Satur. Valer. lib. 1. capite de somnio, item ca. 6. 7. Lactant. capite 8. 2. Sex. Aurelius, Sex. Ruffus, Ser. 6. Aeneid. super illud Virg. Hic vir hic est tibi. Eutrop. lib. 7. Orosius libr. 6. Quæ de eo scribunt Virgilius, Ouidius, Horatius, ac poetæ cæteris locis suis adducentur. Aduertendum Cæsarem Augustum quinque ciuilia gessisse bella. Suetonius tit. 9. secundi, & Seruius 6. Aenei. Propertius 1. 2. Luca. in 1. ibi. Hæc mercede placent diros, &c.

BELLVM MUTINENSE.

Caput IV.

Prima ciuiliū motuum causa, &c.) Bellum Mutinense scribunt Liu. li. 117. 118. 119. Appia. lib. 3. bellorum ciuil. Plutar. in M. Antonio Front. ca. 7. 1. c. 13. & 14. 1. Cice. in Philip. Suet. tit. 10. & inde lib. 1. Meminit Ouid. 15. Met. qui de Augusto loquens sic inquit: Illius auspiciis obsessæ mœnia pacem Victa petent Mutinæ. Idem Ouid. dicit 4. Fast. M. Antonium victum ab Octauio bello Mutinensi 18. Cal. Maias. Luce secutura tutos pete nauita portus, Ventus ab occasu grandine mixtus erit. Sit licet & fuerit, tamen hac Mutinensia Cæsar Grandine militia contudit arma sua.

Cuius secundus hæres Antonius, &c.) Nō lego M. Antonium hæredem institutū à C. Cæsare, Cæsar, inquit tit. 83. 1. Suet. tres instituit hæredes sororum nepotes; C. Octauium ex dodrante, & L. Pinarium, & Q. Pedium ex quadrante, reliquos in imacera. C. Octauium etiam in familiā noménque adoptauit: pluresque percussorū in tutoribus filij, si quis sibi nasceretur nominauit. D. Brutum etiam in secundis hæredibus. Appian. circa

finem i. bellorum ciuilium, non nominat aliū primū hæredem, nisi Octauium sororis suæ nepotem, ac filiū adoptiuum, & subdit: Miserandum porro vel imprimis id visum est, quum Decium Brutū ex eius percussoribus inter secundos hæredes scriptū cognouisset. Consuetudo nempe Romanorum in testamentis fuit, primis hæredibus secundos addere, vt si primi hæredes non adissent, nanciscerentur vltimi.

Acerrimi iuuenis, &c.) Decreuerat senatus, ne quis Augustum puerum diceret, ne maiestas tanti imperij minueretur. Autor Serui⁹ in Bucol. Virg. sæpè Octauium iuuenem nominat, vt, Hic illum vidi iuuenem Melibœe. & Hunc saltem euerso iuuenem succurrere seculo Ne prohibe, &c. Lege Cice. 4. & 5. Philip. De D. Bruto obsessio, Fron. c. 13. & 14. 3.

TRIVM VIRATVS.

Caput V.

Q*uum solus etiam grauis paci, &c.*) Exponunt hoc caput contenta Liu. li. 19 & 120. Pl. in M. Antonio, in M. Bruto, in M. Cic. Appia. lib. 3. & 4. bellorum ciuili. Sueto. rit. 12. 13. & 17. lib. 2. Eutrop. ca. 1. 7. Oro. c. 16. 6. Meminerunt Plin. c. 45. 7. Et Sol. c. 3. Apud Confluentes inter Perusiam & Bononiam asserit 4. bellorum ciuilium lib. Appi. Octauium, Antonium & Lepidum conuenisse in eam peninsulam, quam circa Mutinensem urbem Labinius fluuius efficit. De Ciceronis in heritu præter supradict. leg. Val. lib. 1. ca. de ausp. item cap. 3. 5. August. cap. 30. 3. Ciuit.

BELLVM CASSII ET Bruti.

Caput VI.

B*rutus & Cassius sic Casarem, &c.*) Bellum Cassij & Bruti scribunt Liu. li. 1. 21. 122. 123. & 124. Plutar. in M. Antonio & M. Bruto Appian. lib. 4. bello ciuili. Val. lib. 1. c. de omnibus cap. 2. 3. cap. 6. 4. c. 1. 5. cap. 1. & 8. 6. cap.

6. cap. 9. 9. Eutrop. cap. 1. 7. Suet. tit. 13. 2. Oroſius cap. 16.
6. Fron. c. 2. 4. Lege quæ ſcribit Lucretius li. 2. ibi, At non
magnanimi perculſit, &c.

Nam & aſſueta, &c.) Binas aquilas ad eos aduolan-
tes argenteis vexillis conſediſſe fama eſt, ſe inuicem ro-
ſtris, unguibus lacerantes, vel vt aliis placet, ſe mutuo
obſeruantes ac manentes, quæ publicis alimoniis à
prætoribus educatæ ſunt: eaque die quæ pugnam ante-
ceſſit, volantes abierunt. Autor App. li. 4. bello ciuil.
Val. lib. 1. c. de auſpiciis. Et ruruſ, Alites, inquit exer-
citu inſidentes ſæpenumero mœſtum clangorem edi-
dère. Idem ſcribit Plut. in Bruto. Hoc idem accidit an-
te pugnam Philippicam inter Cæſarem & Pompeiũ.
Luc. in 7. Nec ſolum Hemonij funeſta ad pabula belli
Biſtonij venere lupi, &c. Vultures triduo ante aut bi-
duo volare ſoliti ſunt, vbi cadauera futura ſunt. Plin. c.
6. 10. Herodotus Bryſonis Rhetoris pater, vultures ex
diuerſo orbe nobis incognito aduolare putauit, argu-
mento quod nemo nidum vidiffet vulturis, & quod
multi exercitum ſequentes repente appareant. Aristo-
teles cap. 5. 6. naturæ animalium.

Obuius Aethiops, &c.) Ex Aſia, inquit Appianus in
4. in Europam Bruto tranſmiſſuro cum exercitu, nocte
deficiente pene lumine horrendam vigilantia aſtitiffie
imaginem, quam quum impauide rogaret ille, quiſ-
nam hominum aut deorum eſſet, hoc ſolum reſpondiſ-
ſe: Tuus o Brute dæmon malus, in Philippis me vide-
bis, eamque nouiſſima in pugna quæ in Philippis acta
eſt, iterum illi apparuiſſe. Exercitui e caſtris exeunti
Aethiopem obuium factum memorant, quem vt ini-
quum omen auerſati interemere milites. Idem ſcribit
Plutarc. in Bruto. Idem contigiſſe Caſſio Parmenſi
apud Athenarum urbem, docet Val. lib. 1. tit. de ſom-
niis ca. 7. Faciunt huc quæ ſcribit idem Val. lib. 1. tit. de
omnibus cap. 7. & 8.

Cæſaris medicus ſomnio admonitus, &c.) Somnium
iſtud lege apud Val. Max. li. 1. tit. de ſonio. c. 1. De ſom-
nio quoduplex ſit, cur accidat, quod verum, quodque
faſſum, notauit plura in annotatio. Claudiani de ſexto
conſulatu Honorij ex Ariftotele, Cicerone, Plinio,

Macrobio, Augustino cap. 25. de spiritu & anima.
Lucret. 4. li. de rerum natura. Et quod quisque fere, &c.

BELLVM PERVSINVM.

Caput VII.

Alterum bellum concitauit, &c.) Hoc bellum scribunt Florus lib. 136. abbrevia. Suet. tit. 14. & 15. li. 2. Latus Appia. lib. 5. bellorum ciuiliū. Eutrop. cap. 1. 7. Orofi. cap. 16. 6. Plin. cap. 45. 7. Soli. c. 1. Bellum Perusinum, & cætera ab Augusto gesta bella sic Propert. prima 2. explicat. Nam quoties Mutinam, aut ciuilia busta Philippos. Aut canerem Siculæ Crassica bella fugæ, Euersosque focos antiquæ gentis Etruscæ, Et Ptolemææ littora capta Pharl. Aut canerem Ægyptū, & Nilum, quum tractus in urbem Septem captiuis debilis ibat aquis. Aut regum auratis circumdata colla catenis, Actiæque in sacra currere rostra via. Et Luc. in 1. His Cæsar Perusina fames. Mutinæque labores Accedant satis, & quas premit aspera classes Leucas, & ardenti Seruilia bella sub Aetna. Lege quæ de Augusto scribit Maro. 6. Aeneid. Hic vir, hic est tibi quem, &c. Ex verbis Propert. & Lucani patet, scriptores nõ semper seruare in scribendo eundem ordinem, quo res gestæ sunt. Quare non mirum est, in vetustis Flori exemplaribus post Mutinense bellum Perusinum bellum immeditate sequi, nisi hoc poëticæ tribuas licentiæ. Quid. in fine Metamor. enumerans ciuilia bella ab Augusto gesta Perusinum prætermisit. Illius auspiciis obsessæ mœnia pacem Victa petent Mutinæ, Pharsalia sentiet illum, Emathiique iterum madescant cæde Philippi Et magnum Siculis nomen superabitur undis, Romanique ducis coniunx Aegyptia tædæ. Non bene fisa cadet, &c.

BELLVM CVM SEXTO

Pompeio.

Caput VIII.

Sublatis percussoribus Casaris, &c.) Quæ hoc capite continentur scribunt Lilius li. 127. 128. & 129. Suet. tit.

tit. 16. 1. Copiosius Appia. lib. 5. bel. ciuil. Eutro. ca. 1. 7. Oros. ca. 16. 6. Plin. cap. 45. 7. Solin. cap. 3. Siculo bello ambulante in littore Augusto, piscis e mari ad pedes eius exiit. Quo argumento vates respondere. Neptunum patrem adoptantem eum sibi, Sex. Pompeio repudiato. Tanta erat naualis rei gloria sub pedibus Cæsaris futuros, qui maria tempore illo tenerent. Autor Plin. c. 16. 9. Lege carmina quæ capite præcedente adscripsimus. Hoc bellum canit eleganter Horatius ode nona Epodi, Vt nuper actus, Cum freto Neptunius dux fugit vltis nauibus, Minatus vrbi vincula, quæ detraxerat Seruius amicus perfidus.

BELLVM PARTHICVM DV- ce Ventidio.

Caput IX.

Quamuis in Cassio & Bruto, &c.) Hoc bellum scribunt Liuius libro 127. & 128. Latè Plutarc. in vita M. Antonij Appia. in eo libro qui Parthicus inscribitur copiose. Iust. lib. 42. Eutrop. c. 2. 7. Oros. cap. 16. 6. Multa Gel. ca. 4. 15. Noctium Atticarum. Et Val. Max. c. 10. 6. Front. cap. 1. 1. & cap. 2. 2. docet, quo astu Parthos superauit. Ventidius hic primus Romanorum Parthos superauit. Autor Eusebius in temporibus. Addit Appianus, Ventidius de Parthis vsque ad ætatem nostram solus triumphat, vir natione ignobilis: quum in Antonij amicitiam se insinuasset, illustri rerum occasiones adeptus est, quibus strenuè vsus, satis approbasse credit quæ de Antonio & Cæsare dicta sunt, feliciores per alios quam per seipso esse in bello duces. Lege Gellium & Valerium vbi supra. Docet idem Appianus, Parthos decem & octo præliis à Romanis superatos.

BELLVM PARTHICVM cum Antonio.

Caput X.

Expertis inuicem Parthis atque Romanis, &c.) Auctores historiae sũt Florus 130. li. suarũ abbreviationũ.

Plutarc. in vita M. Antonij, Appianus in Parthico, Iustinus lib. 42. Eutrop. capite primo septimi. Orosius ca. 16. 6. Frontinus cap. 3. & 13. secundi.

Gens præter armorum fiduciam simulat fugam, &c.) Scribunt Appianus in Parthico, Plutarchus in M. Crasso, Parthos fugientes sagittas à tergo emittere, quæ arte non minores quàm consistentes calamitates hostibus inferre. Virg. Fidentésque fuga Parthum, versis que sagittis. Lucanus, Emissa Parthis post terga sagitta. Horatius 12. ode 2. Car. Idem scribit Naso primo de remedio, & in Ibin. Primo de arte, Quid fugis vt vincas & cæt. Claudianus. Parthis sagittas tendere certior. Latius scripsi rem hanc in Epithalamio Honorij & Mariæ apud Claudianum.

Non minor ex aqua postea, &c.) De hac re sic Appianus in Parthico: Primi igitur, inquit, ad flumen quoddam peruenere, cuius aqua frigida admodum ac splendida fuit, verum falsa & venenosa. cuius causa adurenti siti præcordia à dolore vexabantur.

Quod quum à Mardo, &c.) Idem scribit Plutarchus in Antonio de Salmacidi Cariæ fonte, qui ingredienti in eum effœminat ac molles reddit, lege apud Ovidium 4. Metamorphos. ibi, Prætereo, dulci que animos nouitate, & cætera. Lege Strabonem lib. 14.

De sexdecim legionibus, &c.) Secundum enumerationem Appiani fuerunt in exercitu Antonij ferè tredecim supra centum milia hominum, ex quibus quum Antonius numerum recenseret 20. milia peditum, quatuor equitum milia amisisse comperit: non tamen omnia bello, inquit, cæsa, verum supra dimidium morbis valetudinè que consumpta. Plutarchus dicit Antonium habuisse in suo exercitu 370. milia hominum. In Parthorum verò exercitu equitum milia 400. In numero autem peremptorum Plutarchus cum Appiano concordat.

BELLVM CVM ANTONIO

& Cleopatra.

Caput XI.

F*Vror Antonij, &c.)* Quæ hic scribuntur habentur à Liuiò 130. & tribus sequentibus. Latè Plutarchus in

M.

M. Antonio. Suetonius tit. 17. & 18. lib. 2. Eutro. ca. 2. 7. Orosius c. 17. 6. Val. ca. 8. 3. August. cap. 30. 3. Ciuitatis, Lactant. cap. 8. 2. Lege quæ scribit Plinius cap. 35. 9. cap. 3. 21. cap. 3. 33. Macrobi. 3. Satur. versus finem.

Romanum imperium petit, &c.] Ouid. 15. Met. Romanique ducis coniunx Ægyptia tædæ Non bene fisa cadet, frustra que erit illa minata Seruitura suo Capitolia nostra Canopo. Item in fine 1. Fast. Idem scribit Horatius penultima primi Carmin. Dum Capitolio Regina dementes ruinas Funus & imperio parabat, Contaminato cum grege turpium Morbo virorum, quodlibet impotens Sparare, fortunæque dulci Ebria, sed minuit &c. Propert. 1. 2. Aut canerem Ægyptum &c. Lælius elegia 7. 4. Meminit Iuuenalis satyra 1. Plura Virg. in fine 8. Æneid. Hæc inter tumidi late maris &c. Ab ebrio imperatore.) Scribit Pli. in fine 14. historię natu. M. Antonium hominem ebrium fuisse, edito etiã volumine de sua ebrietate, quo patrocinari sibi ausus approbavit plane, & cætera quæ sequuntur.

BELLA ADVERSUS GENTES

exteras.

Caput XII.

H*ic finis armorum civilium, &c.*) Quæ hoc ultimo capite scribit Florus, habentur cõpendiosè à Suetonio tit. 20. & 21. lib. 2. Liviõ li. 132. & sequentibus. Eutrop. ca. 2. & sequentibus lib. 7. Oros. ca. 17. ac deinceps li. 6. Quas gentes Augustus deuicit, enumerat Virg. in fine 8. Æneid. Item Ouidius libro 15. Metamorph. ibi, Quid tibi barbariã &c. Lege quæ scribit 2. Trist. Horat. 14. & 15. 4. Carminum. Appianus in eo libro qui Illyrius inscribitur, circa medium enumerat gentes quas Augustus subegit. Hi autem sub Oxyci, Perthenethæ, Bithiætes, Taulatij, Cambei, Merromeni, Parissei, Doctæatæ, Carinij, &c. Lege Sextum Ruffum.

In hos expeditionem ipse sumpsit, &c.) Hanc Illyricam expeditionẽ scribunt Liviõ li. 32. Appia. in Illyrio, Octavianus externa bolla duo omnino per se gessit: Dalmaticum adolescens adhuc, & Antonio deuicto Catabricũ. Dalmatico etiam vulnera excepit, vna acie dextrum genu lapide ictus, altera autẽ & crus, & utrunque

Y

brachium ruina pontis confauciatus. Autor Suet. tit. 20. li. 2. Appi. dicit hoc accidisse nō Dalmatico, sed Iapodum bello: item nō in acie, sed vrbis expugnatione. Hanc vrbem Metulium nominatam dicit. Quam rem lege ibidē copiose. De Illyrio Plin. c. 11. 3. & Strabo li. 3. Illyriorū situs & eorū originem affatim Appianus vbi supra. Bellū contra Pannonios ab Augusto gestū signāt magis historici quā explicant. Appianus in Illyrico abūde scribit Pæonū ab Augusto expugnationē. Quos enim Latini Pannonios dicunt, Græci eos Pæones nomināt. Appi. meminit cuiusdā Elbij, per quē Possenos, qui ab Augusto defecerunt, domuit. Nō lego Vibiū aliquē, quo sint subacti Pannonij. Et hoc monēdi gratia Bellū contra Dalmatas ab Augusto gestū dicūt omnes qui Augusti gesta scribunt, sed copiose, vt cætera, Appianus in libro quē Illyricū inscripsit. Lege Suetoniū tit. 20. 2. Strab. li. 7. Delminium vrbē incensā à M. Figulo dicit Appi. vbi supra. Credo ob hoc legēdum nō Marius, sed Marcus, hoc c. in Floro. Quod de Mysijs hic scribitur, sumptū est ex li. 134. & 135. Liu. Appia. in fine Illyrij. M. enim, inquit Lucull⁹ L. Luculli frater, qui Mithridatē debellauit, Mysiorū regionē excurrit omnē & vsq; ad fluuii cursum tenuit, nec vterius quicquam à Ro. Remp. regentibus, contra Mysios actum fuisse, aut ab tributa redactos esse, aut ab Augusto gestum fuisse memini. Sueton. Eutrop. Orof. inter gentes subactas ab Augusto non numerant Mysos. Liu. cum Floro sentit. Idem Liuius lib. 135. scribit quod de Thracibus hic Florus habet. Pauci etiam meminerunt belli Thracij ab Augusto gesti. Sed Liuiū sequitur Florus lib. 135. Dacos subactos ab Augusto dicūt omnes. Vir. in fine 8.

Germaniam quoque vtiā, &c.) Bella in Germania auspiciis Augusti à Druso gesta scribit Liuius lib. quatuor vltimis ab vrbe cond. Strabo in principio 7. Eutrop. & Orof. vbi supra. Va. ca. 3. 4. & c. 2. 5. De isto Druso ad Cæsarē Augustum loquens sic 2. Frisium canit Naso: Aufoniumq; ducem solitis circūuolentis. Ponat & in nitida laurea ferta coma, Per quē bella geris, &c. Plura Virg. in fine 8. Æn. Laudes Drusi huius Lyrico carmine decantat Horat. ode 4. 4. Carm. eū aquilæ & leoni
com-

comparans. Quale ministrum fulminis alitem. Cui rex
deorum regnum in aues vagas permisit, &c. Et subdit,
Videre Rheti bella sub alpibus Drusum gerentē Vin-
delici, quibus Mos vnde deductus per omne Tempus,
Amazonia securi Dextras obarmet, &c. scribūt Porphy-
rio & Acron. Flaccū Hor. 4. Carminū librum cōtra in-
stitūtū fecisse, in laudē Drusi Neronis priuigni Augu-
sti, filij Neronis. Drusi morbo lōgo simul & elegāti car-
mine deplorat Ouidius ad L. iuiā matrē scribēs. Scribit
Li. Drusū in Germania ex fractura cruris periisse. Trā-
quillus autē Drusum morbo periisse tradit. Bellū Ger-
manicū simul cum supradictis sic exprimit 2. Tristium
noster Naso, Nūc tibi pannonia est, nūc Illyris ora do-
manda Rhētica nunc Præbēt Thraciāq; arma metum.
Nunc petit Armenius pacē, nūc porrigit arcus Parthus
eques, timida captāque signa manu, Nunc te prole tua
iuuenem Germania sentit, Bellāq; pro magno Cæsare
Cæsar habet. Hoc idē lege apud eundē Oui. in Cōsola-
toria ad Liviā, ibi, Quod semper domito rediit tibi
Cæsar ab orbe, Gestat & inuicta prospera bella manu.
Quod spes implerunt, &c.

Hercynium saltum, &c.) Hercyniæ syluæ roborum
vastitas intacta & congenita mundo, propē immorta-
li sorte miracula excedit. Vt alia omittantur fide cari-
tura, constat attolli colles occurfantium inter se radi-
cum repercussu. At vbi sequuta tellus non sit, arcus ad
ramos vsq;, & ipsos inter se rixantes curuari portarum
patientium modo, vt turmas equitū transmittāt. Pli. c. 3.
16. Videtur autē nomē sumptum ex Græco: ἑρκύς enim
Græcē, Latine circuitū septūmq; significat. Hercynia
sylua, inquit Strabo in 7. proceris frequens est arbori-
bus, & munitissimis in locis admittēs ambitū, in cuius
medio sita est ora ad habitandū accōmoda. Sua enim
magnitudine, qua dierū 60. iter occupat, varias regio-
nes ac gētes sepire videtur. Difficilius est prouinciam
obtinere quā facere.) Claud. Plus est seruasse repertū,
quā quæsisse nouū. Et Ouidius primo de arte amandī.
Non minor est virtus, quā querere, parva tueri. Casus
inest illic, hic artis opus. Ce cognomine ex prouincia
Druso à Senatu dato. Ouidius i. Fastor. Et mortem, &

nomen Druso Germania fecit.

Nihil illa cade per paludes, &c.) Quæ hic scribit Florus lege copiose apud Strabonem in principio septimi. Quibus, inquit, fides adhibita fuerat, ij magnas clades intulerunt, sicuti Cherusci, & eorum ditioni subiecti. In quibus tres Romanorū ordines militū cū Imperatore Quintilio Varo foederib⁹ fractis per insidias obtruncati sunt. Pœnas verò luerunt vniuersi & Germanico iuniori clarissimum præbuere triumphū, in quo illustrium virorum ducta sunt corpora, simul & foeminarum, Semiguntus Segesti filius, Cheruscorum ductor, & soror eius, &c.

Sub meridiano, &c.) Adduntur hæc à Floro in Augulandem, vt scilicet ostendat eum ex quatuor mūdi partibus, id est, orbe toto victoriam reportasse. Sic Hora. ode 14. 4. Carm. Te Cantaber non ante domabilis Medusque & Indus, te profugus Scythes Miratur, ô tutela præfens Italiæ, dominæq; Romæ. Te fontium qui cælet origines, Nilusq; & Ister, te rapidus Tigris, Te bellicosus qui remotis Obstrepit Oceanus Britannis, Te non pauēris funera Galliæ, Duræq; tellusque audit Iberiæ, Te cede gaudētes Sicābri Cōpositis venerantur armis. Idē ode 15. eiusdem 4. Solus Florus & Orosius c. 20. lib. 4. quantum memoriæ nunc occurrit, hos sub meridiano tumultus inter Augusti gesta enumerant. Sueton. tit. 21. 2. dicit Augustum alias item nationes malè quietas ad obsequium redegisse. Ptolomæus & antiqua Plinij lectio cap. 4. 5. nominant Musulamos, Castigandus Orosius vbi Vsulanos legitur.

Ad Orientem plus negocij &c.] Scribit Suetonius tit. 64. 2. Augustum ex Agrippa & Iulia tres habuisse nepotes, Caium & Lucium & Agrippam. Caium & Lucium adoptauit domi, per assem & librā emptos à patre Agrippa. Subdit Suet. sequenti titulo, Caium & Lucium in 18. mensū spatio amisit ambos, Caio in Lycia. Lucio Massylie defunctis. Adde tu ad hæc quæ scribunt Eutropius capite secundo, septimi, & Orosius capite vltimo, sexti.

Sub occasu pacata ferè erat, &c.) Gesta ab Augusto in Hispania scribit Liui. lib. 135. Iust. lib. 44. Suetonius

tit. 20. & 21. li. 2. Eutro. c. 2. 7. Cantabrico bello per quinque annos acto, totaque Hispania in aeternam pacem cum quadam respiratione lassitudinis reclinata ac reposita, Cæsar Ro. rediit. Quibus etiam diebus & c. Autor Oros. c. 20. 6. Lege Hor. ode 5. & 14. & 15. 4. Carm. De his populis latè Plin. & Strabo lib. 3. Scribit Pli. c. 69. 2. auspiciis Augusti totum Oceanum nauigatum fuisse.

Natura regionis circa se omnis auri, &c.) Possidonius autor est, M. Marcellum tributum ex Celtiberia exegisse talentum DC. Ex quo coniecturam facere licet, quod Celtiberorum natio frequentissima fuerit, & auri atque argenti copia excellens, tamen agrum incolentes sterilem. Strabo li. 3. Plin. multa de Hispaniæ fertilitate. c. 3. 3. ca. 4. 33. c. ultimo libri ultimi. Solin. cap. 36. Claud. de laude Serenæ de Hispania sic inquit: Diues equis, frugum facilis, preciosa metallis &c. Chrysolola, inquit, c. 5. 33. Plin. largissima in Hispania De Minio, Plin. cap. 7. 33. De colorib. ca. 8. 21. cap. 6. 35.

Nam & Scythæ miserè legatos &c.) Suet. tit. 21. secundi, Qua virtutis moderationisque fama. Indos etiam ac Scythas auditu modo cognitos, pellexit ad amicitiam suam, populique Roman. per legatos petendam. Parthi quoque & Armeniam vendicanti facile cesserunt, & signa militaria que M. Crasso, & M. Antonio ademerant, repositi reddiderunt &c. Idem scribunt Liuius 39. Eutropius & Orosius ubi supra. Hos legatos apud Tarracoenam citerioris Hispaniæ urbem, Augustum Cæsarem inuenisse scribit Orosius. Lege ipsum in fine sexti: quoniam hanc cæteris copiosius narrat historiam.

Nihil magis, &c. Distantiam à Gaditano freto quo legati ad Augustum venerunt, ad Orientem. Indos, Scythas atque Seres ponit Plinius c. 33. li. 6. Ab ortu ad occasum, hoc est, ab ipsius Indiæ extremitate usque ad Herculis columnas, Gadibus sacratas, octuagies quinquiescentena septuaginta octo milia sunt. Lege Martianum Capellam cap. 5. & duobus sequentibus, libri sexti.

Septingentesimo ab urbe condita an. &c.) Legendum videtur, septingentesimo quinquagesimo, vel septingentesimo quinquagesimo secundo, ut ca. ultimo sexti habet Orosius. Nam ut etiam supra terigimus, anno

709. vel 710. ab Vrbe condita Octavianus Romano imperio potitus est. Pax autem de qua hic agitur, videtur accidisse circa annum 38. Imperij eiusdem. Anno enim 15. imperij Tiberij Christus dominus passus est, vt scribunt Tertulianus, Eusebius, Lactantius c. 10. 4. Augustinus cap. vltimo 18. Ciuitatis, item cæteri. Tiberius autem anno 707. ab vrbe condita Romanum imperiũ adeptus est. Præterea anno septingentesimo ab vrbe condita Cicero consul fuit, adhuc Iulio Cæsare superstite, vt capite primo quarti huius annotatum est. Lege quæ in principio quarti huius scripsimus.

Tractatum etiam in Senatu &c.) Quæ hic scribuntur lege latè ex tit. 2. Suetonij. Annotandum autem est, Idibus Ianuariis, quo die flamẽ Dialis in æde Iouis Capitolini veruecem mactare consueuerat, Octavianum Augustum cognominatum fuisse. Aut. Ouid. 1. Fast. Quo cognomine sancta vocant Augusta patres. Augusta vocantur Tempia sacerdotum ritè dicata manu, Huius & augurium dependet origine verbi, Et quodcunque sua Iuppiter auget ope. Huius Augusti tanta fuit animi virtus atque morum sanctimonia, vt diuinos honores viuis meruerit. Horatius secundo epistolarum: Præfenti tibi maturos largimur honores, Iurandæque tuæ per nomen ponimus aras. Sed id excellentius multo: vt Principe quo summo descendens, Christus olympo, Virginis ingressus viscera factus homo est. Hæc pauca habuimus quæ tumultuariè; & vnus mensis ocio, ad Floriam ampliandam historiam elucubrata publicaremus. Sed vereor ne occasionem pluribus dederim obloquendi, qui vt suæ consuetudini satisfaciant, nostras has vniestres vigilias obnixè culpent. Quibus in præsentiarum non aliud respondemus nisi vt ipsi Maiores maiora sonent, mihi parua locuto Sufficit in vestras sæpe redire manus.

FINIS.

EX IVSTI



EX IVSTI LIPSI ELECTORVM

LIB. II.

CAPVT V.

*Locus in Floro magis eximius correctus. Veterum
fusus & erratio super religione Iudaicâ. Vitis
aurea in eorum templo, quid, quâquo formâ ea
fuerit. Plinius explicatus.*

Florus (ita enim indigetare cum
priscis libris malim, quàm Iulium: quoniam
Hispanâ origine fuisse colligo, & nisi fal-
lor ex ipsâ Senecarum gente) is inquam
Florus compendium non tam Liuij, à quo sæpe dif-
ferit, quam rerum Romanarû scripsit, si quid mei iu-
dicij est, compositè, disertè, eleganter. Subtilitas qui-
dem & breuitas in eo sæpe mira: & sententiarum
quædam gemmalæ cum iudicio insertæ & veritate.
Is liber & vulgi manibus tritus, & limatus nuper do-
ctorum virorum censuris, probè & peritè, fateor: nisi
quod fordium etiam nunc aliquid superest, purgan-
dum nobis. Inter eas locus de victorijs Pompeij Ma-
gni.

LIB. III.

Caput V.

Hierosolyma defendere tentauere Iudai: Verùm hæc
quoque intrauit, & vidit illud grande impie gentis
arcum patens, sub aureo vii cælo.

Y iiij

Nam quæ istæ comparatio patentis arcani, cum aureo cælo? Inepta, & nulli rei. Quin si attendis, fatere verè nos & cum historiæ momento emendasse, *sub aureo vitem calo*. Ita scilicet res est, Vitis aurea magnæ artis & pretij, in Iudeorum templo fuit, quam Pompeius illic, siue repperit, vt Florus & Tacitus volunt, siue oblatam ab Aristobulo recepit, vt Iosephus & Zonaras narrant. In hanc vitem ludit & dentem stringit nunc Florus: & En, inquit, hoc illud secretum & grande arcanum, quod templi sui adytis Iudei cælant & colunt. Nam Græci plerique & Romani, quoniam sacra illa gens aliena à ritibus receptis & profanis nec statuas in templo haberent aut simulacrâ: mira & prodigiosa de religione eorum & mysteriis suspicati. Alij mundum colunt, alij nubes, alij Bacchum, quidam asinum & suem. At Florus quasi rem acu tangens, prodit de vite. De quâ ipsâ Tacitus: *Sed quia sacerdotes Iudaorum tibia tympanisque concinebant, vitisque aurea in templo reperta, Liberum patrem colit domitorem Orientis quidam arbitrati sunt.* vbi hoc amplius discis, vitem hanc tractam in argumentum Liberi culti. Quæ opinio item Plutarchi est, diffusè posita & firmata ab eo in libro 1111. Symposiac. quæstione v. Iosephus de vite eadem. lib. Antiquitat. xiv.

Πομπήν ἐς Δαμασκὸν ἀφικομένην, ἦκον παρ' αὐτὸν πρέσβεις ἐξ ὅλης Συρίας, καὶ Αἰγύπτου, καὶ ἐκ τῆς Ἰουδαίας. ἐπέμψα γὰρ αὐτῷ μέγα δῶρον Ἀριστόβελος, ἀμπελον χρυσοῦν ἐκ πεντακοσίων τετρακόντων. μέμνηται δὲ τῷ δῶρι Στράβων ὁ Καρπείδ' οὗ λέγων οὕτως ἦλθε δὲ καὶ ἐξ Αἰγύπτου πρεσβεία καὶ Σέφανος ἐκ χρυσῶν τετρακισχιλίων καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἴτε ἀμπελος, εἴτε κῆπος. τερποδὴν ὀνόμαζε τὸ δημιούργημα· τοῦτο μὲν τὰ τὸ δῶρον ἰσορήκαμεν ἡμεῖς ἀνακείμενον ἐν Ρώμῃ ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Διὸς τοῦ Καπιτολίνου, ἐπιγραφῶν ἔχων Ἀλεξάνδρου τῆς Ἰουδαίων βασιλείας· ἐτιμήθη δὲ εἶναι πεντακοσίων τετρακόντων.

Id est:

Id est, Pompeius autem cum Damascum venisset, legati ad eum venire ex omni Syria, Ægypto, Iudæa. Miste vero illi in signo donum Aristobulus vite auream, pretij quingentorum talentorum. Cuius doni Strabo etiam C. Propertius meminit, his verbis, Venit & ex Ægypto legatus, & corona aureorum quater mille, & ex Iudæa sius vitis, siue Hortus. Terpolem, id est delectamentum, vocabant ad opus: quod vidimus etiam nos Romæ dedicatum in templo Iouis Capitolini, cum inscriptione Alexandri Iudæorum regis: ἀστράβαστος τε & ἀφροδίτη τε & ἑξ Ἰουδαίας, δῶρον ἐξ Ἀριστοβούλου μεγαλοκρίνοντες, ἀμπελον χρυσίου ἐν πεντακοσίων ταλάντων. Ταύτην φησὶν ὁ Ἰωσήπος ἐν Ρώμῃ δεδασαδῆν ἐν Καπιτωλίῳ ἀναστειμένην Διὶ. id est, Non multo post Pompeio Damascum profecto cum multis alijs ex locis, tum è Iudæa legati venerunt vitam auream munus Aristobuli ferentes quingentum talentum, quam se Iosephus Romæ vidisse assertit in Capitolio dedicatam. Ad hanc ipsam nobilem vitam traho Plinij locum siue Actorum potius, quorum verba in Plinij 37. cap. II. vbi inter dona, triumpho Asiatico, Pompeius intulisse fertur. *Montem aureum quadratum, cum ceruis & leonibus & pomis omnis generis, circumdata vite aurea.* Quibus verbi appositè obserua, vitam hanc non simplicem fuisse, sed monti aureo inplexam totumque opus in formam horti flexum. Ideo in Strabonis verbis apud Iosephum, εἴτε ἀμπλοὶ εἴτε κίττοι, ambigue positum. Ideo in Floro *vitis sub aureo celo.*

EX LIBRO ELECTORVM II.

Caput XV.

Multitudo & frequentia ergastulorum mira. Totam Italiam obtinebat, nec liberis capitibus iam in eâ sedes aut locus. Liuius iure queritur libro 7. *Optimam multitudinem innumerabilem liberorum iam capitum in his locis fuisse, quæ nunc, vix seminario exiguo militum relicto seruitia Romana ab solitudine vindicant.* Ve ad-

positè Seneca, in verbis supra. *Greges victorum metandi*, dixit: copiam hanc adspiciens, & quod iis tantum non per cohortes & legiones metanda velut castra. Sparsa etiam per prouincias. Florus de Sicilia: libr. 3. cap. 19.

Terra frugum ferax, & quodammodo suburbana prouincia, latifundiis ciuium Latinorum tenebatur. Hic ad cultum agri frequentia ergastula, cathenatique cultores, materiam bello praeuere. Quo loco parum mihi graui aut rati ciues illi Latini, quis veterum ita loquitur? socios Latinos dicunt non ciues. Res ipsa non vera, certè enim Romani ipsi agros eos hebuerunt, non Latini. Corrigo, nisi fallor, aptè, ciuium lautiorum. Diuites scilicet intelligit, & lautos, qui per illam aliasque prouincias latè possidebant.

In terrâ etiam Galliâ ita crebra, vt M. Antonius ad Mutinam victus & fugiens, exercitum suum ex ipsis supplere conatus sit. D. Brutus ita scribit ad Ciceronem: *quacunq; iuit, ergastula soluit, homines abripuit.* Nec aliam magis intimam causam scio solitudinis & vastitatis inductæ per Romanas prouincias: qua Barbaris deinde expositæ in direptionem & prædam.

EX EODEM LIB. II.

Electorum.

Caput XIX.

IN Floro complura ab ingenio aut à libro emédata. Subrecti vel surrecti vox. Lucilius correctus & explicatus. Umbri veteres Italiae incolæ. Remos detergere, nauticum verbum. Postpositio copulae notata, & Agellij firmatae scripturae veteres. Perses rex è templo receptus. Plebs hæreditatis iure poscebat agros, & notæ plures.

Annæus Florus, etsi acriù aliquot Criticorum manus subiit, non effugiet tamen meas. Medicinam à me aliquot locis accipiet, aut quis scit, si nouas plagas? Verè enim anceps nostrum auxilium, imò sæpè præceps: & conuenit illud Homeri in ista:

ἡ δὲ μακρὰ πρὸς τὴν ἰσθμὸν ἑσθλὰς μάλιστα μίνα πολλὰ δὲ λυγρὰ.

FLORVS LIB. I.

Caput XIII.

DE GALLIS.

HI quondam ab ultimis terrarum oris, cum cingentur omnia Oceano ingenti agmine profecti.

Liber scriptus, qui apud me hinc melior: ab ultimis terrarum oris & cingente omnia Oceano. Magnum enim hoc nostrum mare intelligit, orbique circumfluum.

Caput XVI.

DE CAVDINÆ CLADIS

detersâ ignominiâ.

ET vltionem flagitans milos Papirio duce (horribile dictu) subiectis ensibus per ipsam viam ante pugnam furit.

Lege, subrectis: & acrem ardorem hunc militis pugnaturietis percipies, Eadem vox restituenda Lucilio, in hisce versibus:

Nam quid moestino subrectoque huic opus signo? Vt lursaretur lardum & carnaria patrum furtim conficeret.

Non, ut viri docti etiam edunt, subiectoque. Nam subrectum illud signum, res turpicula est quæ appendi contra fascinum solita.

Plinius, Contra fascinationes in remedio sunt Satyriva signa. Satyri nimirum picti & ficti semper, rebus iis surrectis: sicut & hermae illi viales aut hortenses. Macrobius lib. I. Plerumque etiam simulacra Mercurij quadrato statu figurantur, solo capite insigniti & viribus eiectis. Hoc diduxi: quia doctissimo Turnebo hic nubecula: qui Mutinum etiam interpretatur in illisce versibus, silentii deum. At nos ex Festo & Arnobio longè alium eum scimus.

Caput XVII.

Hactenus populus Romanus bellum cum singulis gentium: mox aceruatim, tamen sic quoque par omnibus. Etescorum duodecim populi in

id tempus incitati, antiquissimus Italiae populus Samnitium, reliqui in exilium Romani nominis repente coniurant. Hæc confusa mutila, partim falsa. Corrigo & expleo à meo libro. Etruscorum 12. populi, Vmbrii in id tempus intacti antiquissimus Italiae populus, Samnitium reliqui in excidium, &c. Omnino enim inferendum id de Vmbriis, qui intacti, & vt Livijs in hac ipsa re ait, *integri cladibus belli: non autem Etrusci aut Samnites.*

Sed & iidem Vmbrii recte antiquissimus Italiae populus: quod & Dionysius non abnuat libro primo.

EOD. CAP. DE FABIO MAXIMO
in Etruscos pugnante.

Nam subito inconditos atque palates aggressus est, captisque superioribus iugis in subiectos suo more detonuit.

Quid illud, suo more? An sæpius id à Fabio factum? Parum aptum, & vanum est, scripserimque, Iouis more. Spectavit enim, ad detonandi verbum: & certè sequitur. *Ea namque species fuit illius belli quasi in terrigenas è cæto ac nubibus tela mitterentur.* Itaque omnino cum Ioue, eum comparare voluit & quidem, gigantes ex alto attonante.

Caput XXII.

C*um senatu quoque de aquo bonoque certatum est: Cadeo vt relictis sedibus solitudinem & interitum patriæ suæ minarentur.*

Certamina inter senatum & plebem, at non de aquo aut bono. Scribe cum meo libro. *Cum senatu quoque vehementius aquo bonoque certatum est, id est acrius quam æquum bonumque esset.*

LIB. II.

Caput II.

D*E pugna Duilij navali: Prælij verò fama mirabilis, cum illas celeres volucresque hostium naues, hæc graves tardasque comprehenderent. Longè illis plus nauticæ artis, decurquere remos, & ludificari fugâ rostra, Iniectæ enim ferreæ manus, machinæque aliæ ante certamen multum ab hoste derisæ. Locus non semel vitiosus. Primum lego, prælij verò forma mirabilis, non fama. De ipsa enim imagine habitumque pugnae loquitur,*

tur, non de rumore. Deinde ex prisco libro, *longè enim nauticæ artes.* Omnino eleganter. Procul, inquit, Pœnis maritimæ suæ artes & sine usu, contra vim fortunamque Romanam. Genus dicendi elegans, huic nostro infra iteratum, & in Cæsare etiam corruptum, libro 1. *Longè iis fraternum nomen populi R. ab futurum,* scribendumque futurum. Postremò iterum è coniectura, *deterguere remos.* Quid enim arctis in detorquendis remis? nec sanè legi. At detergère nauticâ & maritimâ phrasi, nimis crebrò, quod nò aliud, quàm transuersæ navis hostilis cum impetu & transcurso remos perfringere, auferre, & velut puram ab ijs reddere, quâ formâ detergere palmites, scriptum Columellæ: *detergere pinnas muri* Liuiò. Cæsar de Massiliensibus. *Pluribus nauibus adoriri singulas, aut remos transcurrentes detergere, si possent contendebant.* Liuius 36. *Dua regia vnâ circumstant, & ab utroque latere remos detergent.* Et exempla obuia.

Ibidem.

Metello igitur consule, spirantibus aliis Pœnis & reuerso in Siciliam bello apud Panormum sic hostes cecidit, ut ne amplius ea insula concitaretur.

Vetus, ut nec amplius eam insulam concitarent. Ego, cogitarent, rectum censeo.

Caput VI.

DE Fabij legati animosa voce, & factò in curia Carthaginiensium.

Qua, inquit, mora est? Fabius, in hoc ego sinu bellum afferò & pacem, Vtrum eligitis, vtrum placet, summo. Cùmque succlamatum esset, &c.

Multo breuius & concinnius noster, in hoc ego sinu bellum pacemque porto. Vtrum eligitis. cùmque succol.

Ibidem. De liberali studio Romanorum in patriam.

Opes suas libens Senatus in medium prodidit, nec præter quod in bullis, cingulis atque anulis erat quidquam sibi auri reliquere. Apagaurum singulare, non ho

Romanum. Scribe, *singulis atque anulis*. Augustinus 3.
De Ciuitat. Dei, hac ipsa in re: *Præter singulos anulos aureos singulâsq; bull^o, miserabilia dignitatis insignia nihil sibi auri Senatus ipse reliquit.* Corruptedo loco transpositio illa copulæ fuit, priscis tamen vsitata, & per me nunc reuocanda. In Agellio lib. 1. cap. 11. *Totiusque villa venustate, aquis undique, canoris atque auibus personante.* In eodem libro 19. c. 1. *Nihil de periculatori, de satitiâ atque remissum.* Et cap. 19. *poculis mox, sermonibus atque tempus fuit.* Quæ tamen omnia mutant contra libros & corrumpunt. Atqui in vetere etiam lege Manilia clare: *Municipibus, eis atque in quorum agro id factum erit.* Notet, atque imitetur iuuentus.

Ibidem.

O populum dignum orbis imperio, dignum omnium favore & administratione hominum ac deorum! vetus, admiratione hominum, rectissimè.

Caput VIII.

DE BELLO ANTIOCHICO.

Hoc velut sidere Asiatici belli mota tempestas, & maximus regum conuentus fortiter indicto bello, cum ingenti strepitu ac tumultu mouisset ex Asia ocia & lucus tanquam victor agitabat.

Vetus, *indixisse bellum*, ex quo scribo *maximus regum contentus fortiter indixisse bellum.* Sententia plana & vera. Non enim tam gessit bellum, quam mouit.

Caput X.

DE VICTIS ISTRIS.

Ipsè rex Æpulo equo impositus sum subinde crapula & capitis errore lapsaret, captus in sese vix & agrè postquam experrectus est, didicit.

Falsum nomen regis nec à Floro positum. Scripserat

rat: ipse rex ab epulo, equo impositus. Claudius enim eos epulantes inuaserat, ut ante narrat.

Caput XI.

CAllograciam quoque Syriaci belli ruina conuoluit. Fuerant inter auxilia regis Antiochi. An fuisse cupidus triumphi Manlius, an eos visos simulauerit, dubium: certè negatus est victori triumphus, quia causam belli non approbauit Senatus.

Distinctione & correctione sententiam totam expedio: fuerint inter auxilia regis Antiochi, an fuisse cupidus triumphi Manlius, ac eos visos simulauerit dubium. Réne ipsa auxiliares Antiocho fuerint, inquit, an famâ tantùm & sermone Manlij, ambigitur.

Caput XII.

Mulò vehementius sub hoc Macedones quàm sub patre consurgunt, quippe Thracas in vires suas traxerant. Atque ita industriâ Macedonum, viribus Thracum, disciplinam Macedonicam temperauere. Plenius veriusque ista meus codex. Atque ita industriam Macedonum viribus Thracum, ferociam Thracum disciplina Macedonum temperante.

Ibidem de Capite Perse, Sed nec reuerètiore capta maies-tatis alius Paulo fuit, cum in conspectum venisset hostis, in templum recepit, & in conuiuijs adhibuit, liberòsque admonuit suos ut fortunam cui tantum liceret reuererentur.

Aliquantisper anxium me habuit locus. Quomodo enim in templum receptus Perses? quod nemo tradidit, imò omnes contrâ, in tabernaculum Paulli deducum & in castra, vetus liber, receperat, non, recepit, ex quo occasio mihi bellæ coniecturæ: cum in conspectum venisset hostis (nam templo re ceperat) & in conuiuijs, &c.

Atque hæc ipsa res est. Perses in templum confugerat, inde ab Octavio eductus & ad Paullum in prætorium perductus, eodem die conuiuio comiter adhibitus, & cæteri honores habiti. Liuium ac Plutarchum vide.

Caput XV.

De Carthaginis incendio.

Quod domibus ac templis suis spontè hostes immiserant, ut quatenus vrbs eripi Romanis non poterat triumphis arderet.

Acumen & lucem scientiæ reddo: quatenus vrbs eripi Romanis non poterat triumphus arderet. Carthaginenses, inquit, sua ipsi templa ædésque incenderunt: ut quoniam vrbs eripi iam Romanis non poterat, saltem instrumenta triumphis & prædam non haberent.

LIBRO III.

Caput V.

DE BELLIS MITHRIDATÆIS.

Ictum cum Ponticis fœdus, recepit [Sulla] Bithyniam à rege Nicodeme, ab Ariobarzane Cappadociam, ac sic erant Asia rursus nostra, ut coeperat.

Hæc manifeste παρὰ τῆς ἀλβειανῆς ἰσορίας. Scribe verò, recepit Bithyniam à rege Nicodemes, Ariobarzanes Cappadociam. Non enim Sulla aut Romani sociis regibus & eo bello bene meritis, auita regna extorserunt, sed contra Mithridati erepta reddiderunt. Appianus, Plutarchus, & alij clarè in hoc ipso fœdere Sullano.

Ibidem, De Pompeio.

At in Septentrionem Scythicum iter tanquam in mari stellis secutus, Colchos cecidit.

Optimè liber scriptus, tanquam in mari, secutus stellis, quasi vagum illud & ignotum Romanis iter ad stellas direxerit, ut cursum nauarum. Et statim, excidit, pro, cecidit. Vulgata lectio obscura & cum fluctu.

Caput

Caput VI.

Ipsas Propontidis fauces Porcius Cato, sic obditis nauibus, quasi portam obseruauit.

Legō illustri imagine, obditis nauibus quasi portā obserauit.

Caput XIII.

De seditionibus Agrariis.

Reduci plebs in agros unde poterat sine possidentium euerfione: qui ipsi pars populi erant. Et tamen relictas sibi à maioribus sedes atate quasi iure hereditario possidebant.

Non ea mens Flori defēsum euntis possessores attende, sed contra quid pro eiecta plebe dici posset, adiecit. Itaque veteri libro recte obest in atate, quo duce cōiicio deinceps, hereditario iure poscebant. Plebs scilicet fraude, vi, pecuniā potentium eiecta agris, & ut ipse capite sequenti loquitur laribus focisque exul, sedes veteres à maioribus relictas, ut hereditatem, repetebat.

Caput XVIII.

Ipse Iulius Caesar exercitu amisso, cum in urbem conuenitus referretur, miserabili funere mediam etiam urbem peruiam fecit.

Sive de Iulio hæc verè, sive potiùs de Rutilio (nam alij Annales aliter:) tamen de peruia Vrbe facta haud conuenit. Omnino lego, Urbem peruiam fecit, compulsis vocibus quæ male diductæ.

Lib. III. cap. I.

De coniuratione Catilinæ.

TAnti sceleris indicium per Fuluiam emerfit, vilissimum scortum, sed parricidij innocens. Tum Consul etc. Vetus, sed parricidij innocens. Lego, patricijs innocens. Consul.

Caput II.

Nunquam imminentiis ruina manifestoria prodigia, fuga victimarum, examina, insignes interdus re-

nebra. Auctore libro, examina insignis, verissime!

Ibidem.

Photinus atque Ganymedes, diuersi per mare, & transfugio & morte consumpti.

Egregie idem liber, diuisa per mare & terras fugam morte consumpti.

Ibidem.

Quinam ille horror, cum eodem tempore fluctus, procella, armenta conflagrent?

Noster codex, procella, viri, nauas, scementa conflagrent? optime: sic tamen vt, elementa, restituum, pro spurca ea Scementorum voce.

Ibidem de nece Iuliana.

Nec diutius dilatio donata est, sed Brutus, Cassius, alique patricij, cōsenserunt in cadē Principis, Patriciūne? Atqui Cassius ipse quem nominas, & plerique coniu-rati alij, è plebeis. Emendo alique patrum. E Senatu enim dumtaxat fuisse eos significat, non è patriciis.

Caput Vlt.

Astures per idem tempus ingenti agmine à motibus suis descenderant, nec tenuere suos, vt barbari impares: sed positis castris apud Asturam flumen, trifariam diuiso agmine, tria simul Romanorū agmina inuadere parabant.

Longe diuersa libri mei tertio. Et palam probior: nec temerè sumpta, vt barbaris, spes: sed positis castris. Non hæc descensio temeritatis fuit, inquit. quæ agnata barbaris: sed consilij & astutiæ cum effectu quidem, nisi proditio interueuisset. Sed facio finem, cum plura sanè habeam in hunc scriptorem, verum hæc ipsa nonne nimia? quibusdā scio, qui ad Capita ista paulò pleniora nauseant & fastidiunt, ipsi rerum vacui. Quibus Critice hæc in speciem est, non in vsum: qui in multas ocreas pedesque diuidant vnicū hunc agellum. At me diffundere & parti ri hæc talia iam piget redētque: admetiar ea potius perticis, imò iugeribus totis. Tibi autem, Lector, quantulum est, adnotare hæc ad oras tui libri, Laborem, certè quærendi, cogitandi, non nihil minuit tibi labor noster.

FINIS.

IANI

IANI GRVTERI
NOTÆ IN LI-
BRVM I. FLORI.

PROLOGO.

V S Q V E *Cæsarem.*] sic repositi, auctoritate vetustissimæ editionis, quæque ideo manuscripti codicis vicem suppleat. post cusi, in *Cæsarem.* vt & noster initio libri secundi: *quum à terra fretum vsque venisset.*

Late ubique per orbem.] ita v. e. illud *ubique* aliis abest edd.

Consensisse Virtus & Fortuna.] non tempero mihi, quin appingam Ammiani verba lib. xiiii. *Tempore quo primis auspicijs in mundanum fulgorem surgeret victoria dum erunt homines Romæ, vt augetur sublimibus incrementis scedere pacis æterna, Virtus conuenit atque Fortuna plerunque dissidentes: quarum si altera defuisset, ad perfectam non venerat summitatem. Eius populus ab incunabulis primis ad usque pueritiæ tempus extremum, quod annis circumeluditur ferè trecentis, circummurana pertulit bella: deinde ætatem ingressus adultam post multiplices bellorum arumnas, Alpes transcendit & fretum: in iuuenem erectus & virum, ex omni plaga quæ orbis ambit immensus, reportauit laurea triumphos: Iamque vergens in senium, & nomine solo aliquoties vincens, ad tranquilliora vita discessit, &c. hæc omnia clarissimam toti prologo aspergunt lucem: quibus addatur licet Plutarchus lib. de Fortuna populi Romani.*

Sicut cætera.] ait Vinetus *miss.* plerisque abesse bigam verborum istorum. at habentur in v. e. & aut suspicans fallor, aut auctor intelligit reliqua imperia, quæ præcessere Romanum.

Atque in semet.] quum extet in mss. nonnullis Vine-
ti, *atque in semel*, ferè id admiserim.

2 *In seculum nostrum haud multo.]* sic restitui, manu-
ducente v. e. quæ habebat, *nostrum haud non multo*. post
excusi, *nostrum sunt non multo*.

Mouet lacertos.] miror cur summæ diligentiae & e-
munctæ naris vir Camers, tentet legere, *mouit*, quum
de præsentis loquatur auctor, idque vel probet quod
modo præcessit, *in seculum nostrum*. huc faciunt illa
Prudentij lib. posteriore contra Symmachum:

-- *nec enim spoliata prioris*

Robore virtutis sensit, nec secula sensit,

Nec tremulis, quum bella vocant, capit arma lacertis.

Quasi reddita inuentute reuivescit.] simile quid de suo
xuo Curtius lib. x. Non ergo *reivivescit solum*, sed etiam
floret imperium, &c. de suo Prudentius eodem libro; vbi
introducitur Romam loquentem:

O clari saluete Duces, generosa propago

Principis inuicti; sub quo senium omne renascens

Deposui, vidique meam flauescere rursus

Canitiem. nam quum mortalia cuncta vetustas

Imminuat, mihi longa dies aliud parit auum;

Qua viuendo diu didici contemnere finem. &c.

sed abruptam melius est; nã omnia talium plena, nec
mihi nunc propositum scribere commentaria; cui vix
temporis superest punctum, conferendi isthæc cum
principe editione.

C A P. I.

H*oc de se sacerdos.]* editi, *Vestis sacerdos*; sed quum
absit ea vox & mss. doctissimi Vineti, nec compa-
reat in nostra editione, deleri posse putavi, quum id ex
aliis historiis facile scirent lectores, neque auctor no-
ster instituisset exactam rerum narrationem: punctis
tantum omnia signat.

3 *Iam bis septima sobole.]* sic iuxta historias Camers.
abest tamen Vineti mss. vocula *bis*. noster editus, *iam
septimus sobole*.

Hic palatium occupat.] sequutus sum mss. Vineti. ty-
pis enim cusi omnes *Palatinum*.

assueta

assuata sanguine & prada.] ita Vineti mss. noster consueti.

4 *Hinc templum, & Stator*] sic præter Iornandem & lectionem codd. Vin. etiam vetus noster: & rectè: nam aliq. edd. *Hic templum esto, inquit Stator Iupiter, aut hic templum est, &c.*

Imposuit iuuentus.] ita distinxì, ita scripsi, suasu v. e. posteriores, *imposuit, vt iuuentus, &c.*

Cui mox.] editio Vineti, *cui rei mox.* quam extrudi posse putabam quum abesset & mea & reliquis edd.

Quirinum in calo.] abest meo præpositio, in rectè. *vs gentium Roma potiretur.*] verissima certè quam prodidit quidem Vinet. fuisse in mss. & Iornand. sed tamen retinere non ausus est. ante cusi, *vt gentium imperio Roma potiretur.* perperam. abestque & meo illud imperio, qui tamen, *ita gentium,* quomodo & Camertis editio, nisi quòd etiam is addat imperio. at non aliter Cicero lib. 111. de Repub. *Noster populus socius a defendendis, terrarum iam omnium potitus est.*

CAP. II.

Ceteraque sacerdotia.] ita Vin. editio, aliq. ceteròsque per sacerdotia.

vt quod vi & iniuria occupauerat, &c.] egregia verò laus; quàmque sugillat plus vno loco Lactantius, Augustinus, aliq.

CAP. III.

Exercita iuuentute.] ita malui cum v. e. & mss. quàm quod præferunt vulgati: *exercitata.* Virg. 1. Georg. *Exercetque frequens tellurem, atque imperat aruis.* Sallust. bell. Iugurth. *forte Abdalsa exercito corpore fessus, in lecto quiescebat.*

Sic (rarum) vnus manu, &c.] ita antiqua nostra editio, nisi quod, *Sic rerum vnus manu, &c.* vulgati, *Sic (rarum) alias decus) vnus, &c.*

sed facinus intra gloriam fuit.] ita malim quàm quod edidit ex Iornande Vinetus, *infra gloriam.* rationes promissi Suspicionum lib. v 111. cap. x.

Nec diu in fide Albanus] ita v. e. aliæ, *Nec diu in fide manjit Albanus.*

6 *Metium Fuffetium.*] ita etiam v.e. non vt olim vulgati *Suffetium.*

CAP. IV

N*Epos Pomponij.*] ita v.e. aliæ, *nepos ex filia Pomponij*) quod ambigo an conueniat compendiose narrationi auctoris.

CAP. V.

Q*Vippe qui Corintho oriundus.*] nō agnoscit v.e. dictionem *oriundus*, & per me spuria sit licet. sic *Liuius lib. i. Turnus Herdoionia.* *Plautus Mercatore, hospes Zacyntho.* destitutus tamen præsidio membrarum, nihil mihi tribui cupio meæque censuræ, nisi quod ius fas postulat. quod semel dictum volui.

7 *sacer auguratus.*] v. e. *auguriatus.*

inde quod aureo.] v. e. *indèque aureo*, non omnino malè.

CAP. VI.

N*Am eximiam indolem.*] ita v. e. aliæ, *nam ob eximiam.*

sic egit industriè.] ita ed. *Vineti. priores, industria,* nescio quid præferam: inclino tamen magis in prius.

CAP. VII.

R*Egem saluaret super.*] v. e. *salutasset supra,* &c. *sauitiam iam domi.*] aduerbium *iam* abest v. e. nec multum habet quod hinc agat. haud tamen temerè abegerim.

virgula decussit, quum per hoc.] ita editus à *Vineto.* antea erat, *virgula exouitens,* quum &c.

que superbia sic respondit.] clara hinc mihi omnia, si modò animentur interrogationis nota: itaque non erat cur *Stadius* ista editione sua excluderet, aut de eorum sanitate ambigeret *Vinetus.*

Qua superbia sic respondit. Sed *Andr. Schottus* sic interpretangit, vt (*que superbia*) parenthesi cū admirationis nota includatur, sique exclamatio declamatori huic, vt gentis *Annæ*, familiaris, quales & in *Valerio Max.* occurrunt plurimæ. Est enim *superbia* & interrogantis interrogatum respondere nolle. *Cicero* initio *Topicorum*

rum

rum ad Trebatium : *Ne aut ingratum id aut superbum videretur.* Et ex ea vet. lib. 1. ad Famil. M. Valerio Iurif-consulto. *Qui istinc nunc veniunt , partim te superbum esse dicunt, quod nihil respondeas, partim contumeliosum, quod male respondeas.* Et 1. Tusculana. *Quod si te inter-rogauero aliquid , nonne respondebis ? Superbum id quidem est, sed nisi quid necesse erit, malo non roges.*
Tamen non de manubijs.] v. e. Tum de manubijs.

CAP. VIII.

Ita res popascit] sic scripsi cum v. s. reliquæ , *talem res pop.*
ipsa se nosceret.] nosset. v. e.

CAP. IX.

Mutato tamen & indice & nomine.] ita rectè Vine-
 tus. priores, *Iudice Iornandes, iure.*
 10 *pro concione.] ita scripsi, auctore v. e. alij, pro libera concione, quod quid sibi velit, non diuino.*
sibi populum videretur.] & hîc sequutus sum v. e. nam retro cusi sibi populum Romanum videretur ; quod vel displicet, quia statim repetitur.
gleba nulla, sed statim.] sic v. e. ante editi , gleba nulla esset, sed ex superuacuo.
sub se redigeret.] v. e. redegerunt ; neque fugillauerim.

CAP. X.

Inicit manum.] v. e. *inicit*, vt certius nihil sit, quàm
 Ivnica semper litera scribendum id vocis.
*elapsa custodiam.] iure istud probat Vinetus ante e-
 nim custodia, intruseratque Camers, elusa custodia.*
territus monstris.] ita edidi auctore Iornãde. nã vulgg.
*omnes monitis ; interpretamentum scilicet alterius vo-
 eis, at monstrum etiam in bonam sumitur partem, vt a-
 libi ostendi.*

CAP. XI.

Mamilio.] ita bene. sed tamen v. e. & alij *Manilio.*
 12 *Ea demum atrocitas.] v. e. eademque atroci-
 tas, non ineptè, si modo pendeat adhuc à superioribus.*
nemo dubitauit.] ita olim cusi. Vinetus, dubitavit.
paclúsque victoriam.] sic & noster vetus, ne cui ad-

huc placeat Camertis, *nactúsque.*

Et sine intermissione.] diuinavi in suspicionibus alibi,
Et sine missione, neque nunc muto sententiam, et si non
ad stipulentur libri.

quod Carra nuper.] adhæreo hîc Vineto, qui sic edi-
dit ex Iornande. nam & v. e. *Caprea.*

Gesoriacum.] v. e. *Gersoriacum.*

Tiberis quod Euphrates.] & istud est à Iornande. im-
pressi ineptè, *quod Tigris, quod Euphrates:* opponit e-
nim nemora, vrbes, flumina.

nomen induerit.] ita lego cum v. e. alij enim, aut nomi-
ni induerit, aut nomini induceret.

Lucius Quinctius.] v. e. *Titus Quinctius.*

M. Minucij.] miss. *Vineti* & v. e. *M. Manlij;* de quo
cogitabo aliàs.

13 peractúmque bellum: prorsus.] reduxi distinctionem
Carmertis. nam postea *Vinetus, bellum prorsus: ut fe-*
stinasse. sic supra caput III. circa finem; *prorsus ut consan-*
guinea, &c. videatur locus. & c. 10. sine ipso: planè quasi
adulterum ad inferos vsque sequeretur.

CAP. XII.

ab Hetruria Veientes.] retro impressi, *ab Hetruria*
fuere Veientes. sed verbum medium non extat in v. e.
nec eo opus.

trecenti.] ita feci, quum antea legeretur, *trecenti &*
sex. quia rotundus iste numerus in v. e. & antiqq. Vine-
ti libris, & decet Annæum nostrum.

signatur.] v. e. *signatum.*

quos eduxerat.] ita v. e. ante erat *adduxerat:* minus
recte.

Eam namque vir sanctus.] ita & Vin. vett. & editio
antiquissima. ceteri enim cusi, *ea namque Furius Ca-*
millus vir, &c.

veram sciebat victoriam.] ita v. e. sequentes, *sciebat*
veram esse victoriam. minus compendiosè.

taxata stipendio.] v. e. *stipendia.*

CAP. XIII.

14 Virtutum experim.] ita v. e. vulgo, *virtutis.*
ad hoc.] v. e. *ad hæc.*

perinde

Perinde armis] placuit istud v. e. præ vulgato, *perinde ac armis.*

Et cingente omnia Oceano.] sic Vinetus, sic quoque v. e. sic Lipsij scriptus, quem consule lib. 2. ca. 19. Elector. inepte alij, *quum cingerentur omnino Oceano.*

Tum Clusium obsidebatur.] & sic noster. nam Camers, *Tum Clusium oppidum obsid.* Vinetus, *Tum Clusium Tuscia urbem obsid.* non tam verbose debuit Florus.

Ferocius agunt, exinde certamen.] est hæc quidem scriptura v. e. item Iornandi & mss. Vineti: at distinctio mea est, aliter enim non videbam qui in verbis sensus. sic idem cap. XVIII. *legationem per obscœnam contumeliam violant, exhinc bellum, &c.* loquitur autem hæc de certamine quod inter legatorum manum & Gallos. de quo satis clarè Liuius lib. 5. ad illa verba: *accensis utrinque animis, ad arma discurritur, &c.*

Non Cremera fœdior.] ita cusi omnes: nec sine elegantia sensu. quare exclusi mss. Vineti & Iornandi illud, *Non temere fœdior, &c.* etsi & ei sua gratia.

15 *Quamprimum maiores*] repræsentavi lectionem v. e. utique quum & ita in nonnullis Vineti mss. impressi reliqui, *Iampridem maiores.* absurde.

Quicquid religiosissimum.] ita quoque v. e. alij, *religiosissimi. obtestata ipsum.*] v. e. *obtestans.*

Curulibus sellis.] v. e. *curulibus suis*, quod non reiecerim, si confirmaretur auctoritate ms. alicuius. nam absolutè sane dicitur.

Et totam urbem.] v. e. verbo auctior, & *totam deinde urbem*, oppido bene.

Solo exaquant.] non apparet in v. e. dictio *solo*, & abesse fortè possiet; sed fortè inquam.

16 *Obsidio sua barbaros.*] ita & v. c. noster cum Iornande & vert. Vin. vulgo, *obsidione sua*; non rectè.

Recessum suum venditantes.] v. e. *reditum suum.* quod non sine sensu.

Superbe victis increparent.] eleganter, nec aliter mss. Vineti, qui tamè coniicit, *superbè va victis increp.* frustra. nam ista intelliguntur tamen quamuis nõ expressa, cusi ferè *victos.* at v. e. alterum retinet.

Sed expiata potius, sed lustrata.] ita v. e. quomodo se-

re etiam Vinetus, nisi quòd is, & *lustrata*. nam *Ca-*
mertis ed. & illustrata.

Iterum Pomptino agro.] sic edd. antiquæ. non *iterum*
in Pomptino agro, quomodo editio Vineti.

17 *Sequente Gallo, sacra alite adiutus.*] ita ex libris
suis religiosissimæ industriæ. Vinetus. nã ed. vetustissi-
ma *insidente galea sacra alite adiutus*; quomodo & *lor-*
nandes. nam ridiculè alij, *insidente galea satyria alite.*

Tandem post aliquot.] est à libris Vineti mss. nam v. e.
Tamen post, &c. posteriores edd. verbis duobus præ-
missis; *Nec non tandem post, &c.* vti & expressit *lor-*
nandes.

Caput XIV.

Decio *Mure.*] exoletæ edd. *Murena*. minus verè.
Æmulatione imperij infestus.] adhæsi v. e. nam
publicati deinde amplius, *amulatione imperij & magi-*
stratum infensos.

se hostium tela.] prima vox non habetur in v. e.

Caput XVI.

18 **N***ihil mollius calo: denique bis floribus ver-*
nat.] rara notio vocis *denique*, cui vis inef-
fe videtur eadem quæ in *inde*. amicus tamen quidam
meus suspicabatur, *calo dieque: bis fl. &c.* acute; sed for-
tè non verè.

Quædam maris otia.] ita ausus sum reponere, sua-
dente v. e. quòdque annotasset Vinetus, ita quoque ha-
bere aliquot mss. nihil enim verius aut elegantius dici
potest, sicuti pluribus ostendo in *Opinionum libellis*.
Vineti editio, *ostia*; quod quomodo concoquant viri
eruditi. nescio.

Vesuvius.] v. e. *Vesuvius.*

Inter tres maximas.] quod & voluit præter alios *Au-*
sonius libello de *urbibus*, qui amplius canit:

Heu nunquam stabilem sortita superbia sedem!

Ille potens, opibusque valens, Roma altera quondam,

Comere quæ paribus potuit fastigia conis,

Ostium reiecta locum vix pone tuetur. i

19 *Caudinas furcas.*] v. e. *furculas*, haud ineptè. ne-
que

que aliter quoque mss. Vineti.

strictis ensibus] ita & Vinetus & noster vetus. Camer-
tis editio *subiectis ensibus*. vnde fecit Lipsius *subroctis*,
lib. 2. cap. 19. Electorum.

Caput XVII.

Samnitium reliqui, &c.] ita omnino v. e. quomodo
& prodidit ex suo mss. Lipsius d. e. 19. proximè que
accedit Vinetus, nisi quòd cum copula, *Samnitium, &*
reliqui, at hoc falsum. nam Umbri de Samnitibus non
erant: cæteræ edd. mutilæ sunt.

A lateve Etruria, infesta, &c.] sic mss. Vineti & editi
ante ipsum. nam recepit ille lectionem quæ in Ior-
nande *Late per Etruriam infesta, &c.* adhæserim ferè
scripturæ priori.

Ciminius interim.] v. e. *Geminus*.

20 *Refert totum iter.*] ita accuratè ex Iornande Vi-
netus, nec abit nimium v. e. nisi quòd truncatè, *refert,*
tum iter. at aliæ edd. *refert. Tum sic Fabius, &c.*

Suo more detonuit.] Iornantes, *suo iure*. mss. Vi-
neti propugnant vulgatum, à quo & stat editio illa no-
stra Lipsius d. cap. 19. scribendum autumat, *Iouis more*
detonuit, tanquam *suo more* inferat tale quid à Fabio
sapius factum. non carpo, sed tamen *suo more* figuram
notare potest, vt detonuerit, non Iouis quidem modo,
sed eo quo Iouem vtcumque imitantur belli duces.
certè Silius lib. 12. Punic. de Hannibale:

Rursus in arma vocat trepidos, clipeoque tremendum
Incepat, atque armis imitatur mirimura cali.

Et lib. 13. - - *concussa est Daunia tellus*

Armorum tonitru. plura nos in Suspicionibus.

Caput XVIII.

Vela dimittit.] v. e. *vela mittit*.

Maius theatrum.] quum ita esse in mss. suis pro-
didisset Vinetus, id fidenter recepi in còtextum, quar-
do quidem restaret quoque in v. e. hætenus excuditur
urbis theatrum.

21 *Nec satis norant.*] v. e. destituitur illo *norant*, pró-

que, qui autem, quod præcessit, retinet, qui enim.

Nec ante cladi.] ita v. e. retro editi, nec alius cladi, quod quomodo cohæreat seqq. non video.

22. *Quum per stragem suorum percurrans.*] v. e. abest illud per.

Quasi vindicatora.] v. e. vindicaret.

Gravi timore.] v. e. gravi mole.

Obtritos accepimus.] ita v. e. nam alix *obtritos*. Vineti, *obruptos*.

Mihi Romanis.] v. e. mihi cum Romanis.

23. *Quum medicum.*] v. e. quod medicum.

Virtute, militia.] v. e. virtute militum.

In ditionem redegisse.] alij partim, *ad ditionem*, partim *ad dicationem*.

Et tanta adeo.] dictio *adeo*, non comparet in v. e.

Caput XXII.

24. **A** *Cferbuit.*] v. e. ac viruit, perperam. nam id præcesserat.

25. *Obsessis in capra Vrbe consuluit.*] v. e. *consenuit*, neque habet vocem *obsessis*.

Vehementius a quo bonoque certatum est.] sic editio Vineti, nec aliter v. e. quomodo etiam inuenerat in ms. suo amicus noster Lipsius, uti videre est lib. II. cap. 19. *Electorum*.

Caput XXV.

26. **M** *Atrimoniorum dignitas.*] ita malui cum v. e. & ms. Vineti, quam quod ipse edicauit, *indignitas*. sic capite seq. *honorum cupido*. enarrat enim ea ad quæ aspirabant.

Caput XXVI.

V *T plebeij quoque magistratus crearentur.*] v. e. *plebis*, ut forte scribendum sit, ut *plebes quoque*, pro *plebs*; mutauerintque qui nolebant coniungi singularem numerum cum voce *crearentur*.

27. *Tum natalium dignitatem.*] v. e. *nunc*. quod si placet, iterabitur etiam quarto mox, *nunc honorum decora*, &c.

Ac de Spurio quidem.] abest illud quidem v.e. proque Spurio habet Malio.

LIBRO II.

Caput II.

28 **N***Ec mole iungi.*] retinui coniecturam viri ingeniosissimi Simeonis Bosij; etsi mss. Vineti & libri cusi, *nec mare iungi*; quod hic minus convenit.

Continentem suum.] ita malui cum Vineti mss. & v.e. quam quod ipse edidit aliique ante eum, *suam*.

Sed ecce ultro.] v.e. *Sed ecce se ultro*.

Vereque terrester.] sic Vineti mss. sic v.e. non *terrestris*, quod in aliis.

Fretum ingressus est.] v.e. *fretum tum ing*.

29 *Victoria auspicium fuit.*] abest v.e. vox *victoria*.

Forma mirabilis.] sequutus sum Lipsij coniecturam quæ extat lib. II. Elect. cap. 19. ante editi *fama*.

Longè illis nautica artes.] sic Vineti mss. & miror cur eis non auscultauerit. Lipsius certè id arripuit d. ca. 19. indicio mss. sui. nec aliter editio vetus. aliæ, *Longè illis plus nautica artis*. male. sic Virg. lib. 12. *Æneid*.

Longè illi Dea mater erit, &c. Imo sic noster infra, cap. 6. *Longè illi triplex murus*.

Detorqueve remos.] ita & v.e. coniecit d. c. 19. Lipsius, *deterguare remos*; appositè admodum: sed non ausus sum ei dare locum, quod & alteri verbo suus sensus. *detorquetur* enim, quod in aliam partem torquetur. id si remis fiebat; ecce iam eos inutiles.

30 *Licet nihil scripsit sanguine.*] Camers & Stadius putant Leonidæ tribui, quod Othryadis proprium erat.

In Sardiniam.] v.e. præpositionem omisit; neque necessaria est: uti & mox ubi legitur, *si Corsicam*, abest eidem pronomen.

Vbi & sic Calare.] v.e. *vbi & hic halena*.

Punico maris nomine.] ita v.e. hæctenus impressi, *Punici, &c.*

Cum hominibus, sed &c.] sic v.e. aliæ auctiores fuerant, *cum hominibus modo, sed, &c.* quæ sanè superflua.

31 *Par tanta calamitatis.*] ita v.e. quod cur non pro-

beris, quum accedat ms. Vineti, vulgatur passim, calamitati, at alterum, cōponit Regulum calamitati, tamquam athletam aut gladiatorem.

Nec ultimo sine carceris.] v. e. *nec in ultimo sine carcere, Vt nec amplius eam insulam concitarent.*] ita edidit diligentissimus Vinetus, nec aliter v. e. aut ms. Lipsij; qui rectum censebat d. cap. 19. *eam insulam cogitarent:* admodum verisimiliter. proletariæ edd. *vt ne amplius ea insula concitaretur.*

Si gregem.] v. e. præponit, ac *si gregem.*

P. Claudio Cos.) ms. Vineti & v. e. Appio. non fuit otium inquirere vtrum verius.

Interceptam tempestate victoriam, &c.) sic Vinetus, sic v. e. & rectè. vult enim eo tolerabilius damnum, quòd à vi maiore prouenisset, non ab hostibus.

32 *Insulis quo frustraretur & fluitarent.*) ita v. e. quod non nemini placebit, imo plerisque, imo omnibus; nisi quibus nullus acutorum gustus. hæctenus vulgari non habuerunt illud *frustrarentur*, in quibusdam verò erat eius loco *allisa*.

Pop. Ro. triumphauit) v. e. *interferit*, *pop. Ro. & sic triumph.*

ca. rensis: ad similitudinem.) ita v. e. & alia. nam Vineti, *castrensis ad similit.* quod non improbo quidem, sed tamen alteri posthabeo.

Caput III.

DE sub ipsis Italiae faucibus gentes.) v. e. gens, qui etiam destituitur illo ipsis.

Denique ita quotidiani.) v. e. *denique utriusque quotid.*

33 *Tutum locis.*) v. e. *Tuti locis.*

Etuderent Salyi, Deceates, Oxybij, Euburitates, Ingau- ni, tandem Fuluius.) Repræsentare libuit lectionè Vineti. variantes ms. videantur in castigationibus eius. v. e. *seruat. etuderet salius. detrate. buritates sexule. incognitas tandem Fuluius, &c.* quæ examinare non est istius temporis.

Vt vix reliquerit.) v. e. *relinqueret.*

Caput IV.

Sed experimento deprehensum est.) si vlla velificaretur mihi auræ libri ms. pronounciarem quadrigā istam verbo-

verborum spuriam; quod apparet magis, si *sed*, mutaretur in *scilicet*. possunt tamen aliquid habere sensus, si vox prior transformeretur in *id*, &c.

Astrionico.) alias *Ariobisto*. v. e. *Arioiusto*.

Caput V.

34 **T** *Eusa muliere.*) v. e. *Tentana*, vt & Iornandes. *Vi victimas securi percutiunt.*) elegans locus, qui notandu s circa sacrificia.

Caput VI.

S *It populus qui vicit.*) v. e. *fit victor populus*; quæ vox media aut glossatoris; aut illa, *qui vicit*.

Pudebat nobilem populum ablatu mare, capta insula) *dare, &c.*) ita distinxerim ita legerim. nam talis prorsus scriptura in v. e. nisi quod illa *ablato mare*. Stadius excudit; *Pudebat nobilem populum, ablato mari, raptis insulis, dare, &c.* non male, nisi nimium sic abiretur à libris. Vineri editio: *At urebat nobilem populum, ablatum mare, raptis insula, dare, &c.* quæ scriptura si est membranarum, oppido probanda. adhibita tantum ea, quam dixi, interpretatione.

Hinc ultionem.) v. e. *Hinc in ultionem*.

Igitur in causa belli.) quid si eiceretur illud, *in*? Stadius habet, *in causam*.

Ferro & igne.) illud *& igne*, abest v. e. forsàn rectè.

35 *Bellum pacemque porto: utrum eligitis?* *Suclamantibus; bellum. Bellum igitur.*) ita restituo hunc locum, suadente & persuadente non tam in ea veteri editione et si & ea quoque, quæ ipso Iornande, & mss. Vineri. pluribus eam confirmavi in Sulpicionibus. vulgo legabatur, *bellum affero & pacem. utrum eligitis, utrum placet, sumite. Quumque suclamatum esset, utrum vellet, daret. Bellum igitur, &c.* Lipsius d. c. 19. restituebat ex suo cod. calamo exarato; *bellum pacemque porto. utrum eligitis? Quum suclamatum esset, utrum vellet daret, &c.* quæ lectio nostram v. e. cum que firmat.

36 *Tota denique rerum*) non habetur aenique, in v. e.

Quasi secundum calum.) ita v. e. nam Vineri *quasi secundum calum*, et si non neget alteram fuisse in mss. suis,

nec aliter quoque Iornandes, nisi quod ille omisit particulā quasi.

Terrēte Vergelli.] sic v. e. sic Vineti calamo exarati omnes. Pighio placuit *Vergello*, idēq; nomē reponit Vale-rio li. 9. cap. 11. at Mitallerius vtrobiq; legendū potius putat, *Cerbalo*: qui Apulię amnis, vt docet Plinius.

37 *Adherbalem.*] ita mss. & v. e. alij editi, *Meherbalem*, sequuti iudicium Camertis.

Quis crederet.] v. e. *creder?*

Quod in bullis, singulisque anulis erat.] emendatio est à veterissima editione. sequētes enim falsò, *quod in bullis, cingulis, atque annulis erat.*] vnde cōiecerat Lipsius d. cap. 19. *singulis atque annulis.* vt fuerit loco corrumpendo copulæ transpositio.

38 *Nam hucusque tot mala &c.*] duodecim istas voces adulterinū & barbarum mihi sapere diximus in suspicionibus: neque nunc aliter sapit palatum.

Diuisa per orbem.] ita v. e. & confirmaui eam loquutionem in Suspicionum libellis. vulgatur passim *diuersa*, quod nec malum tamen.

Nisi quod hætenus, &c.] restitutio hæc debetur cal- cæ illi editioni. aliæ enim per interrogationem; *quid nisi hætenus profuere, vt pulcritudini victa urbis parceretur?*

Pane totam Pœnis.] alia edit. præponunt, *spem panè*, quæ nata ex vtriusque vocis intermediæ literis.

39 *An facilius*] v. e. *an felicius*, & mox *feliciter*, pro *facile*: sed in eo animo male.

Saltem oculis.] ita ex Iornãde Vinetus. nam exemp- eius mss. vt & editi ante: *saltem vel oculis.*

Totis viribus Roman.] ita ex v. e. edi curauimus. nam vulgg. antea, *totis viribus in Roman.*

Et admiratione hominum ac Deorum.] ita dudum editio accuratissima Vineti, quomodo postea legendū monuit ex veteri suo codice Lipsius d. c. 19. nec aliter sanè v. e. aliæ, & *administratione*: ridiculè. ceterum sciat lector, illa quæ præcedunt, *dignum orbis imperio*, omis- sa in v. e. cui ansam dedit repetitio vocis *dignum*.

40 *Non à cælo, sed &c.*] v. e. paulo aliter, nec tamē vsquequaque bene, *nec calo, sed ab urbis ipsius mœnibus*
in

in Capitolio ferri videretur.

tantum non adoratum.] quum fateretur Vinetus ita concipi in omnibus mss. id ausus sum reuocare; rationibus iis motus quas posui in Suspicionum libellis. vulgo erat *adortam*. Iornandes, *adornatum*.

siquidem Hasdrubal.] aliæ edd. *siquidem ab Hispania Hasdrubal*; sed absunt illa v. e.

in ultimos Italia &c.] sequutus sum editionem Vine-
ti, tamquam maxime sanam. v. e. consentit cum vulgg.

atque incubantem.] v. e. *incumbentem*.
ducum maximi.] v. e. addita altera adhuc voce, *ducum clarissimi duces*.

CAP. VII.

Affectator imperij.] sic v. e. nam aliæ voce auctiores, *affectator quondam imperij*, non male tamen, si adstipulantur mss.

quam expectatione.] v. e. *spectatione*, quod ipsum Latinum esse ostendi alibi ad Senecæ Animaduersiones.

quibus à mari &c.] videtur iuuandus locus & distinctione *Nauticus populus*; *quibus mari Consul*; *terris, omnia equis &c.*

ultra mortem patebant.] ita malui, quam vt edidit Vinetus Iornandi libros sequutus, *morem*; tum quòd illud *morsem* & defendant aliæ edit. (quæ tamen perperam, *petebat*) & inprimis ratio. de ea loquutionis elegantia nos alibi in Opinionibus nostris.

Atúmque annem.] ita verisimiliter Vinetus, v. e. *Nidúmque annem*. vt & antea, *Achaonum*. pro *Chaonum*, *ausus congregi rex.*] v. e. non agnoscit dictionem *ausus*. si abesset etiam mss. non gravatè eiecerem; vt infinitiuus ponatur pro imperfecto.

43 *sub Nabide suo.*] v. e. *summa vi de suo*.

CAP. VIII.

44 **I**llinc Thoas. haud habetur in v. e. dictio *illinc*.

Et maximus regum contentus fortiter indixisse bellum, quum.] reduxi scripturam v. e. quomodo pridè etiam legendum coniecerat Lipsius d. c. xix. quum of-

fendisset in m. suo, conuentus fortiter indixisse &c. nam vulgg. *sempeſtas*, & *maximus regum conuentus*: Fortiter indicto bello, quum &c.

Tam præcipitem.) v. e. Tum.

45 Themistoclem æquauimus.) v. e. Alciabiadem æq. non valet perpendere vtra melior lectio.

qui subito superfusus mira facilitate.) sic edit. præſcæ omnes: at Vincti, qui subito perfusus, mira felicitate. illud felicitate non displicet.

CAP. X.

46 **A** Diuerant initia.) ita v. e. aliæ enim, *adiuuerant*, & *initia*. quod sententiam reddebat ambiguum.

ipse rex Apulo.) ita & v. e. aliæ *Æpulo*. Lipsius d. c. xix. non vult hîc vllum regis nomen positum à Floro, sed scripsisse, *ab epulo*, quod scilicet Claudius eum epulantem euasisset. defendi ego illud *Æpulo* in Suspicionibus, quæ videantur si cui tanti.

CAP. XI.

F Verant inter auxilia.) ita nullâ literâ minus v. e. nisi quod distinctiones ei aliæ. & hanc puto verissimam scripturam; vt velit eis illatum bellum fuisse, quod auxilia tulissent Antiocho. Illud tamen inquit auctor, an prætextus fuerit tantum, an veritas ipsa, ambigitur. verum de eo loco nos quoque certiora in Suspicionibus. Lipsius, d. c. xix. alia distinctione & correctione sententiam ita ait expedire: *Fuerint inter auxilia Regis Antiochi, an fuisse cupidus triumphi Manlius at eos visos simulauerit, dubium.*

non approbavit.) ita rursus v. e. sine dictione sequenti, *non approbavit Senatus*. approbat enim & is qui causam suam ita aliis probat, vt eidem acquiescat, & ratam habeat.

mixta, & adulterata reliquia.) & hoc est à veteri editione nostra: aliæ enim *mixta & adulterata est, reliquia* &c. minus concinnè.

qui Brenno duce.) non aliter v. e. sequentes, quibus Brenno &c.

quos Tolostobogi, Tectosagique iam insederant]. pro his omnibus

mnibus v.e. repræsentat, solo stologiorum recto sagacianâ infederant.

CAP. XII.

47 **I**ndustriam Macedonû.) ita & Vineti editio & nostra, quomodo & monuerat ex ms. Lipsius d.c.xix. summo (speculatus Hamo.) ita v.e. sequentes, de summo & c.

Astrudem.) v.e. Astundam.

accessit: regemque) ita v.e. sine dictione intermedia, accessit via; regemque.

Macdonia deprensa est,) hæc vera est lectio, nec aliter v.e. nam aliæ, depressa. de voce deprehensa dictum quoque nobis in Suspicionibus.

48 alia minatus, alia irrepisset.) v.e. alias eminatus, alias irr.

ideo terribilis.) sic v.e. aliæ, eò terrib.

in templum recepit, & conuiuio adhibuit.) ita v.e. nã aliæ, & in conuiuio. Lipsius d. cap. xix. Elect. scribit ms. suû habuisse, receperat. ex quo inquit, occasio mihi bellæ coniecturæ, venisset hostis (nam in templum receperat) & in conuiuio & c. at eam diuinatione ferè destruit cõ pedium scriptiois, quo vsus Annæus noster; bis enim supra nullo interuallo ferè templi huius meminerat. suspicatus sum aliquando, illud templum mutandum in tabernaculum. nunc suspicor excidisse siue augustaculum, siue augustale, quod quum minus caperent exscriptores, interpretationis loco addiderit, templum; quod postea, eiectione legitimo verbo, locû occupauit non suû, epistolis victoris perceperat.) ed. Vineti præceperat. non male.

CAP. XIII.

49 **S**cordam.) ita membranzæ Vineti. editi vulgo, Loscordam v.e. Lescordam.

CAP. XIV.

In malis indu/gente.] sic vet. edit. aliæ, in malis suis indu/gente.

CAP. XV.

Tempore exiguum.) ita v.e. sine verbo fuit, quod sequebatur in postea vulgatis.

patratam est.) v. e. *peractum*; interpretamentum nemo pe prioris.

50 *labore: non enim.*) ita distinxi suadente sententia. at, *planè maximum euentu*, hausi è v. e. sententia prorsus volente; vt fuerit bellum tempore quidem exiguum laborèque, sed tamen maximum euentu. editi, *maximo euentu*; ineptè.

territaret.) v. e. *territabat*, quod & hîc consistat.

51 *triumphus arderet.*) ita Vineti editio, nec aliter vetus: quomodo & fuisse in ms. suo prodidit lib. 11. cap. XIX. Elector. lectissimi ingenij Lipsius vulgo, *triumphis*. nullo sensu.

CAP. XVI.

52 **M***Etello ordinanti, tum.*) ita omnes editi ante Vinetum: is enim voce auctior; *ordinanti cui tum. permixtis.*) sic & v. e. aliæ enim ferè, *perustis*. postea Vineti editio omiserat vocem *vena*, quam reuocavi suasu ceterorum impressorum.

CAP. XVII.

53 **P***rouinciam fecit.*) v. e. *urbem fecit.*

54 *Cognomen meruit, quum.*) sequutus sum vetustissimum exemplar Vineti. vereor tamen vt adhuc locus mendosus. v. e. *cognomen meruerat* & *Celtibericus filius, quum Cetrebriam* &c. *Camertis: cognomen meruerat* & *Celtibericus fieri, quum Contrebiam*; nec aliter Stadij, nisi quòd is cui *ex Macedonia*, pro quo alij, qui *ex Maced.* diuinabam quondam, cui *ex Macedonia cognomen, meruerat* & *que Celtibericus fieri*; sed sic tamen sequentia laborant, quæ sanent quibus otium est quo ca-
teco.

quum à rege fuisset promoentus.) nescio quid sibi velit v. e. in quo, *quum Rex fuisset prob.*

si re cessisset.) editiones ferè, *si recessisset*. Vinetus verisimiliter valde emendabat *si res cessisset*.

55 *insignita trabecis.*) ita v. e. aliæ, *insignia.*

tandem etiam.) ita v. e. & codd. quidam scripti Vineti. aliæ editi, *tandem eum*.

Pompilio.) sic mss. quinque Vineti. nam v. e. nostra: *Popilio. Critici intruserant Seruilio.*

CAP. XVIII.

A *Pud flumen Durium sita.*) sic quidem recenter editi, aut *situata.* at noster antiquus tantum habet, *apud flumen sublata.* & vero mss. Vineti aberat etiam vox *Durium*, eratque in plerisque, *apud flumen silata.* 57 *etiam exitu.*) non habet illud *etiam.* v. e.

CAP. XIX.

E *T Cæsaribus manibus.*) non extat *manibus* in v. e. *Et si inuoluta.*) v. e. *iuncta.*

CAP. XX.

V *icta ad occasum.*) v. e. orditur ab hisce librum tertium. non malè. sed retinui tamen vulgaram distinctionem ob huius superiorisque seculi viros, qui in scriptis suis capitum numerum alterum producunt allegantque.

59 *amiserit an recuperauerit.*) sic v. e. nam sequentes interserunt, *amiserit populus Romanus an recuperauerit:* non necessario, quum proximè eadem voces præcesserint.

caecidit exercitum.) v. e. *cade exercitum.*

LIBER TERTIVS.

CAP. I.

60 **S** *Ed Rex peritus.*) reduxi in possessionem antiquam veteris editionis lectionem, eo magis quòd & illam inuenisset in membranis suis Vinetus. vulgabatur antea, *sed rex præmonitus;* quod hîc non consistit, quum expertus esset ipsemet quid posset aurum. notat ergo Criticus *peritum* etiam poni pro *experto*, pro eo qui didicit, qui periculum fecit. nam & noster infra cap. v. *Rex callidus Romanaque auaritia peritus.*

salutis, quod prius emerat.] ita Vineti editio, ita vetustissima. *alix salutis, quem quod prius & c.*

iam simulata, iam quasi vera fuga.) representavi edi-

tionē Vineti, ad quam proximè adit. v. e. nihil enim demuerat, nisi quod pro iam quasi præferat iamque. reliqui editi, iam quasi simulata vera fuga: aut, tam simulata quasi vera fuga &c.

61 *populationē non contentus.*] v. e. omisit negatiuā, nō. quā integrum.] sic v. e. aliæ seqq. *quā si integrum. aliena cladis accessio fieri timet.*] ita prorsus v. e. egregia & alara sententia. at Vineti editio: *al. cladis accessionem timet.* Stadij; *al. cladis accessio ne fieret timet.* Camertis; *al. cladis accessionem fieri timet.*

Tamen ut venalis, &c.] ita vulgo. nam. ms. Vineti, *nam ut venalis, &c.* v. e. *Nam ut, &c.* nisi iudicans fallor, tota ista periodus barbari est additamentum, quem admodum prodere memini in Suspicionibus.

CAP. II.

A Septentrione sauitum.) turbat hīc v. e. quæ loco vltimæ vocis seruat, *venientem.*

62 *perinde ingenio.*] hæc lectio v. e. nuperæ enim *peritaci ingenio*, scias non percepisse vim vocis *perinde*.

Variusque victoria testis Isaræque.] v. e. *Variusque victoria testis Isauria.* aliæ quædam *variusque victoria testis Isaura.*

rex ipse Bituitus.] v. e. & aliquot seqq. *rex ipse bis visus.* male.

CAP. III.

IN Italiam remigarent.) sic & nostra editio vetus. aliq̄, *remigrarent*, absurde.

63 *illi seculo contigisset.*] ita v. e. nam Camertis & Vineti illo. restat tamen altera in Stadiana.

qua fide numinum.] ita & v. e. & seqq. nā Stadiana quo, *fide numinum.* Vinetus diuinabat, quo (*fides numinum*) *prælio oppressit*: sed id tamen timide, quod in Iornande etiam extet, *fide*, non *fides*.

necessitate aucta virtus.] sic non malè Vineti editio. priores tamen, *acta*.

Viri, inquit, estis.] si per alios liceret, interrogationis notam istis apponerem, hoc modo: *viri, inquit, estis?*

64 *super trophæa ipsa.*] sic quidē edd. Camertis, Stadij, Vineti. verum antiqua nostra *inter trophæa sua.* si con-

fuluis-

saluiffem libros calamo exaratos, ſententiam ferrem pro hac vel illa lectione. nunc ſuſpicor veterrimam meliorem.

quem *Raudium*.] ita mſſ. Vineti. vulgati antea quem *Claudium*. noſtra vetus quem *Randium*.

Millia inde ad ſexaginta ceciderunt. Hinc tertio minus, per omnem diem.] ſic Vineti mſſ. niſi quòd quidam pro *ſexaginta* ſeruent *quadraginta*, quomodo excudit Vinetus. vetus editio: *campo concurrere, millia inde LX ceciderunt. Hinc trecenti minus, per totum, &c. Camertis, milia deinde ad XL. concidere. Hinc campus tertio, per omnem diem conciditur barbaris. Stadij: millia inde cXL ceciderunt, hinc tertio minus, per totum, &c.* lectiones omnes nihili; quibus tamen ego nihil melius poſſum.

Perinde ſpecioſa mors.] ita poſtremæ edd. at Camertis, *Perinde plus ſpecioſa*. vetus noſtra; *Perinde ſpecioſior mors*.

65 *victoria Cimbrica, Feliciter*] diſtinxerim; *VICTORIAE CIMBRICAE FELICITER*, vt tria iſta verba in theatro ſonuerint.

CAP. IV.

S*I Diis placet.*] vetuſtę edd. etiam noſtra, *ſic Diis*; ſed male.

ſanguinem humanum.] ſic vett. libri Vineti, ſic editio exoleta. alij, *ſanguine humano*.

66 *ſed ſimili prodigio.*] ſic quidem etiam Vineti editio, & noſtra. verum placet quod inueni in Stadiana, & quomodo legendum ante eam viſam, dudum conieceram in *Suſpicionibus, ſed (ſimile prodigio.)*

dum perfidum glacie flumen equitatur.] reduxi lectionem priorum temporum. nam Vinetus vulgarat, *dum per perſtrictum glacie flumen eq.* ſi non è libris, male.

pæna ſua iubebantur.] ita Vineti editio. & placet præ aliorum, qui, *videbantur*.

CAP. V.

R*Ex antiquiſſimus Atheas. v. e. Ethas.* libri mſſ. Vine ti *Ethas*.

decem & ſeptem anni Annibali.] v. e. *quatuordecim anni An.* quomodo & mſſ. Vineti.

67 ostentabant.) ita v. e. sequentes, ostendebant; quod minus videbatur efficax.

Aderat, instabat sauitia.) vox Aderat, adest quidem editt. quam plurimis, sed non extat in vetustissima.

Et amplius muris, postquam.) v. e. auctor, muris munitam, postquam.

Et debellatum foret.) sic v. e. reliquæ, Et debellatum etiam foret.

Bithyniam à rege Nicomede, ab Ariobarzane Cappadociam.) Lipsius bene emendat, lib. 2. c. 19. Electorum, Nicomedes, Ariobarzanes Cappadociam.

quasi raptam.) aliæ edd. captam. sed meam comprobavit Vinetus.

69 sequentes morarentur.) v. e. morarentur.

à tergo se hostibus, à facie Romanis prabuisset.) ita v. e. aliæ illud se collocant ante prabuisset. Lipsius comment. ad lib. 3. histor. Taciti, emendat, à tergo Romanis, à facie hostibus se prab. & postea delet suas, rectè ad historiam, & rationem.

70 tamquam in mari stellis.) ita & v. e. quomodo etiam ediderat Vinetus. aliæ edd. stellas. prius è libro suo item prodidit Lipsius d. c. xix. & nonnulla ego de eadem re Suspicion. lib. xxviii. cap. xi.

Arthocem.) v. e. Adarthocem; nec secus mss. Vineti.

patens sub aureo vti celo.] ita & v. e. sed nihil certius coniectura Lipsiana, reponente aureo vitem celo, quam vide lib. 2. Elect. cap. v.

quia renouabat eam rem.) restitui lectionem v. e. nã seqq. quia renouabat; quod hinc vix toleret Latine lingue peritior; certè historię Iudaicæ.

CAP. VI.

72 Sic obditis nauibus, quasi portam obseruauit.) ita & v. e. nã Camertis portum; Stadij obseruauit. Lipsius d. cap. xix. dicit legere se illustri imagine, sic obditis nauibus quasi porta, obseruauit. non male. vulgato tamen patrociniatus sum alibi in suspicionibus.

Ciliciam versus est.) illa, versus est non adsunt v. e. mediterraneis agris.) v. e. aquis, pro agris.

Caput

Caput VII.

Si vera volumus noscere.) displicet mihi vox noscere.
Sextat tamen etiam in v.e. sine ea, alterum protulit
cap. 18.

73 In aliena prouincia inclitus fuit.) est à v.e. aliæ enim
irrisus fuit.) Vineti, irritus fuit. omnes præter sen-
tentiam auctoris, qui vult Pompeium clarum factum
in prouincia non sua.

Victisq; Læsthene.) periodus ista non adest v.e.

Caput IX.

74 **P**tolomæus regebat. Sed diuitiarum.) & hoc
est ab antiquissima editione seqq. perpe-
ram; Ptolomæus regebat: & diuitiarum, &c.

Caput X.

Reliqua qua restabant.) v.e. reliquias.

75 sedes petium.) v.e. sedom.

Sequens longèq; cruentior.) ita Vineti editio. aliis
abest copula, que.

76 Arionisli superbia.) ita v.e. aliæ amplius, Arioni-
si regis superbia.

Pasim & in principijs scriberentur.) v.e. pasim etiam
principibus scriberentur, sed perperam.

se veluti testudine.) veluti, non comparet in v.e.

Mosulam.) ita reposuit Vinetus, quæ seruarent miss.
eius Massiliam; quod & in v.e.

Britanniam transit.) sic erat in v.e. recisis reliquis. a-
liæ enim, Britanniam petit. In Britanniam transit, &c.
quæ sanè superuacua.

Quippe quum tertia vigilia.) v.e. quippe qui tert.

77 auctisq; admodum copijs.) illud admodum ad-
ditum à me ex v.e. aberat alijs.

Calidonia sequutus in siluas.) v. editio, sequutus in-
sulas.

Nomine etiam quasi terrore composito.) Stadius terro-
vi. v.e. nomine atque terrore etiam quasi composito.

Et comitalibus.) v.e. & conciliabulis.

78 Ingentiq; quasi lorica.) quasi non est in v.e.

tum & phaleras.] v. e. non habet tum &.

Caput XI.

C*Vm Pompeio fœderum, Syllaque.] ita v. e. aliæ, cum Syllaque.*

79 *Hosti exponeretur.] v. e. opponeretur.*

auro vreretur.] ita editio Vineti, neque secus antiquissima intermedia, vreretur.

Caput XII.

80 **V***T claritate verum bellicarum.] v. e. ut celeritate.*

Luxus fecerat.] v. e. luxu.

81 *Hæ Catilinam patria sua impogit.] expunxi vocem quæ erat in aliis edd. suasu v. e. nam ante, hæ Catilinam hostem patria sua.*

Caput XIII.

S*Editionum omnium.] orditur ab his librum quartum editio antiquissima, nec malè.*

82 *In agros unde poterat.] v. e. in agros non poterat.*

atate quasi hereditario iure possidebant.] Lipsius d. ca. 19. dicit abesse m. suo d. ctionem atate; quo duce deinceps conicit, hereditario iure posebant, tamquam Florus exponat quid pro electa plebe dici posset. at ego alibi in Suspicionibus lib. 29. cap. 7. defendo lectionem vulgaram; certè puto omnino propugnari à Floro possessores; quum plebis ius supra explicuerit, illis: quid enim iam iustum, &c.

Caput XIV.

N*E populus gentium.] miror tot huius auctoris correctores, tot editores ne suspicatos quidè & verbulo vno ind. cassè, totâ hanc periodum transcriptam ferè verbotenus ex præcedenti capite. ego sanè id iam n. in. enuncio: obelo etiam fixurus nisi festinatio isthæa veraret.*

Sic Triumviratus creatus, &c.] ita scripsi, ita distinxì, auctoritate v. e. nam vulgatæ reliquæ: Sic triumvir creatus. quod quamuis haud improbem, altero tamen non præposuerim.

Caput

Caput XV.

83 **A**liero tribunatu, secunda plebe, &c.] v. e. habet alio tribunatu fretus, comitum manu, &c. exclusis intermediis. eade pulsus] v. e. eade depulsus.

Caput XVI.

Occiso palam comitijs.] sic v. e. alix, occiso palam in comitijs. ipse se adoptabat.] & sic quoque v. e. alix, adoptat. 84 In verba sua.] vox sua non conspicitur in v. e. cum ducibus factionis receptus in curiam est.] v. e. factionis in curiam aggressus est. vt forte fuerit, congressus est.

Caput XVII.

VT nec prima illius flamma.] v. e. illa. 85 Vt qui fata fortunâsque patrum, utrâsque principum haberent.] est ea quidem scriptura vulgg. at nostra vetus breuius, & nescio an non quoque vetus, vt qui fata fortunâsque principum haberent. Pecularentur suo iure Remp.] v. e. peculabantur suo iure Reip. nobilitatis elegit.] alix ed. aut eligit, aut egit. vetus vero, abegit. In ora & oculos.] ita v. e. relique, & in ora & in oculos.

Caput XVIII.

Sociale bellum, &c.] ita editt. antiqq. nam Stadiana & Vineti præponit, Bellum quod aduersus socios gestum est sociale bellum,] &c. sed his relectis, suus tamen constat auctori sensus.

86 Et oppugnationem vrbis.] ita v. e. seqq. enim, & in expugnationem.

87 Urbem peruiam fecit.] ingeniose Lipsius d. cap. 19. emendabat, urbem perma defecit.

Caput XIX.

Latifundijs ciuism Latinorum tenebatur.] Lipsius li. 2. Elector. ca. 15. illud Latinorum, mutabat in lauti-

rum, admodum dextrè. mss. Vineti, *ciuisum Romano-
rum.*

Syria dea comas iactat.) passim edd. *ceremonias. at
vetus, somas.* vtrumque quomodo defendatur habet;
Sed admisi illud *comas*, quòd ita quoque extaret in mss.
Vineti.

88 *Sexaginta.*) sic v.e. vulgg. *quadragesima*, quod re-
ieci ob mss. Vineti, qui alterum firmabant.

*Quin illud quoque (vltimum belli dedecus!) capta,
&c.*) ita distinxì, quòd totidè literis verba inuenissem
in v.e. nam Camers & Stadius, sine voce *Quin*, habe-
bant, illud quoque in *vltimum belli dedecus, capta, &c.*
Vinetus; *Quin illud quoque in vltimum belli dedecus,
castra, &c.*

89 *Dum circa deprehendendum.*) v.e. & aliæ, *dum
circa ad deprehend.*

Caput XX.

Cum triginta.) ita mss. Vineti & v.e. ideòque malui,
quam quòd hactenus cusi, *cum septuaginta*: etsi ita
plerique scriptorum.

Seruisque ad vexillum, & ad auxilium vocatis.) ita
quidem editt. pleræque. at vetustissima tantum habet,
seruisque ad auxilium vocatis. diuinabam in Suspicio-
nibus alibi, *seruisque ad vexillum, vt ad pileum voca-
tis.* neque adhuc displicet: etsi inuenerim in Val. Max.
lib. 8. cap. 6. à quo in modum *vexilli pileum seruisuti ad
arma capienda ostentatum erat.* si quis tamen tantum
malit. *seruisque ad vexillum vocatis, refectis & ad au-
xilium,* tanquam si à glossa essent, ei non refragabor.

Iam vindicare volebant.) est à v.e. sequentes; *iam
vindicare etiam volebant.*

Exitu inuio.) Steph. Pighius in Hercule Prodisiopag.
469. legit (Inuio) ex vet. codice. Vtitur in eadè signi-
ficatione voce (inuio) pro non viso M. Tullius apud
Quintilianum; *Inuisa visa res est.* De Aruspicum Re-
sponsis & alibi.

90 *Vitineus dilapsi vinculis.*) & ita v.e. nec nõ mss. Vi-
neti. vulgati, aliàs, *vitigineis*: aliàs *virgineis.*

Ille de stipendiario.) v.e. ille sed de stipendiario.

Caput

Caput XXI.

91 **D**ignitatem praeuorunt.) v. e. praeuorint. Tumultu magis quàm bello.) ita v. e. nam seqq. tumultu maiore quàm bello. at & lib. 4. cap. 12. sub Meridiano tumultuatum magis quàm bellatum est. imo hoc libro capite 19. sed hic tumultus magis quàm bellum.

Vnde quum subito Sulpitius.) v. e. vnde quum consulto Sulp.

92 Horrificauerant dignitatem, retinui istud Vineti, etsi editi omnes honorificauerant. imo & mss. quòd videretur sententia postulare alterum. simili serè loquutione Otho apud Tacitum lib. primo historiar. inter metus sui causas numerat, principis ingenium longo exilio efferatum.

In principum cadem.] v. e. ad principum cadem

93 Scipione Narbonèque Coss.) v. e. Scip. & Norbano quinto Coss.

94 Præneste, Fluentia.] abest v. e. Præneste, seruárque Florentia pro Fluentia.

Sic damnatam.) v. e. sed damnatam, ego istam periodum habuerim pro spuria.

Caput XXII.

Etiam Africa, iam Balearibus.) ita v. e. seqq. & in Africa iam & Balearibus. vt forte legendum sit, & iam Africa iam Balear.

Viro cum viris.) sic v. e. & mss. aliquot Vineti: aliae edd. praeponunt: ubi viro, & c.

95 Et cohortes inde Herculeij proluderant.) ita edidi, etá v. e. & horius, inde Herc. & c. Vineti mss. habuerát quoque Ethorius, pro & cohortes: vnde Stadij editio, & Thorius praluderet: vulgo erat, sed alterum restabat & in v. e. & in membranis Vineti.

Et in fame nihil non experta.) ita Vineti mss. quidã. editi enim omnes, & infame, vnica dictione; quod tamen non omnino damnauerim.

Caput XXIII.

96 **F**Vga, Etruriam.] ita v. e. aliae, fuga, in Etruriam, & c.

Quod non temere alias in ciuilibus.) sic v.e. & nouissimæ aliquot. antea ineptè legebatur, *quod non temere alijs in ciuilibus, &c.*

LIBRO IIII.

Caput I.

C*Atilinam.*) continuat ista cum præcedentibus v.e. rectè. neque enim hinc ordiendus liber nouus.

97 *Qua omnia quibus (ò nefas) socijs; &c.* illa, *Qua omnia*, non sunt in v.e. vt nec in seqq. qui tamen, *Quibus id nefas socijs.*

sed in patricijs innocens.) sic vetustissima editio, sequentes enim *sed parricidij innocens.* Lipsij mss. habebat, *sed patricijs innocens.* vnde fecit, *sed patricijs innocentius*, lib. 2. Elect. cap. 19. nascebatur mihi sub calamum, *sed præ patricijs innocens.* verum latet aliud quid.

98 *Quem quis in pugnando.*) non aliter v. e. & mss. Vineti. editi alij, *quom quisque in pugn.*

Caput II.

I*ntra urbem se praeluserat.*) ita etiam quidem v. e. at Camertis, omisit illud *se*; vnde orta mihi dudum suspicio, restituendum, *intra urbem praeluserat*; elegantia metaphora, & qua si vsus non est Florus, vti potuit.

99 *Græcia, Aetolia.*) ita primus restituo, suafu v. e. aliæ namque perperam, *Græcia, Italia.*

in Hispaniam remigravit.) v. e. *regiravit*; quod sane non displiceret, si accederet auctoritas alicuius manuscripti codicis.

Tanta calamitatis.) v. e. *tanta necessitatis.*

100 *Non se remittere exercitum.*) sic v. e. & mss. aliquot Vineti; alij habebat, *non se dimissurum exercitum. opprimere potuisset. & coeperat: sed.*] ita v. e. admodum eleganter. reliquæ, *opprimere ut coeperat: sed, &c.*

101 *Et cruentum in Hispania bellum.*] v. e. & *incruentum.*

102 *Hic Coryreæ littore.*] v. e. *hic erictico littore.* mss. Vineti, *hic curictio.*

repente

repente legatus eius, &c.] ita v. e. sine voce *castra*, & *utrumque pro utrimque.*

nec Caesar moratus.] v. e. *moratur.*

103 *Contractis in unum undique copijs.]* ita v. e. alię *amplius; undique omnibus copijs.*

qua sedecim millium vallo obduxerat.] & hoc est à v. e. alię quippe, *qua erant sedecim millium vallo obducta. centum atque quadraginta.]* ita v. e. alię, *viginti*, pro *quadraginta.*

inopia commeatumum tereret.] ita malui, cum editione *Stadij*, quàm *Vineti*, aliorumque, *tereret.*

examina in signis.] ita etiam v. e. nõque aliter ediderat *Vinetus*; quomodo postea ex mss. suo legendum ostendit *Lipsius* d. cap. 19. lib. 11. *Elect.* antea vulgati, *exanima, insignes interdum tenebra.*

104 *Equo fugeret; ut una nauicula Lesbos applicaretur; pulsus Hedris in deserto.]* reuocandam putavi lectionem primę editionis, confirmatam mss. *Vineti*; etsi non me expedio ex illo *Hedris* pro eo cupiebat *Vinetus*, *Synedris* editio eius alięque, tantum habebant; equo fugeret *pulsus Larissa: in deserto.*

105 *Vltionem tanti viri Manibus.]* ita v. e. reliquę hactenus, *vtionem clarissimi viri Manibus.*

debellata perfida gente.] admisi lectionē v. e. & membranarum *Vineti.* publicabatur passim *de imbeli & perfida gente.* non male; nisi obstarent. mss.

106 *Diuersa per mare & terras fuga & morte.]* est à v. e. nam vulgg. *diuersi per mare & transfugio & morte, &c.* *Lipsius* d. c. 19. emēdabat è libro calamo descri: pro, *diuisa per mare & terras fuga, &c.* bene; *diuersa* tamen restabat quoque in mss. *Vineti.*

107 *Supra Thessaliam, tanto] ita v. e. nam ceterę, supra Thessaliam fuit, tanto.*

108 *Subiò ingens inter utrosque silentium.]* v. e. non agnoscit verbum *ingens.*

nisi cohortes hostium quinque.] v. e. *nisi quòd cohortes.*

109 *Et hostes perculit.]* v. e. *hostis.*

& bu subactam ostendendebat Hispaniam.] ita & vetus, & *Stadiana* editio. nam *Vineti*, & *hic subactum. Camertis, & his subactam, &c.*

Didicerat generum timere.) ita & v. e. pleræque, *didicerat generosum timere.*

110 *Aliique patriej consenserunt.*) ita & v. e. Lipsius d. cap. 19. emendat. *aliique patrum:* quòd plerique coniurati e plebeis.

Caput IV.

111 **I** *Vuenem videret, se plena ex commilitio Casaris dignitatis.*) ita plane erat in mss. Vineti & v. e. nisi quòd ibi *plena* sine diphthongo. vulgo *casi, iuuuonem videret, ipse plane & conuistijs Casaris dignitatem,* &c.

Quum adoptionem Iulia gentis inhibere.) ita rursus mss. & v. e. omnino rectè.

Caput V.

112 **A** *lterum bellum.*) Camertis, Stadij, aliorumque aliquot editiones caput istud subiectre capiti, cuius finis *scelere alieno uterentur.* at ordo quem seruamus remanet in editione primaria, expressitque optimus Vinetus.

L. Antenij pessimum ingenium.) assentior amico meo Casaubono, rescribenti *pyssimum*, quem vide ad Sueton. August. cap. 14.

Fulvia, gladio cincta virilis militia vxor, agitabat.) idem Casaub. addendum putat, *vxor Antony agitabat.* at ego potius adhuc deleuerim vocem *vxor*; tamquam satis constaret Fuluiam esse M. Antonij, dum dicit *cinctam virilis militia gladio*, tamquam mutasset sexum cum viro.

Iam non priuatis.) v. e. iam *priuatus.*

Caput VI.

113 **N** *ullo more*) ita ex suis Vinetus. ante impressi, *Nulla bono more*, minus rectè.

Quis pro dignitate res ingemiscat.) ita v. e. cæterz omnes; *quis pro indignitate rei ingemiscat.* vtrumque habet quo se probet.

Caput

CAP. VII.

115 **I**Ta enim par superesse bello conuenerat.] vetus editio non præfert vocē par, extat tamē in Camerte. *uni comitum suorum prabuit latus.*] ita v. e. nā reliquæ amplius, *confodiendū prabuit latus*] superuacue, *nisi si hoc quoque ex persuasione defuit.*] sic prorsus v. e. vt velit hoc defuisse ipsis ex sectæ Stoicæ disciplina, non quod non auderent, vulgati, *nisi hoc quoque ex persuasione non defuit.* *piissimarūque.*] alij, *pienissimarūque*, sed prius habet v. e. & nonn ulla priorum.

CAP. VIII.

A Siāmq̄ velis petit.] v. e. *Asiāmq̄ petijt;* sine verbo velis.

CAP. IX.

116 **T**oto inter Orontē.] vetus e. nō agnoscit illud *totū.*

CAP. X.

117 **I**ntegrata amicitia.] est à v. e. *aliæ, integrā amicitia.* *sub imaginibus suis legi concupiscit.*] ita v. e. & seqq. *Vineti suis labi,* quod & ad oram Camertis. *vtrumque habeo quomodo defendam.* arrideret tamen magis *labi,* si stabiliret id aliquis manuscriptorum. *imaginarīa quidem belli indictione.*] sic v. e. seqq. *omnes, belli condicione.*

Qua gens præter armorum fiduciam callida.] ita v. e. nam reliquæ non habent primam vltimāque dictionem: *Qua, inquam, aut, callida.*

118 *excepta clades.*] ita v. e. *Vineti omisit illud excepta, suāsu miss. & poterat abesse.* *cali subita mutatio.*] vox subito non habetur in v. e. *ibique incredibili.*] ita v. e. nā pleræq; *vbi incredibili.*

CAP. XI.

Ambitu non interires.] v. e. *per ambitum non int.* 119 *aperta in Oceanum fuga.*] est à v. e. *Camertis enim preparata in Oc. &c. Vineti parata in, &c.*

120 *ibi maximos.*] sic v. e. *aliæ, vbi.*

126 *serpētibus, quasi somno soluto.*] ita solum v. e. *aliæ præterea; serpentibus, sic morte quasi somno soluta est.*

CAP. XII.

Quò bellum non posset ascendere.] ita v. e. item *Stadiana. Camertis & Vineti, quod bellum nō placet.*

Bb

121 *stierique pontes imperavit.*] ita mss. at v. e. nescio quid atroxit, *stierique pontes & aquis imperavit, quasi detruncaverat.*] illud quasi abest vœ.

Domitius Centurio.] v. e. *Canidius.* mss. *Vineti, Domidius, & Domidius.*

122 *Ante hos, Thracum.*] v. e. *apud hos Thracum, decurrere solebant.* v. e. & aliquot aliæ, *discurrere.*

Ponte Reno.) ante editi omnes *Rheni.* alterum est à *Vineto.*

quàm imperia ferre potuissent.] v. e. *ferre maluissent;* nec improbarem, si ita quoque aliquis mss.

123 *Bononiã & Gesoriacum.*] ita volunt recētes Historici. nã mss. *Bonnã & Genosiam.* v. e. *Bonniã & Gesoniã.*

Inuisum & inaccessum.] non dubitavi admittere scripturam veteris nostræ editionis, quum eam roborarent mss. *Vineti.* *inuisum* enim etiam id, quod nunquam antea vidimus. vulgabatur antea, *inuisum, &c.*

quod nunquam aliàs, Senatus, &c. ita v. e. seqq. *quod nunquam alteri.* *Vinetus* utrumque admittit, *quod nunquam aliàs alteri, Senatus.*

breue id gaudium.] sic prima editio: aliæ subnectunt, *gaudium fuit.*

inertesque moerent equos] non aliter erat in v. e. nisi, quòd illa *moerent.* ceteræ edd. ineptè hæctenus prætulerunt, *cernerent equos.*

Duce Arminio.] v. e. & mss. *Vineti Armenio.* quod cur non reuocamus?

124 *unum principum, coniuratione.*] ita v. e. nam mss. *Vineti, unum principem, ducum coniur.* vulgg. *unum ducum coniuratione.*

quum ille [ò securitas] ad tribunal.] v. e. *quum ille ad se cures & ad tribunal.* non inepta quoque lectio, & præ qua alteram ferè habuerim inferiorem.

unde illi Getulici nomen.] ita v. e. aliæ *cognomen.*

Curinio subigendos.] ita v. e. & mss. *Vineti. Quirino Iornandes.* vulgg. *Turmio subig.*

Massilia quippe.] v. e. *Massinia.*

125 *in Syria Caius.*] reposui lectionem veteris editionis, & omnium mss. securus opinionis aliorum auctorum, qui in *Lycia* factum prodiderunt: vnde & editi. posteriores id substituerunt.

Stricto ferro cruentas vulnere in tempore.] ita reposui ex quo & bono: Vineti mss. *strictus ferre creatus ex vulnere in tempore.* ex quo ipse fecit: *Strictus, sed recreatus ex vulnere in tempus.* v. e. *stricto sarre cruētus ex vulnere in tempore.* Quod hīc publicauī, debetur ferè editioni Stadianæ, nisi quòd illa, *in tempus.* nam Camers, *stricto ferro cruentus ex vulnere in tempus.*

ferè omnis Hispania.] ita v. e. *aliæ, ferè erat omnis, &c. ceterior alluebat Oceanus.*] vox *ceterior* aberat v. e. *sub mœnib⁹ Belgica.*] ita & mss. Vineti. nostra editio, *sub hostibus, mœnib⁹ Belgica.* Stadius; *sub mœnib⁹ Vellica, 126 ex arboribus taxeis.*] ita mss. Vineti, & ita v. e. *11æ, taxis.*

sed iam Caesar.] sic planè v. e. malè vulgg. *Etia⁹ Caesar, nec temere sumptus, ut barbaris impetus:* sed] ita scripsi, partim ex v. e. partim ex coniecturâ; habebat' mss. Lipsij; *nec temere sumpta, ut barbaris spes:* sed, &c. quod idem probabat d. cap. XIX. at v. e. *nec temere sumptus, ut barbaris, impes. Et positis.* meū ergo facinus solū est, *impetus, pro impes,* quod tamen prorsus non damno, sed auctori nimis arbitror antiquum. vulgg. aut, *nec tenuere suos ut barbaris impares.* sed aut, *nec timuere sumptus ut barbaris impares:* Et. aut: *nec temere subius, ut barbaris impares:* Et. &c.

apud Asturâ flumē.] v. e. *Scurâ* habet vt & mss. Vineti. 127 *Ingentis esse consi⁹ illud obseruari cœpit. Natura,* &c.] sic vulgati & editio nostra obsoleta, *Ingentis esse consiliū illud obseruari caput consilio. Natura.* quibus quid faciam, hoc puncto temporis non occurrit.

intra Taurum & Euphratem.] v. e. *intra Tigrim:* neq; ita displicet. ortū tamen non est perpendendi vtrūq;.

ab alio venire calo.] ita v. e. *aliæ, venire sole.* hæc habuī quæ trāscursu primæ editionis sublegere licuit, per anī mi per corporis morbum. ea si cui exigua videbuntur; quid mirū? non totū impendi triduum. Et sic tamē audeo dicere; exhibere me Annæum Florum non paulò coloratiorem honestiorēque quàm hæctenus prœdiit. verum quod primo isto impetu non præstiti, præstabo forsā alio tempore; si modo tamen

---adiciant hodierna crastina vita

Tempora Di⁹ superi.

FINIS.

Bb ij

UNED

TITI LIVII PA-
TAVINI DE CADVM

XIIII.

*

EPITOME.

CVM SCHOLIIS

CAROLI SIGONII,

MARTINI DELRII

& aliorum.



Anno M. DCVI.

THE BIBLE

THE BIBLE

THE BIBLE

THE BIBLE

THE BIBLE

THE BIBLE

THE BIBLE

THE BIBLE

THE BIBLE

THE BIBLE

THE BIBLE

THE BIBLE

THE BIBLE

THE BIBLE

THE BIBLE

THE BIBLE

TITI LIVII PA-
TAVINI HISTO-
RIARVM AB VRBE
CONDITA LIBRI

primi

EPITOME.



DVENTVS Æneæ in Italiam,
& res ab eo gestæ, Ascanij re-
gnum Albæ, & Syluij Æneæ, ac
deinceps Syluiorum regū pri-
mo libro continentur. Numito-
ris filia à Marte cōpressa. nati Romulus, & Re-
mus. Amulius obruncatus. Vrbs à Romulo cō-
dita. Senatus lectus. Cū Sabinis bellatum. Opi-
ma spolia Ioui Feretrio lata. In centurias popu-
lus diuisus. Fidenates, & Veientes victi. Romu-
lus consecratus. Numa Pompilius ritus sacro-
rū tradidit: Iano tēplum constituit: eiúsq; por-
tā, pacatis omnibus circà populis, primus clau-
sit: cum dea Ægeria sibi congressus nocturnos
esse simulans, feroces populi animos ad religio-
nem perpulit. Tullus Hostilius Albanos bello
petiit. Post hæc trigeminorū pugna. Horatius
absolutus. Metij Suffetij supplicium. Alba diru-
ta. Albani in ciuitatem recepti. Sabinis bellum
indictum. Ad postremum fulmine absumtus
est. Ancus Martius cærimonias à Numa institu-
tas renouauit: Latinis victis, & ad ciuitatē ascen-
dit montē Auentinū assignauit: Politoriū vrbe
Latinorū bello repetitā, quā prisca Latini occu-

Bb iij

pauerant, diruit: pōtem subliciū in Tyberim fe-
 cit: Ianiculum collē vrbi addidit: fines imperij
 protulit: Ostiā condidit. Tarquinius Priscus in
 Anci amicitiam receptus. Centum additis pa-
 trum numerum auxit: Latinos subegit: circum
 designauit: ludos edidit: Sabinorū bello poti-
 tus, equitū centurias ampliavit. Tentandę sciē-
 tię causa Accij Nauij auguris, cōsuluisse fertur,
 an id, de quo cogitaret, effici posset: quod cū
 illi fieri posse respōdisset: iussisse eum nouacula
 cotē præcidere: idq; protinus factū. Sabinos præ-
 terea acie vicit: urbem muro circūdedit, cloacas
 fecit. Seruius Tullius natus ex captiua Cornicu-
 lana, cui puero in cunis posito caput arsisse tra-
 ditū est: Veientes atq; Hetruscōs prælio fudit,
 censum primus omniū egit: lustrum condidit:
 classes, cēturiāsq; descripsit: Pomæriū protulit:
 colles vrbi, Quirinalē, Viminalē, Esquilinū
 que adiecit: templū Dianę cū Latinis in Auen-
 tino fecit. Lucius Tarquinius Superbus, occiso
 Seruio eius focero, inuasit regnum, quo die sce-
 lerata Tullia per patris iacentis corpus carpē-
 tū egit. Armatos circa se ad custodiā corporis
 sui habuit: Turnū Herdoniū fraude interemit:
 bellū cum Volscis, gessit: & ex eorū præda tē-
 plū Ioui in Capitolio fecit. Terminus, & Iuuen-
 tas nō addixere: quorū aræ moueri non potue-
 runt. Filius Sextus Tarquinius dolo Gabios in
 potestātē suā redegit. Huius filijs Delphos pro-
 fectis, & consulentibus, quis eorum regnaturus
 esset Romę: dictum est, eum regnaturū, qui pri-
 mus matrem osculatus esset. quod responsum
 cū ipsi aliter interpretarētur: Iunius Brutus, qui
 cum

cum iis profectus erat, prolapsus se simulauit: & terram osculatus est. Idque factum eius euentus rei comprobauit. nam cum impotenter se gerendo Tarquinus Superbus omnes in odium suum adduxisset: ad vltimum propter expugnatã nocturna vi à Sex. filio eius Lucretiæ pudicitia, quæ vocato patre ad se Tricipitino, & viro Collatino obtestata ne inulta mors eius esset, cultro se interemit. Bruti opera maximè expulsus est: cum regnasset annos viginti quinque. Tunc consules primum creati sunt L. Iunius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus.

LIBRI II.

BRutus iureiurando populum astringit: neminem regnare Romæ passurum: Tarquinium Collatinum collegam suum propter affinitatem Tarquiniolorum suspectum, coëgit consulatu se abdicare, & ciuitate cedere: bona regum diripi iussit: agrum Marti consecrauit: qui Campus Martius nominatus est. adolescentes nobiles, in quibus suos quoque, & fratris filios, quia coniurauerant de recipiendis regibus, securi percussit: seruo iudici, cui Vindicius nomen fuit, libertatem dedit: ex cuius nomine vindicta est appellata. Cum aduersus reges, qui contractis Veientium, & Tarquiniolorum copiis bellum intulerant, exercitum duxisset: in acie cum Arunte filio Superbi commortuus est: eumque matronæ annum luxerunt. L. Valerius consul legem de prouocatione ad populum tulit. Capitolium dedicatum

est. Porfena rex Clusinarum, bello pro Tarquinii suscepto, cum ad Ianiculum venisset: ne Tyberim transiret, virtute Coclitis Horatii prohibitus est. qui, dum alij pontem sublicium rescindunt: solus Hetruscos sustinuit: & ponte rupto armatus se in flumē misit: & ad suos tranavit. Alterum accessit virtutis exemplum à Mutio, qui, cū ad feriendum Porfenam castra hostium intrasset, occiso scriba, quem regem esse putabat, comprehensus, impositam altaribus manum, in quibus sacrificatum erat, exuri passus est: dixitque tales trecentos esse coniuratos in mortem ipsius regis. quorum admiratione coactus Porfena pacis condiciones ferre, bellum omisit, acceptis obsidibus. ex quibus virgo vna Clœlia deceptis custodibus per Tyberim ad suos tranavit: & cū reddita esset, à Porfena honorificè remissa, equestrique statua donata est. Ap. Claudius ex Sabinis Romā transfugit: ob hoc Claudia tribus adiecta est. Numerus tribuum ampliatus est: vt essent triginta vna. Aduersus Tarquinium Superbum cum Latinorum exercitu bellum inferentem A. Posthumius dictator prosperè pugnavit apud lacum Regillum. Plebs, cum propter nexos ob æs alienum Sacrum in mōtem secessisset: consilio Menenij Agrippæ à seditione reuocata est. Idem Agrippa cū decessisset, propter paupertatem publico impendio elatus. Tribuni plebis quinque creati sunt. Oppidum Volscorum Corioli captum est virtute & opera Cn. Martij: qui ob hoc Coriolanus vocatus est. T. Latinus vir de plebe, cum in visu admonitus

nitus

nitus esset, vt de quibusdam religionibus ad senatum perferret: & neglexisset: amisso filio, debilis factus, posteaquam delatus ad senatum lectica, eadem illa indicauerat, vsu pedū recepto, domum reuersus est. Cum Cn. Martius Coriolanus, qui in exilium pulsus, dux Volscorum factus exercitum hostium vrbi primo adiuuisset: & missi ad eum primum legati, postea sacerdotes frustra deprecati essent, ne bellum patriæ inferret: Veturia mater, & Volunnia vxor impetrauerunt ab eo, vt recederet. Lex agraria primum lata est. Sp. Cassius consularis regni crimine damnatus est, necatusque. Oppia virgo vestalis ob incestū viua defossa est. Cū vicini hostes Veientes incommodi magis, quā graues essent: familia Fabiorum id bellum gerendum depoposcit: misitque in id trecentos sex armatos: qui ad Cremerā ad vnū ab hostibus cæsi sunt, vno impubere domi relictō. Res præterea aduersum Volscos, & Aequos, & Veientes, & seditiones inter patres, plebēque continet. Appius Claudius consul, cum aduersus Volscos contumacia exercitus malè pugnatū esset, decimū quēque militū fuste percussit.

LIBRI III.

Seditiones de agrariis legibus factæ. Capitoliū ab exulibus, & seruis occupatum, cæsis ijs receptū est. Cæsus bis actus est. priore lustro censa sunt ciuiū capita centum, quatuor & viginti milia, CCXIV. præter orbos, orbosque: sequenti, XXXXII. milia, CCCXIX. Cum aduersus Aequos res malè gesta esset: L. Quinctius Cincinnatus dictator factus, cum rure intentus rustico operi esset: ad bellū gerendū accersitus est.

Is victos hostes sub iugum misit. Tribunorum plebis numerus ampliatus est, vt essent decem, xxxvi. anno à primis tribunis plebis. Petitis per legatos, & allatis Atticis legibus, ad constituendas eas, proponendâsque decemviri pro consulibus sine vllis aliis magistratibus creati, altero & trecentesimo anno, quàm Roma condita erat: & vt à regibus ad consules, ita à consulibus ad decemviros translaturum imperium: si decem tabulis legum positis, cum modestè se in honore gessissent: & ob id in alterum quoque annum eundem esse magistratum placuisset: cum complura impotenter fecissent: magistratum noluerunt deponere: & in tertium annum detinuerunt: donec inuito eorum imperio finem attulit libido Ap. Claudij. qui cum in amorem virginis incidisset: summissio, qui eam in seruitutem peteret: necessitatem patri eius Virginio imposuit, rapto ex taberna proxima cultro, vt filiam interimeret: cum aliter eam tueri non posset, ne in potestatem stuprum illaturi veniret. hoc tam magnæ luxuriæ exemplo plebs incitata montem Auentinum occupavit: coëgitque decemviros abdicare se magistratu, ex quibus Appius, & vnus collegarum, qui præcipuè pœnam meruerant, in carcerem cōiecti: cæteri in exilium acti. Res præterea contra Sabinos, & Volseos, & Aequos prosperè gestas continet: & parum honestum populi Romani iudicium: qui iudex inter Ardeates & Aricinos sumptus, agrum de quo ambigebatur sibi adiudicauit.

LIBRI

LIBRI IV.

LEx de connubio patrum & plebis contentione magna, patribus repugnantibus, perlatam est à trib. pl. Aliquot annis res populi Romani militiæque per hoc genus magistratus administratæ sunt. Item censores tunc primum creati sunt. Ager Ardeatinus Romani populi iudicio ablatum, missis in eum colonis, restitutus est. Cum fame populus Ro. laboraret, Sp. Melius eques Romanus frumentum populo sua impensa largitus est: & ob id factum conciliata sibi plebe, regnũ affectans, à C. Servilio Hala magistro equitum iussu Quintij Cincinnati dictatoris occisus est. L. Minutius index boue aurata donatus est. Legatis Romanis à Fidenatibus occisis, quoniam ob Reip. occubuerant, statuarum in rostris positæ sunt. Cornelius Cossus tribunus militum, occiso Tolumnio rege Veientium, opima spolia secunda retulit. Mamercus Aemilius dictator censuræ honore, qui antea per quinquennium gerebatur: anni & sex mensium spatio finito, ob eam rem à censoribus notatus est. Fidenæ in potestatem redactæ: eoque coloni missi sunt, quibus occisis Fidenates cum defecissent à populo Ro. à Mamercio Aemilio dictatore victi sunt: & Fidene captæ. Coniuratio seruorum oppressa est. Posthumius tribunus militum propter crudelitatem ab exercitu occisus est. Stipendium ex ærario tum primum militibus datum est. Res præterea gestas aduersum Volscos, & Veientes continet.

IN obsidione Veiorum hybernacula militibus facta sunt. ea res cum esset noua, indignationem tribunorum plebis mouit, querentium non dari plebi nec per hyemē militię requiem. Equites tum primum equis suis merere cœperunt. Cum inundatio in lacu Albano facta esset, vates, qui eam rem interpretaretur, ab hostibus captus est. Furius Camillus dictator decem annos obsessos Veios cepit: simulachrum Romam transtulit: decimam partem prædæ Delphos Apollini misit. Idem tribunus militum, cum Faliscos obsideret, proditos hostium filios parentibus remisit: statimque deditioe facta, Faliscorum victoriam iustitia consecutus est. Cum alter ex censoribus, Iulius decessisset: in locum eius M. Cornelius successit. nec id postea factum est: quoniam eo lustro à Galliis Roma capta est. Furius Camillus, cum dies à L. Apuleio trib. pleb. dicta esset, in exilium abiit. Cum Senones Galli Clusium obsiderent, & legati à senatu missi ad componendum inter eos & Clusinos pacem, pugnantibus contra Gallos in acie Clusinorum stetissent: hoc facto eorum concitati Senones urbem infesto exercitu petierunt: fusisque ad Alliam flumen Romanis, cepere urbē, præter Capitolium: in quod se iuuenes contulerant. maiores natu cum insignibus honorum, quos quisque gesserat, in vestibulis ædium sedentes occiderunt. & cum per auersam partem Capitolij iam in summum euasissent: proditi clangore anserum, M. Manlij præcipuè opera deieci sunt. coactis deinde
propter

propter famem Romanis despondere, vt mille pondo auri darent: & hoc pretio finem obfessionis emerent: Furius Camillus dictator abfens creatus inter pendendum aurum cum exercitu venit: & Gallos post sextum mensem vrbe expulit: ceciditque. Aedes Loquutio facta: quo loco ante vrbe[m] captam vox audita erat, aduentare Gallos. Dictum est ad Veios migrandum esse, propter incensam, & dirutam urbem, quod consilium Camillo autore discussum est. Mouit populum vocis quoque omen ex centurione auditæ. qui, cum in forū venisset, manipulariis suis dixerat: sta miles: hinc optimè manebimus.

LIBRI VI.

Res aduersus Aequos, & Volscos, & Hetruscos prosperè gestas cōtinet. Quatuor tribus additæ sunt: Stellatina, Sabbatina, Promentina, Armentensis. M. Manlius, qui Capitolium à Gallis defenderat: cum obstrictos ære alieno liberaret: nexos exolueret: crimine affectati regni damnatus, de saxo Tarpeio deiectus est. in cuius notam S. C. factum est: ne cui de Manlia gente Marco cognomen esset. C. Licinius, & L. Sextius tribb. pleb. legem promulgarunt: vt consules etiam ex plebe fierent: qui ex patribus creabantur. eam legem cum magna contentione repugnantibus patribus, cum iidem tribuni plebis per quinquennium soli magistratus fuissent, pertulerunt. & primus omnium ex plebe consul L. Sextius creatus est. Lata est altera lex: ne cuiquam plus quingentis iugeribus agri liceret possidere.

DVO noui magistratus adiecti sunt: prætura, & ædilitas curulis. Pestilentia ciuitas laborauit: eamque insignem fecit mors Furij Camilli, cuius remedium, & finis cum per nouas religiones quæreretur, ludi scenici tunc primū facti sunt. Cū dies L. Manlio dicta esset à M. Pompeio trib. pl. propter delectum acerbe factum, & ob T. Manlium filium relegatam sine ullo crimine adolescens ipse, cuius relegatio patri obiiciebatur: venit in cubiculum tribuni: strictoque gladio coëgit eum in verba sua iurare: nō perseueraturum se in accusatione. tunc omnia pernitiōsa ommissa sunt. In patētem voraginem vr̄bis Romæ Curtius armatus equo se præcipitauit: eaque expleta est. Manlius adolescens qui patrem à tribunitia vexatione liberauerat: contra Gallum prouocantem aliquem ex militibus Romanis, in singulare certamen descendit: eique occiso torquem aureum detrahit: quem ipse postea tulit, & ex eo Torquatus est nūcupatus. Duæ tribus additæ: Pontina, & Publicia. Licinius Stolo lege ab ipso lata damnatus est: quod plus quingentorum iugerum agri possideret. M. Valerius trib. militum Gallum, à quo prouocatus erat: insidente galea coruo, & vnguibus rostroque infestante hoste n, interemit: & ex eo Coruini nomen accepit: consulque proximo anno creatus est ob virtutem: cum xxii. ageret annum. Amicitia cum Carthaginensibus iuncta. Campani, cum vrgerētur à Samnitibus bello: auxilio aduersus eos à senatu petito, cū id non impetrarent:

vr̄bem,

urbem, atque agros populo Romano dediderunt. ob quã causam ea, quę populi Romani facta essent: defendi bello aduersus Samnites placuit. Cum ab A. Cornelio consule exercitus in iniquum locum deductus in magno discrimine esset, P. Decij tribuni militum opera seruatus est. qui occupato colle super id iugum, in quo Samnites federant: occasionem consuli in æquiore loco euadendi dedit: ipse ab hostibus circumfessus erupit. Milites Romani, qui Capuę in præsidio erant relictæ: cum de ea occupanda urbe conspirassent: & detecto consilio, metu supplicij à populo Romano defecissent: per M. Valerium Coruinum dictatorem, qui consilio suo eos à furore reuocauerat, patrię restituti sunt.

LIBRI VIII.

Latini cum Campanis defecerunt: & missis legatis ad senatum conditionem tulerunt: vt, si pacem habere vellent, alterum ex Latinis consulem facerent. Qua legatione perlata, prætor eorum Annius de Capitolio ita prolapsus est, vt examinaretur. T. Manlius consul filium suum, quod contra edictum pugnauerat aduersum Latinos: quamuis prosperè pugnasset: securi percussit. Laborantibus Romanis, P. Decius tunc cum Manlio deuouit se pro exercitu: & concitato equo cum in medios hostes se intulisset, interfectus morte sua Romanis victoriam restituit. Latini in deditio- nem venerunt. T. Manlio in urbem reuerso nemo ex iuuentute obuiam processit. Minucia virgo Vestalis incesti damnata est. Aufonibus victis, in oppidum Cales colonia deducta est. Item Fregel-

Cc

la colonia deductæ sunt Veneficiuni complurimæ matronarum deprehensum : quarum plurimæ statim epotis medicaminibus perierunt. Lex de veneficio tunc primum constituta est. Priuernatibus, cum rebelassēt: victis ciuitas data est. Palæpolitani victi bello : & obsidione in deditiōem venerunt. Q. Publio, qui eos obsederat, primum imperium prolatum : & per consules ei decretus triumphus. Plebs nexu liberata est propter Lucij Papyrij creditoris libidinem, qui C. Publio debitori suo stuprum inferre voluerat. Cum L. Papyrius dictator reuersus in urbem ab exercitu esset propter auspicia repetenda, Q. Fabius magister equitum occasione rei bene gerendæ inuitatus, contra edictum eius præliatus est: qui prosperè aduersus Samnites pugnavit : ob eam causam cum dictator de magistro equitum supplicium sumpturus videretur, Fabius Romam profugit : & cum causa parum proficeret, populi precibus donatus est. Res præterea contra Samnites prosperè gestas continet.

LIBRI IX.

Titus Veturius, & Sp. Posthumius apud Caudinas furcas, deducto in locum iniquum exercitu cum nulla spes euadendi esset, fœdere cum Samnitibus facto, & sexcentis equitibus Romanis obsidibus datis, ita exercitum abduxerunt, vt omnes sub iugum mitterentur ijdémque autore SP. Posthumio COS. qui in senatu suaserat, vt eorum deditiōe, quorum culpa tam deforme fœdus ictum erat, publica fides liberaretur: cū duobus trib. plebis, & omnibus, qui per fœdus sponponderant, dediti Samnitibus non sunt recepti. nec ita
multo

pōst fusis à Papyrio Curfore Samnitibus, & sub iugum missis, receptisque sexcentis equitibus Romanis, qui obsides dati erant: pudor prioris flagitij abolitus. Tribus duæ adiectæ sunt: Vfantina, & Falerina. Sueffa, & Pontia coloniae deductæ sunt. Ap. Claudius censor aquam Claudiam perduxit viam stravit, quæ Appia vocata est: libertinorum filios in senatu legit. ideoque, quoniam is ordo videbatur inquinatus indignis, sequentis anni consules in senatu legendo obseruauerunt: quemadmodum ante per proximos censores obseruatum fuerat. Res præterea contra Apulos, Hetruscos, Marfos, Umbros, Polignos, Equos, & Samnites, quibus fœdus erat restitutum, prospere gestas continet. Flavius Scriba libertino patre natus ædilis curulis fuit, per forenses factionem creatus, quæ, cum comitia & campum turbaret, & in iis propter nimias vires dominaretur, à Q. Fabio censore in quatuor tribus redacta est: eaque res Fabio Maximo nomen dedit.

LIBRI X.

Coloniae deductæ sunt Sora, & Alba. Carseoli in deditioem accepti sunt. Collegium augurum ampliatur: ut essent nouem: cum antea quaterni fuissent. Lex de prouocatione ad populum à Valerio consule tunc primum lata est. Duæ tribus adiectæ sunt: Aniensis & Terentiana. Samnitibus bellum indictum: & aduersus eos prospere pugnatum est. Cum aduersus Hetruscos, Umbros, Samnites, Gallos P. Decio, & Q. Fabio ducibus pugnaretur: Romanisque exercitus in maximo esset discrimine: P. Decius

secutus exemplum patris deuouit se pro exercitu: & morte sua victoriã eius pugne populo Romano dedit. Papyrius Cursor Samnitium exercitum, qui iureiurando astrictus suo: quo maiore constantia virtutis in aciem descenderet, fudit. Censur actus est: lustrum conditum, censa sunt ciuium capita ducenta sexagintaduo millia, & trecenta vigin- tiduo.

LIBRI XI.



CVM Fabius Gurges consul male aduersum Samnites pugnasset: & senatus de remouendo eo ab exercitu ageret: Fabius Maximus pater deprecatus hanc sibi ignominiam, eo maximè Senatum mouit, quòd iturū se filio legatum pollicitus est: idque præstitit, atque eius cõ filiis, & opera filius consul adiutus, cæsis Samnitibus triumphauit: C. Pontium imperatorem Samnitium ductum in triumpho securi percussit. Cum ciuitas pestilètia laboraret, missis legatis, vt Æsculapij signum Romam ab Epidauro transferrent: anguem, qui se in nauem eorum contulerat, in quo ipsum numen esse constabat, deportauere: eoque in insulam Tyberis egresso, eodem loco sedes Æsculapij constituta est. L. Posthumius cõsularis, quoniam cum exercitui præesset, opera militum in agro suo usus esset, damnatus est. Cum Samnitibus pacẽ petentibus scodus quartò renouatum est. Curius Dentatus consul Samnitibus cæsis, & Sabinis, qui rebellauerant, victis, & in deditionem acceptis, bis in eodem magistratu triumphauit.

Colo-

Coloniæ deductæ sunt, Castrû, Sena, Adria. Trium-
 uiri capitales tunc primum creati sunt. Census a-
 ctus est: iustrum conditum. censa sunt ciuium capi-
 ta CCLXXIII. milia. Plebs propter æs alienum, &
 graues, & longas seditiones ad vltimum secessit in
 Ianiculum: vnde à Q. Hortensio dictatore deducta
 est: isque in ipso magistratû decessit. Res præterea
 contra Volsinienses gestas continet: item aduersus
 Lucanos: contra quos auxilium Tyrrhenis ferre
 placuerat.

LIBRI XII.

CVM legati Romanorum à Gallis Senonibus
 interfecti essent: bello ob id Gallis indicto, L.
 Cæcilius prætor cum legionibus ab iis cæsus est.
 Cum à Tarentinis classis Romana direpta esset,
 duce, qui præerat classi, occiso: legati ad eos à sena-
 tu, vt de iis iniuriis quererentur, missi, pulsati sunt.
 ob id bellum iis indictum est. Samnites defece-
 runt. Aduersus eos, & Lucanos, & Brutos, & He-
 truscos aliquot præliis à compluribus ducibus be-
 ne pugnatum est. Pyrrhus Epirotarum rex, vt au-
 xilium ferret Tarentinis in Italiam venit. Cum in
 præsidium Rheginorum legio Campana cû præ-
 fecto Decio Iubellio missa esset: occisis Rheginis
 Rhegium occupauit.

LIBRI XIII.

Valerius Leuinus consul parum prosperè ad-
 uersus Pyrrhum pugnavit: elephantorum ma-
 ximè inusitata facie territis militibus. Post id præ-
 lium cû corpora Romanorum, qui in acie ceci-
 derant, Pyrrhus inspiceret: omnia versa in hostem
 inuenit: populabûdûsque ad urbem Romam pro-
 cessit, C. Fabricius missus ad eum, vt de redimendis

captiuus ageret: frustra vt patriam desereret, à rege tentatus est. captiui sine pretio remissi sunt. Cyneas legatus à Pyrrho ad senatum missus petiit, vt componendæ pacis causa rex in urbem reciperetur. de qua re cum ad frequentiore[m] senatum referri placuisset: Ap. Claudius, qui propter inualitudinem oculorum iam diu à consiliis publicis abstinerat, venit in curiam: & sententia sua tenuit, vt id Pyrrho negaretur. P. Domitius censor primus ex plebe lustrum condidit. censa sunt ciuium capita CCLXXVIII. milia, CXXII. Iterum aduersus Pyrrhū dubio euentu pugnatum est. Cum Carthaginensibus quarto fœdus reuocatum est. Cum C. Fabricio consuli is, qui ad eum à Pyrrho transfugerat, polliceretur se regi venenū daturum, cum indicio ad regem remissus est. Res præterea contra Hetruscos, Lucanos, & Brutios, & Samnites prosperè gestas continet.

LIBRI XIV.

PYRRHUS in Sicilia[m] traiecit. Cum inter alia prodigia fulmine deiectū esset in Capitolio Iouis signum, caput eius per aruspices inuētum est. Curius Dentatus, cum delectum haberet. eius qui citatus non responderat, bona vendidit. Pyrrhum iterum ex Sicilia in Italiam reuersum vici: & Italia expulit. Fabricius censor P. Cornelium Rufinum consularem senatu mouit: quòd decem argenti pondo facti haberet. Lustrò à censoribus condito censa sunt capita ciuium CCLXXVI. milia, CCXXIII. Cum Ptolemæo Ægypti rege societas iuncta est. Sextilia virgo Vestalis damnata incesti viua defossa est. Coloniae deductæ sunt Posidonia, & Consa. Carthaginensium classis auxilio Mamertinis veni;

nit, quo factò ab iis fœdus violatum est. Res præterea contra Lucanos, Samnites, & Brutios feliciter gestas & Pyrrhi mortem continet.

LIBRI XV.

Victis Tarentinis pax & libertas data est. Legio Campana, quæ Rhegium occupauerat, obsessa, deditioe facta, securi percussa est. Cum legatos Apolloniatum ad senatum missus quidam iuuenes pulsassent, dediti sunt Apolloniatibus. Picentibus victis pax data. Coloniae deductæ: Ariminum in Piceno: Beneuentum in Samnio. Tunc primum populus Romanus argento uti cœpit. Umbri, & Salentini victi in deditioem accepti sunt. Quæstorum numerus ampliatus est.

LIBRI XVI.

Origo Carthaginensium, & primordia vrbs referuntur: contra quos, & Hieronem regem Syracusanorum auxilium Mamertinis ferendum censuit senatus. Cum de ea re inter suadentes, ut id fieret, dissuadentésque contentio fuisset: transgressis tum primum mare equitibus Romanis aduersus Hieronem sæpius bene pugnatum. Petenti pax data est. Lustrum à censoribus conditum censæ sunt ciuium capita **CCCLXXII.** milia, **CCXVIII.** D. Iunius Brutus munus gladiatorium in honorem defuncti patris edidit primus. Colonia Esernia deducta est. Res præterea cõtra Pœnos, & Volscos prosperè gestas continet.

LIBRI XVII.

CN. Cornelius cos. à classe Punica circumuentus, & per fraudem veluti in colloquiũ euocatus est. Cn. Duilius cos. aduersus classem

Ce iij.

Pœnorum prosperè pugnavit: primusque omnium Romanorum ducū navalis victoriæ duxit triumphum. ob quam causam ei perpetuus honos habitus est: vt reuertenti à cœna tibicines canerent: & funale præferretur. L. Cornelius cos. in Sardinia cōtra Sardos, & Corsos, & Hannonem Pœnorum ducem feliciter pugnavit. Attilius Calatinus cos. cum in locum iniquum à Pœnis circumfessum temerè duxisset exercitum, M. Calpurnij tribuni militum virtute, & opera euasit: qui cum trecētis militibus eruptione facta hostes in se conuertit. Annibal dux Pœnorum victa classe, cui præfuerat, à militibus suis in crucem sublatus est. Attilius Regulus cos. victis navali prælio Pœnis, in Africam traiecit.

LIBRI XVIII.

ATtilius Regulus in Africa serpentem portentosa magnitudinis cū maxima militum clade occidit. & cū aliquot præliis aduersū Carthaginenses pugnasset: successorque à senatu prosperè bellum gerenti non mitteretur: id ipsum per literas ad senatum missas conquestus est. in quibus inter causas petendi successoris erat, quòd agellus eius à mercenariis devastaretur. Quærente deinde fortuna vt magnū vtriusq; casus exēplū in Regulo proderetur: accersito à Carthaginēsisibus Xāthippo Lacedæmoniorū duce, victus in prælio, & captus est. Res deinde à ducibus Romanis omnibus terra marique prosperè gestas deformauere naufragia classiu. T. Corūcanus primus ex plebe pōtifex maximus creatus est. M. Sempronius Sophus, Valerius Maximus cēsores cū senatum legerent, XII. senatu mouerunt. Iustrū condiderūt, quo cēsa sunt ciuium capita

capita CCCXVII. milia, CCXVII. Regulus missus à Carthaginensibus ad senatum, vt de pace, & si eã minimè impetraret, de captiuis commutãdis ageret: iureiurando astrictus est rediturum se Carthaginem: si commutari captiuos non placuisset. vtrũque negandi autor senatũ fuit: & cum fide custodita reuersus esset, supplicio à Carthaginensibus de eo sumpto, periit.

LIBRI XIX.

CÆcilius Metellus, rebus aduersus Pœnos prospere gestis, speciosissimum egit triumphum: XIII. ducibus hostium, & centum viginti elephantis in eo ductis. Claudius Pulcher cos. qui contra auspicia profectus iussit immergi pullos, qui cibari nolabant: infeliciter aduersus Carthaginenses classe pugnavit: & reuocatus à senatu, iussusque dictatorem dicere, C. Glauciam dixit, fortis vltimæ hominem: qui coactus abdicare se magistratu, postea ludos prætexatus spectauit. Attilius Calatinus primus dictator extra Italiã exercitum duxit. Cum Pœnis captiuorũ cõmutatio facta est. Coloniae deductæ sunt, Fregellæ, in agro Salentino Brundisiũ. Lustrum à censoribus conditum est. censa sunt ciuium capita CCLII. milia, CCXXII. Claudia soror P. Claudij, qui contemptis auspiciis malè pugnaverat: à ludis diuertens, cum turba premeretur, dixit: vtinã frater meus viueret, iterũque classẽ duceret. ob eam causam mulctata est. Duo prætores tum primum creati sunt. Cæcilius Metellus Pontifex maximus A. Posthumium consulem, quoniã idem & flamen Martialis erat: cũ ille ad bellũ gerendum proficisci vellet: in vrbe tenuit: nec passus est à sa-

eris recedere. Rebus aduersus Pœnos pluribus du-
cibus gestis, summam victoriæ C. Luctatius con-
sul victa ad Aegates insulas classe Pœnorû, finem
bello imposuit. Petentibus Carthaginensibus pax
data est. Cum templum Vestæ arderet, Cæcilius
Metellus pontifex maximus ex incendio sacra ra-
puit. Duæ tribus adiectæ sunt: Velina, & Esquilina.
Falisci, cum rebellassent, sexto die domiti in dedi-
tionem venerunt.

LIBRI XX.

S Poletium colonia deducta est. Aduersus Ligu-
res tunc primum exercitus promotus est. Sardi
& Corsi, cum rebellassent, subacti sunt. Tutia vir-
go Vestalis incesti damnata est. Bellû Illyriis pro-
pter vnum ex legatis, qui ad eos missi erant, occi-
sum indictum est: subactique in deditioem vene-
runt. Prætorum numerus ampliatus est: vt essent
quatuor. Galli transalpini, qui in Italiam eruperât,
cæsi sunt. Eo bello populus Romanus sociorum,
Latinique nominis trecenta milia armatorum ha-
buisse dicitur. Exercitibus Romanis tum primum
trans Padum ductis, Galli Insubres aliquot præliis
in deditioem venerunt. M. Claudius Marcellus
consul, occiso Insubrium Gallorum duce Virido-
maro, opima spolia retulit. Istri subacti sunt. Item
Illyrij, cum rebellassent, domiti in deditioem ve-
nerunt. Lustrum à censoribus conditum est: ex quo
censa sunt ciuium capita cclxx. milia. Libertini in
quatuor tribus redacti sunt: cû antea dispersi fuis-
sent: Esquilinam Palatinam, Suburranam, Colli-
nam * munivit: & circum flaminium extruxit.
Coloniæ deductæ sunt in agro de Gallis capto,
Placentia, & Cremona.

LIBRI

LIBRI XXI.

IN Italia belli Punici secundi acta narrantur: & Annibalis Pœnorum ducis contra fœdus per Iberum amnem transitus: à quo Saguntus sociorum populi Romani ciuitas octauo mense capta est. de quibus iniuriis missi legati ad Carthaginienses, qui quererentur. & cum satisfacere nolent: bellum iis indictum est. Annibal superato Pyreneo saltu, per Gallias fufis, qui obsistere ei conati erant, ad Alpes venit: & laborioso per eas transitu cum montanos quoque Gallos obuios aliquot præliis repulisset: descendit in Italiam: & ad Ticinum amnem Romanos equestri prælio fudit: in quo vlneratam P. Cornelium Scipionem protexit filius: qui Africani postea nomen accepit. iterumque exercitu Romano ad flumen Trebiam fuso, Annibal Apëninum per maximam militum vexationem propter vim tempestatum transit. Cn. Cornelius Scipio in Hispania contra Pœnos prospere pugnavit, duce hostium Magone capto.

LIBRI XXII.

Annibal per continuas vigilias in paludibus oculo amisso, venit in Hetruriam: per quas paludes quadriduo, & tribus noctibus sine vlla requie iter fecit. C. Flaminius consul homo temerarius contra auspicia profectus, signis militaribus effossis, quæ tolli non poterant: & ab equo, quem conscenderat, per caput deuolutus, insidiis ab Annibale circumuentus ad Trasimenum lacum cum exercitu cæsus est. Sex milia, quæ eruperant: fide ab Maharbale data, per fida Annibalis vincita

sunt. Cùm ad nuntium cladis Romæ luctus esset, duæ matres insperato receptis filiis, gaudio mortuæ sunt. Ob hæc cladem ex sibyllinis libris ver sacrum votum. Dum deinde Q. Fabius Maximus dictator aduersus Annibalem missus nollet acie cum eo conflare: ne contra ferocem tot victoriis hostem territum aduersis præliis militem pugnae committeret: & opponendo se tantummodo conatus Annibalis impediret. M. Minucius magister equitum, ferox & temerarius, criminando dictatorem, tanquam timidum & segnem, effecit, vt populi iussu ei imperium cum dictatore æquaretur. diuisoque exercitu, cum in iniquum locum confixisset: & in maximo discrimine legiones eius essent: superueniente cum exercitu Fabio Maximo ex discrimine liberatus est. quo beneficio victus castra cum eo iunxit: & patrem cum salutauit: idemque milites facere comilitonibus iussit. Annibal vastata Campania inter Casilinum oppidum, & Calliculam montem à Fabio clausus, samentis ad cornua bouum alligatis, & incensis, præsidium Romanorum, quod Calliculam insidebat, fugauit: & sic transgressus est saltum. idemque Fabij Maximi dictatoris, cum circumposita vreret: agro pepercit: vt illum tanquam proditorem suspectum faceret. Aemylio deinde Paulo, & Terentio Varrone consulibus, & ducibus cum maxima clade aduersus Annibalẽ ad Cannas pugnatum est, cæsaque eo prælio Romanorum quadragintaquinque milia cum Paulo consule, & senatoribus LXXX. consularibus atque prætoribus aut ædilitiis triginta. Postquam cladem cū à nobilibus adolescentibus propter desperationem consilium de relinquenda Italia iniretur: P. Cornelius Scipio

Scipio tribunus militum, qui postea Africanus nuncupatus est, stricto super capita deliberantium ferro, iuravit pro hoste se habiturum eum, qui in verba sua non iurasset, effecitque, ut omnes minime relictum iri à se Italiam iureiurando astringerentur. Præterea trepidationem urbis, & luctum, & res in Hispania meliore euentu gestas continet. Opimia, & Floronia Vestales virgines incesti damnatae sunt. Propter paucitatem verò militum servorum octo milia armata sunt. captivi cum potestas esset redimendi, redempti non sunt. Varroni obviam itum est: & gratiæ actæ, quòd de republica non desperasset.

LIBRI XXIII.

CAmpani ad Annibalem defecere. Nuntius Cænensis victoriæ Mago Carthaginē missus annulos aureos à digitis occisorū Romanorum detractos in vestibulo curiæ fudit: quos excessisse modij mensuram traditur. post quem quidē nuntium Hanno ex Pœnis vir nobilissimus suadebat senatui Carthaginensium, ut pacem à populo Romano peterent: nec tenuit, obstrepente Barchina factione. Cl. Marcellus prætor ad Nolam eruptione aduersus Annibalem ex oppido facta prosperè pugnauit. Exercitus Annibalis per hyberna Capuæ ita luxuriatus est: ut corporum viribus, atque animorum eneruaretur. Casilinum à Pœnis obsessam ita fame vexatum est: ut lora, & pelles scutis detractas, item mures essent: & nucibus per Vulturum annē à Romanis missis vixerit. Senatus ex equestri ordine hominibus centum nonagintaseptem suppletus est. L. Posthumius prætor à Gallis cum

exercitu cæsus est. Cn. & P. Scipiones in Hispania Asdrubalem vicerunt: & Hispaniam suam fecerunt. Reliquiæ Cannensis exercitus in Siciliam relegatæ sunt: ne recederent inde, nisi finito bello. Inter Philippum Macedonum regem, & Annibalem societas iuncta est. Sempronius Gracchus cos. Campanos cecidit. Præterea in Sardinia feliciter à T. Mælio prætore aduersus Pœnos, Sardosque res gestas continet: à quo Asdrubal dux, & Mago, & Hanno capti. Claudius Marcellus prætor Annibalis exercitum ad Nolam prælio fudit: & vicit: primusque omnium tot cladibus fessis Romanis meliorem spem belli dedit.

LIBRI XIV.

Hieronimus Syracusanorum rex, cuius auus Hieroamicus populo Ro. fuerat: ad Carthaginienses defecit: & propter crudelitatem, superbiamque à suis interfectus est. T. Sempronius proconsul prosperè aduersus Pœnos, & Hannonem ducem ad Beneuentum pugnauit, seruorum maximè opera: quos liberos esse iussit. Cl. Marcellus cos. in Sicilia, quæ propè tota ad Pœnos defecerat, Syracusas obsedit. Philippo Macedonũ regi bellum indictum est. qui ad Apolloniam nocturno prælio oppressus, fugatusque, in Macedoniam cum propè inermi exercitu profugit. ad id bellum gerendum Valerius prætor missus est. Res præterea in Hispania à P. & Cn. Scipionibus aduersus Carthaginienses gestas cõtinet. Syphax rex Numidarum in amicitiam ascitus contra Masanissam regem Masæfulorum pro Carthaginiensibus pugnans, victus, in Hispaniam ad Scipionem cum maxima manu transit

transiit contra Gades: vbi augusto freto Africa, & Hispania dirimuntur. Celtiberi quoque in amicitiam recepti sunt: quorum auxiliis accitis, tunc primum mercenarium militem Romana castra habuerunt.

LIBRI XXV.

P. Cornelius Scipio, postea Africanus, ante legitimos annos ædilis factus est. Annibal urbem Tarentum præter arcem per Tarentinos iuvenes, qui se noctu venatum ire simulauerant, cepit. Ludi Apollinares ex Martij carminibus, quibus Cannensis clades prædicta fuerat, instituti sunt. A Q. Fulvio, & Ap. Claudio coss. aduersus Hannonem Pœnorum ducẽ prosperè pugnatum est. T. Sempronius Gracchus proconsul ab hospite suo Lucano in insidias ductus à Magone interemptus est. Centenius Penula, qui centurio militauerat: cum petisset à senatu, vt sibi exercitus daretur: pollicitusque esset, si hoc impetrasset, de Annibale victoriam: octo millibus acceptis militum dux factus confligit acie cū Annibale: qui cū exercitu eũ cecidit. Cn. Fuluius prætor male aduersus Annibalẽ pugnavit: in quo prælio hominũ sexdecim millia ceciderunt: ipse cū equitibus ducentis effugit. Capua obsessa est à Q. Fulvio, & ab Ap. Claudio coss. Cl. Marcellus Syracusas expugnauit anno tertio: & ingentem se virum gessit. in eo tumultu urbis captæ Archimedes intentus formis, quas in pu'ue e descripserat, interfectus est. P. & Cn. Scipiones in Hispania tot tantarũque rerum feliciter gestarum tristem exitum tulerunt, propè cū totis exercitibus cæsi anno octauo, quàm in Hispaniam iuerant. amissãque eius prouinciæ possessio foret,

nisi L. Martij equitis Romani virtute & industria contractis exercituum reliquiis, eiusdem hortatu bina castra hostium expugnata essent. ad tringinta septem millia cæsa: ex mille octingentis, præda ingens capta. dux Martius appellatus est.

LIBRI XXVI.

ANnibal ad tertium ab vrbe Roma lapidem super Anienem castra posuit. ipse verò cum duobus millibus equitum vsque ad portam Capenam, vt vrbis sitû exploraret, obequitauit. & cû per triduum in aciem vtrinqe exercitus omnis descendisset: certamen tempestas diremit. nam cû in castra rediissent, statim serenitas erat, Capua capta est à Q. Fulvio, & Ap. Claudio coss. principes Campani veneno sibi conscierunt mortem. Cum senatus Cāpanorum delegatus esset ad palos, vt securi feriretur: literas à senatu missas Q. Fuluius cos. quibus iuebatur parcere: antequam legeret, in sinu posuit: & lege agi iussit: & supplicium per egit. Cû in comitiis apud populum quæreretur, cui mādaretur Hispaniarum imperiû: nullo id volente suscipere, P. Scipio P. filius, qui in Hispania ceciderat, professus est se iterum. & suffragio populi, cōsensuque omniū missus, Nouam Carthaginem vno die expugnauit: cum ageret vigesimum quartum annum: videreturque diuina stirpe creatus: quoniam & ipse posteaquam togam acceperat, quotidie in Capitolio erat: & in cubiculo matris eius anguis sæpenumero visus est. Res præterea in Sicilia gestas continet: & amicitiam cum Ætolis iunctâ, bellûmque gestum aduersus Acarnânas, & Philippum Macedonum regem.

LIBRI

LIBRI XXVII.

CN. Fulvius prætor cum exercitu ab Annibale cæsus est. Meliore euentu à Claudio Marcello eos, aduersus eundem ad Numistronem pugnatum est. inde Annibal noctu recessit. Marcellus infecutus est: & subinde cedentem pressit, donec effugeret. priore pugna Annibal superior fuit: Marcellus insequenti. Fabius Maximus pater consulis Tarentinos per deditioem accepit. In Hispania ad Betulam Scipio cum Asdrubale Amilcaris conflixit: & vicit. inter alia captum puerum regalem eximie formæ ad auunculum Masanissam cum donis misit. Cl. Marcellus, T. Quintius Crispinus eos, speculandi causa egressi è castris insidiis ab Annibale circumuenti sunt. Marcellus occisus fuit: Crispinus fugit. Res præterea à P. Sulpitio prætore aduersus Philippum, & Achæos gestas continet. Lustrum à censoribus conditum est: censa sunt ciuium capita centum triginta septem milia, centum & octo. ex quo numero apparuit quantum hominum tot præliorum aduersa fortuna populo Romano abstulisset. Asdrubal, qui cum exercitu nouo transcenderat Alpes, vt se Annibali coniungeret: cū milibus hominum LVI. cæsus est M. Liuij consulis ductu, non minore opera Claudij Neronis consulis. qui cum Annibali oppositus esset, relictis castris, ita vt inimicum falleret, electa manu profectus Asdrubalem circumuenit.

LIBRI XXVIII.

Res in Hispania prosperè gestæ à Syllano Scipionis legato, & L. Scipione fratre aduersus Pœnos, à Sulpitio procos. & ab Attalo rege Asiæ aduersus Philippum regem Macedonū pro Ætolis

Dd

referuntur. Cum M. Livio, & Claudio Neroni eos triumphus decretus esset: Livius, qui in provincia sua rem gesserat: quadrigis inuectus est: Nero, qui in collegæ provinciam, vt victoriam eius adiuuaret, venerat: equo est secutus: & in hoc habitu plus gloriæ, reuerentiæque habuit. nam & plus in bello, quàm collega fecerat. Ignis in æde Vestæ negligentia virginis, quæ nõ custodierat, extinctus est. virgo cæsa est flagro. P. Scipio in Hispania cum Pœnis debellauit xiiii. anno eius belli, anno quinto, posteaquàm ierat: exclusisque in totum possessione eius hostibus, Hispaniam recepit: & à Tarracone in Africam ad Syphacem regem Numidarum duobus nauigiis transuectus, fœdus iunxit. Asdrubal Gisgonis ibi cum eo in eodem lecto accubuit. munus gladiatorium in honorem patris, patruique Carthagini Nouæ dedit, non ex gladiatoribus, sed ex iis, qui aut in honorem ducis, aut ex prouocatione in certamen descendebant: in quo reguli fratres de regno ferro contenderunt. Cum Astapa vrbs ab Romanis oppugnaretur: oppidani liberos, & coniuges rogo extracto occiderunt: se insuper præcipitauerunt. Ipse Scipio dum graui morbo implicitus esset: seditionem in parte exercitus motam confirmatus discussit: rebellantésque Hispaniæ populos coëgit in deditioem venire. Et amicitia facta est cum Masanissa rege Numidarum: qui illi quidem auxilium, si in Africam traiecisset, pollicebatur. cum Gaditanis quoque post discessum inde Magonis, cui ex Carthagine scriptum erat, vt in Italiam traiaeret. Romam reuersus, consulque creatus. Africam provinciam petenti,

con-

contradicente Q. Fabio Maximo, Sicilia data est: permissumque, ut in Africam traiceret, si ex republica esse censeret. Mago Amilcaris filius à minore Baleari insula, ubi hyemarat, in Italiam traiecit.

LIBRI XXXIX.

EX Sicilia C. Lælius in Africam à Scipione missus ingentem prædam reportauit: & mandata Masanissæ Scipioni exposuit, conquerentis quòd non exercitum in Africam traiecisset. Bellum in Hispania finitum, victore Romano: quod Indibilis excitauerat. ipse in acie occisus: Mandonius exoscentibus Romanis à suis deditus est. Magoni, qui in Galliam, & Liguriam ierat, ex Africa & militum ampla manus missa, & pecuniæ, quibus auxilia cõduceret: præceptumque, ut se Annibali iungeret. Scipio à Syraculis in Brutios traiecit: & Locros, pulso Punico præsidio, fugatòq; Annibale recepit. Pax cum Philippo facta est. Idæa mater deportata est Romam à Pessinunte oppido Phrygiæ, carmine in libris sibyllinis inuento: pelli Italia alienigenam hostem posse, si mater Idæa deportata Romam esset. tradita autem est Romanis per Attalum regem Asiæ. lapis erat: quem matrem deum incolæ dicebant. excepit P. Scipio Nasica, Cn. filius, eius, qui in Hispania perierat: vir optimus à Senatu iudicatus, adolescens nondum quæstorius: quoniã ita responsum habebat ut: ut numen id ab optimo viro reciperetur, consecrareturque. Locrenses legatos Romam miserunt: qui de impotètia Q. Pleminij legati quererentur: quòd pecuniã Proserpinæ abstulerat: & liberos eorum & coniuges stuprauerat. Pleminius in catenis Romam perductus in carcere mortuus est: Cum falsus rumor de P. Scipione proconsole, qui

in Sicilia erat, in urbem perlatuſ eſſet, tanquam luxuriaretur: miſſis ob hoc legatis à ſenatu: qui explorarēt, an ea vera eſſent: purgatus infamia Scipio in Africam traiecit ſenatus permiſſu. Syphax accepta in matrimonium Aſdrubalis Giſgonis filia, amicitie, quā cum Scipione ipſe iunxerat, renūciauit. Maſaniſſa rex Maſaſulorum, dum pro Carthagine in Hiſpania militat: amiſſo patre Gala, de regno exciderat. quo per bellū ſepe repetito, aliquot præliis à Syphace rege Numidarum victus, in totum priuatus eſt: & cum ducentis equitibus exul Scipioni ſe iunxit: & cum eo primo ſtatim bello Hannonem Amilcaris filium cum ampla manu interemit. Scipio aduentu Aſdrubalis & Syphacis, qui propè cum centum millibus armatorum venerat: ab obſidione Vticæ depulſus, hyberna communiuit. Sempronius eos. in agro Crotonienſi proſperè aduerſus Annibalem pugnavit. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. cenſa ſunt ciuium capita cexv. millia. Inter cenſores M. Liuium, & Claudium Neronem notabilis diſcordia fuit. nam & Claudius Liuius collegæ equum ademit, quòd à populo Romano damnatus, actusque in exilium fuerat: & Liuius Claudio, quòd falſum in ſe teſtimonium dixiſſet: & quòd minimè bona fide ſecum in gratiam rediſſet. idem omnes tribus, extra vnam, ærarias reliquit: quòd & innocentem ſe damnaffent, & poſtea conſulem cenſoremque feciſſent.

LIBRI XXX.

IN Africa Scipio Carthaginienses, & eundem Syphacem Numidarum regem, Aſdrubalemque pluribus præliis vicit, adiuuante Maſaniſſa: binæque hoſtium caſtra expugnauit: in quibus XL. millia

millia hominum ferro ignique consumpta sunt. Syphacem per C. Lælium cepit, Masaniſſa Sophonisbam vxorem Syphacis, filiam Asdrubalis, captā statim adamauit: & nuptiis factis vxorem habuit: castigatūſque à Scipione venenum ei tranſmiſit: quo quidem hauſto illa deceſſit. Effectūque eſt multis Scipionis victoriis, vt Carthaginienſes in deſperationem acti in auxilium publicæ ſalutis Annibalem ex Italia reuocarent. iſque anno decimoſexto Italia diſcedens in Africam traiecit: tentauitque per colloquium pacem cum Scipione cōponere: & cum de conditionibus pæcis non conueniſſet, acie victus eſt. Pax Carthaginiensibus data eſt petētibus. Annibal Giſgonem pacem diſſuadentem manu ſua detraxit: excuſata deinde temeritate facti, ipſe pacem ſuaſit. Mago bello, quo in agro Inſubrium cum Romanis conſlixerat, vulneratus, dum in Africam per legatos reuocatus reuerteretur, ex vulnere mortuus eſt. Reuerſus in urbem Scipio ampliſſimum, nobiliſſimūque egit triumphum: quem Q. Terentius Culleo ſenator pileatus ſecutus eſt. Scipio Africanus, incertum militari prius fauore, an populari aura ita cognominatus ſit. primus certè hic imperator victæ à ſe nomine gentis nobilitatus eſt.

LIBRI XXXI.

Belli aduerſus Philippū Macedoniæ regē, quod Bintermiſſum erat, repetiti cauſæ feruntur hæc. Tempore initiorum duo iuuenes Acarnanes, qui non initiati erant, Athenas venerunt: & in ſacrarium Cereris cum aliis pluribus ſuis intrauerunt. ob hoc, tanquam nefas ſummum commiſſent, ab Athenienſibus cæſi ſunt. Acarnānes mortibus ſuo-

Dd iij

rum commoti ad vindicandum illos auxilium à Philippo petierunt. Paucis mensibus post pacem Carthaginensibus datam, quingentesimo quadragesimo anno ab vrbe condita, cum Atheniensium, qui obsidebantur à Philippo, legati auxilium à senatu petiissent : & senatus id censuisset ferendum, plebe, quòd tot bellorum continuus labor grauis erat, dissentiente: tenuit autoritas patrum, vt sociæ ciuitati ferri opẽ populus quoque iuberet. Bellum id P. Sulpitio consuli mandatum est : qui exercitu in Macedoniam ducto, equestribus præliis cū Philippo prosperè pugnavit. Abydeni à Philippo obsessi ad exemplum Saguntinorum suos seque occiderunt. L. Furius prætor Gallos Insuabres rebellantes, & Amilcarẽ Pœnum bellum in ea parte molientem acie vicit. Amilcar eo bello occisus est, & milia hominum xxxv. Præterea expeditiones Philippi regis, & Sulpitij consulis, expugnationesque vrbiũ ab utroque factas continet. Sulpitius eos. adiuuantibus rege Attalo, & Rhodiis bellũ gerebat. Triumphauit de Gallis L. Furius prætor.

LIBRI XXXII.

Complura prodigia ex diuersis regionibus, nunciata referuntur: inter quæ in Macedonia in puppi longæ nauis laureã esse natam. T. Quintius Flaminius eos. aduersus Philippum feliciter pugnavit in faucibus Epiri : fugatũque coëgit in regnum reuerti. Ipse Theffaliã, quæ est vicina Macedonia: sociis Aetolis, & Athamanibus, vexauit. L. Quintius Flaminius cõsulis frater nauali prælio Attalo rege, & Rhodiis adiuuantibus, Eubœam, & maritimam oram cepit. Achæi in amicitiam reperi sunt. Coniuratio seruorum facta de soluendis Cartha.

Carthaginienſibus obſidibus oppreſſa eſt. Prætorum numerus ampliatus eſt : vt ſeni crearentur. Cornelius cos. Gallos Inſubres prælio fudit. Cum Lacedæmoniis, & tyranno eorum Nabide amicitia iuncta eſt. Præterea expugnationes urbium in Macedonia referuntur.

LIBRI XXXIII.

Titus Quintius Flamininus præcōſul cum Philippo ad Cynocephalas in Theſſalia acie victo debellauit. L. Quintius Flamininus frater præcōſulis, Arcanânes, Leucade vrbe, quæ caput eſt Arcananiæ, expugnata, in deditiōnem accepit. C. Sempronius Tuditanus prætor à Celtiberis cum exercitu cęſus eſt. Attalus à Thebis ob ſubitam valetudinem tranſlatus deceſſit. Pax petenti Philippo, Græciæ libertas data eſt. L. Furius, & Claudius Marcellus conſules Boios, & Inſubres Gallos ſubegerunt. Marcellus triumphauit. Annibal fruſtra in Africa bellum molitus, & ob hoc Romanis per epiſtolas aduerſæ factiōnis principū delatus, propter metum Romanorum, qui legatos ad Carthaginienſium ſenatum de eo miſerant: profugus ad Antiochum regem Syriæ ſe contulit, bellum contra Romanos parantem.

LIBRI XXXIV.

Lex Oppia, quæ C. Oppius tribunus plebis bello Punico de ſtringendis cultibus matronarū tulerat, cū maxima contentione abrogata eſt, cū Porcius Cato auctor fuiſſet, ne ea lex aboleretur. Is in Hiſpaniam profectus bello quod Emporiis orſus eſt, citeriorem Hiſpaniam pacauit. T. Quintius Flamininus bellum aduerſus Lacedæmonios, & tyrannum eorum Na-

Dd iiij

bidem prosperè gestum, data iis pace, qualem ipse voluit: liberatisque Argis, qui sub ditione tyranni erant: finiuit. Senatus tunc primum secretus à populo ludos spectauit. vt id fieret, Sex. Aelius Pætus, & L. Cornelius Cethegus censores interuenerunt cum indignatione plebis. Coloniae pleræque deductæ sunt. M. Porcius Cato de Hispania triumphauit. Res præterea aduersus Boios, & Insubres Gallos feliciter gestæ referuntur. T. Quintius Flaminius, qui Philippum Macedonum regem, & Nabidem Lacedæmoniorum tyrannum vicerat: Græciámque omnem liberauerat: ob hanc rerum gestarum multitudinem triduo triumphauit. Legati Carthaginensium nuntiauerunt, Annibalem, qui ad Antiochum confugerat bellum cum eo moliri. tentauerat autem per Aristonem Tyrium sine literis Carthaginem missum ad rebelandum Pœnos concitare.

LIBRI XXXV.

P. Scipio Africanus legatus missus ad Antiochum, Ephesi cum Annibale, qui se Antiocho iunxerat, collocutus est: vt, si fieri posset, metum vitæ, quem ex populo Romano conceperat, eximeret. Inter alia cum quæreret ab Annibale, quem fuisse maximum imperatorem Annibal crederet, respondit: Alexandrum Macedonum regem, quòd parua manu innumerabiles exercitus sudisset: quòdque vltimas oras, quas visere supra fidem humanam esset, peragrasset. quærenti deinde quem secundum poneret, inquit, Pyrrhum: eò quòd castra metari docuisset: ad hæc neminem elegantius loca cepisse, præsidia disposuisse. exequenti quem tertium diceret: semet dixit, ridens Scipio, quid
nam

nam tu diceres, si me, inquit, vicisses? tunc verò, inquit, me & antè Alexandrum, & antè Pyrrhum, & antè alios posuiffem. Inter ea prodigia, quæ plurima fuisse traduntur: bouem, Cn. Domitio consule, locutum: Roma caue tibi, refertur. Apparât in Antiochum bellum Romani. Nabis Lacedæmoniorû tyrannus incitatus ab Aetolis, qui & Philippum, & Antiochum ad inferèdum bellum populo Romano sollicitabant, à populo Romano defecit, & bello aduersus Philopœmenem Achæorum prætorè gesto, ab Aetolis interfectus est. Aetoli quoque ab amicitia populi Romani defecerunt. cum quibus societate iuncta Antiochus Syriæ rex cùm bellum Græciæ intulisset, cōplures vrbes occupauit: inter quas Chalcidem, & totam Eubœam. Res præterea in Liguribus gestas, & apparatus belli ab Antiocho continet.

LIBRI XXXVI.

MArcus Acilius Glabrio cos. Antiochum apud Thermopylas, Philippo rege adiuuante, victum Græcia expulit: idèmq; Aetolos subegit. P. Cornelius Scipio Nasica cos. ædè matris deûm, quam ipse in Palatium intulerat, vir optimus à senatu iudicatus, dedicauit: idèmq; Boios, & Gallos victos in deditiōem accepit, & de iis triumphauit. Præterea naualia certamina prospera aduersus præfectos Antiochi regis referuntur.

LIBRI XXXVII.

Cornelius Scipio cos. legato P. Scipione Africano, qui se fratris legatum futurum dixerat: si ei Græcia, & Asia prouincia decerneretur, cum C. Lælio, qui multum in senatu poterat, ea prouincia dari videretur: profectus ad bellû aduersus Antio-

chum gerendum in Asiam primus omnium Romanorum ducum traiecit. Aemilius Regillus aduersus regiam classem Antiochi feliciter pugnavit ad Myonesum, Rhodiis adiuuantibus. Filius Africani ab Antiocho captus patri remissus est. M. Aclius Glabrio de Antiocho, quem Græcia expulerat, & de Aetolis triumphauit. Victo deinde Antiocho à L. Cornelio Scipione, adiuuante Eumene rege Attali Pergameni filio, pax data, ea conditione, vt omnibus prouinciis citra Taurum montem cederet. Eumeni, quo iuuante Antiochus victus erat, regnum ampliatum: Rhodiis quoque qui & ipsi iuuerant, quædam ciuitates concessæ. Colonia deducta est Bononia. Aemilius Regillus, qui præfectos Antiochi nauali certamine vicerat, naualem triumphum duxit. L. Cornelius Scipio, qui cum Antiocho bellauerat, cognomine fratri coequatus, Asiaticus appellatus est.

LIBRI XXXVIII.

Mareus Fuluius cos. in Epiro Ambracientes obsessos, per deditiorem accepit: Cephale-niam subegit: Aetolis perdomitis pacem dedit. Cn. Manlius cos. collega eius Gallogræcos, Tolistobogios, Tectosagos, & Trocmos, qui Brenno duce in Asiam transferant: cum soli citra Taurum montem minimè parerent, vicit. Eorum origo, & cum eo loca, quæ tenent, occupauerantque, referuntur. Exemplum quoque virtutis, & pudicitia in scemina traditur. Quæ cum regis Gallogræcorum vxor fuisset, capta centurionem, qui ei vim intulerat, occidit. Lustrum à censoribus conditum est, cæsa sūt ciuiliū capita cclviii. millia, & cccxxviii. Cum Ariarathe rege Cappadocia amicicia iuncta est.

est. Cn. Manlius, contradicentibus decem legatis, ex quorum consilio fœdus cùm Antiocho cōscripserat: de Gallogræcis, acta per se causa in senatu, triumphauit. Scipio Africanus, die ei dicta, vt quidam aiunt, à Petilio Acteo tribuno plebis, vt quidam à Næuio, quòd præda cùm Antiocho capta ærarium fraudasset: posteaquam is dies venit, euocatus in rostra, Hac die, inquit, Quirites Carthaginem vici, & prosequente populo, Capitolium ascendit: inde, ne amplius tribunitiis iniuriis vexaretur, in voluntarium exilium Liternum concessit, incertum ibi, an Romæ defunctus. nam eius monumentum vtrobique fuit. L. Scipio Asiaticus, frater Africani, eodem peculatus crimine accusatus, damnatusque, cùm in vincula, & carcerem duceretur, Tib. Sèpronius Gracchus tribunus plebis, qui antea Scipionibus inimicus erat, intercessit: & ob id beneficium Africani filiam duxit. Cùm populus quæstores in bona eius publicè possidenda misisset: non modò in iis nullum vestigium pecuniæ regiae apparuit: sed nequaquã tantùm in ærariũ redactum, quantæ summæ erat damnatus. collatã à cognatis, & amicis innumerabilem pecuniam accipere noluit: quæ necessitati ei erat ad cultũ, retenta.

LIBRI XXXIX.

A Emylius cos. Liguribus subactis, viã à Placẽtia vsque Ariminum perductã. Flaminia iurxit. Initia luxuriæ introducãta ab exercitu Asiatico referuntur. Ligures, quicunq; circa Apenninũ erãt, subacti sunt. Bacchanalia sacrum Græcum, & quidẽ nocturnum, scelerum omnium inaximum seminarium, cùm ad ingentis turbæ coniurationem peruenisset, à consule inuestigatum, & multorũ pœna

sublatum est. A censoribus L. Valerio Flacco, & M. Porcio Catone, vir & belli & pacis artibus maximus motus est senatu. L. Quintius Flaminius T. Quintij frater, eò quòd cum Galliam prouinciam eo s. obtinuerat, rogatus à Philippo Pœno, quem amabat, scorto nobili, Gallum quendam sua manu occiderat: siue, vt quidam tradiderunt, vnum damnatorum securi percusserat, rogatus à meretrice Placentina: cuius amore deperibat. Extat in eum M. Catonis oratio. Scipio Literni decessit. Et tanquam iungente fortuna circa id tempus duo funera maximorũ virorum, Annibal à Prusia Bithyniæ rege, ad quem victo Antiocho confugerat, cū dederetur Romanis: qui ad exposcendum illum T. Quintium Flaminium miserant: veneno sibi mortem consciiuit. Philopœmen quoque dux Achæorum, vt maximus est à Messeniis interemptus veneno, cū ab iis bello captus esset. Coloniae Polletia, & Pisaurum, & Mutina, & Parma, deductæ sunt. Præterea res aduersum Celtiberos prosperè gestas, & initia, causasque belli Macedonici continet. cuius origo inde venit, quòd Philippus ægrè ferebat regnum suum minui à Romanis, eò quòd cogeretur à Thracibus, aliisque locis prætidia deducere.

LIBRI XL.

Cum Philippus liberos eorum, quos in vinculis nobilissimorum quidem hominum habebat, conquiri ad mortem iussisset: Theoxena pro liberis suis & sororis admodum pueris regis verita libidinem, prolatis in medium gladiis, & poculo, in quo erat venenum, suavit iis, vt imminens ludibrium morte effugerent: & cum persuasisset, ipsa
etiam

etiam se interemit. Certamina inter Philippi Macedoniae regis liberos Perseum & Demetrium referuntur: & ut fraude fratris sui Demetrius confectis criminibus, inter quae accusatione parricidij, & affectati regni, primum petitur, ad ultimum, quoniae populi Romani amicus erat, veneno necatus est: regnumque Macedoniae mortuo Philippo ad Perseum devenit. Item res in Liguribus, & Hispania contra Celtiberos à compluribus feliciter gestas continet. Libri Numae Pompilij in agro L. Petilij scribae sub Ianiculo à cultoribus agri, in arca lapidea clausi & Graeci & Latini, inveniuntur. in quibus plura quae dissoluendarum religionum erant, praetor ad quem delati erant, cum legisset: iuravit senatui contra rempub. esse, ut legeretur, servarenturque & ex S. C. in comitio exulti sunt. Colonia Aquileia deducta est. Philippus aegritudine animi confectus, quod Demetrium filium falsis alterius filij in eundem delationibus impulsus veneno sustulisset: & de poena Persei cogitavit: voluitque Antigonum potius amicum suum successorem regni sui relinquere. sed in hac cogitatione morte raptus est. regnum Perseus accepit.

LIBRI XLII.

Ignis in aede Vestae extinctus est. Tib. Sēpronius Gracchus proconsul Celtiberos victos in dedicationem accepit: monumentumque operum suorum Gracchurim, oppidum in Hispania constituit. A Posthumio Albino proconsule Vaccei, ac Lusitani subacti sunt. de utrisque triumphavit. Antiochus Antiochi filius obses Romanis à patre datus, mortuo fratre Seleuco, qui patri defuncto successerat, in regnum Syriae ab urbe dimissus. Lustrum à censori-

bus conditum est. Cēsa sunt ciuiū capita cclxxii. millia, ccliv. Q. Volumnius Saxa trib. ple. legem tulit, ne quis hāredem mulierem institueret. suasisit legem M. Cato. extat oratio eius. Præterea res contra Ligures, Istros, Sardos, & Celtiberos à compluribus ducibus gestas continet, & initia belli Macedonici, quod Perseus Philippus filius moliebatur. miserat enim ad Carthaginenses legationem, & ab iis nocte audita erat. sed & alias Græciæ ciuitates sollicitabat. qui præter religionem, quòd quàm multa templa magnifica multis locis erexit, Athenis Iouis Olympij, & Antiochiæ, vilissimum regem egit.

LIBRI XLII.

Fluius Flaccus cēsor templum Iunonis Lacinia tegulis marmoreis spoliauit: vt ædem, quā dedicauerat, tegeret. tegulæ ex S. C. reportatæ. Eumenes Asiæ rex in senatu de Perseo Macedoniae rege questus est. cuius iniuriæ in populum Romanum referuntur. ob quas bello ei indicto, P. Licinius Crassus cos. cui Macedonia decreta erat, in Macedonia transit: leuibúque expeditionibus, equestribus præliis in Thessalia cum Perseo felici euentu pugnavit. Inter Masanissam, & Carthaginenses de agro fuit dies ad disceptandum à senatu datus. Legati missi ad ciuitates socias, & reges rogandos, vt in fide permanerent, dubitantibus Rhodijs. Lustrum à censoribus conditum est. Censa sunt ciuium capita cclvii. millia, ccxxxi. Res præterea aduersus Corsos, & Ligures prosperè gestas continet.

LIBRI

LIBRI XLIII.

PRætores nonnulli, eò quòd auarè & crudeliter provincias administrassent, damnati sunt. P. Licinius Crassus proconsul complures in Græcia vrbes expugnauit, & crudeliter diripuit. ob id captiui, qui ab eo venierant, ex S. C. postea restituti sunt. A præfectis classium Romanarum multa impotenter in socios facta. Res præterea à Perseo rege in Thracia prosperè gestas continet: & victis Dardanis, & Illyrico, cuius rex erat Gentius, motus, qui in Hispania ab Olonico factus erat, ipso interempto confedit. M. Aemylius Lepidus à censoribus princeps in senatu lectus.

LIBRI XLIV.

Q. Martius Philippus per saltus penetravit in Macedoniam: complurèsque vrbes occupauit. Rhodij misère legatos Roman, minantes, vt Perseo essent auxilio: nisi populus Romanus cum eo pacem atque amicitiam coniungeret. indigne id latum. Cum id bellù L. Aemylio Paulo sequentis anni consuli iterum mandatum esset, Paulus in concione precatus est, vt quidquid diri pop. Ro. immineret, supra domum suam conuerteretur: & in Macedoniam profectus Perseum vicit: vniuersamque Macedoniam in potestatem redegit. antequam confligeret, dixit exercitui, ne minaretur quòd luna nocte proxima defectura esset, Gentius quoque rex Illyriorum, cum rebellasset, ab Anicio prætore victus venit in deditiõem: & cù vxore, & liberis, & propinquis Romã missus. Ab Alexãdria legati à Cleopatra, & Ptolemeo regib⁹ venerūt, quæretes de Antiocho rege Syriæ, quòd is bellù inferret. Perseus sollicitatis in auxiliù Eumene regis Pergami, & Gentio rege Illyriorù, quia is pecuniã, quã

promiserat minimè dabit, ab eis relictus est.

LIBRI XLV.

Perfeus ab Aemylio Paulo in Samothracia captus est. Cùm Antiochus Syriæ rex Ptolemæum & Cleopatram, Ægypti reges obsideret: & missis ad eum à senatu legatis, qui iuberent, ab obsidione locij regis absisteret: editisque mandatis consideraturum se ille, quid faciendum esset, respondisset: vnus legatorum Popilius virga regem circumscripsit: iussitque antequam circulo excederet, responsum daret. qua asperitate effecit, vt Antiochus bellum omitteret. Legationes gratulantium populorum, ac regum in senatum admissæ. Rhodiorum, quia eo bello contra populum Romanum fuerat, exclusa. postero die cùm de eo quæreretur: vt iis bellum indiceretur: causam in senatu patriæ suæ legati egerunt: nec tanquam hostes, nec tanquam locij dimissi. Macedonia in prouinciæ formam redacta est. Aemylius Paulus repugnantibus militibus eius propter minorem prædâ, & contradicente Seruio Sulpitio Galba triumphauit: & Perseum cum tribus filiis ante currum duxit. cuius triumphi lætitia, ne solida ei contingeret: duorum filiorum funeribus insignita est. quorum alterius mors patris triumphum præcessit: alterius secuta est. Lustrum conditum est à censoribus. Censa sunt ciuium capita CCXXII. millia, DCCCv. Prusias Bithyniæ rex Romanum, vt senatui gratuleretur ob victoriam ex Macedonia partam, venit, & Nicomedem filium suum senatui commendauit. rex plenus adulationis libertum se populi Romani esse dicebat.

LIBRI

LIBRI XLVI.

EVmenes rex Romam venit, quia Macedonico bello se medium egerat: ne aut inimicus iudicatus videretur, si exclusus esset: aut liberatus crimine, si admitteretur: in comitio lex lata est, ne cuiquam regi Romam venire liceret. Claudius Marcellus eos. Alpinos Gallos, C. Sulpitius Gallus Ligures subegit. Legati Prusiae regis conquesti sunt de Eumene: quod fines suos depopularetur: dixeruntque, eum conspirasse cum Antiocho contra populum Romanum. Societas cum deprecantibus Rhodiis iuncta est. Lustrum à censoribus conditum est. Censa eo sunt civium capita c c c x x v i i. milia, xxii. Princeps senatus lectus M. Æmylius Lepidus. Ptolemæus Ægyptiorum rex à minore fratre è regno pulsus, missis ad eum legatis, in regnum restitutus est. Ariarathe Cappadociae rege mortuo, filius eius Ariarathes accepit regnum: & amicitiam per legatos cum populo Ro. renouavit. Res preterea aduersus Ligures, Corsos, & Lusitanos vario euentu gestas, & motus Syriae, mortuo Antiocho, qui filium Antiochum puerum admodum reliquerat, continet. Hunc Antiochum puerum cum Lisia tutore Demetrius, Seleuci filius, qui Romam obses missus fuerat: clam, quia minime dimittebatur à Romanis, interemit: & ipse in regnum receptus. L. Æmylius Paulus, qui Persecum vicerat, mortuus: cuius tanta abstinentia fuit: vt cum ex Hispania, & Macedonia maximas opes retulisset: vix ex auidione bonorum eius redactum sit, vnde dos uxori eius redderetur. Pomptinae paludes à Cornelio Cethego consule, cui ea prouincia euenerat, siccatae: agerque ex iis factus.

Ee

CN. Tremellio tribuno plebis multa dicta
 est: quòd cum M. Æmylio Lepido pontifice
 maximo iniuriose contenderat. sacrorum quoque
 magistratum ius potentius fuit. Lex de ambitu la-
 ta Lustrum à censoribus conditum est. censa sunt ci-
 uium capita cccxxviii. millia, cccxiii. Et princeps
 senatus lectus Æmylius Lepidus. Inter Ptolemæos
 fratres, qui dissidebant. fœdus iſtum: vt alter in Æ-
 gypto, alter Cyrenis regnaret. Ariarathes Cappa-
 dociaæ rex consilio Demetrii regis Syriæ, & viribus
 pulsus regno à senatu restitutus est. Missi à senatu
 legati, qui inter Masanissam, & Carthaginienses de
 agro iudicarent. C. Martius eos, aduersum Dalma-
 tas parum prospere primum, postea feliciter pu-
 gnauit. cum quibus bello confligendi causa fuit,
 quòd Illyricos populi Romani socios vastauerant,
 eandemque gētem Cornelius Nasica eos. domuit.
 Q. Opimius c o s. transalpinos Ligures, qui
 Massiliensium oppida Antipolim & Niczam va-
 stabant, subegit. Præterea in Hispania à com-
 pluribus parum prosperè res gestas continet.
 Consules anno quingentesimo nonagesimo octa-
 uo ab vrbe condita magistratum, peractis comi-
 tiis, insequentisque anni consulibus creatis, inire
 cœperunt. Mutandi comitia causa fuit, quòd Hispa-
 ni rebellabant. Legati ad disceptandum inter Ma-
 sanissam, & Carthaginienses missi nuntiauerunt,
 vim navalis materiæ se Carthagine deprehendisse.
 Quidam prætores à prouinciis auaritiæ nomine
 accusati, & damnati sunt.

LIBRI XLVIII.

LVstrum à censoribus conditum est. Censa sunt
 ciuium capita cccxxiii. millia. Semina tertij
 belli Punici referuntur. Cum in finibus Carthagi
 niensiu maxime Numidarū exercitus, Archobarza
 ne duce Syphacis nepote, diceretur esse: M. Porcius
 Cato suavit, vt Carthaginiensibus, qui exercitum
 specie contra Masanissam regem, sed re vera con
 tra Romanos accitum in finibus haberent, bellum
 indiceretur. contra dicente P. Cornelio Nasica,
 placuit legatos mitti Carthaginem, qui specula
 rentur, quid ageretur. Castigato senatu Cartha
 ginienſium, quod contra fœdus exercitum & naua
 les materias haberent: pacem inter Masanissam, &
 eos facere voluerunt: Masanissa agro, de quo lis e
 rat, cedente. sed Gisgo, Amilcaris filius, homo sedi
 tiosus, qui tunc in magistratu erat: cum senatus pa
 riturū se iudicio legatorū dixisset: ita bellū aduer
 sus Romanos suadendo concitauit, vt legatis, quo
 minus violarentur, fugam explicuerit. Id nuntian
 tes infestū iam senatū Carthaginiensibus infestio
 rem fecerunt. M. Porcius Cato funus mortui filij in
 prætura tenuissimo, vt valuit (nam pauper erat)
 sumptu fecit. Andriſcus, qui se Perſei filium, regis
 quondam Macedoniæ, ingenti aſſeueratione mēti
 retur, Romā missus. M. Æmilius Lepidus, qui prin
 ceps senatus sextis iā cēſoribus erat lectus, antequā
 expiraret, præcepit filiis, lecto se strato sine linteis,
 sine purpura efferrent: in reliquum funus ne plus
 quā aris denos consumerēt. imaginū specie, non
 sumptibus nobilitari maximorū virorū funera so
 lere. De beneficiis quæſitum. Publilia, & Licinia

Ec ij

nobiles foeminae, quae viros suos necasse insimulabantur, cognita causa, cum praetori praedes, vadefque dedissent, cognatorum decreto necatae sunt. Gullus Masanissae filius denunciauit Carthagine delectus agi, classem comparari: & haud dubium bellum strui. Cum Cato suaderet, vt iis bellum indiceretur: P. Cornelio Nasica dicente nihil temere faciendum, placuit, decem mitti legatos exploratum. L. Licinius Lucullus, A. Posthumius Albinus coss. cum delectum seuerè agerent, nec quenquam gratia dimitterent: à tribunis plebis qui pro amicis suis vacationem impetrare non potuerunt, in carcerem coniecti sunt. Hispaniense bellum cum parum prospere aliquoties gestum ita confudisset ciuitatem. vt ne ij quidem inueniretur, qui aut tribunatum exciperent, aut legati ire vellent, P. Cornelius Aemylianus processit: & excepturum militum genus, quodcunque imperatum esset, professus est. quo exemplo ad militandi studium omnes incitauit. L. Lucullus coss. cui Claudius Marcellus successerat, pacasse omnes Celtiberiae populos cum videretur: Vacceos, Cantabros & alias regiones, & iterum alias incognitas nationes in Hispania subegit. Ibi P. Cornelius Africanus Scipio Aemylianus, L. Pauli filius, Africani nepos, sed adoptiuus, prouocatum barbarum tribunus militum occidit: & in expugnatione captae urbis maius multo etiam periculum adiit. nam murum primus omnium transcendit. Seruius Sulpitius Galba praetor male aduersus Lusitanos pugnavit. Cum legati ex Africa cum Carthaginiensium oratoribus, & Gullus Masanissae filio redissent, dicerentque, & exercitum & classem Carthagine deprehendisse, perrogari sententiam

pla-

placuit, Catone, & aliis principibus senatus suadentibus, vt in Africam confestim transportaretur exercitus. quia verò Cornelius, Nasica dicebat: nōdum sibi iustam causam belli videri: placuit, vt bello desisteretur, si Carthaginienses classem exussissent, & exercitum dimisissent: si minus, proximi consules de bello Punico referrent. Cum locatum à censoribus theatrum extrueretur, P. Cornelio Nasica autore, tanquam inutile & nociturum publicis moribus, ex S. C. destructum est: populúsque aliquandiu stans ludos spectauit. Carthaginienses tum aduersum fœdus bellum Masanissæ intulerūt. Victi ab eo nonagesimum secundum annum habente, & sine pulpamine mandere, & gustare cibum tantummodo solito, insuper Romanum bellum meruerunt.

LIBRI XLIX.

Tertij Punici belli initium altero & sexcentesimo anno ab vrbe condita: intra quintum annum, quàm erat cœptum, consummatum omnino est. Inter M. Porcium Catonem, & Scipionem Nasicam, quorum alterum sapientissimum virum in ciuitate habebant: alter vir optimus à senatu iudicatus erat, diuersis certatum est sententiis, Catone suadente bellum: & vt omnino deleretur Carthago, Nasica dissuadente: placuit nihilominus, eò quòd contra fœdus naues haberent: & extra fines exercitum duxissent: quòdque socio populi Rom. & amico Masanissæ arma intulissent: & quòd filiū eius Gulussam, qui cum legatis Romanis erat, in oppidum minimè recepissent, bellum iis indici. Prius quàm vllæ copiæ in naues imponerentur: Uticenses rogati Romam venerunt, se se àque om-

nia dedentes. Ea legatio veluti maximum belli o-
men, grata patribus, acerba Carthaginiensibus fuit.
Diti patri ludi ad Tarentum ex præcepto libro-
rum Sibyllinorū facti : qui anno primo primi Pu-
nici belli, quingentesimo & altero anno ab vrbe
condita facti erant. Legati triginta Romam vene-
runt, per quos Carthaginienses se dedebant. Cato-
nis sententia peruicit, vt decreto perstaretur : & vt
cōsules quamprimum proficiscerentur ad bellum.
Qui vbi in Africam transferunt, acceptis, quos im-
petrauerāt, trecentis obsidibus, & armis, omnibus-
que instrumentis belli, siqua Carthagine erant, tūc
cūm ex autoritate patrum iuberent, vt in alio loco
procul à mari decem millia passuum, nec minus,
remoto oppidum facerent, indignitate rei ad bel-
landum Carthaginienses compulerunt. Obsideri,
oppugnarique cœpta est Carthago à L. Martio, M.
Manlio consulibus. In qua oppugnatione, cūm ne-
glectos ab vna parte muros duo tribuni temerè
cum cohortibus irrupissent: & ab oppidanis graui-
ter cederentur: à Scipione Africano expliciti sunt.
per quem & castrum Romanorum, quod nocte
oppugnabant, paucis equitibus iuuantibus libera-
tum est: castrisque, quæ Carthaginienses omnibus
copiis pariter ab vrbe egressi oppugnabant, libe-
ratis, is præcipuam gloriam tulit. Præterea cūm ab
irrita oppugnatione Carthaginis eos. (alter enim
Romam ad comitia ierat) exercitum ducere aduer-
sus Asdrubalem vellet: qui cum altera manu ini-
quum saltum infederat: suasit primo cōsuli, ne tam
iniquo loco confligeret. victus deinde complu-
rium, qui & prudentiæ eius, & virtuti inuidebant,
sententiis, & ipse saltum ingressus est. cūmque si-

cut

cut prædixerat, fufus fugatufque effet Romanus exercitus: & duæ cohortes ab hoſte obſiderentur: cum exiguis equitum turmis in ſaltum reuerſus liberavit eas, & incolumes reduxit. Quam virtutem eius & Cato vir præptioris multo ad vituperandum linguæ, in ſenatu ſic proſecutus eſt, vt diceret: reliquos, qui in Africa militarent, umbris militare: Scipionem vigore, & populus Ro. eo favore illum complexus eſt, vt comitiis complurimæ eum tribus conſulem ſcriberent: cum hoc per ætatem minimè liceret. Cum L. Scribonius trib. pl. rogationem promulgaffet, vt Luſitani, qui ex fœdere populo Ro. dediti à Sergio Galba in Galliam veniffent, in libertatem reſtituerentur: M. Cato acerrimè ſuaſit. extat oratio in annalibus eius incluſa. Q. Fulvius Nobilior etiam ab eo in ſenatu laceratus reſpondit pro Galba. ipſe quoque Galba, cum ſe damnari videret: complexus duos filios prætextatos, & filium Caij Sulpitij, cuius tutor erat: ita miſerabiliter pro ſe locutus eſt, vt rogatio antiquaretur. extant tres orationes eius: duæ aduerſum Libonem trib. ple. rogationeſque eius habitas de Luſitanis: vna contra L. Cornelium Cethegum, in qua Luſitanos propter ſeſe caſtra habentes caſos fateatur: quòd compertum habuerit, equo atque homine ſuo immolatis per ſpeciẽ pacis adoriri exercitum ſuum in animo habuiſſe. Andriſcus quidam vltimę fortis homo, Perſei regis ſe filiũ ferẽs, & mutato nomine Philippus vocatus, cum ab vrbe Roma, quò illum Demetrius Syriæ rex ob hoc ipſum mendaciũ miſerat, clam profugiſſet: multis ad falſam eius famam velut ad veram euntibus, contracto exercitu, totam Macedoniã aut voluntate incolentium, aut armis occupavit.

E. c. iij

➤ Fabulã autem huiusmodi finxerat. Ex pellice se Perseo rege ortum, traditum educandum Cyrthensæ cuidam esse: ut in belli casus, quod ille cum Romanis ageret, aliquod velat semen stirpis regie extaret. Perseo demortuo, Adramiri se educatum usque ad duodecimum annum ætatis. patrem esse credentem, à quo educaretur: ignarum generis fuisse sui. affecto deinde eo, cum propè vitæ finem ultimum esset, detectam tandem originem suam: falsæque matri libellum datum signo Persei regis signatum, quem sibi traderet, cum ad puberem ætatem venisset: obtestationesque ultimas adiectas, ut res in occulto ad id tempus seruaretur. pubescenti libellum tradidit: in quo relictæ sibi duo thesauri à patre dicerentur. tum scientem mulierem substitutum se esse, veram stirpem ignorantem edidisse genus: atque obtestatam, ut prius quàm ad Eumenum manaret res, Perseo inimicum, excederet iis locis, ne interficeretur. eo se exterritum, simul sperantem aliquod auxilium à Demetrio, in Syriam se contulisse: atque ibi primum quis ipse omnino esset, palam expromere ausum.

LIBRI L.

THessalia, cum & illam inuadere armis, atque occupare Pseudophilippus vellet: per Romanorum legatos auxiliis Achæorum defensa est. Prusias rex Bithyniæ omnium hæmilimorum fautor, atque vitiorum, à Nicomede filio, adiuuante Attalo rege Pergami occisus est. Habebat aliû filium, qui pro superiore ordine dætiû enatum habuisse vnum os continens dicitur. Cum legatos ad pacem inter Nicomedem & Prusiam faciendam Romani misissent: & vnus ex iis caput multis cicatricibus

cibus sparsum haberet: alter pedibus eger esset: tertius ingenio socors haberetur: dixit Cato, eam legationem nec caput, nec pedes, nec cor habere. In Syria, quæ eo tempore ex stirpe generis Persei regis Macedonum inertia socordiaque similem Prusæ regem habebat: iacente eo in ganeo & Iustis, Ammonius regnabat. per quæ & amici omnes regis, & Laodice regina, & Antigonus Demetrii filius, occisi. Masanissa Numidiæ rex maior nonaginta annis vir insignis decessit. Inter cætera opera iuuenilia, quæ ad vltimum edidit, ad eò etiam versus in senectam viguit, vt post sextum & octogesimum annum genuerit vnum filium. Inter tres liberos, maximum natu Mycipsam, Gulussam, & Manastabalem, qui etiam Græcis literis erat eruditus: P. Scipio Aemilianus, cum commune eis pater regnū reliquisset, & diuidere eos arbitrio Scipionis iussisset, administrationē regni diuisit. Item Phaniæ Himilconis præfecto equitum Carthaginiensium, viro forti, & cuius opera præcipua Pœni utebantur, suavit, cum equitatu suo ad Romanos transire. Trium legatorum, qui ad Masanissam missi fuerant: Claudius Marcellus coorta tempestate fluctibus obrutus est. Carthaginienses Asdrubalem Masanissæ nepotem, quem prætorem habebant, prodicionis suspectum, in curia interemerunt. quæ suspicio inde emanauit, quod propinquus esset Gulussæ, auxilia Romanorum iuuantis. P. Scipio Aemilianus cum ædilitatem peteret, consul à populo dictus, quoniam per x. annos consulem fieri minimè licebat, cum maximo certamine suffragantibus plebeiis, & repugnantibus aliquantum patribus, legibus solutus, & cos. creatus est. M. Ac-

mylius nonnullas vrbes circumpositas Carthagini expugnauit. Pseudophilippus in Macedonia, cæso cum exercitu M. Iuuentio prætoris, à Q. Cæcilio victus, captusque relicta Macedonia.

LIBRI LI.

Carthago viginti tria milia quidem passuum in circuitu labore maximo obsessa, & per partes capta est, primum à Mancino legato, deinde à Scipione consule, cui extra sortem prouincia Africa data est. Carthaginenses portu nouo, quia vetus à Scipione erat obstructus, facto, & contracta exiguo tempore ampla classe, nauali præli o infelicitèr pugnaverunt. Asdrubalis quoque eorum ducis castra ad Nesentem oppidum loco difficilimo sita cum exercitu deleta sunt à Scipione. qui tandè urbem expugnauit septingentesimo anno, quàm erat condita. spoliolum maior pars Siculis, quibus ablata erant, reddita. Ultimo vrbis excidio cum se Asdrubal Scipioni dedidisset: vxor eius, quæ paucis antè diebus de marito minimè impetrare potuerat vt ad victorem transfugeret, se flagrantis in medium vrbis incendium duobus cum liberis ex arce præcipitauit. Scipio exemplo patris eius Aemylj Pauli qui Macedoniam vicerat, ludos fecit, transfugas, atque fugitiuos bestiis obiecit. Belli Achaici femina referuntur hæc, quòd legati populi Romani ab Achaicis pulsati sunt. Corinthum missi erant, vt eas ciuitates, quæ sub ditione Philippi fuerant, ab Achaico concilio secernerent.

LIBRI LII.

Cum Achæis, qui in auxiliū Bœotios, & Chalcidenses habebant: Q. Cæcilius Metellus ad Thermopy.

Thermopylas bello confligit. quibus victis, dux eorum Critolaus veneno sibi mortem conscivit. in cuius locum Dracus Achaici motus primus autor ab Achæis dux creatus, ad Isthmon à L. Mumio consule victus est. qui, omni Achaia in deditioem accepta, Corinthum ex S. C. diruit, quia ibi legati Romanorū violati erat. Thebæ quoque & Chalcis, quæ auxilio fuerant, dirutæ. Ipse L. Mumius se abstinentissimum virum egit. nec quicquam ex iis opibus ornamentisque, quæ prædiues Corinthus habuit, in domum eius peruenit. Q. Cæcilius Metellus de Andrisco triumphauit: P. Cornelius Africanus Scipio Aemylianus de Carthagine, & Andrusbale. Viriatus primum in Hispania ex pastore venator, & ex venatore latro, mox iusti quoque exercitus dux factus, vniuersam Lusitaniam occupauit, M. Vetilium prætorem, fuso eius exercitu, cepit. post quem C. Plautius prætor nihilo felicius rem gessit, tantumque terrorem is hostis intulit, vt aduersus eum consulari opus esset & duce & exercitu. Præterea motus Syriæ, & bella interreges gesta referuntur. Alexander homo ignotus, & incertæ stirpis, occiso (sicut antè dictum est) Demetrio rege, in Syria regnabat. hūc Demetrius, Demetrii filius, qui à patre quondam ob incertos belli casus ablegatus in Gnidon fuerat, contempta sordida inertiâque eius, adiuuante Ptolemæo Aegypti rege, cuius filiam Cleopatram acceperat in matrimonium, bello interemit. Ptolemæus in caput grauer vulnere, inter curationem, dum ossa medici terebrare contendunt, expirauit, atque in locum eius frater minor Ptolemæus, qui Cyrenis regnabat, successit. Demetrius ob

crudelitatem, quam per tormenta in suos exercebat: à Diodoro quodã vno ex subiectis, qui Alexandri filio bimulo admodum regnum asserebat, bello superatus, Seleuciam fugit. L. Mumius de Acheis triumphauit. signa ærea, marmoreaque, & tabulas pictas in triumpho tulit.

LIBRI LIII.

A P. Claudius cos. Salassos, gëtem Alpinam, domuit. Alter Pseudophilippus in Macedonia à L. Tremellio quæstore cum exercitu cæsus est. Q. Cæcilius Metellus proconsul Celtiberos eciçit. à Q. Fabio proconsule pars maxima Lusitaniæ, expugnatis multis vrbibus, recepta est. C. Iulius senator Gracè res Romanas scripsit.

LIBRI LIV.

Q. Pompeius cos. in Hispania Termestinos subegit. cum eisdem quidem, & Numantinis pacem ob infirmitatem fecit. Lustrum à censoribus conditum est. Censa sunt ciuiũ capita cccc-xxviii. milia, cccxlii. Cum Macedonum legati conquestum venissent de Iunio Syllano prætor: quod acceptis pecuniis prouinciam spoliasset: & senatus de querelis eorũ vellet cognoscere: T. Mælius Torquatus, Syllani pater, petiit, impetrauitque, vt sibi huiusmodi cognitio mandaretur: & domi causa cognita, filium condemnauit, abdicauitque: ac ne funeri quidem eius, cum suspendio vitæ fuisset, interfuit: sedensque domi potestatem consul tantibus ex instituto fecit. Q. Fabius proconsul, rebus in Hispania prosperè gestis, labem imposuit, pace cum Viriato æquis conditionibus facta. Viriatus à proditoribus consilio Seruilij Cepionis interem-

interemptus est, & ab exercitu eius multum imploratus, ac nobilissimè tumultus, vir duxque maximus, per quatuordecim annos, quibus cum Romanis bellum gessit, frequentius superior.

LIBRI LV.

P. Cornelio Nasica, cui cognomen Serapiō fuit, ab irridente Curiatio tribuno ple. impositum: & D. Iunio Bruto coss. delectum habentibus in conspectu tyronum res saluberrimi exempli facta est. nam C. Matienus accusatus est apud tribunos plebis: quòd exercitum in Hispania deseruisset: damnatusque sub furca diu virgis cæsus est: & tertio nummo venit. Tribuni pl. quia non impetrarunt vt sibi denos, quos vellent, milites eximere liceret: consules in carcerem mitti iusserunt. Iunius Brutus cos. in Hispania iis, qui sub Viriato militauerant, agros, oppidumque dedit, quod Valentia vocatum est. M. Popilius à Numantinis, cum quibus pacem factam senatus irritam censuerat: cum exercitu fusus fugatusque. C. Hostilio Mancino consule sacrificante, pulli ex cauea euolauerunt. conscendenti deinde in nauim, vt in Hispaniam proficisceretur: accidit audiri, Mane mane Mancine. Mancino auspicia tristia fuisse probatum est. victus enim à Numantinis, & castris exutus, cum spes nulla seruandi exercitus esset, pacem cum eis fecit ignominiosam, quam ratam esse senatus vetuit. Triginta millia Romanorum à Numantinorum millibus quatuor victa erant. D. Iunius Lusitaniam urbium expugnationibus vsque ad oceanum perdomuit: & cum fluium Oblivionem transire nollent, raptum signifero signum ipse transtulit. & sic vt transgrederetur persuasit. Alex.

filius, rex Syriæ, decem annos admodum habens, à Diodoro, qui Triphon cognominabatur, tutore suo per fraudem occisus est: corruptis quidem medicis, qui eum calculi dolore consumi ad populum mentiti dum secant illum, occiderunt.

LIBRI LVI.

D. Junius Brutus in vltiori Hispania feliciter aduersus Gallecios pugnavit: dissimili euentu M. Aemilius Lepidus proconsul aduersus Vacceos rem gessit: clademque similem Numantinae passus est. Ad exoluendum Numantini fœderis religione populum Mancinus, cū huius rei autor fuisset: deditus Numantinis minimè est receptus. Lustrum à censoribus conditum est. Censa sunt ciuium capita c c c x x i i . millia. Fuluius Flaccus cos. Vardeos in Illyrico subegit. M. Cæsonius prætor in Thracia cum Scordiscis prosperè pugnavit. Cum vitio ducū bellum Numantinū nō sine publico pudore duraret: delatus est vltro Scipioni Africano à senatu, populoque Romano consulatus, quem cū ille capere ob legem, quæ vetabat, quenquam intra decem annos iterum consulem fieri licere, minimè vellet: sicuti priori consulatu, legibus solutus est. Bellum seruile in Sicilia ortum, cū opprimi à prætoribus minimè valuisset: C. Fulvio consuli mandatum est: cuius belli initium fuit Eunus seruus, natione Syrus, qui contracta agrestium seruorum manu, & solutis ergastulis, iusti exercitus numerum impleuit. Cleon quoque alter seruus ad lxx. milia seruorum contraxit. & copiis iunctis contra populum Romanum, exercitūque eius bellum sæpenumero gesserunt.

LIBRI

LIBRI LVII.

Scipio Africanus Numantiam obsedit: & corruptum licentia, luxuriâque exercitum ad generosissimam militiæ disciplinam reuocauit. omnia enim deliciarum instrumenta recidit: duo milia scortorum à castris reiecit: militem omni die in opere habuit: & triginta dierum frumentum, ad septenos vallos ferre cogebat. egrè propter onus incedenti dicebat: cum gladio rectè vallare scieris, vallum ferre desinito. Alij nimirum parum habiliter scutum ferenti, eum scutum amplius iusto ferre iussit. neque id se reprehendere: quoniam melius scuto, quàm gladio vteretur. Quem militem extra ordinem deprehendit: si Romanus esset, vitibus: si extraneus, virgis cecidit. Iumenta quidem omnia, ne exoneraret milites, vendidit. multoties contra hostium eruptiones feliciter pugnavit. Vactei obsessi, liberis & coniugibus trucidatis, ipsi se interemerunt. Scipio amplissima munera sibi ab Antiocho rege Syriæ missa, cum celare aliis imperatoribus regum munera mos esset: pro tribunali accepturum se esse dixit. eaque omnia referre quaestorem in publicas tabulas iussit. ex iis viris fortibus munera se daturum. Cum vndique Numantiâ obsidione clausisset: & oppressos famæ videret vrgeri: hostes qui pabulatum exierant, vetuit interim: quòd diceret, velocius eos absumpturos frumentum, quod haberent, si plures quidem fuissent.

LIBRI LVIII.

Tib. Sempronius Gracchus tribunus plebis cū agrariam legem ferret aduersus voluntatem senatus, & equestris ordinis, nequis ex publico agro plus quàm decem iugera possideret, in eum

furorem exarsit: vt M. Octauio collegæ causam diuersæ patris defendenti potestatem lege lata abrogaret: séque, & fratrem Gracchum, & Ap. Claudium socerum triumuiros ad diuidendum agrum crearet. Promulgauit & aliam legem agrariam. qua si quis latius agrum patefaceret: vt iidem omnino triumuiiri iudicarent quâ publicus ager, quâ priuatus esset. Deinde cùm minus agri esset, quàm quod diuidi posset: sine offensa etiam plebis, quoniam eos ad cupiditatem amplam modò sperandi incitauerat: legem se promulgaturum ostēdit ob id: vt iis, qui Sempronia lege agrum accipere deberent: pecunia, quæ regis Attali fuisset, diuideretur. Hæredem autem populum Romanum reliquerat Attalus, rex Pergami, Eumenis filius. Tot indignitatibus commotus grauitè senatus: ante omnes C. Antonius eos. qui cùm in senatu in Gracchum perorasset: raptus ab eo ad populum, delatusque plebi, rursus in eum pro rostris concionatus est. Cùm iterum tribunus plebis creari vellet Gracchus, autore P. Cornelio Nasica in Capitolio à primatibus occisus est, ictus primum fragmentis subselliorum: & inter alios, qui in eadem seditione occisi erant, insepultus est in flumē proiectus. Res præterea in Sicilia vario euentu aduersum fugitiuos gestas continet.

LIBRI LIX.

NVmantini fame maximè coacti, ipsi se per vires trucidauerunt. Captam urbem Scipio Africanus deleuit, & de ea triumphauit: quartodecimo anno post Carthaginem deletam. P. Attilius C O S. in Sicilia cùm fugitiuis debellauit. Aristonicus, regis Eumenis filius, Asiam occupauit: cùm
testamento

testamento Attali regis legata populo Romano libera esse deberet. Aduersus eum P. Licinius Crassus eos. cū idem pontifex maximus esset: quod nunquam antea factum erat: extra Italiam profectus, prælio victus, & interemptus est. M. Perperna eos. victum Aristonicum in deditioem accepit. Q. Pompeius, & Q. Metellus tunc primum vterque ex plebe censores facti. Lustrum à censoribus est conditum, Censæ sunt capita c c c x i i i. millia, dcccxxiii. præter pupillos & viduas. Q. Metellus censor censuit, vt ducere vxores omnes omnino cogeretur liberorum creandorum causa. extat oratio eius, quam Augustus Cæsar, cum de maritandis ordinibus ageret, velut eo tempore scriptam in senatu recitauit. C. Atinius Labeo tribunus pl. Q. Metellū cēsorē, à quo in senatu legēdo præteritus erat, de saxo deiici iussit. quod ne fieret, cæteri tribuni ple. auxilio quàm maximè fuerunt. Cū Carbo tribunus ple. rogationē tulisset, vt eundē tribunū ple. quoties quidē vellet, creari liceret: rogationē ei P. Africanus grauißima oratione dissuasit. in qua dixit: Tib. Gracchū iure cēsū videri. Gracchus cōtra suauisit rogationē: sed Scipio tenuit. Bella inter Antiochū regē Syrię, & Phraatē Parthorū regem gesta, nec magis quietę res Ægypti referūtur. Ptolemęus Euergetes cognominatus, ob nimā eius credulitatē suis inuisus, incensā à populo regia clam in Cyprū profugit. & cū sorori eius Cleopatraz, quā eius virgine filia per vim cōpressa, & in matrimonium ducta repudianerat: regnū à populo datū esset: in sensu filium, quē ex illa habebat, in Cypro occidit: caputque eius, & manus, & pedes matri misit. Seditiones à triumuiris Fulvio Flacco, C. Graccho,

Ff

& C. Carbone de agro diuidendo creatis excitate, quibus cum P. Scipio Africanus aduersaretur: fortis que ac validus pridie domum se recepisset: mortuus in cubiculo inuentus est. Suspecta fuit, tanquam venenum ei dedisset Sempronia vxor: hinc maxime, quod soror esset Gracchorum: cum quibus simultas Africano fuerat. de morte tamen eius nulla questio acta. quo defuncto, seditiones triumuirales acrius exarserunt. C. Sempronius cos. contra Iapidas primo rem male gessit: mox victoria cladem acceptam emendauit, virtute D. Junij Bruti, eius qui Lusitaniam subegerat.

LIBRI LX.

A Vrelius cos. Sardos subegit. Fuluius Flaccus primus omnium Transalpinos Ligures bello domuit, missus in auxilium Massiliensibus aduersus Falanos Gallos: qui populabantur fines Massiliensium. L. Opimius pretor Fregallanos, qui defecerant, in deditioem accepit: Fregellas diruit. Pestilentia in Africa à maxima multitudine locustarum, & deinde necatarum strage fuisse traditur. Lustrum à censoribus conditum est. Censa sunt ciuium capita cccxc. millia, Dccxxxvi. C. Gracchus, Tyberij frater, tribunus plebis eloquentior quam frater, perniciosas aliquas leges tulit: inter quas frumentariam, vt semisse & triente frumentum plebi daretur: alteram legem agrariam, quam frater eius tulerat: tertiam qua equestrem ordinem cum senatu consentientem corruerat (trecenti senatores erant, sexcenti equites) vt trecentis senatoribus admiscerentur: id est, vt equester ordo bis tantum virium in senatu haberet.

haberet.& continuato in alterum annum tribuna-
tu, legibus agrariis latis effecit, vt complures colo-
niæ in Italia deducerentur : & vna in solo dirutæ
Carthaginis. quo ipse triumuir creatus coloniam
deduxit. Præterea res à Q. Metello cōsule aduersus
Baleares gestas continet : quas Græci Gymnesias
appellant: quia æstatē nudi exigant. Baleares à teli
missu appellati: vel à Baleo Herculis comite ibi re-
lictō tunc, cū Hercules ad Geryonem navigaret.
Motus quoque Syriæ referuntur. in quibus Cleo-
patra Demetrium virum suum, & Seleucum filiū,
multum indignata, quòd occiso patre eius à se, in-
iussu suo diadema sumpsisset, interemit.

LIBRI LXI.

C. SEXTIVS proconsul victa Saluiorum
gente, coloniam Aquas Sextias condidit, ob
aquarum copiā & calidis & frigidis fontibus, atque
à nomine suo ita appellatas. Cn. Domitius pro-
consul contra Allobroges ad oppidum Vinda-
lium multum feliciter pugnauit. Quibus bellum
inferendi causa fuit: quòd Teutomalium Saluio-
rum regem fugientem recepissent, & omni ope
iuissent: quòdque Heduorum agros, sociorum
populi Romani vastauissent. C. Gracchus sedi-
tioso tribunatu acto, cum Auētinum armata quo-
que multitudine occupauisset: à L. Opimio consu-
le, ex S. C. vocato ad arma populo, pulsus interem-
ptus est: & cum eo Fuluius Flaccus socius eiusdē.
Q. Fabius Maximus cos. Pauli nepos, aduersus Al-
lobroges, & Bituitum Aruernorum regem felici-
ter pugnauit. Ex Bituiti exercitu cæsa millia homi-
num centum viginti. & cum ipse ad satisfaciendū

senatui Romam profectus esset, Albæ custodiendus datus est: quia contra pacem videbatur, vt in Galliam remitteretur. decretum quoque est: vt Congentiatus, filius eius, comprehensus Romam mitteretur. Allobroges in deditiōnem accepti. L. Opius accusatus apud populum. à Q. Decio tribuno plebis, quod indemnatos ciues in carcerem coniecisset, liberatus est.

LIBRI LXII.

CN. Martius cos. Sarnios gētem alpinam expugnauit. Micipsa Numidarum rex mortuus, regnum tribus filiis reliquit, Adherbali, Hyempsali, & Iugurthæ fratris filio: quem in filium adoptauerat. L. Cæcilius Metellus Dalmatas obsedit. Iugurtha Hyempsalē fratrem bello petiit: quem victum interemit: Adherbalem regno expulit: qui à senatu restitutus est. L. Cæcilius Metellus, Cn. Domitius Ænobarbus censores, duos & triginta senatu amouerunt. Præterea motus Syriæ regum continet.

LIBRI LXIII.

CAto Porcius cos. in Thracia malè aduersus Scordiscos pugnavit. Lustrum à censoribus conditū est. Censa sunt ciuiū capita cccxliiii. millia, ccxxxvi. Æmylia, Licinia, & Martia virgines Vestales incesti damnatæ sunt. idque incestū quæadmodum commissum, deprehensum, & iudicatū sit, refertur. Cimbri gens vaga populabundi in Illyricum venerunt. ab iis Papyrius Carbo cos. cum exercitu fusus est. Lilius Drusus cos. aduersus Scordiscos gentem à Gallis oriundam in Thracia feliciter

feliciter pugnauit, magnúmque honorem tulit.

LIBRI LXIII.

ADherbal bello petitus à Iugurtha, & in opido Cirta obsessus, contra denuntiationem senatus ab eo occisus est. Ob hoc ipsi Iugurthæ bellum indictum. idque etiam Calpurnius Bestia cos. gerere iussus pacem cū Iugurtha iniussu populi & senatus fecit. Iugurtha fide publica euocatus ad indicandum consiliorum autores, quòd multos pecunia in senatu corrupisse dicebatur, Romam venit. & propter cædem admissam in regulum quendam nomine Massiam, qui regnum eius populo Romano inuisi appetebat, interfectū Romæ cum periclitaretur, causam capitis dicere iussus clam profugit, & discedens vrbe fertur dixisse, O urbem venalem, & citò perituram, si emptorem inuenerit. A. Posthumius legatus infeliciter prælio aduersus Iugurtham gesto confligit: pacemque etiam multum ignominiosam adiecit, quam quidem minimè esse seruandam senatus censuit.

LIBRI LXV.

Q. Cæcilius Metellus cos. duobus præliis Iugurtham fudit, & vniuersam Numidiã vastauit. M. Iunius Syllanus cos. aduersum Cimbro in feliciter pugnauit. legatis Cimbrorum sedem & agros, in quibus considerent, postulantibus senatus negauit. M. Minutius proconsul contra Thracas feliciter quidem pugnauit. L. Cassius cos. à Tigurinis Gallis pago Heluetiorum, qui à ciuitate secesserant, in finibus Allobrogum cum exercitu cæsus est. milites qui ex ea clade superauerant, obsidibus datis, & dimidia rerum omnium parte vrbe solu-

Ff iij

mes dimitterentur, cum hostibus pacti sunt.

LIBRI LXVI.

IVgurtha pulsus à C. Mario ex Numidia, auxilio Bocchi Maurorum regis adiutus est. & cæsis prælio Bocchi quoque copiis, nolente Boccho bellum infeliciter susceptum diutius sustinere, victus ab eo, & traditus Mario est. in qua re præcipua opera L. Cornelij Syllæ, quæstoris Marij fuit.

LIBRI LXVII.

AVrelius Scaurus legatus consulis à Cimbris fuso exercitu, captus est. & cùm in consilium ab iis euocatus deterreret eos, ne alpes transirent Italiam petaturi, eò quòd diceret Romanos vinci minimè posse: à Bolo rege feroce iuvene occisus est. Ab iisdem hostibus C. Manlius, & Q. Servilius Cepio proconsules victi prælio, castrisque binis exuti sunt. octoginta millia militum occisa: calorum ac lixarum quadraginta millia. Secundum populi Romani iussionem Cepionis, cuius temeritate clades accepta erat, damnati bona publicata sunt. primòque post regem Tarquinium imperiù ei abrogatum. In triumpho C. Marij ductus ante currum eius Iugurtha cum duobus filiis, & in carcere necatus. Marius triumphali veste in senatum venit, quod nemo ante eum fecerat: eique propter Cimbrici belli metum continuatus per complures annos magistratus est. Consulatu secundo & tertio absens eos. creatus, quartum consulatum dissimulanter captans consecutus est. Cn. Domitius pontifex maximus populi suffragio creatus est. Cimbri, vastatis omnibus, quæ circa Rhodanum, & Pyreneum sunt, per saltum in Hispaniam transgressi,

ibi-

ibique multa loca populati, à Celtiberis fugati sunt, reuersique in Galliam bellicosus quidem se Theutonis coniunxerunt.

LIBRI LXVIII.

ANTONIUS prætor in Sicilia maritimos prædones persecutus est. C. Marius cos. summâ vi oppugnata à Teuthonis & Ambronibus castra defendit. duobus deinde præliis circa Aquas Sestias eos hostes deleuit. in quibus cæsa traduntur hostium ducenta millia, capta nonaginta. Marius absens quintum cos. creatus est. triumphum oblatum; donec Cimbrovinceret, distulit. Cimbri repulso ab alpihus fugatôque Q. Catulo proconsule, qui fauces alpium obsederat, & ad flumen Athesim castellum editum infederat, reliquerâtque, ubi virtute sua explicata fugientem proconsulem, exercitumque profecuti in Italiam traiecissent, victis eiusdem Catuli, & C. Marij exercitibus, prælio victi sunt ab eis: in quo cæsa traduntur hominum centum quadraginta milia, capta sexaginta. Marius totius ciuitatis cõsensu receptus pro duobus triûphis, qui offerebantur vno contentus fuit. Primores ciuitatis, qui aliquantulum, vt nouo homini ad tantos honores euecto, inuiderant, consecratam ab eo Reimp. fatebantur. P. Malleolus, matre interempta, primus omnium insutus culleo in mare præcipitatus est. Ancylia cum strepitu mota esse, antequam Cimbricû bellum consummaretur, referuntur. Bella præterea inter Syriæ reges continet.

LIBRI LXIX.

CN. Apuleius Saturninus, adiuuante C. Mario, & per milites occiso A. Numio competitore,

Ff iij

tribunus plebis per vim creatus non minus violentè tribunatum, quàm petierat, gessit. & cum legem agrariam per vim tulisset: Metello Numidico, eò quòd in eam minimè iurasset, diem dixit. qui cùm à bonis ciuibus defèderetur, ne causa malorum certaminum esset, in voluntarium exilium Rhodum profectus est, ibique legendo, & audientis magnis viris vacabat. Profecto C. Marius seditionis autor, qui sextum quidem consulatum per tribus sparsa pecunia emerat, aqua & igni interdixit. Idè Apuleius Saturninus tribunus pl. C. Memmium candidatum consulatus petitoem, quem maximè aduersarium actionibus suis timebat, interemit. quibus rebus concitato quamplurimum senatu in eius causam, & C. Marius homo mutabilis, & varij consilij, ingenijque, qui semper secundam fortunam transierat, cùm eum tueri minimè posset, oppressus armis cum Glaucia prætorè, & aliis eiusdem furoris sociis bello quodam interfectus est. Q. Cæcilius Metellus ab exilio ingenti totius fauore ciuitatis reductus est. M. Aquilius cos. in Sicilia bellum feruile concitatum confecit.

LIBRI LXX.

CUM M. Aquilius de pecuniis repetundis causam diceret, ipse rogare iudices noluit. M. Antonius, qui pro eo perorabat: tunicam à pectore eius discidit, vt honestas cicatrices ostenderet, quibus conspectis, indubitanter absolutus est. Cicero eius rei solus autor. Didius proconsul aduersum Celtiberos feliciter pugnavit. Ptolemæus Cyrenarum rex, cui cognomentum Apionis fuit, mortuus hæredem populum Romanum reliquit. &

eius

eius regni ciuitates senatus liberas esse iussit. Ariobarzanes in regnum Cappadociae à L. Cornelio Sylla reductus est. Parthorum legati à rege Arsace missi ad Syllam venerunt, vt amicitiam à populo Romano peterent. P. Rutilius, vir summæ innocentiae, qui legatus C. Marij proconsulis à publicanorum iniuriis Asiam defenderat, inuisus equestri ordini, penes quem iudicia erant: repetundarum damnatus in exilium missus est. C. Geminius praetor contra Thracas infeliciter pugnauit. Senatus cū impotentiam equestri ordinis in iudiciis exercendis ferre nollet, omni vi niti cœpit, vt ad se iudicia transferrentur, sustinente causam eius M. Liuius Druso tribuno plebis, qui, vt vires sibi acquireret, perniciose spe largitionis plebem concitauit. Præterea motus Syriae regum continet.

LIBRI LXXI.

M. Liuius Drusus tribunus pl. vt maioribus viribus senatus causam susceptam tueretur: socios, & Italicos populos, spe ciuitatis Romanae sollicitauit: iisque adiuuantibus per vim legibus agrariis, frumentariisque latis legem quoque iudicalem tulit, vt æqua parte iudicia penes senatum, & equestrem ordinem essent. Cū deinde promissa sociis ciuitas præstari non posset: irati Italici defectionem cœperunt agitare. eorum coitus, coniurationes, orationesque in conciliis principum referuntur. propter quæ Liuius Drusus etiam senatui inuisus factus, velut socialis belli autor, incertum à quo domi occisus est.

LIBRI LXXII.

Italici populi defecerunt, Picentes, Vestini, Marsi, Peligni, Marrucini, Lucani, Sănites: initio belli

à Picentibus moto. Q. Seruilius proconsul in oppido Asculo cùm omnibus ciuibus Romanis, qui in eo oppido erant, occisus est. saga populus sumpsit. Seruius Galba à Lucanis comprehensus, vnus tœminæ opera, ad quam diuertebatur, captiuitate exemptus est. Esernia, & Alba coloniæ ab Italicis obsessæ sunt. Auxilia demum Latini nominis, externarumque gentium missa populo Romano, & expeditiones inuicem, vrbiùmque expugnationes referuntur.

LIBRI LXXIII.

L. Cæsar cos. malè aduersus Samnites pugnavit. Nola colonia in potestatem Samnitium cum L. Posthumio prætore venit: qui interemptus est. Complures populi ad hostes defecerunt. Cum P. Rutilius cos. parum prosperè contra Marfos pugnasset, & in prælio cecidisset: C. Marius legatus eius meliore quidem euentu cum hostibus conflixit. Ser. Sulpitius Pelignos fudit. Q. Cepio legatus Rutilij cum obsessus prosperè in hostes erupisset: & ob eum successum æquatum ei cum C. Mario esset imperium: temerarius factus, & circumuentus insidiis, fuso exercitu, cecidit. L. Cæsar cos. feliciter contra Samnites pugnavit. ob eam victoriam Romæ saga posita sunt. & vt varia belli fortuna esset, Esernia colonia cum M. Marcello in potestatem Samnitium venit. Sed & C. Marius prælio Marfos fudit: Hirnio Asinio prætore Marrucinarum occiso. C. Cæcilius in Gallia transalpina Saluos rebellantes vicit.

LIBRI LXXIV.

CN. Pompeius Picentes prælio fudit: & obsedit. propter quam victoriam Romæ prætextæ, aliâque

que magistratuum ornamenta insignia sumpta sunt. C. Marius cum Marfis dubio eventu pugnavit. Libertini tum primum militare cœperunt. Aurelius Plotius legatus Umbros, L. Porcius prætor Marfos, cum vterque populus defecisset, prælio vicerunt. Nicomedes in Bithyniâ, Ariobarzanes in Cappadocię, regna reducti sunt. Cn. Pompeius cos. Marfos acie vicit. Cum ære alieno oppressa esset ciuitas: A. Sempronius Asellus prætor, quoniam secundum debitores ius dicebat: ab iis, qui scenerantur, in foro occisus est. Præterea incursiones Thracû in Macedoniâ, populationesque continet.

LIBRI LXXV.

A. Posthumius Albinus legatus in obsidione castrorum Hostilium cecidit. Sulpitius legatus, cum classi præesset: infamis crimine prodicionis ab exercitu suo interfectus. L. Cornelius Sylla legatus Samnites prælio vicit: & bina castra eorum expugnauit. Cn. Pompeius Vestinos in deditiōem accepit. L. Porcius cos. rebus prosperè gestis, fusisque aliquoties Marfis, dum castra eorum expugnat, cecidit. Ea res hostibus victoriam eius prælij dedit. Cosconius, & Luceius Samnites acie vicerunt, Marium Egnatium, nobilissimum hostium ducem occiderunt: complurâque eorum oppida in deditiōem acceperunt. L. Sylla Hirpinos domuit: Samnites multis præliis fudit: aliquot populos recepit: quantisque raro quisquâ ante cōsulatû rebus gestis, ad petitionem consulatus Romam est profectus.

LIBRI LXXVI.

A Gabinus legatus, rebus aduersû Lucanos prosperè gestis, multis oppidis expugnatis, in ob-

fidione castrorum hostilium cecidit. Sulpitius legatus Marrucinos cecidit: vniuersamque eam regionem recepit. Cn. Pompeius proconsul Vestinos & Pelignos in deditioem accepit. Marfi quoque à L. Muræna, & Cæcilio Pinna legatis aliquot præliis fracti pacem petierunt. Asculum à Cn. Pompeio captum est, cæsis à Mamerco Aemylio legato Italicis. Silo Popedius, dux Marforum, autor huius rei in prælio cecidit. Ariobarzanes Cappadociæ, Nicomedes Bithyniæ regno à Mithridate Ponti rege pulsi sunt. Præterea incursiones Thracum in Macedoniam continet.

LIBRI LXXVII.

CVin P. Sulpitius tribunus plebis, autore C. Mario, perniciosas leges promulgasset: vt exules reuocarentur: & noui ciues, libertinique distribuerentur in tribus: & vt Marius aduersus Mithridatē Ponti regem dux crearetur: & aduersantibus Coss. Q. Pompeio, & L. Syllæ vim intulisset: occisóque Pompeij consulis filio, genero Syllæ: L. Sylla Cos. cum exercitu in urbem venit, & aduersus factionē Sulpitij, & Marij in ipsa vrbe pugnavit: eamque expulit. ex quo duodecim à senatu hostes, inter quos C. Marius pater, & filius iudicati sunt. P. Sulpitius cum in quadam villa lateret: indicio serui sui retractus, & occisus est. seruus, vt præmium promissi indicij haberet, manumissus est: & ob scelus domini proditi de saxo deiectus est. C. Martius filius in Africam traiecit. C. Marius pater, cum in paludibus Minturnensium lateret, extractus est ab oppidanis. & cum ad occidendum eum missus seruus natione Gallus maiestate tanti viri perterritus recessisset: impositus publicè in nauim delatus est in

in Africam. L. Sylla ciuitatis statum ordinauit: exinde colonias deduxit. Q. Pompeius cos. ad capiendum à Cn. Pompeio proconsule exercitum profectus, consilio eius occisus est. Mithridates Pōti rex Bithynia & Cappadocia occupatis, & pulso Aquilio legato, Phrygiam prouinciam populi Romani cum ingenti exercitu intrauit.

LIBRI LXXVIII.

Mithridates Asiam occupauit: Q. Oppiū proconsulem, item Aquilium legatum in uincula coniecit: iussūque eius quicquid ciuium Romanorum in Asia fuit, vno die trucidatum est. urbem Rhodum, quæ sola in fide permanerat, oppugnauit: & aliquot præliis naualibus victus recessit. Archelaus præfectus regis in Græciam cum exercitu venit, Athenas occupauit. Præterea trepidationē urbium, insularūque, aliis ad Mithridatem, aliis ad populum Romanum ciuitates suas trahentibus, continet.

LIBRI LXXIX.

Cornelius Cinna cū perniciosas leges per vim ferret: pulsus vrbe à Cn. Octauio collega cum Sextio tribuno plebis: imperiōque ei abrogato, corruptum Ap. Claudij exercitum in potestatem suam redegit, & bellum vrbi intulit: accersito C. Mario cum aliis exulibus ex Africa. in quo bello duo fratres, alter ex Pompeij exercitu, alter ex Cinnae, ignorantibus concurrerunt, & cū victor mortuum spoliaret: agnito fratre ingenti lamentatione edita, rogo ei extructo ipse supra rogam se transfodit: & eodē igni consumptus est. Et cū opprimiti inter initia potuisset: Cn. Pōpeij fraude, qui vtranque partem mouendo, vires Cinnae dedit: nec nisi

profligatis optimatum rebus auxilium tulit, & consulis segnitie, confirmati Cinna & Marius quatuor exercitibus, quorum duo Q. Sertorio, & Carboni dati sunt, urbem circumfederunt. Ostiam coloniam Marius expugnauit, & crudeliter diripuit.

LIBRI LXXX.

ITalicis populis à senatu ciuitas data est. Samnites, qui soli arma recipiebant, Cinnae, & Mario se coniunxerunt. ab iis Plancius cum exercitu caesus est. Cinna & Marius cum Carbone & Sertorio Ianiculum occupauerunt: & fugati ab Octauio consule recesserunt. Marius Antium quidem, & Ariciam, & Lauinium colonas deuastauit. Cum nulla omnino spes esset optimatibus resistendi propter segnitiam & perfidiam & ducum, & militum, qui corrupti aut pugnare nolebant, aut ad diuersas partes transibant: Cinna & Marius in urbem recepti sunt. qui velut captam eam caedibus & rapinis vastarunt. Cn. Octauio consule occiso, & omnibus aduersae partis nobilibus trucidatis: inter quos M. Antonio eloquentissimo viro, & C. Caesare, quorum capita in rostris posita. Crassus filius ab equitibus Fimbriae interemptus. pater Crassus, nequid indignum virtute sua pateretur, gladio se transfixit. Et citra vlla comitia consules in sequentem annum seipsos renuntiauerunt. eodem die, quo magistratum inierant: Marius Sex. Licinium senatorem de saxo deiici iussit: editisque multis sceleribus Idibus Ianuariis decessit: vir, cuius si examinentur cum virtutibus vitia, haud facile sit dictu: vtrum bello melior, an pace perniciosior fuerit. adeo quam rempublicam armatus seruauit, eam primo togatus omni genere fraudis, postremo armis euertit.

LIBRI

LIBRI LXXXI.

LVcius Sylla Athenas, quas Archelaus præfectus Mithridatis occuparat, circumsedit, & cum maximo labore expugnauit: vrbi libertatē, & ciuibus quæ habuerant, reddidit. Magnesia, quæ sola in Asia ciuitas in fide manserat, summa virtute aduersus Mithridatem defensa est. Præterea à Thracibus in Macedonia gesta continet.

LIBRI LXXXII.

Sylla copias regis quæ Macedonia occupata in Thesaliam venerant, prælio vicit, cæsis hostiū centum millibus, castris quoque expugnatis. renouato deinde bello, iterum exercitum eius fudit, ac deleuit. Archelaus cum classe regia Syllæ se tradidit. L. Valerius Flaccus cos. collega Cinnæ missus, vt Syllæ succederet, propter auaritiam inuisus exercitui suo à C. Fimbria legato ipsius, vltimæ audaciæ homine, occisus est: & imperiū ad Fimbriam translatum. Præterea expugnata in Asia vrbes à Mithridate, & crudeliter direpta prouincia: incursionésque Thracum in Macedoniā referuntur.

LIBRI LXXXIII.

C. Fimbria in Asia fuis aliquot copiis Mithridatis, urbem Pergamum cepit, obsessūque regem non absuit multum quin caperet: urbem Ilium, quæ se potestati Syllæ reseruabat, expugnauit, ac deleuit, & magnā partem Asiæ recepit. Sylla multis præliis Thracas cecidit. Cum L. Cinna, & Cn. Papyrius Carbo à se ipsis consules per biennium creati, bellum contra Syllam pararent: effectum quidem est per L. Valerium Flacum princi-

pen senatus, qui orationem in senatu habuit : & per eos, qui cōcordiæ studebāt: vt legati ad Syllam de pace mitterentur. Cinna ab exercitu suo, quem inuitum cogebat naues conscendere, & aduersus Syllam proficisci: interemptus est. cōsulatum Carbo solus gessit. Sylla cum in Asiam traiecisset, pacem cum Mithridate fecit: ita, vt his cederet prouinciis: Asia, Bithynia, Cappadocia. Fimbria desertus ab exercitu, qui ad Syllam transferat, ipse se percussit, impetrauitque à seruo præbens ceruicem, vt eum omnino interficeret.

LIBRI LXXXIV.

Sylla legatis, qui à senatu missi erant, futurum se in potestate senatus respōdit, si ciues qui à Cinna pulsi ad se confugerant, restituerentur. quæ conditio cum iusta senatui videretur, per Carbonem, factionemque eius, cui bellum videbatur vtilius, ne cōueniret, effectum est. Idē Carbo, cum ab omnibus oppidis Italiæ obsides exigere vellet, vt fidem illorum contra Syllam obligaret, consensu senatus prohibitus. Nouis ciuibus S. C. suffragium datum est. **Q.** Metellus Pius, qui partes optimatum sequutus erat: cum in Africa bellum moliretur: à **C.** Fabio prætore pulsus est, senatusque consultū per factionem Carbonis, & Marianarum partium factū est, vt omnes vbique exercitus dimitterentur. Libertini in quinque & tringinta tribus distributi sunt. Præterea belli apparatus cōtra Syllam, quod plurimum excitabatur, continet.

LIBRI LXXXV.

Sylla in Italiam cum exercitu traiecit: missisque legatis, qui de pace agerent, & à consule **Cn.** Carbone, & **C.** Norbano violatis: eundem Norb-
rum

num prælio vicit. Et cum L. Scipionis alterius cō-
 sulis, cum quo per omnia id egerat, vt pacem iun-
 geret, nec potuerat: castra oppugnaturus esset, vni-
 uersus exercitus consulis sollicitatus per emissos à
 Sylla milites signa ad Syllam transtulit, Scipio, cum
 interim posset, dimissus est. Cn. Pompeius, Cn. F.
 eius, qui Asculum ceperat, conscripto quidem vo-
 luntariorū exercitu, cum tribus legionibus ad Syl-
 lam venerat, ad quem se nobilitas omnis confere-
 bat, ita vt deserta vrbe ad castra veniretur. Præterea
 expeditiones per vniuersam Italiam vtriusque par-
 tis ducum referuntur.

LIBRI LXXXVI.

CVm C. Marius, C. Marij filius cos. ante annos
 f. viginti per vim creatus esset, C. Fabius in A-
 rica propter crudelitatem & avaritiam in præto-
 rio suo viuis exustus est. L. Philippus legatus Syl-
 læ Sardiniam, Q. Antonio prætore pulso & occiso
 occupauit. Sylla cum Italicis populis, ne timeretur
 ab iis velut erepturus ciuitatem, & suffragij ius nu-
 per datum, sædus percussit. itémque ex fiducia iã
 certæ victoriæ litigatores, à quibus adhibebantur
 vadimonia, Romam deferre iussit. Cùm à patre di-
 uersa vrbs adhuc teneretur: L. Damasippus prætor
 ex voluntate C. Marij consulis, cùm senatum con-
 traxisset, omnem, quæ in vrbe erat, nobilitatem tru-
 cidauit. ex cuius quidem numero Q. Mutius Scæ-
 uola pontifex maximus fugiens in vestibulo ædis
 Vestæ occisus est. Præterea bellum à L. Muræ-
 na aduersus Mithridatem in Asia renouatum con-
 tinet.

Gg

LIBRI LXXXVII.

Sylla C. Marium, exercitu eius fuso deletoque ad Sacriportum, in oppido Præneste obsedit, urbem Romam ex inimicorum manibus recepit. Marium erumpere tentantem repulit. Præterea res à legatis eius eadem ubique fortuna partium gestas continet.

LIBRI LXXXVIII.

Sylla Carbonem, exercitu eius ad Clusium, ad Faventiam, Fidentiamque cæso, Italia expulit: cum Samnitibus, qui soli Italicorum populorum nondum arma deposuerant, iuxta urbem Romam ante portam Collinam debellavit: Recuperatâque Repu. pulcherrimam victoriam crudelitate, quanta in nullo homine vnquam fuit: inquinavit. Octo millia deditorum in via publica trucidavit: tabulâ proscriptionis posuit: urbem, & vniuersam Italiam cædibus repleuit. inter quos omnes Prænestinos inermes interimii iussit. Marium senatorij ordinis virum cruribus, brachiisque fractis, auribus præsectis, & effossis oculis necavit. C. Marius Præneste obsessus à Lucretio Afella, Syllanarum partium viro, cum per cuniculum captaret euadere, septus ab exercitu mortem sibi consciuit in ipso cuniculo, cum sentiret se euadere minimè posse: cum Pontio Telesino fugæ comite stricto vtrinque gladio concurrat. quæ cum occidisset, faucibus à seruo impetrauit, vt se occideret.

LIBRI LXXXIX.

L. Brutus à Cn. Papyrio Carbone, qui Corcyram Lappulerat, missus naue piscatoria Lilybæum, vt exploraret, an ibi Pompeius esset, & circumuen-

eus à nauibus, quas Pompeius miserat, in se mucrone verso ad transtrum nauis obnixus corporis pondere occubuit. Cn. Pompeius in Siciliam cum imperio à senatu missus Cn. Carbonem, qui flens muliebriter mortem tulit, captum occidit. Sylla dictator factus, quod nemo quidem vnquam fecerat: cum facibus viginti quatuor processit, rebúsque nouis Reip. statum confirmauit. Trib. pl. potestatem minuit: & omne ius legum ferendarum ademit: pontificum augurúmque collegium ampliavit, vt essent quindecim: senatum ex equestri ordine suppleuit: proscriptorum liberis ius petendorú honorum eripuit, & bona eorum vendidit. ex quibus primo multa rapuit, redactum est sestertiúm ter millies quingentiésque. Lucretium Asellam cõsulatum contra voluntatem suam petere ausum iussit interimi in foro: & cum indignè ferret populus Ro. concione vocata se iussisse dixit. Cn. Pompeius in Africa Cn. Domitium proscriptum, & Hieram regem Numidarum bellum molientes, victos interemit: & 11111. & xx. annos natus adhuc eques Ro. quod quidem nemini contigerat, ex Africa triumphauit, Cn. Norbanus consularis proscrip- tus in vrbe Rhodo, cum comprehēderetur, se ipse interemit. Metellus ex proscriptis vnus clam capite adoperto ad posticum ædis Bastiæ vxoris cum accessisset, admissus minimè est, quia illum proscrip- tum diceret. itaque se transfodit, & sanguine suo fores resperfit. Sylla Nolam in Samnio recepit XLVII. legiones in agros captos deduxit, & eos ijs diuisit. Volaterras, quod oppidú adhuc in armis erat, obfessú in deditiõne accepit. Mitylenæ quoque in Asia, quæ sola vrbs post victum Mithridatem arma retinebat, expugnata dirutaque sunt.

E P I T O M E
L I B R I X C.

Sylla decessit, honósq̄ue ei à senatu habitus est, vt in campo Martio sepeliretur. M. Lepidus, cū acta Syllæ tentaret rescindere, bellum excitauit. & à Q. Catulo collega Italia pulsus est, & in Sardinia frustra bellum molitus perit. M. Brutus, qui Cisalpinam Galliam tenebat, à Cn. Pópeio occisus est. Sertorius proscriptus in vltiore Hispania ingens bellum excitauit. L. Manlius proconsul, & M. Antonius legatus ab Herculeio quæstore prælio victi sunt. Præterea à P. Seruilio procōsule aduersus Cillias res gestas continet.

L I B R I X C I.

CN. Pompeius, cum adhuc quæstor esset, cum imperio consulari aduersus Sertorium missus est. Sertorius aliquot vrbes expugnauit plurimasque ciuitates in potestatem suam redegit. Ap. Claudius proconsul Thracas pluribus præliis vicit. Q. Metellus proconsul L. Hirtuleium quæstorem Sertorij omni cum exercitu cecidit.

L I B R I X C I I.

CN. Pompeius adhuc dubio euentu cum Sertorio pugnauit, ita, vt singula ex vtraque parte cornua vicerint. Q. Sertorius Metellum & Perpénam duobus exercitibus prælio fudit: cuius victoriæ partem cupiens auferre Pópeius parum prospere pugnauit. obsessus deinde Calagurij Sertoriæ assiduis eruptionibus nõ leuiores damna obsidētibus tulit. Præterea à Curione procōsule in Thracia res gestas aduersus Dardanos, & Q. Sertorij multa crudelia in suos facta continet, qui plurimos amicorum, & se-

cum proscriptorum crimine prodicionis insinuatatos interemit.

LIBRI XCIII.

P. Seruilius procosul in Cilicia Isauros domuit, & aliquot vrbes piratarum expugnauit. Nicomedes Bithyniæ rex moriens populû Romanum fecit hæredem regnûmque eius in prouinciæ formam redactum est. Mithridates, sædere cum Sertorio icto, bellum populo Romano intulit. Apparatus deinde regiarum copiarum pedestrium naualiûque, & occupata Bithynia. M. Aurelius Cotta cos. ad Chalcedonem prælio à rege victus est, rexque à Pompeio & Metello victus, & vt contra Sertorium egerunt, qui omnibus belli militiæque artibus par fuit. quos etiam ab obsidione Calagurij oppidi depulsos coëgit diuersas regiones petere, Metellum vltiorem Hispaniã, Pompeium Galiam.

LIBRI XCIV.

L. Lucullus cos. aduersus Mithridatem equestribus præliis feliciter pugnauit: & expeditiones aliquot prosperas fecit, poscentesque pugnam milites à seditione inhiuit. Deiotarus Gallogræciæ tetrarches præfectos Mithridatis bellum in Phrygia mouentes cecidit. Præterea res à Pompeio in Hispania contra Sertoriû prosperè gestas cõtinet.

LIBRI XCV.

C. Curio proconsul Dardanos in Thracia domuit. Quatuor & septuaginta gladiatores Capuæ ex ludo Lentuli profugerunt, & congregata seruorum & ergastulorum multitudine, Chryso, & Spartaco ducibus bello excitato, Claudium Pulchrum, legatum, & P. Vorenium prætorem prælio

vicerunt. L. Lucullus proconsul ad Cyzicum urbem exercitum Mithridatis fame ferroque deleuit pulsūque à Bithynia regem variis belli ac naufragiorum casibus fractum, coëgit in Pontum profugere.

LIBRI XCVI.

Q. Arius prætor Chrysum, fugitiuorum ducem, cum viginti millibus hominum cecidit. C. Lentulus cos. malè aduersus Spartacum pugnavit. Ab eodem L. Gellius, & Q. Arius prætor acie victi sunt. Sertorius à M. Antonio, & M. Perpenna, & aliis coniuratis in coniunio interfectus est, octavo ducatus sui anno, magnus dux, & aduersus duos imperatores, Pompeium & Metellum sæpe par, vt frequentius victor, ad vltimum desertus & proditus. Imperium partium ad Marium tralatum est, quem Cn. Pompeius victum, captūque interemit, ac recepit Hispanias decimo ferè anno, quàm cœptum erat bellum. C. Cassius proconsul. Cn. Manlius prætor malè aduersus Spartacū pugnaverunt, idque bellum M. Crasso prætori mandatū est.

LIBRI XCVII.

M. Crassus prætor primum cum parte fugitiuorum, quæ ex Gallis, Germanisque constabat, feliciter pugnavit, cæsis inimicorum xxxv. millibus, & duce eorum Granicō. Cum Spartaco dein debellavit, cæsis cum ipso millibus quadraginta. M. Antonius prætor bellū aduersus Cretenes parum prosperè gestum morte sua finiuit. M. Lucullus proconsul Thracas subegit. L. Lucullus in Ponto aduersus Mithridatem feliciter pugnavit, cæsis hostium amplius quàm sexaginta millibus. M. Crassus, & Cn. Pompeius coss. facti sunt. * sicut Pompeius,

Peius, antequam quaesturam gereret, ex equite Romano. tribunitiam potestatem restituerunt. Iudicia quoque per M. Aurelium Cottam praetorem ad equites Rom. translata sunt. Mithridates desperatione rerum suarum coactus ad Tigranem Armeniae regem confugit.

LIBRI XCVIII.

L Achares filius Mithridatis, Bospori rex, à L. Lucullo in amicitiam receptus est. C. Lentulus, & L. Gellius censores asperam censuram egerunt: quatuor & sexaginta senatu motis, à quibus lustrum conditum est. Censa sunt civium capita ccccl. millia. L. Metellus praetor in Cilicia aduersum piratas prosperè rem gessit. Templum Iouis in Capitolio, quod incendio consumptum erat, restructum à Q. Catulo dedicatum est. L. Lucullus in Armenia Mithridatem, & Tigranem, & immensas vtriusque regis copias multis certaminibus fudit. Q. Metellus proconsul, bello sibi aduersum Cretenses mandato, Cydoniam urbem obsedit. C. Triarius legatus Luculli aduersus Mithridatem parum prosperè pugnauit. Lucillum ne persequeretur Mithridatem ac Tygranem, summamque victoriae imponeret, seditio militum tenuit, qui sequi volebant: quia legiones Valerianae, impleta à se stipendia dicentes, Lucillum reliquerunt.

LIBRI XCIX.

Q. Metellus proconsul Gnoson, & Lyctum, & Cydoniam, & alias plurimas ciuitates expugnauit. L. Roscius tribunus plebis legem tulit, vt equitibus Rom. in theatro quatuordecim gradus proximi assignarentur. Cn. Pompeius lege ad populum lata persequi piratas iussus, qui commercium

annonæ intercluserant: intra quadragesimum diem toto mari eos expulit, belloque cum iis in Cilicia confecto, acceptis in deditiōē piratis, agros & vrbes dedit. Præterea res à Q. Metello aduersus Cretenſes continet: & epistolæ Metelli, & Cn. Pompeij inuicem miſſas. queritur Metellus gloriam rerum à ſe geſtarum à Pompeio ſublataſ præteriri, qui in Cretam miſerit legatum ſuum ad accipiendas vrbiū deditiōnes. Pompeius Romæ rationem reddit, hoc ſe facere debuiffe.

L I B R I C.

C. Manlius tribunus plebis indignatione maxima nobilitatis legem tulit, vt Pompeio bellum Mithridaticum mandaretur. Concio eius bona. Q. Metellus domitis Cretenſibus, liberæ in id tempus inſulæ leges tulit. Cn. Pompeius ad gerendum bellum aduersus Mithridatem profectus, cum rege Parthorum Phraate amicitiam renouauit, equeſtri prælio Mithridatem vicit. Præterea bellum inter Phraatem regem Parthorum, & Tigranem Armeniorum regem, ac demum inter filium Tigranem, patrēque geſtum continet.

L I B R I C I.

CN. Pompeius Mithridatem nocturno prælio victum coëgit Boſporon profugere: Tigranē in deditiōnem accepit, eique ademptis Syria, Phœnicia, & Cilicia, regnum Armeniæ reſtituit. Coniuratio eorum qui in petitione conſulatus ambitus damnati erant, facta de interficiēdis coſſ. oppreſſa eſt. Cn. Pompeius cū Mithridatem perſequeretur, in vltimas ignotāſque gētes penetrauit: Iberos, Albanos, qui tranſitum minimè dabant, prælio vicit. Præterea fugā Mithridatis per Colchos, Henio-

Heniochósque, & res ab eo in Bosporo gestas continet.

LIBRI CII.

CN. Pompeius in prouinciæ formam Pontum redegit. Pharnaces filius Mithridatis bellum patri intulit. ab eo Mithridates obsessus in regia, cum veneno sumpto parum profecisset ad mortem, à milite Gallo, nomine Bithoco, à quo vt iuuaretur petierat, interfectus est. Cn. Pompeius Iudæos subegit. fanum eorum Hierosolyma inuiolatum ante id tempus cepit. L. Catilina bis repulsam in petitione consulatus passus, cum Lentulo prætor & Cethego & pluribus coniurauit, de cæde consulum & senatus, incendiis vrbis, opprimenda republica: exercitu quoque in Hetruria comparato. Ea coniuratio industria M. Tullij Ciceronis eruta est. Catilina vrbe pulso, de reliquis coniuratis omnino sumptum supplicium est.

LIBRI CIII.

Catilina à C. Antonio proconsule cum exercitu cæsus. P. Clodius accusatus, quod in mulieris habitu sacrarium, in quod virum intrare nefas est, intrasset: cumque vxorem Metelli pontificis stuprauisset, absolutus. Cn. Potitius prætor Allobroges, qui rebellauerant, ad Solonem domuit. P. Clodius ad plebem transiit. C. Cæsar Lusitanos subegit. eoque consulatus candidato, & captante rempublicam inuadere, conspiratio inter tres principes ciuitatis facta est. Cn. Pompeium, M. Crassum, & C. Cæsarē. Leges Agrariæ à Cæsare consule cum maxima contentione, inuito senatu & altero consule M. Bibulo, latæ sunt. C. Antonius proconsul in Thracia parum prosperè rem gessit. M. Cicero le-

ge à P. Clodio tribuno plebis lata, quia indemnatos ciues necauisset, in exilium missus est. Cæsar in prouinciam Galliam profectus, Heluetios, gentem vagam, domuit, quæ sedem quærens per prouinciam Cæsaris Narbonem iter facere volebat. Præterea situm Galliarum continet. Pompeius de liberis Mithridatis, Tigrane & Tigranis filio triumphauit: Magnúsque à tota cõcione cõsalutatus est.

LIBRI CIV.

Primã pars libri situm Germaniæ, morésque cõtinet. C. Cæsar contra Germanos, qui Ariouisto duce in Galliam descenderát: cum exercitum duceret, rogatus ab Heduis, & Sequanis: quorum ager possidebatur: trepidationem militum propter metum nouorum hostium ortam allocutione exercitus inhibuit, & victos prælio Germanos Gallia omni expulit. M. Cicero, Pompeio inter alios orante, & T. Annio Milone tribuno pl. ingenti gaudio senatus, ac vniuersæ Italiæ ab exilio reductus est. Cn. Pompeio per quinquennium annonæ cura mandata est. Cæsar Ambianos, Sueffiones, Viromanduos, Atrebates, Belgarum populos, quorum quidẽ maxima multitudo erat, prælio victos in deditiõnem accepit: ac deinde contra Neruios vnã harum ciuitatum cum maximo discrimine pugnavit, eãque gentem deleuit, quæ bellum gessit, donec ex sexaginta millibus armatorum trecenti superessent: ex nonaginta quinque senatoribus tres tantummodo euaderent. Lege lata de redigenda in prouinciæ formã Cypro, & publicanda pecunia regia, M. Catoni administratio eiusdem rei mãdata est. Ptolemæus Ægypti rex ob iniurias, quas patiebantur, à suis regno pulsus Romam venit.

nit. C. Cæsar gentem oceano iunctam, Venetos, nauali prælio vicit. Præterea à legatis eius eadem fortuna res gestas continet.

LIBRI CV.

CVM M. Catonis tribuni plebis intercessionibus comitia tollerentur, senatus vestem mutauit. M. Cato in petitione præturæ, prælato Vatinio repulsam tulit. idem cum legem impediret, qua prouinciæ consulares in quinquënium, Pompeio Hispania, Crasso Syria & Parthicum bellum, Cæsari Gallia & Germania dabantur, à C. Tribonio tribuno plebis legis autore in vincula ductus est. A. Gabinius proconsul Ptolemæum in regnum reduxit Ægypti, reiecto Archelao, quē sibi regem ascuerant. Cæsar, victis Germanis, & in Gallia cæsis, Rhenum transcendit, proximam partem Germaniæ domuit, ac deinde oceano in Britanniam parum prosperè tempestatibus aduersis traiecit: iterumque parum felicius, maximaque hominum multitudine cæsa, reliquam partem insulæ in potestatem redegit.

LIBRI CVI.

Iulia Cæsaris filia, Pompeij vxor, decessit, honosque maximus ei à Populo habitus est, vt in campo Martio sepeliretur. Gallorum multi populi, Ambiorige duce Eburonum defecerunt, à quibus Cotta, & T. Aurunculeius legati Cæsaris insidiis circumuenti, cum exercitu, cui præerant, cæsi sunt. & cum aliarum quoque legionū castra oppugnata maximo labore defensa essent: intèrque eos, qui in Treuiris præerat, Q. Cicero, ab ipso Cæsare hostes prælio fusi sunt. M. Crassus bellum Parthis

illaturus Euphratem fluuium tranſiuit. victusque prælio, in quo & filius eius cecidit, cum reliquias exercitus in collem recepisset, euocatus in colloquium ab hostibus, vt de pace acturus, quorū dux erat Surenas, comprehensus, & nequid viuus pateretur, repugnans interemptus est, & ita periit.

L I B R I C V I I.

C. Cæſar Treuiris in Gallia victis, iterū in Germaniam tranſit, nullōque ibi inuēto hoste, reuerſus in Galliam Eburones, & alias ciuitates, quæ conspirauerant, vicit, & regem Ambiorigem in fuga perſecutus. P. Clodij à T. Annio Milone, candidato conſulatus Appia via ad Bouillas occiſi corpus plebs in curia cremauit. Cum ſeditiones inter candidatos conſulatus, Hypſeum, Scipionem, & Milonem eſſent, qui armis ac vi contendebant: ad comprimendas eas Cn. Pompeius legatus à ſenatu conſul tertium factus eſt abſens, & ſolus, quod nemini vnquam contigit. Quæſtione decreta de morte P. Clodij, Milo iudicio dānatus in exilium actus eſt. Lex dicta eſt, vt ratio abſentis Cæſaris in petitione cōſulatus haberetur, & contradicente M. Catone. Præterea res geſtas à C. Cæſare aduerſum Gallos, qui propè vniuerſi Vercingentorige Aruerni duce, defecerunt, & laborioſas obſidiones urbium continet: inter quas Auarici Biturigum, Gergouix Aruernorum.

L I B R I C V I I I.

C. Cæſar Gallos ad Alexiam vicit, omnēsque Gallix ciuitates, quæ in armis fuerant, in dedicationem accepit. C. Caſſius quæſtor M. Craſſi Parthos, qui in Syriam tranſcenderant, cecidit. In petitione conſulatus M. Cato repulſam tulit: creatis

eo s s. Ser. Sulpitio, & M. Marcello. C. Cæsar Bel-
louacos cum alijs Gallorum populis domuit. Præ-
terea cōtentiones inter eos. de successore C. Cæ-
sari mittendo; agente in senatu M. Marcello con-
sule, vt Cæsar ad petitionē consulatus veniret, cūm
is, lege lata in id tempus consulatus, prouincias
obtinere deberet: résque à M. Bibulo gestas in
Syria continet.

LIBRI CIX.

Causæ ciuiliū armorum, & initia referuntur,
contentionésque de successore C. Cæsari mit-
tendo, cūm se dimissurum exercitum negaret, nisi
à Pompeio dimitteretur. & C. Curionis tribuni
plebis primum aduersus Cæsarem actiones conti-
net. Cūm S. C. factum esset, vt successor Cæsari om-
nino mitteretur: M. Antonio, & Q. Cassio tribunis
plebis, quoniam intercessionibus id S. C. impedi-
bant, vrbe pulsus, mandatum à senatu consulibus, &
Cn. Pompeio, vt viderent ne quid Resp. detrimen-
ti caperet. C. Cæsar bello inimicos persecutus cum
exercitu in Italiam venit: Corfinium cum L. Do-
mitio, & L. Lentulo cepit, eosque dimisit: Cn. Pō-
peium, vniuersósque eius partium Italia omnino
expulit.

LIBRI CX.

C. Cæsar Massiliam, quæ portas ipsi clauferat, ob-
sedit, & relicta in obsidione C. Trebonio, &
D. Bruto, profectus in Hispaniam L. Afranium, &
C. Petreium legatos Cn. Pompeij cum septem le-
gionibus ad Ilerdam in deditiōē accepit, omnes-
que incolumes dimisit: Varrone quoque legato
Pompeij cum exercitu in potestatem suam reda-
cto. Gaditanis ciuitatem dedit. Massilienses duo-
bus naualibus prælijs victi, post longam obsidionē

in potestatem Cæsaris se permiserūt. C. Antonius legatus Cæsaris malè contra Pompeianos pugnavit, & in Illyrico captus est. in quo bello Opitergini transpadani Cæsaris auxiliares rate sua ab hostilibus nauibus clausa potius quàm in potestate inimicorum venirent, inter se concurrentes occubuerunt. C. Curio legatus Cæsaris in Africa, cum aduersus Pompeianarum partium ducem Varronè pugnasset: à Iuba rege Mauritanix cum exercitu cæsus est. C. Cæsar in Græciam traiecit.

LIBRI CXI.

C. CÆCILIVS Rufus prætor cum seditio- nes in vrbe quàm maximè concitaret, nouarū tabularum spe plebe sollicitata, abrogato magistratu, pulsus vrbe Miloni exuli, qui fugitiuorum exercitum contraxerat, se coniunxit. vterque, cum bellum molirentur, interempti sunt. Cleopatra Ægypti regina à Ptolemæo fratre regno pulsa est. Propter Q. Catuli prætoris avaritiam crudelitatem que Cordubenses in Hispania cum duabus Varianis legionibus à partibus Cæsaris descuerunt. Cn. Pōpeius ad Brundisium obsessus à Cæsare, & præsidiis eius cum magna clade diuersæ partis expugnatis, obsidione liberatus, translato in Thessaliam bello, apud Phrasaliã acie victus est. Cicero in castris remansit, vir nihil minus, quàm ad bella natus. omnibusque aduersarum partium, qui se potestati victoris permiserunt, Cæsar ignouit.

LIBRI CXII.

Trepidatio victarum partium per diuersas orbis terrarum partes, & fuga referuntur. Cn.

Pom-

Pompeius, cum Ægyptum petisset, iussu Ptolemæi regis pupilli, autore Theodoro præceptore, cuius apud regem maxima erat autoritas, & Photino occisus est ab Achilla, cui delegatum id facinus erat, in nauicula, antequam in terram exiret. Cornelia vxor, & Sex. Pompeius filius in Cyprum refugerunt. Cæsar post tertium diem insecutus, cum ei Theodorus caput Pompeij, & annulum obtulisset, infensus est, & illacrymauit, sine periculo Alexandriam tumultuantem intrauit. Cæsar dictator creatus Cleopatram in regnum Ægypti reduxit, & inferentem bellum iisdem autoribus Ptolemæum, quibus Pompeium interfecerat, cum maximo suo discrimine vicit. Ptolemæus, dum fugit, in Nilo nauicula subsedit. Præterea laboriosum M. Catonis in Africa per deserta cum legionibus iter, & bellum à Cn. Domitio contra Phraatem Parthum prosperè gestum continet.

LIBRI CXIII.

Confirmatis in Africa Pompeianis partibus, Cæsarum imperium P. Scipioni delatum est, Catone cui ex æquo deferebatur imperium, cedente. Et cum de diruenda vrbe Vtica propter fauorem ciuitatis eius in Cæsarem deliberaretur, idque ne fieret, M. Cato tenuisset: Iuba suadente, vt dirueretur, tutela eius, & custodia mandata est Catoni. Pompeij Magni filius in Hispania contractis viribus quarum ducatum nec Afranius, nec Petreius excipere volebant, bellum aduersus Cæsarem renouauit. Pharnaces Mithridatis filius, rex Ponti sine vlla belli mora victus est. Cum seditiones Romæ à P. Dolabella tribuno pl. legē ferente de nouis tabulis excitatę essēt, & ex ea causa plebs tumultua-

retur, inductis à M. Antonio magistro equitum in urbem militibus octingenti è plebe cæsi sunt. Cæsar veteranis cum seditione missionem postulanti- bus dedit. & cùm in Africam traiecisset, contra copias Iubæ regis cum discrimine maximo pugnavit.

LIBRI CXIV.

Bellum in Syria Cæcilius Bassus eques Romanus Pompeianarum partium excitavit, & relicto à legione Sexto Cæsare, quæ ad Bassum transferat: occisôque eo Cæsar Scipionem prætorem, Afranium, Iubamque vicit ad Tapsum, castris eorum expugnatis. Cato audita re, cum se percussisset Vticæ, & interueniente filio curaretur, inter ipsam curationem rescisso vulnere expiravit, anno ætatis quadragesimonono. Petreius Iubam, seque interemit. P. Scipio in naue circumuentus honestæ morti vocem quoque adiecit. quærentibus enim hostibus imperatorem, dixit, imperator bene se habet. Faustus & Afranius occisi: Catonis filio venia data. Brutus legatus Cæsaris in Gallia Bellouacos rebellantes vicit.

LIBRI CXV.

Cæsar quatuor triumphos duxit: ex Gallia, ex Ægypto, ex Ponto, & Africa. epulum, & omnis generis spectacula edidit. M. Marcello consulari, senatu rogante, concessit reditum. qui Marcellus beneficio eius frui minimè potuit, à P. Magio Chilone cliente suo Athenis occisus. Et censum egit, quo censa sunt ciuium capita centum quinquaginta millia. Profectus in Hispaniam contra Sex. Pompeium, vtrinque multis expeditionibus factis, & aliquot urbibus expugnatis, summam victoriam cum maximo discrimine ad Mundam urbem

bem consecutus est. Pompeius Sex. effugit.

LIBRI CXVI.

C. Cæsar ex Hispania quintum triumphum egit. & cum multi, quàm maximiq; honores ei à senatu decreti essent, inter quos, vt pater patriæ appellaretur, & sacro sanctus, ac dictator in perpetuū esset, inuidiæ causam aduersus eum præstitere, quòd senatui deferentibus honores, cum ante ædem Veneris genitricis sederet, minimè assurrexit: & quòd M. Antonio consule collega suo inter Lupercos currente diadema capiti suo impositum in sella reposuit: & quòd Epidio Marullo, & Cæsetio Flauo tribunis plebis inuidiam ei tanquam regnum affectanti mouentibus potestas abrogata est. Ex iis causis conspiratione in eum facta, cuius capita fuerunt, M. Brutus, & C. Trebonius, & C. Cassius, & ex Cæsaribus partibus D. Brutus, in curia Pompeij occisus est viginti tribus vulneribus, occupatumque ab interfectoribus eius Capitolium. Oblivione deinde cædis eius à senatu decreta, obsidibus Antonij, & Lepidi liberis acceptis, cõiurati à Capitolio descenderunt. Testamento Cæsaris hæres ex parte dimidia institutus C. Octavius ex sorore nepos, & in nomen adoptatus est. Cæsaribus corpus cum in cæpulum Martium ferretur, à plebe ante rostra crematum est. Dictaturæ honos in perpetuum sublatus est. Chamaces humilimæ sortis homo, qui se C. Marij filium ferebat: cum apud credulâ plebē seditiones moueret, interfectus est.

LIBRI CXVII.

C. Octavius Romam ex Epiro venit. eò enim illum Cæsar præmiserat, bellum in Macedonia

Hh

gesturus, omnibusque prosperis exceptus, etiam nomen Cæsaris sumpsit, in confusione rerum, ac tumultu Lepidum pontificem maximum interemit. Sed M. Antonius eos cum impotenter dominaretur, legemque de prouinciarum permutacione tulisset per vim, & Cæsarem quoque petentem vt sibi aduersum auunculi percussores adesset, magnis iniurijs affecit. Cæsar, vt sibi & reipublice vires contra eum paraturus, deductos in colonias veteranos excitauit. Legiones quoque quarta & Martia signa ab Antonio ad Cæsarem tulerunt. deinde plures scæuitia M. Antonij passim in castris suis trucidati, quia & suspecti erant, & ad Cæsarem descuerunt. D. Brutus, vt petenti Cisalpinam Galliam Antonio obliisteret, Mutinam cum exercitu occupauit. Præterea discursus vtriusque partis virorum ad accipiendas prouincias, apparatusque belli continet.

LIBRI CXVIII.

M. Brutus in Græcia sub prætextu reipublicæ, & suscepti contra M. Antonium belli, exercitum, cui Vatinius præerat, cum prouincia in potestatem suam redegit. C. Cæsari, qui primus reipublicæ arma sumpserat pro populo Romano, imperium à senatu datum est cum consularibus ornamentis: adiectumque: vt senator esset. M. Antonius D. Brutum Mutinæ obsedit: missique ad eum legati à senatu de pace parum ad eam componendam valuerunt. Populus Romanus saga sumpsit. M. Brutus in Epiro C. Antonium prætorem cum exercitu potestati suæ subegit.

LIBRI CXIX.

C. Trebonius in Asia fraude P. Dolabellæ occisus est, ob id facinus Dolabella à senatu hostis iudica-

iuducatus est. Cum Panfa eos. malè aduersus Antonium pugnasset, A. Hircius eos. cum exercitu superueniens, fufis M. Antonij copijs, fortunam vtriusque partis æquauit. Victus deinde ab Hircio & Cæsare Antonius in Galliam confugit: & M. Lepidum cum legionibus, quæ sub ipso erant, sibi iunxit, hostisque à senatu cum omnibus, qui intra præsidia eius erant, iudicatus est. A. Hircius, qui post victoriam ipsius in inimicorum castris ceciderat: & L. Panfa è vulnere, quod in aduerso prælio exceperat, defunctus in Campo Martio sepulti sunt. Aduersus C. Cæsarem, qui solus è tribus ducibus supererat, parùm gratus senatus fuit, qui D. Bruto ob fidione Mutinensi à Cæsare liberato, honore triumpho decreto, Cæsaris, militumque eius mentionem non satis gratam habuit, ob quæ C. Cæsar, reconciliata per M. Lepidum cum M. Antonio gratia, Romam cum exercitu venit, & perculsis aduentu eius ijs, qui in eum iniqui erant, cum annos xviii. haberet, c o s. creatus est.

LIBRI XX.

C. Cæsar c o s. legem tulit de quæstione habenda in eos, quorum opera pater occisus esset. postulatque ea lege M. Brutus, C. Cassius, D. Brutus absentes damnati sunt. Cum M. Antonio vires Asinius quoque Pollio, & Munæius Plancus cum exercitibus suis adiuncti ampliasent, & D. Brutus, cui senatus vt persequeretur Antonium, mandauit: relictus à legionibus suis profugisset, iussu Antonij, in cuius potestatem venerat, à Capeno Sequano intereptus est. C. Cæsar pacem cum Antonio, & Lepido fecit, ita, vt tres viri Reip. cõstituendæ quidè per quinquennium præesset. Ipse Lepidus, & Antonius

statuerunt, vt suos quisque inimicos proscriberēt. in qua proscriptione plurimi equites, cxxx. senatorum nomina fuerāt, & inter eos L. Pauli fratris M. Lepidi, & L. Cæsaris Antonij auunculi, M. Ciceronis, cuius occisi à Popilio legionario milite, cū haberet annos LXIII. caput quoque cum manu dextra in rostris positum est. Præterea res à M. Bruto in Græcia gestas continet.

LIBRI CXXI.

Cassius cui mandatum à senatu erat, vt Dolabellam inimicum iudicatum bello persequeretur: autoritate Reip. adiutus Syriam cum tribus exercitibus, qui in eadem prouincia erant, in potestatem suam redegit: Dolabella in vrbe Laodicea obsessum mori coëgit. M. quoque Bruti iussu C. Antonius captus occisus est.

LIBRI CXXII.

M. Brutus aduersus Thracas parum prosperè rem gessit, omnibusque transmarinis prouinciis, exercitibusque in potestatem eius, & C. Cassij redactis, coierunt Smyrne vterque ad ordinata futuri belli consilia. M. Messalæ Publicolam fratrem iunctum communi consilio condemnauerunt.

LIBRI CXXIII.

Sex Pompeius, Magni filius, lectis ex Epiro proscriptis ac fugitiuis, cum exercitu diu sine vlla loci cuiusquam possessione prædatus in mari, Messanam oppidum in Sicilia primum, deinde totam prouinciam occupauit. occisusque à Pompeio A. Bithynico prætore, Saluidienum legatum Cæsaris nauali prælio vicit. Cæsar & Antonius cum exercitibus in Græciam traiecerunt, bellum contra Brutum,

Brutum, & Cassium gesturi. Q. Cornificius in Africa T. Sestium Cassianarū partiū ducē prælio vicit.

LIBRI CXXIII.

C. Cæsar, & Antonius apud Philippos vario euentu contra Brutum, & Cassium pugnaverunt: ita, vt vtriusque dextera cornua vicerint, & castra quoque vtrinque ab iis, qui vicerant, expugnarentur. Sed inæqualem fortunā partium mors quidem Cassij fecit, qui cum in eo cornu fuisset, quod pulsus erat: totum exercitum fuscus ratus, mortē sibi consciuit. Altero deinde prælio victus M. Brutus & ipse vitam finiuit, exorato Stratone fugę comite, vt sibi gladium adiiceret. annorum erat circiter ætatis XL. Inter quos Q. Hortensius occisus est.

LIBRI CXXV.

C. Cæsar, relicto Antonio (transmarinæ prouinciæ ex parte imperium ei cessit) reuersus in Italiam veteranis agro diuisit. seditiones exercitus sui, quas corrupti à Fulvia M. Antonij vxore milites contra imperatorem suum concitauerant, cum grandi periculo inhibuit. L. Antonius cos. M. Antonij frater, eadē Fulvia consulente, bellum Cæsari intulit, receptis in partes suas populis, quorū agri veteranis assignati erant: & M. Lepido, qui custodię vrbis cum exercitu præerat, scisso, hostiliter in urbem irrupit.

LIBRI CXXVI.

C. Cæsar, cum esset annorum XXI. L. obsessum in Coppido Perusia L. Antonium, conatūque aliquoties erumpere, & repulsus fame coëgit in deditiōnem venire: ipsique, & omnibus quidem militibus eius ignouit: Perusiam diruit: redactis in potestatem suam omnibus diuersę partis exercitibus,

bellum citra vllum sanguinem confecit.

LIBRI CXXVII.

PArthi, Labieno, qui Pompeianarum partem fuerat, duce, in Syriam irruperunt: victoque Didio Saxa M. Antonij legato, vniuersam eam provinciam occupauerunt. M. Antonius cum ad bellum contra Cæsarem gerendum incitaretur, vxore Fulvia dimissa, ne concordia ducum obstaret: pace facta cum Cæsare, sororem eius Octauiam in matrimonium duxit. Q. Saluidienum consilia nefaria contra Cæsarem molitum indicio suo detexit: isque damnatus mortem sibi consciuit. P. Ventidius Antonij legatus Parthos prælio victos Syria expulit: Labieno eorū duce occiso. Cum vicinus Italiae hostis Sex. Pompeius Siciliam teneret, & annonæ com meatum impediret: cum eo postulatam pacem Cæsar, & Antonius quidem fecerunt: ita vt Siciliam prouinciam haberet. Præterea motus Africae, & bella gesta continet.

LIBRI CXXVIII.

CUm Sex. Pompeius rursus latrocinij mare infestum redderet: nec pacem, quam acceperat, præstaret: Cæsar necessario bello contra eum suscepto, duobus naualibus prælijs dubio euentu pugnavit. L. Ventidius legatus M. Antonij Parthos in Syria vicit: Regemque eorum interemit. Iudæorum quoque legati ab Antonio intercepti sunt. præterea belli Siculi apparatus continet.

LIBRI CXXIX.

ADuersus Sex. Pompeium vario euentu naualibus certaminibus pugnatum est: ita, vt duarum classium, Cæsaris altera, cui Agrippa præerat, vinceret: altera, quam Cæsar duxerat, deleta, expoli

ei in terram, in quã maximo periculo essent. victus deinde Pompeius in Siciliam profugit. M. Lepidus, ex Africa velut ad societatem belli cõtra Sex. Pompeium à Cæsare gerendi traiecerat: ei bellum cum Cæsar quoque inferret, relictus ab exercitu, abrogato triumviratus honore, vitam impetrauit. M. Agrippa nauali corona à Cæsare donatus est. qui honos nemini ante eum habitus est.

LIBRI CXXX.

MArcus Antonius, dum cum Cleopatra luxuriaretur, Mediam prouinciam ingressus bellum cum legionibus xviii. & xv. millibus equitum Parthis intulit. & cum duabus legionibus amissis, nulla re prosperè cedente retro rediret: infecutis subinde Parthis, & ingenti trepidatione, & magno totius exercitus periculo, in Armeniam reuersus est, xxi. die trecenta milia fuga emensus. circa octo milia hominum tempestatibus amisit. tempestates quoque infestas super infeliciter susceptum Parthicum bellum culpa sua passus est: quia hyemare in Armenia nolbat, dum ad Cleopatram festinabat.

LIBRI CXXXI.

SEX. Pompeius, cum in fidem M. Antonij veniret, bellum aduersus eum in Asia moliens à legatis eius oppressus est. Cæsar seditionem veteranorum cum magna pernicie motam inhibuit: lapidas, Dalmatas, & Pannonios subegit. Antonius Artauasdem Armeniæ regem fide data perductum in vincula conijci iussit, regnũque Armeniæ filio suo ex Cleopatra nato dedit: quam vxoris locum pridem captus amore eius habere cœperat.

Hh iiij

LIBRI CXXXIII.

C. Cæsar in Illyrico Dalmatas domuit. Cum M. Antonius ob amorē Cleopatrar̄, ex qua duos filios habebat, Philadelpum, & Alexandrum: neque in urbem venire vellet, neque finito eius tempore triumviratus imperium deponere, bellūque moliretur, quod urbi, Italiar̄que inferret, ingentibus tā naualibus, quā terrestribus copiis ob hoc cōtractis, remissōq; Octauie sorori Cæsar̄is repudio, Cæsar in Epirum cum exercitu traiecit. Pugnar̄ deinde nauales & prælia equestria secunda Cæsar̄is referuntur.

LIBRI CXXXIII.

A. Antonius ad Actium classe victus Alexādriā pro fugit: obsessusque à Cæfare in vltima rerū desperatione, præcipuè occisæ Cleopatrar̄ falso rumore impulsus, se ipse interemit. Cæsar̄is Alexādria in potestatem redacta. Cleopatra, ne in arbitrium victoris veniret, voluntaria morte occubuit. In urbem reuersus tres triumphos egit: vnum ex Illyrico, alterum ex Actiaca victoria, tertium ex Cleopatra: imposito fine ciuilibus bellis altero & trigesimo anno. M. Lepidus, qui Lepidi triumviri fuerat filius: coniuratione contra Cæsarem facta, bellum moliens oppressus, & occisus est.

LIBRI CXXXIII.

C. Cæsar rebus compositis, & omnibus prouinciis in certam formam redactis, Augustus quoque cognominatus est: & mensis Sextilis in honorem eius appellatus est. Cum ille conuentum Narbonæ egit, census à tribus Galliis, quas Cæsar patet vicerat, actus. Bellum contra Bastarnas, & Mœsos, & alias gentes à M. Crasso refertur.

LIBRI

LIBRI CXXXV.

Bellum à M. Crasso aduersus Thracas, & à Cæsare aduersus Hispanos gestum refertur, & Salsi, gentes alpinae, perdomiti.

LIBRI CXXXVI.

Rhetia à Tyberio Nerone, & Druso Cæsaris priuigno domita: Agrippa Cæsaris gener mortuus, & à Druso census actus est.

LIBRI CXXXVII.

Ciuitates Germaniæ cis Rhenum, & trans Rhenum positæ oppugnâtur à Druso, & tumultus, qui ob censum exortus in Gallia erat, compositus. Ara Cæsari ad confluentem Araris & Rhodani dedicata, sacerdotéque creato C. Iulio Vercondaridubio Heduo.

LIBRI CXXXVIII.

THraces domiti à Scipione: item Cherusci, Tenchateri, Cauci, aliæque Germanorû trans Rhenum gentes subactæ à Druso referuntur. Octauiæ soror Augusti defuncta, antè amisso filio Marcello. cuius monimenta sunt theatrum, & porticus, eius nomini dicata.

LIBRI CXXXIX.

Bellum contra transrhenanas gentes à Druso gestum refertur. in quo inter primores pugnauerunt, Senectius, & Annectius, tribuni ciuitatis Neruiorum. Dalmatas, & Pannonios Nero frater Drusi subegit. Pax cum Parthis facta est: signis à rege eorum, quæ sub Crasso & postea sub Antonio capta erant, redditis.

Bellum aduersus Germanorum trans Rhenum
Bciuitates gestum à Druso refertur. ipse ex
fractura equo super crus eius collapsus, xxx. die
quàm id acciderat, mortuus est. corpus à Nerone
fratre, qui nuntio valetudinis euocatus raptim oc-
currerat, Romã reuectum, & in C. Iulij tumulo
conditum. Laudatus à Cæsare Augusto
vitrico, & supremis illius fureri-
bus plures honores
additi.

FINIS.

CARO-


CAROLI SIGONII
IN T. LIVII EPITOMEN
LIBRORVM CXL.
NOTATIONES.
IN LIB. I. DECADIS I.



YLVIi. *Item Tiberis.*] Siluij, & Tiberis scribendum esse ex manuscriptis exemplaribus, Græcisque libris constat, apud quos est *σιλίους*, & *τίβερις*.

In centurias populus diuisus.] Lego, in curias. Nam Liuius ita loquitur. Cum populum in curias xxx. diuideret, nomina Sabina, in curiis imposuit.

Metij Suffetij.] Fufetij, vt post dicam.

Ancus Martius.] Marcius, vt post dicam.

Tentanda scientiæ causa.] Veteres libri: Hic tentandæ scientiæ causa.

Ostiam condidit Tarquinius.] Manuscripti pleniores sunt. ita Ostiam condidit. Regnauit annos xxxiii. Eo regnante Lucumo Damarati Corinthij filius à Tarquiniis Etruriæ ciuitate Romam venit, & in amicitiam Anci receptus Tarquinij nomen ferre cœpit. & post mortem Anci regnum excepit, centum additis, &c. Quam lectionem probo.

Accij Nauij.] Attij Nei, vt post dicam.

Idque protinus factum.] Vet. lib. Idque protinus ab Attio factum.

Cloacas fecit Ser. Tullius.] Vet. lib. vberiores. ita, Cloacas fecit: occisus est ab Anci filiis, cum regnasset annos xxxviii. successit ei Ser. Tullius natus ex captiua nobili Corniculana, cui puero adhuc in cunis posito caput arhisse traditum est. Is Veientes, &c.

Lustrum condit. Classes.] Plenior antiqua lectio est. sic, Lustrum condidit, quo censa Lxxxii. esse dicuntur. Classes.

Est autem hic numerus etiam apud Lium, & is, qui Epitomas scripsit, eiusmodi, diligentissime ponere solitus est.

In Auentino fecit. L. Tarquinius.] Plenior est vetusta manuscriptorum librorum lectio. hoc modo. In Auentino fecit. Interfectus est à L. Tarquinio Prisci filio, consilio filiae suae Tulliae, cum regnasset annos triginta quatuor. Post hunc L. Tarquinius Superbus neque patrum, neque populi iussu regnum inuasit. Quo die, &c.

Filius Sex. Tarquinius dolo.] Vet. lib. Filij Ser. Tarquinij dolo. Loquitur autem de rebus gestis Tarquinij superbi Regis.

Itaque praeter alia, Sex. etiam Tarquinij filij dolo (inquit) Gabios in suam potestatem redegit.

IN EPITOMEN LIB. II.

S Vos quoque & fratris filios.] Lege & sororis filios. Sic enim lib. 4. locutus est. Intelligit autem Aquillios, Vitelliosque natos ex sororibus duabus Collatini college sui.

Contractis Veientium & Tarquiniorum copijs.] Vetusti libri habent; Tarquiniensium, quod placet. Nam ut à Veijs Veientes, sic à Tarquiniis, Tarquinienses dicti sunt.

L. Valerius Consul.] Omnes emendati libri & omnia demum antiquorum monumenta, hunc consulem Publium vocant.

Et cum reddita esset à Porsena honorifice remissa, equestrique statua donata est.] Lege, & interpunge ita ex veteri lib. & cum reddita esset Porsenae honorifice remissa, equestri statua donata est.

Numerus tribuum ampliatus est ut essent triginta una.] Ex fide veterum librorum scribendum est, viginti una, ut paullo post ostendam.

Cn. Marius.] C. Marcius, scribe. Est enim apud Dionysium, & Plutarchum γαιος μαρτιος. Item in quibusdam etiam veteribus libris. C. Marcius. Est praeterea genti Martiae familiare praenomen Caij, non Cnei.

T. Latinus.] T. Latinus, scribendum est. Vet. lib. Accedit quod Lactantius Firmianus lib. II. T. Arinium Macrobius lib. I. Annium vocant, errore non admodum à veritate alieno.

Cum Cn. Martius Coriolanus, qui in exilium pulsus, dux Volscorum factus exercitum hostium urbi primo adiuisset.] Lege a fide veteris lectionis. Cum C. Marcius Coriolanus, qui in exilium erat pulsus, dux Volscorum factus

ctus

Aut exercitum hostium vrbi Romæ admouisset.

Decimum quemque militum.] Vet. lib. militem.

IN EPITOMEN LIBRI III.

A *D bellum gerendum missus est.*] Vet. libr. ad id bellum.
Cum modeste se in honore gessissent.] Vet. libr. Se in eo honore.

Cum cumplura impotenter fecissent.] Ex vestigiis depravata antiquæ lectionis, & ex Liuvianis verbis, ita hæc verba legenda sunt Duabus tabulis ad diem adiectis cum complura impotenter fecissent.

In tertium annum detinuerunt.] Vetus lectio retinuerunt.

IN EPITOMEN LIBRI IV.

L *Ex de connubio patrum & plebis contentione magna.*] Lege ex vet. lib. à tribunis contentione magna. Tribunorum autem princeps fuit C. Canuleius.

Perlata est à tribunis plebis aliquot annis res populi Romani domi, militiaque per hoc genus magistratus administrata sunt.] Veteres libri ita Perlata est. Tribuni aliquot annos. Est autem locus mancus, cuius hæc erat sententia. Tribuni militum consulari potestate creati. Aliquot annos res populi Romani, &c. Rem autem ita habere docet Liuius. Quare stellula addenda est.

Sp. Mælius.) Mælius scribe addita diphthongo ex Capitolinis tabulis, & Græcis monumentis.

Servilio Hala.) Ahala vbique scribendum est. Documento sunt huius scripturæ libri aliquot manuscripti, lapides Capitolini, & nummi argentei.

Volscos & Veientes.) Adde ex Vett. libris, & ex ipso Liuiio. Volscos, & Veientes, Fidenates & Faliscos.

Eoque coloni missi sunt.) Addendum, Noui. Nam Liuius novos colonos vocat. & alio loco numerum additum colonorum ait. Primum enim deducta colonia est à Romulo rege.

IN EPITOMEN LIB. V.

C *Vminundatio in lacu Albano facta esset.*) Vett. libri, Ex lacu Albano.

Ab hostibus captus est.) Vet. lib. De hostibus. præclare. Erat enim vates ille vnus ex hostibus.

Cum alter ex censoribus Iulius decessisset.) Vett. libri Cum Iulius, itémque Liuius.

L. Apuleio.] Appuleius duobus pp scribi debet si sequimur nummos argenteos & lapides Capitolinos.

Ad alliam.] Aliam scribendum vno l. Dies alienses. Hanc enim habent scripturam plerique veteres libri, item Græci scriptores *πρὸς ἀλίαν ποταμὸν & ἀλίανδε ἡμέραν* vt Plutarchus, Seruius etiam in VII. Aeneidos docet à Poetis Alliam duobus ll dici metri causa, vt *Reliquias*.

In quod se iuuenes contulerant.] Vet. lib. In quod se iuuentus contulerat.

Inter pendendum astrum.] Vet. libr. Inter ipsum colloquium, quo de pacis conditionibus agebatur.

Ædes loquutio facta.] Liuiani veteres Alloquutio habet. Hunc deum Gellius lib. decimo sexto cap. decimo septimo, Aium vocat. Cicero de diuinatione. Aium loquentem, ex quo ego suspicatus sum Aio loquuto & hic, & apud Liuium esse legendum. Verba Ciceronis sunt hæc libro secundo. Ac paullo post audita vox est monentis, vt prouiderent ne à Gallis Roma caperetur. Ex eo Aio loquenti aram in Noua via consecratam. quid ergo? Aius iste loquens quando cum nemo norat, aiebat & loquebatur, & ex eo nomen inuenit, posteaquam & sedem, & aram, & nomen inuenit obmutuit? Plutarchus in Camillo *φῆμι καὶ ἀλίαν* vertit.

IN EPITOMEN LIB. VI.

R*es aduersus Aequos, & Volscos, & Hetruscos prosperè gestas continet*] Pro, Hetruscos, reponere Prænestinos. Nam hæc vox est in vet. lib. Et de Prænestinis subactis agit hoc in libro pluribus Liuius.

Sabbatina.] Sabatina vno b scribendum, est enim, vt ait Festus, à Sabate lacu appellata.

Promentina Arniensis.] Tormentina Narniensis, scribendum ex Festo, qui à campo Tormento tribum Tormentinam inuenisse nomen ait. Item ex veteribus libris. Ex oratione prima contra Rullum. & lib 29. Liuij.

Ne cui Manlia gente Marco cognomen esset.] Perspicuè mendosum, Marco cognomè. Prænomè enim potius scribendum esset. vt ait Quintilianus libro tertio M. Manlij prænomen è familia in posterū exemptū est. At legendum tamen puto Nomen. Errauit autem librarius quia Marco cognomen

IN T. LIVII EPITOMEN.

cognomen scripsit syllaba, vt sit, repetita, sine causa. Itaque rectè Plutarchus in libro τῶν κερκλαίων, τὸν μάλιστα ἀπαίματος φασὶν εἶναι τὸ οἶκος μηδὲν ἐμαλίω ἄνομα μάρκι γένεσθαι.

Vt Consules etiam ex plebe fierent.] Veteres libri non habent etiam.

Eam legem.] Vet. lib. Eamque legem.

Primus omnium ex plebe factus est.] Indue vocem Omnium, ex vet. lib.

Ne cuiquam.] Vet. lib. Ne cui.

IN EPITOMEN LIB. VII.

D*Vo noui magistratus adiecti sunt.*] In vet. lib. non est vox Noui. & sine ea sensus stare non potest.

A. M. Pompeio tribuno pl.] Lege M. Pomponio, ex Liuiō & Cicerone.

Propter delectum acerbe factum.] Vet. lib. Actum.

Filium relegatum.] Vet. lib. filium rus relegatum. rectè. Sic enim Liuius.

Manlius adolescens.] Vet. lib. T. Manlius.

Plus quingentorum iugerum.] Aut lege plus quingenta, vt Liuius, aut, plus quingentis iugeribus, vt in Epit. lib. 6.

Coruini nomen.] Corui nomen, vt post dicam.

P. Decij Tribuni.] Vet. lib. P. Decij Muris tribuni.

Id iugum in quo Samnites sederant.] Vet. libr. Confe-

derant. *Milites qui Capua in praesidio erant relictī, cum de ea occupanda vrbe conspirassent.*] Vet. libr. Cum milites Romani qui Capuæ in praesidio erant relictī de ea occupanda vrbe conspirassent.

Coruinum dictatorem.] Coruum vt dicam.

Patriæ restituti sunt.] Præter hæc adde. Res præterea cōtra Hernicos, & Gallos & Tiburtes & Priuernates, & Tarquinientes, & Samnites, & Volscos prospere gestas continet. Sic enim est in vet. lib. atque ita est apud Liuium.

IN EPITOMEN LIB VIII.

L*abora nobis Romanis P. Decius tunc cum Manlio deuouit se.*] Vet. lib. P. Decius deuouit se. Malim: P. Decius tunc cum Manlio consul deuouit se.

Ansonibus victis in oppidum Cales colonia ducta est.]

Vet. lib. In oppidum ex iis captum Cales.

Victi bello & obsidione.) Vet. libr. bello & obsidione victi.

Qu. Publio, qui eos obsederat primum imperium prolatum & per consules ei decretus triumphus.) Ex cap. Triumphis & ipsius Liuij verbis legendum est. *Q. Publicio*, qui eos obsederat primum imperium prolatum est, & pro cōsule decretus est triumphus. Sensus est. *Q. Publius* primus fuit, cui in sequentem annum prorogaretur imperium, & qui non consul. sed pro consule triumpharet.

C. Publio.] C. Publilio.

Contra edictum eius praliatus est, qui prosperè aduersus Samnites pugnavit.] Veteres libri contra edictum eius prosperè aduersus Samnites pugnavit.

IN EPITOMEN LIB. IX.

Omnibus qui per fœdus sponponderant.] Vet. libr. Qui fœdus sponponderant.

Nec etiam multo post.) Vet. lib. Nec multo post.

Libertinorum filios in senatu legit.] Vett. libr. In senatum.

Eaque res Fabio Maximo nomen dedit.) Vet. libr. Maximus, id est ex re Maximus appellatus est. Porro autem adde hæc verba ex manuscriptis libris. In hoc libro mentionem habet Alexandri, qui temporibus his fuit, & æstimatis populi Romani viribus, quæ tunc erant, colligit, si Alexander in Italiam traiecisset, non tam facilem ei victoriam de populo Romano fore, quam de gentibus, quas ad orientem imperio suo subiecerat.

IN EPITOMEN LIB. X.

Lex de prouocatione ad populum à Valerio consule tunc primum lata est.) Turpem mendam tolle ex veteris libri fide. Et, à Valerio Consule tunc tertium lata est, restitue. Idem enim scribit Liuius: Primus autem legem de prouocatione tulit anno CCXLV. P. Valerius Poplicola. Deinde anno CCCIV. L. Valerius Potitas. nunc demum tertium M. Valerius Coruus.

Aniensis.) Hic, & in Plinio, & in Liuiio c. 29. mauult Turnebus legi Arinensis. Aduers. lib. 30. cap. 17.

Terentiana.] Terentina.

Qu. Fabio ducibus.) Vett. libr. Fabio Consulibus ducibus.

Qui

Fabio consulibus ducibus.

Qui iureiurando adstrictus fuerat, quo maiore constantia virtutis in aciem descenderet] Vet. lib. Qui iureiurando obstrictus quo maiore constantia virtutis pugnaret, in aciem descenderat. probè.

Capita ducenta sexaginta duo] Ex veterib. libris, & Epitomarum & Liuij.

IN EPITOMEN LIB. XI.

Eoque in insulam Tiberis egresso, eodem loco sedes Æsculapij constituta est] Castiga ex fide vet. lib. Ædes Æsculapio consecrata est. Nam Festus etiam lib. ix. inquit: In insula Æsculapio facta ædes fuit, quod ægroti à medicis aqua maximè sustentètur. Et Valerius libro primo: At in ripam Tiberis egressis legatis, in insulam, vbi templum dicatum est, transiuit.

Plebs propter as alienum, & graues, & longas seditiones ad vltimum secessit in Ianiculum.] Vet. lib. Post graues, & longas seditiones, Nam Augustinus etiam lib. 3. ca. xvii. de ciuitate Dei ita loquitur: Post graues & longas Romanas seditiones ad vltimum plebs in ianiculum hostili diremptione secessit.

Vnde à Q. Hortensio Dictatore deducta est] de hoc dictatore sic Plinius lib. xvi. cap. x. Q. Hortensius Dictator, cum plebes secessisset in Ianiculum legem in Escoleto tulit, vt quod ea tulisset omnes Quirites tenerent. Idem scribit Gellius lib. xv. cap. xxvii. Idem est in libro primo Institutionū Iustiniani. Hac de re supra dixi in librum octauum.

Colonia deducta sunt. Castrum, Sena, Adria] De Sena per hos annos in agro Gallorum deducta Polybius lib. ii. *Volsinienses.*] Vulsinienses, lapides Capitolini.

IN EPITOMEN LIB. XII.

L. Cælius prætor] Hunc Cælium prætorem Orosius, & Augustinus lib. 3. cap. xvii. vocant. Polybius lib. ii. *λεξιπρωτος* nominat. in eiusque occisi locum suffectum esse M. Curium.

Duce qui præerat classi occiso] Vet. lib. Duumuiro, qui præerat classi. Duumuiro autem nauales creati primum cecepti sunt anno ab vrbe condita c. xlviij.

Bruttios) Bruttij duobus et. in Capitolinis lapidibus scribuntur. Itemque in nummis argenteis, quos per antiquos pater habet tuus cum his litteris *BPB T T I A N*. Præterea Eustatius in Dionysium docet, omnino *Βρυττιοὶ δὲ δὺοὶ* esse scribendos.

Cum in praesidium Reginorum legio Campana cum praefecto Decio Iubellio missa esset] Quamquam Polybius lib. i. hunc *Σικίων καμαράν* vocat, puto tamen Decimo legendum esse. Iubellia enim gens Capuana fuit auctore Cicerone contra Rullium. Ergo Decius prænomen est, vitiosè, ut sæpe, pro Decimo.

IN EPITOMEN LIB. XIII.

Valerius Leuinus) *Læuinus* ex Capitolinis lapidibus à *Læuo*, ut *Crassinus* à *Crasso*, *Albinus*, ab *Albo*. *Plutarchus* in *Pyrrho* mendosè *αλεβίνος* habet, pro *λαιβίνος*. *C. Fabritius missus ad eum, ut*] *Vet. lib. Missus ad eum à senatu, ut &c.*

Cyneas legatus) *Cineas*. Sic enim *Plutarchus* in *Pyrrho*, sic *Suidas* *κίνας*.

Iamdiu à consiliis publicis abstinuerat] *Vet. lib. Consiliis publicis se abstinuerat.*

P. Domitius censor primus ex plebe iustrum condidit] *Vet. lib. Cn. Domitius*, quod placet. Est enim *Cn. Domitius*, qui per hæc tempora cum *P. Dolabella* consul fuit. Præterea *Publij* prænomen nusquam alias in *Domitia* gente reperi. ut autem *C. Marcus Rutilius* primus e plebe censor fuit, auctore *Liuius*, sic *Cn. Domitius* primus e plebe censor iustrum condidit.

Cum Carthaginensibus quarto fœdus renouatum est] *Huius fœderis meminit Polyb. lib. 3. τελευταίας ποιήνται σωθήρας ῥημαῖοι καὶ τὴν αὐρῆν διαβάσει μετὰ τῆς συστραφείας τῆς κερχιδονίης τὸν σπεί σικελίας πύλεμον.*

Is qui ad eum à Pyrrho transfugerat] *Hunc alij Timocharem, alij Niciam* appellarunt. auctor *Gellius* lib. tertio cap. octauo.

IN EPITOMEN LIB. XIII.

Crius Dentatus, cum delectum haberet, eius, qui citatus non responderat, bona vendidit.] *Vet. li. Bona primus vendidit.*

didit. Hac de re sic Varro, ut est apud Marcellum.

Marius Curius cōsul in Capitolio cū delectū haberet, nec citatus in tribu civis respondisset, vendidit tenebriorē.) Vale rius, & bona & ipsum qui citatus erat venisse à Curio scribit li. 6. cap. 3.

Pyrrhum iterum ex Sicilia in Italiam reuersum vicit) Vet. li. iterum Pyrrhum. præclare. Est enim aliud *iterum reuersum*, & *iterum vicit*. Est autem *iterum vicit* intelligendū.

Censa sunt capita civium c c l x x i. millia) Placet legi cclxxx. millia, ut singulis lustris numerus civium augeatur. Nam tertio ante lustro censa sunt cclxxii. millia, altero verò cclxxviii. hoc, cclxxxi. proximo insequenti cxcii.

Colonia deducta sunt Posidonia, & Cosa.) Cosa legendum est. Velleius lib. primo Cossam & Pæstum colonias deductas ait Fabio Dorstone, Claudio Canina Cōsulibus, & Plinius lib. 3. cap. 5. Cossam Vulcentium coloniam deductam ait. Ita etiam lib. Vet.

Carthaginensium classis auxilio Mamertinis venit, quo facto ab eis fœdus violatum est.) Primum intelligendum est placere antiquis Græmaticis, Carthaginensium dici, quod à casu dandi eiusmodi nomina edantur additis syllabis ENSIS, idque præceptum versu Ennij confirmari: Hostem qui feriet mihi erit Carthaginensis. Deinde verò vocem, Mamertinis, mentum continere. Neque enim de Mamertinis adhuc dicendi locus est, verum initio belli Punic: & Mamertinis quidem etiam tum, non Pœni, sed Romani venerunt auxilio. Tarentinis autem reponendum est, non solum quia ita habent manuscripti libri, sed etiam quia anno Carthaginensis apud Livium lib. xxi. id factum esse significat, cum ait: sed ut Tarento tum, & Italia non abstineramus ex fœdere, sic nunc Sagunto non abstinemus. Sic Orosius, ut ibi dicam.

Pyrrhi mortem] Vet. lib. Pyrrhi regis mortem.

IN EPITOMEN LIB. XV.

Salentini] Salētini duobus ll. scribi debent ex fide Capitolinorum triumphorum & Græcis scriptoribus. Sic enim Stephan⁹ *σαλεντία πόλις μεταξωίν, τὸ ἑθρικόν σακελιστιόν.*

Tunc primum populus Romanus argento usi cepit.]

li ij

Plinius lib. 33. cap. 3. Q. Fabio consule argentum signatum est annis quinq. ante primum Punicum bellum cœptum.

Quæstorum numerus ampliatus est] In vet. lib. est. Quæstorum numerus ampliatus est, vt essent. Desideratur autem numerus. sic in Epitoma li. 2. Numerus trium ampliatus est, vt essent 21. & libri decimi : Collegium augurum ampliaturum est, vt essent nouem, & libri 20. Prætorum numerus ampliatus est vt essent quatuor. Puto legendum hic esse: vt essent octo. Quæstores enim primum duos creatos esse anno primo post reges exactos scribit Plutarchus in Poplicola. Duos deinde his additos esse, vt essent quatuor, duos qui vrbanas, duos, qui militares res curarent anno ab vrbe condita ccxxxii. tradit Liuius lib. 4. & lib. 6. & Tacitus lib. 11. cum autem Tacitus subsequatur his verbis. Mox duplicatus quæstorum numerus stipendiaria iam Italia, & accedentibus prouinciarum vectigalibus, eos profectò octonos factos esse hoc tempore significare videtur.

IN EPITOMEM LIB. XVI.

O Rigo Carthaginensium, & primordia vrbis referuntur] Vet. lib. Vrbs eorum referuntur.

Censa sunt ciuium capita cccLxxii. millia] Melius Eutropius, qui ccxci. millia edit. Etenim tertio ante lustrum censa sunt cclxxviii. millia, neque interea clades vlla accepta est, vt tantopere ciuium numerus imminutus sit.

Edidit primus] Vet. lib. Primus edidit.

Æsernia] Vet. lib. & Græci, Æsernia.

Res præterea contra Pannos & Volscos prosperè gestas conuincit.] Dij boni quid hoc tempore rei Romanis cum Volscis erat toties victis? certè nihil. Ergo nõ Volscos, sed Vulfinios scribe, vt est in vet. lib. Cum quibus hoc tempore bellatum esse docent historici, & maximè Capitolinus M. Fuluij Flacci consulis triumphus de Vulfiniensibus primo anno primi belli Punicus actus.

IN EPITOMEN LIB. VII.

C N. Duilius Cos.] C. Duilius Vet. lib. lapid. Cap. & reliqui.

Ob quam causam ei perpetuus honos habitus est, vt reuertenti à cæna tibicines canerent, & funale præferretur.]
Vet.

Vet. lib. Perpetuus quoq. honos habitus est, vt reuertenti à coena tibicine canente funale præferretur. Sic Valerius li. 3. cap. sexto: Ad funalem cereum præeunte tibicine, & fidicine à coena domum reuerti solitus est.

M. Calpurnij tribuni militum virtute] Hunc lib. 22. Calpurnium Flammam nominat Lilius: eundem Q. Cœdiciū Caro, alij Laberium appellarunt. Auctor Gellius lib. 3. cap. 7.

IN EPITOMEN LIB. XVIII.

A *Atilius Regulus in Africa*] Vet. lib. Atilius Regulus consul in Africa.

Serpentem portentosa magnitudinis.] Hanc historiam à T. Lilio curiose pariter, ac facundè relaram scribit Valerius libro primo. Quam eandem recitat etiam ex Ælio Tiberone Gellius lib. sexto.

Cum aliquos præliis aduersum Carthaginenses pugnas- set] Vet. lib. Cum aliquot præliis bene aduersus Carthaginenses pugnasset.

Inter causas petendi successoris erat, quod agellus eius à mercenariis deuastaretur.] Vet. lib. A mercenariis desertus esset. Sic Valer. lib. 4. cap. 4. Consulibus scripsit villicum in agello, quem septem iugerum in Pupinia habebat, mortuū esse occasionemque nactum mercenarium amoto inde rustico instrumento, discessisse. Ideoque petere, vt sibi successor mitteretur, ne deserto agro non esset, vnde vxor, & liberi sui alerentur.

T. Coruncanius.] Ti. Coruncanius Vet. lib. Triumphus Capitolini. Polybius, Pomponius de origine iuris.

M. Sempronius Sophus, Valerius Maximus censores.] P. Sempronius Sophus, M. Valerius Maximus censores ex Capit. lapid.

Censa sunt ciuium capita cccxvii. millia ccxcvii.] Vet. li. cccxcvii. millia d cccxcvii. rectè. Nam priore lustro ex Eutropij sententia sensa sunt cccxii. millia.

Et si eam minimè impetraret.] Vet. lib. Et si eam non posset impetrare.

Iureiuranc a strinctus est rediturum.] Vet. lib. Iureiurando adstrictus rediturum.

IN EPITOMEN LIB. XIX.

C. *Glauciam dixit*] Et hic & apud Suetonium in Tiberio legendum est Claudium Gliciam, ex Capitolina huius dictatura, apud Suetonium enim est Hiciam.

Colonia deducta sunt Fregella] Vet. lib. Fregenæ optimè. Fregellæ enim Colonia deductæ sunt anno ccccxxii. in agro Volscorum, auctore Liuio lib. 8. Idem etiam Fregenarum meminit maritimæ colonix lib. 36. Alcij porro, & Fregenarum meminit Cato in fragmentis Originum, & Plinius lib. 3. cap. 5. Eadem menda est apud Velleium li. 2. vbi ait: Postque 12. annos Æsulum, & Alsum, Fregellæque post biennium, proximoque anno Torquato Sempronioque cõsulibus Brundisium. Legendum est Fregenæ.

Censa sunt ciuium capita ccli. millia] Priore lustro censa sunt ccxcvii. millia, hoc autem ccli. minore multo summa. Hic autem numerus (si probè habet) idcirco imminutus est, quia maxima pars cum P. Claudio consul rem nuali prælio malè gessisset, interit.

A ludis diuersens] Vet. lib. Reuertens, Gellius lib. 10. ca. 6. de hac eadem Claudia à ludis exiens.

Ob eam causam multata est] Vet. lib. Multa ei dicta est. Sic loco citato Gellius, ob hæc mulieris verba tam improbat, ac tam inciuilia C. Fundanius, & Ti. Sempronius ædiles pl. multam dixerunt ei æris grauis xxv. millia. Id factum Fabio Licinio, Otacilio Crasso consulibus. De eadem Suetonius in Tiberio.

Rebus aduersus Pœnos pluribus ducibus gestis] Vet. lib. A pluribus ducibus prosperè gestis.

Dua tribus adiecta sunt Velina, & Exquilina] Turpis menda est in voce Exquilina. Hæc enim tribus vna fuit ex urbanis quatuor à Ser. Tullio Rege factis, vt supra diximus. Itaque non Exquilina, sed Quirina restituendum est, manuscriptis præsertim libris ita admonentibus.

IN EPITOMEN LIB. XX.

S. *Poletium*] Vet. lib. Spoletum. Priscianus ita dicendum esse contendit.

Tutia virgo] Vet. lib. Tuccia. Sic alibi Tucciæ gentis mentio

Qui in Italiam eruperant.] Vet. lib. irruerant.

Ho bello populus Romanus sciorum, Latinisq; nominis tre-

centa millia armatorum habuisse dicitur) Vet. lib. ad trecenta millia. Eadem summa colligitur etiam ex Polybij lib. 2. qui quot quique socij pedites, quot equites dederint, exponit. In summa tamen concipienda inest apud eum labes. Inquit enim omnem exercitum tam Romanorum, quam sociorum fuisse pedites ὑπὸρ παντοκρίδου μισθίου, cum sit legendum παντοκρίτου: equites autem fuisse ἑξακισχίλιους, cum sit legendum ἑξακισμυρίους: aperte ex verbis eiusdem.

Bellum Illyriū propter unum ex legatis qui &c.) Legatos duos missos scribit Polybius lib. 2. C. & L. Coruncanios, ex iis alterum Teutæ regis iussu fuisse interfectum, qui liberius in eam inuectus fuerat. ὅτι ἀποσείλας πρὸς τὸν ἀσπίστα-
σίμῳ τῶν πρὸς βίον ἀποκτείναι.

M. Claudius Marcellus consul occiso Insubrium Gallorum duce Viridomaro opima spolia retulit.] Lege Viridumaro. Sic enim Propertius libro 4.

Viridomari genus hic Rheno iactabat ab ipso. Et in lapidibus Cap.

M. CLAVDIVS M.F.M.N. MARCELLVS
COS. DE GALLEIS IN SVBRIBVS, ET GER-
MAN. ISQVE SPOLIA OPIMA RETTV-
LIT DVCE HOSTIVM VIRDV-
MARE AD CLASTIDIVM INTERFECTO.

Iterum Illyrij cum rebellassent domiti in ditionē venerūt.] De Illyricis priore bello triūphavit Cn. Fulvius Cētumalus cos. vt est in Capit. triumphis. De iisdem hoc tempore L. Æmilius Paullus Polybio auctore libro tertio. Eius bellum initium intulit Teuta regina, huius Demetrius Pharius Rex.

Cum ante dispersi fuissent.] Vet. lib. Cum ante per omnes dispersi fuissent.

Muniuit, & circum Flaminium extruxit.) Locus vt omnes sentiunt mancus, ita restitui debet, C. Flaminius censor viam Flaminiam muniuit, & circum Flaminium extruxit. De via, & circo à C. Flaminio hoc anno cefore factis auctor est Cassiodorus, & Festus. De lustro, C. Flaminio, & L. Æmilio censoribus Liu. li. 22. & 23. vt de hac lectione omnino dubitandum non esse videatur. Cassiodorus ita: L. Veturio, & C. Lutatio cōsulibus via Flaminia munita, & circus Flaminius factus est. Festus autem ita. Flami-

nus circus, & Flaminia via dicta est à Flaminio césore qui interfectus est ad lacum Thrasimenum. Circus Flaminius, quondam prata Flaminia dictus. Livijs libro tertio,

IN EPITOMEN LIB. XXI.

IN Italia belli secundi Punici acta narrantur] Malim, ut a libi, Initia narrantur.

Pyreneo saltu.] Pyreneo. sic Græci *πυρραϊος*.

Fufis, qui obsistere ei conati erant.] Vet. lib. Fufis Volscis, qui. Sic autem tradit de Volscis Livijs.

IN EPITOMEN LIB. XXII.

Cum in iniquo loco conflixisset.] Vet. lib. Cum iniquo.

Idemque milites facere commilitonibus iussit] Vet. libri non habent vocem commilitonibus.

Effecitque ut omnes minimè relictum iri à se Italiam.] Vet. lib. Ut omnes non relictum iri.

IN EPITOMEN LIB. IIII.

Siphax rex Numidarum in amicitia ascitus contra Massanisam regem Massasulorum pro Carthaginensibus pugnans victus] Syncera lectio, & sententia huius loci eruitur partim ex ipso Livijs, partim ex veteribus epitome libris, in quibus ita est, & à Massanisa rege Massylorum pro Carthaginensibus pugnante victus.

IN EPITOMEN LIB. XXV.

Anibal urbem Tarentum prætor arcem per Tarentinos iuvenes, qui se noctu venatum ire simulauerant, cepit] In vet. lib. est, Prætor arcem, in quam præsidium Romanorum fugerat, per Tarentinos &c.

In insidias ductus] Vet. lib. Deductus *Conflixit acie cum Annibale, qui cum exercitu eum cecidit*] Vet. lib. Conflixit cum Annibale, & cum exercitu cæsus est.

Ad triginta septem millia casa ex mille octingentis. præda ingens capta.) Emenda ex Vet. lib. Et ipsomet Livijs. Ad mille octingentos triginta capti. præda ingens parta.

IN EPITOMEN LIB. XXVII.

CN. Fulvius pro cos. cum exercitu ab Annibale cæsus est) Vet. lib. Cæsus ad Herdoneam est. recte. Ita enim quoque Livijs.

Subinde cadente pressit, donec effugeret) Vet. lib. donec confugeret.

Fabius

Fabius Maximus pater consulis.] Emenda: pater consul. vt infra Maximus filius.

Tarentinos per deditiōē accepit.] Vet. lib. per proditionē recepit. egregiē. Vt enim amissum fuerat, sic receptū proditione Tarentum est. Plutarchus in Fabio, πῶς δὲ τὰ τὰ ἐξ ἑαυτοῦ ἐλασκίαν ἐκπεροδοσίας.

Ita vt inimicum falleret, electa manu profectus.] Vet. lib. Ita vt hostem falleret, cum electa manu profectus.

IN EPITOMEN LIB. XXVIII.

E*T in hoc habitu plus gloria, reuorentiaque habuit.*] Vet. lib. Et in hoc actu.

Carthagini Noua.] Carthagine Noua legendum.

Occiderunt, se insuper precipitauerunt.] Vet. libr. Et se insuper.

Et amicitia facta est cum Massanisa.] Tolle vocem, est, vt vno ambitu orationis hæc sententia tota comprehendatur. Sic Vet. lib.

Si ex rep. esse cognosceret.] Vet. lib. Si è repub.

IN EPITOMEN LIB. XXIX.

C*onquerentis, quod non exercitum in Africam traie-*
cisset.] Vet. lib. Quod nondum exercitum.

Qui in Galliam & Liguriam erat.] Vet. lib. Qui in Gallia, & Liguribus erat.

Pessinunte.] Pessinunte, ex Græcis.

Massanisa rex Massasulorum.] Vet. libr. Massylorum, vt supra dixi. Nam Massasulorum rex erat Syphax.

Dum pro Carthagine in Hispania militat.] Vet. lib. Dum pro Carthaginiensibus.

Censa sunt ciuium capita CCXV. millia.] Vet. lib. CCLXV. millia.

Minimè bona fide.] Vet. lib. Non bona fide.

IN EPITOMEN LIB. XXX.

S*yphacem per C. Lælium cepit.*] Vet. lib. Per C. Lælium, & Massanisam cepit, atque ita Liuius.

Venenum ei transmisit, quo quidem hausto.] Vet. libr. Venenum ei misit, quo hausto.

Mago bello, quo in agro Insubrium cum Romanis confixerat.] Vet. lib. Mago, qui bello in agro.

Ex vulnere mortuus est.] Veteres libri pleniore. Ex vulnere mortuus est. Massanisæ regnum restitutum est.

IN EPITOMEN LIB. XXXI.

C *Aussa feruntur hæ.)* Vet. lib. Referuntur.
In sacrarium Cereris cum alijs pluribus suis increau-
erunt.) Cum alijs popularibus suis, legendum est.

Ad vindicandum illos.) Vet. lib. Ad vindicandos illos.

Quingentesimo quadragesimo anno ab urbe condita.) Re-
 stitutum est, vt post ostendam: Quingentesimo & quin-
 quagesimo.

IN EPITOMEN LIB. XXXIII.

A *Ttalus à Thebis ob subitam valetudinem translata³*
decessit.) Vet. lib. Pergamum translatus. Rectè. Liuius
 enim ita. Attalus ager Thebis Pergamū aduectus moritur.

L. Furius & Claudius Marcellus.) Vet. lib. L. Furius Pur-
 pureo, & M. Claudius Marcellus.

IN EPITOMEN LIB. XXXIV.

D *E stringendis cultibus matronarum.)* Vet. li. De fingen-
 dis cultibus.

L. Cornelius Cethegus censors.) C. Cornelius, ex Capit.
 censura.

Co'onia pleraque deducta sunt.) Vet. lib. Coloniae plures.

Res præterea aduersus Boios, & Insubres.) Vet. libr. Res
 præterea in Hispania, & aduersus Boios, & Insubres.

Tentauerat autem per Aristonem Tyrium.) Vet. lib. Ten-
 tauerat autem Annibal per Aristonem.

IN EPITOMEN LIB. XXXVII.

D *Vmene rege Attali Pergamem filio.)* Vet. libri: Eumene
 rege Pergami Attali filio.

Qui cum Antiocho bellauerat.) Vet. libr. Debellaerat,
 rectè.

Gognomine fratri coequatus.) Libri veteres, exæquatus.

IN EPITOMEN LIB. XXXVIII.

T *Ectosagos.)* Tectosagas, vt post dicam.

Et cum eo loca, quæ tenent, occupauerantque referun-
tur.) Vet. lib. Et quando loca, quæ tenent, occupauerint, re-
 feruntur.

Acta per se causa.) Vet. lib. pro se.

A. Petilio Aſteo tribuno pl.) Vet. libr. à Q. Petillio tribuno pleb.

Quod præda cum Antiocho capta ararium fraudaffet.) Vet. lib. præda ex Antiocho.

Postquam is dies venit, euocatus in rostra.) Vet. libr. Postquam dies venit, is euocatus in rostra.

Qui antea Scipionibus inimicus erat.) Vet. lib. Fuerat.

Cum populus quaestores in bona eius publicè possidenda misisset.) Lege cum Prætor Quæstores. Sic enim Livijs. In bona deinde L. Scipionis possessum publicè quaestores Prætor misit.

Sed nequaquam tantum in ararium redactum, quanta summa erat damnatus.) Voces illæ: In ærarium delendæ sunt, neque enim in veteribus libris reperiuntur, neque apud Livijs cuius hæc verba sunt libro hoc extremo.

Quæ necessitati ei erant ad cultum retenta.) Lege ex veteribus libris & ex ipsomet Livijs, cuius hæc verba sunt: Quæ necessaria ei erant ad cultum, redempta.

IN EPITOMEN LIB. XXXIX.

A Censoribus L. Valerio Flacco, & M. Porcio Catone viri & belli, & pacis artibus maximus motus est senatu L. Quinctius.) Lege M. Porcio Catone, viro & belli, & pacis artibus, maximo. In has enim eius laudes digreditur hoc libro Livijs, ubi de censura eius loquitur. quæ laudes L. Quinctio nec tribuuntur, nec tribui iure possunt.

Quod cum Galliam provinciam consul obtinuerat rogatus à Philippo Pæno.) Vet. libr. Rogatus in conuiuio à Philippo Pæno.

Pollentia & Pisaurum.) Potentia vt post dicam.

Cuius origo inde venit.) Vet. lib. inde fluxit.

IN EPITOMEN LIBRI XL.

L. Petily.) L. Petillij vt supra.

Falsis alterius filij.) Vet. lib. Falsis Persei alterius filij.

Regnum Perseus accepit.) Vet. lib. Exceptit.

IN EPITOMEN LIB. XLI.

Monimentumque operum suorum Gracchurim oppidum in Hispania constituit.) Rectè, sic enim Fellus lib. vii.

Gracchuris vrbs Hiberiæ regionis, dicta à Graccho Sempronio quæ antea Illurcis nominabatur.

A. Postumio Albino.] Vet. lib. Et à Postumio Albino.

De utrisque triumphauit.] Vet. lib. Vtérque triumphauit. Rectè. i. Gracchus, & Albinus. Ille de Celtiberis, hic de Lusitanis.] Ita enim Liuius. *Qu. Volumnius Saxa.*] Emendo Q. Voconius. Sic enim Cicero in Catone, vbi legis Voconia meminit. Sic in oratione pro Cornelio. Sic Augustinus de ciuitate Dei. sic ceteri. Est enim hæc lex Voconia celebris.

Tēpla magnifica multis locis orexit, Athenis, Iouis Olympij, & Antiochia.] Scribe: & Antiochiæ Capitolini, sic enim Liuius hoc lib. Alioquin imperfecta, & oratio, & historia erit.

IN EPITOMEN LIB. XLIII.

P*ratōres nonnulli.*] Vet. lib. Prætores aliquot.

Captiui, qui ab eo venierant.] Vet. lib. qui ab eo sub corona venierant.

Res præterea à Perseo rege in Thracia prosperè gestas continet, & uictis Dardanis, & Illyrico, cuius rex erat Gentius, motus, qui in Hispania ab Olonico factus erat ipso interempto confedit.] Vett. lib. habent: ab Elonico lib. 40. extremo. Clondicus dicitur, vt dixi mendosè. Dux enim Bastarnarum fuit, qui in Dardaniam venerant, atque ibi manserant, à Philippo rege excitati. Quare pro Hispania, Pæonia lego. Est enim Pæonia Dardaniæ continens, vt ait Liuius lib. 45. in ea igitur cùm bellum excitaret, interfectus à Perseo rege significatur.

A præfectis classium.] Vet. lib. Item à præfectis classium.

IN EPITOMEN LIB. XLIV.

P*er saltus penetrauit.*] Vet. lib. Per inuios saltus penetrauit.

Paullus in concione precatus est, vt quidquid diri populo immineret, supra, &c.] Qui Epitomam hanc scripsit, parum accurate videtur Liuiana verba legisse. Neque enim in concione, quam Paullus habet, antequam in prouinciã exeat, quidquam tale inuenitur. immo Paullus ait, se tali vsum esse precatione, postquam Perseum vicerat. Verba eius sunt in oratione ad Quirites post triumphum libro 45. Postquam omnia secundo nauium cursu in Italiã peruenierant, neque erat, quod ultra precarer, illud optaui, vt cum

cum ex summo retro volui fortuna cōsueffet, mutationem eius domus mea potius, quàm Resp. sentiret. Item Valerius lib. 5. cap. 10. Paullus, inquit, in oratione, quam de rebus à se gestis ad populum habuit. Cùm in maximo proventu felicitatis vestræ Quirites timerem, nequid mali fortuna moliretur, Iouem Opt. Max. Iunonemq; Reginam, & Minervam precatus sum, vt si aduersi quid populo Rō. immineret, totum in meam domum conuerteretur. Ergo neque antequam in Macedoniam iret, neque in concione ita precatus est.

Antequam conflikeret, dixit exercitui, ne miraretur, quod luna nocte proxima defectura esset.] Hæc non Paulum dixisse, sed C. Sulpicium Gallum tribunum militum tradit Liuius, & Valerius lib. 8. cap. 11. Itaque legendum est: Antequam conflikeret, C. Sulpicius Gallus tribunus mil. dixit: In veteribus autem libris est: prædixit exercitui, ne miraretur, quod luna defectura erat.

Querentes de Antiocho rege, quod is bellum inferret.] Vet. lib. His, id est, Cleopatrar, & Ptolemæo.

IN EPITOMEN XLVI.

NE autem inimicus indicatus videretur.] Vetus liber non aut hostis.

Lex in comitio lata est, ne cuiquam regi Romam venire liceret.] Vox comitio inepto legitur sensu. Melior antiqua lectio. Lex in commune lata est, ne cui regi.

C. Sulpicius Gallus ligures subegit.] Vetus lib. Gallus consul.

Censa eo sunt.] Vetus lib. Censa sunt.

Cum Lysia tutore Demetrius.] Tutore eius, ex veteribus libris, & Appiano in Syrio.

Quia minimè dimittebatur.] Vet. lib. Quia non dimittebatur.

IN EPITOMEN LIB. XLVII.

Sacrorum quoque magistratum.] Vet. lib. Sacrorumque magistratum. *Illyricos.*] Illyrios. ex Græcis, & Iap. Cap. *Quidam prætores.*] Vet. lib. Aliquot prætores. *Accusati, & damnati sunt.*] Veteres libri, Accusati, damnati sunt.

V*T legatis, quominus violarentur, fugam explicuerit.] Emenda ad finem antiqui libri. Ut legatos quominus violarentur, fugam explicuerit. Qui princeps senatus sextis iam censoribus erat lectus.] Lege, ab sextis. sic Livius libr. XLIII. M. Æmilius princeps senatus ab tertis iam censoribus lectus.*

Pubilia.] Vet. lib. Poblícia.

Et excepturum militiæ genus.] Vet. lib. & excepturum se.

L. Lucullus consul, M. Claudius successerat, pacasse omnes Celtiberia populos cum videretur, Vaccæos, &c.] Quemadmodum scriptum est apud Appianum in Iberico, non Lucullo Marcellus, sed Marcello Lucullus successit, quippe qui post Marcellum consul fuerit. Itaque ex Appiani historia sic legendum. L. Lucullus consul, cum Claudius Marcellus, cui successerat, pacasse omnes Celtiberiæ populos videretur, Vaccæos, &c.

Cantabros, & alias regiones, & iterum alias incognitas nationes in Hispania subegit.] Vet. li. Longe melius Cantabros, & alias adhuc incognitas nationes. Et in expugnatione capta urbis maius multo etiam periculum adiit.] Vet. lib. Et in expugnatione interceptæ urbis maius etiam, Dicerentque & exercitum.] Vet. lib. Dicerentque se, & exercitum.

Perrogari sententiam placuit.] Emendo, admonete ita sensu. Perrogari sententias placuit. Sic libro trigesimo secundo. Decretum recitari, perrogarique sententias prohibuerunt. & lib. XXIX. Perrogari eum die sententiæ accensis studiis non potuere. Deinde cætera sic lege, & interpunge. Cato, & aliis principibus senatus suadete, ut in Africam confestim transportaretur exercitus, quod Cornelius Nasica dicebat, nondum sibi iustam causam bellandi videri, placuit, ut bello abstinerent. Carthaginienses tum adversum foedus bellum Masaniisæ intulerunt. victi ab eo.) Et hæc oratio uno conclusa circuitu in veteribus libris sic legitur. Carthaginienses cum adversum foedus bellum Masaniisæ intulissent, victi ab eo, &c.

Et gustare cibum tatummodo solito.) Vet. lib. gustare panem]

T*ertij Punici belli initium altero, & sexcentesimo anno ab urbe condita, intra quintum annum, quam erat, cepit,*

ptem, consummatum omnino est.) Belli initium consummatum esse, quid sibi velit, profecto difficile dictu est. neq; iniuria est enim vitiosa locutio. Legitur autem in codice antiquo. Intra quintum annum, quam erat coeptum, consummati. ut ad vocem, Belli referas, & sit sensus. Tertij Punici belli initium intra quintum annum consummati, refertur. Sic supra. Origo Carthaginensium, & primordia urbis eius referuntur. & intra. Antequam Cimbricum bellum consummaretur. Itē Cause civiliū armorū, & initia referuntur.

Quorum alterum sapientissimum virum in ciuitate habebat, alter vir optimus à senatu iudicatus erat.) Vet. lib. Quorum alter sapiētissimus vir in ciuitate habebatur, alter optimus vir etiam à senatu iudicatus erat. *Et ut omnino deleteretur Carthago.*) Vet. lib. Et ut tolleretur, deletereturque Carthago. *Placuit nihilominus.*) Vet. lib. Placuit tamen. *In oppidū minimè recepissent.*) Veteres lib. Non receperunt. *Dii patri ludi ad Terentium ex praecepto librorum Sibyllinorū facti.*) Lege, ad Terentū, qui locus erat in Cāpo Martio ex Festo, & Valerio lib. 11. cap. 1. itēque lege apud Censorinū. Cum libros Sybillinos Decemviri adissent, renunciarunt, uti Diis patri. & Proserpinæ ludi Terentini in campo Martio fierent. Seruius in VIII. Aeneidos Partem Tiberis Terētum à terendo dictam ait. *Qui anno primo Punici belli quingentesimo, & altero anno ab vrbe condita facti erant.*) Fœdissimè se habet hic locus, quem nos auctore vetere libro sic restituimus. Qui anno centesimo, primo Punico bello, quingentesimo, & altero anno ab vrbe condita facti fuerant. Sēsus est. Ludos sæculares ad Terentium, qui centesimum ante annū, dum Punicum primū bellū gerebatur, anno ab vrbe cond. DI. facti fuerant, hoc anno esse relatos. Id autē ita esse ratione quoque possumus confirmare. Nam si anno ab V. C. DI. illi facti sunt, profecto P. Claudio Pulchro, L. Iunio Pullo consulibus facti sunt. Nam in eos consules hic numerus incidit ad summam annorum Liuianam. Censorinus autem de his ludis loquens ait. Tertij ludi fuerunt Antiate, Liuiōque auctoris P. Claudio Pulchro, L. Iunio Pullo consulibus. Præterea si post centum annos, quam illi facti erant, relati sunt, profecto anno DCI. hi facti sint necesse est, qui annus cōsules habuit L. Marcium Censorinū, & M. Maniliū. Itaque Censorinus idem ait. De quartorum ludorum anno triplex opinio est. Antias enim & Varro,

& Liuius relatos esse prodiderunt L. Marcio Césorino, M. Manilio consulibus post Romam conditam anno DCV. Sequitur autem in numerandis vrbis conditæ annis alios auctores, quàm Liuium, eosdem propè, quos Ciceronem, & Plinium sequutos esse animaduerrimus. *Ut in alio loco procul à mari X. millia passuum nec minus remoto.*] Vet. lib. Ut in alium locū, dum procul à mari X millia passuum, nec minus remotum. *L. Martio, L. Manlio consulibus]*

Lege L. Marcio, M. Manilio, M. etiam Manilius dicitur in Bruto à Cicerone, & à Valerio, & à multis aliis. ipsum tamen prænomē Manij tulisse, indicat Capitolinus eius consulatus. Itaque locus in principio Somnij Scipionis ita legendus. Cū in Africam venissem Manio Manilio consuli aī quartam legionem tribunus (vt scitis) militum. mendo se enim legitur. Anitio Manilio consulibus. Quidam Marcio, & Manilio emendarunt, non rectè. non enim ambobus consulibus Scipio venit tribunus, sed vni Manilio, vt Appianus, & Valerius tradiderunt.

Castrisque, qua Carthaginenses omnibus copijs pariter ab vrbe egressi oppugnabant, liberatis, is præcipuè gloriam tulit.] Vet. lib. Castrorū que, quæ & c. liberatorum & ipse præcipuam gloriam tulit. *Cato vir promptioris multo ad vituperandum lingua.*] Ex Vet. lib. Tollenda est vox Multo.

Qui in Africa militarent, umbris militare, Scipionem vigore.] Antiqua lectio, pro Umbris, habet, umbras, pro vigore, vigere. Quod probō. Nā (vt ait Appianus) est versus Homericus à Catone vsurpatus, eiusmodi. *ἄσπετος ἄσπετος, τὸ δὲ μῆτις ἀσπετος.* id est solus sapit, reliqui umbræ ruunt.

Per atatem minimè liceret.] Vet. lib. non liceret.

Vt Lusitani, qui ex fœdere populo Ro. dediti à Sergio Galba in Galliam venissent, in libertatem restituerentur.] Vet. lib. qui in fidem populi Ro. dediti à Serg. Galba. Porro autem in Gallia, non in Galliam, sententia ita postulante lego. Venissent enim provenundati essent, accipiendum est. Nam inquit Valerius lib. IX. cap. VI. Galba triū Lusitanix ciuitatum conuocato populo tanquam de commodis eius acturus nouem millia electa, & armis exuta partim trucidauit, partim vendidit. *Etiam ab eo.*] Vet. lib. Et sæpè ab eo.

Propter sese castra habentes.] Vet. lib. Propè se. *Equo, atque homine suo immolatus.*] Vet. lib. Equo, atque homine suo

fuo ritu immolatis. *Multis ad falsam eius famã, velut ad veram euntibus.*) Vet. lib. Multis ad falsam eius fabulam, velut ad veram euntibus. & rectè. Nam paulo post infert. Fabulam autem eiusmodi finxerat. *Ex pellice se Perseo rege ortum.*) Vet. lib. Ex pellice se, & Perseo rege.

Traditum educandum Cyribesã cuidam esse.) Vet. lectio melior. traditum educandum Cretæ se cuidam esse. *In belli casus, quod ille cum Romanis ageret.* Vet. lib. gereret.

Patrem esse credentem, à quo educaretur.) Vet. lib. Patrẽ eum esse credentem, à quo. *Cum prope finem ultimum esset.*) Vet. lib. Cum prope ad ultimum finem vitæ esset.

Detectam tandem originem suam.) Vet. lib. Detectam sibi tandem.

Pubescenti libellum tradidit.] Repone, traditum, vt orationis consequutio conferuetur, item ex Vet. lib.

IN EPITOMEN LIB. L.

Prusias rex Bithynia omnium humillimorum fautor, atque vitiorum.) Vet. lib. Omniumque humillimorum vitiorum. vt regem etiam vitiorum intelligamus. Humilitas eius, & imbecillitas animi cognita est, cum raso capite cum pileo Legatis Romanis obuius se populi Romani libertum esse dixit. *Habebat alium filium.*) Vet. lib. Alterum filium. *Caput multis cicatricibus sparsum.*] Vet. lib. Farsum, id est repletum. Huius rei meminit Plutarchus in priore Catone, & Appianus in Mithridatico.

Genuerit unum filium.) Vet. lib. Et Latina oratio ferunt vt legatur, filium genuerit.

Inter tres liberos.] vet. lib. Inter tres liberos eius.

Arbitrio Scipionis.] Vet. lib. Arbitro Scipione.

Suasit cum equitatu suo ad Romanos transire.) Veteres libri, Persuasit, vt cum equitatu suo ad Romanos transfiret. Egregie. Transisse enim eum scribit Appianus. *Phania.*) Phamæ legendum. *equatur enim vocat Appianus in Libyco.* Item. Vet. lib. Suidas. *Quoniam per decem annos consulam fieri minimè licebat.*) Veteres libri, Quoniam per annos consulem fieri non licebat. Rectè. Lex enim de decẽ annis erat, ne quis intra decem annos consul reficeretur, de qua supra in Fabio Rulliano diximus. Hic autem legẽ annalem intelligit à L. Villio Annali latam, qua cauebatur, ne-

quis nisi anno ætatis XLIII. capere consulatum posset. ut supra diximus. Scipio vero anno, quo factus est primum consul annum agebat xxxvii. *Repugnantibus aliquantulum patribus.*) Vet. lib. Aliquandiu. *M. Æmilius nonnullas urbes circumpositas Carthagini expugnauit.*) Nul- lum M. Æmilium Carthaginem missum belli gerendi cau- sa accepimus. Itaque non dubitamus, quin hic sit, M. Ma- nilius, qui consul primum, post autem prorogato im- perio pro consule id bellum gessit per biennium, cui deinde Scipio consul anno tertio successit. Valerius qui- dem M. Manilium Africam pro consule obtinuisse scri- bit. Orosius Teragam urbem expugnatam, & direptam à Manilio ait.

Victus, captusque relictæ Macedonia.) Vet. lib. Recepta Macedonia. Rectè. Nam quæ bello Persico parta erat, ead- em hoc bello amissa fuerat.

IN EPITOMEN LIB. LI.

C*arthago viginti tria millia quidem passuum in circuitu labore maximo obsessa.*) Quanto rectior est prisca le- ctio? Carthago in circuitu mille xxiiii. passus patens, ma- gno labore obsessa.

Cui extra sortem prouincia Africa dextra est.) Vet. lib. Data erat. *Contracta exiguo tempore ampla classe.*) Vet. lib. Con- tracta clam exiguo tempore. optime. Id enim Appianus, & Strabo, & reliqui factum esse tradiderunt.

Ad Nesentum oppidum.) Quis vnquam aliàs ante audivit in Africa non longè à Carthagine esse oppidum nomine Nesentum? Nopherim quidem esse & Strabo, & Appianus produnt, vbi vterque de hoc bello loquitur, atque hoc etiã nomen est in vetustis epitomarum libris. Ut omnino, Ne- pherim, sit legendum. *Minimè impetrare potuerat.*] Vet. lib. Impetrare non potuerat. *Ludos fecit, transfugas.*) Vet. lib. Transfugasque.

IN EPITOMEN LIB. LII.

B*œotios.*) Vet. lib. Bœotos. Sic Græci. Βοιωτῆς, & Βοιωτῆ. *In cuius locum Dracus.*) Vet. lib. Diacus. legendum Diæus. Sic enim Pausan. in Achaicis. Δίαος ὁ κριτολάβος δ' ἰάδου- χος. *Legati Romanorum.*] Vet. lib. Romani. Ipse L. Mum-
mius.)

mins.) Vet. lib. Ipse Mummius. P. Cornelius Africanus
Scipio Æmylianus.] P. Cornelius Scipio Africanus Æmilianus.
 A Diodoro quodam.) Vet. lib. à Diodoto.

IN EPITOMEN LIB. LIII.

Expugnatis multis urbibus.) Vet. lib. Aliquot urbibus.
 C. Julius senator Græcè res Romanas scripsit.) Vet. li.
 scribit. A. L. Tremellio quaestore cum exercitu casus est.]
 Cuni imperio prætorio tamen esse debuit.

IN EPITOMEN LIB. LIIII.

Censa sunt civium capita ccccxxviii. millia.] Vet. li. ha-
 bet cccxxviii. Rectè. Neque enim par est, cum priore
 lustro censa sint cccxxiii. millia, & insequenti cccxxiii. hoc
 anno ccccxxviii. esse censa.

De Iunio Syllano.) Vet. lib. De D. Iunio Silano. Ab ex-
 exercitu eius multum imploratus, ac nobilissimè tumultatus.)
 Vet. lib. Comploratus. Quod verbum est in mortuo pro-
 priù. inquit enim Liuius de Tarquinio mortuo. Ex com-
 ploratione in regia orta. & lib. 25. vt non modò lacrymis,
 iustoque comploratu prosequerentur mortuos, sed ne ef-
 ferrent quidem, aut sepelirent. Per quatuordecim.) Vet.
 lib. Et per quatuordecim.

IN EPITOMEN LIB. LV.

Cvi cognomen Serapion fuit.] Serapio, vt Gato, Cicero,
 Dio. Nam Priscianus ait, quæ nomina apud Græcos in
 terminentur, ea à Latinis finiri in o. Adde tanto certius
 fieri, quoties casum gignendi edunt in Onis, non in On-
 tis. vt Serapio Serapionis.

Curatio.) Curatio. ex Græcis. vt ante. Quia non impe-
 trarunt.] Vet. lib. Impetrarent.

In carcerem mitti.] Vet. lib. Duci. Oppidum que.) Vet.
 lib. Et oppidum. Irritam censuerat.) Vet. lib. Irritam fieri
 censuerat.

Fusus fugatusque.) Vet. lib. Fugatusque est.

Pulli ex cauea euolauerunt.) Vet. li. Auolauerunt. *Conscendenti deinde in nauim.*) Vet. lib. Deinde nauim. *Mancino auspicia tristia fuisse probatum est.*) Vet. lib. Quæ auspicia tristia fuisse euentu probatum est. *Et sicut transgredarentur persuasit.*) Vet. lib. Transgredarentur milites persuasit. *Diodoro.*) Vet. lib. Diodoto. item Tripho. non Triphon.

Corruptis quidem medicis.) Quidem, abest à vet. li.

IN EPITOMEN LIB. LVI.

M. *Casinius.*) Vet. lib. M. Cosconius. *Quem cum ille capere ob legem, quæ vetabat quenquam intra decem annos iterum consulem fieri, &c.*] Hic multa fœda sunt, quæ tamen ope antiquorum librorum purgantur, in quibus est ita. Quem cum illi capere ob legem, quæ vetabat, quenquam iterum consulem fieri, non liceret, sicuti priore, &c. Nostri enim patres ignari omnis Romanæ antiquitatis, quia nullam aliam legem nouerant, nisi quæ est de X. annis, eam vbique inculcarunt. Sicut etiam ante dixi priore huius consulatu. Quæ lex ne in hoc quidem consulatu locum habere potuit. Nam inter priorem, & posteriorem Æmiliani consulatum anni interiecti sunt XII. Quæ res eruditos multos viros, vt de Glareano ante admonui valde hoc tempore perturbauit. Est igitur hæc lex lata paulò ante hæc tempora Catone viuente, cuius suator ipse fuit Cato, Ne quis iterum consul fieret. Priscianus enim lib. 3. profert exemplum ex oratione Catonis, quæ inscribatur, Ne quis iterum consul fiat. idemque Festus in voce Pauimenta. Sunt enim multæ leges de consulatu capiendo latæ. Vna, nequis intra x. annos consul reficiatur. quæ, vt supra diximus, tenuit Fabiû. Altera, ne ædilitas, & prætura prætereat, qua solutus est T. Flamininus. Tertia quæ annos ætatis constituebat, qua solutus est Æmilianus in priore consulatu. Quarta. Ne quis iterum consul fiat, qua impediabatur Æmilianus, ne secundum caperet consulatum. Quinta, ne quis absens consul fieret, qua post Marius solutus est.

Quartam tamen legem post tacito consensu ciuitatis abrogatam esse arbitror. Ex his legibus prima, & secunda à Sulla

à Sulla Dictatore relatæ sunt. auctore Appiano. *Cuius belli.*] Vet. lib. *Huius belli. Cleon quoque.*) Cleo. vt ante. *Sæpe numero gesserunt.*) Sæpe. ex vet. lib.

IN EPITOMEN LIB. LVII.

Generosissimam militiæ disciplinam.] Vet. lib. *Seuerissimam. A castris reiecit.*) Vet. lib. *Eiecit. Militem omni die in opere habuit.*) Vet. lib. *Militem quotidie. Frumētum ad septenos vallos ferre.*) Ac septenos. ex Vet. lib.

Cum gladio rectè vallare scieris.) Vet. lib. *cum gladio te vallare. Alij nimirum parum habiliter scutum amplius iusto ferre iussit, quoniam melius scuto, quàm gladio vteretur.*) Omnis dicti huius venustas perit, si ita legamus. Mihi autem videtur ita esse legendum. Alii nimis habiliter paruum scutum tenenti. Sensus autem est perspicuus. Cum paruum quidam scutum cum summa agilitate ferret, amplissimum eum ferre scutum Scipio iussit, ne scuto agilius, quàm gladio vteretur. Scutum enim tegendi sui, gladius lædendi alterum causa paratus est, noceri autem hostibus Scipio cupiebat. *Quoniam melius.*) Vet. lib. *Quando. id est. quandoquidem. Si extraneus, virgis cecidit.*] Vet. lib. *fustibus. Quod placet. Cicero enim in Philippicis ait. Fustuarium meruerunt legiones, quæ consullem reliquerunt. Vt fuste aliquis cæderetur docet eleganter Polybius lib. 6. Iumenta quidem omnia, ne exonerarent militem. Multotiens contra hostium eruptiones feliciter pugnavit.*) Vet. lib. *sæpe aduersus irruptiones hostium. Et oppressos fame videret vrgeri, hostes qui pabulatum exierant vetuit interim.*] Dispunge ita, oppressos fame videretur vrgeri hostes, inde, *Qui pabulatum.*

Si plures quidem fuissent.) Dele, quidem. ex veteribus libris.

IN EPITOMEN LIB. LVIII.

NE quis ex agro publico plus quàm decem iugera possideret.) Plutarchus in Graccho, & Appianus lib. 1. *quingenta iugera produunt. qui numerus probabilior*

est. Error inde fortè manauit, quod qui descripsit hunc locum is D, decem, non, vt faciendum erat, Quingenta, interpretatus est. *Et fratrem Gracchum.*] Vet. lib. Et fratrem Caium.

Vt iidem omnino triumuiui.] Omnino, non est in vet. lib. *Ostendit ob id, vt iis.*) Vet. lib. Ostendit, vt iis.

Ante omnes C. Antonius consul.) Lege vel repugnantibus omnibus libris, P. Mucius consul. De quo sic Cicero pro domo. P. Scipionis factum statim P. Mucius consul, qui in gerenda Rep. putabatur fuisse segnior multis senatus consultis non modò defendit, sed etiam ornauit. & pro Plancio. P. Mucius arma, quæ priuatus P. Scipio sumpterat, ea Ti. Graccho interempto iure sumpta esse defendit. Et qui de viris illustr. scripsit. Segnitèrque cessante Mucio consule Scipio Nasica sequi se iussit. Item Valerius, Cum Gracchus Remp. perturbaret, in eodem Fidei patres conscripti publicè conuocati à consule Nuncio Scouola, quidnam in tali re faciendum esset, deliberabant.

A Primatibus occisus est.] Vet. lib. Ab optimatibus.

IN EPITOMEN LIB. LIX.

N*u mantini fame maximè coacti, ipsi se per vices trucidauerunt.*) Vet. libri, Nu mantini fame coacti ipsi se per vicem tradentes trucidauerunt. P. *Attilius consul in Sicilia cum fugitiuis debellauit.*) Hic consul ab aliis Attilius, ab aliis Rutilius, ab aliis Sulpicius mendose nominatur. At Cicero in Epist. ad Att. lib. 13. & in Verr. 6. Rupilius nomina. atque ita vocandum esse Capitolinus eius consulatus ostendit. Quare pro P. Attilius, P. Rutilius reponere. *M. Perpenna.*) Perpenna. ex Capito. tabulis. & Græcis. vt ante.

Censa sunt capita c c c x i i i. millia.] Veter. lib. cccxviii. puto tamen legendum ccclxviii. nã sequenti lustro cccxc. censa sunt. *Vt ducere omnes omnino cogerentur liberorum creandorum causa.*) Vet. lib. Vt omnes cogerentur ducere vxores liberorum procreandorum causa. *Velut eo tempore scriptam.*) Vet. lib. Velut in hæc tempora scriptã. Rectè. habet enim rationè personæ Liuij, qui fuit æqualis Augusti. Huius orationis sententiæ aliquot adhuc extant apud Gelium, *Auxilio quam maximè fuerunt.*) Vet. lib. Auxilio fuerunt.

ſuerunt. *Ob nimiam ſuam crudelitatem ſuis iniuſus.*] Suam abeſt à vet. lib.

Eius virgine filia.] Vet. lib. Filia eius virgine.

De agro diuidendo creatis.] Tolle vocem, De, non enim Triumviri de agro diuidendo, ſed agro vt dicatur, Latina locutio poſtulat, vt Triumviri coloniæ deducendæ. *Quo defuncto.*) Vet. lib. Eo defuncto. *Iapidas.*) Cap. triumphi, Iapidas, Græci *ἰάπιδας* edunt.

IN EPITOMEM LIB. LX.

A *Vrelius conſul.*] Vet. lib. L. Aurelius conſul. *Aduerſus Falanios Gallos, qui populabantur fines Maſſilienſium.*) Lege Saluos Gallos. ex vet. lib. Sunt autem Saluij iidem, atque Salyes.

A maxima multitudine locuſtarum.) Vet. lib. Ab ingenti multitudine. *Tertiam, qua equeſtrem ordinem cum ſenatu conſentientem corruperat,* (trecenti ſenatores erant, ſexcenti equites) *vt trecentis ſenatoribus admilcerentur.*] Clarior eſt huius loci ſententia in manuſcriptis libris. hoc modo. *Tertiam, qua equeſtrem ordinem tum cum ſenatu conſentiētem corrumperet, vt ſexcenti ex equitibus in curiam ſublegerentur, & quia illis temporibus ccc. tantum ſenatores erant, ſexcenti equites trecentis ſenatoribus admilcerentur.* Hanc legem Iudiciariam vocat Plutarchus in Graccho, cuius verba his ferè ſimilia ſunt, *ὁ δὲ διαſμὸς, τὸ πλεῖστον ἀπέκλεψε τῆς τῶν ſυγκλιτικῶν διαμέλειας. μόνοι γὰρ ἔκριναν τὰς δίνας. καὶ διὰ τὸτο φοβεροὶ τῷ δήμῳ, καὶ τοῖς ἵππεύουσιν ἦσαν. ὃ ἢ τριακοσίους τῶν ἵππέων προſκατέλεξεν αὐτοῖς οὖσι τριακοσίους, καὶ τὰς κρίσεις κοινὰς τῶν ἑξακοσίων ἐποίησε.* Hæc Plutarch. qui equites non ſexcentos, ſed trecentos ſenatoribus trecentis ait eſſe adſcriptos, atque inter vtroſque communicata iudicia eſſe, quæ antea ſenatorum tantum propria fuerant. Si tamen Appiani lib. primo, & Pædiani in Diuinationem verba attendamus, Gracchus à ſenatoribus ad ſolos equites iudicia tranſtulit, non inter vtroſque ordinem communicauit. Et Varro lib. 4. De vita pop. Rom. In ſpem

adducebat non plus soluturos, quàm vellent, iniquus e-
questri ordini iudicia tradidit, ac bicipitem ciuitatem fe-
cit, discordiarum ciuilium fontem. Hæc enim verba ad
C. Gracchum pertinere videntur. Locus est apud Marcel-
lum in voce Biceps. *Multum indignata.*) Multum abest à
vet. lib.

IN EPITOMEN LIB. LXI.

M*ultum feliciter pugnavit.*) Multum abest à vet. lib.
Auentinum armata quoque multitudine.) vet. lib. A-
uentinum quoque armata multitudine.

Flaccus socius eiusdem.) Vet. lib. Flaccus consularis socius
eiusdem furoris. *Liberatus est.*] Vet. lib. Absolutus
est.

IN EPITOMEN LIB. LXII.

C*N. Martius Dos Sarmios gentem Alpinam expugnauit.*)
Vet. lib. **Q.** Marcius consul Stonos. De Stonis autem
Alpinis populis & Strabo, & Plinius prodiderunt. De hæc
autem victoria Orosius. *Quem in filium adoptauerat.*) Vet.
lib. Quem adoptauerat. *Metellus Dalmatas obsedit.*) Vet.
lib. Subegit. probo. Nam de iis etiam triumphauit, & Dal-
matici nomen retulit. *Ænobarbus.*) Æhenobarbus. vt an-
te. *Senatu amouerunt.*) Vet. lib. Mouerunt.

IN EPITOMEN LIB. LXIII.

C*ato Porcius consul.*) Vet. lib. C. Porcius. Rectè vtrun-
que. dictus est enim C. Porcius Cato.
Deprehensum, & iudicatum sit.) Vet. lib. Vindicatum
sit.

IN EPITOMEN LIB. LXIIII.

I*dque etiam Calpurnius.*) Vet. lib. Idque Calpurnius. *Ad*
indicandum consiliorum auctores.) Vet. lib. Ad indicandos
auctores consiliorum suorum. *Et propter eadem admis-*
sam in regulum quendam nomine Masiniam, qui regnū eius
populo Ro. inuisi appetebat, interfectū. Roma cū periclitaretur
Ita legendum est, vt omnia vno periodo contineantur, vs-
que ad verbū illud, clam profugit. præterea legendum, Ro-
mæ

mæ interfectum: cum periclitaretur. ex vet. libr. & ex Sallustio. *Discedens vrbe.*] Vet. libr. Cedens.

A. Posthumius legatus infeliciter prælio aduersus Iugurtham gesto conflixit, pacemque etiam multum ignominiosam adiecit, quam quidem minimè esse seruandam senatus censuit.] Germanam sic demum restitue lectionem. *A. Postumius legatus infeliciter prælio aduersus Iugurtham gesto, pacem quoque adiecit ignominiosam, quam non esse seruandam senatus censuit.* Extitit enim nescio quis malus auctor Latinæ orationis formandæ, qui in his Epitomis describendis de suo inculcauit particulas, *Minimè, Quidem, Multum, Omnino,* quæ non sunt in Vet. libr. nisi rarò, & aptè positæ.

IN EPITOMEN LIB. LXV.

ET uniuersam Numidiam vastauit.] Vet. libr. Totamque Numidiam.

Feliciter quidem pugnavit.] Vet. libr. Prosperè pugnavit.

IN EPITOMEN LIB. LXVII.

Aurelius Scæurus legatus.] Vet. libr. M. Aurelius.

Vinci minimè posse.] Vet. libr. Non posse.

Ab iisdem hostibus C. Manlius, & Q. Cæpio proconsules victi prælio, castrisque binis exuti sunt.] Restitue ita M. Manlius consul, & Q. Cæpio proconsul victi prælio castris quoque binis exuti sunt. In Manlio variant scriptorum libri. Alij enim C. alij Cn. Manlium, alij M. Maniliū vocant, quemadmodum in plerisque manuscriptis est, & in impressis Eutropij, Taciti, & Sallustij. Itaque M. Manilium legedum puto, vt filius sit eius, qui bello Punico tertio cum Censorino consul fuit. In vetere Epitomarum exemplari, est Manlius consul, & Q. Cæpio proconsul. egregiè Nam Q. Cæpio, & cõsul ante Maniliū, & prorogato imperio cum consule Manlio proconsul cū Cimbris rē gessit, vt ait Orosius.

Cæpionis, cuius temeritate clades accepta erat, damnati bona publicata sunt, primòque post regem Tarquinium imperium ei abrogatum.] Primum illud dico, Imperium regi Tarquinio non esse abrogatum, sed exilio multatum, ne in vrbe esset. deinde verò addo alios ante Cæpiohem imperio spoliatos fuisse, vt Tarquinium Collatinum, & L. Minucium Augurinum, & M. Claudium Gliciam, quorum illi coacti sunt abdicare se consulatu, hic Dictaturâ. Quare non est

dabium, quin legendum sit, ut est in vetere libro. Damnati bona publicata sunt primi post regem Tarquinium. impetratumque ei abrogatum est.

In carcere necatus.] Veteres libri, Necatus est.

Continuatus per complures annos magistratus est.] Vet. lib. Consulatus est. Est enim factus II. III. consul cum abesset. Hæc est autem Quinta lex. Ne quis absens capere consulatum possit, qua solutus est Marius. Itaque Cæsar post omisit triumphum ex Hispania vltiore, ut præsens peteret consulatum.

Circa Rhodanum, & Pyrenæum.] Vet. lib. Inter Rhodanum, & Pyrenæum. *Bellicosus quidem se Theutonis.*] Vet. lib. Bellicosus se Theutonis.

IN EPITOMEN LIB. LXVIII.

ANtonius prætor in Sicilia maritimos prædones persecutus est.] Emenda ad fidem vet. lib. M. Antonius prætor in Ciliciam. eadem menda est apud Obsequentem, ubi scriptum est. Piratas à Romanis in Sicilia deletos esse. cum sit legendum, Cilicia. Nam ut scribit Plutarchus in Pompeio, Cilicia arx fuit hoc tempore piratarum. ob eamque causam post in Cilicia bellum gessit P. Seruilius, qui Isauricus inde appellatus est. Adde quod M. Antonius apud Ciceronem libro primo de Oratore pro consule se in Ciliciam venisse ait. Antonium porro cum piratis rem gessisse tradit Plutarchus in Pompeio.

Donec Cimbros vinceret.] Vet. libr. Donec & Cimbros vinceret. *Et ad flumen Athesim castellum editum insederat.*] Florus Athesim Venetiæ flumen agnoscit. ac Plutarchus in Mario à no. ora vocat, atque in regione ferè Verceilensi, in qua post pugnatum esse tradit, statuit. Idemque scribit in Apophthegmatis. libri veteres etiam Atisim habet.

Vbi virtute sua explicata fugientem præcõsulem, exercitumque prosequuti.] Vet. lib. Cum virtute sua explicata, Quamquam sensu admonere, Expliciti, lego. Quod est, obsidione quasi Catuli liberati.

In quo caesa traduntur hominum centum quadraginta millia.] Vet. lib. Hostium. Idem autem numerus traditur ferè ab Orofio, & Plutarcho, & Floro. quamquam Flori locus mendose legitur sic. In parentissimo, quem Claudium vocant

ant campo, procurrere. millia deinde ad XL. ceciderunt. Hinc campus tertio per omnem diem conciditur barbaris. In veterib. autem libris rectè sic. In patentissimo quem Caudium vocant campo, concurrere. millia inde centum quadraginta ceciderunt, hinc tertio minus. per totū diem conciditur barbarus.

Totius civitatis consensu receptus.] Veteres libri, Exceptus.

Qui aliquantulum, &c. inuiderant.] Vet. libr. Aliquandiu. P. Malleolus.] Vet. lib. Publicius Malleolus. Rectè. ita enim & Orosius. & certè Malleolum Publiciæ gentis cognomen fuisse Capitolini consules ostendunt.

Bella præterea inter Syria reges continet.] Vet. lib. Inter Syriæ reges gesta continet.

IN EPITOMEN LIB. LXIX.

CN. Apuleius.] L. Appuleius & vet. libr. & omnes scriptores. *Numidico, eò quod in eam minimè iurasset.*] Vet. liber, Quod in eā non iurauerat. *Sextum quidem consulatum.*] Quidem, vacat. vet. lib. *Candidatum consulatus petiorem.*] Vetus liber, Candidatum consulatus. sic libro ciii. Eoque consulatus candidato conspiratio facta est. & libro cvii. T. Annio Milone candidato consulatus.

A Numio competitore.] Hunc νόμιον Plutarchus, ἀντὶ τοῦ νόμιου Appianus vocant, ille in Mario, hic libro primo. At Valerius libro nono, capite septimo. Orosius libro Nummum, præsertim in manuscriptis libris. nam vulgati habent Mumium. Itaque nihil ausus sum mutare.

Bello quodam interfectus est.] Loquitur de Saturnino, quem, ut omnes tradunt, Rabirius interfecit. Itaque, à Rabirio quodam, legendum est. Sic enim & is, qui de viris illustribus scripsit. Caput eius Rabirius quidam senator per conuiuia in ludibrium circumtulit.

M. Aquilius consul in Sicilia.] M. Aquilius procōsul. scribendū. Hic enim vocat Plutarchus in Mario. μαρίου ἀκούσιου. itemque in Mithridatico Appianus. Filium hunc esse arbitror M. Aquilij M. F. M. N. qui de Asia triumphauit. ut est in Capitolinis triumphis, quem Appianus libr. i. μαρίου quoque nominat.

IN EPITOMEN LIB. LXX.

C *Vm M. Aquillius.*] *M. Aquillius, vt dixi.*

Didius proconsul.] *Vet. lib. T. Didius.*

P. Rutilius, qui legatus C. Marij proconsulis à publicanorum iniurijs Asiam defenderat.] *Lege, Q. Mucij proconsulis. neque enim C. Marius obtinuit Asiam, sed Q. Mucius Scaeuola. vt Pædianus in Diuinationem. Q. Mucij Scaeuolæ quaestor Rutilius condemnatus, quod cum prætor consenserit suo, ne publicani aliquid agerent in prouincia sua.*

Cui cognomētum Apionis fuit.] *Cui cognomē Apioni fuit. vet. lib. C. Geminius prætor contra Thracas infeliciter pugnavit.*] *Vet. li. C. Sentius. Quod probatur ex Oros. qui scribit, Iisdem temporib. rex Sothimus cum magnis Thracum auxilijs Græciam ingressus cunctos Macedoniae fines depulatus est, tandemque à C. Sentio prætor superatus redire in suum regnum coactus est. Apparet etiam ex Orofio, Feliciter hoc loco, non, Infeliciter esse legendum.*

IN EPITOMEN LIB. LXXII.

I *Nit'o belli à Picentibus moto.*] *Vet. lib. Orto.*

Efernia.] *Aefernia Græci.*

Auxilia demum.] *Vet. lib. Auxilia deinde.*

IN EPITOMEN LIB. LXXIII.

L *Casar consul.*] *Vet. lib. L. Iulius Cæsar consul.*

Qui interemptus est.] *Vet. lib. Qui ab iis interemptus est. Meliore quidem euentu.*] *Quidem redundat. ex vet. lib. Pelignos fudit.*] *Vet. lib. Pelignos prælio fudit.*

Hirnio Asinio.] *Vet. lib. Hirno Asinio.*

IN EPITOMEN LIB. LXXIV.

A *Liâque magistratuum ornamēta insignia sumpta sunt.*] *Vet. lib. aliâque magistratuum insignia sumpta sunt.*

Aurelius Plotius legatus.] *Vet. lib. A. Plotius.*

A. Sempronius Afellus.] *Scribe, Afellio. sic enim Appianus lib. primo. Valerius lib. IX. cap. VII. Fuit autem Afellio Sæproniorum cognomen. Quod Historicus ille æqualis Scipionis Aemiliaei tulit. Qui apud Ciceronem primo de legibus, Afilo, mendosè dicitur, vbi Latinos Historicos numerat.*

IN EPITOMEN LIB. LXXV.

A *Postumius legatus in obsidione castrorum hostilium cecidit. Sulpicius legatus cum classi præisset infamis crimine pro-*

ne proditionis ab exercitu suo interfectus est.] In his verbis est insigne mendum. Inculcata enim multa verba sunt ex Epitome sequentis libri, eaque à Gabinio ad Postumium trās-lata, quæ autem ad Postumium pertinebant, ex Sulpicio sine causa tributa sunt. sic igitur lege ex veterum librorum fide. A. Postumius Albinus legatus, cum classi præfesset, infamis crimine proditionis ab exercitu suo interfectus est. Reliqua autem dele. Hæc ipsa A. Postumio evenisse tradit etiam Orosius lib. V. Postumius Albinus vir consularis tunc L. Sullæ legatus intolerabili superbia omnium in se militum odia cum suscitasset, lapidibus occisus est. & Valerius lib. IX. cap. VIII. A. Albinus nobilitate, moribus, honorum omnium consummatione civis eximius propter falsas, & inanes suspiciones in castris ab exercitu lapidibus obrutus est.

Quisquam ante.] Vet. lib. Quisquam alius ante.

IN EPITOMEN LIB. LXXVI.

Cæsis à Mamercio Æmilio legatis Italicis.] Veteres libr. Cæsis & à Mamercio Æmilio legato Italicis.

Incurfiones Thracum in Macedoniam continet.] Vet. lib. Incurfiones Thracum in Macedoniam populationesque continet.

IN EPITOMEN LIB. LXXVII.

Occisoque Pompeij consulis filio.] Sensus docet legendum esse. Occiso Q. Pompeio consulis filio. Paulò ante enim patris consulis meminit.

Ex quo duodecim.] Ex qua, legendum, ad vocem enim Factionem, pertinet.

Vt præmium promissi iudicij haberet.] Vet. libr. Præmium promissum.

Ad capiendum à Cn. Pompeio proconsule exercitum.] Veteres libri, Ad accipiendum.

IN EPITOMEN LIB. LXXVIII.

Cornelius Cinna.] Vet. lib. L. Cornelius Cinna.

Cum perniciosas leges per vim ferret.] Vet. lib. Per vim, atque arma ferret. *Pulsus vrbe à Cn. Octavio collega cum Sextio tribuno plebis.*] Melior lectio est manuscriptorum librorum cum V L. tribunis plebis, id est, Cum sex tribunis plebis. Hoc probatur, quia scribit Appianus maiorem tri-

bunorū partem Octauio aduersatos esse. ἔπ' δ' ἑκτασίῃ κατὰ
 ἧλω εἰνὶ αἰ τὸ μέλλον ἀπειρομαμένω ὄξαγγίμοσται τῆς πλείονας διαμαρχίας
 καὶ ἔν τὰ γηγνοῦσθα.

Imperioque ei abrogato.] Vet. libr. Imperioque abrogato.
 Sic Epitome cxi. Abrogato magistratu pulsus vrbe.

Mortuum spoliaret.] Vet. lib. Spoliaret occisum.

IN EPITOMEN LIB. LXXX.

Q*ui soli arma recipiebant.*] Vet. lib. Retinebant.
Plaucius.] Vet. lib. Plaucius.

Ianiculum occupauerunt.] Vet. lib. Oppugnauerunt. Oc-
 cupasse tamen ait Appianus. Itaque nihil muto.

Antium quidē. Item. Nulla omnino spes.] Tolle quidem, &
 omnino, veterib. lib. auctotibus.

M. Antonio eloquentissimo viro, & C. Cesare.] Vet. libr. L.
 & C. Cesare. Recte fratres enim hi fuerunt, ambo in reditu
 Marij interfecti. Auctor Appianus, & reliqui.

In rostris posita.] Vet. lib. In rostris posita sunt.

*Et citra illa comitia consules in sequentem annum se ipsos
 renunciauerunt, eodem die, quo magistratum inierant, Ma-
 rius. Sex. Licinium.*] Sic interpunge, & lege. Eodēque die,
 quo magistratum inierant: Marius, &c.

Postremo armis euertit.] Vet. lib. Armis hostiliter euertit.

IN EPITOMEN LIB. LXXXI.

P*ræterea à Thracibus in Macedonia gesta continet.]* Vet.
 lib. Præterea transitus Thracum in Macedoniam con-
 tinet.

IN EPITOMEN LXXXIII.

F*usis aliquot copijs.]* Vet. lib. Fusis prælio aliquot copijs.

Ita ut his cederet prouincijs.] Vet. lib. Ita ut his cede-
 ret, Is, autem Mithridates intelligitur.

*Impetrauitque à seruo præbens ceruicem, ut eum omnino
 interficeret.]* Vet. lib. Impetrauitque de seruo suo præbens
 ceruicem, ut se interficeret.

IN EPITOMEN LIB. LXXXIV.

C*um ab omnibus oppidis Italiae obsides exigere vellet.]* Cū
 ab Italiae oppidis omnibus coloniisque obsides. ex Vet.
 libr.

Consensu senatus prohibitus.] Vet. lib. Prohibitus est.

Novis ciuibus S. C. suffragium datum est.] Italis data lex
 erat lege Iulia, verum non in XXXV tribus distributi. Eos
 ut

ut distribuerentur cum P. Sulpicio legem tulisset, eaque Sylla reuerso abrogata esset, Cinna de iis cum Octauio contendit. Itaque data erat illis ciuitas illa quidem, sed sine suffragio, nunc vero S. C. etiam suffragiū adepti sunt. App. lib. I.

Belli apparatus contra Syllam, quod plurimum excitabatur.] Vet. lib. *Belli apparatus, quod contra Sullam excitabatur.*

IN EPITOMEN LIB. LXXXV.

A *Consule Cn. Carbone, & C. Norbano.*] Emenda. à consule C. Norbano. Erat enim hoc anno consul C. Norbanus cum L. Scipione. Itaque sequenti versu ait. Cum L. Scipionis alterius consulis exercitu. alioquin si Carbo consul esset, tertii consulis fuisset dicendum.

IN EPITOMEN LIB. LXXXVII.

L *itigatores à quibus adhibebantur vadimonia, Romam deferre iussit.*] Lege ex Vet. lib. auctoritate. Litigatores, à quibus adhibebantur, vadimonium deferre iussit.

IN EPITOMEN LIB. LXXXVIII.

O *CTO millia deditorum in via publica trucidauit.*] Lege in villa publica, qui locus fuit in campo Martio. Sic enim Augustin. de Ciuit. lib. III. cap. XXVIII. Sulla victor urbem intrauit, qui in villa publica non iam bello, sed ipsa pace sæuiens VII. millia peditum vndecunque inermia non pugnando, sed iubendo prostrauit. & Valerius lib. IX. cap. II. Quatuor legiones contrariæ partis fidem suam secutas, in villa publica, quæ in campo Martio erat, nequicquam fallacis dextræ misericordiam implorantes obruncari iussit.

Lucretio Afella.) Vet. libri, Offella. Plut. in Sulla. *epidura* itémque Appianus lib. I.

Inermes interimi iussit.) Vet. lib. *Concidi iussit.* Appianus libro primo, *κατακτανθησαν ἀπὸ τοῦ Σούλα.*

IN EPITOMEN LIB. LXXXIX.

L *.Brutus.*) Vet. lib. M. Brutus. *Rebúsque nouis.*) In Veterib. libr. *Inducta particula;*

habent M. Domitius. & recte. Nam Antonius cuius post mentio fit in hoc bello cum Sertorio erat. Domitius autem cum Metello. Domitium autem de Herculeio Sertorij duce cum exercitu oppressum scribit Orosius, Eutropius, & Plutarchus. Et Sallustius historiarum lib. i. in quo Sertorianam bellum narrabat, Domitium proconsulem ex citeriore Hispania cum omnibus copiis, quas parauerat à Metello accersitum scribit. vt ait Priscianus lib. 10. Porro autem L. Domitius vocandus. Sic enim & Eutropius, & Plutarchus.

Ab Hirtuleio quaestore.) Vet. li. Herculeio. ité Eutropius. Item Sallustius Historiarum li. ii. Occurrere duci, & praelium accendere, adeo vti Metello in sagum, Herculeio in brachium tela venirent. ex Marcello in voce Sagum. Nunc, vt opinor, *ἐπίτιος* nominat Plutarchus in Pompeio.

IN EPITOMEN LIB. XCI.

CN. Pompeius cum adhuc quaestor esset, cum imperio consulari aduersus Sertorium missus est.] Vox, quaestor, mendosè est. aut enim equester, vt in quibusdam veteribus libris est. aut, eques Rom. est legendum. Nam sex post libris scriptum est, Cn. Pompeium consulem factum esse antequam quaesturam gereret ex equite Romano. sic autem locutus est in Epitoma lib. lxxxix. Cn. Pompeius adhuc eques Romanus ex Africa triumphauit. vt etiam Cicero pro lege Manilia. Quid tã incredibile, quã vt iterum eques Rom. ex S. C. triumpharet. triumphauit autem iterum ex Hispania. & Dio in quadam concione lib. xxxvi. habita de *Πομπηχῶν ἢ ἰππέων ἔτι ὄντι τοὺς πολέμους ἐκείνους ἐρεχθερίσατε.* & *Πλουμήτω δὲ μετέχοντι βασιλῆς ἐψηφίσαντο δύο θριάμβους.*

IN EPITOMEN LIB. XCII.

QV. Sertorius Metellum, & Perpennam cum duobus exercitiibus praelio fudit.) Legendum. Q. Metellus Sertorium, & Perpennam. neque enim Sertorius Perpennã, qui à se stabat, fudere potuit. *Partem eius cupiens auferre.)* Vet

lib. Ferre. *Damna obsidentibus tulit.*] Vetères lib. tulit.

Plurimos amicorum, &c.] Vet. lib. Plurimos ex amicis, & secum proscriptis.

IN EPITOMEN LIB. XCIII.

R *Ex quo à Pompeio, & Metello victus, & ut cōtra Sertorium egerunt.*] Vitiosus sine dubio locus ex vestigiis veterum librorum à me ita emendatur. Resque à Pōpeio, & Metello contra Sertorium gestas continet, qui omnibus belli. Sic enim in veteribus libris est, præterquã quod duæ illæ voces, Gestas continet, interciderunt. sic Epitoma sequenti. Res à Cn. Pompeio in Hispania contra Sertorium prosperè gestas continet. *Coegit diuersas regiones petere Metellum ulteriorem Hispaniam, Pompeium Galliam.*] Cōtra Plutarchus in Sertorio. ὡς τε ἰωαννάδην οἱ στρατηγοὶ διαλυθέντες ὁ μὲν εἰς γαλατίαν ἀπελθεῖν, πομπήϊος δεπεῖ βαρβαρίους διαχρήμασαι.

IN EPITOMEN LIB. XCIII.

D *Eiotarus Gallogracia tetrarches prefectus Mithridatis bellū in Phrygia mouentes cecidit.*) Vel aduersantibus veteribus libris lego, præfectos Mithridatis. Nā Deiotarus stetit pro Romanis, nō pro Mithridate. Id autē aperte Appianus in Mithridatico. τῆς δ' αὐτῶ χρόνῳ φρυγίαν εὐμαχος μισειδάτης στρατηγὸς ἐπιτρέχων ἔκτεινε Ῥωμαίων πολλούς, μετὰ παίδων, καὶ γυναικῶν πρισιδάς τε καὶ ἰσαύρας ὑπήγετο καὶ κιλικίαν. μέγχι τῶν τῆς γαλατικῶν τετραρχῶν δ' ἰσθιόταρος ἐπιπολάζοντα αὐτὸν σιωεδῶξε, καὶ πολλούς διέφθρε.

IN EPITOMEN LIB. XCV.

P *Vorenium prætorem pralio uicerunt.*] Hūc prætorē Plut. in Crasso vocat σόπλιον βαρῆνον. Variniū Frontinus li. i. c. v. Appia. autē li. i. βαρῆνον γλάβρον. vt appareat hūc P. Variniū Glabrum appellatū fuisse. meminit etiam P. Varini prætoris Cicero pro Flacco. vbi fortè, Varinij, legendum est, vt gentis nomē, non familiæ sit. C. Curio proconsul Dardanos in Thracia domuit.] Hinc Sallustius hist. li. ii. Nonio auctore. Eodem anno in Macedonia C. Curio principio veris cum exercitu profectus in Dardaniam, quibus potuit, pecunijs coegit.

IN

IN EPITOMEN LIB. XCVI.

C.*Lentulus consul.*) Cn. Lentulus. perspicue .omnes auctores. L. Gellius, & Q. Arius prætor.) Vet. lib. L. Gellius consul, & Q. Item Plutarchus, & Appianus. Cæterum hic est Q. Arrius prætor, qui cum successurus esset C. Verræ in Sicilia, non successit. Pædianus.

Sertorius à M. Antonio, & M. Perpenna, & aliis coniuratis inconvitio interfectus est. &c. Imperium partium ad Marium translatum est.] Locus obscurus. Nã cū dicat ab Antonio, & Perpenna interfectū esse Sertoriū, addit, Imperium partium translātū esse ad Marium. nos autem ab aliis accepimus ad Perpennā peruenisse. Tolleretur igitur omnis obscuritas, si ita legatur. Sertorius à Manio Antonio, & Marco Perpenna. Itē. Imperiū partiū ad Marcum translātū est. Plutarchus enim in Sertorio *μάλιον ἀπὸ τῶν* vitiosè vocat, pro *μάνιον*. In veteribus autē libris est ad Marcū, non ad Mariū. Eiusdem porro conuiuij meminit his verbis Sallustius historiarū li. 11. Sertorius in imo, inter Tarquinium, & dominum Perpenna. ex Nonio.

Vt frequentius victor.] Veteres libri, Vel frequentius.

IN EPITOMEN LIB. XCVII.

C.*Æsis inimicorum.*] Vet. lib. Hostium.

M. Crassus, & Cn. Pompeius consules facti sunt* sicut Pompeius, antequam quaesturam gereret ex equite Romano tribuniciam potestatem restituerunt.] Locus mutilatus, merito asterisco notatus. Vetusti libri nihil varietatis habēt, nisi quod. Facti sic, ibi est. Ex quo colligo ita esse legendū. M. Crassus, & Cn. Pōpeius cōsules facti, vt Crassus ex prætura, sic Pōpeius antequā quaesturā gereret, ex equite Romano, tribuniciā potestātē restituerūt. Eandē enim rē vt memorabilem edit etiā Appianus li. primo hoc modo. *ἐς δὲ ὑπατείαν ἀμφω παρήγγελον. ὁ μὲν ἐπρατηγικῶς κατὰ τὸν νόμον σύλλα, ὁ δὲ πομπηϊός οὔτε πρατηγίας ἔτε ταμύσας, ἔτος τε ἔχων τέταρτον ὄπῃ τοὺς τριάκοντα.* id est Cōsulatū autē ambo se petituros esse professi sunt, is quidē, cū prætor ex lege Sullæ fuisset, Pōpeius autē neq; prætura, neque quaestura perfunctus anno ætatis quarto, & tricesimo. puto tamen legēdū sexto, & xix. Quod quisq; intelliget, qui aut ortū, aut obitum Pōpeij cū primo cōsulatu eius cōferet. Duabus ergo legibus solutus est, vna,

quod præturam non gesserat, altera quod ante annos ætatis legitimos factus est. Quare merito pro Pompeio ait Cicero. Quid tam singulare, quàm ut ex S. C. legibus solutu contul ante fieret, quàm vllum alium magistratum per leges capere licuisset? *Iudicia per M. Aurelium Cottam prætorem.*) Loge, L. Aurelium. Pædianus enim pro Cornelio. Fuerunt tres fratres C. M. & L. Aurelius Cotta, is qui lege sua iudicia inter tres ordines communicauit, adeptique sunt omnes consulatum.

IN EPITOMEN LIB. XCVIII.

L *Achares filius Mithridatis.*) Vet. li. Machares. Dio. *μκ-χάρης.* C. Lentulus. C n. Lentulus. ut ante.

A quibus lustrum conditum est. censa sunt.) Vet. lib. A quibus lustro condito censa sunt. L. Metellus prætor in Sicilia aduersus piratas prosperè rem gessit.) Scribe, Sicilia. Hic est enim Metellus, qui Verri in Sicilia successit. Pædianus. *Quod incendio consumptum erat, resectum à Qu. Catulo dedicatum est.*) Vet. lib. Quod incendio consumptum, ac resectum erat, à Q. Catulo dedicatum est. *Multis certaminibus fudit.*] Vet. lib. Pluribus præliis.

Seditio militum tenuit, qui sequi volebant, quia legiones Valeria impleta à se stipendia dicentes.] Veteres lib. Id est legiones Valeriana, quæ impleta à se stipendia dicentes.

IN EPITOMEN LIB. XCIX.

P *ompeius Roma rationem reddit.*) Romæ, superuacaneû, præsertim cum dicat per epistolas rem esse actam, abest certe à vet. libris.

IN EPITOMEN LIB. C.

C *Manlius tribunus pleb.*] C. Manilius. Cicero pro lege Manilia. *Domitis Cretensis.*) Vet. lib. Perdomitis Cretensis. *Libera in id tempus insula leges tulit.*) Vet. lib. Dedit. Quo verbo & Cicero, & alij in hoc genere videntur.

Phraatem regem Parthorum, & Tigranem Armeniorum regem ac demum inter filium.] Vet. li. Tigranem Armeniorum, ac deinde inter filium.

IN EPITOMEN LIB. CI.

P *Hænicia.*] Phœnicæ. vet. li. Iberas, Albanos, qui transitum minime dabant.] Vet. lib. Albanosque qui transitum non dabant.

IN

IN EPITOMEN LIB. CII.

A Milite Gallo nomine *Sithoco.*) Bitonto repono ex Ap-
 piano in Mithridatico.

Βιτότον οὐκ τινὰ ἰδὼν ἠγεμόνα κελτῶν, πολλὰ μὲν ἐν
 τῆς σῆς ἐφῆ δ' ἐξίας εἰς πολεμίους ἀνάμειν, ἀνήσομαι δ' ἐ
 μέγιστον, εἰς νῦν με κατεργάζασιο. Qui scripsit de viris il-
 lustribus Sithocum nominat. *A quo ut iuuaretur petie-
 rat*) Vet. lib. A quo ut adiuuaret se petierat. *Cethego &
 pluribus.*) Vet. lib. & pluribus aliis.

Incendiis urbis, opprimenda rep.) Vet. libri, Et oppriméda.

IN EPITOMEN LIB. CIII.

C *Vm exercitu casus.*] Vet. lib. Cæsus est.

Sacrarium, in quod virum intrare nefas est, intrasset.] Vet. lib. In sacrarum. *Cúmque uxorem Metelli pontificis stu-
 prauisset*] Cicero, Plutarchus, Suetonius, omnes deniq; Cæ-
 saris pontificis Maximi vxorem fuisse scribunt, non Metel-
 li. Itaque non est credendum in tam nota historia lapsum
 esse autorem, verum, vt multos alios, sic hunc locum à li-
 brariis esse vitiatum. Ego verò sine dubio legendum esse
 duco, Maximi pontificis. Errandi causa orta est ex cõpen-
 diofa scriptura. Nam cum paucis literis scriptum esset M.
 pont. imperitus ille, qui descripsit interpretatus est Metel-
 li, cum Maximi ea vox significaret. *Cn. Potitius prætor Al-
 lobroges, qui rebellauerant, ad Solonem domuit.*) Hic prætor
 fuit consule Cicerone, ab eoque, & Sallustio, C. Pontinus, à
 Dione γάιος πομπίνος, & πομπίνιος dicitur, Idem e-
 ziam post triumphauit ex Gallia Ego C. Pontinium scribo.

*Pompeius de liberis Mithridatis, Tigraue, &
 Tigranis filio triumphauit, Magnúsque à tota concio-
 ne consulatus est.*] Hæc verba non puto suo lo-
 ca sita esse. Vt ita sentiam me impellit, quod Cicero libro
 ad Atticum. Plinius lib. vii. cap. xxvi. & lib. xxxviii. cap.
 ii. Capitolinorum scriptores, & reliqua omnia Romanæ
 historię monumenta loquuntur, Cn. Pompeium de Mi-
 thridate, & Asia triuaphasse Pisone, & Messala cõsulibus.
 In hac autẽ epitoma triũphus post Gabinij, & Pisonis cõsu-
 latũ, quo anno Cæsar se scribit in Galliã venisse, & cũ Hel-
 uctis pugnasse, id est post tertium annum collocatur, cũ

tamen in eadem ante triumphum Pompeij mentio fiat cō-
 spirationis factæ inter Pompeium, & Crassum, & Cæsarem,
 quæ Pompeio præsentē Romæ ante consulatum Cæsaris
 facta est. Librarij tamen & hunc errorem fuisse pro certo
 habeo. Nam qui, Cn. Pompeius, &c. erat scripturus per in-
 curiam oculis ad Pontinium coniectis, Cn. Pontinius scri-
 psit, & quæ sequuntur. Post autem cum intelligeret se Pom-
 peij triumphum temere prætermisisse, eundem ipsum in
 fine Epitomæ collocasse. Est autem triumphus Pompeij
 rebus à Pontinio gestis anteponendus.

IN EPITOMEN LIB. CIIII.

G *Allia omni expulsi.*] Vet. li. Gallia expulsi.
 Pompeio inter alios orante, & T. Annio Milone tri-
 buno plebis ingenti gaudio senatus, ac uniuersa Italia ab exi-
 lio reductus est.] Suspicor legendum & T. Annio Milone
 trib. pl. agente. neque enim hoc placet, ne Milonem qui
 in magistratu erat, & legē rogare poterat, orasse dicamus,
 sed egisse, orasse autem Pompeium, qui erat priuatus. Ex-
 cidisse autem hanc vocem, propter eam quæ similis sequi-
 tur, Ingenti, puto.

Quorum quidem maxima multitudo.] Vet. li. Non habet,
 Quidem. *Administratio eiusdem rei.*] Vet. lib. Eius rei.
*Ptolemæus Ægypti rex ob iniurias, quas patiebatur, à suis re-
 gno pulsus, Romam venit.*] Vet. lib. Ob iniurias, quas patie-
 batur à suis, regno pulsus Romam venit.

IN EPITOMEN LIB. CV.

M. *Catonis tribuni pl.*] Lege C. Catonis. ex epistolis Ci-
 ceronis ad Lentulum. Etenim Lentulo in re Alexan-
 drina maximè aduersatus est. Item ex libro vicesimo secun-
 do Annalium Fenestellæ intelligitur teste Nonio.

Quod ut magistratum tribuni inierunt, C. Cato turbulē-
 tus adolescens nec imparatus ad dicendum concionibus as-
 fiduis inuidiam & Ptolemæo simul, qui iam profectus ex
 vrbe erat, & P. Lentulo consuli paranti iā iter concitare se-
 cundo quidem populi rumore cœpit. *Quæ provinciæ con-
 sulares in quinquennium Pompeio Hispania, Crasso Syria*
 Lege consulis, pro consules, ut Pompeium, Crallum-
 que consules iterum intelligamus.

Reiecto

Reiecto Archelao.) Vet.lib. Eiecto Archelao.

In regnum reduxit Ægypti.) Vet.lib. Reduxit in regnum Ægypti. *Proximam partem.)* Vet.lib. Et proximam. *In Britanniam parum prospere tempestatibus aduersis traiecit, iterumque parum felicius.]* Lege ex Vet. lib. In Britanniam primum parum prosperè, &c. iterum parum felicius.

Reliquam partem in insula in potestatem redigit.] Vet. li. aliquam partem. Egregie. Nam scribit in Agricola Tacitus, Cæsarem, qui primum in Britanniam legiones Romanas duxit, prospera pugna terruisse incolas, & litoris tantum potitum esse.

IN EPITOMEN LIB. CVL

G*Allorum multi populi.)* Vet.lib. Aliquot populi. *Cotta, & T. Aurunculeius legati Cæsaris.]* Vet. liber, Cotta & T. Veturius. Apparet tamen legendum, Cotta & Titurius. sic enim Cæsar libro tertio, Q. Titurius, & L. Cotta legati. Deceptus est librarius, quod Cottæ nomé Aurunculeius fuit, eodé auctore Cæsare. Item Appianus *κόττα, & τι-
τύριος.* *Euocatus in colloquium ab hostibus, ut de pace a-*
cturus.] Acturis, & Vet. lib. habent, & historiæ fides postulat.

IN EPITOMEN LIB. CVII.

Q*uod nemini unquam contigit.)* Vet. lib. Quod nulli alij unquam. sine voce, contigit.
Lex dicta, ut ratio absentis Cæsaris.] Vet. liber, Lex data. Hinc ego, Lex lata.

IN EPITOMEN LIB. CIX.

C*um se dimissurū exercitum negaret, nisi à Pompeio dimitt-
teretur.]* Veteres lib. Exercitus. & Dimitterentur.

C. *Curionis tribuni plebis primum aduersus Cæsarem a-*
ctiones continet.) Vet. lib. Primum aduersum Cæsarem de populo Romano Cæsare actiones continet. Hinc ego ob eruatione historiæ ductus. Primum aduersus Cæsarem, deinde pro Cæsare actiones continet. Id enim omnes tradunt, & maxime Cælius ad Ciceronem. Quod tibi su-

pra scripsi, Curionem fringere, iam calet. nam feruentissime conserpitur, bellissime enim quia de intercalado non obtinuerat, transfugit ad populum, & pro Caesare loqui coepit. Ad hanc etiam historiam pertinere puto verba quaedam Varronis ex lib. iiii. De vita populi Rom. quae sunt apud Marcellum. Curio cum id fecisset, dicebat amicis, ut illi renunciarent, se obstrigillaturum, ne triumphus decerneretur, aut ne iterum fieret consul. est autem obstrigillare, obstare.

C. Caesar bello inimicos persequutus cum exercitu in Italiam venit.) Et sensus, & vetustae lectionis auctoritas probant legendum esse, persequutus. *Vniuersosq; eius partium Italia omnino expulit.*) Vet. li. Caeterosque partium eius Italia expulit.

IN EPITOMEN LIB. CX.

Relictis in obsidione C. Trebonio.] Vet. lib. Relictis in obsidione urbis eius legatis C. Trebonio. *In potestatem Caesaris se permisissent.*] Vet. lib. Potestati Caesaris se.

Male contra Pompeianos in Illyrico captus est.]

In potestatem inimicorum.] Vet. lib. Hostium.

C. Curio legatus Caesaris cum aduersus Pompeianarum partium ducem Varronem pugnasset.] Vet. lib. Cum prosperè aduersus. Potro autè Varum, non Varronè legendum. Hic est enim Atilius Varus, qui in Africa stetit contra Caesarem. Eadem labes est in bello Caesaris apud Florum. Pulso, inquit, fugatoque Varrone. Varum autem habent Caesar, Dio, Plutarchus, reliqui. Sic in oratione, Antequam iret in exilium legitur, Q. Varroni trib. pleb. pro Q. Vario. Sic in oratione pro P. Sulla. Nemo T. Coruncano, nemo Curioni, nemo huic ipsi C. Mario, cum ei multi inuiderent, obiecit. Ti. Comucanio, & C. Curio, legendum. nominat enim novos homines Coruncanium, & Curium æquales. ut aliat facit.

IN EPITOMEN LIB. CXI.

C. *Cacilius Rufus cum seditiones in urbe quam maximè concitaret, nouarum tabularum spe sollicitata plebe.*] Lego. M. Caeli Rufus.

Rufus. Est enim is, de quo Cæsar li. III. belli ciuilibis ait. Iisdem temporibus Romæ M. Cælius Rufus prætor causâ debitorum suscepta initio magistratus tribunal suum iuxta C. Trebonij prætoris vrbanî sellam collocauit. & Velleius M. Cælius in prætura nouarum tabularum auctor extitit. Item idem Cælius in epistola ad Ciceronem. Tolle, Quam maxime, ex vet. lib.

Cn. Pompeius ad Brundisium obsessus à Cæsare.] Quid est tam nouum, quàm Pompeium obsessum à Cæsare ad Brundisium. In vet. lib. est. ad Dyrrhachium. atque idem tradunt omnes historiæ.

IN EPITOMEN LIB. CXII.

A Vatore Theodoro.) Vet. lib. Theodoto. Plutarchus. Dio, & cæteri ἑὸς ἴδον.

Bellum à Cn. Domitio contra Pharnacem Parthum prosperè gestum continet.) Domitius hic legatus Cæsaris cum Pharnace Ponti rege malè rem gessit. Ex quo apparet, legendum esse, contra Pharnacem parum prosperè. Ita enim Appianus libr. II. φαρνάκης δομίτιω κρείσσερος στρατηγῶ σιμενεχθεῖς ἐς μέχλι, ἰσσεῖκη πίνυ λαμπαρῆς, & Dio lib. XLII. κρείσσερ γνήσιον δομίτιον κελκινον ἔπεμψε, τῶν τε ἀσείας οἱ, καὶ τὰ ἐκείσται στρατοπέδα πορροῦσσε λαβεῖν καὶ ἀς τὸ θησιόταρον, καὶ τὸ ἀροβαρζάνω πορρολαβὸν ἠλασεν ἰσθυς ὅππὶ τὸ φαρνάκω, καὶ συμβαλὼν ἠπλήθη.

IN EPITOMEN LIB. CXIII.

CAtone, cui ex æquo deferebatur imperium, cedente) Imperium, vacat. s. ubauditur enim ex priore membro. Vet. lib.

Pompeij Magni filius.) Vet. lib. Inde Pópeius Magnifilius.

IN EPITOMEN LIB. CXIV.

ET relicto à legione.) Et, vacat Vet. lib.

Occisoque eo Cæsar Scipionem.) Nouum principium orationis à voce, Cæsar faciendum est.

Rebellantes vicis.) Vet. lib. Rebellantes prælio vicis.

IN EPITOMEN LIB. CXV.

Spectacula adidit.) Vet. lib. Dedit.

Fruî minimè potuit.) Vet. lib. Non potuit.

P. Magio Chitone.) Cn. Magio. Ex epistola Seruij ad Ciceronem.

Censa sunt ciuium capita centum quinquaginta millia.)

Numerus hic quanquam valde imminutus est, tamen

bene habet. Scribit enim Dio pro duabus, & triginta myriadibus civium, quæ ante bellum civile censæ sunt quindecim tantum censas, hoc tēpore, reliquis bello civili absumptis, & Appianus ait vix dimidiam partem civium, quæ ante civile bellum censebatur esse censam.

Profectus in Hispaniam contra Sex. Pompeium.] Vet. libr. Profectusque in Hispaniam aduersus Cn. Pompeium. Rectè, erat enim maior natu Cneus, quàm Sextus.

Pompeius Sex. effugit.] Vet. libr. Sex. Pompeius effugit.

IN EPITOMEN LIB. CXVI.

Multi, quàm maximique honores.] Vet. libr. Plurimi, maximique.

Minimè assurrexit.] Vet. libr. Non assurrexit.

M. Brutus, & C. Trebonius, & C. Cassius, & ex Cæsaris partibus D. Brutus.] Vet. libr. M. Brutus, & C. Cassius, & ex Cæsaris partibus D. Brutus, & C. Trebonius. Idem cæteri.

C. Octavius ex sorore nepos.] Quanquam Plutarchus in Antonio & Dio idem scribunt (scribunt autem *ὁ κτερίβιον τῆς αἰτίας τῆς τῷ καίσαρι ἐξ ἀδελφῆς ἡδὲν*, id est, Atiæ sororis Cæsaris Octaviū filiū fuisse) tamē portētum dicit, qui ita dicit. Qui enim fieri potest, vt Octavius nepos sit Cæsaris ex sorore, qui Atiæ, quæ fuit Iuliæ sororis Cæsaris filia, natus sit? quāquam apud eos mēdum esse suspicor. *ἀδελφῆς*, pro *ἀδελφίδης*, neque enim Atia soror Cæsaris, sed sororis filia fuit. Itaque in Bruto ait Plutarchus, *οὕτως ἄρα ὡς ἐξ ἀδελφίδης καίσαρος*. Ergo sororis nepos legendum, vt veter. libr. habent atque vt Velleius, Suetonius & alij tradiderunt. Appianus *τῆς ἀδελφῆς θυγατρὶδῶν* vocant. id est, sororis nepotem ex filia.

In campum Martium ferretur.] Vet. libr. Deferretur.

Chamaces humillima sortis homo.] Appian. hunc *ἀμάριον* vocat. Sic enim ait *ἀμάριος ὁ ψόδου μαίριος. μαίριος γὰρ ὑπεκρίνεται ἰονὸς ἐστίν*. Ex eo apparet legendum hoc loco. C. Amatius. Mouet tamen, quod Valerius libro nono hunc Erophilum Equarium medicum nominat.

IN EPITOMEN LIB. CXVII.

Omniūsq;ue prosperū exceptus.] Vet. libr. Omnibūsq;ue. Ea verò omina quæ fuerint, Obsequens, & Dio libro qua-

quadragesimoquinto, & Velleius tradunt. Cum enim vrbem intraret solis orbis super caput eius curvatus, rotundatusque in colorem arcus velut coronam tanti mox viri capiti imponens, conspectus est.

In confusione rerum, ac tumultu Lepidum pontificem maximum interemit.] Ne hoc quidem quenquam alias legisse opinor, Lepidum pontificem maximum ab Octavio, ubi primum Apollonia rediit, interceptum. immò verò ne id quidem Epitomarum scriptor scripsit. Nam infra ait. M. Lepidum ab Octavio abrogato triumviratus honore vitam impetrasse. Est ergo locus mirum in modum vitiatus. Vetus liber vestigia aliqua continet, quibus ad germanam lectionem peruenire valeamus. sic, In confusione rerum, ac tumultuum Lepidum pontificem tum Maximum interfecit. Hinc ego. In confusione rerum, ac tumultu M. Lepidus pontificatum Maximum interceptit. Confirmat autem hanc lectionem Velleius, qui libro secundo ait. Lepidus in locum C. Cæsaris mortui pontifex Maximus furto creatus.

Tulisset per vim.] Vet. lib. Per vim tulisset.

Auunculi percussores.] Auunculi magni dicendum erat. Ita tamen etiam Suetonius, Nihil convenientius quam necem auunculi vindicare.

Magnis iniurijs affectit. Cæsar ut sibi, & reip.] Melius concluditur hæc tota oratio in vet. lib. ita, magnis iniurijs affectisset, Cæsar & sibi. & reip.

Deinde plures.] Vet. lib. Deinde & complures.

Et ad Cæsarem.] Dele, & ex vet. lib.

IN EPITOMEN LIB. CXVIII.

C. Cæsari, qui primus Reipub. arma sumpserat pro populo Romano imperium à senatu datum est cum consularibus ornamentis.] Hic locus mire deprauatus est, cum tamè non videatur. Me ut vitiatum esse, atque ita legendum esse crederem Cicero admonuit, qui pro republica arma sumpserat, proprætoris imperium à senatu datum est. Nam Cicero in senatu, V. in Antonium, ita ait de Octavio. demus igitur imperium Cæsari, sine quo res militaris administrari, teneri exercitus, bellum geri

non potest, sit pro prætoris eo iure, quo qui optimo. & cætera. Vox prætoris, in populo Romano, mutata est ob eam causam, quam sæpè alias. Eadem macula foedavit quoque Velleium lib. secundo, cum ait. Eum senatus honoratum equestri statua pro P. R. vna cum consulibus des. Hirtio & Pansa bellum cum Antonio gerere iussit. vbi legendum est, pro prætoris. Quod autem scriptum est, Consularibus ornamentis, mallem prætoris. Nam & Græci Plutarchus, Appianus, Dio *στρατηγικὴ κόσμη* decreta tradunt. & Cicero decernit, senatorem eum esse, sententiámque loco prætorio d. cere.

IN EPITOMEN LIBRI CXIX.

A *Hircius.*] Hircius. Cap. consules. & Græci. Ἴρνος. *Qui post victoriam suam in inimicorum castris ceciderat.*] Vet. lib. qui post victoriam in hostium castris ceciderat.

Cum annos xviii. haberet, consul creatus est.) Vet. lib. annos xix. Recte est enim natus Octavius consule Cicerone ix. Kal. Octobris, auctore Suetonio. Consul factus est Pansa, & Hirtio consulibus interfectis x. Calend. Octob. Quæ summa annorum est viginti, vno die minus. Quare qui xix. annos scribunt, integros accipiunt, qui viginti, imperfectos. Optime autem omnium Velleius, qui ait Consulatum iniiit Cæsar pridie, quam xx. annos impleret, x. Cal. Octob. cum collega Q. Pedio.

IN EPITOMEN LIB. CXX.

C *Vi senatus, ut persequeretur Antonium mandauit.*] Vet. lib. Mandauerat.

D. Cæsar pacem cum Antonio, & Lepido fecit, ita ut tres viri Reip. constituenda quidem per quinquennium præessent, ipse Lepidus, & Antonius statuerunt, ut suos quisque inimicos proscriberent.] Nihil purius potest esse vetere huius loci lectione. Ita vt III. viri reipub. constituendæ per quinquennium essent, ipse & Lepidus, & Antonius, & vt suos quisque. Sic enim pacis condiciones fuerunt duæ, Triumviratus, & inimicorum proscripio.

Nomina fuerant.] Fuerunt. Vet. lib.

L. Cæsaris Antonij auunculi, M. Ciceronis.] Vet. lib. & M. Ciceronis. item Huius occisi. non cuius occisi.

Caput quoque cum manu.] Vet. lib. Caput cum manu. At

Liuius

Liuius tamen inter duas manus positum scripsit. Verba eius sunt apud Senecam libro primo *Declamationum*, ita. Ita relatum caput ad Antonium iussuque eius inter duas manus in rostris positum. in iisdem verbis nulla Popillij mentio est.

IN EPITOMEN LIB. CXXII.

M. Messalla Publicolam fratrem iunctum communi consilio condempnauerunt. Vetus lib. Victum communi concilio condonauerunt. & recte. Idem enim Dio. libro quadragesimo septimo, βρακτὸν τε γέλιος ὁ ποπυλλικός ἐπιβούλευσαι. ὁ δὲ δὴ γέλιος ἠθροεῖται. ἔπειθε δ' ἐδφνὸν ἐδ ἐν. ὁ γὰρ βρακτὸς ἐκεῖν' οὐ τὸ ἐπὶ τοῖς φιλταῖσι ἀεὶ νομίσει, ἐπὶ καὶ τῷ ἀδελφῷ αὐτῷ μακροῦ μίσθου πῖνυ τῷ κροσίου κροσκειῶρον εἰδ' ἄρ, ἠφῆκεν αὐτῷ.

IN EPITOMEN LIB. CXXIII.

Occisusque à Pompeio A. Bithynico prætor. Vetus lib. Occisusque A. Pompeio Bithynico prætor. Sic autem ipse vocabatur, ut omnia Ro. monumenta loquuntur.

Saluidienum legatum. Vetus lib. Q. Saluidienum legatum. Suetonius in Augusto. Saluidienum Rufum. Quare Q. Saluidienum lego.

IN EPITOMEN LIB. CXXIV.

Altero deinde pralio victus M. Brutus, & ipse vitam finivit, exorato Stratonæ fugæ comite, ut sibi gladium addiceret, annorum erat ætatis XL. Inter quos Q. Hortensius occisus est. Locum hunc mancum esse semper suspicatus sum, nec me fefellit opinio, ubi & veteres libros & huius historie scriptores conferre cœpi. In Vetus lib. Ita est, addiceret. annorum circiter XL. ita ut duæ voces absint. Erat, & Ætatis. Hinc ego. Idemque fecerunt principum Romanorum circiter XL. Inter quos Q. Hortensius occisus est. Qui enim cum Bruto mortem appetierunt tradit, quorum alios sibi met, ut Brutus fecerat, necem consciuisse ait, alios autem ut Hortensium, ab inimicis esse interfectos.

Hanc rem sic Velleius libro secundo, Non aliud bellum cruentius cæde clarissimorum virorum fuit. Tum Catonis filius cecidit. Eadem Lucillum, Hortensiumque eminentissimorum civium filios fortuna abstulit. Nam Varro ad ludibrium moriturus Antonij digna illo, ac vera de exercitu eius magna cum libertate ominatus est. Drusus Liuius Iulix Augustæ pater, & Varus Quintilius ne tentat, qui-

dem hostis misericordia, alter sese ipse in tabernaculo interemit, Varus autem liberti, quem id facere coegerat, manu iugulatus est. Idem Dio multo apertius lib. XLVII. *ἄλλο δ' αἰδριῶν τῆς πορείαν τῆς ἀρχῆς πινὰς χόνταν, ἢ καὶ ἐκ τῆς σφαγῆς, τῆς τε ἐπιλακρηγυρίων ἐπι ἵγταν, οἰσὺ πλείους ἑαυτοὺς παρεχχῆμα ἀπικτίναι, ἢ ἀλόντες, ὡσπερ κ' ἐραβόνιοις ἐφθάρησαν.* id est, Ex principibus autem viris, quique magistratus aliquos gesserant, aut etiam ex interfectoibus, & iis, qui adhuc proscripti erant, plerique sibimetipsis statim mortem concituerunt, aut capti, vt Fauonius, interfecti sunt.

IN EPITOMEN LIB. CXXV.

C *Vm grandi periculo.]* Vet. lib. Graui.

M. Lepido, qui custodia urbis cum exercitu praeerat, scisso.] Vet. lib. Fuso.

IN EPITOMEN LIB. CXXVIII.

D *Idio Saxa M. Antonij legato.]* Vet. liber, Decidio Saxa. Item Cicero decimatertia Philippica. Decidium Saxam Antonij Satellitem commemorat.

Annona commeatum impediret.] Vet. lib. Annona commercium.

Bella gesta continet.] Vet. lib. Bella ibi gesta.

IN EPITOMEN LIB. CXXIX.

L *Ventidius legatus.]* Vet. lib. P. Ventidius. ita caeteri.

Parthos in Syria vicit.] Vet. lib. Praelio vicit.

Iudaorum quoque legati ab Antonio interempti sunt.] Vet. lib. Iudæi quoque à legatis Antonij subacti sunt.

IN EPITOMEN LIB. CXXX.

I *Ta ut duarum classium, Caesaris altera, cui Agrippa praeerat, vinceret.]* Vet. lib. Vt ex duabus Cæsaris classibus, altera, cui Agrippa praeerat.

Expositi in terram in quam maximo periculo essent.] Veteres libri, Expositi in terram milites in maximo periculo essent.

M. Lepidus ex Africa, velut ad societatem belli contra Sex. Pompeium à Casare gerendi traiecerat, ei bellum quoque

que cum Cæsar inferret, relictus ab exercitu, abrogato triumphatus honore vitam impetrauit.] Hæc verba sententiam continent, & à veterum librorum, & ab historiæ huius fide alienam. Sic igitur corrige ex veteribus libris & Dione libro XLIX. & aliis. M. Lepidus, qui ex Africa velut ad societatem belli contra Sex. Pompeium à Cæsare gerendi traiecerat, cum bellum Cæsari quoque inferret, relictus, &c.

Nemini ante eum habitus est.] Veteres libri, Erat.

IN EPITOMEN LIB. CXXXI.

A *Legatis eius oppressus est.]* Veteres libri, Oppressus à legatis eius occisus est.

IN EPITOMEN LIB. CXXXIII.

C *Æsaris Alexandria in potestatem redacta. Cleopatra ne in arbitrium victoris veniret, voluntaria morte occubuit. In urbem reuersus tres triumphos egit.]* Hæc verba malè interpuncta ex auctoritate manuscripti libri ita debent dispungi, & legi. Cæsar Alexandria in potestatem redacta, Cleopatra ne in arbitrium victoris veniret, defuncta in urbem reuersus, &c. sunt enim hæc omnia vna periodo connectenda.

Tertium ex Cleopatra.] Scribe de Cleopatra. Dicimus enim triumphare ex prouincia, non autem, ex Rege, sed de Rege.

Imposito sine bellis ciuilibus altero & trigesimo anno.] Legge, altero, & vigesimo. non solum quia ita est in veteribus libris, sed etiam quia historiæ veritas id postulat. Nam à Lentulo, & Marcello consulibus, quibus ciuilia arma primum sumpta sunt, vsque ad Cæsarem V, & Sex. Apuleium consules, quibus posita sunt, tot anni numerantur. Velleius libro II. Vicesimo anno finita bella ciuilia.

IN EPITOMEN LIB. CXXXIV.

C *vm ille conuentum Narbone egit.]* Veteres libri, Narbone ageret.

Bellum contra Bastarnas, & Masos, & alias gentes à M. Crasso refertur.] Veteres libri, A M. Crasso gestum refertur.

IN EPITOMEN LIB. CXXXVI.

ANTE hunc librum inuenio in libro manuscripto album interuallum esse relictum, cum his verbis. Generaliter, & communiter hic est defectus quorundam librorum. Duos autem libros deesse puto eos, qui numerum expleant librorum centum quadraginta duorum, quos Petrarca à Liuio scriptos esse ait. Itaque hunc librū cxxxviii appello. atque ita deinceps reliquos. Desideratur ergo Epitome libri cxxxvi, & cxxxvii. Quod ex his rationibus colligitur. Censorinus ait Linium libro cxxxvi. ludos quintos seculares tradidisse, quos fecit Augustus, qui facti sunt Censorino ipso, & Dione, & aliis auctoribus, C. Furnio, & C. Iunio Silano consulibus. Est autem verisimile eum, qui scripsit Epitomas, quamuis exiliter eas, ac tenuiter scripserit, verbum etiam eorum ludorum, ut rei maxime memorabilis fuisse facturum, quemadmodum ante quattorum ludorum fecerat.

In libro autem cxxxvi vulgato, nulla eorum mentio fit. Nam de Rhetia victa à Tiberio, & Druso agitur, quod bellum gestum est Druso, & Pisone consulibus, ut ait Dio, id est biennio postquam ludi seculares editi fuerant. Accedit quod Hispani, & Salassi in libro cxxxv Cæsare viii, & Silano consulibus, auctore Dione, subacti traduntur, id est anno d c cxxv ab vrbe condita. Si igitur in libro cxxxv res explicantur gestæ anno d c cxxv, in eo autem, qui sequitur de Rhetia agitur, quæ victa fuit anno d c cxxxv, sanè apparet prætermitti res gestas nouem annorum, qui interiecti sunt, multasque nobiles, ac memorabiles actiones præteriri. vbi enim de templo Iani ab Augusto clauso? vbi de tribunicia potestate Augusto data? Ergo duos libros medios intercidisse credendum est.

IN EPITOMEN LIB. CXXXIX.

ARA Cæsari.] Veteres libri, Ara D. Cæsari. *Dedicata, sacerdotè que creato.*] Veteres libri, Dedicatur, sacerdote creato.

IN EPITOMEN LIB. CXL.

THraces domiti à Scipione.] Lego, à L. Pisone. is enim cum Pamphylia præfret hoc bellum gessit. Dio libro

LIII. Florus etiam & Velleius Thracas à L. Pisone perdomi-
tos scribunt.

cauci.) Cauci, & Chatti in Germania sunt. Dio tamen
Chattos ait victos esse à Druso, itemque Florus. Velleius
& Caucos, & Chattos à Tiberio subactos tradit.

IN EPITOMEN LIB. CCLI.

T*heatrum & porticus eius nomini dicata.*) Veteres li-
bri, Nomine, id est eque atque si ille dicasset, Marcel-
li theatrum, & porticus appellata.

IN EPITOMEN LIB. CXLII.

N*uncio valetudinis euocatus.*) Veteres libri, Valetudi-
nis eius.

Rapim occurerat.] Veteres libri, Cucurrerat. *Romam
reuectum.*) Corpus Drusi Romam peruectum à Nerone
fratre dicitur in manuscripto. Dio etiam. καὶ δόθησαν ὄντα
ἐς ῥώμην ἐνόμισα. Tiberius autem non eò Roma venit,
sed ex Pannonia auctore Dione. Quare peruectum placet.

Laudatus à Casare.) Veteres libri, Laudatus est à Cæ-

sare. *In C. Iulij tumulo conditum.*) Augusti est

intelligendum. Nam inquit Dio. ἐς τὸ τῷ

αὐγούσου μνημεῖον

κατετέθη.

Mm

MARTINI ANTONII
DE LII IN C. LIVII
EPITOMAM HISTO-

riarum Emendationes.

IN EPITOMAM I. LIBRI T. LIVII.



VI A Epit. Liuianarum nos nonnulla post virorū eruditissimorū obseruauimus traditiones, quæ ab illis aut non intellecta, aut sanè neglecta, earum tamen emendationem non parum momenti habent: ea qualiacunque sunt adscribere libuit.

N EPITOMEN LIBRI PRIMI.

NATI Romulus & Remus] legitur in m. s. quem Lud. Carrio. I. C. vir de litteris præclarè meritis, cum impressis contulerat, nati ex ea Romulus & Remus. Legitur in Aldina anni MDLXVI. editione (in illa etenim ommissa obseruare mens mea est) legitur lib. II. Dum alij pontem sublicium rescindunt] in vet. libro legitur; aliis pontem sublicium rescindentibus. A Mucio] pro, a, v. l. in.

lib. II.

CLAUDIA tribus adiecta est. Numerus tribuum, fortè legèdum; Claudia tribus adiecta, numerusque tribuum. quod est in vet. lib. T. Latinius Valer. Maximus & Lactantius Firmianus, Atinium, vocant: & Roma plebeia fuit. Atiniorum familia. Liuius lib. XXXIX. capita autem coniurationis esse constabat, M. & C. Atinios, de plebe Romana.

VIR de plebe, vox, vir, non est in v. l. Liuiusque sic sapièsimè loquitur.

AGER Ardeatinus, in v. l. cõtinetur; Ardeatibus, nec malè. ROMAM transtulit, v. l. Romæ st. tuit.

lib. III.

lib. V.

PRODITOS hostium filios, Cum in v. l. sit; proditos à magistris hostium filios; lego: proditos à magistro hostium filios. Liuij, Flori, Valery, & Pliny auctoritatè secutus. ad hunc autem persidum proditorem, Vari lib. II. Excellentium versiculos, qui apud Priscianum extant, refero:

Tum litterator creditos
Ludo Faliscum liberos,
Causatus in ca npi patens;
Extraque muros ducere;
Spuriando paulatim trahit

Hostilis

Hostilis ad vallis latus.

* * * * *

*Seu tute malis hospites,
Seu tute captivos habes.*INTER pendendum aurum, *vet. lib.* inter ipsum colloquium, quo de pacis conditionibus agebatur.AIO LOCUTO, *apud Arnobium lib. 1. contra Gentes, malè legitur, Aios Locutos, pro; Aios Locutos.*DICTVM est ad Veios migrandum esse propter incensam & dirutam urbem, quod consilium Camillo auctore discussum] *in vet. lib. pauca mutantur. Legitur enim: Deinde cum ad v. m. esset p i. & d v. hoc consilium, &c.*CVM magna contentione, *tolle ex vet. libro; cum.*INSIDENTE gallea coruo) *galex in v. l. legitur.*

Lib. vi.

T. Veturius & Sp. Postumius *in m. s. coss. additur.*

Lib. vii.

VFENTINA, *ex Festo & lapidibus, Oufentina scribendū.*

Lib. ix.

APVLOS, *ex vet. lib. Appulos.*

Lib. x.

OBSTRACTVS, *sic Sigonius, vet. tamen lib. astrictus, atque hos multis aliis locis noster vsurpat.*HANC sibi ignominiam, *m. s. cod. hanc filij ignominiam.*

Lib. xi.

CONSECRATA est, *idem; constituta est.*cclxxiii. millia, *vet. lib. cclxxii.*cclxxviii. *vet. lib. cclxxxvii.*QUARTO fœdus, *in eodem; quartum fœdus, inuenio.*

Lib. xiii.

cclxxi. millia, *Decem milia Sigonius addit: mihi tamen necessarium non videtur, labefactata Epyroticis cladibus civitate, singulis lustris numerum civium augeri.*

Lib. xiiii

C. Duilius, *malè hic à Zonara, & auctore de viris illustribus Cn. vocatur. L. Cornelius consul in Sardinia, ex vet. lib. nō vereor addere; & Corsica. nā in Verrij tabulis sic scribitur.*

Lib. xvii.

L. CORNELIUS, L. F. CN. N. SCIPIO, COS.

AN. CDXCIV.

DE POENEIS ET SARDIA. CORSICA

V. ID. MART.

*& Zonaras illum Valeriam Corsica urbem principem, aliasque multas expugnasse testatur.*SUCCESSORQUE à Senatu] *membrana, successorque ei à Senatu continent.*

hib. xviii

DV CERET, *post hoc verbum, quaedam sunt in v. l. que non habentur in excusis scilicet: qua tāta multitudo iterū periret*

Lib. xix.

FINEM bello, *tollēda sūt hac vt superflua, ex v. l. auctoritate.*CVM antea per omnes dispersi fuissent, *hoc modo legitur*

Lib. xx.

Mm ij

in membranis.

CIVITAS octavo mense, *eadem habent*; ciuitas obsessa octauo mense capta est.

VOLSCIS, *sic operarum vitio legitur, pro; Volcis: qui Gallia populi sunt, Caesari lib. 7. belli Gallici.*

MAGON: capto, *Liuius Annonem, vocat: & sic emenda in Zonara qui, Cneius, & Anno, vocati fuere, mendosus; & a iō & Castror, nominantur.*

INSPERATO, *vet. lib. ex insperato.*

FVDIT) *m. f. effudit. quemadmodum T. Liuius.*

CLAVDIVS Marcellus, *in v. l. etiam prænomen cōtinetur.*

AVXILIVS accitis) *aque bene vet. lib. ascitis.*

ANNO octavo) *quid, anno octavo? an non Cn. Scipio anno se- primo (Liuius auctore) postquam Hispaniam venerat, undetrigesimo die à morte fratris, interfectus est? an non idem diutius quam P. Scipio Hispania praesuit? an nō uterque, cum in Hispaniam anno DXXXII, missi forent; anno post D & XXXIIX. caesus fuit? malim igitur, anno sexto, legere: cum in hac loquendi genere ne primus quidem annus numerari soleat: & apud Liuium, pro, septē, legēdum, sex, quibusdā non iniuria videatur.*

LITTERAS, à Senatu missas litteras Fuluius accepit, *non à Senatu, sed C. Calpurnio praetore; cū quibus etiam S. C. mittebatur: num igitur legendum; à praetore missas?*

CN. Fulvius procos. Eutropius ait: Annibal in Italia Cn. Fulvium cōsulem subito aggressus, cum octo millibus hominum cepit. *quo loco, aut est reponendum; Cn. Fulvium proconsulem; aut, Consul sumitur, pro; consule: quemadmodum nonnunquam Praetor, pro Praetore.*

CVM milibus hominum LVI. caesus est, *vet. lib. capta vero quadringenta. si captorum numerum noster addidit, scribo: capta vero quinquemillia & quadringenta. eum namque numerum Plinius, Orosius, & Diaconus recensent: licet à Polybio minor referatur; & Zonaras, Florus, Eutropius, auctor de viris illustribus nullum edant.*

CLAVDIV Neronis perperam in Eutropio huic Appij praenomen praesigitur: *cum T. Liuius, Val. Maximo, Verrio Flacco, Cassiodoroque, C. Claudius Nero, dicatur.*

IN hoc actu, *continetur in vet. lib. habitu, pro, actu.*

SYPHACEM regem Numidarum, *pro vltima voce in m. f. legitur; Massiliorum fit ut existimen scribendum, Masætylorum, quod Liuius probatur.*

SEDITIONEM in parte exercitus motam, confirmatus discussit.

D. XXII.
D. XXIII.
D. XXIV.
D. XXV.

D. XXVI.

D. XXVII.

D. XXVIII.

diffuffit, membrana continent; repressit.

NEFAS summum, *vet. lib.* summum scelus.

VITIVM à Philippo petierunt, *auctior est hac parte vet. lib.* hoc modo; auxilium à Philippo petierunt: Athenas oppugnaverunt: Athenienses auxilium à Romanis petierunt.

Lib. xxxi

MILIA hominum xxxv. *Liuius supra millia xxxv. edit. id. eo rectè m. s.* milia hom. xxxvi.

OPPRESSA est) *ad dit m. s.* duo millia necati sunt: quod quid sibi velit, lector consideret. Sanè *Liuius Cornelium Praetorem de quingentis supplicium sumfisse scribit.*

Lib. xxxii

AD ACARNANAS profectus, Leucadem urbem, quæ caput est Acarnanum, in deditioem accepit, *hac est vet. lib. lectio, ab hac, qua vulgata est, longe diuersa.* Acarnanes, Leucade urbe, quæ caput est Acarnanæ, expugnata, in deditioem accepit. *Sosipater Carisius lib. i. instit. Grammatic. Acarnanas, dici debere negat: quemadmodum nec, Paeanas, Titanas, &c. Tamen neque Cicero, neque Liuius, neque Virgilius, neque Papinius, hoc reformidarunt.*

Lib. xxxii

M. Acilius Glabrio sic reponendum est apud Eutropium, & in Ciceronis Dialogo de Senectute: de ea editione loquor, qua P. Suffridi est; qui, cùm sic ante a rectè appellaretur, in sulse, Balduinum secutus, M. Artilius, nuncupauit.

Lib. xxv

Si ei Græcia & Asia prouincia decerneretur. *Liuius scribit: P. Scipio Africanus dixit. si L. Scipioni fratri suo, prouinciam Græciam decreuisset; legatum se iturum. egregiè itaque habetur in membranis: Si ei Græcia prouincia decerneretur. Nam coss. iussi sunt Græciam & Italiam sortiri: cuique Græcia sorte obueniret, permissum, cùm in prouinciam venisset, si e Re-pub. iudicaret, exercitum in Asiam transportare.*

Li. xxxvii

CENSA sunt ciuium capita cclviii. m. & cccxxviii.] *Lib. xxxix*
quia libri dis repant, Liuius sequendus est.

L. Quinctius Flaminius. *hac censura refertur à Seneca lib. ii. controuers. ubi; Flaminiu, reponere conuenit.*

Lib. xxxix

TANQVAM iungente, *m. s.* iugente.

ET sororis, *hoc deest vet. lib.*

Lib. xl.

CMPLVRIBVS ducibus prosperè gestas, *addo; prosperè,*
ex membranarum fide.

Lib. xli.

cclxix. m. & xv. *ita ego contra exemplarium auctoritatem, ex ipsomet Liucio castigo.*

Lib. xli.

AB Anicio, *m. s.* mendosè, à Licinio, scribendum; à L. Anicio, *nam ita cùm scriptum fuisset, librarij, ab Anicio, effecerunt.*

Lib. xlii.

cccxxviii. m.] *m. s.* habent; cccxxviii. m.

Lib. xlviii

D. XLIIIX.

ARCHOBARZANES] *membrana continent; Ariobarzane*
LECTO se strato] *se, vet. lib. deest.*

CVM Prætori pro se vades, *hanc huius loci germanam esse scripturam contendo. nam ut omittam eam in vet. lib. inveniri; vulgata, cum prætori prædes vadésque, oppido, si Ausonio credimus, friuola est, quoniam prædes & vades, diversa sunt, ac Publicia atque Licinia capitis arcessebantur. Versus Ausonij sunt:*

Quis subit in pœnam capitali iudicio? vas.

Quòd si lis fuerit numaria, quis dabitur? pras.

Paulus quoque, ex Festo, ait: *Vadem sponsorem significare, datum, in re capitali.*

SINE pulpamine] *pulpamine, & pulpamentum frequenter, nunquam verò, pulpamen, legi.*

b. XLIX.

VT in alio loco, procul à mari decem millia passuum, nec minus, remoto, oppidum facerent. *hac lectio vulgata, vet. lib. auctoritate firmata, à Sigonio reiicienda non fuit. Idem vir doctissimus, paullo post, ubi excusi & m. s. habent, propter sese castra habentes; reposuit, propè. sed, propter, pro, iuxta, sumitur. Sisenna hist. lib. III. Partem cohortium propter mare conlocat in litore. Varro de liberis educandis: Attestatus est Fortunam, propter cuius aram men hostia erat casa. qua à Nonio adducuntur.*

TVM scientem mulierem subdititium se esse, veram stirpem ignorantem edidisse genus, *longè, mea quidem sententia, rectius legitur in scripto libro, qui fuit Philippi Torrentini viri integerrimi; Tum mulierem, scienti subdititium, se esse, sed veram stirpem ignorantem, edidisse genus.*

ib. L.

REX Bithyniæ omniumque humillimorum vitiorum] *vet. lib. rex Bithyniæ, omnium humillimorum vitiorum fautor*

Ex stirpe generis Persei regis Macedonum, inertia & cordiæque similem Prusiæ regem habebat, *mibi satis constat optimè. m. s. continere; stirpe generis parem Macedonum regi; inertia & cordiæque similem Prusiæ, & c.*

ib. LI.

BIMVLO admodum, *scribe ex vet. lib. puero admodum.*

ib. LIV.

TERMESTINOS, *legendum ex eodem; Termesinos. à Termes fit Termesinus.*

AB exercitu eius, ratio & loquendi consuetudo, denique membrana, *sui, præferunt.*

Lib. LV.

FLUVIUM obliuionem, *Plinius & Florus nominant; fluvium obliuionis. Sallustius etiam, teste Servio, scripsit; cui nomen obliuionis fuerat: de hoc, opinor, agens.*

A castris

A castris reiecit, *at vet. lib. castris eiicit.*

NEQUE id se reprehendere, *à vet. lib. hac absunt.*

Lib. LVII.

Lib. LIII.

Eos ad cupiditatem ampla modo spirandi incitauerat, *castiga ut in m. s. amplum modum. hac sententia: quoniam eos ad cupiditatem sperandi amplas & locupletes facultates incitauerat. non me fugit quis ex vulgata lectione sensus resulter: verum haud quaquam placet.*

CVM sorori eius Cleopatraz, *longè aliter hac vet. lib. quàm vulgati, hunc in modum: Cum sorori eius Cleopatraz; cuius filiam virginem per vim compressam, & in matrimonium ductam, repudiauerat; regnum à populo datum esset: filiam quam ex illa habebat, &c. Valde, ni fallor, commodius.*

Lib. LIX.

BITVITVM repono; *Betultum fragm. marmoreum triumphorum erutum Roma ccccLXIII. habet:*

Lib. LXI.

Q. FABIVS. Q. AEMILIANI F. Q. N.
MAXIMVS. PRO. COS. DE. ALLOBRO
ET. REGE. ARVERNORVM. BETVLTQ.

X. K.

Valerij etiam Maximi melioris nota codices sic appellant. solus Raphael Volaterranus flagitiosè, Batuitum, vocat.

Q. Marcius consul, *Q. Marcium cos. fuisse cum M. Porcio, Valerius, Plinius, Velleius, Obsequens, Eutropius, Orosius, & Cassiodorus restantur: in superiore tamen illo fragmento extat sculptum:*

Lib. LXII.

Q. MARCIVS Q. F. Q. N. REX. PRO. COS.
AN. DCX.
DE LIGVRIBVS. STOENEIS. III. NON.
DEC.

CAPTA nonaginta, *malò; octoginta. cur malim ratio est, quia hoc Eutropius & Orosius tradunt. in vet. lib. legitur. cxc. ubi prius c. deprauatum fuit, ex x.*

Lib. LXVII.

AQVA & igni interdixit, *non refert quibus aqua & igni Marius interdixerit. vet. lib. Philippi continet; partibus aqua & ign. interdixit. partibus verò, videlicet Appuleij Saturnini.*

Lib. LXIX.

L. Iulius Cæsar, *non assensior Appiano qui, Sextum, vocat. Hirno Asinio, vet. lib. Hirno. Appiano; Eros. melioribus Eutropij codicibus; Hierus.*

Lib. LXXIII.

POPEDIVS Diodoro dicitur, *Ποπέδιος. Appiano; Πουπέδιος: sed mendosè. Plutarchus in Mario & in Apophthegm. huius viri nomen vitiosè continet.*

Lib. LXXVI.

L. Cornelius Cinna, *addit vet. lib. consul.*

Lib. LXXIX.

ALIQVOT copiis, *præfectis, est in membranis.*

Lib. LXXXII.

IMPETRAVIT QVE à seruo, *serui huius neque Appianus in Mithradatico, neque Plutarchus in Sulla, neque Velleius lib. II. neque Orosius lib. VI. neq; quod scia, alij ulli meminorūt.*

ib. LXXXI. IN vestibulo ædes Vestæ, Paterculus ait Scauulam in curia Hostilia trucidatum fuisse.

i. LXXXIIX INTER QVOS] emenda; quas, scilicet, cades: & ita v. l.

ib. XCIII. ISAVROS domuit indomitos antea. Cl. Claudianus:

ib. XCVI. Indomitos curru Seruilius egit Isauros.

nihil itaque mutandum.

ib. XCVII. CVM viginti millibus, quò numerus Appiano consentaneus sit; cum triginta millibus, scribo. dissentiunt à Floro nonnulla historia scriptores, qui Crixum, à Gellio consule, ad Garganum oppressum tradunt.

ib. CXVIII. CAESIS cum ipso millibus quadraginta, *vet. li. LXX. Orosius LX. millia cecidisse arbitratur.*

i. CXIII. CENSA sunt civium capita ccccl. millia, *ὕπερ ἑκατὼς vet. lib. Dccccl. millia.*

QVAE ad Bassum, *vet. lib. qui ad Bassum.*

ANNO ætatis quadagesimonono, *vet. lib. quadagesimo-octauo. Idque probat Plutarchus ἐπιλύτῃσι δὲ χεῖρῃ ἐπὶ δυνεῖν θύοντα πεντήκοντα βεβηκώς. Appianus de morte eius scribit: ἔτη μὲν ἀμφοῖ πεντήκοντα γέγονε.*

P. Scipio] Hic P. Cornelius Scipio Nasica initio vocabatur; post, à Q. Metello Pio adoptatus, cœpit Q. Cæcilius Metellus Pius Scipio nominari, testibus Calio in epist. familiar. & Asconio in Miloniana; quare hic, Q. Scipio. & supra lib. CXII. Q. Scipioni, malim legere.

ib. CXX. L. Cæsaris, Antonij auunculi, in Dione scribitur: ἀμέλξ τῷ τε ἀντιόνῳ κὶ ὀθείς ἑκείνῳ Ἀντωνίου Καίσαρ, sed vox Ἀντωνίου reijcienda est.

ib. CXXII. PARVM prospere rem gessit, veritate flagitante, vocem, parum, tollo. nam regionem Sadali recepit, & Bessorum maleficia vindicauit.

Lib. CXXIV. CIRCIER quadraginta, *vet. lib. circiter sexaginta.*

Lib. CLX. TENCHATERI, Cornelius Tacitus, Amæus Florus, & Paulus Orosius Tencteros, nominant, alij, Tenchateros.

FINIS.

UNED

177

177
4
708



F. A.
150

UNED